

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

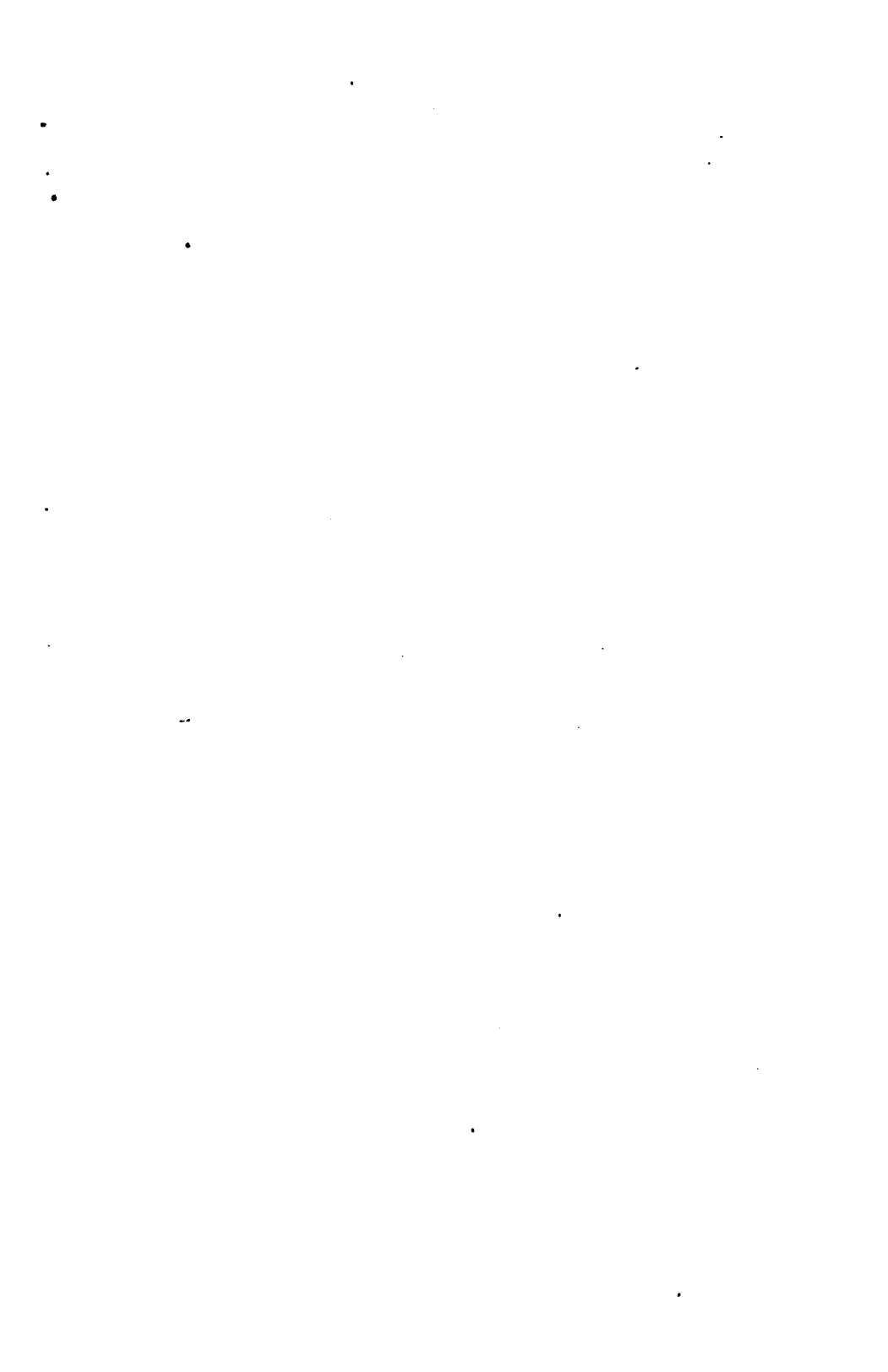
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

6t 55, 130

**HARVARD
COLLEGE
LIBRARY**

THUCYDIDIS
DE
BELLO PELOPONNESIACO
LIBRI OCTO.

EX RECENSIONE
IMMANUELIS BEKKERI.

ACCEDUNT
SCHOLIA GRÆCA ET DUKERI WASSIIQUE ANNOTATIONES.

VOL. IV.

OXONII,
APUD J. PARKER; ET R. BLISS:
LONDINI, APUD G. ET W. B. WHITTAKER: CANTABRIGIÆ,
APUD J. DEIGHTON ET FIL.
1821.

17-135.130

35-211
3-4

Excudebant S. et J. Collingwood, Oxonii.

LIBER PRIMUS.

THUCYDIDES Atheniensis bellam Peloponnesiorum Atheniensiumque, quod inter se gesserunt, conscripsit, exorsus statim ab eo moto, sperans etiam fore cum magnum, tum superioribus longe memorabilius: his conjecturis adductus, quod et utrique omni bellico apparatu florerent, et cæteros Græcos cum alterutris se conjungere videret, partim quidem statim, partim vero etiam in animo habere, atque moliri. Hic enim motus profecto maximus inter Græcos fuit, quin etiam in quadam barbarorum, ac propemodum (ut ita loquar) in maxima cæterorum mortalium parte maximus existit. Nam superiores, et his longe antiquiores motus, ob temporum vetustatem plane comperti esse non poterunt. Sed conjecturis nixus (quas mihi remotissimam a nobis antiquitatem spectanti contingit credere *veras esse, eos*) nec in bellicis, nec in cæteris rebus ad pacem pertinentibus magnos fuisse puto.

2. Constat enim eam, quæ Græcia nunc appellatur, olim non constanter habitatam fuisse: sed primum frequentes migrationes inde fuisse factas, et facile suos quemque fines deseruisse, semper ab aliquo majore numero coactum. Nam cum nulla esset negotiatio, nec ullus inter ipsos tuto commercio citra formidinem vel terra vel mari locus esset, cumque singuli res suas, et agros eatenus colerent, quatenus vitam parce agerent, nec magnam pecuniæ vim haberent, nec humum arboribus consererent (quia incertum erat, quando quis alius incursione repentina labores esset ablaturus, simul etiam, quia nullis muris erant muniti) et quotidianum ac necessarium victum se ubique adepturos existimarent, non gravate suis sedibus migrabant. Idcirco etiam nec urbium magnitudine, nec alio bellico apparatu valebant. Atque potissimum optimus quisque ager his incolarum mutationibus semper erat obnoxius, ut et ea, quæ nunc Thessalia vocatur, et Bæotia, et Peloponnesi magna pars, præter Arcadium, et reliquæ Græciæ partes, quæcunque erant uberrimæ. Nam inter nonnullos pro-

pter soli præstantiam opes admodum auctæ, seditiones excitabant, per quas ipsi profligabantur, simul etiam alienigenarum insidiis magis appetebantur. Quamobrem Atticam, ut plurimum propter agri tenuitatem seditionum immunem, iidem homines semper incoluerunt. Atque rerum a me dictarum hoc non minimum est indicium, ob assiduas migrationes Græciam^a in cæteris partibus non peræque adauctam fuisse. Nam qui aut bello, aut seditione excidebant reliqua Græcia, eorum potentissimi quique ad Athenienses, quod illorum sedes stabiles, tutæque essent, se recipiebant. Et, civitatis jure donati, statim ab antiquissimis usque temporibus civitatem hominum frequentia longe majorem fecerunt: quamobrem etiam, quod Attica omnes capere, ac alere non posset, colonias in Ioniam postea emiserunt.

3. Hoc autem etiam priscorum hominum imbecillitatem mihi non minime demonstrat: nam ante bellum Trojanum ab Helladis civitatibus nihil communiter gestum fuisse constat. Ac ne hoc quidem nomen (ut mea fert sententia) universa Græcia commune adhuc habebat: sed ante ætatem Hellenis filii Deucalionis cognomen istud nullo prorsus modo videtur fuisse: sed singulæ gentes, cum aliæ, tum maxime Pelasgica, quæ latissime diffusa erat locis, in quibus degebant, nomen a seipsis indidisse. Sed cum Hellen, ejusque liberi, rerum in Phthiotide potiti fuissent, et cæteri Thessaliæ populi eos in alias civitates, ad se auxilii causa accerserent, ita demum propter diuturnum congressum et consuetudinem factum videtur, ut singuli Hellenes vocarentur. Et tamen ne sic quidem longo post tempore istud cognomen ad omnes etiam pervenire potuit atque obtinere. Homerus vero præcipue hoc indicat. Quamvis enim multo post bellum Trojanum sit natus, nusquam tamen universos Græciæ populos appellavit, nec alios, quam eos, qui cum Achille ex Phthiotide venerant, qui etiam primi Ἕλληνες fuerunt. Danaos vero, et Argivos, et Achæos in suis carminibus nominat. Nec tamen barbaros dixit, quod ne Ἕλληνες quidem, a barbaris distincti, in unum totius gentis commune nomen barbaro (ut mihi videtur) oppositum, adhuc coaluissent. Quotquot igitur et singuli passim Ἕλληνες erant, et quotquot per urbes sparsi se mutuo intelligebant, et qui universi postea com-

^a Nulla alia re æque atque hominum multitudine auctam fuisse etc. Acacius. HUDS.

^b Et cæse illi (sc. Hellen ejusque liberi) in alias civitates ingererent etc. Acacius. HUDS.

ἡμεῖς τῶν Ἑλλήνων appellatione nominati fuerunt, propter virium imbecillitatem, et vitæ genus mutuo commercio carens, nihil ante Trojana tempora armis conjunctis gesserunt. Sed et ad hanc ipsam expeditionem convenerunt, quod in plerisque Græciæ partibus jam rebus maritimis operam darent.

4. Minos enim eorum, quos auditu cognovimus, antiquissimus, classem sibi comparavit, maximamque partem maris, quod Græcum nunc vocatur, in suam potestatem redegit: et Cycladum insularum imperium obtinuit, et in earum plerasque primus colonias deduxit, Caribus inde pulsis, sueque filios ibi principes constituit. Præterea latrones (ut est verisimile) quoad potuit, e mari sustulit, ut reditus ad se facilius venirent.

5. Olim enim Græci, et barbari, quotquot in continente degebant, marique vicini erant, quique insulas incolebant, postquam navibus alii ad alios mare trajicere frequentius cœperunt, sese ad latrocinia converterunt, virorum potentissimorum ductu, idque tum quæstus sui causa, tum etiam ut victum pauperibus quærerent: atque adorti civitates nullis muris munitas, et quæ pagatim incolebantur, eas diripiebant, et maximam victus partem hinc sibi comparabant. Quod hoc facinus nondum ignominiam haberet, imo vero nonnihil etiam gloriæ potius afferret. Hoc autem nunc etiam cum alii nonnulli, qui in continente habitant, manifeste declarant, quibus decori est hoc scite exercere, tum etiam antiqui poetæ, apud quos illi ultro citroque navigantes, ubique eodem modo interrogantur, numquid sint latrones: quod neque illi, quos interrogant, factum ut se indignum inficientur, nec illi, quibus curæ est, rem ex illis scire, hoc ipsis exprobrent. In mediterraneis etiam alii alios prædabantur. Et ad hoc usque tempus multi Græciæ populi prisco more vivunt, ut Locri, qui Ozolæ vocantur, et Ætoli, et Acarnanes, et qui finitimam horum agro continentem incolunt. Quinetiam ipse armorum gestandorum mos apud hos continentis incolas ex veteri latrociniorum consuetudine permansit.

6. Omnis enim Græcia gestabat arma, tum quia domicilia nullis munitionibus septa habebant; tum etiam, quia tuto commeari ultro citroque non poterant: et vitæ genus armis gestandis assuetum, ut barbari, coluerunt. Græciæ autem populi, qui nunc etiam ita vivunt, similia vitæ instituta olim et apud omnes fuisse testantur. Inter hos

^c Vicatim *Acacius*. Castellatim *mallem*. H^{rs}.p.s.

autem primi Athenienses ferrum deposuerunt, et remissio-
rem cultum sequuti, ad genus vitæ lautius transierunt:
nec multum est tempus, ex quo apud eos illi, qui de seni-
oribus, propter delicatum vitæ genus erant beatiores, ferre
desierunt lineas tunicas, et aureas cicadas, quas capitis
comam religantes cincinnis insercbant. Unde etiam apud
antiquiores Iones cultus iste propter cognationem obtinuit.
Modica vero veste, et ad hujus ætatis consuetudinem ac-
commodata primi Lacedæmonii sunt usi, et cum cæteris in
rebus, tum vero præcipue in victu, corporisque cultu,
qui locupletiores erant, æqualitatem cum plebe servarunt.
Iidem etiam primi corpora nudarunt, et vestes palam
exuentes, certaturi sese oleo unxerunt. Olim vero in
Olympiaco certamine athletæ subligacula circum pudenda
gestantes certabant: nec multi sunt anni, ex quo hæc
gestari desierunt. Quinetiam adhuc apud nonnullos
barbaros, præcipue vero Asiaticos, pugilatus, et luctæ
præmia proponuntur, et *athletæ* subligaculis in certamine
utuntur. Multis etiam aliis in rebus demonstrarit quis,
priscos Græcos eodem vitæ genere usos, quo hujus ætatis
barbari utuntur.

7. Urbes vero, quotquot novissime sunt conditæ, præ-
sertim ex quo navigandi ratio tutior esse cœpit, cum
majorem pecuniarum copiam haberent, ad ipsa littora
mœnibus cinctæ condebantur, et isthmos occupabant,
cum mercaturæ causa, tum potentiæ, *qua se tuerentur*
adversus suos quæque finitimos. At vetustæ urbes,
propter assiduam, ac *diuturnam* latronum infestationem,
procul a mari potius ædificatæ fuerunt, tam illæ, quæ in
insulis, quam quæ in continente sunt sitæ. Etenim et alii,
qui mare accolebant, licet rebus maritimis operam non
darent, tamen sese mutuo populabantur: et ad hoc usque
tempus mediterranea incolunt.

8. Præcipue vero insularum incolæ, ut Cares, et Phœ-
nices, latrocinia exercebant. Hi enim plurimas insulas
incolebant. Hoc vero probatur isto *signo quasi* testimo-
nio. Cum enim Athenienses hujus belli tempore Delum
lustrassent, et sepulcra sustulissent, quotquot erant homi-
num, qui in hac insula decesserant, supra dimidium Cares
inventi sunt, tum genere armorum agniti, quæ cum ipsis
fuerant sepulta, tum ipso modo, quo nunc quoque sepeli-
untur. Sed cum Minos classem parasset, maria liberius
ultra citroque navigari cœperunt. Etenim prædones ex
insulis ad eo sunt sublati, quo etiam tempore colonias in
illarum plerasque deduxit. Et homines, qui prope mare

degebant, jam⁴ parandæ pecuniæ studio magis dediti, constantius *ac tutius* habitabant. Quinetiam quidam, ditiores quam ante facti, *urbes* muris circumdederunt. Etenim cupiditate quæstus, et qui imbecilliores erant, potentiorum servitutem sustinebant, et qui potentiores, quia magnas habebant facultates, minores civitates suæ ditioni adjungebant, easque imperata facere cogeant. Cum autem hac ratione jam opes auxissent, ad Trojam cum exercitu postea sunt profecti.

9. Et Agamemnon mihi videtur classem coegisse, quod cæteros illius sæculi potentia superaret, non autem tantopere, quod Helenæ procos Tyndarei jurejurando obstrictos duceret. Etenim qui res a Peloponnesiis gestas, memoriæ proditas, et *sibi* a majoribus *traditas* acceperunt, et exploratissime cognoverunt, tradunt, Pelopem primum cum magna vi pecuniarum, quas secum ex Asia ad homines inopes attulerat, parata potentia, quamvis peregrinus esset, tamen illius regionis cognomen obtinuisse, et postea longe majorem *ipsius* posteris obtigisse, postquam Eurystheus quidem in Attica ab Heraclidis interfectus fuit; Atreus vero, qui ipsius erat avunculus, et cui Eurystheus, quum ad expeditionem proficisceretur, propter necessitudinem Mycenæ, et *earum* imperium commiserat (patrem vero propter Chrysippi necem fugiebat, ut aiunt) *regnum est adeptus*. Cum enim Eurystheus non amplius rediisset, Mycenæis etiam volentibus, Heraclidarum metu, simul etiam quod vir strenuus esse videretur, et multitudinis benevolentiam sibi conciliasset, *ita demum ferunt* Atreum regno Mycenæorum, et cæterorum omnium, quibus Eurystheus *ante* imperabat, potitum, et Pelopidas Persidis potentiores *hac ratione* factos. Quas opes Agamemnon cum accepisset, et classe cæteris longe præstaret, non gratia potius quam metu copias illas mihi videtur coegisse. Constat enim eum et plurimis cum navibus profectum, et Arcadibus præterea *naves* præbuisse, ut Homerus hoc declaravit, si cui *idoneus* testis videtur. Quinetiam in ipsa sceptri traditione, dixit ipsum; Multis insulis, et omni Argo imperare. Nequaquam igitur insulas, præter *vicinas* (hæ autem non multæ esse possint) *Agamemnon*, qui in continente degebat, in sua ditione habere potuisset, nisi aliquam etiam classem habuisset. Ex hoc autem bellico apparatu conjecturam facere licet, quales fuerint superiorum sæculorum expeditiones.

⁴ Majoribus divitiarum copiis instructi, *Acæius*. HUDS.

10. Jam vero quod Mycenæ parvum oppidum erant, aut si quod aliud illorum temporum nunc parvi momenti videtur esse, nequaquam *tamen ideo* aliquis hoc infirmo signo usus minus credat classem, non tantam fuisse, quantam et poetæ dixerunt, et ipsa fama obtinuit. Nam si Lacedæmoniorum urbs vastata desoletur, et *sola* templa, et ædificiorum aræ relinquantur, existimo multos de posteris longo temporis progressu de illorum potentia valde dubituros, neque credituros tantam fuisse, *quanta nunc est*, si *rerum futurarum status* cum *pristina* illorum gloria conferatur. Quamvis enim de quinque Peloponnesi partibus duas possideant, totiusque principatum obtineant, multisque sociis extra *Peloponnesum* imperent: tamen constat, *eorum urbem fama, et opinione hominum* inferiorem visum iri, quia neque coëdificata est, neque templis, neque ædificiis magnificentioribus est *instructa*: sed antiquo Græciæ more pagatim condita habitatur. Sed si Atheniensibus hoc ipsum contingeret, ex manifesta urbis dirutæ specie potentiam duplo majorem, quam sit, visum iri *puto*. Haud igitur nos incredulos esse, nec urbium speciem potius quam vires spectare decet, et exercitum illum superioribus quidem longe majorem fuisse: sed ætatis nostræ bellicis apparatibus inferiorem existimare *debemus*, si quid hic quoque Homeri poesi credere convenit, quem ab eo, qui erat poeta, verisimile est majorem in modum laudibus exornatum fuisse; verum tamen et sic inferiorem fuisse constat. Nam ex mille et ducentis navibus *eum constare* scripsit. Bæotorum quidem *singulas* centum et viginti virorum; Philoctetæ vero, quinquaginta: demonstrans (ut mihi videtur), et maximas, et minimas *naves*. At de cæterarum magnitudine in navium catalogo nullam fecit mentionem. Quod enim omnes in Philoctetæ navibus essent iidem et remiges et milites, aperte declaravit. Omnes enim remiges, sagittarios esse scripsit. Vectores vero, præter reges, et eos, qui summa potestate erant, non multos cum illis navigasse est verisimile: præsertim quia mare cum bellico instrumento erant *trajecturi*, neque tectas naves habebant: sed prisco potius, et prædonum more constructas. Si igitur mediam quandam rationem teneas inter maximas, et minimas quasque naves, non multos, ut ab universa Græcia communiter missos, convenisse constat.

11. Hujus vero rei causa fuit non tam ipsa hominum, quam pecuniarum, penuria. Nam propter commestus inopiam copias minores duxerunt, et *eas tantum*, quas ex belli sede pugnando victum sibi paraturas sperabant.

Postquam autem *ad agrum Trojanum* appulerunt, *hostem* prælio vicerunt, hoc autem est manifestum, nec enim vallo *fossaque* castra munivissent. Quinetiam ne hic quidem eos omnibus copiis usos esse: sed ad Cherrhonesi culturam et ad latrocinium, propter commeatus inopiam, sese convertisse constat. Quamobrem etiam ipsis dispersis Trojani per decem annos facilius restiterunt, quod illis, qui semper *in suo agro* relinquebantur, pares essent viribus. Sed si cum magna commeatus abundantia et copiis frequentibus *eo* ivissent, sine latrocinio et agricultura bellum continenter gessissent, *Trojam* prælio superiores facile cepissent: siquidem haud frequentibus copiis, sed quadam exercitus parte, quæ forte semper præsto erat, *Trojanis* resistebant. Quod si Trojam assidua obsidione pressissent, et citius et minori cum labore *eam* expugnassent. Sed propter pecuniarum inopiam, et quæ ante hoc bellum gesta sunt, invalida fuerunt; et hæc ipsa, quæ omnium superiorum sunt celeberrima, re ipsa comperiuntur inferiora fama, et rumore de ipsis sparsa, qui propter poetas invaluit.

12. Nam vel post res ad Trojam gestas Græci adhuc alio migrabant, sedesque suas transferebant, ita ut eorum opes per otium non creverint. Nam et serus Græcorum reditus ab Ilio res multas innovavit, et *ideo* in plerisque civitatibus exortæ sunt seditiones, ob quas illi, qui suis sedibus pellebantur, urbes condebant. Nam et Bæotii, qui nunc appellantur, sexagesimo post Ilii expugnationem anno, Arne a Thessalis pulsî, eum agrum, qui nunc quidem Bæotius vocatur, ante vero Cadmeus, incoluerunt. (In hoc autem agro olim erat et quædam gentis Bæotiæ portio, unde etiam ad Ilium cum exercitu sunt profecti). Et Dorienses octogesimo *post Trojam captam* anno, cum Heraclidis Peloponnesum tenuere. Vixque longo post tempore Græcia plane pacata, nec ullis *suorum motibus* excita, colonias emisit. Et Athenienses quidem in Ioniam, et bonam insularum partem colonias miserunt; Peloponnesii vero in Italiam, et maximam Siciliæ partem, et in quædam reliquæ Græciæ loca. Sed omnes istæ coloniæ post bellum Trojanum in has regiones missæ fuerunt.

13. Sed cum Græcia potentiam ampliorem *jam* adepta fuisset, et pecuniarum vim longe majorem, quam ante, sibi comparasset, proventibus auctis; *ita demum* tyrannides in plerisque civitatibus sunt constitutæ; (ante enim regna erant hæreditaria, et certis honoribus definita;) et Græci classem parare, rebusque maritimis operam studiosius dare cœperunt. Corinthii autem primi feruntur immutasse na-

viuū formam, quæ ad eam, quæ nunc est in usu, proxime accederet, et Corinthi primum ex omni Græcia triremes ædificatæ *traduntur*. Constat etiam Aminoclem Corinthium, navium fabricatorem, quatuor naves Samiis fecisse. Ex quo autem Aminocles ad Samios ivit, sunt fere anni trecenti ad hujus belli confecti finem: præliumque navale omnium, quæ novimus, vetustissimum, inter Corinthios et Corcyræos est commissum. Sunt autem etiam ab eo prælio usque ad eundem hujus belli finem anni ad summum ducenti et sexaginta. Etenim cum urbem incolant Corinthii sitam ad Isthmum, emporium fere semper habuerunt, quia Græci, tam illi, qui intra Peloponnesum, quam qui extra habitant, terra potius, quam mari, per illorum *agrum* commercia inter se quondam habebant. Pecunia quoque præpotentes fuerunt, ut et ab antiquis poetis est declaratum. Urbem enim illam opulentam cognominarunt. Postquam vero Græci navibus paratis frequentius navigare cœperunt, latrocinia *de mari* sustulerunt. Et utrinque emporium præbentes, *et mari terraque mercatum omnibus liberum ac tutum exhibentes*, urbem pecuniarum proventu potentem habuerunt. Postea vero Iones magnam navium copiam sibi pararunt, Cyri temporibus, qui fuit primus Persarum rex, et Cambysis, ejus filii, *ætate*. Atque *hi* bellum Cyro facientes, maris agro suo vicini imperium ad aliquod tempus obtinuerunt. Polycrates quoque, qui Cambysis tempore Sami tyrannus erat, classe pollens, cum alias insulas in suam potestatem redegit, tum etiam Rheneam, quam subactam Apollini Delio consecravit. Phocaenses vero, dum Massiliam conderent, Carthaginienses navali pugna vicerunt.

14. Hæ enim classes *cæterarum* omnium potentissimæ fuerunt. Veruntamen hæ quoque *classes*, quæ multis post Trojana tempora sæculis exstiterunt, paucis quidem triremibus usæ, navibus vero quinquaginta remigum, et navigiis longis adhuc instructæ videntur fuisse, quemadmodum *erant et illæ priscæ*. Pauloque ante Medicum bellum, et Darii mortem, qui post Cambysem regnum Persarum obtinuit, magna triremium copia fuit et tyrannis in Sicilia, et Corcyræis. Hæ namque postremæ ante Xerxis expeditionem classes memoratu dignæ in Græcia exstiterunt. *Æginetæ* enim, et Athenienses, et si qui alii *fuerunt*, exiguas habuerunt *classes*, atque harum magna pars erat navium quinquaginta remigum. Atque adeo sero *eas habuerunt*, ex quo *videlicet* Themistocles Atheniensibus, cum *Æginetis* bellum gerentibus, simul etiam imminentem barbari adventum expectantibus, persuasit, ut naves face-

rent, quibus etiam in navali proelio sunt usi, quæ ne ipsæ quidem adhuc omnino constrictæ *ac tectæ* erant.

15. Classes igitur Græcorum, et pervetustæ, et recentiores, tales fuerunt. Qui tamen illis operam dederunt, ingentem potentiam sibi compararunt, tam ipso pecuniarum reditu, quam imperio, quod in alios exercebant. Nam infesta classe navigantes, insulas subigebant, et illi præcipue, qui agrum non satis amplum, nec omnibus alendis sufficientem habebant. Terra vero bellum (unde aliquid potentiae *ad aliquem* accesserit) nullum conflatum est. Sed et quæcumque fuerunt, hæc omnia contra suos quique finitimos gesserunt. Nam Græci in regiones, a suis *finibus* valde remotas, aliorum subigendorum causa nullas expeditiones *tunc* faciebant. Græci enim non adjugebant se maximis quibusque civitatibus, quasi illarum imperio parerent, neque etiam iidem ex æquo communes expeditiones faciebant: sed singuli *populi* vicini, potius per se, *solique* bellum gerebant. Præcipue vero in illo pervetusto bello, quod inter Chalcidenses et Eretrienses gestum fuit, reliqui quoque Græci sese diviserunt, ut utrisque auxilium ferrent.

16. Mox vero et aliis aliunde contigerunt impedimenta, ne crescerent, et Ionibus (cum res Persarum magna incrementa cepissent) Cyrus, regnumque Persicum, Croæo profligato, omnibusque, quæ erant cis Halym fluvium ad mare usque, subactis, bellum intulit, et urbes, quæ in continente erant, in servitutem redegit. Postea vero Darius, Phœnicum classe victor, insulas etiam *in suam potestatem redegit*.

17. Tyranni vero, quotquot in Græcis urbibus erant, suis tantum rebus prospicientes, ut et corpus tuerentur, et suam familiam amplificarent, quam tutissime poterant, urbes incolebant, nullumque facinus memoria dignum ab illis est factum, nisi si quod contra vicinos quique suos *fecerunt*. Nam qui erant in Sicilia, ad maximam potentiam sunt evecti. Adeo Græcia undique longo temporis spatio fuit impedita, tum ne communiter ullum illustre facinus ederet, tum etiam ne in singulis civitatibus audax esset.

18. Postea vero quam et Atheniensium, et reliquæ Græciæ, quæ vel ante tyrannide pressa fuerat, plerosque, et postremos tyrannos, exceptis Siciliæ tyrannis, Lacedæmonii statulerunt (nam Lacedæmon post urbem conditam a Doriensibus, qui eam nunc incolunt, seditionibus conflictata diutissime *omnium civitatum*, quas novimus, tamen ab antiquissimis usque temporibus et bonis legibus est usa, et

tyrannidis immunis semper fuit: sunt enim anni maxime quadringenti, et paulo plures usque ad hujus belli finem, ex quo Lacedæmonii eadem Reipublicæ administrandæ forma utuntur: et hac ipsa de causa potentiam sibi compararunt, in aliis quoque civitatibus res composuerunt.) Tyrannis vero ex Græcia sublati, non multis post annis Medorum quoque proelium cum Atheniensibus in campis Marathonius est commissum. Et decimo post hanc pugnam anno barbarus cum magna classe rursus in Græciam venit, ut eam in servitutem redigeret. Et cum magnum periculum impenderet, Lacedæmonii, quod cæteris potentia præstarent, duces fuerunt Græcorum, qui bellum illud communibus auspiciis gesserunt; et Athenienses, Medis adventantibus, cum urbem relinquere in animum induxissent, omnesque fortunas convasatas *inde* absportassent, naves conscenderunt, et *ab eo tempore* rei navali operam dare institerunt. Cum autem communiter Græci barbarum repulissent, non multo post tam illi, qui a *Persarum* Rege desciverant, quam qui conjunctis armis bellum eifecerant, partim ad Athenienses, partim ad Lacedæmonios divisi transierunt. Nam has duas civitates maxima potentia præditas fuisse constat. Hi enim terra, illi vero classe multum poterant. Hæc autem armorum societas exiguum temporis spatium duravit. Postea vero Lacedæmonii et Athenienses dissociati bellum inter se gesserunt, cum suis utrique sociis, et ex cæteris Græcis, si qui usquam inter se dissidebant, jam ad alterutros proficiscebantur. Quamobrem a Medico bello ad hoc usque continenter, modo quidem fœdus facientes; modo vero bellum gerentes, aut inter se, aut contra socios a se deficientes, res bellicas præclare instruxerunt, et peritiores evaserunt, cum periculis *in harum studio* sese exercentes.

19. Et Lacedæmonii quidem ita imperabant, ut socios non haberent tributarios: sed hoc solum studerent, ut illi suis officiis deliniti, paucorum principatu in Reipublicæ administratione uterentur, accommodate ad suum institutum. Athenienses vero, navibus hostium tandem potiti, imperabant, exceptis Chiorum et Lesbiorum *navibus*, tributo etiam omnibus, quod penderent, imperato. Et ipsorum apparatus in hoc bello major exstitit, quam fuerit vel maximus, quem olim habuerint, quo tempore cum integra societate floruerunt.

20. Res igitur vetustas tales esse comperi, quibus fides difficulter adhibetur, quamvis deinceps *et per singula tempora* quodlibet argumentum probandi causa protulerim.

Homines enim famam rerum ante suam ætatem gestarum, licet sint domesticæ, sine accurata inquisitione alii ab aliis pariter accipiunt. Nam Atheniensium vulgus Hipparchum tyrannum ab Harmodio et Aristogitone cæsum putant: et *tamen* ignorant Hippiam, qui filiorum Pisistrati natu maximus, *tunc* imperasse; et Hipparchum ac Thessalum ejus fuisse fratres. Harmodium vero et Aristogitonem suspicatos illo die, et statim aliquid a sociis suæ conjurationis consciis Hippiae indicatum, ab hoc quidem ut præmonito abstinuisse, sed cum vellent, antequam comprehenderentur, aliquod *memorabile* facinus vel suo cum periculo facere, Hipparchum, in quem inciderant ad fanum, quod Leocorium appellatur, in Panathenaica pompa exornanda occupatum interfecisse. Alia quoque multa, quæ nunc etiam exstant, necdum propter vetustatem memoria exciderunt, cæteri quoque Græci non recte opinantur: veluti, Lacedæmoniorum Reges in suffragiis ferendis, non singulis quemque, sed binis uti calculis; et Pitanatem cohortem apud eos esse, quæ nunquam fuit. Adeo apud plerosque ipsa veritatis investigatio est laboris impatiens, et ad ea, quæ sunt in promptu, potius se convertunt.

21. Ex his autem *necessariis* signis, quæ dixi, si quis res a me narratas, tales potissimum esse ducat, *quales eas esse dixi*, et non potius credat, *eas esse tales*, quales ipsi poetæ celebrarunt, *eas* cum ornatu in majus extollentes; neque quales memoriæ prodiderunt orationis solutæ scriptores, qui, ut auditorum aures capiant, verborum illecebras potius, quam veritatem consecantur, *quæ res* cum nullis nitantur argumentis, pleræque etiam ob ipsarum vetustatem in fabulas abierunt, ita ut (quod usus obtinuit) nulla fides ipsis habeatur: sed existimet *res istas* ex manifestissimis indiciis *a me* satis *accurate* pervestigatas, quoad res vetustæ pervestigari possunt, hic profecto non erraverit. Et licet homines præsens bellum, in quo gerendo versantur, semper maximum judicent, eoque finito, vetera vehementius admirentur, tamen iis, qui ex ipsis rebus gestis *bella* perpendunt, *hoc bellum superioribus* illis *se* majus fuisse demonstrabit.

22. Et omnia quidem, quæ singuli verbis expresserunt, aut cum bellum essent gesturi, aut cum jam id gererent, ipsamque rerum dictarum exquisitam rationem memoria retinere difficile fuit, cum mihi, qui res a me ipso auditas narro, tum etiam aliis, qui *eas* aliunde *acceptas* mihi renuntiarunt. Verum ut singuli semper de rebus præsentibus ea, quæ maxime consentanea erant, mihi ad universam

rerum vere dictarum sententiam *nonnullasque*, quam proxime *conjecturis* accedenti dicere videbantur, sic a me commemorata sunt. At vero res in ipso bello gestas, non quas a quolibet audiri, dignas duxi, quas scriberem, neque ut mihi videbantur: sed et eas, quibus ipse interfui, et quas singulatim ex aliis, quam potui accuratissime, investigavi. Sed hæc difficillime cognosci poterant, quod illi, qui singulis rebus interfuerant, dum gererentur, non eadem de rebus iisdem dicerent: sed prout quisque aut in alterutros amore propensior erat, aut reminiscebatur, *eas ita referret*. Verum *mea scripta*, quia nullæ in ipsis exstant fabulæ, *lectoribus* fortasse minus jucunda videbuntur. ⁴ Sed qui rerum gestarum veritatem spectare volent, et eorum, quæ (ut sunt res humanæ) rursus aliquando futura sunt ejusmodi, et similia, non plura desiderabunt ad judicandum ea esse utilia. Nam *mea Historia* potius ut perpetuum monumentum, quam ludicrum certamen, quod in præsentia audiat, est composita.

23. Bellorum autem superiorum, id, quod cum Medis est gestum, maximum fuit: hoc ipsum tamen duobus navalibus, et totidem pedestribus præliis celeriter est finitum. At hujus belli tum longitudo longe processit, tum clades in ipso Græciæ contigerunt, quales eodem temporis spatio nunquam alias. Nam *in aliis bellis* neque tot urbes captæ vastatæque sunt, aliæ quidem a barbaris, aliæ vero a Græcis ipsis bellum inter se gerentibus (nonnullæ etiam captæ incolas mutarunt) neque tot exsilia hominum *contigerunt*; neque tot cædes aliæ quidem propter ipsum bellum, aliæ vero propter seditiones *commissæ*. Et quæ antea fama quidem ferebantur, sed re ipsa rarius confirmabantur, non incredibilia evaserunt, *ut sunt ea, quæ traduntur* et de terræ motibus, qui *in hoc bello* simul et maximam orbis terrarum partem occuparunt, et vehementissimi fuerunt: et solis defectiones, quæ frequentiores acciderunt, quam umquam ante memoratæ fuerint: et apud nonnullos magnæ siccitates, et fames ex ipsis natæ, et pestilens morbus, qui Græciam non minimo detrimento affecit, quin etiam quandam ejus partem absumsit. Hæc enim omnia cum hoc bello simul invaserunt. Ejus autem initium fecerunt Athenienses et Peloponnesii, ruptis tricennalibus foederibus, quæ post Eubœam captam inter se fecerant. Cur autem hæc illi

⁴ Cæterum qui et res præteritas accurate nosse, et in iis, quæ iterum eodem consimilique modo (ut sunt res humanæ) usu venient, hæc ad suum commodum voluerit adhibere; non hercle plura desiderabit. *Acacus. Huds.*

ruperint, causas, et dissidia in primis scripsi, ne quis aliquando requirat, unde tantum bellum inter Græcos sit constatum. Nam verissimam quidem, sed sermone minime celebratam causam *fuisse* puto, Athenienses, qui quod in dies crescerent, et terrorem Lacedæmoniis incuterent, belli movendi necessitatem *ipsis* imposuerint. Sed causæ, quæ propalam utrinque ferebantur, propter quas ruptis fœderibus bellum susceperunt, istæ fuerunt.

24. EPIDAMNUS est urbs ad dextram sita navigantibus Ionium sinum versus. Huic autem finitimi sunt Taulantii barbari, gens Illyrica. Hanc urbem Corcyræi quidem missa colonia condiderunt: sed coloniae dux fuit Phalius Eratoclidæ *filius*, genere Corinthius, ab Hercule oriundus, ex metropoli *more ac* instituto prisco arcessitus. Nonnulli etiam Corinthii, et alii præterea Doricæ gentis homines ejus coloniae socii fuerunt. Progressu vero temporis, Epidamniorum urbs magna, populoque frequens evasit. Sed cum *ejus cives* jam multos annos (ut fertur) seditionibus intestinis laborassent, quodam finitimorum barbarorum bello attriti, magnæque potentiae parte privati sunt. Novissime vero, ante hoc bellum, illorum plebs potentissimos quosque *cives* ejecit. At illi, cum *inde* discessissent, cum barbaris, ad quos se receperant, eos, qui in urbe erant, terra marique prædabantur. Epidamnii vero, qui in urbe erant, cum *ab illis* premerentur, Corcyram, ut ad suæ coloniae matrem, legatos mittunt, orantes, ne se perdi sinerent: sed et profugos sibi reconciliarent, bellumque barbarorum finirent. Hæc autem supplices in Junonis templo sedentes rogabant. Sed Corcyræi preces *eorum* non admiserunt: at re infecta eos remiserunt.

25. Cum autem Epidamnii nullam a Corcyræis opem sibi latam viderent, ambigebant, quonam modo in præsentium rerum statu se gerere deberent. Quare *legatis* Delphos missis, Deum consuluerunt, an Corinthiis, ut coloniae deductoribus, urbem dederent, operamque darent, ut aliquid auxilii ab illis impetrarent. Ille vero ipsis respondit, ut urbem *Corinthiis* dederent, eosque sibi duces assumerent. Epidamnii vero, Corinthum profecti, coloniam oraculi jussu dediderunt, demonstrantes et ipsum suæ coloniae ducem Corinthium fuisse, et Dei oraculum declarantes, eosque rogabant, ne se perdi sinerent: sed *sibi* opem ferrent. Corinthii vero et propter ipsam causæ æquitatem auxilium promiserunt, (quia coloniam istam non minus suam, quam Corcyræorum esse ducebant.) Simul etiam propter odium, quo Corcyræos prosequabantur, quia *Corcyræi*, licet essent Co-

rañthiorum coloni, ipsos *tamen* contemnebant. Nam * neque in publicis solennitatibus consuetos honores *ipsis* tribuebant, neque in sacrificiis, quum viscera distribuebant, a viro Corinthio auspicabantur, quemadmodum cætera coloniae. Sed illos contemnebant, quod pecuniarum copia, vel ditissimis quibusque illius sæculi Græcis pares essent, et bellico apparatu pollerent, quinetiam classe interdum *se cæteris* longe præstare gloriabantur, præsertim quod Phæaces Corcyram olim tenuissent, qui rerum nauticarum gloria floruerant: quamobrem etiam *ipsi* classi parandæ operam studiosius dabant, nec parum potentes erant. Nam centum et viginti naves ipsis fuerunt, quum bellum gerere cœperunt.

26. Corinthii igitur, cum omnium istarum rerum *justas* haberent querelas, auxilium et Ambraciotarum ac Leucadiorum atque suorum *civium* præsidia lubenter Epidamnum miserunt, omnibus, qui illuc habitandi causa se conferre voluissent, facta eundi potestate. Hæc autem præsidia itinere pedestri Apolloniam iverunt, quæ erat Corinthiorum colonia, Corcyræorum metu, ne ab illis mare trajicere prohiberentur. Corcyræi vero, ubi colonos, et præsidia Epidamnum pervenisse, coloniamque Corinthiis deditam intellexerunt, rem iniquo animo tulerunt. Statimque *eo* cum XXV navibus profecti, dein altera classe, minaciter ipsis imperarunt, ut exsules reciperent, (nam Epidamnii exsules Corcyram venerant, demonstrantes monumenta, et cognitionem, quam prætendentes, orabant *eos*, ut *se in patriam* reducerent) et præsidia, quæ Corinthii miserant, et *novos* colonos remitterent. Sed Epidamnii nulla ipsorum imperata fecerunt. Quamobrem Corcyræi cum infesto quadraginta navium exercitu, et exsulibus (ut eos reducturi) ac Illyrii *in armorum societatem* assumtis, bellum illis intulerunt. Urbem autem obsidentes, denuntiarunt, ut et de Epidamniis, qui vellet, et peregrini impune abirent, alioqui ut hostes tractatum iri. Sed cum *Epidamnii illis* non parerent, Corcyræi quidem (ille autem locus est Isthmus) urbem obsidere cœperunt.

27. Corinthii vero, postquam nuntii Epidamno *ad ipsos* venerunt, qui urbem obsideri nuntiarunt, exercitum parare cœperunt. Simul etiam coloniam Epidamnum deducendam edixerunt, ea lege, ut qui vellet *illuc* iret, pari *jure*, parique *honore cum cæteris civibus* futurus. Quod si quis

* Neque rem divinam auspicabantur, viro Corinthio operante sacris. *Steph. Huds.*

protinus cum *cæteris* navigare nollet, et tamen coloniae particeps esse vellet, numeratis quinquaginta drachmis Corinthiis *ei in urbe remanere licere dixerunt*. Fuerunt autem permulti, et qui navigarunt, et qui pecuniam numerarunt. Rogarunt etiam Megarenses, ut suis navibus si comitari vellent, si forte suæ navigationis cursus a Corcyraeis impediretur. Illi vero cum illis navigare octo navibus parabant, et Palenses Cephalleniorum, quatuor. Epidauros quoque rogarunt, qui quinque præbuerunt. Hermionenses vero, unicam. Et Troezenii, duas. Leucadii, decem. Et Ambracliotæ, octo. A Thebanis vero, et Phliasii pecunias petierunt, ab Eleis naves vacuas et pecunias. Ipsorum vero Corinthiorum naves triginta, et tria militum gravis armaturæ millia parabantur.

28. Postquam vero Corcyraei hunc apparatus audierunt, Corinthum profecti cum Lacedæmoniiis, Sicyoniisque legatis, quos sibi adjunxerant, jusserunt Corinthios præsidia et *novos* colonos Epidamno deducere, ut ex urbe, quæ ad eos nihil pertineret. Quod si eam sibi vindicare pergerent, in Peloponneso, apud illas civitates, de quibus inter utrosque convenisset, volebant jure disceptare; utris autem colonia fuisset adjudicata, hos ea potiri. Quinetiam oraculo Delphico *rem controversam* committere volebant. Sed bellum fieri non sinebant, *idque dissuadebant*: alioqui, si illi vim *sibi* facerent, dicebant se coactum iri auxilii *præsidisque* causa, illos sibi facere amicos, quos nollent, alterutros eorum, qui potentia tunc præstarent. Corinthii vero ipsis responderunt, si naves et barbaros ab Epidamno abducerent, se consultaturos. Nam ante, rem non bene se habere *dicebant*, si illi quidem obsiderentur, ipsi vero judicio contenderent. Contra vero Corcyraei dicebant, se ista facturos, si et illi abducerent eos, qui Epidamni erant. Se etiam paratos esse *dicebant*, ut utrique *suo* loco manerent, foedusque facerent, tantisper dum judicium fieret.

29. At Corinthii nihil horum facere, nec *ipsis* parere voluerunt: sed postquam ipsorum naves plenæ fuerunt, et socii adfuerunt, caduceatore præmisso, qui Corcyraeis bellum prius indiceret, portu solventes cum septuaginta et quinque navibus, et duobus millibus gravis armaturæ militum, Epidamnum versus navigarunt, bellum Corcyraeis illaturi. Navibus autem præerat Aristæus Pellicæ, et Callicrates Calliæ, et Timanor Timanthis *filius*. Peditatui vero Archetimus Eurytimi, et Isarchidas Isarchi *filius*. Postquam autem ad agri Anactorii Actium pervenerunt,

ubi templum est Apollinis, in faucibus sinus Ambracii, Corcyraei caduceatorem ipsis^f ad Actium praemisissent, qui vetaret illos contra se navigare: simul etiam naves impleverunt, et^g vetustas quidem junxerunt, et *jugis aptarunt*, ut navigationi idoneae essent; alias vero refecerunt. Sed postquam caduceator nihil pacatum a Corinthiis renuntiavit; et ipsorum naves numero octoginta jam expletæ fuerunt, (nam quadraginta naves Epidamnnum obsidebant) obviam *hosti* processerunt, et acie instructa navalem pugnam commiserunt. Et Corcyraei longe superiores fuerunt, et XV Corinthiorum naves profligarunt. Eodem autem die ipsis accidit, ut et illi, qui Epidamnnum obsidebant, *Epidamnios* ad deditionem redigerent, ea conditione, ut peregrinos quidem venderent: Corinthios vero in vinculis servarent, donec aliquid aliud *victoribus* videretur de *ipsis statuere*.

30. Post hoc navale proelium Corcyraei, cum tropæum in Leucimna Corcyrae promontorio statuissent, cæteros quidem captivos, quos ceperant, interfecerunt: Corinthios vero vinctos asservarunt. Postea vero, quum Corinthii, sociique navali proelio victi domum rediissent, Corcyraei imperium totius maris, quod est in illis regionibus, adepti sunt, et navibus ad Leucadem Corinthiorum coloniam profecti, agrum vastarunt, et Cyllenen, Eleorum navaliam, incenderunt, quod naves pecuniasque Corinthiis præbuissent. Et post illud navale proelium maxima ejus anni parte, maris illius imperium obtinuerunt, et Corinthiorum socios infesta classe navigantes vexarunt. Donec Corinthii æstate jam adventante, navibus, exercituque misso, cum ipsorum socii laborarent, ad Actium et circa Chimerium Thesprotidis castra posuerunt, ut et Leucadem et cæteras civitates, quotquot sibi erant amicæ, suo præsidio tutarentur. Corcyraei vero et navibus et peditatu in Leucimna e regione *hostium* castrametati sunt. Et neutri contra alteros navigabant: sed ea æstate stativa opposita habentes, hyeme jam adventante domum utrique se receperunt.

31. Toto autem post hoc proelium, et insequenti anno, Corinthii graviter ferentes bellum contra Corcyraeos susceptum, naves compegerunt, et navalem expeditionem optime pararunt, remiges cum ex ipsa Peloponneso, tum ex reliqua Græcia cogentes, *eosque* mercede sollicitantes. Corcyraei vero audito illorum apparatu timere cœperunt,

^f In navigio actuario *Valla* et *Steph.* In celoce *Acactus.* HUDA.

^g Vetustis armamenta aptant. *Acacius.* HUDA.

et (nam cum nulla Græcorum civitate foedere erant conjuncti, neque aut in Atheniensium, aut Lacedæmoniorum foederibus se adscripserant) visum est ipsis ad Athenienses proficiaci, et societatem cum illis contrahere, et operam dare, ut aliquod auxilium ab ipsis impetrarent. Corinthii vero, his *rebus* auditis, legatos et ipsi Athenas miserunt, ut *Athenienses orarent*, ne præter Corcyræorum classem, ipsorum quoque *classis hostibus* adjuncta, sibi impedimento esset, ne bellum arbitrato suo gererent. Itaque coacta concione in disceptationem venerunt. Atque Corcyræi quidem hæc verba fecerunt.

32. “ÆQUUM est, viri Athenienses, ut qui ad alios auxilii implorandi causa (quemadmodum nos quoque nunc facimus) veniunt, præsertim si nulla magna beneficia exstent in eos ante collata, nec ipsis ulla cum illis intercedat societas ante inita, primum demonstrent, sua postulata maxime quidem utilitati fore *illis, a quibus societatem, auxiliumque petunt*, sin minus, saltem non detrimento: deinde vero, se firmam ipsis gratiam habituros. Sed si nihil horum perspicuum fecerint, non indigne ferant, si *postulata* non impetrarint. Corcyræi igitur persuasum habentes, se hæc quoque vobis manifeste probaturos, nos societatem petituros miserunt. Accidit autem, ut idem institutum nobis sit et inconsultum apud vos, in hoc negotio, in quo vestra opera egemus, et in nostris rebus in præsentia *nobis* parum commodum. Nam cum nunquam antehac cujusquam socii voluntarii fuerimus, nunc hoc *ipsum* ab aliis petituri venimus, simul etiam in præsentī bello, quod cum Corinthiis gerimus, propter hoc *nostrum priscum institutum* deserti sumus ab omnibus. Et nostram illam, quæ prius prudentia videbatur, quod, societate cum aliis inita, ob amicorum consilia, eorumque arbitrio simul periclitari nollemus, nunc in manifestam imprudentiam et imbecillitatem constat esse mutatam. Nos igitur soli Corinthios in superiore navali prælio repulimus. Verum quia majore apparatu tam ex Peloponneso, quam ex reliqua Græcia contra nos veniant, quia etiam videmus nos domesticis tantum viribus fretos non posse incolumes evadere, simul etiam *quia* magnum est periculum, *quod cæteris Græcis imminet*, si in illorum potestatem redigamur; *idcirco* et vestra et cujuslibet alius auxilia implorare *nobis* est necesse. Et venia est danda, si non malitia: sed potius opinionis errore, superiori nostræ quieti res contrarias *nunc* audemus.

33. “Quod si *nos* audieritis, hæc nostræ necessitatis societas vobis multis de causis in honorem cedit et emolu-

mentum. Primum quidem, quia *nobis*, qui injuriam accipimus, nec aliis injuriam facimus, opem feretis. Deinde vero, quia, si *nos*, in maximarum rerum discrimen adductos, recipiatis, beneficium cum æterno testimonio quam optime *apud nos* collocabitis. Classem autem, vestra excepta, maximam habemus. Quare considerate, quænam magis singularis vestræ prosperitatis occasio, quæve hostibus damnosior esse possit, quam si *ea* potentia, quam vobis esse adjunctam magnæ pecuniæ, magnæque gratiæ anteposuissetis, si, *inquam*, ea *nunc* adsit, sponte sua, sine periculo, et sumtu seipsam *vobis* tradens: præterea apud multos quidem afferens gloriam; illis vero, quibus opem feretis, gratiam, et vobis ipsis, potentiam. Quæ omnia ex omni temporum memoria perpaucis simul contigerunt; paucique sunt, qui *illis*, a quibus belli societatem petunt, præsidium ac ornamentum majus daturi, quam *ab ipsis* accepturi veniant. Bellum autem, in quo *vobis* utiles esse poterimus, si quis vestrum sit, qui nullum fore arbitretur, *is* profecto fallitur opinione, nec videt, Lacedæmonios, vestræ potentiæ metu, belli gerendi cupidos esse, et Corinthios ^b per se validos vobisque inimicos esse, et, dum nos primos nunc aggrediuntur, viam sibi ad vos invadendos sternere, ne communi odio in eos conspiremus: neve alterutro frustrentur, ut aut nobis damnum priores inferant, aut sibimet firmitudinem comparent. Cum igitur nos quidem societatem offeramus, vos vero *eam* accipiat, illos antevertere, et insidias anticipare potius, quam insidiantibus contra insidiari, vestræ sunt partes.

34. "Quod si dixerint, iniquum esse suos colonos a vobis recipi, discant, omnem coloniam honore prosequi *suam* Metropolim, si beneficiis ab ea afficiatur; sed si *ab ea* injuriam accipiat, alienari. Nec enim emittuntur ea conditione, ut sint servi: sed ut cum iis, qui *domi* relinquuntur, æquali jure sint. Quod autem *isti nobis* injuriam fecerint, perspicuum est. Nam ad judicium de Epidamni controversia provocati, crimina, *quæ nobis objiciunt*, armis quam jure persequi maluerunt. Atque *ea*, quæ in nos suos cognatos faciunt, vobis sint documento, ne ab ipsis in fraudem inducamini, neve *ipsis*, *auxilium* petentibus, ex tempore morem geratis. Quem enim minime poenitet beneficiorum in inimicos collatorum, *is* vitam tutissime degit.

35. "Neque vero fœdera frangetis, quæ cum Lacedæ-

^b Apud ipsos [Lacedæmonios] auctoritate valere. *Portus et Casa.* Huds.

monii fecistis, si nos recipiatis, quia neutrorum socii sumus. In illis enim dictum est; quæcunque de Græcis civitatibus cum nullis societatem habet, ei licere ad utras partes libuerit accedere. Et sane iniquum fuerit, si istis quidem liceat classem instruere cum ex fœderatis civitatibus, tum etiam præterea ex reliqua Græcia, præcipue vero ex iis *civitatibus*, quæ vestro imperio parent: nos vero a præsentī hac, et, *in medio posita* societate, et ab alio undecunque auxilio arceant. Deinde vero in criminis loco ponant, si persuasum vobis fuerit, quod petimus. Nos vero longe maiorem vos insimulandi materiam habebimus, nisi rem vobis persuadeamus. Nos enim periclitantes, nec vobis inimicos, repellitis. Istos vero, qui sunt vestri hostes, et qui contra vos veniunt, non solum non impeditis: sed etiam insuper copias ex vestra ditione *sibi* comparare sinetis, quas non est æquum: at *oportet* aut illorum quoque milites mercede conductos impedire, quos ex *agro* vestro *cogant*, aut nobis etiam auxilium mittere, quocunque modo vobis visum fuerit. Potissimum vero *vos nobis* in societatem aperte receptis opem ferre *debet*. Multas autem commoditates (quemadmodum nostræ dictionis initio monuimus) *vobis* demonstramus, præcipueque quod eosdem habemus hostes, (quod certissimum est argumentum) eosque non infirmos: sed qui nocere iis, qui a se defecerint, valeant. Cum autem navalis, ac non terrestris societas (*vobis*) offeratur, alienatio par non est. Quamobrem *oportet* vos potissimum quidem (si potestis) operam dare, ut nullos alios classem possidere sinatis: sin minus, ut eorum amicitiam *vobis* concilietis, qui *classe* sint munitissimi.

36. " Si quis vero hæc, quæ *a nobis* dicuntur, utilia quidem existimet: sed metuit, ne iis obsequendo fœdera frangat, sciat suum quidem metum viribus armatum adversariis maiorem terrorem incussurum: fiduciam vero suam, si *nos in societatem* non receperit, infirmam, potentibus hostibus minus formidolosam futuram. Simul etiam *sciat ille*, se nunc non magis de Corcyra, quam de Athenis etiam consultare, seque non optime illis prospicere, quum præsentem rerum statum, *pacemque* spectans, ad futurum, et tantum non præsens bellum, urbem *sibi* adungere dubitat, quæ maximis cum momentis amica redditur inimicæ. Sita enim est in loco opportuno ad trajiciendum in Italiam et Siciliam, ita ut nec inde classem contra Peloponnesios venire sinat, et eam, quæ hinc venit, in illa loca deducat, quinetiam aliis in rebus commoditates egregias

habet. Ut autem universa et singula in brevissimam contraham summam, hinc cognoscere poteritis, nos non esse deserendos. Cum enim Græcis tres sint classes memoratu dignæ, vestra, et nostra, et Corinthiorum; si harum duas per vestram negligentiam in unum coire permiseritis, et Corinthii nos præoccuparint, cum Corcyræis et Peloponnesiis simul navale bellum geretis. Sed si nos *in vestram societatem* receperitis, majore vestrarum navium numero, *nostris ad vestras additis*, cum ipsis *Peloponnesiis* dimicare poteritis." Atque Corcyræi quidem hæc dixerunt. Corinthii vero post eos hæc *verba fecerunt*.

37. "QUONIAM isti Corcyræi non solum de se in societatem recipiendis verba fecerunt: sed etiam se a nobis injuriam accepisse, et iniquo bello premi, necesse est, nos quoque utraque de re pauca primum memorare, atque sic ad reliquam orationem accedere, ut et nostra postulata *rebus vestris* tutiora mature cognoscatis, et istorum¹ usum *ea societatem* non sine causa repudietis. Aiunt autem *isti* se modestiæ studio nullius societatem unquam recepisse. Illi vero hoc institutum sequuti sunt, maleficii non autem virtutis studio, quia nullum *suorum* scelerum socium, nullumque testem habere, neque *aliorum opem* implorantes erubescere voluerunt. Simul etiam ipsorum urbs, quæ situ est *ad maleficia committendum* appposito, ipsos injuriarum, quas nonnullis faciunt, iudices potius constituit, quam ut ex pacto *iudices ab aliis* fiant; quod ad alios *ipsi* rarissime navigant, alios vero necessitate *illuc* appellentes sæpiissime excipiant. Atque hac in re situm est illud decorum, quod prætendunt, se ab aliorum societate abhorruisse; non ut aliorum in sceleribus perpetrandis societatem fugerent, sed ut soli scelera perpetrarent; utque, ubi quidem potentiores essent, *aliis* vim facerent; ubi vero laterent, *plus emolumenti* haberent: et si quid præterea caperent, *id* impudenter negarent. Sed si (quemadmodum prædicant) viri essent boni, quo minus aliorum criminationibus obnoxii erant, ipsis eo magis *suum* virtutem ostendere licebat, jure *cum aliis* disceptando.

38. "Sed neque erga alios, neque erga nos tales existunt. Nam cum nostri sint coloni, *tamen* cum semper ante *a nobis* defecerunt, tum etiam nunc bellum faciunt, dicentes se, non ut maleficiis afficerentur, emissos. Nos vero respondemus, nec nos equidem idcirco ipsorum coloniam *in insula Corcyra* collocasse, ut ab ipsis contumelia afficere-

¹ Indigentiam. Alii. Huds.

mur; sed ut ipsorum duces essemus, et quoad decet ab illis coleremur: cæteræ enim colonis nos honorant, et a cæteris colonis maxime diligimur. Atque *hinc* patet, si majori *colonorum* numero grati sumus, nos istis solis immerito esse ingratos *ac invisos*, neque bellum *ipsis* honeste illaturos fuisse, nisi etiam insignem aliquam injuriam accepissemus. Sed, quamvis peccassemus, *tamen* illis quidem gloriosum fuisset, iracundiæ nostræ cessisse; nobis vero foedum *ac infame*, eorum moderationi vim attulisse. Sed petulantia opumque licentia, cum alia multa in nos peccaverunt, tum etiam Epidamnum, nostræ ditionis coloniam, dum *bello* vexaretur, *sibi* non vendicarunt; nobis vero auxilii causa eo profectis, per vim captam retinent.

39. " Et tamen dicitant, *se hac de re* iudicio prius disceptare voluisse: quod *quidem* non illum, qui superior est, et qui ex tuto ad aliquam disceptationem provocat, ^k oportet videri servare; sed illum, qui ante disceptationem ^l facta verbis æquat. Isti vero non priusquam hanc urbem considerent: sed postquam nos *hanc injuriam* non neglecturos existimarunt, tunc vero et istam speciosam juris æquitatem protulerunt. Et *tamen* huc veniunt, ^m quamvis non solum in illis *rebus* peccarint: sed etiam ut nunc non in belli, sed in scelorum societatem suis precibus vos vocent, ac orent, ut se, nostros hostes, recipiatis. Quos oportebat, quum a periculis erant remotissimi, tunc *ad vos* accedere; non autem quando nos quidem injuriam *ab illis* accepimus, ipsi vero periclitantur; neque eo tempore, quo vos, nullo fructu ex ipsorum potentia percepto, vestra auxilia *ipsis* jam estis impertituri; et *quo tempore* vos, qui procul ab illorum facinoribus abfuistis, parem culpam apud nos sustinebitis. Jam pridem autem *oportuerat illos*, viribus vobiscum communicatis, communes etiam *rerum casus et* eventus habere. *Ut* autem solorum criminum socii non fuistis, sic etiam horum *eventorum*, quæ res gestas sequuntur, vos minime participes esse oportet.

40. " Quod igitur convenientibus *firmisque* juris argumentis instructi *huc* ad vos venerimus, isti vero violenti, ac alieni raptores sint, *jam* planum est factum. Quod autem ipsos salvo jure recipere non possitis, discere *nunc* oportet. Nam quamvis in foedere sit scriptum, cuilibet civitatum foederi non adscriptarum licere ad utras velit partes se con-

^k Observare putandum est. *All.* HUDS.

^l Factis pariter atque oratione æquitatem retinet. *Casa.* HUDS.

^m Non satis habentes, quæ ipsi ea in re peccarunt, nisi etiam ut etc. *Casa.* HUDS.

ferre, *tamen* hoc fœdus ad illos non pertinet, qui in alterius partis fraudem veniunt: sed *ad illos*, qui, ab altera parte non deficientes, salutis præsidio indigent, et qui *recepti* recipientibus (si sapiunt) bellum pro pace non sunt allaturi. Id, quod vobis, nisi nos audiat, nunc eveniet. Non solum enim istis auxiliares: verum etiam pro fœderatis hostes nobis eritis. Necesse enim est, si societatem cum ipsis contrahatis, ipsos quoque non absque vobis sese tueri. Sed profecto æquum est, vos præcipue quidem neutros vestris opibus juvare; sin minus, contra, nobiscum adversus hos quidem proficisci, (nam cum Corinthiis fœdere conjuncti estis: sed cum Corcyræis ne per inducias quidem fœdus unquam fecistis) neque legem constituere, ut, qui ab alteris defecerint, *ab alteris* recipiantur. Nam ne nos quidem *olim*, cum Samii a vobis defecissent, et cæteri Peloponnesii varias sententias tulissent, *dubitantes*, an ipsis auxilium esset ferendum, sententiam vobis contrariam tulimus: sed aperte contra *illos* diximus, suos quemque socios persequi debere. Nam si eos, qui aliquod facinus patrarint, *in vestram societatem* recipiatis, et opem *illis* feratis, erunt etiam ex vestris *sociis* non pauciores, qui ad nos palam transibunt, legemque contra vos ipsos potius, quam contra nos, condetis.

41. "Atque hæc quidem sunt, quæ apud vos de jure nostro dicere habuimus, quæ ex Græcorum institutis satis sunt firma: vos vero monemus et oramus, ut eam nobis gratiam referatis, quam nobis in præsentia referendam censemus; quia non inimici sumus, ut vos lædamus, neque contra, amici *tales*, " ut *vestra liberalitate* abutamur. Cum enim olim ante res Medicas in bello contra Æginetas gerendo longarum navium penuria laboraretis, viginti naves *commodato* a Corinthiis accepistis. Quod nostrum beneficium, et illud *alterum*, *quod vobis* contra Samios *dedimus*, quum propter nos Peloponnesii auxilium ipsis non tulerunt, peperit vobis de Æginetis quidem victoriam, de Samiis vero ultionem. Atque iis temporibus hoc factum est, quibus potissimum homines, qui adversus hostes suos eunt, propter vincendi studium cætera negligunt. Nam pro amico habent eum, qui *sibi* navat operam, licet ante fuerit inimicus: et *e contra*, hostis loco ponunt, qui adversatur, quamvis *ante* fuerit amicus; siquidem vel res domesticas propter præsentis contentionis studium male curant.

• Ut molestiæ vobis futuri simus. *Casa, Aricius. HUDS.*

42. "Quæ vobiscum reputantes, et si qui sunt inter vos natu minores, hæc ex majoribus natu cognoscentes, parem gratiam nobis dignemini referre: neque existimetis, hæc quidem, quæ dicuntur *a nobis*, esse justa; alia vero, si bellum oriatur, esse utilia. Nam in quo quis minime peccat, utilitas potissimum *inde* sequitur. Et imminentis belli periculum (quo Corcyraei vos terrent, et ad injuriam *nobis* faciendam hortantur) adhuc est incertum. Nec vos decet eo commotos, manifestas ac præsentis inimicitias contra Corinthios jam suscipere: quin potius prudentiæ erit vestrae, pristinas suspiciones, propter Megarenses susceptas, minuire. Postremum enim beneficium opportune collatum, licet sit parvum, *tamen* majus *graviusque* crimen diluere potest. Neque vero eo alliciamini, quod ad belli societatem vobis ingentem classem offerunt. Nam *hominibus conditione* paribus nullam injuriam facere firmiter est potentia, quam si, repentina præsentium commodorum specie elati, majora *quædam* non sine periculis acquiramus.

43. "Cum igitur in ea inciderimus, quæ nos ipsi olim Lacedæmone diximus, suos quemque socios punire *jus esse*; nunc ut idem obtineamus a vobis postulamus, utque, quando nostris suffragiis adjuti *et sublevati* fuistis, ne vestra sententia nos oppugnetis, sed parem gratiam referatis, memores hoc illud esse tempus, quo potissimum ille, qui suam operam alteri navat, est amicus, et qui adversatur, inimicus: neque Corcyraeos istos nobis invitis in societatem recipiatis, neque ipsis opem feratis, qui *nobis* injuriam faciunt. Hæc si feceritis, et ex officio et dignitate vestra ageritis, vestrisque rebus optime consulitis." Hæc autem et Corinthii dixerunt.

44. Athenienses vero, utrisque auditis et concione bis coacta, in priore quidem rationes Corinthiorum non minus *quam Corcyraeorum* probarunt. In posteriore vero, mutato consilio, statuerunt nullam quidem belli societatem cum Corcyraeis facere, ut eosdem et inimicos et amicos ducerent: (si enim adversus Corinthios Corcyraei ipsos secum navigare jussissent, fœdera, quæ ipsis cum Peloponnesiis erant, rupta fuissent.) Sed *tantum* subsidiariam societatem fecerunt, ut alteri alterorum agro mutuam ferrent opem, si quis adversus Corcyram, vel Athenas, vel eorum socios iret. Nam bellum contra Peloponnesios vel sic fore ipsis videbatur; neque pati volebant, ut Corcyra, quæ tantam classem habebat, in Corinthiorum potestatem veniret: sed eos quam maxime inter se collidere *volebant*, ut cum invalidioribus (si quid opus esset) et Corinthiis et

aliis, qui classem habebant, bellum capeasserent. Simul etiam hæc insula ad trajiciendum in Italiam et Siciliam in opportuno loco sita ipsis videbatur.

45. Hoc igitur consilio Athenienses in societatem Corcyræos receperunt, nec multo post Corinthiorum discessum, decem naves illis auxilio miserunt. Illarum autem duces erant, Lacedæmonius Cimmonis, Diotimus Strombichi, et Proteas Epiclis filius. Ipsis vero præceperunt, ne cum Corinthiis pugnarent, nisi contra Corcyram navigarent, et facere descensiones vellent, aut contra aliquod ipsorum oppidum venirent. Nam ita demum se ipsis *permittere dixerunt, ut illos pro viribus impedirent*. Hæc autem ideo præceperunt, ne fœdera frangerent. Illæ igitur naves in Corcyram pervenerunt.

46. Corinthii vero, postquam *res omnes ad prælium necessariae* paratæ fuerunt, cum CL navibus adversus Corcyram cursum direxerunt, quarum erant, Eleorum, decem; Megarensium, duodecim; Leucadiorum, decem; Ambraciotarum, XXVII; Anactoriorum, una; ipsorum vero Corinthiorum, XC. Harum vero sui præfecti cum singularum civitatum erant, tum vero etiam Corinthiorum Xenoclidēs Euthyclis filius, cum quatuor collegis. Postquam autem ad continentem Corcyræ oppositam in unum convenerunt, a Leucade vela facientes ad Chimerium agri Thesprotici appulerunt. Est autem portus, et supra eum exstat urbs nomine Ephyre, procul a mari sita, in ea agri Thesprotici parte, quæ Elæatis vocatur. Juxta hanc palus Acherusia in mare sese exonerat: Acheron vero fluvius, (a quo etiam cognomen est nacta) per agrum Thesproticum fluens, in ipsam deferitur. Fluit et Thyamis amnis, Thesprotidem Cestrinenque disterrinans, intra quos Chimerium promontorium eminet. Corinthii igitur ad istam continentis partem appulerunt, atque *hic sua* castra posuerunt.

47. Corcyræi vero, postquam intellexerunt illos contra se navigare, centum et decem naves *rebus omnibus ad pugnam necessariis* expleverunt, quibus præerant Miciades, Æsimides, et Eurybatus, et castra metati sunt in una insularum, quæ Sybota vocantur; aderant autem *ipsis* et decem Atticæ naves. Ipsorum vero peditatus erat in Leucimna promontorio, et *cum eo* mille gravis armaturæ milites, quos Zacynthii auxilio ipsis miserant. In *proxima* vero continente Corinthiis quoque præsto erant multi de barbaris, qui opem *ipsis* tulerant. Nam qui continentis illam partem incolunt, illis semper sunt amici.

48. Corinthii vero, postquam *res omnes ad pugnam necessariae* paratae fuerunt, sumtis trium dierum cibariis, a Chimerio noctu solverunt eo animo, ut proelium navale committerent; primoque diluculo navigantes, Corcyraeorum naves altum tenentes et contra se venientes conspexerunt. Ubi vero in mutuum conspectum venerunt, adversam aciem instruxerunt, atque in dextro Corcyraeorum cornu Atticae naves collocatae fuerunt, alterum vero ipsi tenuerunt, factis tribus navium agminibus, quorum singulis singuli praetores, qui tres erant, imperabant. Hunc igitur in modum Corcyraei aciem instruxerunt. At apud Corinthios dextrum cornu tenebant naves Megareses, et Ambracienses. In medio vero *agmine* reliqui socii, *ut cuique forte obtigerat, positi fuerunt. Sinistrum vero ipsi Corinthii tenebant cum velocissimis quibusque navibus, oppositi Atheniensibus et dextro Corcyraeorum cornu.

49. Postquam vero signa utrinque sunt sublata, concurrentes proelium navale commiserunt, multos utrique gravis armaturae milites, multos sagittarios, et jaculatores in foris *ac tabulatis navium* habentes, vetusto adhuc more imperitius instructi. Acre quidem erat hoc navale proelium, sed non etiam pariter artificiosum: at pedestri pugnae similis. Nam ubi inter se configere coepissent, non facile divelli poterant, cum praee multitudine turbaque navium, tum etiam quod ad victoriam obtinendam maxime confidebant militibus super *navium* tabulatis, qui navibus quietis pugnam statariam committebant. Nullae autem navium perruptiones erant; sed animis et robore magis, quam scientia, pugnabant. Ubique igitur magnus tumultus, et proelium valde turbulentum erat; in quo naves Atticae, quae Corcyraeis, sicubi *ab hoste* premerentur, praesto erant, metum quidem hostibus incutiebant: sed proelii initium non faciebant, quod *earum* praefecti metuerent Atheniensium interdictum. Dextrum autem Corinthiorum cornu maxime laborabat. Corcyraei enim, cum eos XX navibus in fugam vertissent, et dispersos ad continentem usque persequuti fuissent, et usque ad eorum castra navigassent, et in terram descendissent, tentoria deserta incenderunt, et pecunias diripuerunt. Hac igitur in parte Corinthii eorumque socii vincebantur, et Corcyraei vincebant. At in sinistro, ubi ipsi Corinthii erant, longe superiores erant,

* Ut singuli (scilicet *trixinae*) jussi sunt consistere in acie. *Æmilii Portus*. HUDS.

quia ex minore numero XX naves Corcyræorum in hoste persequendo occupatæ aberant. Athenienses vero cum Corcyræos premi viderent, jam minus dissimulanter *illis* opem tulerunt: primum quidem ab omni impressione in adversarios facienda sibi temperantes. Sed postquam *Corcyræi* in fugam apertam, *minimeque dubiam* se dederunt, et Corinthii *illis* instare cœperunt, tunc vero unusquisque manum ad opus admovit, nec ullum amplius erat discrimen: sed eo necessitatis sunt compulsi, ut Corinthii et Athenienses inter se manus consererent.

50. Sed versis in fugam hostibus, Corinthii alveos navium, quas demerserant, religatos non traxerunt: at transcurrentes, ad homines potius trucidandos, quam vivos capiendos, se converterunt. Et suos amicos per ignorantiam interficiebant, quia illos, qui in dextro cornu erant, superatos fuisse nesciebant. Nam cum multæ essent utrorumque naves, et late mare occuparent; postquam manus inter se conseruerunt, non facile dignoscere poterant, quinam victores, aut qui victi essent. Hoc enim navale prœlium Græcorum, cum Græcis commissum, navium numero omnia superiora longe superavit. Corinthii vero, postquam Corcyræos ad terram usque sunt persequuti, ad navium fragmenta, tabulasque colligendas, et ad suorum cadavera suscipienda se converterunt. Et maxima eorum parte potiti sunt, ita ut ea ad Sybota comportarint, quo terrestres barbarorum copiæ ad opem *ipsis* ferendam venerant. Sybota autem est desertus Thesprotidis portus. Hac re gesta, rursus collecti Corcyræos *infesta classe* petierunt. Illi vero cum *suis* navibus, quæ ad navigationem adhuc erant aptæ, et quotquot erant reliquæ, una cum Atticis, et ipsi *infesta classe* obviam *hosti* prodierunt, veriti, ne *illi* in suum agrum descendere conarentur. Jam autem erat diei serum ^p clamorque militaris ad concursum sublatus fuerat, quum Corinthii repente in puppim remigare cœperunt, XX naves Atheniensium contra se navigantes conspicati, quas post illas decem priores miserant Athenienses, veriti (id, quod accidit,) ne Corcyræi vincerentur, neve suæ decem illæ naves ob numeri paucitatem ab illis vim propulsare non possent.

51. Corinthii igitur has mature conspicati, et non quot cernebant, sed plures Athenis venire suspicati, sensim retro abire cœperunt. At Corcyræi eas non videbant, (veniebant enim unde manifeste *ab ipsis* conspici non poterant)

^p Et pæana, tanquam congressuri, cecinerant. *Acacius. Huds.*

et Corinthios in puppim remigare mirabantur; donec quidam, qui naves viderant, illas contra se navigare dixerunt. Tunc vero et ipsi recesserunt. Jam enim noctis tenebræ erant: Corinthii vero navibus aversis abierunt diversi. Ita autem alteri ab alteris diremti sunt, et hæc navalis pugna sub nocte finita est. Cum autem Corcyræi castra apud Leucimnam haberent, illæ viginti naves Atticæ, quibus Glaucon Leagri et Andocides Leogori *filius* præerant, per media cadavera et naufragia delatæ, in castra venerunt, non multo post quam conspectæ fuerunt. Corcyræi vero (erat enim nox) timuerunt, ne hostiles essent: sed postea *illas* agnoverunt, et in suas stationes receperunt.

52. Postridie vero, et triginta naves Atticæ, et Corcyræorum quotquot ad navigationem erant aptæ, navigarunt in portum, qui est in Sybotis, ubi Corinthii stationem habebant, eo animo, ut cognoscerent, an proelio navali certare vellent. Illi vero, navibus a terra provectis, et acie in alto instructa, quiescebant, quia sponte sua proelii initium facere in animo non habebant, quod integras Atheniensium naves accessisse, sibi que multas difficultates accidisse viderent, cum propter captivos, quos in navibus habebant, de quorum custodia erant solliciti, tum etiam quod in loco deserto naves reficere non possent. Sed de reditu magis erant solliciti, considerantes, qua ratione domum se recipere possent, veriti, ne Athenienses, fœdera rupta esse existimantes, quia ad manus venerant, se illinc navigare non sinerent.

53. Placuit igitur ipsis, viros, in scapham impositos, sine caduceo ad Athenienses præmittere, et eorum mentem explorare. Per illos autem, quos miserunt, hæc verba fecerunt. "Injuste facitis, Athenienses, quia bello nos lacessitis, et fœdera frangitis. Nobis enim, hostes nostros ulciscentibus, impedimento estis, quia arma contra *nos* sumta fertis. Quod si vobis est animus nos impedire, ne contra Corcyram, aut alio, si quo libeat, navigemus, et fœdera rumpitis; nos, qui hic adsumus, primos comprehendite, et ut hostes tractate." Illi igitur hæc dixerunt. Quotquot vero ex Corcyræo exercitu *Corinthios* audierant, sublato clamore statim dixerunt, illos et comprehendendos et interficiendos esse. Sed Athenienses hoc responsum *illis* dederunt. "Nec bello vos lacessimus, viri Peloponnesii, nec fœdera frangimus. Sed istis Corcyræis sociis *nostris* auxilio venimus. Si quam igitur aliam in partem velitis navigare, non impedimus. Sed si contra Corcyram

aliquemve Corcyraeorum locum navigetis, pro viribus *hac* non negligemus."

54. Cum autem Athenienses hoc responsum *illis* dedissent, Corinthii quidem se ad navigationem pararunt, ut domum redirent; et in Sybotis, quæ sunt in continente, tropæum statuerunt. At Corcyraei navium fragmenta, tabulasque et cadavera ad se delata susceperunt, ejecta et fluctibus, et vento, qui noctu ortus ea in varias partes disiecerat. Et in Sybotis, quæ sunt in insula, vicissim et ipsi tropæum tanquam victores statuerunt. Hoc autem consilio victoriam utrique sibi vendicarunt. Corinthii quidem, quod navali proelio ad noctem usque vicissent, ita ut plurima navium fragmenta et militum cadavera recepissent, et captivos non pauciores mille haberent, et septuaginta circiter naves demersissent, tropæum statuerunt. Corcyraei vero, quod XXX. ferme naves profligassent, et, post Atheniensium adventum, navium fragmenta ad se delata, militumque cadavera sustulissent; quodque pridie Corinthii in puppim remigantes ipsis, se paulatim recipientes, cessissent, naves Atticas conspicati, et, cum *adversus* eos ivissent, ex Sybotis *sibi* non occurrissent, hisce de causis tropæum statuerunt. Hoc igitur modo utrique se victores existimabant.

55. Corinthii vero, illinc domum navigantes, Anactorium, quod in ore sinus Ambracii situm est, per fraudem ceperunt: (erat enim ipsis commune cum Corcyraeis,) et, Corinthiis colonis in eo collocatis, domum redierunt. Et Corcyraeorum octingentos, qui servi erant, vendiderunt, ducentos et quinquaginta vinctos asservarunt, eosque diligenter ac officiose curarunt, ut *in patriam* reversi Corcyram ipsorum ditioni adjungerent. Eorum autem plerique potentia principes erant civitatis. Sic igitur Corcyra in bello contra Corinthios gesto superstes remansit, Atticæque naves domum inde reverterunt. Hæc autem fuit prima causa belli, a Corinthiis contra Athenienses suscepti, quod illi cum Corcyraeis contra se foederatos navali proelio certassent.

56. Post hæc autem statim accidit, ut hæc quoque similitates inter Athenienses et Peloponnesios orirentur, quæ ad bellum gerendum *illos compulerunt*. Cum enim Corinthii hoc studerent, ut ipsos *Athenienses* ulciscerentur; Athenienses, quod eorum inimicitias haberent suspectas, Potidæatas, qui in Pallenes Isthmo habitant, Corinthiorum colonos, suosque socios et vectigales, muros Pallenen versus *ædificatos* demoliri, et obsides dare jusserunt; et magistratus expellere, nec in posterum recipere, quos Corinthii quot-

annis mittebant: veriti, ne a Perdicca et Corinthiis sollicitati, a se deficerent, cæterosque socios, qui in Thracia erant, ad defectionem secum traherent.

57. Hæc autem Athenienses contra Potidæatas statim post navale proelium ad Corcyram commissum moliri cœperunt. Nam et Corinthii aperte *Atheniensibus* erant infensi, et Perdiccas Alexandri *filius*, Macedonum Rex, *eorum* hostis erat, cum ante socius et amicus esset. Ideo autem factus est *eorum* hostis, quod cum Philippo fratre suo et Derda, communiter bellum contra se gerentibus, Athenienses societatem fecissent: cumque sibi *ideo* metueret, missis Lacedæmonem *viris*, operam dedit, ut bellum inter ipsos *Athenienses* et Peloponnesios oriretur, et Corinthios sibi conciliavit, ut Potidæa defectionem *ab Atheniensibus* faceret. Quinetiam cum Chalcidensibus, et Bottiæis, qui sunt in Thracia, egit, ut una *cum Potidæatis* defectionem facerent: existimans, si civitates istas agro suo finitimas haberet socias, se bellum cum illis facilius *adversus Athenienses* gesturum. Quæ cum cognovissent Athenienses, et harum civitatum defectionem præoccupare vellent (triginta enim naves, et mille gravis armaturæ milites in ejus agrum *jam* miserant, ductu Archestrati Lycomedis *fili*i, cum decem aliis collegis *eo* profecti,) mandarunt navium præfectis, ut et obsides a Potidæatis acciperent, et *urbis* muros demolirentur, et accurate caverent, ne proximæ civitates defectionem facerent.

58. At Potidæatæ, missis ad Athenienses legatis, si forte ipsis persuadere possent, ne quid novi de se statuerent, Lacedæmonem etiam cum Corinthiis profecti egerunt, ut, si foret opus, auxilium *Lacedæmonii* pararent. Ubi vero, opera diu consumpta, nihil pacati ab Atheniensibus impetrare potuerunt, sed naves *eorum* in Macedoniam et in se pariter veniebant, et summi Lacedæmoniorum Magistratus ipsis promiserunt, se, si Athenienses contra Potidæam irent, in Atticam irrupturos; tunc demum cum Chalcidensibus et Bottiæis communiter conjurati *ab Atheniensibus* defece-
runt. Perdiccas quoque Chalcidensibus persuasit, ut, relictis et excisis urbibus maritimis, commigrarent Olynthum, et hanc unam urbem *a mari remotiorem* communirent. Illis autem, qui *pristinæ suæ patriæ sedes* relinquebant, cum sui, tum etiam Mygdonii agri partem, quæ est circa paludem Bolben, dedit incolendam, quamdiu bellum contra Athenienses *susceptum* duraret. Atque illi quidem urbes demoliti in loca mediterranea commigrarunt, et ad bellum se parare cœperunt.

59. At triginta Atheniensium naves in Thraciam pervernerunt, et Potidæam, aliasque civitates *jam* defecisse repererunt. Duces vero existimantes se cum præsentibus copiis non posse *simul* gerere bellum et adversus Perdiccam, et civitates, quæ defecerant, in Macedoniam, quo etiam ante missi fuerant, se converterunt. Quo postquam pervenerunt, cum Philippo, et Dædæ fratribus, qui ex locis mediterraneis in Macedoniam cum exercitu irruperant, arma junxerunt, ut bellum *Perdiccæ* facerent.

60. Interea vero Corinthii, cum Potidæa descivisset, et Atticæ naves circa Macedoniam essent, illi oppido timentes, et domesticum existimantes periculum, miserunt cum de suis voluntarios, tum etiam de cæteris Peloponnesiis mercede conductos, mille et sexcentos, omnes gravis armaturæ milites, et quadringentos leviter armatos. Illis autem præerat Aristæus Adimanti *filius*; et propter ejus amicitiam potissimum, plurimi voluntarii milites Corintho eum sequuti sunt. Semper enim Potidæatarum studiosus fuerat. Et quadragesimo die post Potidææ defectionem in Thraciam pervenerunt.

61. Nuntius autem de istarum civitatum defectione Atheniensibus statim est illatus. Qui, cum intellexissent illos etiam, qui cum Aristæo erant, *eo* præterea advenisse, ex suis bis mille gravis armaturæ milites, et quadraginta naves, Calliamque Calliadis *filium* cum quatuor collegis præfectum, in loca, quæ defecerant, miserunt. Qui, simul ac in Macedoniam pervenerunt, illos mille priores jam Thermana potitos, et Pydnam obsidentes offenderunt. Pydnam autem et ipsi castris, copiisque junctis oppugnaverunt: sed postea, facta pace et societate necessaria inita cum Perdicca, quod Potidæa et Aristæi adventus eos urgeret, ex Macedonia recesserunt. Et Berrhœam profecti, et inde reversi, eoque oppido prius tentato, nec expugnato, itinere pedestri Potidæam versus iverunt, cum tribus millibus militum gravis armaturæ ex suis, præterea vero cum multis sociis, et sexcentis Macedonum equitibus, qui cum Philippo, Pausaniaque erant: simul etiam septuaginta naves oram maritimam legebant. Et lente progressi, tertio die Gigonum pervenerunt, ibique castra posuerunt.

62. At Potidæatæ, et Peloponnesii, qui cum Aristæo erant, Atheniensium adventum expectantes, in Isthmo, prope Olynthum castra posuerant, et mercatum extra urbem agebant. Socii autem totius quidem peditatus ducem elegerunt Aristæum; equitatus vero, Perdiccam. Protinus enim ab Atheniensibus iterum defecerat, et, Iolaο duce in

suum locum substituto, Potidæatas in bello juvabat. Hoc autem erat Aristei consilium, cum exercitu quidem, quem in Isthmo secum habebat, Athenienses diligenter observare, si contra *se* venirent; Chalcidenses vero, et socios, qui extra Isthmum erant, et ducentos equites, quibus præerat Perdicas, Olynthi manere, et cum Athenienses contra *se* venirent, a tergo impressionem in hostes facere, eosque circumvenire. Contra vero Callias Atheniensium dux ejusque collegæ, Macedonum equites, paucosque socios Olynthum versus miserunt, ut illos, *qui Olynthi erant*, illinc auxilium *suis* contra *se* ferre prohiberent. Ipsi vero motis *inde* castris Potidæam versus contenderunt, et cum ad Isthmum venissent, et adversarios se ad proelium parantes vidissent, ipsi quoque aciem *illis* oppositam instruxerunt, nec multo post confixerunt. Ac ipsum quidem Aristei cornu, et quotquot de Corinthiis, aliisque militibus delecti circum ipsum *Aristeum* erant, *hostium cornu* sibi oppositum in fugam verterunt, eosque persequentes longe processerunt. Reliquus vero Potidæatarum, et Peloponnesiorum exercitus ab Atheniensibus superatus est, et in urbem confugit.

63. Cum autem Aristeus ab hoste persequendo rediret, postquam reliquum exercitum vidit victum, dubitavit, utram partem petens, Olynthumne, an Potidæam, belli fortunam periclitaretur. Tandem tamen ei placuit, cum suis militibus, in minimum loci spatium contractis, *et eorum acie confertissima*, Potidæam cursu petere, et in eam perrumpere. Et *in urbem* ingressus est ab ea parte, quæ mari alluitur, prope crepidinem, telis petitus, et ægre *eo penetrans*, paucis quidem amissis, plerisque vero salvis. Qui vero Olyntho, auxilium Potidæatis laturi, prodierant (abest autem *a Potidæa* sexaginta ferme stadiis, *atque, ut in edito loco*, conspicuus est,) postquam pugna commissa est, et signa sublata paululum illi quidem progressi sunt, ut auxilium *Potidæatis* ferrent; et Macedonum equites aciem instructam *ipsis* opposuerunt, ut *eos* impedirent. Postquam autem victoria penes Athenienses repente fuit, et vexilla revulsa sunt, in urbem iterum se receperunt, et Macedones ad Athenienses: neutris autem equites adfuerunt. Post pugnam autem Athenienses tropæum statuerunt, et cæsorum militum cadavera pace sequestra Potidæatis reddiderunt. Ceciderunt autem ex Potidæatis qui-

¶ Optimum videbatur, ut collectis suis Potidæam, quod proximum erat oppidum, cursu perrumperet. *Acacius. HUDS.*

¶ Multis missilibus petitus, paucis etc. *Acacius. HUDS.*

dem, et sociis paulo pauciores trecentis; ex ipsis vero Atheniensibus, centum et quinquaginta, et Callias eorum dux.

64. Mox autem Athenienses murum, qui Isthmum spectabat, circumvallarunt, et *præsidio* custodire cœperunt. At *murus*, qui Pallenen versus spectabat, nullo vallo cinctus erat. Nec enim existimabant, se *uno eodemque tempore* et in Isthmo excubias agere, *cumque tutari*, et in *urbem* Pallenen transire, eamque munire posse: veriti, ne Potidæatæ eorumque socii se, in duas partes diductos, invaderent. Cum autem Athenienses, qui Athenis erant, Pallenen nullis muris cinctam esse intellexissent, aliquanto post mille et sexcentos gravis armaturæ milites de suis, et Phormionem Asopii *filium*, ducem *eo* miserunt: qui cum Pallenen petisset, ac Aphytide castra movisset, copias Potidææ admovit, paulatim procedens, et simul agrum vastans. Sed, cum nullus ad prœlium contra *ipsum* prodiret, murum, qui Pallenen versus spectabat, vallo cinxit. Atque ita Potidæa jam utrinque vehementer oppugnabatur, simul etiam a mari *graviter premebatur*, navibus stationem adversus *ipsam* habentibus.

65. Aristeus vero, cum urbs jam esset circumvallata, nec ullam salutis spem haberet, nisi si quid ex Peloponneso, aut *aliquid* aliud insperatum accideret, auctor erat, ut, quingentis exceptis, cæteri observato vento *secundo* navibus abirent, ut res frumentaria diutius *obsessis* suppeteret: atque ipse unus esse volebat de numero eorum, qui remanerent. Sed cum *rem illis* persuadere non posset, ac ea, quæ his proxima erant, parare vellet, et *operam daret*, ut quæ foris erant, optime sese haberent, clam Atheniensium præsidio *inde* enavigavit. Et apud Chalcidenses permanens, cum alias res bellicas administravit, tum etiam, insidiis ad Sermyliorum urbem locatis, multos occidit. Quinetiam *per legatos* in Peloponnesum *missos* egit, ut aliquod auxilium *Potidæatis* mitteretur. Post Potidæam circumvallatam, Phormio cum illis mille et sexcentis militibus, quos habebat, Chalcidensem et Botticum agrum vastavit, nonnulla etiam oppidula cepit.

66. Atque hæc fuerunt Atheniensibus et Peloponnesiis criminationes, quibus alteri in alteros ante, *quam bellum aperte susciperent*, sunt usi. Corinthiis quidem, quod Potidæam, suam coloniam, et viros Corinthios ac Peloponnesios, qui in ea erant, *Athenienses* obsiderent. Atheniensibus vero contra Peloponnesios, quod *illi* civitatem sociam et vectigalem ad defectionem faciendam impulissent, et *eo*

profecti pro Potidæatis aperte secum pugnassent. Non-
dum tamen bellum publice conflatum erat: sed ab ar-
mis adhuc abstinebatur. Corinthii enim hæc privatim
egerant.

67. Sed cum Potidæa obaideretur, non *amplius* quieve-
runt, cum de suis viris, qui *in ea* erant, tum etiam de op-
pido, cui timebant, solliciti: et protinus socios orare cœpe-
runt, ut Lacedæmona venirent: et *ipsi eo* profecti magnis
clamoribus in Athenienses invehebantur, quod et fœdera
fregissent, et Peloponnesum injuria afficerent. At Ægine-
tæ, non palam illi quidem legatione missa, quia Athēnienses
metuebant: sed clam, cum ipsis bellum maxime suadebant, di-
centes se ex fœdere non esse sui juris. Lacedæmonii vero,
socii præterea advocatis, et si quis alia quapiam in re se ab
Atheniensibus injuriam accepisse diceret, legitimo suæ gentis
concilio convocato, *eum, qui vellet*, dicere jusserunt. Tunc
vero cum alii in mediam concionem progressi, prout sin-
guli *se læsos judicabant, de Atheniensibus* conquerebantur;
tum etiam Megarenses, demonstrantes cum alia non pauca,
quæ suæ reipublicæ vehementer interesse dicebant, tum
vero præcipue, quod ab agri Attici portubus, Atticoque foro,
præter fœdus arcerentur. Corinthii vero, cum Lacedæ-
monios ab aliis prius *ad bellum* instigari permisissent, in
medium novissimi prodierunt, et hæc insuper addiderunt.

68. "FIDES, quam vos, Lacedæmonii, publice privatim-
que inter vos ipsos servatis, facit, ut, si quid in alios dica-
mus, minus credatis. Atque ex hac *fide*, æquitatis qui-
dem laudem reportatis: sed majore rerum externarum in-
scitia laboratis. Nobis enim sæpe prædicentibus detrimen-
ta, quibus Athenienses nos erant affecturi, vos tamen nun-
quam audire voluistis, quæ toties demonstravimus: sed po-
tius suspicati estis, hæc a nobis dici propter privatas simul-
tates, quæ nobis cum illis intercedebant. Ideoque non ante-
quam injuriam acciperemus: sed postquam eam accepimus,
socios istos advocastis, apud quos æquum est, nos eo pro-
lixiore oratione uti, quo etiam graviora crimina habemus,
quæ objiciamus, ab Atheniensibus quidem cum contume-
lia læsi, a vobis vero neglecti. Quod si *Athenienses* in ali-
quo obscuro loco delitescerent injuriam Græciæ facerent,
nobis demonstratione opus esset, qua vos rerum ignaros
doceremus. Jam vero quid longa oratione opus est *nobis*,
quorum alios quidem in servitutem *ab ipsis jam* redactos;
aliis vero, et præcipue nostris sociis, insidias ab ipsis strui,

ipsoſque *ad bellum*, ſi forte nunquam bello appetantur, jam pridem præparatos videtis? Nec enim Corcyram clam *et per dolan* captam nobis invitis retinerent, et Potideam obſiderent: quarum urbium altera quidem eſt opportuniſſima ad res Thraciæ obtinendas, ita ut illis liberius uti poſſimus; altera vero maximam clasſem Peloponneſiis *in bello* ſuppeditaſſet.

69. "Atque vos ipſi rerum iſtarum eſtis auctores, qui et tunc primum eos poſt bellum Medicum urbem *ſuam* munire, et poſtea longos muros ſedificare paſſi eſtis; quique *ab eo tempore* ad hoc uſque perpetuo libertate privatiſ non ſolum eos, quos illi in ſervitutem redegerunt, ſed etiam nunc veſtros ſocios. Nam non *is*, qui *alios* in ſervitutem redigit: ſed *is* potius, qui potest quidem *hoc* impedire, ſed *tamen* negligit, vere hoc facere eſt cenſendus: præſertim ſi Græcorum liberatorem ſe eſſe profiteatur, et præclarum iſtius laudis titulum præ ſe ferat. Vix tandem vero nunc congregati ſumus, et ne nunc quidem ob certa *ac manifeſta crimina*. Nec enim amplius eſſet conſultandum, an injuria fuerimus affecti: ſed qua ratione *illam* ulciſci quaeramus. Qui enim *hæc* faciunt, re jam deliberata, minimeque cunctantes invadunt homines, qui nihil certi adhuc ſtauerunt. Scimus autem qua via, et quo modo paulatim Athenienſes in alios graſſentur. Et quamdiu quidem ſua facinora, propter veſtrum ſtuporem, occulta fore putabunt, minus audaces erunt: ſed ubi cognoverint, vos hæc quidem ſcire, ſed negligere; tunc rem vehementer urgebunt. Vos enim ſoli Græcorum, Lacedæmonii, deſides *ac otioſi* eſtis; alios non *armorum vi*, ſed cunctatione ulciſcentes. Et ſoli hoſtium vires non crescentes *ac infirmas*, ſed jam duplicatas eversum itis. Atqui cauti *et circumſpecti* eſſe ferebamini: de quibus profecto rumor divulgatus rem ipſam ſuperabat. Nam et nos ipſi ſcimus, Medum ab extremis orbis terrarum partibus *olim* in Peloponneſum prius veniſſe, quam vos pro *Reip.* dignitate cum veſtris copiis obviam prodiretis. Nunc etiam Athenienſes *a vobis* non remotos, (ut ille *tunc* erat,) ſed vicinos negligitis; et pro bello, quod vos illis inferre debebatis, illos arma vobis inferentes propulſare, et certantes cum hominibus, qui *nunc longe* ſunt potentiores, *quam ante fuerint*, incertos fortunæ caſus ſubire mavultis: quamvis ſciatis vel ipſum barbarum ſua ipſius culpa plerumque offendiſſe, quinetiam nos ipſos in bello cum ipſis Athenienſibus geſto, ipſorum erratis potius, quam veſtris auxiliis jam sæpe victoriam ab illis reportaſſe. Siquidem veſtra auxilia ſperata jam nonnullos adhuc imparatos,

quod iis freti essent, everterunt. Neque vero aliquis vestram hæc a nobis magis ob odium, quam expostulationem dici, putet. Nam expostulatio quidem est cum amicis, qui peccarunt; sed accusatio est contra inimicos, qui injuriam fecerant.

70. "Præterea si quos alicui, ipsi nos dignos esse cenemus, qui proximis vitium exprobremus: præsertim cum de magni momenti rebus agatur, quarum nullum vos sensum nobis habere videmini, nec unquam considerasse, quales sint Athenienses, cum quibus certamen vobis est futurum, et quomodo vel omnibus in rebus sint vobis longe præstantiores. Nam illi quidem sunt rerum novarum studiosi, et celeres ad excogitandum, et ad re ipsa exsequendum id, quod excogitarint. Vos vero ad res jam partas conservandas, et ad nihil novi excogitandum, et ne ad res quidem necessarias peragendas *apti estis*. Præterea, illi quidem vel supra vires sunt audaces, et gravissima quæque pericula subeunt præter hominum opinionem, et in asperissimis quibusque rebus bonam spem habent. Vestra vero ratio est, res vestris viribus inferiores gerere, et ne certis quidem ac explosatis virimi consiliis confidere, et existimare, vos periculis nunquam liberatum iri. Quinetiam illi, si vobiscum conferantur, sunt impigri, vos vero cunctatores. Item illi sunt peregrinationis cupidi, vos vero desides plerumque domi manetis. Existimant enim illi quidem hac absentia, *quam peregre proficiscuntur*, se aliquid sibi quæsitusse; vos vero, si bellum aliis inferatis, vel rerum præsentium, quas possidetis, jacturam vos facturos *putatis*. Illi etiam, hostibus superatis, longissime progrediuntur, et victi quam minimum animo consternantur. Præterea vero *suis corporibus, ut alienissimis*, pro Republica utuntur, consiliis vero maxime propriis, ut aliquid pro ea faciant: et nisi cogitata confecerint, se rebus suis privari putant; quæ vero armis quæsierint, perexigua judicant, si cum illis conferas, quæ sperant se postea suis actionibus quæsitusuros. Quod si forte rei alicujus tentatæ conatus eos fallat, novam aliarum rerum spem sibi proponentes, id, quod opus est, expleant. Soli enim pariter et habent et sperant ea, quæ animo conceperint, propterea quod celerrime aggrediuntur res, quas *cogitarint, et peragere statuerint*. Atque hæc omnia cum laboribus, et periculis perpetuo moliantur, rebusque partis minimum fruuntur, quia quærere semper student: et diem festum nihil aliud esse putant, quam conficere, quæ conducunt, et otium iners plus mali afferre, quam laboriosum negotium. Quare si quis paucis rem

totam complexus, eos dixerit ita natos esse, ut neque ipsi velint, neque alios mortales quiescere sinant, is verum dixerit.

71. "Et tamen, Lacedæmonii, cum talis Respublica sit vobis adversaria, vos cunctamini: et existimatis, illis hominibus diurnam suppetere quietem, qui suorum quidem apparatu injuriam nulli faciunt; sed *tamen* præ se ferunt, se eo esse animo, ut, si lacessantur injuria, eam non sint neglecturi: verum in eo jus et æquitatem ponitis, si neque alios molestiis afficiatis, neque vos ipsi, dum vim propulsatis, ullum detrimentum capiat. At hoc vix consequi possetis, etiamsi *vel* civitatem vestræ proximam, et iisdem moribus, ac institutis utentem haberetis. Jam vero (quod et paulo ante declaravimus) vestri mores, ac instituta nimis sunt antiqua adversus ipsos. Sed necesse est, quemadmodum artibus accidere solet, novissima quæque semper evincere. Et civitati quidem pacatæ maxime conducunt instituta, quæ manent immota: sed illis, qui ad multa *pericula* coguntur ire, novis etiam et commentitiis artibus est opus. Ideo etiam res Atheniensium propter multam experientiam magis novatæ sunt *in melius*, quam vestræ. Hactenus igitur hæc vestra tarditas progressa terminetur. Jam vero cum aliis, tum etiam Potidæatis (quemadmodum promisistis) opem feratis, in Atticam celeritate, quanta maxima potestis, irrumpentes: ne viros vobis amicos atque cognatos infensissimis *hostibus* prodatis, neve nos cæteros præ desperatione ad aliquam aliam societatem *querendam* compellatis. Nullum autem flagitium admittamus, neque in deos, fœderum conscios, neque adversum homines, quos *quidem* tangunt injuriæ sociorum. Non enim qui destituti ad alios se convertunt, hi fœdera frangunt: sed illi, qui opem non ferunt quibuscum jurarunt. Sed si vos *ad opem nobis ferendam* animis promptis esse volueritis, *in vestra societate ac* fœdere permanebimus. Nec enim pie faceremus, si permutata societate vos desereremus, nec alios majore, quam vos estis, amicitia, et familiaritate nobiscum conjunctos inveniremus. Quare de his diligentius consultate, dateque operam, ut Peloponneso ita præsitis, ut potius augeatis, quam imminuatis ipsius imperium, quod vestri majores vobis tradiderunt.

72. Atque Corinthii quidem hæc dixerunt. Atheniensium vero *legati tunc ibi aderant*, (casu enim quodam le-

^t Qua in re nihil delinqueremus, neque in deos, fœderum conscios, neque in homines, qui ista sentiunt etc. *Acacius. Hobbesius. Hud.*

gatio *Atheniensium* aliis de causis Lacedæmone jam ante aderat) et cum hæc verba audissent, ad Lacedæmoniorum magistratus sibi eundum esse censuerunt, non ut ad crimina responderent, quæ civitates *Atheniensibus* objecerant: sed ut in universum ostenderent, non celeriter *quicquam ipsis* decernendum: sed plus temporis *in rerum tantarum* consultatione ponendum. Simul etiam volebant significare, quanta esset suæ civitatis potentia, et ætate provectionibus in memoriam revocare ea, quæ noverant, et junioribus narrare ea, quorum nullam habebant notitiam. Eos enim, sua oratione audita, ad pacem, quam ad bellum, propensiores fore putabant. Cum igitur ad Lacedæmoniorum magistratus accessissent, ad eorum concionem se quoque verba facere velle dixerunt, nisi quid prohiberet. Illi vero eos in medium prodire jusserunt. Tunc Athenienses in medium progressi hæc dixerunt.

73. “ Non propterea ad vos legati fuimus, *Lacedæmonii*, ut ad crimina nobis a nostris sociis objecta responderemus: sed *aliis de rebus venimus*, quarum causa civitas *nos* huc misit. Jam vero cum intellexerimus, non levem contra nos criminationem institutam esse, in medium prodiiimus, non ut ad civitatum crimina *nobis* objecta respondeamus, (neque enim a nobis apud vos, ut aut nostri, aut istorum iudices, verba fient) sed *ut vos moneamus*, ne celeriter magnis de rebus, sociorum verbis adducti, male consultetis: simul etiam, quia de tota accusatione contra nos instituta vos certiores facere volumus, nos neque præter *decorum* et jus obtinere, quæ possidemus, nostramque civitatem dignam esse, cujus ratio habeatur. Ac pervetusta quidem quid opus est recensere, quorum ipsi rumores de illis sparsi potius sunt testes, quam oculi eorum, qui hæc sunt audituri? Sed res bello Medico *a vobis* gestas, et quæcunque novistis æque atque nos ipsi, quamvis valde molesta sint futura, quæ hæc semper proferamus, *tamen* commemorare est necesse. Nam quum *res illas* gerebamus, propter *communem omnium Græcorum* utilitatem pericula subibamus, cujus vos quidem participes fuistis, *nos* vero non omni *istorum* commemoratione, si quid *nobis* prosit, privamur. Hæc autem dicuntur non tam, ut nos excusemus, quam ut testemur, et declaremus, adversus qualem civitatem vobis consilium minime bonum ineuntibus certamen sit futurum. Prædicamus enim, *nos* solos olim in campis Marathonis magno cum periculo adversus barbarum pugnasse: et, quum iterum venit, quia terra ipsum propulsare non poteramus, *nos* universos naves

conscendisse, et ad Salaminem prolium navale cum eo commisisse: quæ res illum impedivit, ne, infesta classe singulas urbes petens, *totam* Peloponnesum vastaret, quod *vestra civitates* adversus ingentem classem mutuis auxiliis se juvare non possent. Ipse vero maximum *hujus rei* documentum dedit. Nam classe victus, quia potentiam *superiori* parem non amplius habebat, cum majore copiarum parte, celeritate, quanta maxima potuit, *inde* se recepit.

74. "Cum autem res, quæ *tunc* acciderunt, tales fuerint, cumque manifeste pateat, Græcorum fortunas in navium præsidio sitas fuisse, *nos* ad has res *peragendas* tria utilissima contulimus, et maximum navium numerum, et prudentissimum ducem, et impigerissimam animi promptitudinem. Naves quidem ad quadringentas, paulo pauciores duabus *totius* classis partibus: Themistoclem vero ducem, qui præcipuus auctor fuit, ut navale prælium in maris angustiis committeretur, quod manifeste res *Græcorum* servavit; eique propterea, licet vir esset peregrinus, vos honorem habuistis longe majorem, quam ullis aliis, qui ad vos *ante* venerint. Animi vero præsentiam et studium vel longe ardentissimum demonstravimus, qui, cum terra nullus opem nobis ferret, et cæteri ad nos usque *barbaris* jam servirent, decrevimus, urbe relicta et re familiari eversa, ne sic quidem reliquorum sociorum communionem deserere, neque dispersi, inutiles ipsis esse; naves conscendere, et periculum adire, nec *vobis* succensere, quod nobis auxilium ante non tulissetis. "Quamobrem nos non minorem utilitatem vobis attulisse, quam accepisse *nos*, prædicamus. Vos enim ex urbibus, quæ habitabantur, *profecti*, utque *eas* in posterum habitaretis, postquam vobis magis, quam nobis timere cœpistis, auxilium tulistis: quo enim tempore adhuc eramus salvi, *vos nobis* præsto non fuistis. Nos vero ex urbe, quæ jam nulla erat, *profecti*, et pro ea, de cujus salute perexiguam spem habebamus, periculis nos objicientes, et vos ^upro virili et nos ipsos una servavimus. Sed si Medis ante nos adjunxissemus, agro nostro, ut et cæteri, timentes; aut si postea, quasi *profligati* naves conscendere ausi non fuissetis: *profecto* vos, qui classem satis firmam non habebatis, navali prælio certare non amplius oportuisset; sed sine certamine res ipsi *barbaro* ex animi sententia succensissent.

^u Itaque nos non minus adjumento vobis fuisse, quam id consequutos esse, prædicamus. *Strophæ. HUDS.*

^x Ex parte, *Acnelus*. Vos, qui pars Græcorum estis. *Alibi. IDEM.*

75. "An igitur, Lacedæmonii, propter talem animi alacritatem, et prudentiam, quam tunc demonstravimus, et imperium, quod obtinemus, digni videmur, quibus Græci adeo invadeant? Nam hoc ipsum accepimus non per vim, sed tum, quia vos ad persequendas reliquias belli contra barbarum gerendi remanere noluistis, tum etiam, quia socii ad nos accesserunt, et nos orarunt, ut suarum copiarum duces esse vellemus. Itaque vi et natura ipsius rei, *imperium* ipsum in hunc statum primum perducere coacti sumus, præcipue quidem præ metu; deinde vero, honoris etiam causa; postremo etiam, utilitatis gratia: nec amplius tutum nobis esse videbatur, cum multis invisi essemus, quinetiam cum nonnullos, qui a nobis defecerant, jam subegissemus, vosque nobis non amplius æque, *ac ante*, essetis amici, sed suspectos nos haberetis, nobisque essetis inimici, imperio deposito periclitari: nam qui a nobis defecissent, illi se vobis adjunxissent. Nec ulli mortalium est invidendum, si in maximis periculis constitutus suis rationibus prospiciat, quam optime potest.

76. "Nam vos quoque, Lacedæmonii, civitatibus, quæ sunt in Peloponneso, imperatis, ea Reipublicæ administrandæ forma in singulis constituta, quam vobis conducere putatis. Quod si tunc in imperio semper permanentes, hominum odia vobis contraxissetis, quemadmodum nos; scimus profecto, vos non minus, *quam nos hodie sumus*, graves et acerbos sociis futuros fuisse, et in necessitatem venturos vel fortiter dominandi, vel de propria salute non sine periculo dimicandi. Ita ne nos quidem ullum animadvertendum, aut ab hominum institutis alienum facinus fecimus, si imperium nobis traditum acceperimus, idque *susceptum* deponere nolumus, *tribus* maximis rebus coacti, honore, metu, et utilitate. Neque vero nos primi hujus exempli auctores fuimus: sed perpetuo naturæ jure est constitutum, ut imbecillior a potentiore coperceatur. Præterea, *hoc ipsum fecimus*, tum quia nos *hoc imperia* dignos esse judicabamus, tum etiam quia vel vobis *eo digni* visi sumus ad hoc usque tempus, quo rem utilitate metientes, quadam æquitatis specie utimini; quam *æquitatem* nullus dum (quotiescunque rei per vim parandæ occasio sese ipsi obtulit) proponens, et *utilitati antepone*ns, a rebus suis amplificandis est deterritus. Dignique sunt laude, qui humanum ingenium sequuti, ut aliis imperarent, *in suo dominatu* fuerunt æquiores, quam imperii, quod obtinebant, magnitudo ferret. Profecto si qui alii hoc nostro imperio

potirentur, manifestissime (ut arbitramur) declararent, quam modeste nos *in eo* geramus. Quamquam ex hac nostra modestia plus vituperationis, quam laudis, immerito reportamus.

77. "Quamvis enim in iudiciis de contractu, cum sociis disceptantes, de jure nostro decedamus, quamvis etiam iisdem iudiciis, iisdemque legibus, quibus et nos ipsi apud nos utimur, *parique conditione cum illis* disceptemus, *tamen* litigiosi esse videmur: et eorum nemo considerat, cur hoc ipsum crimen cum exprobratione non obijciatur iis etiam, qui usquam alibi imperium habent, et qui in subditos minus modeste se gerunt, quam nos. Illis enim, qui rei per vim gerendæ potestatem habent, nullis iudiciis est opus. At illi *nostri socii*, assueti jam æquo jure nobiscum disceptare, si quid illis vel nostro iudicio, vel propter imperii potentiam, vel etiam quomodocumque fuerit detractum, quod ipsi sibi non detrahendum putarint, non habent gratiam de pluribus non ereptis; sed modicum illud, quod detractum est, gravius ferunt, quam si statim ab initio, deposito juris instituto, aperte vim fecissemus. Illo enim modo ne ipsi quidem contra nos dicere potuissent, non oportere inferiorem superiori cedere. Homines enim, (ut est verisimile) quum injuria afficiuntur, magis indignantur, quam quum vim patiuntur. Nam quod ab eo proficiscitur, qui est pari conditione, id propter pluris habendi cupiditatem contra juris æquabilitatem fieri videtur. Quod vero fit a potentiore, hoc ab inevitabili necessitate proficisci *videtur*. Idcirco etiam *nostri socii*, quamvis *injurias* his graviore a Medo paterentur, *tamen* tolerabant. At nostrum imperium durum esse videtur, nec immerito: nam præsens rerum status subditis est semper gravis. Sed vos, si everso dominatu nostro dominaremini, fortasse benevolentiam, quam propter nostri metum suscepistis, mutaretis; si modo nunc quoque talia facinora vobis facienda censeretis, qualia vel tunc exiguo illo tempore edidistis: quo, in bello contra Medum gerendo, præfuisistis. Vestra enim instituta cum nullis aliis communia habetis: propterea quum unus quisque *de vobis* peregre proficiscitur: neque his *vestris institutis* utitur, neque illis, quibus reliqua Græcia solet uti.

78. "Quare maturius consultetis, utpote de rebus non parvis: neque consiliis et criminationibus alienis inducti, laborem proprium præter superiores *vobis nunc* imponatis. Incertos autem belli eventus, eorumque magnitudinem, antequam in ipso versemini, animo præcipite. Bellum

enim, quod producitur, plerumque calamitosos exitus habere solet. A quibus *utrique* et pariter absumus, et utro modo res sit cessura, incerta alea tentatur. Et homines *plerique*, quum ad bellum proficiscuntur, res prius aggre-diuntur, quas postea gerere oportebat. Quum autem malis jam premuntur, consultationibus utuntur. Cum igitur neque nos ipsi adhuc in ulla hujusmodi culpa simus, neque vos *in ea* esse videamus, vos monemus, dum integrum est, utrisque recte consultare, ne fœdera frangatis, neve jusjurandum violetis: sed controversias iudicio firmitatis ex fœderis pacto. Alioqui Deos fœderum, ac iurisjurandi præsides testati, vos, si bello nos lacessatis, propulsare conabimur, ea *via*, qua præveritis.

79. "Hæc Athenienses dixerunt. Postquam autem Lacedæmonii audierunt sociorum querelas adversus Athenienses, et quæ Athenienses dixerant, summotis omnibus, inter seipsos de rebus præsentibus consultare cœperunt. Atque major illorum pars consentiens eandem tulit sententiam, Athenienses jam injuste agere, et quamprimum bellum esse faciendum. Archidamus vero ipsorum Rex, qui et prudens et modestus vir esse videbatur, in medium progressus, hanc habuit orationem.

80. "Ipse quoque, Lacedæmonii, multorum jam bellorum sum peritus, et illos de vobis, qui sunt eadem ætate, qua ego, *pari peritia præditos esse* video; ita ut propter imperitiam nullus *ipsorum* belli cupidus sit futurus, (quod multis accidit,) neque *id* bonum ac tutum sit iudicaturus. Hoc autem bellum, de quo nunc consultatis, si quis ipsum sapienter perpenderit, non minimum fore comperiet. Nam adversus quidem Peloponnesios et finitimos nostræ vires sunt prope parës, et cito ad singula *eorum oppida* venire possumus. Sed adversus viros, qui et agrum procul incolunt, et præterea rerum maritimarum sunt peritissimi, et cæteris omnibus rebus optime sunt instructi, et privatis, et publicis opibus, et navibus, et equis, et armis, et hominum copia, quanta in nulla alia Græciæ parte est, in uno duntaxat loco, (præterea vero multos socios vectigales habent,) quo tandem modo bellum adversus istos facile suscipere oportet? et qua *re* fretos, cum simus imparati, *nos adeo* festinare? An classe? At *hac* inferiores sumus. Sed si ei parandæ operam demus, et nos adversus *illos* instruamus, *in hac paranda* tempus teretur. Sed fortasse pecunia? At ista multo etiam sumus inferiores, nec in ærario

habemus, neque ex *privatis facultatibus* promte conferre possumus.

81. "Confidat forsitan aliquis, quod armis et hominum multitudine illos superemus, ut illorum agrum incurrationibus vastare possimus. At illis est etiam aliua ager longe lateque patens, quem in sua ditione habent, et res, quibus indigebant, mari vectas importabunt. Quod si *horum* socios ad defectionem sollicitare conemur, quoniam horum major pars insulas incolit, his etiam auxilium classe ferre oportebit. Quodnam igitur erit hoc nostrum bellum? Nam nisi aut classe sumus superiores, aut illorum vectigalia, unde classes alunt, subtrahamus, plus damni capiemus, *quam dabimus*. Atque in hoc rerum statu ne honestum quidem amplius fuerit bellum deponere: praesertim si nos dissidii autores praecipui fuisse videamur. Neque vero illa spe efferamur, hoc bellum cito sedatum iri, si agrum ipsorum vastemus. Imo vero vereor, ne liberis etiam *nostris* ipsum relinquamus. Verisimile enim est, Athenienses adeo excelso esse animo, ut neque agro serviant, neque tamquam imperiti bello consternentur.

82. "Veruntamen non sum etiam vobis autor, ut et nostros socios *ab illis* laedi stupide sinatis, et *illos, nobis* insidiantes, in facinore manifesto deprehensos non arguatis. Sed *censeo* arma nondum movenda: at legatos mittendos *Athenas*, et *de injuriis, quas sociis fecerunt*, expostulandum, ita *tamen*, ut neque nimis aperte bellum declarent, et *significent, nos* haud permissuros, *ut haec diutius faciant*. Interea vero *censeo*, nostras ipsorum res parandas, et socios, tam Græcos, quam barbaros, *nobis* conciliandos, si forte vel classis, vel pecuniae vires aliquas alicunde *nobis* praeterea adjungere possimus. Non est autem invidendum, *nec vitio vertendum illis*, qui *insidiis appetiti*, (quemadmodum et nos ab Atheniensibus *nunc* insidiis appetimur) salutis suae consulunt, non solum Græcos, sed etiam barbaros sibi adjungentes. Simul etiam nostras fortunas expromamus. Quod si nostros legatos audierint, hoc erit optimum: sin minus, duorum triumve annorum elapsorum spatio, jam melius instructi, bellum illis, si visum fuerit, inferemus. Et fortasse, quum nostros apparatus jam cernant, et verba ipsis idem significantia, facilius cedent, et agrum adhuc integrum habentes, et de praesentibus bonis, et nondum *ab hoste* corruptis deliberantea. Nihil enim aliud ipsorum agrum esse putetis, quam obsidem, quem habetis: atque eo magis, quo melius est cultus: cui quam diutissime parcere, neque illos, ad desperationem *a vobis* compulso, ex-

pugnata difficiliorea reddere oportet. Si enim imparati, sociorum criminationibus sollicitati *ac impulsī*, ipsum vastamus, videte, ²ne plus dedecoris ac damni, *quam decoris ac enobiscum* Peloponneso afferamus. Nam publicæ quidem, ac privatæ criminationes dilui, *tollique* possunt: bellum vero, quod privatorum causa ab universis est susceptum, cuius incertus eventus sciri non potest, honeste deponere non est facile.

83. "Neque cuiquam ignavia videatur esse, quod multi unicam civitatem celeriter non invadant. Sunt enim et illis non pauciores, *quam nobis*, socii, qui tributum pendunt. Et bellum geritur non tam armis, quam pecuniis, quæ in eo gerendo consumuntur, et propter quas ipsa arma sunt utilia, præcipue vero hominibus mediterraneis adversus maritimos. Primum igitur has paremus, *et promamus*, neque sociorum verbis impulsī, *ad bellum movendum* prius feramur. Qui enim eorum, quæ sunt eventura, causam in utramque partem magis sustinebimus, *quam ulli aliis*, iidem etiam per otium aliquid eorum provideamus.

84. "Nec tarditatis atque cunctationis, quam socii in nobis maxime reprehendunt, vos pudeat. Nam si *ad bellum* properetis, *serius id* finietis, quod imparati *id* suscepistis. Simul etiam liberam et clarissimam civitatem semper incolimus. Atque hoc, *quod nobis vitio vertitur*, modestia prudens maxime esse potest. Soli enim propter hoc ipsum et secundis rebus non sumus insolentes, et adversis minus, quam alii, cedimus. Neque movemur illecebris eorum, qui, præter nostram sententiam, cum laudatione ad pericula subeunda nos instigant. Et si quis cum vituperatione *nos ad idem* incitet, *ei tamen* non magis, dolore commoti, adsentimur. Et propter hanc modestiam et bellicosam et circumspicimus sumus; bellicosi quidem, quia verecundia plurimum habet modestiæ, et fortitudo *plurimum* verecundiæ. Circumspicimus vero, quia simplicius instituimur, quam ut leges contemnamus; et, severitate adhibita, modestius, quam ut illis non pareamus: simul etiam quia in rebus inanibus non sumus admodum solertes, ita ut hostium apparatus oratione magnifica vituperantes, re ipsa dissimiliter *eum* persequamur. Sed *ita instituimus*, ut et aliorum cogitationes *nostris* similes esse, et fortunæ casus oratione explicari non posse existimemus. Semper autem, ut adversus bene consultos adversarios, re *factisque* nos præpa-

² Ne in ignominiam aliquam et discrimen Peloponnesum conjiciamus. Accius. Huds.

ramus : neque spes *nostras* in peccatis, quæ forsitan illi committent; sed in nostra ipsorum cautione, tutisque consiliis collocare oportet. Nec existimandum est, multum interesse inter hominem et hominem : at illum, qui in maxima necessitate eruditur, præstantissimum esse.

85. "Hæc igitur instituta, quæ majores nobis tradiderunt, quæque nobis ipsis, ea perpetuo retinentibus, magno emolumento fuere, ne abiciamus; neve in exigua diei particula, de multis capitibus, de pecuniis, urbibus, et de gloria, properantes decernamus : at per otium *hisce de rebus mature consultemus*. Hoc autem nobis magis, quam aliis, propter potentiam *facere licet*. Et *legatos* ad Athenienses mittite, *qui cum illis expostulent* de Potidæa; mittite etiam de injuriis, quibus socii se *ab illis* affectos dicunt, præsertim cum ipsi parati sint, jure disceptare. Ei vero, qui se judicio offert, bellum ut injuriam facienti prius inferre non licet. Simul etiam bellum, *et res ad hoc necessarias*, parate. Hæc enim si faciatis, consilium et *vobis ipsis* optimum, et adversariis maxime formidandum inibitis. Archidamus quidem hæc dixit; Sthenelaidas vero, qui tunc unus erat ex Ephoris, postremus in medium progressus, ita Lacedæmonios est alloquutus.

86. "EQUIDEM longam Atheniensium orationem non intelligo; nam in suis laudibus prædicandis multi fuerunt; nihil tamen responderunt, quod non injuria nostros socios et Peloponnesum affecerint. Atqui si contra Medos *quidem* olim boni fuerunt, jam vero contra nos improbi sunt; duplici poena sunt digni, quod mali ex bonis sint effecti. Nos vero *semper nostri* similes et tunc *fui*mus, et nunc sumus; neque (si sapimus) socios *nostros* injuria affici per negligentiam sinemus, neque auxilium *ipsis* mittere cunctabimur. Ipsi enim sine ulla cunctatione mala patiuntur. Aliis enim multæ sunt pecuniæ, naves, et equi; nobis vero boni socii, qui Atheniensibus non sunt tradendi: neque judiciis *verbisque de controversiis* est disceptandum; cum et ipsi *nostri socii* non verbis *tantum* lædantur; sed celeriter, totisque viribus auxilium *ipsis* est ferendum. Nec doceat nos quicumquam decere nos consultare, quum injuria nobis inferatur. Imo vero eos, qui injuriam *aliis* facere parant, diu consultare decet. Quamobrem, Lacedæmonii, e dignitate Spartæ bellum decernatis, nec Athenienses majores fieri sinatis, nec socios prodamus: sed Deorum auxilio freti bellum illis, qui faciunt injuriam, inferamus."

87. Hæc loquutus, quoniam ipse Ephorus erat, in Lacedæmoniorum concione sententias rogavit. Tunc autem

(nam voce, non calculis suffragia ferunt) dixit, se non posse cognoscere, utra vox esset major. Sed, quia volebat ipsos, sententiam aperte dicentes, ad bellum movendum promtiores esse, dixit, "Cui vestrum, Lacedæmonii, fœdera rupta esse, et Athenienses injuriam facere videntur, surgat, et in locum illum (quendam locum ipsis ostendens) discedat; cui non videntur, in alterum *discedat*. Illi autem, cum surrexissent, discessionem fecerunt, et longe plures fuere, quibus fœdera rupta videbantur. Accitisque sociis, dixerunt: "Sibi quidem videri, Athenienses injuste agere, velle tamen et *cæteros* omnes socios ad suffragia ferenda accire, ut de communi consilio, si videretur, bellum facerent. Atque illi quidem, his confectis, domum abierunt. Postea vero et Atheniensium legati, rebus transactis, quarum causa venerant, *inde recesserunt*. Hoc autem illius concionis decretum, fœdera esse rupta, factum est anno ab initis tricennialibus fœderibus decimo quarto, quæ post res in Eubœa gestas inita fuerunt.

88. Lacedæmonii autem fœdera rupta esse, et bellum gerendum esse decreverunt, non tam sociorum verbis inducti, quam metu, ne Athenienses fierent potentiores; quia magnam Græciæ partem illorum imperio jam subjectam videbant.

89. Nam Athenienses hoc modo ad res gerendas venerunt, per quas creverunt. Postquam Medi ex Europa discesserunt, navali pariter ac pedestri pugna a Græcis victi; et qui ex illis ad Mycalen navibus confugerant, profligati fuerunt: Leotychides quidem Lacedæmoniorum Rex, Græcorum, qui apud Mycalen erant, dux, domum abiit, cum sociis, qui ex Peloponneso venerant. Athenienses vero, et socii, qui ex Ionia et Hellesponto venerant, cum a Rege jam defecissent, *in illa expeditione* perseverantes, obsidebant Sestum, quam Medi tenebant, et *ibi* hyemantes eam a barbaris derelictam ceperunt. Postea vero ex Hellesponto in suas quique urbes navigarunt. Atheniensium vero commune, postquam barbari ipsis infesti ex regione discesserunt, statim absportarunt *illinc*, ubi deposuerant liberos, uxores, et quicquid suppellectilis supererat: seque ad urbis ædificia, et muros instaurandos parabant. Nam et exiguæ ambitus *murorum partes in variis locis adhuc* stabant, et ædes pleræque conciderant, paucæque supererant, in quibus ipsi Persarum principes manserant.

90. Lacedæmonii vero, cum intellexissent, quod futurum erat, legati venerunt, partim quidem, quod et ipsi libentius

visuri fuissent, nec illos, nec alium quesoquam muros unquam habentem: partim vero, idque præcipue, quod socii illos instigarent, et metuerent cum classis eorum magnitudinem, quæ paulo ante ipsis non suppetebat, tam etiam audaciam, quam in bello Medico demonstrarant. Postularunt autem ab ipsis, ne muros reficerent; sed potius omnium etiam urbium, quæ extra Peloponnesum erant, quorumcumque ambitus adhuc starent, eos secum demolirentur: voluntatem quidem suam animique suspicionem, quam de Atheniensibus habebant, non declarantes; sed *speciosam causam prætendentes*, ne barbaras, si rursus *Græcia* bellum inferret, ullum locum munitum haberet, unde *contra Græcos* proficisceretur, quemadmodum tunc ex Thebanorum urbe fecerat. Et Peloponnesum omnibus receptaculum et perfugium satis tutum fore dixerunt. Athenienses vero de Themistoclis sententia Lacedæmonios, qui hæc dixerant, confestim dimiserunt, illis dato responso, legatos hisce de rebus, quas dixissent, a se ad eos missum iri. Themistocles autem *Atheniensibus* erat autor, ut se Lacedæmonia primo quoque tempore mitterent, aliosque legatos, præter se electos, non subito emitterent: sed tamdiu retinerent, donec murum ad justam altitudinem erexissent, ita ut ex altitudine maxime necessaria vim hostis propulsare possent. Idem etiam autor erat, ut omnes, qui erant in urbe, ex omni ordine, ætate, sexuque, et ipsi, et uxores, et liberi muros edificarent, nulli aut privato aut publico edificio parcentes, unde aliquid utilitatis ad illud opus faciendum percipi posset; sed omnia diruentes. Cum autem ille hæc docuisset, et addidisset, se curaturum cætera, quæ essent illic agenda, discessit. Cumque Lacedæmonia venisset, non adiit Magistratus; sed rem traherebat, et speciosas causas fingeat, *ac prætendebat*; et quoties aliquis de summis Magistratibus eum interrogasset, cur ad Reipublicæ Magistratus non accederet: "Suos collegas a se expectari; sed eos aliqua occupatione impeditos *in urbe* remansisse, dicebat: se tamen sperare, eos propediem venturos, et se mirari, eos nondum adesse.

91. Illi vero, cum hæc audirent, Themistoclis quidem fidem habebant, propter amicitiam, quæ ipsis cum illo intercedebat: sed cum alii venirent, et aperte arguerent, muros edificari, atque adeo jam sublimes esse, facere non poterant, quin crederent. Quod cum ille intellexisset, suavitatis ipsis, ne verbis se falli paterentur: sed potius de suorum civium numero, probitatis, fideique spectatæ viros *Athenas* mitterent, qui rem diligenter inspectam, *ac exploratam*, fi-

deliter resonantirent. Illi igitur *hos* miserant. Themistocles vero Atheniensibus horum adventum per nuntios clam significavit, suadens, ut quam occultissime possent eos retinerent, neque dimitterent, ante quam ipsi *domum* redissent. (Jam enim ejus etiam collegæ ad ipsam venerant, Abronychus Lysiclis, et Aristides Lysimachi *filius*, murum jam satis altum esse nuntiantes.) Metuebat enim, ne Lacedæmonii, ubi rem plane rescivissent, se non amplius dimitterent. Athenienses igitur legatos retinuerunt, ut *ipsis* per nuntios fuerat significatum. Themistocles autem cum ad Lacedæmoniorum magistratus ivisset, tunc demum aperte dixit, "Urbem suam muris jam esse cinctam, ita ut eos, qui in ipsa habitarent, tutari posset: sed si Lacedæmonii, sociive legationem aliqua de re ad se mittere velint, *dicit oportere illos* posthac *ad se* venire, ut ad homines, qui bene dignoscere, quid suorum, quid etiam communium commodorum ratio postulare. Quam enim visum fuisset, satius esse, urbem relinquere, et naves conscendere, sine illorum consilio, re cognita, *hæc facere se ausos fuisse* dixerunt. Et quibuscumque de rebus cum illis consultare *placuisse*, se consilio nullo inferiores visos esse. Sibi igitur nunc etiam videri, melius esse suam urbem moenibus esse cinctam, idque cum privatim singulis civibus, tum etiam publice universis sociis utilius fore. Fieri enim non posse, ut qui non idem præsidium habent, idem consilii capiant, et idem ac cæteri statuunt, quum de rebus publicis est consultandum. Dicebat igitur aut omnes civitates federatas oportere sine muris esse, aut eos existimare, hæc quoque se recte habere."

92. Lacedæmonii vero, *his* auditis, nullam quidem apertam indignationem contra Athenienses demonstrarunt: (non enim ut eos prohiberent, sed ut consilio monerent scilicet, *ad eorum* Rempublicam legatos miserant. Simul etiam quia *Lacedæmonii* ipsos *Athenienses* tunc temporis amore maximo *adhuc* prosequerentur, propter singulare illorum adversus Medos studium) suo tamen voto frustrati, rem iniquo animo clam tulerunt. Ita autem utrorumque legati *citra querclam, et criminationem, domum* redierunt.

93. Hoc igitur modo Athenienses exiguo temporis spatio urbem muris cinxerunt, et ex ipsa murorum structura, quæ nunc etiam exstat, eos festinanter ædificatos fuisse patet. Nam fundamenta substrata sunt ex omni lapidum

* Pro communi Græcorum legationem miserunt etc. *Steph. Hubs.*

genere constructa, qui nonnullis etiam in partibus non sunt politi, sed ut quisque forte eos afferebat: multæ etiam columnæ ex monumentis detractæ, et saxa polita sunt congesta. Ambitus enim *murorum* ab omni urbis parte major, *quam esset ante*, eductus est. Et propterea omnia pariter moventes festinabant. Themistocles etiam persuasit, ut reliquas Piræei *partes* ædificarent: (Ejus enim pars ædificari prius est cœpta, quo tempore ipse, annum Magistratum gerens, Athenis præfuit.) tum quia existimabat locum illum esse oportunum, quod tres portus natura munitos haberet; ^b tum etiam quia ipsos, qui rebus nauticis operam dare cœperant, magnum adjumentum ad opes parandas habituros *sperabat*. Primus enim ausus est dicere, eos debere maris imperium sibi vendicare, et confestim eos in hoc imperio parando juvare cœpit. Illius etiam sententiam sequuti murum ea latitudine exstruxerunt, quæ nunc quoque circa Piræeum exstans apparet: nam duo plaustra *per murum* occursu adverso saxa portabant. Intus vero neque cæmentum, neque lutum erat: sed magna, et ad normam incisa, et quadrata saxa, coagmentata, et extrinsecus ferro plumboque inter se vincla. Altitudo vero ad dimidiam partem ejus, quam *Themistocles* animo statuerat, est perducta: nam et altitudine et latitudine *murorum*, conatus et *incursiones* hostium volebat avertere: et paucorum, eorumque infirmisimorum hominum præsidio locum facile custodiri posse, cæteros vero naves consensuros existimabat. Nam in rem nauticam potissimum incunibebat, quia (ut mea fert opinio) Regis *Persarum* copias mari facilius, quam terra, *Græciam* invadere posse animadvertibat: et Piræeum plus utilitatis, quam superiorem urbem, Atheniensibus allaturum putabat: atque adeo sæpe hortatus est eos, si forte unquam terra premerentur, ut in eum descenderent, et classe omnibus resisterent. Athenienses igitur statim post Medorum discessum hoc modo urbem muris cinxerunt, et cætera exstruxerunt.

94. Pausanias vero Cleombroti *filius*, Lacedæmonius, Græcorum dux, cum viginti navibus ex Peloponneso est emissus: eumque Athenienses cum triginta navibus sunt comitati, magnusque aliorum sociorum numerus *cum eodem navigavit*, et cum infesto exercitu in *insulam* Cyprum ive-

^b Tum etiam quia cives fieri nauticos, magnopere proficere ad potentiam ampliandam putabat etc. *Valla*. Tum etiam quia ipsos, quum nautici evasisent, magnum etc. *Steph*. Tum etiam ipsis, cum ad rem nauticam animum adpulissent, multum ad potentiam profuturum sperabat etc. *Acacius*. *Hvds*.

runt, ejusque multas *urbes* subegerunt : deinde *Byzantium* a *Medis* occupatum petierunt, et hujus auspiciis ductuque expugnarunt.

95. Cum autem hic insolentius, ac tyrannice jam imperaret; cum alii Græci rem iniquo animo ferebant, tum vero præcipue Iones, et quotquot regio dominatu recens fuerant liberati. Quamobrem ad Athenienses profecti, pro necessitudine, quæ illis cum ipsis intercedebat, eos rogauerunt, ut sibi præessent; nec *injuriæ faciendæ*, si quam vim inferre vellet, *licentiam* Pausaniæ permitterent. Athenienses vero hæc verba *libenter* acceperunt, atque animis in istam curam incubuerunt, ut eos non neglecturi, et cætera constituturi, quemadmodum ^c e re ipsorum maxime futurum intelligerent. Interea vero Lacedæmonii Pausaniam accersunt, quæstionem habituri de rebus, quas audierant. Etenim multa ejus injusta facinora deferebantur a Græcis, qui *Lacedæmonia* veniebant : et belli administrandi ratio, qua ille utebatur, tyrannidi potius, quam præturæ similis erat. Forte autem accidit, ut, dum ille a *Lacedæmoniorum Magistratibus* vocaretur, eodem temporis articulo socii quoque ad Athenienses transirent, præter milites ex Peloponneso profectos. *Lacedæmonia* autem profectus, privatarum quidem injuriarum, privatis illatarum, damnatus est : maximarum vero *et publicarum* est absolutus, et innocens habitus. Præcipue vero accusatus est, quod cum *Medis* sensisset *et crimen* videbatur esse manifestissimum. Et *propterea* illum quidem non amplius prætorem emiserunt : sed Dorcin, et cum eo nonnullos alios, non magnum exercitum habentes : quibus socii imperium non amplius detulerunt. Illi vero hac *re* cognita discesserunt, nec ullos alios *Lacedæmonii* postea amplius emiserunt; veriti, ne illi, qui ad bellicas expeditiones proficiscerentur, cum suæ Reipublicæ damno deteriores fierent; id quod in Pausania animadverterant. Simul etiam quia bello Medico liberari cupiebant, et Athenienses satis idoneos duces esse, et tunc temporis adhuc sibi amicos ducebant.

96. Athenienses igitur, cum imperium hoc modo accepissent, sociis volentibus, propter odium, quo Pausaniam prosequabantur, statuerunt, a quibus urbibus pecunias, et a quibus naves adversus barbarum præberi oporteret. Hæc enim erat speciosa causa, quam prætexebant, ut *videlicet* injurias a barbaris acceptas ulciscerentur, Regis agrum vastantes. Et tunc primum apud Athenienses constitutus est

^c E re sua *Alis*: quasi *αὐτοῖς τοῖς Ἀθηναίοις*, non *αὐτοῖς τοῖς συμμάχοις* exponi debeat. HUDS.

Magistratus Quæstorum Græciæ, qui tributum recipiebant. Sic enim appellata est pecuniarum contributio. Primum autem tributum, quod constitutum fuit, erat quadringentorum et sexaginta talentorum. Eorum vero ærarium fuit Delos, et in ejus templo conventus fiebat.

97. Cum autem initio sociis imperarent liberis, et de communi consilio in publicis conciliis consultantibus, ad tantum imperium pervenerunt bello, rerumque inter hoc et Medicum bellum administratarum opera, quas ipsi gesserunt et contra barbarum, et contra suos socios, qui res novas moliebantur, et contra Peloponnesios, qui casu singulis *bellis* semper intererant. Res autem istas scripsi, et degressionem ab instituta narratione feci hac de causa, quia hic locus ab omnibus, qui ante me scripserunt, est prætermisus: nam illi vel res ante bellum Medicum a Græcis gestas, vel ipsum bellum Medicum conscripserunt. In hoc autem numero est et Hellanicus, qui in Attica historia has res attigit, et breviter, temporibusque non accurate distinctis, mentionem earum fecit. Simul etiam aperte demonstrat, quo modo Atheniensium imperium fuerit constitutum.

98. Primum igitur Eionem, quæ ad Strymonem est sita, quam Medi tenebant, obsidione expugnarunt, et incolas, urbe direpta, in servitutem abduxerunt, duce Cimone Miltiadis *filio*. Deinde vero Scyrum, insulam in Ægæo sitam, quam Dolopes incolebant, incolis in servitutem abstractis, diripuerunt, et, colonia eo missa, ipsi incoluerunt. Cum Carystii etiam, sine aliis Euboensibus, bellum gesserunt: tandemque certis conditionibus compositionem fecerunt. Postea vero Naxiis, qui defecerant, bellum intulerunt, et obsidione in deditionem receperunt. Atque hæc prima sociarum civitatum præter juris consuetudinem in servitutem est redacta: mox et aliæ, prout cuique contigit.

99. Defectionis vero causæ cum aliæ fuerunt, tum vero præcipuæ, tributorum et navium ejurationes, et militiæ recusatio, si cui contigisset. Nam Athenienses *pecuniam* severe exigebant, et molesti erant, quod *hominibus*, nec assuetis nec volentibus ærumnas perpeti necessitatem imponerent. Aliis etiam de causis Athenienses *sociis erant molesti*, quia eadem comitate, qua consueverant, non amplius imperabant; neque ex æquo cum *sociis* militabant, quod eos, qui deficerent, in suam potestatem ac ditionem facile redigere possent. Quarum acerbis etiam ipsi socii fuerunt autores. Nam ob hanc militiæ detrectatæ pigritiam, eorum plerique, ne domo abessent, pecunias navium loco, ad sumtus faciendos, pro rata *quique* portione conferre statuerunt. Atque Atheniensium quidem res navalis augeba-

tur hac pecunia, quam illi sumtum *militarium* causa conferebant: ipsi vero, quum defectionem faciebant, imparati et opibus minime instructi bellum suscipiebant.

100. Post hæc autem Athenienses, eorumque socii cum pedestre tum navale proelium in Pamphylia ad flumen Eurymedontem cum Medis commiserunt. Et eodem die Athenienses ex utroque victoriam, duce Cimone, Miltiadis filio, reportarunt; et Phœnicum triremes partim ceperunt, partim etiam corruerunt, in universum ad ducentas. Postea vero accidit, ut Thasii ab illis deficerent, orta inter illos controversia de emporiis, quæ erant in adversa Thracia, et de metallis, quæ possidebant. Athenienses autem cum navibus in Thasum profecti, *Thasios* navali pugna vicerunt, et in terram descenderunt: cumque sub idem tempus ad Strymonem decem millia colonorum, tum suorum, tum socialium misissent, ut sibi vendicarent, *ac in suam potestatem redigerent* oppidum, quod tunc quidem Novemviæ vocabatur, nunc vero Amphipolis, illo quidem oppido, quod Edoni tenebant, ipsi potiti sunt: sed in mediterranea Thraciæ loca progressi, ad Drabescum Edonicam profugati fuerunt ab universis Thracibus, quibus infestus erat locus ille, qui condebatur, Novemviæ appellatus.

101. Thasii vero *variis* proeliis victi, et obsessi, Lacedæmoniorum auxilium implorabant, eosque hortabantur, ut, irruptione in Atticam facta, opem sibi ferrent. Illi vero se hoc facturos clam Atheniensibus promiserunt, ac fecissent: sed terræ motu impediti fuerunt: ⁴ in quo et Helotes et ex finitimis Thuriatæ, et Ætheenses Ithomen secesserunt. Fuerunt autem ex Helotibus plurimi ab antiquis illis Messeniis, tunc in servitutem redactis, oriundi, quamobrem etiam omnes vocabantur Messenii. Lacedæmonii igitur bellum susceperunt adversus illos, qui erant Ithomæ. Thasii vero tertio obsidionis anno Atheniensibus sese dederunt his conditionibus, ut *urbis suæ* muros demolirentur, naves traderent, et imperatam pecuniam persolverent, tam eam, quam in præsentia eos numerare, quam eam, quam in posterum pendere oportebat, utque ipsis et continente et metallis cederent.

102. Lacedæmonii vero, cum bellum adversus eos susceptum, qui Ithomæ erant, produceretur, cum aliorum sociorum, tam etiam Atheniensium opem *auxiliumque* implorarent. Illi vero, Cimone duce, cum non exiguis copiis *ad eos* iverunt. Illos autem potissimum evocarunt, quod ad

⁴ Id est, ejus terræ-motus tempore. HUDS.

murorum *et urbium* oppugnationem strenui esse viderentur. Cum igitur ipsis longa esset obsidio, hac re opus esse videbatur. Vi enim locum expugnassent. Et ob hanc expeditionem dissensio tunc primum inter Lacedæmonios et Athenienses apparuit manifesta. Lacedæmonii enim, cum oppidum per vim non caperetur, metuentes Atheniensium audaciam, et ingenium ad res novandas promptum, simul etiam illos alienigenas esse rati, ne quid novi, si diutius *secum* mansissent, ab aliis, qui Ithomæ erant, impulsu molirentur, solos *omnium* sociorum dimiserunt: *suam* quidem suspicionem non declarantes, sed se illorum auxiliis non amplius indigere dicentes. Athenienses vero se non bona de causa, sed aliqua suspitione orta dimitti cognoverunt. Quare facinus hoc atrox et minime ferendum iudicantes, nec ita de Lacedæmoniis se meritos esse existimantes, ut hanc injuriam ab illis acciperent, statim, simul ac domum redierunt, relicta societate, quam cum illis contra Medum contraxerant, novam cum Argivis illorum hostibus iniierunt. Simul etiam utrique, adhibito jurejurando, iisdem conditionibus societatem cum Thessalis fecerunt.

103. Illi vero, qui Ithomæ erant, decimo demum anno, cum *hosti* diutius resistere non possent, compositione cum Lacedæmoniis facta, se *ipsis* dediderunt, his conditionibus, ut fide publica freti ex Peloponneso excederent, nec unquam amplius in eam reverterentur; quod si quis *in eam reversus* caperetur, ejus, qui eum cepisset, servus esset. Erat etiam oraculum quoddam Pythium Lacedæmoniis ante redditum, *quo monebantur*, ut Jovis Ithomitæ supplicem dimitterent. Exierunt autem ipsi, et liberi, et uxores. Athenienses vero ipsos excipientes propter odium, quo jam Lacedæmonios persequiebantur, Naupacti collocarunt; quam *urbem* a Locris Ozolis occupatam nuper ceperant: Megarenses etiam, a Lacedæmoniis defectione facta, quod eos Corinthii de agri finibus *contententes* bello premerent, Atheniensium partibus sese adjunxerunt, et societatem cum *ipsis* iniierunt. Et Athenienses tenuerunt Megara, et Pegas: et longos muros Megarensibus ab urbe ad Nisæam usque ædificarunt, eosque ipsi tuebantur. Atque hinc præcipue natum est illud et vehemens Corinthiorum odium in Athenienses.

104. Inarus autem Psammetichi *filius*, Afer, rex Afrorum Ægypto finitimorum, ex urbe Marea, quæ supra Pharum est sita, profectus, majorem Ægypti partem ad defectionem a rege Artaxerxe faciendam impulit. Et ipse *copiarum* dux creatus Athenienses ad *belli societatem* accivit. Illi

vero (tunc enim forte cum ducentis navibus, tum suis, tum sociorum, bellum Cypro intulerant) Cypro relicta *eo* ivērunt, et ex mari Nilum ingressi, et flumine ipso et duabus Memphidis partibus potiti, ad tertiam partem, quæ Murus-albus appellatur, bellum gerebant. Ibi autem inerant Persæ, et Medi, qui *eo* confugerant, et quotquot de Ægyptiis a *Rege* cum aliis non defecerant.

105. Athenienses vero navibus ad Halias egressi, prælium cum Corinthiis et Epidauriis commiserunt, et Corinthii *eos* vicerunt. Posteaque Athenienses navali pugna ad Cecryphaleam cum Peloponnesiorum classe conflixerunt, et *tunc* Athenienses victores fuerunt. Postea autem, bello adversus Æginetas ab Atheniensibus moto, magnum navale proelium ad Æginam inter Æginetas et Athenienses commissum est, et *in eo* socii utrisque adfuerunt. Athenienses vero Æginetas vicerunt, captisque illorum septuaginta navibus, in terram descenderunt, et duce Leocrate Stræbi *filio urbem* obsidere cœperunt. Deinde Peloponnesii, cum opem Æginetis ferre vellent, trecentos gravis armaturæ milites, qui Corinthiis et Epidauriis auxilium antulerant, in Æginam transmiserunt, et Geranæ summa juga occuparunt. Corinthii vero cum sociis in agrum Megarensē descenderunt, quod Athenienses propter absentiam magnarum copiarum, quæ partim in Ægina, partim etiam in Ægypto erant, Megarensibus opem ferre non posse existimarent: et, si opem illis ferrent, se ex Ægina motis castris discessuros. Sed Athenienses copias quidem, quæ ad Æginam erant, suo loco non moverunt: at ex reliquis, qui in civitate erant, tam seniores, quam juniores, duce Myronide, Megara se contulerunt. Et, pugna æquo Marte cum Corinthiis commissa, alteri ab alteris diremti sunt, et utrique non deteriore conditione rem in proelio a se gestam existimarunt. Ac Athenienses quidem (nam *licet alteri victoriam sibi vendicarent, tamen*^c longe superiores fuerant) post Corinthiorum discessum tropæum statuerunt. Corinthii vero increpiti a senioribus, qui in urbe erant, duodecim ferme diebus post instructi venerunt, et tropæum e regione *alterius* ipsi quoque tanquam victores statuunt. Sed Athenienses, clamore sublato, et eruptione Megaris facta, et illos, qui tropæum erigebant, interfecerunt, et cum cæteris congressi, *eos* superarunt.

106. Illi vero, superati discesserunt: quædam autem eorum non exigua pars, quæ ab hoste inequente preme-

^c Parvo momento superiores fuerant. *Acacius. Huds.*

batur, et a recta via aberraverat, incidit in cujusdam hominis privati prædium, in quo magna erat fossa, quæ illos undique includebat, nec ullum exitum habebat. Athenienses vero, re cognita, oppositis a fronte gravis armaturæ militibus, exitu prohibebant, et, levis armaturæ militibus circumcirca collocatis, eos omnes, qui *locum illum* ingressi fuerant, lapidibus obruerunt. Atque clades ista, quam Corinthii *tunc* acceperunt, fuit insignis. Reliqua vero illorum exercitus turba domum rediit.

107. Sub eadem tempora Athenienses longos etiam muros ad mare usque coeperunt ædificare, alterum ad Phalerum usque *portum*, alterum ad Piræeum. Cum autem Phocenses expeditionem suscepissent contra Dorienses, Lacedæmoniorum metropolin, Bœon, Cytinium, et Eriæon; cumque unum ex his cepissent, Lacedæmonii, duce Nicomede Cleomhroti *filio*, pro Plistoanacte Pausaniæ Regis *filio*, qui adhuc erat junior, Doriensibus opem tulerunt, cum mille et quingentis militibus de suis, et decem millibus sociorum: cumque Phocenses, deditione certis conditionibus facta, urbem reddere coëgissent, *domum* redierunt. Eos autem, si per sinum Crissæum mari transire voluissent, Athenienses navibus circumvecti impediri erant. Per Geraneam vero transire non tutum ipsis esse videbatur, quod Athenienses Megara et Pegas tenerent. Nam Geranea et transitu difficilis erat, et Atheniensium præsidio semper custodiebatur. Tunc autem præsenserunt, fore ut illi hac quoque parte se *transire* prohiberent. Quamobrem visum est ipsis, apud Bœotos subsistere, et despicere, quam ratione quam tutissime transire possent. Quinetiam Atheniensium nonnulli clam ipsos sollicitabant, quia democratiam, et longos muros, qui ædificabantur, tolli sperabant. Athenienses vero, copiis ex omni totius populi genere ordine ac ætate collectis, et Argivorum mille, et cæteris sociis, prout quique (universorum autem fuerant quatuordecim hominum millia) obviam illis prodierunt. Cum enim existimassent, *hostes* nescire, qua transire possent, *ita demum* cum infesto exercitu illis obviam processerunt. Erat etiam quædam suspicio Lacedæmonios adesse, ut popularem statum everterent. Thessalorum etiam equites ex societatis jure ad Athenienses venerunt, qui in ipso prælio ad Lacedæmonios transierunt.

108. Prælio autem ad Tanagram Bœotiæ commisso, Lacedæmonii, eorumque socii vicerunt; et utrinque magna strages est facta. Et Lacedæmonii quidem in agrum Megarenssem ingressi, arboribusque cæsis, per Geraneam

et Isthmum domum reverterunt. Athenienses vero altero et sexagesimo ab hac pugna die expeditionem in Bœotios, duce Myronide, susceperunt. Et apud Cœnophyta Bœotos proelio superarunt, agrumque Bœotium ac Phocensem in suam potestatem redegerunt, et Tanagræorum muros demoliti sunt, et Locrorum Opuntiorum centum viros opulentissimos obsides acceperunt, suosque longos muros absolverunt. Post hæc Æginetæ quoque se Atheniensibus dederunt, his conditionibus, ut *urbis* muros demolirentur, naves traderent, et imperatum tributum in posterum penderent. Peloponnesum etiam Athenienses navibus circumvecti sunt, duce Tolmida Tolmæi *filio*, et Lacedæmoniorum navalia incenderunt, et Chalcidem Corinthiorum urbem ceperunt, et exscensu e navibus in terram facto, Sicyonios proelio vicerunt.

109. Athenienses vero, et socii, qui in Ægypto erant, adhuc *ibi* manebant, et varia bellorum genera experti sunt. Primum enim Athenienses Ægypto potiebantur: deinde Persarum Rex misit Lacedæmona Megabazum, virum Persam, cum pecuniis, ut, Peloponnesiis ad irruptionem in agrum Atticum faciendam impulsis, ab Ægypto etiam Athenienses averteret. Sed cum *res ipsi* non succederet, et pecuniæ frustra consumerentur; Megabazus quidem cum pecuniis, quæ reliquæ erant, in Asiam rediit. Megabazum vero Zopyri *filium*, virum Persam, cum ingentibus copiis *eo* misit, qui terrestri itinere profectus, et Ægyptios et socios proelio vicit, et Græcos Memphide expulit, tandemque in Prosopitide insula *eos* conclusit; ac in ea annum integrum et sex menses obsedit, donec, exsiccato fossæ alveo, et aqua alio aversa, effecit, ut naves in sicco considerent, et magna insulæ pars continentis instar esset: insulamque cum peditatu *eo* trajiciens cepit.

110. Sic igitur perierunt res Græcorum, qui bellum in Ægypto sex annos gesserant, et ex multis pauci, per Africam transeuntes, Cyrenem salvi pervenerunt: at plerique perierunt. Ægyptus vero in Regis ditionem rediit, præter Regem Amyrtæum, qui in paludibus regnabat, hunc enim propter paludis magnitudinem expugnare nequiverunt: simul etiam, *quia* qui paludes *illas* incolunt, sunt Ægyptiorum bellicosissimi. Inarus vero Afrorum Rex, qui fuerat autor omnium harum rerum, quæ in Ægypto sunt gestæ, per prodicionem captus, in crucem est actus. Athenienses vero, aliique socii, qui quinquaginta triremibus vecti, suis successuri, in Ægyptum navigabant; rerum gestarum prorsus ignari, ad Mendesium *Nili* cornu ap-

pulerunt. Cum autem *hostes* a terra impressionem in ipsos fecissent, et a mari Phœnicum classis *eos invasisset*, plerasque naves *illorum* profligarunt: at pauciores fuga, se retro proripientes, evaserunt. Illa igitur magna Atheniensium et sociorum expeditio, in Ægyptum facta, hunc habuit exitum.

111. Orestes autem Echecratidæ Thessalorum Regis filius, ex Thessalia profugus, Atheniensibus persuasit, ut se in patriam reducerent. Athenienses vero, assumtis Bœotis et Phocensibus sociis, expeditionem adversus Pharsalum Thessaliæ susceperunt: et *tantum* agri in sua potestate habebant, quantum a castris *signisque* non longe progressi *sibi parare poterant*: (Thessalorum enim equites *eos* prohibebant) sed urbem non ceperunt, nec *eorum* aliud quicquam, quorum causa illam expeditionem susceperant, ipsis successit: sed cum Oreste, quem secum ducebant, domum re infecta redierunt. Nec multo post hæc mille Athenienses, navibus consensu, quæ Pegis erant, (ipsi enim Pegas tenebant) duce Pericle Xanthippi filio contra Sicyonem navigarunt, et, excessu e navibus in terram facto, Sicyonios, qui secum conflixerant, prælio vicerunt. Cumque statim Achæos assumisissent, et in ultiores partes trajecissent, Ceniadis Acarnaniæ civitati bellum intulerunt, eamque obsederunt: sed tamen non ceperunt, at domum reverterunt.

112. Postea vero, intermisso triennio, fœdera quinquennialia inter Peloponnesios et Athenienses inita sunt. Et Athenienses Græco quidem bello supersederunt: at cum ducentis tum suorum tum sociorum navibus Cypro bellum intulerunt, Cimonis ductu. Atque ex his sexaginta naves in Ægyptum navigarunt, quas Amyrtæus, qui in paludibus regnabat, accersiverat; reliquæ vero Citium obsidebant. Sed, Cimone vita defuncto, fameque exorta, a Citio recesserunt: cursumque navigationis tenentes supra Salaminem, quæ est in Cypro, cum Phœnicibus et Cypriis et Cilicibus navalem ac pedestrem pugnam simul commiserunt: et, victoria ex utroque prælio reportata, domum redierunt. Et naves, quæ ex Ægypto redierant, cum ipsis *discesserunt*. Lacedæmonii vero post hæc bellum, quod Sacrum appellatur, susceperunt; potitique templo, quod est Delphis, *id* Delphis tradiderunt. Athenienses vero contra, post illorum discessum, cum exercitu *eo* profecti, et Delphis superatis, *templum* Phocensibus tradiderunt.

113. Interjecto deinde tempore, postea cum Bœotorum exsules Orchomenum, et Chæroneam, necnon alia quædam

Bœotiæ oppida tenerent, Athenienses cum mille gravis armaturæ militibus ex suis et ex sociorum civitatibus, prout singulis aut venire, aut milites pro se mittere licuerat, in illa loca, quæ inimica erant, expeditionem Tolmidæ Tolmæi filii ductu susceperunt. Et, Chæronea capta ac direpta, et incolis in servitutem abstractis, præsidio in ea collocato, discesserunt. Bœotorum vero exsules, et cum ipsis Locri, et Euboensium exsules, et alii quotquot earundem partium erant, Orchomeno facta eruptione, illos revertentes ad Coroneam invaserunt: cumque ipsos prælio superassent, Atheniensium alios quidem interfecerunt, alios vero vivos ceperunt. Athenienses vero totam Bœotiam reliquerunt, induciis ea conditione factis, ut captivos reciperent: et Bœotorum exsules, cæterique omnes eo reversi, rursus liberi, suisque legibus vixerunt.

114. Neque multo post hæc Eubœa ab Atheniensibus defecit. Cum autem Pericles cum Atheniensium exercitu in eam jam trajecisset, ipsi nuntiatum est, Megara defectionem fecisse; et Peloponnesios irruptionem in Atticam facturos; et Atheniensium præsidiarios milites a Megarensibus cæsos, illis exceptis, qui Nissæam confugissent. Megarenses enim, Corinthiis, Sicyoniis, et Epidauriis adscitis, defece-
runt. Pericles vero confestim copias ex Eubœa reduxit. Postea vero Lacedæmonii, irruptione facta in Atticæ Eleusinem, et Thriasios campos, eos populati vastarunt, duce Plistoanacte, Pausaniæ Lacedæmoniorum Regis filio. Nec ulterius progressi, domum redierunt. Et Athenienses, duce Pericle, in Eubœam rursus trajecerunt, totamque subegerunt. Et reliquas quidem ejus partes, deditione certis conditionibus facta, in fidem ac ditionem receperunt; sed, Hestiatensibus sede sua pulsas, ipsi agrum tenuerunt.

115. Ex Eubœa autem reversi, non multo post cum Lacedæmoniis sociisque tricennalia foedera percusserunt, redditis Nissæa, Achaia, Pegis, et Træzene. Athenienses enim hæc tenebant, quæ ad Peloponnesios pertinebant. Sexto autem anno bellum inter Samios et Milesios pro Priene est excitatum. Et Milesii, cum armis essent inferiores, ad Athenienses profecti, in Samios invehi coeperunt. Illos autem adjuvabant, et ex ipsa Samo nonnulli homines privati, qui rerum novarum studio reipublicæ statum immutare cupiebant. Athenienses igitur cum quadraginta navibus Samum profecti, statum popularem ibi constituerunt; et obsides a Samiis acceperunt, quinquaginta pueros, totidemque viros, quos in Lemno deposue-

runt; et præsidio *ibi* relicto discesserunt. Quidam autem ex Samiis (nonnulli enim erant, qui ferre non potuerant, sed in continentem fugerant) cum potentissimis quibusque civibus, qui Sami debebant, et cum Pissuthne Hystaspis filio, qui tunc Sardibus præerat, inita societate, collectisque septingentis ferme auxiliariis militibus, sub noctem in Samum trajecerunt. Et primum quidem factionem popularem aggressi sunt, et maximam ejus partem in suam potestatem redegerunt: deinde vero, suis obsidibus ex Lemno surreptis, defecerunt; et Atheniensium præsidium, et præfectos, quos penes se habebant, Pissuthnæ tradiderunt. Expeditionem etiam in Miletum statim parare cœperunt. Cum illis autem et Byzantii defectionem fecerunt.

116. Athenienses vero his auditis, cum sexaginta navibus adversus Samum profecti; harum quidem sexdecim navibus non sunt usi: (aliæ enim in Cariam iverant, ut Phœnicum naves specularentur; aliæ vero in Chium, et Lesbum, ut auxilia inde evocarent) quatuor vero et quadraginta navibus, Pericle duce, cum novem collegis, ad insulam Tragiam cum Samiorum septuaginta navibus, (in quarum numero erant viginti, quæ milites vehebant, omnes autem Mileto veniebant) pugnarunt; et Athenienses victores fuerunt. Postea vero auxilium ipsis tulerunt quadraginta naves Athenis profectæ, et Chiorum ac Lesbiorum XXV. Et excensu e navibus in terram facto, pugnaque pedestri victores, urbem tribus munitionibus simul etiam a mari obsederunt. Pericles vero sumtis sexaginta navibus ex iis, quæ erant in statione, Caunum versus, et in Cariam quam celerrime contendit, quia nuntium acceperat, Phœnicum naves contra se navigare. Jam enim et Stesagoras Samo abierat cum quinque navibus, et alii adversus Phœnicum classem.

117. Interea vero Samii, repentina eruptione navibus facta, castraque nullis munitionibus septa aggressi, naves, quæ pro castris manebant in statione, proffigarunt; et cæteras, quæ contra se in aciem eductæ fuerant, prælio navali superarunt; et mare finibus suis proximum per quatuordecim ferme dies in sua potestate tenuerunt; et quæcunque voluerunt, importarunt, et exportarunt. Sed, reverso Pericle, navibus iterum conclusi fuerunt. Postea vero Athenis et aliæ quadraginta naves cum Thucydide, Agnone, et Phormione, suis subsidio venerunt; et viginti cum Tlepolemo et Anticle, et ex Chio ac Lesbo triginta. Samii autem quandam quidem navalem parvam pugnam commiserunt: sed, cum resistere non possent, nono mense expugnati sunt,

et Atheniensibus sese his conditionibus dediderunt, ut *urbis* muros demolirentur, obsides darent, naves traderent, et pecunias, quæ *in bellum* fuerant impensæ, certis statisque temporibus persolverent, prout ipsis imperatum fuerat. Byzantii quoque compositionem *cum Atheniensibus* ea conditione fecerunt, ut illorum imperio, sicut ante, parerent.

118. Jam vero non multis post hæc annis acciderunt ea, quæ supra commemoravi; ea *videlicet*, quæ cum Corcyraeis, et Potidæatis sunt gesta, et quæcunque interea hujus belli causa esse coeperunt. Hæc autem omnia, quæ Græci vel inter se, vel adversus barbarum gesserunt, intra quinquaginta ferme annos gesta sunt, a discessu Xerxis usque ad hujus belli iutium. Quorum annorum spatio Athenienses imperium confirmarunt, et ipsi in magnam potentiam provecti sunt. Lacedæmonii vero, quamvis *hoc* intelligerent, *tamen* eos non impediabant, nisi aliquatenus, majoremque temporis partem ab armis abstinuerunt, (tum quod vel ante ad bella suscipienda non admodam celeres essent, nisi cogerentur, tum etiam quod bellis domesticis *tunc* impedirentur) priusquam Atheniensium potentia aperte crescere cœpisset, ipsique suos socios jam aggredi ausi fuissent. Tunc epim rem non amplius ferendam judicarunt: sed *hoc* bellum omni studio sibi suscipiendum, totisque viribus in hoc incumbendum, operamque dandam censuerunt, ut *illorum*, si possent, potentiam everterent. Lacedæmonii igitur apud se quidem statuerant fœdera esse fracta, et Athenienses injuste facere. Sed *tamen*, *legatis* Delphos missis, Deum interrogarunt, an res sibi feliciter esset successura, si bellum susciperent. Ille vero (ut aiunt) ipsis respondit, illos, si totis viribus bellum gererent, fore victores. Quinetiam dixit, se et vocatum et non vocatum ipsis adfuturum, *opemque* laturum.

119. Rursus autem socios accitos in suffragia mittere volebant, ut de bello decernerent, utrum gerendum esset necne. Cum autem legati a sociis missi venissent, et concilium haberetur, cum alii dixerunt, quæ voluerunt, accusantes plerique Athenienses, et bellum suscipiendum censentes; tum etiam Corinthii, et antea singulas civitates separatim precati, ut suis suffragiis bellum decernerent, (quia Potidææ metuebant, ne prius everteretur:) tunc et jam præsentibus, et postremo loco in medium prodeuntibus, habuerunt hanc orationem:

120. "De Lacedæmoniis, o socii, non amplius conqueri possemus, quasi nec ipsi bellum decreverint, neque nos nunc ad hoc *ipsum nostris suffragiis comprobandum* convo-

carint. Decet enim eos, qui præsunt *aliis*, quemadmodum ab his maxime coluntur, et cæteris anteponuntur, sic etiam publicis eorum commodis æque consulere, atque suis ipsorum privatis commodis consulunt. Quotquot vero de nobis commercium cum Atheniensibus jam habuerunt, non sunt admonendi, ut ab illis caveant: sed illos potius, qui loca mediterranea incolunt, nec in locis maritimis habitant, scire oportet, *ipsos*, nisi hominibus loca maritima incolentibus opem ferant, majore cum difficultate fructus, quos anni tempora ferunt, *in suas urbes* comportaturos, et vicissim *commodorum*, quæ maris usus continenti suppeditat, perceptionem difficiliorem habituros. Nec *oportet* eos malos esse judices rerum, quæ nunc dicuntur, quasi ad ipsos minime pertineant; at existimare, si res hominum oram maritimam incolentium neglexerint, calamitatem istam ad se quoque tandem perventuram; et nunc de se non minus, *quam de aliis* consultare. Quamobrem etiam non oportet eos segnes esse ad bellum pro pace sumendum. Nam virorum quidem modestorum est, quiescere; nisi lacescantur injuria: fortium vero, si injuria afficiantur, pacem cum bello commutare; sed si favore divino freti rem feliciter gesserint, bello deposito, paceque facta, in gratiam redire. Nec *oportet quemquam* felici bellorum successu extolli, neque pacis tranquillitate ac voluptate captum injurias perferre. Qui enim propter voluptatem, *quam ex pacis otio percipit*, a bello abhorret, is, si quiescat, celerime privabitur hac tranquillitatis *otisque* jucunditate, propter quam otio ac desidiæ indulgens ab armis abhorret. Qui etiam felici rerum successu in bellis insolescit, is se audacia infida effferri non animadvertit. Multa enim male consulta, quum hostes inconsultiores nacta sunt, felicem exitum habuerunt: et longe plura, quæ recte consulta videbantur, contra turpiter ceciderunt. Nemo enim eodem animi impetu res gerendas exsequitur, quo in ipsa consultatione de his deliberat, fiducia fretus, *metuque vacans*: sed cum securitate quidem *audacter de rebus futuris* decernimus; at in ipsa rerum administratione, cum metu deficiamus.

121. "Nos vero, qui et injuriam passi sumus, et multa crimina habemus, quæ *Atheniensibus* objiciamus, nunc bellum excitamus: et postquam Athenienses ulti fuerimus, hoc opportune deponemus. Multis autem de causis verisimile est, nos fore victores: primum quidem, quia et numero, et rerum bellicarum peritia præstamus: deinde vero, quia pariter omnes ad imperata faciendum imus. Classem

autem, qua *illis multum* pollent, instruemus cum ex privatis facultatibus, quas singuli pro rata parte conferent, tum etiam ex Delphicis et Olympicis pecuniis. Nam pecuniam mutuati, peregrinos illorum nautas majori mercede *proposita* subducere possumus. Atheniensium enim copias sunt magis mercenarias, quam domesticas; sed nostris hoc minus contingit, siquidem plus corporibus, quam pecuniis pollent. Quod si *nostrorum hostium copias* vel unico navali proelio superatae fuerint; ut verisimile est, capientur. Sed si *nobis* resistant, nos etiam interposito majori temporis spatio res nauticas meditabimur, quum autem parem *illis* scientiam fuerimus assequuti, animi certe fortitudine superiores erimus. Nam bonum, quod nos natura inasitum habemus, hoc illi disciplina nunquam adipiscuntur. Id vero, in quo illi propter scientiam præstant, meditatione nobis est superandum. Pecunias etiam conferemus; ut *satis* habeamus ad ipsas *res nauticas parandas, et classem instruendam*. Alioqui facinus indignum fuerit, si illorum quidem socii, ut servitutem ipsis serviant, pecunias conferre non abnuant: nos vero, ut hostes ulciscamur, et nos ipsi simul servemur, nullas pecunias consumere velimus; et ne his *pecuniis* ab illis privati, his ipsis male mulctemur.

192. " Adsunt nobis præterea aliæ quoque belli gerendi viæ: et sociorum defectio, quæ est præcipua ratio, quæ illorum proventus subtrahere potest, in quibus sita est ipsorum potentia; et ædificatio munitionum, quæ illorum agrum oppugnent; et multa alia, quæ nullus jam prospicere posset. Belli enim progressus nulla certa lege fiunt: sed ipsum per se, in singulis occasionibus oblati, *ex tempore* multa comminiscitur. In quo is quidem, qui in eo moderate se gerit, constantior *ac tutior* existit: is vero, qui in eo irascitur, non leviter offendit. Cogitemus autem, si singulis quidem nostrum cum paribus adversariis de agri finibus esset controversia, hoc ferendum esse: jam vero Athenienses et adversus nos universos satis virium habent, et adversus singulas civitates, vires longe majores habent. Quare nisi et frequentes, et per nationes, et per singulas civitates uno consensu ipsos propulsemus; nos divisos sine labore in suam potestatem redigent. Et victoriam, licet hoc alicui sit futurum auditu molestum, *is tamen* sciat nihil aliud, quam servitutem manifeste *nobis* allaturam. Quod vel dubia oratione commemorare turpe est Peloponneso, et tot urbes ab una vexari. Qua in re aut merito pati, aut propter ignaviam *hæc* perferre, et a majoribus, qui Græciam libera-

f Ædificatio munitionum in illorum agro etc. *Alii.* Huds.

verunt, degenerare videbimur. Nos vero ne nobis quidem ipsis hoc, *atque libertatem istam* stabilimus: sed civitatem quidem inter *nos ipsos* tyrannum fieri sinimus: tyrannos vero, qui sunt in una civitate, de medio tollere volumus. Nec intelligimus hæc tribus maximis vitiis non carere, imprudentia, et ignavia, et negligentia. Nec enim ab istis *vitiis* alieni, accessistis ad contemtionem, quæ plurimos jam læsit: quæ quia multos in errorem induxit, contrario nomine stultitia est appellata.

123. "Sed quid opus est de præteritis conqueri diutius, quam quatenus rebus præsentibus expedit? At futurorum causa, rebus præsentibus, opem ferre, et labores præterea subire oportet. Nobis enim patrium est, virtutes, *opumque commoda*, laboribus parare: nec mores mutare vos *deceat*, licet divitiis ac potentia nunc aliquantum *illos* superetis. Nam non est æquum, res paupertate partas, divitiis perdi. Sed *oportet* nos confidenter ad hoc bellum ire, cum multis aliis de causis, tum propter Dei oraculum, et auxilium, quod se nobis laturum promisit, tum etiam quia tota reliqua Græcia, partim metu, partim utilitate nos adjuvabit. Nec fœdera priores rumpetis: (quæ vel ipse Deus, qui bellum fieri jubet, violata censet) sed potius fœderibus ruptis opem feretis. Non enim qui vim illatam propulsant: sed qui priores aliis vim inferunt, fœdera rumpunt.

124. "Quamobrem cum omnibus de causis bellum vobis honeste suscipere liceat, et nos communiter hæc suadeamus, si modo certissimum *est*, hæc et rebus publicis et privatis conducere; cum Potidæatis, qui sunt Dorienses, et qui ab Ionibus obsidentur, (quod olim contra fiebat) opem ferre, tum etiam *pristinam* aliorum libertatem recuperare ne cunctemini: quia res nostræ nullam expectationem amplius patiuntur, quæ alios quidem, jam injuriis affici, alios vero (si cognitum fuerit, nos concilium quidem habuisse, sed tamen injurias illatas propulsare ausos non esse) non multo post idem pati sinamus. Sed existimantes, viri socii, vos ad *hanc belli suscipiendi* necessitatem devenisse, simul etiam hæc, quæ a nobis dicuntur, optima esse, bellum jam decernite: non metuentes præsentem asperitatem; sed pacis, quæ diuturnior ex eo est sequutura, cupiditate flagrant: (nam bello quidem pax magis confirmatur; at propter pacis cupiditatem bellum gerere nolle, non pariter periculo caret) existimantes etiam civitatem, quæ in Græcia se tyrannum constituit, æqualiter in omnes esse constitutam, ita ut aliis quidem jam imperet, aliis vero imperare cogitet, *eam* armis illatis in ditionem ac potestatem nostram rediga-

mus; et tum nos ipsi sine periculis in posterum vivamus, tum etiam Græcos, in servitutem nunc redactos, in libertatem vindicemus. Corinthii quidem hæc dixerunt.

125. Lacedæmonii vero, auditis omnium sententiis, omnibus sociis, qui aderant ordine, majori pariter, et minori civitati, suffragii ferendi potestatem fecerunt. Et major illorum pars bellum gerendum esse decrevit. Quamvis autem illi hoc apud se constituissent, statim tamen bellum suscipere non potuerunt, quod essent imparati: sed singuli res, quæ forent utiles, parandas, nec ullam moram interponendam censuerunt. Veruntamen in hoc rerum necessariorum apparatu non integer annus est consumtus: sed minus, antequam in Atticam irrumperent, et bellum aperte susciperent.

126. Interea vero Legatos ad Athenienses miserunt, ut de illorum injuriis conquererentur, ut quam maximam et speciosissimam belli gerendi causam haberent, si illi nulla in re sibi morem gerere voluissent. Ac primum quidem Lacedæmonii, Legatis ad Athenienses missis, imperarunt, ut Deæ piaculum *urbe* pellerent. Piaculum vero hujusmodi fuit. Cylon *quidam* Atheniensis fuit, vir, qui in ludis Olympiacis vicerat, inter veteres et generis nobilitate florens, et opibus potens. Uxorem autem duxerat filiam Theagenis, viri Megarensis, qui tunc Megaris tyrannus erat. Cum autem Cylon Delphis oraculum consulisset, Deus *ipsi* respondit, ut celeberrimo Jovis die festo Athenarum arcem occuparet. Ille vero, acceptis a Theagene copiis, et amicis persuasis, ubi advenerunt Olympia, quæ in Peloponneso celebrantur, urbis arcem occupavit, ut tyrannidem sibi pararet: tum quia putabat, *hunc* esse maximum illum Jovis diem festum; tum etiam quia ad se, qui in ludis Olympiacis victor fuisset, nonnihil pertinere *ducebat*. Sed utrum in Attica, an uspiam alibi hic maximus dies festus *a Deo* dictus fuisset, nec ipse tunc animadvertit, neque oraculum declaravit. Nam apud Athenienses quoque sunt Diasia, quæ maximus Jovis Milichii dies festus vocantur, *et extra urbem celebrantur*. In quo ex omni hominum genere, ætate, et conditione multi immolant non veras, sed ex farinæ subactæ massa victimas ad verarum similitudinem factas, quibus indigenæ uti solebant. Sed cum *oraculi vim* se recte intelligere existimaret, opus est aggressus. Quod postquam Athenienses acceperunt, universi ex agris concurrentes opem *Reipublicæ* contra istos tulerunt, castrisque positos obsidere cœperunt. Sed cum tempus protraheretur, Athenienses attriti diuturna obsidione, magna ex

parte discesserunt, *arcis* custodia rerumque summa novem Archontibus commissa, ut *res illas*, prout optimum fore iudicaret, arbitrato suo administrarent. Tunc autem novem Archontes magnam rerum ad Rempublicam pertinentium partem administrabant. At qui cum Cylone obsidebantur, male se habebant, quia cibi et aquæ inopia premebantur. Sed Cylon quidem, ejusque frater aufugerunt. Cæteri vero, cum premerentur, quinetiam cum nonnulli fame *jam* necarentur, ad aram, quæ est in arce, supplices sederunt. Sed illi, quibus *arcis* custodia ab Atheniensibus commissa fuerat, cum ipsos in templo morientes viderent, surgere jusserunt, polliciti fore, ut nullo maleficio ipsos afficerent; et tamen *illinc* abductos interfecerunt. Nonnullos etiam, qui ad *Eumenidum*, * venerandarum Dearum, aras sedebant, obiter interemerunt. Atque hac de causa scelerati et impii, quod scelus ac piaculum in Deam admisissent, tam illi quam omnes ab illis oriundi sunt appellati. Athenienses igitur hos, qui huic piaculo erant obnoxii, in exilium pepulerunt. Cleomenes etiam Lacedæmonius postea cum Atheniensibus seditione laborantibus expulit. *Hi enim* et vivos expulerunt, et defunctorum ossa collecta abjecerunt. Postea tamen redierunt, eorumque genus est adhuc in civitate.

127. Hoc igitur piaculum Lacedæmonii exterminari jussunt, Diis, scilicet, primum *religionis specie* opem ferentes: at *revera* tum quia sciebant, Periclem Xanthippi *filium* huic piaculo propter maternum genus affinem esse, tum etiam quia credebant illo expulso, ea, quæ ab Atheniensibus fieri volebant, sibi facilius successura. Non tamen tam sperabant, hoc illi eventurum, quam hoc ipsum invdiam apud populum illi conflaturum, quasi ob illius calamitatem magna ex parte hoc bellum esset futurum. Nam cum potentissimus esset omnium suæ ætatis hominum, cumque Rempublicam administraret, omnibus in rebus adversabatur Lacedæmoniis: nec sinebat Athenienses *illis* cedere, sed ad bellum *eas* incitabat.

128. Athenienses vero et ipsi vicissim Lacedæmoniis imperarunt, ut illos, qui piaculo ad Tænarum admisso tenebantur, ex urbe pellerent. Lacedæmonii enim cum olim Helotas supplices ex Neptuni templo a Tænaro excitassent, eos abductos interfecerunt. Quamobrem etiam *Lacedæmonii* magnum illum terræ-motum Spartæ sibi ipsis accidisse putant. Illos præterea piaculum Palladis Chal-

cicere tollere jusserunt. Id vero hujusmodi fuit. Postquam Pausanias Lacedæmonius a Spartanis primum revocatus ab imperio, quod in Hellesponto habebat, causaque apud illos dicta, ab ipsis est absolutus, et innocens habitus, publice quidem ad nullam expeditionem postea amplius est emissus; sed ipse, privatim sumpta triremi Hermionide, sine Lacedæmonii abiit in Hellespontum, verbis quidem, *et ut ipse jactabat*, ad Græcum bellum: re vero ipsa, quia susceptum negotium cum Rege transigere volebat: quemadmodum et initio rem aggressus fuerat, Græciæ principatum affectans. Atque hinc primum beneficium apud Regem collocavit, totiusque rei fecit initium. Cum enim post suum e Cypro reditum, priore adventu Byzantium occupasset, (Medi autem, et quidam Regis necessarii, et cognati, qui in eo capti fuerant, id tenebant:) tunc hos, quos ceperat, clam cæteris sociis ad Regem remisit. Sed rumore, *quem de illis sparserat*, ex ipsius manibus aufugerant. In his autem peragendis usus est opera et auxilio Gongyli Eretriensis, cujus fidei et Byzantium et captivos commiserat. Misit etiam Gongylum cum epistola, quam ad ipsum Regem ferebat. Hæc autem in ea continebantur, ut postea compertum est. “Pausanias dux Spartæ, hos, quos armis cepit, tibi gratificari cupiens, remittit. Habeoque in animo (si tibi quoque placet) filiam tuam in matrimonium ducere; et Spartam, et cæteram Græciam sub tuam potestatem redigere. Existimo autem me posse hæc peragere, si tecum consilia communicem. Si quid igitur horum tibi placet, hominem fidum ad mare mittas face, per quem posthac colloquemur, *et rem transigemus*.”

129. Atque hæc sunt, quæ in illa epistola verbis disertissimis continebantur. Xerxes vero lætatus est hac epistola, et Artabazum Pharnaci filium ad mare misit, eamque jussit accipere provinciam Dascyliam, Megabate, qui ei ante præfuerat, dimisso; eique vicissim epistolam ad Pausaniam dedit, imperans, ut eam Byzantium quam celerrime mitteret, illique sigillum ostenderet: et, si quid Pausanias de suis negotiis mandaret, quam rectissime, et quam fidelissime conficeret. Ille vero eo profectus, cum alia fecit, quemadmodum fuerat imperatum, tum etiam epistolam misit. Hoc autem responsum in ea scriptum erat. “Rex Xerxes Pausaniæ sic respondet: cum ob viros, quos mihi trans mare incolumes Byzantio remisisti, beneficii gratia in domo nostra tibi perpetuo manebit reposita, scriptisque nunquam delendis mandata; tum etiam tua verba mihi placeant. Ac te neque nox neque dies remoretur, ita ut remissæ

agras. quicquam eorum, quæ mihi polliceris: neque auri, neque argenti impensis hæc impediantur, neque ulla copiarum multitudine, si quo sit veniendum; sed cum Artabazo viro probo ac *fideli*, quem ad te misi, meas tuasque res, prout e dignitate ac utilitate utriusque nostrum maxime esse judicaris, transige confidenter.

130. Pausanias his literis acceptis, cum magnam auctoritatem jam ante apud Græcos haberet, et ab illis valde honoraretur propter imperium ad Plateas gestum, tunc animos longe magis efferre cœpit, nec amplius consuetis ac patriis institutis vivere potuit: sed cultu Medico ornatus prodiit Byzantio, ejusque per Thraciam euntis latera Medi et Ægyptii satellites armati stipabant. Mensam quoque Persicam sibi apponi curabat: neque suas cogitationes amplius continere poterat; sed paucis levibusque rebus aperte. prodebat res magnas, quas animo conceperat, et postea peragere statuerat. Præterea se *cunctis* aditu difficilem præbebat, et iracundia adeo gravi in omnes pariter utebatur, ut *ad eum* nullus posset accedere. Quamobrem etiam potissimum socii ad Atheniensium partes transiverunt, *seque illis adjunxerunt*.

131. Lacedæmonii vero his auditis, propter hæc ipsa et primum eum revocarunt, et postquam iterum Hermionide navi vectus, ipsorum injussu, hujusmodi facinora facere videbatur. Et Byzantio ab Atheniensibus obsessio per vim pulsus, Spartam quidem non revertebatur: at ipsis nuntiabatur, eum sedes ad agri Trojani Colonas posuisse, et consilia cum barbaris agitare, neque *publici* boni causæ diutius *illic* manere: ita demum non amplius supersederunt; sed Ephori misso caduceatore, et scytale, imperarunt, ne a caduceatore discederet; alioqui, Spartanos ei, *ut hosti*, bellum indicere *significarunt*. Ille vero, cum quam minimum suspectus esse vellet, et crimen objectum se pecuniis diluturum speraret, iterum Spartam rediit. Ac primum quidem ab Ephoris in carcerem est conjectus, (Ephoris enim Regem ita tractare licet,) deinde vero re *cum Magistratibus* transacta, postea *inde* exivit, seque reum constituit, et crimina sibi objecta cuilibet in judicio coarguendi potestatem fecit.

132. Spartani vero nullum quidem manifestum signum habebant, neque ipsius inimici, neque universa civitas, quo sine dubitatione freti supplicium sumerent de viro, qui et regio genere natus, et honore *magno* tunc temporis præditus erat. Plistarchi enim Leonidæ *fili*, cum rex et puer adhuc esset ipse, qui ejus erat consobrinus, tutelam gesserat. Cæterum multas suspiciones præbebat, cum ob

morum insolentiam, tum etiam ob barbarorum emulationem, se nolle in præsentī rerum statu acquiescere: et cum alias ejus actiones accurate considerabant, si qua in re a moribus receptis et patriis institutis recessisset, et studia ab his aliena sequutus fuisset; tum etiam quod olim in tripode, qui Delphis erat, quem Græci ex primitiis manubiarum, a Medis victis ablatarum, *Deo* dicaverant, hoc distichum scriptum ipse privatim inscribendum censuisset,

Postquam Græcorum dux agmina Medica fudit,
Phæbo Pausanias hæc monumenta dedit.

sed Lacedæmonii hoc epigramma protinus ex tripode tunc exsculperunt, et *in eo* singulas civitates nominatim inscripserunt, quotquot armis, opibusque conjunctis barbarum profligaverant, et donum istud *Deo* dicaverant. Hoc igitur etiam inter cætera injusta Pausaniæ facinora numerabatur, et postquam in hoc statu res ejus esse cœperunt, *tunc* multo magis *hoc ejus factum* præsentī *perduellionis* consilio consentaneum esse videbatur. Quinetiam audiebant eum aliquid cum servis agitare, quod verum erat: libertatem enim et civitatem ipsis pollicebatur, si secum insurrexissent, summamque rei secum transegiissent. Sed tamen ne sic quidem, ullis servorum indiciiis habita fide, quicquam novi in ipsum statuere voluerunt, utentes more, quo erga se ipsos *uti* consueverunt, ut non sint celeres ad aliquid gravius de viro Spartano sine manifestissimis ac minime dubiis indiciiis decernendum: donec tandem quidam, (ut fertur,) qui postremas epistolas ad Regem scriptas erat ad Artabazum perlaturus, vir Argilius, qui quondam ejus amasius fuerat, idemque illi fidelissimus, ad eos indicium detulit: territus quadam suspicione, quæ ipsi in mentem venerat, quod nullus de nuntiis ante se missis adhuc rediisset. Quare cum sigillum *Pausaniæ sigillo* simile fecisset, (ut, si opinione sua deceptus fuisset, aut etiam si quid ille mutare voluisset, non agnosceret,) epistolarum vincula laxavit. In quibus suspicatus aliquid hujusmodi præterea mandatum esse, se quoque scriptum cædique destinatum invenit.

133. Cum igitur ille has literas Ephoris tunc ostendisset, vehementius illi quidem *quam ante* crediderunt. Cæterum quia præterea suis ipsorum auribus aliquid, ipsius Pausaniæ loquentis ore prolatum, audire vellent; ex composito vir ille supplex ad Tænarum confugit, ibique tugurium construxit, quod septo interposito discusum erat, in quo

quosdam de Ephoris abscondidit; cumque Pausanias ad ipsum venisset, et supplicationis causam ex illo quaereret, omnia plane audiverunt; dum ille conquereretur de rebus in suam perniciem ab ipso scriptis, dum etiam alia singulatim declararet, quomodo nunquam in obediendis apud Regem ministeriis ipsum ullis periculis objecisset, et tamen dignus habitus fuisset, qui, aeque ac multi alii ipsius ministri, caderetur. Ille autem et hæc ipsa confessus est, nec eum propter id, quod tunc acciderat, irasci permisit: sed fidem ei dedit, et ex templo impune surgere jussit, ac oravit, ut quam celerrime pergeret, nec sua negotia impediret.

134. Tunc vero Ephori, *his omnibus* diligenter auditis, abierunt. Cum autem rem plane compertam jam haberent, eum in urbe comprehendere conabantur. Fama autem est, ipsum, cum in via jam comprehendendus esset, cumque unius Ephororum *ad se* accedentis vultum conspexisset, cognovisse qua de causa veniret: cumque alius pro benevolentia, qua ipsum prosequeretur, nutu clandestino *rem ipsi* significasset, ad templum *Palladis* Chalcioecæ cursu se proripuisse, et fuga *cæteros* antevertisse: fanum autem erat vicinum. Et in exiguum templi aediculam ingressus, ne sub dio agens *aliquid incommodi* pateretur, *in ea* se continebat. Illi vero, qui eum insequerentur, tunc quidem assequi non potuerunt: sed postea et ipsius aediculae tectum sustulerunt, et valvas, cum eum intus esse observassent et ingressum circumdedissent, muro obstruxerunt; eumque obsidentes, fame expugnarunt: et cum animam jam esset efflaturus, *illi*, ut se in aedicula habebat cognoscentes, eum ex templo adhuc spirantem efferunt: ille vero, quum elatus esset, confestim mortuus est. Eum autem in Cæadem dejecturi erant, quo facinorosos homines dejicere solent: sed postea visum est *ipsis*,^h eum in aliquo loco propinquo defodere. Sed Deus, qui Delphis est, oraculum postea reddidit Lacedæmoniis, quo jussit eos sepultum *Pausaniæ* cadaver *eo* transferre, ubi animam efflaverat: (et nunc in fani vestibulo situm est, quod lapides literis incisis declarant.) et quia hoc ipsorum facinus piaculo non carebat, duo corpora pro uno *Palladi* Chalcioecæ persolvere. Illi vero duas status æneas fecerunt, quas pro Pausania *Deæ* consecrarunt.

135. Athenienses igitur, quod vel ipse Deus piaculum *ab illis* admissum judicasset, vicissim et ipsi Lacedæmoniis

^h Eum procul ab illo loco infossum dicit *Nepos*. *Huds.*

imperarunt, ut hoc exterminarent. At Lacedæmonii, legatis ad Athenienses missis, Themistoclem etiam criminabantur, quod et ipse cum Medis sensisset, quemadmodum fecerat Pausanias, ut ex manifestis indicis questionis, de Pausaniæ criminibus habitæ, compertum habebant; et petebant, ut ille iisdem suppliciis afficeretur. Illi vero, fidem verbis illorum habentes (jam enim Themistocles patria per ostracismum pulsus erat, et Argis quidem habitabat; sed tamen et per cæteras Peloponnesi partes crebro commebat) mittunt una cum Lacedæmoniis, ad illum simul persequendum paratis, quosdam cum mandatis, ut eum adducerent, ubicunque terrarum nanciscerentur.

136. Themistocles vero cum *rem* præsensisset, ex Peloponneso in Corcyram profugit, quod de Corcyræis bene meritus esset. Sed cum illi dicerent, se vereri, ne, si ipsum apud se retinerent, in Lacedæmoniorum et Atheniensium odium *ac inimicitias* incurrerent; in oppositam continentem ab ipsis deducitur. Et insequentibus iis, quibus *hoc* imperatum fuerat, qui perpetuo sciscitabantur, quoniam *ille* iret, propter magnam consilii inopiam coactus est divertere ad Admetum, Molossorum Regem, qui non erat ipsi amicus. Atque ille quidem tunc forte domi non erat. Hic vero ab illius uxore, ad quam supplex accesserat, edoctus monetur, ut sumto suo ipsorum filio ad lares sederet. Cumque non multo post Admetus rediisset; Tei indicavit quis esset. Et facinus illo indignum fore dixit, (si quid forte ipse contra illum dixisset, eique Athenienses oranti adversatus fuisset,) profugum ulcisci. Se enim in præsentia longe imbecillior, ab illo læsum iri; sed generosi esse animi, pares pari conditione ulcisci: simul etiam se quidem illi de commodo quodam, non autem de salute laboranti adversatum fuisse. Illum vero, si se *suis inimicis* traderet (cum dixisset, quinam essent, qui se persequerentur, et qua de causa) *se* vitæ incolumitate privaturum. Ille vero his auditis, eum cum suo filio, (ut etiam illum tenens sedebat,) surgere jussit: hoc autem maximum erat supplicandi genus.

137. Nec Lacedæmoniis et Atheniensibus, *eo* non multo post profectis, et longa oratione usis, *eum* tradere voluit; sed dimisit, cupientem ad Regem pergere, itinere pedestri ad alterum mare, ad *urbem* Pydnam, quæ erat Alexandri: ubi navem onerariam nactus, quæ in Ioniam proficiscebatur, eam conscendit, et tempestate delatus est in castra Atheniensium, qui Naxum obsidebant. Et (ignotus enim erat iis, qui in navi vehebantur) territus nauclero declaravit, quis esset, et qua de causa fugeret: et nisi se servaret,

dixit se dicturum, se ab eo pecuniis adducto duci: periculum autem vitari posse, si nullus ex navi exiret, donec idonea navigandi tempestas sese ipsis offerret. Quod si sibi morem gessisset, dixit se memori animo pro meriti magnitudine gratiam ei relaturum. Nauclerus autem hæc fecit, quæ ille petierat, et cum diem ac noctem in ancoris et salo stetisset supra *Atheniensium* castra, postea Ephesum pervenit. Themistocles vero eum liberaliter est prosequutus, pecunias ei largitus, (postea enim pecuniæ ad eum venerunt, et Athenis ab amicis missæ, et Argis eæ, quæ clam ibi depositæ fuerant) et cum quodam illorum Persarum, qui oræ maritimæ præerant, in loca mediterranea profectus, literas misit ad regem Artaxerxem, Xerxis filium, qui nuper regnare cœperat. Hoc autem in illis literis erat scriptum: "Themistocles ad te venio, qui ex omnibus Græcis unus vestram familiam plurimis affeci malis, quamdiu necessitate compulsus patrem tuum, qui mihi bellum inferebat, propulsavi. Sed longe pluribus beneficiis eum affeci, postquam mihi quidem tuta, illi vero periculosa reversio fuit. Et beneficium mihi debetur. (Nam scripserat Themistocles, quomodo et patrem ipsius Regis ante monuisset de Græcorum receptu ex Salamine, et de pontibus non solutis, quos a Græcis victoribus ruptum iri, propter ipsum tunc falso simulaverat) et nunc ego, qui magnis beneficiis te afficere possum, adsum, quem Græci persequuntur propter benevolentiam, qua te prosequor. Anno autem supersedens, ipse coram adventus mei causam tibi declarare volo.

138. Rex vero (ut aiunt) ejus consilium et animum est admiratus, eumque ita facere jussit. Hic vero unius anni spatio, quo supersedit, quicquid disci potuit et linguae Persicæ et morum illius regionis, didicit. Exactoque anno ad Regem profectus, apud eum magnam auctoritatem est adeptus, et quantam nullus unquam Græcorum adsequutus fuerat, cum propter pristinam dignitatem, tum etiam propter spem, quam ei præbebat, promittens fore, ut Græciam sub ejus potestatem redigeret: ¹ præcipue vero quod prudens esse videretur, suæque prudentiæ specimen dedisset. Themistocles enim manifestam sui ingenii vim certissime demonstraverat, et hac in re multo majore admiratione, quam ullus alius, dignus erat. ² Nam naturali prudentia

¹ Maximeque quod specimen sui dabat, ut solers videretur etc. *Valla*. Maximeque quod sui dans specimen, prudens videretur. id est, Quod suæ prudentiæ specimen daret etc. *Steph. Acacius. Huds.*

² Suapte enim ingenio, neque præcedente neque accedente ulla doctrina, et rerum improvisarum etc. *Acacius. Huds.*

præditus erat, nec quicquam aut ante aut postea didicerat, quod eam augeret; et rerum improvisarum, cum brevissima deliberatione iudex erat præstantissimus, et futurarum, ac eventus ipsarum plerumque optimus conector; quæ autem in manibus habebat, ea etiam explicare *atque exsequi* poterat; quorum vero esset imperitus, ab his commode iudicandis non erat alienus; quid etiam melius, quidve deterius esset in rebus adhuc obscuris *et incertis* optime prospiciebat. Utque rem totam paucis expediam; et naturæ bonitate, et consilii celeritate, vir iste maxime idoneus fuit ad explicandum ex tempore, quæ ad rem facerent, *et e reserent*. Morbo autem correptus, vita est defunctus. Quidam autem aiunt eum sponte etiam hausto veneno decessisse, quod existimasset, se non posse præstare, quæ Regi promississet. Itaque monumentum ejus exstat in foro urbis Magnesiæ, quæ est in Asia: nam huic regioni præfuit, quam rex ipsi dederat. Magnesiam enim *ei dederat* pro pane, quæ quotannis quinquaginta talenta pendebat; Lamp-sacum vero, pro vino (hoc enim oppidum cæteras illius sæculi urbes vini copia superare videbatur); Myuntem vero, pro opsonio. Ejus autem ossa a propinquis domum, ipsius jussu, reportata, et clam Atheniensibus in agro Attico humata, ferunt. Nec enim eum, qui prodicionis reus erat, *ibi aperte* sepelire fas erat. Pausanias igitur Lacedæmonius, et Themistocles Atheniensis, viri omnium suæ ætatis Græcorum nobilissimi, hunc exitum habuerunt.

139. Lacedæmonii igitur in prima quidem legatione hæc *Atheniensibus* de piaculis tollendis imperarunt, et vicissim *ab illis* idem facere sunt jussi. Deinde vero, ad Athenienses profecti, imperarunt, ut a Potidææ obsidione recederent, et Æginam suis legibus vivere sinerent. In primis vero, et ante omnia apertissime prædicebant, nullum fore bellum, si *Athenienses* decretum de Megarensibus factum rescinderent: quo Megarensibus interdictum erat portubus, in Atheniensium ditione sitis, et Attico foro. Sed Athenienses neque cæteris in rebus morem illis gerere, neque decretum illud rescindere voluerunt; Megarensibus crimini dantes, quod sacrum nullisque limitibus finitum solum colerent, quodque servos fugitivos reciperent. Tandem vero, cum postremi legati, Rhamphius, Melesippus, et Agesander Lacedæmone venissent, et nihil aliud dixissent eorum, quæ prius *dicere* consueverant; sed hæc ipsa, *quæ sequuntur*: "Lacedæmonii pacem esse volunt, erit autem, si Græcos liberos esse, suisque legibus vivere sinatis;" Athenienses, convocata concione, omnibus

suis civibus sententiæ dicendæ potestatem fecerunt: et placuit, semel, habita consultatione de summa rerum, respondere. Tunc autem cum alii multi in medium progressi verba fecerunt, et in utramque partem sententiam dixerunt, et quod bellum gerere oporteat, et quod non debeat decretum illud officere paci, sed rescindi: tum etiam Pericles Xanthippi *filius*, vir illis temporibus primus Atheniensium, et in dicendo et agendo præstantissimus, in medium progressus, hæc *Atheniensibus* suasit.

140. "IN eadem sententia, Athenienses, semper permaneo, Peloponnesiis non esse cedendum, quamvis sciam, homines non eodem animi ardore bella administrare, quo ad ea suscipienda inducuntur: sed pro variis rerum eventis sententiam etiam mutare. Video autem nunc etiam res *superioribus* similes, et pares mihi dicendas in consilio, quod vobis sum daturus: sed a vobis, qui meam sententiam *et auctoritatem* estis sequuturi, peto, ut iis, quæ publice decreta fuerint, si qua forte in re offendamus, opem feratis; aut etiam, si rem feliciter geratis, prudentiæ laudem *ne vobis solis* vendicetis. Usu enim venire solet, ut rerum eventus æque sint fallaces, ac hominum cogitationes. Quamobrem etiam, siquid temere accidit, hoc fortunæ tribuere, eamque culpæ consuevimus. Lacedæmonios enim cum ante nobis insidiosos esse, tum vel maxime nunc *insidiari* constat. Cum enim *in fœderis conditionibus* diserte sit expressum, de rebus controversis iudicio vicissim inter nos esse disceptandum, interea vero utriusque nostrum ea retinenda, quæ jam tenemus; tamen nec ipsi adhuc postularunt, ut *de nostris controversiis* iudicium fieret, neque iudicium, a nobis oblatum, accipere volunt: sed armis, quam verbis, crimina diluere malunt, et adsunt, ut nobis jam imperent, nec amplius, ut exoptulent. Imperant enim, ut a Potidææ obsidione recedamus, et Æginam liberam esse, suisque legibus vivere sinamus, et decretum de Megarensibus factum rescindamus. Quinetiam, qui postremi huc venerunt, præcipiunt, ut Græcos suis legibus vivere permittamus. Nemo tamen vestrum existimet, bellum de re levi susceptum iri, si decretum de Megarensibus factum rescindere nolimus: quod illi maxime prætendentes, dicunt nullum fore bellum, si decretam istud rescindatur. Neve apud vos ipsos querelam relinquantis, quasi levi de causa bellum susceperitis. Nam hæc levis res omne documentum vestræ constantiæ continet. Quibus si concesseritis, protinus etiam aliquid aliud majus imperabitur, quasi metu perculei hac quoque in re morem gesturi sitis. Sed

si semel ipsis acriter abuseritis, planum ipsis facietis, *opportere ipsos* majore cum æquabilitate vobiscum agere.

141. Hinc igitur statuite vel imperata facere, antequam ullam cladem accipiat, vel, si bellum geramus (quod mihi satius esse videtur) nulla, pariter, aut magna, aut parva de causa cedere, neque cum metu retinere ea, quæ possideamus. Nam siue maxima, siue minima sint ea, quæ aliis ante iudicium a paribus imperantur, eandem vim habent, et valent ad servitutis iugum imponendum. Belli vero apparatus, et facultates, quæ utrisque nostrum adsunt, singulatim audite, ut cognoscatis, nos *his in rebus* inferiore conditione non futuros. Nam Peloponnesii sunt inopes, nec privatim, nec publice pecunias habent. Deinde diuturnorum ac maritimorum bellorum sunt imperiti, quia propter paupertatem ipsi bellum inter se ad exiguum temporis spatium gerunt. Hujusmodi autem homines, neque naves explere, neque pedestres exercitus sæpe emittere possunt: tum quod simul et a re familiari absint, et sumtus de suis privatis facultatibus faciant; tum etiam præterea, quod maris usu *a nobis* prohibeantur. Atqui opes magis quam violentæ pecuniarum collationes, bella sustinent. Homines autem inopes ad bellum gerendum corporibus, quam pecuniis sunt promptiores; nam illa quidem, ex periculis evasura sperant: has vero, vel ante belli finem absolutum iri, persuasum habent, præsertim si (quod est verisimile) bellum prætor ipsorum opinionem producat. Nam Peloponnesii, eorumque socii, in uno quidem proelio Græcis omnibus resistere possunt: sed cum dissimili adversariorum apparatu bellum gerere non possunt; tum quia, cum non uno eodemque concilio utantur, omnesque par suffragii ferendi jus habeant, nihil ex tempore celeriterque peragunt; tum etiam quia, cum non sint omnes unius ejusdemque gentis, unusquisque rem suam urget, unde nihil perfici, et ad finem perducitur solet. Nam hi quidem, nonnullos quam maxime cupiunt ulcisci: alii vero, res domesticas quam minime corrumpi *volunt*: cumque post longam cunctationem vix tandem in unum conveniant, exiguo tamen temporis momento de Republica consultant: majorem vero temporis partem in rebus privatis curandis ponunt. Et unusquisque *Rempublicam* nihil detrimenti ex hac sua negligentia capere posse putat: sed et aliquem

¹ Quippe qui commune consilium, ut, si quid subito opus sit, celeriter administraretur, nullum habent, et pares in dicenda sententia alienigenæque inter se cum sint, de suis quisque rebus sollicitus est etc. *Casa. Huds.*

aliud esse existimat, qui *Rempublicam* curet, eique pro se ipso prospiciat. Itaque eadem omnium privatorum opinione universam *Rempublicam* perdi non animadvertit.

142. "Quod autem maximum est, pecuniarum inopia prohibebuntur, cum eas ægre parantes cunctabuntur: sed belli occasiones nullam moram patiuntur; neque vero illorum aut munitionum exstructio, aut classis digna est, quæ metuatur. Difficile enim est urbi, quæ potentiam nostræ parem habeat, vel in pace hujusmodi munitiones exstruere; jam vero *multo difficilius erit, hoc ipsum facere* in hostico, et *præcipue* cum nos adversus illos non minus muniti simus, *quam illi contra nos*. Quod si quem locum præsidio firmarint, aliquam quidem agri *nostri* partem suis excursionibus, et *nostrorum* ad illos transfugiis vastabunt: sed tamen *hæc munitio* non poterit nos circumvallare, et impedire, ne in ipsorum *agrum* navigemus, et (quare pollemus) navibus *illos* ulciscamur. Nam ex usu rerum nauticarum plus peritiæ ad prælia terrestria habemus, quam illi ex usu militiæ terrestris ad pugnas navales. Rerum vero maritimarum scientiam non facile poterunt adipisci. Nam ne vos quidem, quamvis his operam statim a bello Medico *ad hoc usque tempus* studiose dederitis, perfecte adhuc estis adepti. Quonam igitur modo homines, qui agriculturæ, non autem rebus maritimis dant operam, præterea quos ne in hoc quidem studio se exercere sinemus, propter assiduas nostræ classis incursiones facinus aliquod dignum edent? Nam adversus quidem paucas naves, quæ incursiones *in eos* facient, periculum fortasse subeant, multitudine suam imperitiam audacius confirmantes: sed, si multis prohibeantur, quiescent. Et, quia se in his non exercebunt, erunt imperitiores, et hac ipsa de causa cunctantiores etiam erunt. At rerum nauticarum peritia, est artis, ut aliarum rerum scientia: nec subcisiivis operis et remissa exercitatione obiter disci potest: imo vere nullius alius rei studium ad eam accedere oportet, *quod ab assidua ejus meditatione nos avērtat*.

143. "Quod si pecunias, quæ sunt Olympiæ aut Delphiæ, suo loco moveant, et, *his usi*, majore mercede nautas peregrinos a nobis conductos subtrahere conentur; hoc *profecto* grave esset, si nos, cum iniquis *nostris* naves conscendentes, ipsis resistere non possemus. Jam vero cum hoc nobis adest, tum etiam, (quod est præcipuum,) navium gubernatores ex *nostris* civibus habemus, et alios ministros, et plures, et peritiores, quam reliqua omnis Græcia. Nec vero ob impendens periculum quisquam ex-

ternorum militum in animum induxerit, et a patria *sua* exulare, et cum minore simul *salutis ac victoriæ* spe propter majus paucorum dierum stipendium, quod ipsis dabitur, illos in bello gerendo juvare. Ac res quidem Peloponnesiorum tales, *et saltem his* similes esse videntur: at nostræ, cum vitis illis, quæ in ipsis reprehendi, carere, tum etiam alia *commoda* longe majora habere *videntur*. Quod si pedestribus copiis nostrum agrum invaserint, nos *vicissim* in illorum *agrum* incursiones classe faciemus. Hic vero jactura non erit æqualis, si Peloponnesi aliqua pars *a nobis*, et tota Attica *ab illis* vastetur. Illi enim nullum alium agrum habebunt, quem alterius, *qui vastatus fuerit*, loco sine prælio occupent. Nobis vero et in insulis et in continente amplius est ager. Magna enim res est maris imperium. Considerate autem *id, quod dico*: si enim insulas incoleremus, quinam minus essent expugnabiles? Nunc autem oportet nos, quam proxime ad istam cogitationem accedentes, agrum quidem ac ædificia missa facere, at mare, urbemque præsiidiis tueri, neque ipsorum causa, *si vastentur*, iratos, cum Peloponnesiis, qui sunt longe plures, prælio dimicare. (Nam si *eos* vincamus, rursus cum non inferiore numero confligemus; et, si quam cladem accipiamus, sociorum quoque auxilia, unde nostrum robur pendet, præterea *nobis* perierint: nec enim quiescent, *nec in officio fideque permanent*, si nos bellum ipsis inferre nequeamus:) nec villas, et agros, sed hominum corpora deplorare *oportet*: non enim res istæ viros, at viri res istas parant, *et possident*. Et si existimarem, me *vobis hoc* persuasurum, suaderem, ut vos ipsi ex urbe exeuntes has res vastaretis, et Peloponnesiis demonstraretis, vos harum rerum causa imperata non facturos.

144. "Quamquam et alia multa præterea habeo, quæ mihi magnam victoriæ spem afferunt, si modo uno eodemque tempore vestrum imperium propagare, dum bellum geretis, et pericula voluntaria *periculis necessariis* addere nolitis: nam domestica nostrorum civium peccata magis metuo, quam adversariorum consilia. Verum quænam illa sint, planum fiet etiam alias, dum bellum ipsum geretur. Jam vero *Legatos* istos cum hoc responso dimittamus: Nos Megarensibus quidem esse permissuros usum mercatum, et portuum; si ipsi Lacedæmonii nobis, sociisque nostris, qui sumus peregrini, suæ civitatis usum permittant: nam neque illud, neque hoc in fœderibus prohibetur. Præterea nos etiam permissuros, ut *Græcæ* civitates liberæ, suisque legibus vivant; si modo liberæ, suis-

que legibus *viventes tunc* habebamus, quum fœdus est initum: et si ipsi quoque civitatibus, quas in sua ditione habent, *pristinam libertatem* reddant, ita ut in suis rebus publicis administrandis ad ipsorum Lacedæmoniorum mores ac instituta sese accommodare non cogantur; sed suo quæque arbitratu vivant. Dicamus etiam, nos ex fœderum pactis ad iudicium subeundum paratos esse: nec belli initium nos facturos, at ab ipsis illatum propulsaturos. Hæc enim responsa sunt simul et justa et ex dignitate hujus Reipublicæ. Sciendum autem est, bellum necessario gerendum esse; quod si nostra sponte potius, *quam necessitate compulsi*, bellum suscipiamus, adversarios minus infestos habebimus; sciendum etiam, ex maximis periculis cum ad Rempublicam, tum etiam ad homines privatos, maximos honores redundare. Itaque majores nostri, quum Medos sustinerunt; quamvis a tantis nequaquam initiis orsi et progressi sunt, sed etiam res, quas possidebant, reliquerunt, *tamen* consilio potius, quam fortunæ opibus, et confidentia majore, quam potentia, cum ipsum barbarum repulerunt, tum etiam imperium ad tantam amplitudinem provexerunt. A quibus degenerare non debemus: sed hostes omni ratione ulcisci; operamque dare, ut hoc *imperium* non diminutum posteris tradamus.

145. Atque Pericles quidem hæc dixit. Athenienses vero, quod sibi consilium optimum ab illo dari censuissent, in ipsius sententiam decretum fecerunt; et de illius consilio Lacedæmoniis responderunt, cum singulatim, ut ille monuerat, tum etiam generatim, se nihil ipsorum jussu facturos: sed se ex fœderum pactis ad iudicium subeundum, et in eo de controversiis pari jure, parique conditione disceptandum paratos esse. Atque illi quidem domum redierunt, nec ullam legationem amplius postea miserunt.

146. Hæc igitur querelæ et discordiæ inter utrosque ante hoc bellum exstiterunt, statim ex rebus ad Epidamnum et Corcyram gestis ortæ. Veruntamen dum hæc *discordiæ* inter illos adhuc essent, commercia inter se habebant, et alteri ad alteros ibant sine caduceatore quidem, sed non etiam sine suspicione. Nam ea, quæ fiebant, erant fœderum perturbatio, et belli materia.

LIBER SECUNDUS.

HINC igitur initium belli, inter Athenienses et Peloponnesios ac utrorumque socios gesti, jam ducitur: in quo nullis inter se commerciis amplius sine caduceatore miscebantur; et ex quo id semel susceperunt, id etiam continenter gesserunt. Scriptum autem est ordine, prout singula quæque æstate atque hyeme sunt acta.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
324.
Maii 7.

2. Nam tricennalia fœdera, quæ post captam Eubœam inita fuerunt, quatuordecim quidem annos duraverunt: sed quintodecimo anno, cum Chrysis sacerdos duodequingagesimum sacerdotii annum Argisageret, et Æneasias Spartæ Ephorus esset, et Pythodoro, qui tunc Athenis Archon erat, duo præterea menses ad integrum Magistratus annui tempus absolvendum adhuc superessent, sexto mense a pugna ad Potidæam commissa, statim ineunte vere, Thebanorum quidam paulo plures trecentis (ipsis vero præerant Pythangelus Phylidæ, et Diemporus Onetoridæ *filius*, qui *tunc* apud Bœotos summum Magistratum gerebant) circa primum somnum cum armis Platæam Bœotiæ urbem, Atheniensium sociam, ingressi sunt. Illos autem *in urbem* induxerunt, et portas *illis* aperuerunt quidam Platæenses, Nauclides, et qui ejusdem factionis erant; qui, ut privatam potentiam sibi pararent, cives sibi inimicos de medio tollere, urbemque Thebanis adjungere volebant. Hæc autem egerunt per Eurymachum Leontiadæ *filium*, virum Thebanorum potentissimum. Thebani enim, cum bellum fore præviderent, Platæam, quæ similitates secum semper gerebat, in pace, belloque nondum palam moto, intercipere volebant. Quamobrem etiam *isti* facilius, clam ingressi sunt, nulla dum posita custodia, ^a armisque in foro positis, illis quidem, a quibus *in urbem* inducti fuerant, morem non gesserunt, ita ut statim rem aggrederentur, et in inimicorum ædes ingrederentur; sed decreverant et amicis edictis, præconis voce promulgatis uti, et civitatem potius ad compositionem et amicitiam adducere. Quare præco edixit,

^a De interpretatione verborum *ἵππων καὶ ἵππας* vide *Annot.* Huns.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 1.
U. C.
Var.
323.

si quis ex patriis Bœotorum institutis eandem belli societatem sequi vellet, apud ipsos arma poneret, *armisque sumtis se cum ipsis coniungeret*: civitatem hoc modo sibi facile adiunctum iri sperantes.

3. Plataenses vero, cum Thebanos et intus esse, et urbem repente, *præter omnem expectationem, ab illis occupatam* sensissent, perterriti, et suspicati longe plures ingressos esse, (nec enim per noctis caliginem eos cernere poterant,) ad compositionem venerunt, et, conditionibus acceptis, quieverunt: præsertim cum *hostes* nihil novi in quemquam molirentur. At dum hæc agerent, quodammodo animadverterunt, non multos esse Thebanos, et, si *illos* invaderent, *a se* facile superari posse existimarunt. Nam Plataënsis populus ab Atheniensibus deficiebat invitus. Rem igitur tentandam esse censuit. Quamobrem inter se coibant, suffossis communibus *ædium* parietibus, ne, dum per vias commearent, se proderent, *et ab hoste conspicerentur*; plaustraque sine jumentis in viis statuebant, ut muri loco essent; et cætera parabant, prout quidque rebus præsentibus utile fore videbatur. Postquam autem res *omnes, ad hostes invadendum necessariae*, pro facultate *jam* paratæ fuerunt, tempore, quo nox adhuc erat, et ipso diluculi adventu. observato, ex ædibus egressi in ipsos invaserunt: ne in luce cum illis confidentioribus congredierentur, atque ita *hostes* pari *et æqua* conditione secum certarent: sed nocturnis tenebris magis perterrefacti, suo usu, et peritiâ, quam urbis locorum habebant, inferiores essent. Itaque statim *eos* invaserunt, et ad manus celeriter venerunt.

4. Illi vero, ubi cognoverunt se opinione deceptos, inter se ipsos conglobabantur, et hostium impressionem, qua irruerant, propulsabant; eosque bis terve repulerunt: sed postea, cum et ipsi magnò strepitu irruerent, et mulieres atque domestici simul ex ædibus clamores et ululatus ederent, eosque lapidibus et tegulis peterent, simul etiam cum illa nocte magna pluvia ingruisset, territi fuerunt, et dantes targa per urbem fugere coeperunt, licet *eorum* plerique in tenebris et coeno ignari essent viarum, qua transire, servarique possent, (nam sub ipsum mensis finem hæc acciderunt, quæ tunc gesta sunt) et hostes insequentes haberent *viarum* peritos, ita ut effugere non possent. Quamobrem *eorum* plerique perierunt. Quidam autem Plataensium *urbis* portas, qua *hostes* intrarant, et quæ solæ apertæ erant, jaculi spiculo pessuli loco usus, et in vectis seram injecto clausit, ita ut ne hac quidem exitus pateret. Cum autem illos hostis persequeretur per urbem, quidam ex ipsis muros

conscenderunt, et se ipsos foras dejecerunt, ac plerique interierunt. Alii vero per portas desertas, cum mulier quædam securim *ipsis* dedisset, clam, et effracto vecte, non multi exiverunt. Nam cito rescitum est. Alii vero per urbem passim trucidabantur. Maxima tamen pars, et præcipue, qui conglobati erant, irruerunt in magnum ædificium, quod erat muro contiguum, cujus fores erant apertæ, existimantes has hujus ædificii fores esse *urbis* portæ, et plane illam viam extra ferre. Plataenses vero, postquam eos conclusos viderunt, deliberare coeperunt, utrum eos, ita ut erant, incenso illo ædificio, concremarent, an aliud aliquod poenæ genus in illos statuerent. Tandem vero et hi et cæteri Thebani, qui supererant, per urbem vagantes, sese et arma Plataensibus ea conditione dediderunt, ut quicquid illis visum fuerit, statuerent. Qui igitur Plataeæ erant, hunc rerum exitum habuerunt.

5. Cæteri vero Thebani, quos, antequam nox abiret, et dies clara illucesceret; cum omnibus copiis adesse oportuerat, siquid forte minus succederet illis, qui urbem intrarant, cum ipsis in ipso itinere nuntius de rebus gestis allatus fuisset, *suis* suppetias veniebant. Plataea autem a Thebis septuaginta stadia abest, et aqua, quæ illa nocte coelitus deciderat, effecerat, ut iter tardius conficerent. Asopus enim fluvius multus fluxerat, nec facile transiri poterat. Quare per pluviam iter facientes, fluvioque vix trajecto, sero venerunt, cum illorum milites partim quidem jam essent interfecti, partim vero vivi detinerentur. Postquam vero Thebani intellexerunt id, quod acciderat, Plataensibus, qui erant extra urbem, insidias struxerunt. Nam et homines in agris erant, et supellex, quippe quod hoc malum inopinatum pacis tempore contigisset. Volebant enim, si quem cepissent, eum sibi eorum loco esse, qui in urbe detinebantur, si qui modo vivi superessent, quos illi captos retinerent. Atque hi quidem hæc in animo habebant. Plataenses vero, cum illi adhuc consultarent, suspicati aliquid hujusmodi eventurum, sollicitique de civibus, qui foris erant, caduceatorem ad Thebanos emiserrunt, dicentes, eos neque pie fecisse ea, quæ fecerant, qui stante fœdere suam urbem occupare conati essent; ipsisque præceperunt, ut ab injuria et maleficio rerum, quæ foris erant, abstinerent. Alioqui dicebant, fore, ut ipsi quoque illorum milites interficerent, quos vivos haberent: sed si illi ex suo agro recederent, hos illis redderent. Thebani autem hæc dicunt, et illos hæc jurejurando confirmasse perhibent. Plataenses vero negant, se pollicitos fuisse, fore, ut statim

Bell.
Pelop.
an. i.
Olympi
87. 4.
U. C.
Varr.
323.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. J. U. C. Vari. 327. captivos *ipsis* redderent: sed colloquio prius habito, si quam compositionem inter se facere potuissent. Negant autem se ullo jurejurando usos fuisse. Thebani igitur ex illorum finibus, nulla injuria facta, recesserunt. Plataenses vero, simul ac ex agris omnia in urbem comportarunt, confestim captivos interfecerunt: captivi autem erant numero centum et octoginta, et ex illis unus erat Eurymachus, cum quo proditores *de urbe prodenda* egerant.

6. His autem peractis, Athenas nuntium miserunt, et militum a se caesorum cadavera Thebanis per inducias reddiderunt; et res urbanas, pro praesenti rerum statu, arbitrato suo constituerunt. Rerum autem a Plataensibus gestarum nuntii statim ad Athenienses venerunt. Quare Boeotos, quotquot erant in Attica, protinus comprehenderunt; et praekonem Plateam cum mandatis miserunt, ut ipsis denuntiaret, nequid novi statuerent in Thebanos, quos habebant, antequam et ipsi aliquid de illis statuissent: nondum enim illis nuntiatum fuerat, eos jam esse mortuos. Nam simul ac Thebani Plateam sunt ingressi, primus nuntius exierat: at secundus, illis jam victis et captis. Et Athenienses nihil eorum intellexerant, quae postea contigerunt. Sic igitur Athenienses, rerum istarum protinus ignari, praekonem eo miserunt. Sed praeco cum Plateam pervenisset, viros illos comperit interfectos. Postea autem Athenienses, cum exercitu Plateam profecti, et frumentum importarunt, et praesidium in urbe reliquerunt, et inutilissimos quosque cum foeminis ac pueris exportarunt.

7. Hac autem re Plateis gesta, et foederibus aperte ruptis, Athenienses se ad bellum gerendam parare coeperunt. Lacedaemonii quoque, eorumque socii, se ad idem et ipsi parare coeperunt: et utrique legationes ad Regem et ad alios barbaros erant missuri, si quod auxilium aliunde se sibi adjuncturos sperabant: et societatem coibant cum civitatibus, quae erant extra ipsorum imperium. Et Lacedaemonii quidem, praeter illas, quas ibi in sua ditione habebant, *alias etiam* naves Italiae et Siciliae civitatibus, quae ipsorum partes sequebantur, imperarunt, quas pro civitatum magnitudine conficerent, ita ut universarum numerus et summa esset quingentarum navium, quinetiam *illis imperarant* ¹ certam pecuniae summam parare; caetera quiescentes, et Athenienses unica navi venturos recipientes,

¹ Certam pecuniae summam et res alias ad bellum necessarias parare; ita tamen, ut quiescerent, ac Athenienses unica navi recipient, donec haec omnia etc. redditi *Æ. Portus*, quasi locus hoc modo interpungeretur: *redditi ἄλλα, ἡνυχέστες, καὶ διχόμενοι* etc. HUDS.

donesc hæc *omnia* essent parata. Athenienses vero cum pristinos socios recensabant, tum etiam accuratius in loca circa Peloponnesum legatos mittebant, in Corcyram, in Cephalleniam, in Acarnaniam, et Zacynthum: quia videbant, si hæc loca sibi essent amica, se tutius circa Peloponnesi fines bellum esse gesturos.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. f.
U. C.
Varr.
324.

8. Utrique autem nihil parvi animis versabant; sed totia viribus in hoc bellum incumbabant: idque non injuria. Omnes enim mortales rerum initia ardentius capessere solent. Tunc vero magna juventutis copia, quæ in Peloponneso, magna etiam, quæ Athenis erat, propter rerum imperitiam, non invita bellum suscipiebat. Et tota reliqua Græcia animis erat erecta, quod primæ civitates concurrerent. Multa quoque oracula ferebantur, multa vates canebant, tam in iis civitatibus, quæ bellum erant gesturæ, quam in aliis. Præterea Delus etiam paulo ante hæc tremuit, quæ nunquam ante, post Græcorum memoriam, mota fuerat. Hæc autem et dicebantur, et videbantur esse rerum futurarum prodigia. Et, si qua alia hujusmodi signa ante contigissent, omnia conquirebantur. Hominum autem benivolentia longe major ad Lacedæmonios inclinabat, præcipue quod illi Græciam a se in libertatem vindicatum iri prædicarent. Et singuli, et privati, et civitates integræ omni ope nitebantur, si quo modo illos, aut verbis, aut factis, adjuvare possent. Et in eo singuli moram, rebus gerendis allatam, arbitrabantur, si ipsimet rebus administrandis non interfuissent. Ea erat indignatio, qua plerique in Athenienses ferebantur: alii quidem, quod imperio, quo ab illis premebantur, se liberari cuperent; alii vero, quod ætuerent, ne illorum imperio parere cogerentur. Hoc igitur apparatus, atque his animis ad bellum utrique concitati ferebantur.

9. Utrisque autem hæ civitates sociæ fuerunt, quum bellum gerere cœperunt. Atque Lacedæmoniorum quidem hi fuere socii: omnes Peloponnesii, qui sunt intra Isthmum, præter Argivos, et Achæos. His enim amicitia cum utrisque intercedebat. Soli autem ex Achæis Pellenses primam Lacedæmonios in bello gerendo adjuverunt, postea vero et cæteri omnes *idem fecerunt*. At extra Peloponnesum, Megarenæ, Locri, Boeoti, Phocenses, Ambraciotæ, Leucadii, Anactorii. Ex his Corinthii, Megareses, Sicyonii, Pellenses, Elei, Ambraciotæ, Leucadii classem illis præbuerunt: equitatum Boeoti, Phocenses, et Locri: cæteræ vero civitates peditatum suppeditarunt. Atque hi quidem fuere Lacedæmoniorum socii. Atheniensium vero,

Bell. Chii, Lesbii, Platæenses, Messenii, qui Naupactum incolunt, Acarnanum plerique, Corcyraei, Zacynthii, et aliae
Pelop. civitates, quæ inter tot nationes *Atheniensibus* erant vecti-
an. 1. gales: Caria, quæ ad mare est sita, Dorienses Caribus finiti-
Olymp. 87. §. timi, Ionia, Hellespontus, Thraciæ urbes, et insularum
U. C. quotquot intra Peloponnesum et Cretam ad solem orientem
Varr. vergunt, et cæteræ omnes Cyclades, exceptis Melo et
Seq. Thera. Ex his naves præbuerunt Chii, Lesbii, Corcyraei; cæteri vero peditatum et pecunias. Atque hi fuerunt utrorumque socii, et apparatus ad bellum.

10. Lacedæmonii vero, post hæc ad Platæas gesta, continuo nuntiis missis circa Peloponnesum et agrum socialem, qui extra *Peloponnesum* erat, imperarunt civitatibus, ut pararent exercitum, et res necessarias, quemadmodum parare decebat ad expeditionem faciendam extra *Peloponnesi* fines, ut irruptionem in Atticam facturi. Postquam autem singulis ad præstitutam diem parata fuerunt, ex singulis civitatibus duæ partes ad Isthmum convenerunt. Omnibusque copiis jam in unum locum coactis, Archidamus Lacedæmoniorum Rex, hujus expeditionis Dux, convocatis omnium civitatum Prætoribus, et qui summa dignitate præditi forent, quove maxime conveniebat adesse, in hunc modum est loquutus.

11. Nostræ quoque majores, viri Peloponnesii et socii, multas expeditiones tum in ipsa Peloponneso, tum extra *eam* fecerunt; et qui de nobis ipsis ætate sunt provectiore, rerum bellicarum non sunt imperiti: veruntamen nunquam cum apparatu, qui esset hoc major, sumus egressi. Quinetiam adversus potentissimam civitatem nunc proficiscimur, et nos ipsi cum maximo et robustissimo exercitu bellum illi inferimus. Æquum igitur est, nos neque majoribus deteriores esse, neque inferiores gloria, quæ de nobis passim circumfertur. Nam universa Græcia hoc motu mentes expectatione erectas habet, ac animum advertit, speratque propter odium, quod Athenienses persequitur, nos ex animi sententia rem gesturos. Quamvis igitur alicui videamur vel maximo cum exercitu contra *hostes* proficisci, quamvis etiam illud propemodum pro comperto videatur habendum, eos nobiscum manus conserere non ausuros: non tamen ideo oportet nos negligentius instructos cum illis manus conserere: sed et uniuscujusque civitatis tam ducem quam militem, in suo agmine semper expectare aliquem in discrimen esse venturum. Nam conditio bellorum est anceps, et plerumque a parva manu et magno animi ardore primi impetus fiunt: sæpe etiam

minor manus, quæ timet, majorem fortius propulsavit, quod propter *hostis* contentionem esset imparata. Oportet autem in hostili *agro* milites animis quidem semper esse confidentibus: at ad rem gerendam, cum metu paratos esse. Sic enim et ad invadendos hostes animis erunt paratissimi, et adversus hostium conatus ac impetum munitissimi. Nos vero adversus civitatem proficiscimur, quæ non est adeo infirma, ut bellum illatum propulsare nequeat: sed quæ rebus omnibus est optime instructa. Quare omnino credendum est, illos pugnam nobiscum esse commissuros, licet jam sese non moveant, quum nondum *in ipsorum agro* sumus, at quum res suas in agro a nobis cædi ac vastari viderint. Ira enim invadit omnes, qui suarum rerum aliquam repentinam ac insolitam cladem in suo conspectu cernunt: et qui ratione minimum utuntur, summo animi impetu rem aggrediuntur. Verisimile autem est, Athenienses omnium maxime hoc facturos, qui censent, se dignos esse, qui aliis imperent, et armis infestis aliorum agros vastent potius, quam suum cernant. Cum igitur tantæ civitati bellum inferamus, et maximam gloriam tam nostris majoribus, quam nobis ipsis allaturi simus, in utramque eventus partem: sequimini quocunque vos aliquis duxerit, ordinis conservationem et custodiam plurimi facientes, et imperata celeriter excipientes. Hoc enim est pulcerrimum et tutissimum, si, quum magnus est militum numerus, omnes tamen eandem militarem disciplinam servantes cernantur.

12. Archidamus hæc tantum loquutus, et, dimisso concilio, primo Melesippum Diacriti *filium*, virum Spartanum, Athenas misit, *ut exploraret*, si forte Athenienses de sua pertinacia remitterent, quum se in itinere jam viderent. Illi vero nec in urbem, nec in publicum eum admiserunt. Periclis enim sententia jam ante obtinuerat, ut neque caduceatorem, neque legatum Lacedæmoniorum admitterent; si exercitum eduxissent. Illum igitur remiserunt, antequam audirent, et illo ipso die finibus excedere jusserunt: si quid in posterum vellent, in sua prius regressi, legatos mitterent. Huic etiam addiderunt, qui eum deducerent, ne cum quoquam colloqueretur. Ille vero, cum ad *Attica* fines pervenisset, et jamjam discessurus esset, hoc tantum loquutus abiit: Hic dies ingentium malorum Græcis erit initium. Cum autem ad castra rediisset, et Archidamus cognovisset, Athenienses *de sua pertinacia* nihil amplius remissuros; ita demum, motis castris, cum exercitu in ipsorum agrum est profectus. Bœoti vero suam quidem

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. §.
U. C.
Varr.
321.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
323.

militiam partem, et equites Peloponnesiis dederunt, ut illos ad bellum sequerentur: cum reliquis vero ad Plateam profecti, agrum ejus vastare coeperunt.

13. Dum autem Peloponnesiorum copiae in Isthmum adhuc cogebantur, et in ipso itinere essent, antequam in Atticam irrumperent, Pericles, Xanthippi *filius*, Atheniensium dux, ^cdecimus ipse, ut cognovit, irruptionem in *Atticam* factum iri; suspicatus fore, ut Archidamus, qui ipsius erat hospes, aut ipse privatim, quod *amico* gratificari vellet, suos agros saepius praeteriret, ac intactos relinqueret, aut etiam Lacedaemoniorum jussu, ad invidiam sibi conflandam, hoc faceret, (quemadmodum ejusdem quoque causa piacula tolli ante jusserant,) Atheniensibus in concione praedixit, quod sibi hospes aliquando esset Archidamus, non fore tamen id malo Reipublicae: se vero agros villasque suas, si non, ut caeterorum *civium*, ab hostibus vastarentur, sinere Reipublicae esse: nec propterea se in ullam suspicionem vocandum esse. Quod autem ad res praesentes attinebat, eadem, quae et ante suasit; ut et se ad bellum pararent, et omnem suppellectilem ex agris *in urbem* comportarent; neque ad proelium egrederentur, sed in urbem ingressi tuerentur; et classem, qua pollebant, instruerent; et sociorum res manu tenerent, *ipsoque in officio ac fide continerent*: docens eorum potentiam sitam esse in vectigalibus, quae a sociis pendebantur, et plerasque belli partes consilio et pecuniarum copia obtineri, eosque confidere jubebat; tum quod propemodum sexcenta talenta quotannis a sociis pro tributo Reipublicae penderentur, praeter alios proventus; tum etiam, quod vel tunc sex millia talentorum argenti signati in arce adhuc essent. Nam maxima *pecuniae summa*, quae fuerat in *arario*, fuerant decem millia talentorum, trecentis minus; unde pars detracta est, quae in arcis propylaea, et alia aedificia, et in Potideam, *ac in stipendiarum eorum, qui eam obsidebant*, fuit insumta. Praeterea vero auri et argenti non signati, cum in privatis, tum in publicis donariis, et sacra vasa, quotquot vel pompis vel certaminibus serviebant, et Medica spolia, et si quid aliud hujusmodi erat, non minoris erant, quam quingentorum talentorum. Praeterea addebat etiam ex aliis templis non exiguas pecunias, quibus eos usuros dicebat: et, si harum omnium usu omnino prohiberentur, aureis etiam ornamentis, quibus ipsius Deae simulacrum circumdatum erat, *ipso uti posse demonstrabat*. Confirmabat autem illud simula-

^c *Id est*, cum novem aliis collegis. Huds.

crum habere auri purissimi pondus quadraginta talentorum, totumque eximi posse: et postquam salutis causa usi fuissent, dicebat oportere non minus auri pondus restituere. Quod igitur ad pecunias attinet, illos hoc modo confidere jubebat. Præterea esse tredecim millia gravis armaturæ militum, præter illos, qui in præsidiis et in propugnaculis erant, qui numero erant sexdecim millia. (Tot enim initio excubabant, quum hostes irruptionem fecerunt, cum ex senioribus, tum ex junioribus et inquilinis, quotquot erant armati. Nam Phalerici muri longitudo erat triginta et quinque stadiorum usque ad urbis ambitum, et ipsius ambitus ea pars, quæ custodiebatur, erat trium et quadraginta stadiorum. Nam et quædam ejus pars nullis custodiis servabatur, *illa videlicet*, quæ inter longum *murum* et Phalericum erat media. Longi vero muri ad Piræum usque quadraginta stadiorum longitudinem habebant, quorum *murorum* externæ partes custodiebantur. Et ipsius quidem Piræci una cum Munychia universus ambitus erat sexaginta stadiorum: pars vero, quæ custodiebatur, hujus erat dimidium.) Demonstrabat etiam esse mille et ducentos equites, cum equestribus sagittariis, præterea mille et sexcentos *pedestres* sagittarios, et trecentas expeditas triremes. Hæc enim omnia, et non pauciora horum singula, Atheniensibus suppetebant, cum Peloponnesii primum irruptionem erant facturi, et *quam* bellum susceperunt. Alia quoque Pericles recensebat, quemadmodum consueverat, ut *Athenienses* bello superiores fore demonstraret.

14. Athenienses vero, his auditis, ejus sententiam sequuti sunt, et in urbem ex agris comportarunt liberos, conjuges, et reliquam suppellectilem, qua domi utebantur; quin etiam ipsa sedificiorum destructorum tigna absportarunt: pecora quoque et jumenta in Eubœam, et circumjacentes insulas transmiserunt. Hæc autem migratio ipsis permolesta accidit, propterea quod plerique in agris semper degere consueverant.

15. Hæc autem consuetudo vel a pervetustis usque temporibus magis apud Athenienses, quam alios invaluerat. Nam sub Cecrope, illisque priscis ad Theseum usque Regibus, Attica semper oppidatim incolebatur, curias et Magistratus habens: et, quum nihil timebant, ad Regem non conveniebant, *de Republica* consultari: sed per se quique suam Rempublicam administrabant, et consultabant. Quinetiam eorum nonnulli, ut Eleusinii, cum Eumolpo bellum adversus Erechtheum olim gesserunt. Theseus vero, postquam regnare cœpit, cum esset vir non solum prudens, sed

Bel.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
323.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
323.

etiam potens, tum aliis in rebus hanc regionem excoluit, tum etiam cæterorum oppidorum curias et Magistratus sustulit; et, una curia, unoque consilio constituto, in eam civitatem, quæ nunc est, omnes coegit. Et singulos, res suas, ut ante, possidentes, uti compulit hac una civitate, quam (cum omnes in eam jam convenirent, et pecuniam ad usus publicos conferrent,) Theseus magnis opibus auctam *suis* posteris tradidit. Et ab illo *tempore* Athenienses nunc etiam diem festum, *nomine* Synœcia, in Deas honorem publice agunt. Ante enim illa, quæ nunc est arx, erat urbs, et potissimum ea pars, quæ sub ipsa ad austrum spectat. *Hujus* autem rei manifestum argumentum *hoc est.* Nam in ipsa arce sunt et aliorum Deorum delubra, et quæ sunt extra, ab hac urbis parte potissimum sita visuntur, Jovis Olympii, et Apollinis Pythii, Telluris, et Bacchi in Limnis, in cujus honorem vetustiora Bacchanalia celebrabantur duodecimo die mensis Anthesterionis; quemadmodum nunc quoque Iones, ab Atheniensibus oriundi, ex recepto ritu celebrare solent. Sunt etiam alia vetusta templa hic ædificata. Fonte etiam, qui nunc quidem Novemstulæ appellatur, tyrannorum jussu sic exstructus, olim vero Calliroë vocabatur, quum ipsius venæ et scaturigines exstarent, quod arci vicinus esset, in maximis quibusque rebus utebantur. Et nunc etiam ab antiquo moribus est receptum, ut ante nuptias, et in aliis rebus sacris hac aqua utantur. Et nunc etiam propter antiquam hanc habitationem, ipsa quoque urbis arx ab Atheniensibus urbs appellatur.

16. Athenienses igitur et ante diu in agris suo jure ac liberi vixerant; et postquam in unam urbem contributi sunt, ob illum in agris agendi morem, plerique tam priorum, quam posteriorum, qui ad hoc usque bellum cum tota familia in agris fuerant, et habitabant, non facile migrabant, præcipue vero quod post bellum Medicum suam suppellectilem nuper refecissent. Graviter et iniquo animo ferebant, tum quod penates et sacra deserturi essent, quæ perpetuo ipsis patria fuerant a priscis usque temporibus, et a statu suæ civitatis; tum etiam, quod vitæ genus essent mutaturi, et nihil aliud *facturi* , quam si suam quisque urbem relinqueret.

17. Postquam autem in urbem migrarunt, exiguo quidem quorundam numero domus fuerunt, et locus apud aliquos amicos, vel necessarios, quo se reciperent: at *illorum* plerique deserta urbis *loca* habitarunt, et templa, et omnia heroum sacella, præter arcem, et Eleusinium, et si quis alius *locus* bene clausus erat; et *templum* , quod Pelasgicum ap-

pellatur, quod sub arcem, et in quo propter diras hominum execrationes habitare non licebat; quinetiam quoddam oraculi Pythici carmen in extrema sui parte *hoc ipsum* his verbis vetabat, — satiusque Pelasgicon haud habitari. Veruntamen ob repentinam necessitatem habitatum fuit. Et oraculum illud mihi videtur cecidisse contra, quam *Athenienses* exspectabant. Non enim propter impiam habitationem, calamitates Reipublicæ *videntur* accidisse; sed propter bellum, ipsa inhabitandi necessitas. Oraculum autem, quamvis hoc *bellum* nominatim non indicasset, *tamen* præviderat ipsum *templum* haud fauste aliquando habitatum iri. Multi etiam in ipsis murorum turribus domicilia sibi pararunt, denique prout quisque poterat; nec enim urbs omnes, qui eo convenerant, capere potuit: sed postea longos muros incoluerunt, eos inter se partiti, magnamque Piræei *partem*. Simul etiam res ad bellum necessarias parare cœperunt, tum sociorum auxilia cogentes, et instruentes centum navium classem, quam in Peloponnesum mitterent. Ac Athenienses quidem in hoc apparatu erant occupati.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. §.
U. C.
Varr.
323.

18. Lacedæmoniorum vero exercitus progressus, ad Cœnoen, Atticæ *castellum*, primum pervenit, qua in *Atticam* erant irrupturi. Cum autem *ibi* castra posuissent, ad *illius* muros machinis, et quovis alio modo oppugnandos sese parabant. Nam Cœnoe, quæ est in Atticæ et Bœotici finibus, muris erat cincta; et Athenienses hoc propugnaculo utebantur, quoties bellum ingrueret. Hujus igitur oppugnationem parabant: sed ibi circum ipsam *Cœnoen* tempus frustra triverunt. Et Archidamus propterea in maximam suspicionem incidit, quod vel in ipsis auxiliis ad bellum gerendum evocandis lentus, et Atheniensium studiosus esse videretur, qui ad bellum alacriter gerendum non adhortaretur. Et postquam copiæ in unum coactæ fuerunt, cum ipsa commoratio, qua ad Isthmum fuerat usus; tum in reliquo itinere faciendo tarditas; tum etiam præcipue ad Cœnoen cunctatio, magnam ei suspicionem conflavit. Athenienses enim hoc temporis spatio *res suas ex agris in urbem* importarunt; et Peloponnesii, si celeriter *eo* ivissent, res omnes, quæ extra *urbem* adhuc erant, occupare potuisse videbantur; nisi propter illius cunctationem *hoc facere prohibiti fuissent*. Exercitus igitur Archidamo, propter hujusmodi moram, graviter erat iratus. Ille vero (ut fertur) ideo se reprimebat, quod speraret Athenienses, agro adhuc intacto, aliquid *de sua pertinacia* remissuros,

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
323.
Jul. 26.

ejusque vastationem iniquo animo viuros, nec eam facile passuros.

19. Postquam tamen Enoën adorti, omniq[ue] *appagnationis* genere tentato, expugnare non potuerunt, et Athenienses nullum caduceatorem *ad eos* miserunt; ita demum castris inde motis, circiter octogesimum diem a rebus, quæ ad Plateam a Thebanis eam ingressis sunt gestæ, vigente jam æstate, maturisque frumentis, in Atticam irruerunt. Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedæmoniorum Rex, illos ducebat. Castrisque *in eis* positis, primum quidem agrum Eleusinium et Thriasium campum vastare *et populari* coeperunt; et nonnullos Atheniensium equites, ad illos *aquarum alveos* qui Rheiti vocantur, in fagam verterunt. Deinde vero ad dextram habentes Ægaleon montem per Cecropiam processerunt, donec ad Acharnas pervenerunt, maximum *totius* Atticæ oppidum, ex his, quæ Pagi vocantur. Castrisque ad hoc *oppidum* positis, copias vallo muniverunt, et diu illic commorati agrum vastarunt.

20. Hoc autem consilio Archidamus circum Acharnas cum exercitu ad pugnam committendam instructo mansisse, nec illo anno, quo irruptionem *in Atticam* fecit, in planitiem descendisse fertur: *quod sperabat*, Athenienses, qui multa juventute florebant, et ad bellum, ut nunquam ante, instructi erant, fortasse obviam sibi *ex urbe* prodituros, nec in suo conspectu agrum vastari passuros. At cum nec ad Eleusinem, nec ad Thriasium campum, ipsi occurrissent, castris ad Acharnas positis, tentare statuit, an contra se prodire auderent. Simul enim hic locus statis habendis opportunus ipsi videbatur, simul etiam Acharnenses, qui magna civitatis pars erant (erant enim tria militum armatorum millia) non videbantur rerum suarum vastationem neglecturi: ^dsed et cæteros omnes ad proelium committendum impulsuri. Quod si Athenienses, contra suas copias tunc in ipsorum agrum irruptionem facientes, non prodissent, jam minore cum metu in posterum se et planitiem vastaturum, et ad ipsam urbem accessurum *sperabat*. Acharnenses enim suis *rebus* privatos, non ita promptos fore ad pericula pro aliis tubeunda, ideoque discordias in *civium* animis futuras. Hoc igitur consilio Archidamus ad Acharnas manebat.

21. Athenienses vero, quamdiu quidem *Peloponnesiorum* exercitus circum Eleusinem et Thriasium campum subse-

^d Sed omnes in prælium exituri. *Valla. Nuda.*

dit, tandem etiam aliquam spem habuerant, eos non propius progressuros; memoria tenentes et ipsum Plistoanactem Pausaniæ filium, Laedæmoniorum Regem, quando cum Peloponnesiorum copiis quatuordecim ante hoc bellum annis in Atticam irrupisset, ad Eleusinem et Thriasium campum, nec ulterius progressum, rediisse. Quamobrem etiam Sparta relegatus est, quod pecuniis inductus revertisse visus esset. Postquam vero exercitum circum Acharnas vidissent, sexaginta stadiis ab urbe distantem, rem non amplius ferendam censuerunt. Sed cum in ipsorum conspectu (ut est verisimile) ager vastaretur, (quod saltem juniores, imo ne seniores quidem adhuc viderant, nisi in bello Medico,) res ipsis gravis videbatur. Et cum aliis, tum vero præcipue juventuti, copiarum in hostem educendarum, nec agri vastatio per negligentiam ferenda videbatur. Et cum in conciliabulis essent, inter se graviter altercabantur, alii quidem copias in hostem educendas censentes, alii vero, quorum numerus erat perexiguus, hoc fieri non sinentes. Vates quoque multifaria vaticinia camebant, quæ quisque audiebat, ut animo erat affectus. Et Acharnenses, quod existimarent, non minimam Atheniensium portionem apud se esse, postquam ipsorum ager vastari cepit, ad eruptionem in hostes faciendam maxime urgebant: omni modo civitas erat concitata, et Pericli cives erant irati: nec memores erant ullarum rerum, quas ille prius suaserat; sed eum vocibus carpebant, quod cum imperator esset, tamen copias in hostem non educeret: omniumque malorum, quæ patiebantur, eum autorem sibi esse existimabant.

22. Pericles vero, cum eos ob præsentem rerum statum graviter indignari, nec optime de rebus sentire videret, cumque persuasum haberet, se de eruptione in hostem non faciendâ recte sentire, eos ad nullam concionem, nullumque oñtum convocabat, ne quid animi impetu potius, quam recto consilio congregati peccarent; et urbem tuebatur, et quam maxime poterat tranquillam regebat. Semper tamen equites mittebat, ne hostium antecursores, ab exercitu irruentes in agros urbi vicinos, eos maleficiis afficerent: et leve quoddam equestre proelium inter unam Atheniensium equitum turmam, quibus et Thessali erant adjuncti, et Boeotorum equites, in Phrygiis est commissum: in quo Athenienses et Thessali non fuerunt inferiores, donec armaturæ gravioris agmen Boeotis subsidio venit: tunc vero illi in fugam sunt versi, et Atheniensium ac Thessalorum plerique sunt desiderati. Verum tamen illo ipso die

Ball.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Vare
328.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
67. 2.
U. C.
Varr.
323.

sine induciis illos susceperunt. Et Peloponnesii postero die tropæum statuerunt. Hoc autem auxilium Thessali Atheniensibus ex vetusto societatis fœdere miserunt: ad illos etiam venerunt Larissæi, Pharsalii, Paralii, Cranonii, Pirasii, Gyrtonii, Pheræi. Ipsis vero præerant, ex Larissa quidem, Polymedes, et Aristonous, diversæ uterque factionis; ex Pharsalo vero, Menon: erant et cæteris *deinceps* ex singulis civitatibus sui cuique præfecti.

23. Peloponnesii vero, cum Athenienses ad prælium cum ipsis committendum prodire noluisent, motis castris ab Acharnia, nonnullos alios pagos vastarunt, qui sunt inter Parnethem et Brilessum montes. Dum autem isti in Attica essent, Athenienses centum naves, quas instruxerant, et in his mille gravis armaturæ milites, et quadringentos sagittarios circa Peloponnesum miserunt. His autem præerant Carcinus Xenotimi, Proteas Epiclis, et Socrates Antigenis *filius*: atque hi quidem cum hoc apparatu solventes e portu **vela* fecerunt. Peloponnesii vero tamdiu in Attica morati, quamdiu commeatus ipsis suppeditavit, per Bœotiam, non qua irruptionem fecerant, reverterunt; et dum Oropum præterirent, regionem nomine Piraicem, quam Oropii Atheniensium imperio subjecti colunt, vastarunt. In Peloponnesum vero regressi, in suas quique urbes discesserunt.

24. Athenienses autem post horum discessum præsidia terra marique disposuerunt, quemadmodum toto belli tempore *agrum* erant tutatura: quinetiam ipsis placuit ex pecuniis, quæ in arce erant, mille talenta eximere, et seponere, nec impendere: sed ex aliis ad bellum gerendum sumere. Quod si quis dixisset, aut decretum fecisset, quod pecunias istas suo loco movendas, et in alios usus impendendas censuisset, nisi si hostes classe urbem invasissent, et propulsandi essent, pœnam capitalem ei proposuerunt. Centum etiam triremes una cum illis *mille talentis* seposuerunt quotannis omnium præstantissimas, et præfectos ipsis *assignarunt*: quarum nulla ad aliud quicquam, nisi cum his ipsis pecuniis, ob idem periculum, si foret opus, utendum esse *decreverunt*.

25. Athenienses autem, qui cum centum navibus circa Peloponnesum erant, et cum ipsis Corcyræi, qui cum quinquaginta navibus auxilio ipsis venerant, et nonnulli alii socii, qui in illis regionibus habitabant, cum aliis maleficiis præternavigantes affecerunt, tum etiam ad agri Laconici

* Peloponnesum circumvecti sunt. *Alibi.* HUDS.

Methonem, exscensu ex navibus in terram facto, adorti sunt muros ejus, qui erant infirmi, et intra quos non *multi* homines erant: sed forte Brasidas Tellidis *filius*, vir Spartanus, circum illa loca cum præsidio erat, cumque *rem* sensisset, illis, qui in ea urbe erant, cum centum gravis armaturæ militibus auxilio venit: cumque per medias Atheniensium copias, per agrum sparsas, et ad *urbis* muros conversas, cursu transisset, Methonem irrupit; et paucis quibusdam de suis militibus in ipsa irruptione amissis, et ipsam urbem servavit, et primus omnium, qui illi bello administrando interfuerunt, propter hoc forte facinus Spartaë collaudatus est. Athenienses vero *inde* solventes abierunt: et cum ad Phiam Elidis *urbem* appulissent, *ejus* agrum per biduum vastarunt; et trecentos delectos, qui ex inferiori Elide *suis* auxilio venerant, aliosque Eleos, qui circumcirca illi regioni erant finitimi, pugna vicerunt. Cæterum, exorto ingenti vento, cum in loco importuoso tempestate jactarentur, plerique quidem *eorum* naves conscenderunt, et promontorium, quod Ichthys appellatur, circumvecti, in portum, qui est Phiaë, pervenerunt. Interea vero Messenii, et alii nonnulli, qui naves conscendere nequiverant, terrestri itinere profecti, Phiam ceperunt. Postea vero naves, quæ circumvehebantur, eos receperunt; atque illinc, relicta Phia, in altum vela fecerunt: nam magna militum Eleorum manus jam *suis* subsidio venerat. Athenienses autem, in alia loca navibus delati, obiter *ea* vastarunt.

26. Atque sub hoc ipsum tempus Athenienses triginta naves emisero, ut Locridem obirent, simul etiam, ut Eubœam tuerentur: his autem præerat Cleopompus Cliniaë *filius*: et, exscensu ex navibus in terram facto, cum nonnulla maritima loca vastavit, tum etiam Thronium cepit; et obsides ab illis accepit, et apud Alopen Locros, qui *suis* auxilium tulerant, prælio superavit.

27. Hac eadem æstate Athenienses Æginetas ex Ægina, cum ipsos, tum etiam liberos, et conjuges ejecerunt; ipsis crimini dantes, quod hujus belli contra se moti præcipui autores essent. Simul etiam tutius fore videbatur, si Æginam Peloponneso adjacentem, colonia de suis *eo* missa, ipsi tenerent: nec multo post colonos in eam miserunt. Æginetis autem ejectis Lacedæmonii Thyream incolendam, et *ejus* agrum possidendum dederunt, tum ob odium, quo Athenienses prosequabantur, tum etiam, quod de se bene meriti essent terræ-motus tempore, et Helotum rebellione. Thyreaticus vero ager est medius inter Argivum et Laconicum, et ad mare pertinet. Atque alii quidem

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
323.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 37. 2. U. C. Varr. 323. Aug. 3. eorum hic habitaverunt, alii vero per reliquam Græciam dissipati sunt.

28. Eadem etiam æstate, Calendis Lunaribus, quæ naturali lunæ cursu contingunt, (quo solo etiam tempore hoc fieri posse videtur,) sol defecit post meridiem, et ex lunata figura, qua tunc apparuit, cum nonnullæ etiam stellæ conspicue apparuissent, rursus ad pristinam sui orbis plenitudinem ac splendorem rediit.

29. Eadem etiam æstate Nymphodorum Pythæi filium, Abderiten, cujus sororem Sitalces matrimonio conjunctam habebat, virum, qui magna autoritate apud ipsum valebat, Athenienses, licet eum prius hostem esse judicassent, tamen hospitem publice fecerunt, eumque arcessiverunt, quod ejus opera Sitalcen Teris filium, Thracum Regem, sibi societate adjungere cuperent. Hic autem Teres, Sitalcis pater, prius Odrysarum imperium majus reliquis Thraciæ regnis effecit. Magna enim Thracum pars est sui juris, suisque legibus vivit. Cum illo autem Tereo, qui Procnæ Pandionis filiam ex Athenarum urbe uxorem duxerat, Teres iste nullo propinquitatis vinculo conjunctus erat: nec ex eadem Thracia fuerunt. Sed ille quidem, Tereus inquam, habitabat in urbe Daulia, quæ est in agro, qui nunc Phocensis appellatur, quem Thraces tunc incolebant: (et in hoc agro mulieres illæ facinus illud in Ityn perpetrarunt; quicquid a multis poetis, qui lusciniæ mentionem fecerunt, hæc avis Daulias cognomento est appellata. Verisimile autem est, Pandionem cum hoc Tereo, qui ab ipso tam parvo locorum intervallo distabat, filix affinitatem contraxisse, mutui auxilii causa potius, quam cum altero Tere, qui multorum dierum itinere ad Odrysas usque ab ipso remotus erat.) Sed Teres nec idem nomen habuit, et Odrysarum regnum primus per vim est adeptus. Hujus igitur filium Sitalcen Athenienses in societatem adsciverunt, Thraciæ oppida, et Perdiccam hujus opera sibi adjungere cupientes. Nymphodorus autem, Athenas profectus, Sitalcis societatem ipsis conciliavit, et Sadocum ipsius Sitalcis filium Atheniensem ciem fecit; et promissit fore, ut bellum, quod in Thracia gerebatur, sedaret; se enim Sitalci persuasurum, ut exercitum equitum Thracum, et Peltastarum Atheniensibus mitteret. Perdiccam etiam Atheniensibus conciliavit, et ipsis persuasit, ut ei Thermaen

¹ Et primus rex potens Odrysarum fuit etc. *Alit. Huns.*

² Cetratorum reddit *Acacius, Livium sequutus, qui lib. 31. Peltastas a Græcis vocari ait, quæ ipse Cetratos appellat. Huns.*

redderent. Et confestim Perdiccas cum Atheniensibus et Phormione arma Chalcidensibus intulit. Sic igitur et Sitalces Teris *filius*, Thracum Rex, et Perdiccas Alexandri *filius*, Macedonum Rex, societatis fœdus cum Atheniensibus fecerunt.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
97. 2
U. C.
Varr.
323.

30. Athenienses vero, qui cum centum navibus circa Peloponnesum adhuc versabantur, Solium Corinthiorum oppidum ceperunt, idque cum agro solis Acarnanum Palirensibus incolendum tradiderunt. Astacum quoque, in qua Euarchus tyrannus erat, per vim ceperunt, eoque *illinc* ejecto, urbem in societatem adsciverunt; et in insulam Cephalleniam navibus profecti, sine pugna in eam potestatem redegerunt. Cephallenia autem sita est e regione Acarnanias et Leucadis; et in ea sunt quatuor civitates, Pallenses, Cranii, Samæi, Pronæi. Nec multo post hæ naves reversæ sunt Athenas.

31. Sub hujus ætatis autumnum, Athenienses, cum Octobri ipsi, tum etiam inquilini cum universi populi copiis, duce Pericle Xanthippi *filio*, in agrum Megarenssem irruptionem fecerunt. Et Athenienses, qui circa Peloponnesum cum centum navibus erant (jam enim in *Ægina* erant) domum repetentes, cum audissent, suos cives cum universi populi copiis ex urbe profectos, et ad Megara esse, ad eos navigarunt, seque cum ipsis junxerunt. Atque hic Atheniensium exercitus in unum collectus *omnium* maximus fuit, quod respublica adhuc floreret, nec dum morbo laborasset; nam ipsi Athenienses non pauciores erant, quam decem millia gravis armaturæ militum. Præterea vero ipsis etiam apud Potidæam erant tria militum millia. Inquilini etiam non pauciores tribus millibus gravis armaturæ militum, cum ipsis ad illam expeditionem iverant. Præterea erat alia non parva militum leviter armatorum turba. Magna autem illius agri parte vastata se receperunt. Quotannis vero Athenienses alias quoque multas irruptiones in agrum Megarenssem fecerunt, modo cum equitatu, modo etiam cum universi populi copiis, donec Nisæam ceperunt.

32. Athenienses etiam sub finem hujus ætatis Atalantam, insulam apud Locros Opuntios, quæ prius erat deserta, muris ciarunt, ut esset *belli* propugnaculum; ne prædones, ex urbe Opunte et aliis Locrorum oppidis navigantes, Eubœam maleficiis afficerent. Atque hæc quidem hac ætate post Peloponnesiorum ex Attica discessum gesta sunt.

33. Insequente autem hyeme, Euarchus Acarnan, Asta-

Post
Oct.
8dum.

Bell. cum redire cupiens, Corinthiis permansit, ut cum qua-
 Pelop. draginta navibus, et mille et quingentis gravis armaturæ
 an. 1. militibus eo profecti se reducerent. Ipse quoque non-
 Olympe. nullos alios milites mercenarios conduxerat. Præerant
 87. 2. autem his cōpiis Euphamidas Aristonymi, et Timoxenus
 U. C. Timocratis, et Eumachus Chrysidis *filius*: et *illuc* profecti,
 Varr. 323. *hominem* reduxerunt. Cum autem nonnulla etiam reliquæ
 Acarnaniæ oppida maritima sibi adungere vellent, cumque
 rem tentassent, postquam *voti compotes fieri* non potuerunt,
 domum reverti cœperunt. Et cum præternavigantes ad
 Cephalleniam appulissent, atque exscensum ex navibus in
 Craniorum agrum fecissent, ab illis per quandam dediti-
 onis faciendæ speciem decepti, nonnullos de suis militibus
 amiserunt, quod Cranii eos ex inopinato invasissent: ^a et
 duriore conditione *inde* recedere coacti, domum se recepe-
 runt.

34. Eadem hyeme, Athenienses patrio instituto publice
 humarunt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt;
 in hunc fere modum. Triduo antequam funus efferatur,
 tabernaculum faciunt, et sub eo defunctorum ossa propo-
 nunt; et unusquisque suo *cadaveri* inferias affert, si quas
 velit. Quum autem funeris efferendi dies venit, plau-
 stra adducuntur, quæ arcas ex cupresso factas ex singulis
 Tribubus singulas portant. In his autem insunt ossa sin-
 gularum Tribuum, ex quibus singuli sunt. Unus autem
 lectus stratus fertur inanis, illorum causa, qui non exstant,
 et quorum cadavera inter alia cæsorum corpora reperiri
 suscipique non potuerunt. Quilibet autem tam de civi-
 bus, quam de peregrinis funus prosequitur: et mulieres,
 quæ cum illis propinquitatis vinculo sunt conjunctæ, ad
 sepulcrum adsunt ejulantes. Hæc autem in publico mo-
 numento condunt, quod est in pulcerrimis urbis suburbiis.
 (atque hic semper sepeliunt eos, qui in bello ceciderunt;
 illis exceptis, qui in campis Marathonii obierunt: nam
 cum illorum virtutem insignem esse judicassent, in illo
 ipso loco, *in quo ceciderunt*, sepulcrum etiam fecerunt.)
 Postquam autem *eos* humarunt, vir aliquis ab ipsa civitate
 delectus, qui et prudentia et dignitate *cæteris* præstare
 videatur, orationem illorum laudibus convenientem super
 ipsis habet. Postea vero discedunt. Hoc igitur modo
 Athenienses suorum in bello cæsorum corpora sepeliunt. Et
 toto belli tempore, quoties *hoc ipsis* accidebat, hoc ritu
 utebantur. Pericles autem Xanthippi *filius* ad hos, qui

^a Et quum acrius urgerentur etc. *Valla.* Hons.

prini ~~tunc~~ obierunt, oratione *funebri* cohonestandos delectus est: et postquam tempus permisit, a sepulcro in suggestum, quod excelsum erat, ut quam longissime per circumstantem hominum multitudinem exaudiretur, progressus, hæc verba fecit.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
323.

35. "MULTI quidem eorum, qui ex hoc loco verba jam fecerunt, eum laudant, qui hanc orationem *funebrem* legi, *veterique instituto* addidit; propterea quod eam de iis, qui in præliis interfecti sepehrentur, haberi præclarum caset. Mihi vero satis esse videtur, virorum, qui re ipsa, *factisque* fortes exstiterunt, honores etiam re ipsa *factisque* declarari, qualia sunt, quæ publice nunc circa hoc sepulcrum apparatus videtis, nec in uno viro multorum virtutes periclitari, ut perinde ac ipse dixerit, sive bene, sive male, ita etiam ei fides habeatur. Difficile enim est modum in dicendo tenere, *ita ut auditori satisfacias*: in quo vel ipsa veritatis opinio vix stabiliri potest. Nam auditor, qui rei est gnarus, et qui *defuncto* est benivolutus, fortasse existimabit aliquid parcius declaratum, quam ipse velit, ac norit; et rei ignarus, nonnulla etiam redundare *putabit*, propter invidiam, si quid supra *vires ac ingenium* suum audiat. Eatenus enim laudes, quæ aliis tribuuntur, sunt tolerabiles, quatenus unusquisque se quoque aliquid eorum, quæ audit, facere posse putat. Sed quum *auditores* exsuperantiæ *virtutis* ipsorum *defunctorum* invident, tunc vero non credunt, *quæ de illis dicuntur*. Quoniam autem majores nostri hæc præclare se habere censuerunt, oportet me quoque legi huic obsequentem operam dare, ut quam maxime potero uniuscujusque vestrum voluntati ac opinioni satisfaciam.

36. "Initium autem a majoribus ducam. Æquum enim est, simul etiam decorum, in hac laudatione hunc honorem commemorationis ipsis tribui. Nam regionem istam iidem semper incolentes, succedentibus posteris ad hoc usque tempus liberam sua virtute tradiderunt. Itaque cum illi laude sunt digni, tum etiam magis patres nostri: nam cum ad ea, quæ a *majoribus* acceperant, tantum imperium, quantum hoc est, quod obtinemus, acquisivissent, id non sine labore nobis, qui hæc sumus, præterea reliquerunt. Majorem vero hujus *imperii* partem nos ipsi, præsertim qui nunc sumus integra et matura ætate, propagavimus; urbemque rebus omnibus, et ad bellum, et ad pacem pertinentibus instructissimam, ac ornatissimam reddidimus. Quorum *majorum* præclara facinora in bellis edita, quibus hæc omnia sunt parta, aut si quid nos ipsi, aut patres no-

Bel.
Pelop.
an. i.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
383.

stri, bellum a barbaris, aut a Græcis illatum alecriter propulsantes fecimus, quia apud vos rerum gnaros prolixiore oratione uti nolo, hæc omittam. Sed quibus studiis ad hoc imperium pervenerimus, et quo reipublicæ administrandæ genere, quave disciplina sit auctum, ubi prius hæc declaravero, tunc et ad istorum laudationem accedam: tum quod existimem hanc orationem non indecoram fore institutæ huic laudationi, tum etiam quod universo tam civum, quam peregrinorum cœtui conducere *judicem*, harum rerum commemorationem audire.

37. "Nos enim ea reipublicæ administratione utimur, quæ aliarum civitatum leges non semulatur, imo vero nos ipsi nonnullis potius exemplo sumus, quam alios imitatur. Et nomine quidem Democratia vocatur; propterea¹ quod non ad paucorum, sed ad communem utilitatem administramus. Omnes vero ex legum præscripto in privatis controversiis fruuntur juris æquabilitate; et pro dignitate, ut quisque aliqua in re excellit, ita etiam non *quod sit ex aliqua civium* parte potius, quam virtutis gratia, in republica *aliis* anteponitur, neque etiam propter paupertatem ac dignitatis obscuritatem, dummodo aliqua in re civitati prodesse possit, arcetur. Liberaliter porro rempublicam administramus, nec per mutuam quotidianarum actionum suspicionem aliis, si quid animi causa agunt, succensentes; neque molestum, licet innoxium, vultu dolorem præferentes. Sed privata negotia *inter nos* sine molestia agentes, ea, quæ ad rempublicam pertinent, propter metum non violamus; illis, qui sunt in Magistratu, semper obtemperantes, et legibus, iis potissimum, quæ latæ sunt, ut auxilio sint hominibus injuria affectis, atque adeo illis, quæ licet non sint scriptæ, certam tamen ignominiam afferunt.

38. "Quinetiam laborum crebras remissiones animis nostris invenimus, certaminibus et sacrificiis anniversariis, quæ moribus ac institutis patriis sunt recepta, nos recreantes, et decoro privatorum apparatu, cujus quotidianæ voluptas dolores exequit. Huc autem, ex omnibus orbis terrarum partibus, omnia propter urbis magnitudinem importantur; acciditque nobis, ut non magis familiariter nostris, quam aliorum etiam mortalium bonis perfruamur.

39. "Quinetiam rerum bellicarum studiis præstantiores sumus nostris adversariis, his urbem omnibus communem

¹ Quod a pluribus non a paucis administratur. *Contraria.* HUDS.

² Neque trinitiam, minime noxiam illam quidem, sed tamen odiosam, visu prætexentes. *Casa.* HUDS.

exhibemus, nec ullis peregrinorum expulsionibus quemquam unquam a disciplinis aut spectaculis arcemus; quod minime absconditum, si quis ex hostibus viderit, utilitatem percipere possit: quippe non tam apparatus, et dolis, quam nostræ in rebus gerendis fortitudini, confidimus. Atque in disciplinis, hi quidem *Lacedæmonii* statim ab ineunte ætate virtutem exercitatione laboriosa consecantur. Nos vero, quamvis remisso vitæ genere utamur, nihilo tamen secius, ac illi, æqualia pericula subimus. *Hujus autem rei* hoc est argumentum. Neque enim *Lacedæmonii* per se, sed cum omnibus auxiliis nostrum agrum invadunt. Nos vero, *sine externis auxiliis* aliorum agrum invadentes, in alieno cum iis, qui pro laribus suis decertant, bellum gerentes, victoriam plerumque obtinemus. Nec ullus hostis in nostras copias frequentes adhuc incidit, simul, cum propter nostrum rerum nauticarum studium, tum etiam propter copias, quas, ex nostrorum civium et subjectorum numero collectas, in diversa terrarum loca dimittimus. Quod si uspiam cum aliqua *nostrarum copiarum* particula manus conseruerint; et quum aliquos de nostris superarent, omnes a se pulsos gloriantur, et quum victi fuerunt, se ab universis victos fuisse dicunt. Quamquam si otio potius, quam laborum meditatione, nec legibus magis, quam generosis moribus pericula subire velimus: nobis contingit, ut et ærumnis futuris non defatigemur; et quum in ipsas jam veniremus, non minus audaces simus in his *tolerandis*, quam qui perpetuo se exercent.

40. "Hinc etiam accidit, ut cum in hisce rebus tum etiam in aliis nostra civitas admiratione sit digna. Nam elegantiae quidem studemus; sed cum frugalitate, et sine *luru*: et philosophamur; sed sine mollitie. Et divitiis in rerum gerendarum opportunitate potius utimur, quam ad inanem verborum jactationem. neque turpe cuiquam est suam paupertatem fateri: sed turpe est, non *conari eam* re ipsa vitare. Et in iisdem *hominibus* simul et privatarum, et publicarum rerum cura inest. quinetiam aliis, qui opificiis dant operam, hoc adest, ut reipublicæ administrandæ non minus, quam cæteri, sint periti. Nos enim soli eum, qui rerum istarum nullam habet notitiam, non otiosum, sed inutilem esse ducimus. Iidem etiam res recte judicamus, et animo concipimus: non existimantes orationem rebus nocere; sed potius oratione non prius doceri, quam ad res, quæ sunt gerendæ, exsequendas accedas, *detrimeto esse ducentes*. Nam hoc quoque præ cæteris eximium habemus, quod et iidem maxime audeamus, et quæ *audentur*

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
323.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
383.

ac aggredimur, ea maxime consideremus, quod aliis obesse solet: nam imperitia quidem, audaciam; consideratio vero difficultatem ac periculorum, cunctationem et metum affert. Illi autem jure fortissimi sunt habendi, qui aspera et jucunda manifestissime cognoscunt, nec tamen propterea a periculis adeundis deterrentur. In iis etiam, quæ ad beneficentiam pertinent, a multis discrepamus, nam non accipientes, sed dantes beneficium, amicos nobis comparamus. Is autem, qui dat beneficium, amicus est constantior, ut debitam sibi gratiam, in eo tueatur, cui beneficium benivolentiæ causa dedit. Sed qui pro beneficio *accepto gratiam referre debet, est in amore hebetior; quia scit se beneficium non daturum, sed rem debitam persoluturum.* Nos etiam soli non magis habita quæstus ratione, quam certa liberalitate freti, quoslibet magnifice juvamus.

41. "Atque ut rem paucis expediam, dico et totam istam civitatem esse Græciæ magistram, et singulos ejus cives, atque eodem homines apud nos mihi videri ad plurima rerum genera, et cum maxima gratia, maximaque venustate sese idoneos exhibere. Quod autem hæc, quæ in præsentia dicuntur, non magis verborum inani jactatione, quam rerum veritate nitantur, hæc reipublicæ potentia, quam his studiis paravimus, *facile* indicat. Sola enim *omnium* earum, quæ nunc exstant, famam superans, dato documento cognoscitur; solaque ne hostibus quidem sibi bellum inferentibus indignationem affert, quasi clades accipiant a civitate, quæ minorem et potentiam et dignitatem habeat; neque populis subjectis conquerendi materiam præbet, quasi viris imperio indignis pareant. Magnis autem exemplis potentiam relinquentes contestatam, et nostræ ætatis hominibus, et posteris admirationi erimus; ita ut nec Homerum præconem simus desideraturi, nec alium quempiam, qui suis quidem carminibus animos in præsentia demulceat, rerum vero gestarum opinione veritatem lædat: quippe qui terram ubique atque mare nostra audacia nobis pervia esse coegimus; et malorum, *quibus hostes, et bonorum, quibus amicos affecimus, sempiterna monumenta plurimis in locis ereximus.* Pro tali igitur civitate et isti, quod se hac privari iniquum ducerent, fortiter pugnantes occubuerunt; et quemlibet eorum, qui sunt reliqui, pro ipsa labores alacri animo subire decet.

42. "Quamobrem etiam orationem de republica *longius* produxi, ut docerem non de re pari nobis certamen esse et *aliis*, qui nihil horum æque habent: simul etiam, ut signis manifestis demonstrarem laudem eorum, quos oratione

cohonestandos mihi jam proposui. quæquam maxima pars ipsius *laudationis a me* jam est explicata. Nam in quibus urbem laudavi, iis horum similiumque virtutes illam ornarunt. Neque apud multos Græcorum facile, ut apud hos, dicta factis exæquata appareant. Nam præsens istorum mors virtutem *uniuscujusque* viri declarare, et prima indicare, et postrema confirmare mihi videtur. Etenim æquum est illorum, qui cæteris in rebus fuerunt deteriores, *quam alii*, bellicam pro patria fortitudinem, *qua pollent ipsi*, primo loco poni. Nam benefacto malefacti memoriam delentes, publice plus utilitatis universæ civitati attulerunt, quam privatim suis vitiis eam læserunt. Horum vero nullus divitiarum fructum, quem se in posterum ex ipsis percepturum speraret, *virtuti* anteponens, mollis *ac ignavus* fuit; neque spe paupertatis *vitandæ*, quasi hac vitata dives vel posthac esset futurus, pericula detrectavit: cum hostium ultionem longe magis quam illorum fruitionem expetendam ducentes, tum hoc omnium pulcherrimum periculum existimantes; hoc subeundo, illos quidem ulcisci, hæc vero assequi voluerunt. incertum quidem rei feliciter gerendæ eventum spei committentes; id vero, quod jam cernebatur, in sua ipsorum virtute, ejusque fiducia ponendum censentes. atque in eo ipso pulcrius existimantes in hoste propulsando vel ipsam mortem obire, quam cedendo salutem sibi parere: verborum quidem dedecus vitarunt, rem vero ipsam corpore pertulerunt; et brevissimo temporis spatio, brevissimæque fortunæ inclinatione, summa potius cum gloria, quam cum timore de vita decesserunt.

43. " Atque hi quidem, quales eos esse oportuerat, tales in patriam exsiterunt. Reliquos vero tutiorem quidem optare, sed nequaquam minus audacem in hostes animum habere velle oportet: nec oratione sola utilitatem spectare, quam apud vos rerum non minus gnaros, *quam ego sum*, aliquis dicendo amplificare posset, recensens quot bona insiat in hostium propulsatione; sed potius hujus reipublicæ potentiam quotidie factis contemplari, ejusque valde amantes evadere. Et quum hæc *urbs* vobis magna esse videbitur, illud cogitate, viros fortes, et qui norant quid facere deceret, quique in ipsis rebus gerendis erubescabant, istam rerum potentiam comparasse: et qui, quoties a rei alicujus tentatæ adeptione aberrarunt, non propterea etiam rempublicam sua virtute fraudandam censuerunt; sed ipsi pulcherrimam collectam prolixo et libenti animo dederunt. Publice enim corpora dantes, privatim gloriam non senescentem acceperunt, et honorificentissimam sepulturam,

Bel.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
323.

Bell. non *eam* potius, in qua ipsi siti sunt, quam *eam*, in qua
 Pelop. ipsorum gloria, in qualibet rerum vel dicendarum vel
 an. 1. agendarum occasione, quæ sese offeret, perpetuo cele-
 Olymp. branda relinquitur. Nam virorum illustrium omnis est
 87. 2. regio sepulcrum, neque sola cipporum in domestico
 U. C. inscriptio *virtutem eorum* testatur: sed etiam in alieno solo
 Varr. memoria nullis mandata scriptis, magis apud animum
 323. cuiusque, quam apud sepulcrum exstructum, perpetuo
 manet. Quos ipsi nunc imitandos vobis proponentes,
 et felicitatem existimantes esse libertatem, et libertatem
 esse animi generositatem, bellica pericula subire ne
 recusetis. Nec enim homines calamitosi, quibus nulla
 boni spes adest, vitam potius profundere debent, quam
 illi, quibus, si diutius vivant, fortunæ ex secunda in
 adversam periculosa et incerta commutatio est extimes-
 cenda; et quorum potissimum maxime interest, si quid
 offenderint. Nam vexatio cum mollitie conjuncta, viro
 saltem magnanimo est acerbior, quam mors sensu carens,
 quæ cum fortitudine, simul et cum publica spe, ipsi con-
 tingit.

44. "Quamobrem etiam nunc istorum parentes,
 quotquot adestis, non magis deflebo, quam consolabor.
 Hominum enim vitam variis fortunæ casibus obnoxiam
 esse sciunt. Illi autem felicitatem *sunt adepti*, quibus
 honestissimus vitæ finis, ut nunc istis *mortuis*, vobis vero
 mœror obtigit: et quibus datum est, "ut *eorum* vita feli-
 citer acta pariter et finita censeatur. Scio autem difficile
 esse persuadere vobis, quorum monumenta vel sæpius in
 aliorum rebus secundis habebitis, quibus vos quoque
 quondam exsultabatis. nec dolor *contingit*, quum quis bo-
 nis, quæ nunquam est expertus, privatur: sed quum quis
eo bono spoliatur, quo frui consueverat. Hoc tamen
 spe aliorum quoque liberorum tolerandum est illis, qui
 per ætatem liberos adhuc suscipere possunt. Nam futura
 soboles et privatim defunctorum oblivionem nonnullis
 afferet; "et reipublicæ bifariam *proderit*, tum quia *ad*
urbis frequentiam, ne deserta relinquatur, tum etiam quia
 ad *ejus* præsidium conferet. Fieri enim non potest, ut,
 qui liberos non habent, quos *pro patria* periculis objiciant,

¹ Quippe qui sciunt, quam variis casibus vitam transegerint: felicem vero eorum esse mœror, quibus præclarissimus vitæ finis, ut nunc istis, honestissimus vero mœror, ut vobis, obtigit etc. HUDS.

² Eundem supremum agere et beatum vitæ diem. *Canterus. IDEM.*

³ Et reip. bifariam (sc. defunctorum oblivionem afferet;) nempe urbis frequentia et præsidii firmitudine. *IDEM.*

perinde atque isti fecerunt, quicquam justum aut æquabile in commune consulant. ° Quotquot vero ætate jam provecta estis, vitam actam, quæ fuit longior, et in qua florulistis, loco lucri ducite; et reliquam brevem fore existimate, et istorum gloria dolorem levate. Solum enim honoris, *et veræ gloriæ* studium non senescit. Neque in ea ætatis infirmitate, quæ hominem reddit inutilem, quæstus, ut nonnulli dicunt, magis delectat, quam ipse honor, quo quis ornatur.

Bel.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
U. C.
Varr.
323.

45. " Liberis autem, et fratribus istorum, quotquot hic adestis, magnum certamen *propositum esse* video. Eum enim, qui fato functus est, quilibet laudare solet. Et vix vestræ virtutis exsuperantia *hoc assequi poteritis, ut non dico* pares illis; sed ut paulo inferiores judicemini. Nam livor est inter æmulos, quamdiu vivunt. Sed id, quod nullis est impedimento, *et is, qui jam obiit*, benevolentia, non æmula colitur. Si quam autem et de virtute mulierum, quæ in viduitate nunc erunt, mentionem me facere oportet, brevi adhortatione rem totam complectar. Nam gloriam magnam adipiscemini, si a pristina vestra natura *sexuque* non desciveritis; et si operam dederitis, ut quam minimum rumoris, sive in bonam, sive in malam partem, de vobis inter mares disseminetur.

46. " Exposui ego quoque oratione, ex legis præscripto, quæcunque ad rem præsentem facere judicavi. et re ipsa qui sepeliuntur, partim quidem jam sunt ornati, partim vero illorum liberos civitas publice alet ad pubertatem usque, utilem profecto et istis et posteris coronam hujusmodi *bellicorum* certaminum proponens. Nam apud quos maxima virtutis præmia proponuntur, in horum etiam civitate viri præstantissimi versantur. Jam vero, postquam vestros quique necessarios deploraveritis, abite.

Post
Mart. 28.

47. Hujusmodi igitur funus hac hyeme factum est: hac autem exacta primus hujus belli annus est absolutus. Ætate autem statim ineunte, Peloponnesii, eorumque socii cum duabus *copiarum* partibus, ut et ante, in Atticam irruperunt, (Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedæmoniorum Rex, illis præerat,) castrisque in ea positis agrum vastabant. Cumque nondum multos dies in agro Attico mansissent, morbus Athenienses primum aggredi cœpit: quanquam et ante cum in multas regiones invasisse ferebatur, tum etiam in Lemnum, et alia loca.

° Qui vero majores natu estis, quibus maxima vitæ pars, quod lucro est apponendum, heate acta est, quæ reliqua sit, brevem fore cogitate, atque eam *spem* ista horum gloria elevate. *Casa.* HUDS.

Ball.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. §.
U. C.
Varr.
32½

veruntamen neque tanta pestilentia, neque tot hominum interitus uspiam accidisse memorabatur: nec enim medici, propter morbi ignorantiam initio *ægrotis* mederi poterant: sed ipsi potissimum *eo* magis interibant, quo magis *ad ægrotos* accedebant; nec ulla alia hominum ars *illis opem ac salutem ferre poterat*. Omnes etiam supplicationes *ad Deorum* templa factæ, et omnis opera, qua aut in oraculis sciscitandis, aut in aliis hujusmodi rebus usi fuerant, *hæc* omnia nullius erant usus: tandemque victi magnitudine mali, hæc missa fecerunt.

48. Primum autem *hic morbus*, (ut fertur) initium duxit ex Æthiopia, quæ est supra Ægyptum; deinde vero et in Ægyptum et Africam descendit, et in magnam partem regionis Regis *Persarum*: in Atheniensium porro civitatem derepente incidit, ac primum *quidem* in Pyræo homines tentavit; ita ut ab his etiam rumor disseminatus fuerit, venena a Peloponnesiis in puteos dejecta fuisse: nondum enim fontes illic erant. Deinde vero et in superiorem urbem processit, et longe plures tunc moriebantur. Pronunciet autem de eo *morbo*, ut quisque sentit, tam artis medicæ peritus, quam imperitus, unde verisimile videatur eum exstitisse, et quas causas fuisse putet, quæ tantæ mutationis faciendæ vim habuerint. Ego vero, et cujusmodi fuerit, dicam; et quæ sibi quisque proponens, si quando rursus etiam *hic morbus* ingruat, jam prædoctus aliquid habeat, ex quo præcipue *eum* cognoscat, hæc declarabo; tum quia ego ipse hoc morbo laboravi, tum etiam quia alios hoc laborantes ipse vidi.

49. Nam annus ille (ut vel omnium confessione constabat) ex omnibus maxime fuit immunis ab aliis morbis. quod si quis et ante aliquo alio morbo laborabat, omnes *hi morbi* in istum convertebantur. Alios vero ex nulla certa manifestaue causa apparente, sed ex improvviso, cum sani forent, primum quidem acres capitis fervores, et oculorum rubores, et inflammatio corripiebat. Et interiora, guttur *inquam*, et lingua continuo cruenta erant; et halitum tetrum et graveolentem emittebant. Deinde vero ex his sternutatio, et raucitas sequebatur: nec multo post *hic dolor* cum vehementi tussi in pectus descendebat. Ubi vero in corde hæserat, cum ipsum subvertebat, tum etiam omnes bilis ejectiones, quotquot a medicis nominatæ sunt, sequebantur, et ipsæ cum ingenti cruciату. Singultusque plerisque incidebat inanis, vehementem afferens convulsionem, in aliquibus quidem statim cessantem, in nonnullis multo serius. Et corpus quidem

exterius, tangenti non erat admodum calidum, neque pallidum, sed subrubrum, lividum, parvis pustulis et ulceribus efflorescens. Interiora vero ita flagrabant, ut neque tenuissimorum vestimentorum, aut linteorum injectiones sustinerent, neque aliud quippiam præter nuditatem: et libentissime in aquas gelidas se conjicerent. Et multi eorum, qui neglecti erant, hoc ipsum etiam fecerunt, et in puteos se dejecerunt siti insedabili. Et largior potus perinde erat ac parciior. Et corporis vexatio, quæ quiescendi facultatem adimebat, et perpetuæ vigiliæ eos urgebant. Corpus etiam ipsum, quamdiu morbus vigeat, non languebat: sed præter opinionem cruciatui resistebat. Itaque plerique intra nonum, aut etiam septimum diem, propter internum ardorem interibant, aliquid virium adhuc retinentes, aut, si, *hoc temporis spatio præterito, mortem vitassent; tamen*, quia morbus in ventrem inferiorem descendebat, et exulceratio vehemens in ipso nascebatur, simul etiam, quia immoderatum alvi profluvium invadebat, plerique postea propter debilitatem interibant. Morbus enim, qui primas in capite sedes collocarat, per totum corpus, initio a summis partibus ducto, pervadebat. Et si quis ex maximis illis *periculis* evasisset, extremæ tamen corporis partes, quæ captæ læsæque remanebant, eum hoc morbo laborasse testabantur. Nam in ipsa quoque pudenda, et in summas manus, summosque pedes prorumpebat, multique his membris capti *mortem* vitarunt; nonnulli etiam oculis *amissis*. Nonnullos etiam, simul ac ex morbo convaluerunt, statim omnium rerum oblivio pariter cepit, ita ut neque se ipsos, neque necessarios agnoscerent.

50. Cum enim hoc morbi genus multo fuerit atrocius, quam quod oratione possit exprimi, et aliis in rebus gravius, quam ut humana natura ferre possit, singulos invasit, ac etiam hoc *indicio* maxime declaravit, se aliquid aliud esse, quam aliquod familiarium. Nam alites, et quadrupedes, quotquot humanis cadaveribus vesci solent, cum multa jacerent insepulta, aut non accedebant, aut, si gustassent, interibant. Argumento autem hoc est, quod hujusmodi avium manifestus fuit defectus; nec uspiam alibi, nec circum ulla hujusmodi *cadavera* visebantur. Canes vero, propter consuetudinem, quam cum hominibus habebant, majorem eventus significationem dabant.

51. Hic igitur morbus (ut omittam multa alia inusitatæ

Bel.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. §.
U. C.
Varr.
32.

• Extremorum prehensio id significabat. Fab. Paulinus. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
323.

atrocitatis, prout unicuique aliquid accidebat diversum ab eo, quod alteri contingebat,) omnino specie talis fuit. Et tunc temporis nullus alius *morbis* ex consuetis *Athenienses* infestabat. quod si quis exoriretur, in hunc desinebat. Moriebantur autem, alii incuria, alii vero, vel diligentissime curati. Nec ullum prorsus remedium, ut ita loquar, repertum est, quod adhibitum prodesset. Quod enim alteri profuerat, hoc ipsum alteri nocebat: nullumque corpus, sive firmæ, sive infirmæ valetudinis esset, tanti mali violentiæ resistere potuit: sed omnia pariter, vel ea, quæ omni victus ratione curabantur, corripiebat. Illud vero in toto hoc malo gravissimum erat, tum quod, simul ac quis se morbo correptum sensisset, animo consterneretur, (statim enim animo ad salutis desperationem conversi, multo magis se ipsos projiciebant, neque resistebant,) tum etiam, quod propter mali contagionem, quam alter ex alterius curatione hauriebat, adeo ut ex ea opereretur, tanquam pecudes morerentur. Atque hæc fuit præcipua maximæ stragis causa. sive enim noluisse metu deterriti mutuo se invisere, deserti interibant, multæque familiæ propter inopiam hominum, qui ægrotos curarent, exhaustæ sunt: sive *alteri ad alteros* adissent, interibant. præcipue vero qui aliquam virtutis partem sibi vendicabant. Nam præ pudore sibi ipsis non parcebant, dum in amicorum sedes ingrediebantur, ut eos inviserent; siquidem vel ipsi domestici tandem lamentationibus eorum, qui moriebantur, defatigati, non amplius commovebantur, mali violentia superati. Illi tamen, qui evaserant, et eum, qui moriebatur, et eum, qui laborabat, magis miserabantur; tum quod hoc malum prius experti cognoscerent, tum etiam quod ipsi in tuto jam essent. Hic enim morbus eundem bis non corripiebat, ita ut eum etiam interimeret. Et ab aliis beati censebantur, ipsique propter præsentem salutis insperatæ lætitiæ exsultantes, quandam etiam levem spem habebant, se ne alio quidem *ullo* morbo in posterum amplius unquam absumtum iri.

52. Ipsos autem, præter laborem, quo jam vexabantur, ipsa quoque *rerum ex agris in urbem* comportatio, præcipue vero *rusticos*, qui *in eam* confluxerant, gravior pressit. Cum enim non essent sedes, sed in tuguriolis æstuosis ob anni tempus habitarent, strages edebatur, nullo ordine: quin etiam alii super alios morientes, mortui jacebant; et in viis, et circa fontes omnes, aquæ desiderio, semimortui volutabantur. Et templa, in quibus tabernacula habitandi causa fecerant, cadaveribus homi-

num, qui ibi in ipsis moriebantur, erant referta. Malo enim supra modum urgente, homines non habentes, quid agerent, aut quo se verterent, sacra ac profana æque negligere cœperunt. omnesque leges, quibus ante in sepultura utebantur, pariter sunt conturbatæ. nam sepeliabant, ut quisque poterat. Multique, propter crebram domesticorum jam defunctorum stragem, rerum necessariarum penuria, ad impudentia sepulcra se converterunt. Nam alii quidem in alienos rogos, antevertentes illos, qui eos extruxerant, mortuum suum imponebant, igneque subjecto accendebant: alii vero, dum alterius cadaver arderet, suo cadavere, quod ipsi ferebant, superjecto, discedebant.

Boil.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
324.

53. Hic autem morbus aliis etiam in rebus civitati majoris improbitatis fuit initium. facilius enim quilibet audebat *palam* facere, quæ prius *pudore impeditus* occultabat, ita ut ex animi libidine non patraret, quod repentina rerum mutationem fieri viderent: et homines quidem fortunatos repente mori; illos vero, qui nihil ante possidebant, statim illorum bona possidere *animadverterent*. Itaque bonis illis celeriter perfruendum, operamque voluntatibus dandam censebant, quod pariter et corpora et bona momentanea et in diem tantum duratura esse existimarent. Nemoque promptus erat ad labores tolerandos rei causa, quæ honesta videretur, incertum existimans, an esset interiturus, priusquam ad illam perveniret. Quod autem *unusquisque* jucundum, et undique sibi quæstuosum fore noverat, hoc etiam honestum, et utile constituebatur. nec ullus deorum metus, aut hominum lex *eos* arcebat; partim quidem, quia *Deos* colere, perinde esse judicabant, ac non colere, quod omnes pariter mori viderent: partim vero, quia nullus se tamdiu superstitem futurum sperabat, dum instituto iudicio poenas suorum delictorum daret. Multoque maiorem *pœnam, factorum iudicio* jam decretam, sibi impendere *existimabant*; ante cujus adventum, aliis quibus vitæ voluptatibus sibi perfruendum esse *censebant*.

54. Athenienses igitur in huiusmodi morbum inciderunt, eoque graviter premebantur, tum quod homines intra muros morerentur, tum etiam quod foris ager *ab hostibus* vastaretur. Dum autem hoc malo vexarentur, ut verisimile est, hoc etiam carmen in memoriam revocarunt, quod seniores olim decantatum dicebant,

Doriacum veniet Ioimo comitante duellum.

Id est, suorum cadavera in alienis sepulcris impudenter sepelire non dubitarent. *Æ. Portus. Huns.*

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
D. C.
Varr.
324.

Inter homines autem altercatio erat, non *λαμβάν* in isto carmine ab antiquis nominatum, sed *λαμβάν*. Sed in præsentia illud merito evicit, pestilentiam significatam fuisse. Homines enim ad mala, quæ patiebantur, *carminis* mentionem accommedabant. Quod si unquam aliud Doricum bellum post hoc eos invaserit, et *λαμβάν* esse contigerit, verisimiliter hoc modo canent. Oraculum etiam Lacedæmoniiis redditum, ab illis, qui hoc noverant, memorabatur, quam ipsis oraculum consulentibus, an bellum esset movendum, Deus respondit, ipsos fore victores, si bellum totis viribus gererent, seque ipsis opem laturum dixit. Quod igitur attinet ad oraculum, ea, quæ *tunc* fiebant, cum ipso convenire conjiciebant. Cum autem Peloponnesii in *Atticam* irrupissent, hic morbus statim grassari cœpit. Nec ipsam Peloponnesum invasit, *nec ullo malo eam affectit*, quod sit relatu dignum: depastus vero est Athenas præcipue, deinde ex aliis locis ea, quæ maxima populi frequentia erant referta. Atque hæc quidem sunt ea, quæ in morbo evenerunt.

55. Peloponnesii vero, postquam *Atticæ* planitiem vastarunt, in agrum, qui maritimus appellatur, processerunt usque ad montem Laurium, ubi sunt argenti fodinæ, quas Athenienses possident. ac primum quidem eam *agri* partem vastarunt, quæ Peloponnesum spectat, deinde vero eam, quæ ad Eubœam, et Andrum vergit. Pericles autem, qui tunc quoque dux erat, in eadem sententia perseverabat, quemadmodum et in superiore expeditione fecerat, non oportere Athenienses *ex urbe* contra *hostem* exire.

56. Cum autem *Lacedæmonii* in *Atticæ* planitie adhuc essent, antequam ad oram maritimam venirent, *ipse* centum navium classem Peloponneso bellum illaturus instruebat; et postquam *omnia* parata fuerunt, solvit. Ducebat autem in navibus quatuor millia gravis armaturæ militum Atheniensium, et trecentos equites in *aliis* navibus, quæ equis vehendis erant aptæ, quæ ex vetustis navigiis tunc primum factæ fuerant. ad eandem autem expeditionem et Chii et Lesbii cum quinquaginta navibus proficiscebantur. Cum autem hic Atheniensium exercitus solvit, Peloponnesios in *Atticæ* ora maritima versantes reliquerunt. cumque ad Epidaurum Peloponnesi *urbem* pervenissent, magnam *agri partem* vastarunt, et adorti urbem, in spem quidem ejus expugnandæ venerunt; res tamen ipsis non successit. cum autem ab Epidauro solvissent, Træzenium, Haliensem, et Hermionensem agrum vastarunt: hæc autem omnia loca sunt in maritima Peloponnesi ora. Hinc vero solventes,

ad Prasias, agri Lacœnici oppidum maritimum, pervenerunt, ejusque agrum vastarunt, et ipsum oppidum ceperunt ac diripuerunt. His autem actis, domum redierunt. Peloponnesios vero non amplius in Attica versantes, sed domum reversos invenerunt.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
824.

57. Quamdiu autem Peloponnesii in Attica, et Athenienses in navali expeditione erant, hic morbus et militiæ et domi Athenienses absunxit. Quamobrem etiam aiunt, Peloponnesios morbi metu, cum ex transfugis eum in urbe grassari intellexissent, simul etiam cum sepelientes viderent, citius, quam statuerant, inde discessisse. Hac autem expeditione in agro hostili diutissime sunt commorati, totumque vastarunt. nam quadraginta ferme dies in Attica manserunt.

58. Eadem ætate Agnon Niciz, et Cleopompus Cliniz ^{Ante Jun. 25.} filius, Periclis in prætura collegæ, sumtis copiis, quibus ille fuerat usus, Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, et Potidææ adhuc obsessæ bellum statim intulerunt. Cum autem venissent, machinas ei admovent, omniq[ue] ope expugnare conabantur. Sed neque urbis expugnatio, neque cætera pro apparatus magnitudine ipsis succedebant. Nam morbus iste superveniens, hic Athenienses tum graviter afflixit, absuens exercitum, adeo ut et priores Atheniensium milites, morbum contraxerint ex contagio copiarum, quæ cum Agnone venerant, quamvis antea recte valerent. Phormion vero, et mille ac sexcenti milites, apud Chalcidenses non amplius erant. Agnon igitur cum navibus Athenas rediit, ex quatuor millibus militum, mille et quingenta morbo amissis, intra dies circiter quadraginta. Priores vero milites in suo loco remanentes Potidæam obsidebant.

59. Post secundam vero Peloponnesiorum irruptionem Athenienses, cum ager ipsorum iterum esset vastatus, et morbus simul et bellum ipsos premeret, sententiam mutarunt; et Periclem culpæ coeperunt, tum quod sibi evasisset, ut bellum hoc susciperent, tum etiam quod propter ipsum in has calamitates incidissent. ad compositionem vero cum Lacedæmoniis faciendam animis inclinabant: omniq[ue] nonnullos legatos ad ipsos misissent, nihil impetrare potuerant. Tunc autem in maxima dubitatione constituti, omnisque consilii inopes, in Periclem invehebantur. Ille vero, cum ipsos ob præsentem rerum statum indignari videret, omniaque facere, quæ ipse speraverat, coacta concione, (adhuc enim erat exercitus prætor) illos ad fiduciam adhortari, et ira sedata animos illorum mitigare, omnem-

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
324.

que metum illis adimere volebat. Quamobrem in medium progressus hanc orationem habuit.

60. VESTRA in me indignatio mihi expectanti contigit (ejus enim causas intelligo). atque propterea concionem coegi, ut vos commonefacerem, et vobiscum expostularem, si quid vos haud recte vel mihi succensetis, vel rebus adversis ceditis. Ego enim existimo, civitatem, cujus universus status manet erectus, majorem utilitatem privatis hominibus afferre, quam si singulorum civium felicitate privatim floreant, ipsa vero universa jaceat afflicta. Qui enim privatim rem feliciter gerit, si patria evertatur, ipse quoque nihilominus una cum ea perit. Qui vero in republica florente rem infeliciter gerit, is longe facilius conservatur. Quum igitur respublica quidem privatas calamitates sustinere potest, singuli vero *publicas* ipsius *calamitates* ferre nequeunt, 'quomodo non convenit universos opem ipsi ferre? nec oportet facere id, quod vos nunc facitis, qui domesticis jacturis attoniti, reipublicæ salutem deseritis, et me, qui vobis suasi, ut bellum hoc susciperetis, atque adeo vos ipsos, qui mihi assensi estis, accusatis. Atque mihi tali viro irascimini, qui me nulli secundum esse puto, aut in cognoscendis rebus, quæ sunt faciendæ, aut etiam in his explicandis: quique civitatis insuper amore insignis sum, et pecunia invictus. Nam qui novit, neque aperte docet, perinde est, ac si nunquam cogitasset. Et qui utrumque habet, sed reipublicæ est malivolus, 'is pariter nullum amicum consilium ipsi dabit: sed si hoc etiam illi adfuerit, sed pecunia vincatur, hanc unam ob rem cætera omnia venalia habebit. Quare si mihi vel mediocriter hæc præter cæteros adesse existimantes, me autorem in hoc bello suscipiendo sequuti estis, nullo meo merito nunc saltem injuriæ culpam sustineam.

61. " Quibus enim, dum cæteris in rebus fortuna secunda utuntur, optio datur, magna est stultitia, si bellum gerant. Sed si necesse erat, aut cedentes finitimis statim parere, aut periculum subeuntes hoste superato servari; is, qui periculum subterfugit, majorem reprehensionem meretur, quam ille, qui hoc fortiter sustinuit. Atque ego quidem *nunc etiam* idem sum, *qui et ante*; nec a sententia discedo. Vos vero *sententiam* mutatis, postquam vobis

¹ Quo pacto non convenit universos periculum ab illa propulsare? Atqui contra, in eo, quod nunc agitis, domesticis jact. etc. interpretatur Steph. æqueus conjecturam suam, quæ ex præf. facit præ, et ante ð subaudit narræ: perinde ac si dictum esset, narræ τοῦτο ð τῶν ἰσχυρῶν ð. etc. HUDS.

² Is peræque nihil e re ipsius loquitur etc. Valla. Accius. IDEM:

accidit, ut rebus quidem integris bellum suscipereis autoritatem meam sequenti, calamitatibus vero afflicti, poenitentia ducamini; mei que consilii ratio, propter vestri iudicii imbecillitatem, non recta videatur: quia id quidem, quod molestiam affert, ab unoquoque vestrum jam sentitur; communis vero utilitas, quæ adhuc est remota, nondum patet. Itaque quia paulo major rerum conversio, eaque repente incidit, imbecillo abjectoque animo estis ad sententiam vestram tuendam. Repentinus enim et inexpectatus casus, et qui maxime præter opinionem accidit, animum dejecit. Quod cum aliis in rebus, tum vero præcipue in hoc morbo vobis accidit. Tamen cum civitatem magnam incolatis, et in institutis ipsi paribus sitis educati, vos etiam decet animis excelsis gravissimas quasque calamitates sustinere, nec dignitatem delere: (Perinde enim homines damnare solent eum, qui per ignaviam deserit suam gloriam, ac eum odisse, qui per confidentiam, alienam affectat.) Sed deponentes rerum privatarum dolorem, reipublicæ succurrere, ejusque salutem tueri.

Bel.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
334.

62. " Quod autem attinet ad belli laborem, *et ad vestram opinionem, qua adducti veremini*, ne sit diuturnus, nec tamen *ideo* magis victoriam obtineamus, vobis et illa sufficiant, in quibus jam sæpe alias demonstravi, ipsum non recte suspectum esse. Declarabo autem hoc quoque, quod neque vos ipsi unquam antehac cogitasse mihi videmini, licet vobis adsit, de magnitudine (inquam) imperii; neque ego in superioribus meis orationibus *declaravi*. Et ne nunc quidem *hac oratione* uter, quæ quandam jactationis speciem habet, nisi vos præter rationem animis consternatos viderem. Existimatis enim vos sociis tantum imperare. Ego vero pronuntio, duarum orbis terrarum partium, terræ et maris, quarum usus est manifestus, alteram totam in vestra potissimum potestate esse, non modo quoad nunc tenetis, verum etiam quoad progredi voletis. Nec enim ullus est Rex, nec ulla alia gens earum, quæ nunc vivunt, quæ vos cum præsentis classis apparatu navigantes prohibere possit. Itaque constat, istam potentiam non esse conferendam cum usu, vel ædificiorum, vel agri, quibus quasi magnis quibusdam rebus vos privatos putatis; neque vos decet iniquo potius, *quam sedato* animo rerum istarum *jacturam* ferre: sed leve quoddam divitiarum de-

¹ Spositoque privatarum rerum dolore, debemus salutem publicam vindicare, huic belli labori, ne magnus sit, resistentea. Et satis quidem illa sunt, in quibus alias sæpe demonstravi, me non jure vobis in suspicionem venire etc. *Vulla, diversom, ut videtur, a nostra interpunctionem sequena.* HUDS.

Ball.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. S.
U. C.
Varr.
394.

cus, et ornamentum *hæc* existimare, et negligere; et vobis persuadere, libertatem quidem, si eam fortiter retineamus et conservemus, hæc facile recuperaturam: sed si aliorum imperio pareamus, reliquas etiam fortunas, quas jam possidemus, imminutum iri; quod *illis, qui suam libertatem produunt*, accidere solet. Et neutra in re nos a nostris majoribus degenerare *debet*; qui res istas non ab aliis acceptas, sed suis laboribus partas retinuerunt, et præterea conservatas nobis tradiderunt. Turpius autem est rebus, quas possidemus, privari, quam rem infelicititer gerere, dum quærimus. *Debet* etiam nos adversus hostes ire non solum cum fidentia, sed etiam cum contemtionem. Gloriatio enim etiam ex felici imperitia vel cuilibet ignavo innascitur. At contemtio *ei innascitur*, qui vel consilio se adversarius superiorem esse confidit. id, quod nobis adest. Et prudentia, si fortunæ conditio sit æqualis, propter animi celsitudinem, audaciam reddit tutiorem, et spei minus fidit, cujus vires sunt in dubio: "sed consilio *fidit*, cujus providentia ex præsentibus copiis est exploratio.

63. "Debet etiam vos dignitati, quam respublica propter imperium habet, (qua vos omnes lætamini) opem ferre: nec labores subterfugere, aut ne honores quidem consecrari: neque existimare, de una tantum re, de libertate videlicet in servitutem commutanda, certamen esse; sed et de imperio amittendo, et de periculo ob offensas in imperio contractas impendente. a quo ne discedere quidem vobis amplius licet: "etiam si quis vestrum hoc in præsentia veritas, vitam quietam agendo se viri boni fortisque officio defungi existimet. nam ut tyrannidem, hoc *imperium* jam tenetis: quod occupare quidem videtur injustum; deponere vero, periculosum. Nam hujusmodi homines, *qui pacis et otii sunt cupidi*, si cæteris quoque *idem* persuaderent, et si forte liberi, et *arbitratu suo viventes*, per se, et seorsum ab aliis civitatem incoherent, eam protinus perderent. Etenim tranquillitas, nisi cum agendi studio sit conjuncta, servari non potest; neque civitati principatum obtinenti, sed subditæ quietam securamque agere servitutem conducit.

^a Sed consilio, quod certius est et providentius, ex præsentibus rebus deducto. *Acacius. Huds.*

^x Si quis hoc etiam veritus in præsentia, in removendis a se negotiis (*id est*, removenda negotiorum cura) se fortem præstat. *Steph.* Si quis metu et inertia adductus hoc tempore ad justitiam remigrare velit. *Cass.* Si quis hæc etiam in præsentia non metuens, vitæ tranquillitate, quam se adepturum sperat, si hostibus imperio credatur, confidens, se fortem præstat. *Æ. Portus*, particulam *ad* adiciens participio *didus*. *Vide Annot. Huds.*

64. " Vos vero neque ab hujusmodi civibus decipiāmini, neque mihi succenseatis, (cui vos etiam de bello gerendo assensi estis) licet hostes, qui nobis bellum intulerunt, fecerint ea, quæ illos facturos esse verisimile erat, quia vos *ipsis* parere nolueritis. quandoquidem morbus iste præter omnem nostram expectationem accidit (res profecto, quæ una omnium spem superarit) ejusque causa magna ex parte me in longe majora vestrum odia incurrisse scio; *sed* immerito, nisi etiam quum aliquid præter vestram expectationem feliciter gesseritis, mihi tribuatis. Mala enim, quæ divinitus accidunt, necessario; quæ ab hostibus proficiuntur, fortiter sunt ferenda. hæc enim et antea in hujus civitatis more posita erant; nunc vero *cavete*, ne in vobis prohibeantur, *neve a vobis dissolvantur*. Sciat autem hanc urbem maximum nomen apud omnes mortales consecutam, quod rebus adversis minime cedat; eamque et plurimos milites ac labores bello impendisse, maximamque potentiam ad hoc usque tempus habuisse, cujus apud posteros in æternum, etiam si tandem aliquando succumbamus (natura enim comparatum est, ut omnia decrescant) memoria relinquetur: quod videlicet nos Græci plurimorum Grecorum imperium jam obtinuerimus, et gravissima bella, tum adversus universos, tum adversus singulos, sustinuerimus, præterea quod urbem rerum omnium copia instructissimam, et frequentissimam incoluerimus. Quamquam is quidem, qui segnis est, hæc vituperabit: sed qui est agendi studiosus, ipse quoque æmulabitur. si quis vero non possideat, invidet. Cæterum *aliis* invidios et graves in præsentia esse omnibus contingit, quotquot alteri alteris imperare voluerunt. Qui vero maximarum rerum gratia suscipit invidiam, is quidem recte sibi consulit. Odium enim non diu durat: sed et præsens splendor, et gloria in posterum perpetuo celebranda relinquitur. Vos igitur quod in reliquum tempus honestum futurum est, nec est in præsentia inhonestum, cogitatione prospicientes, præsentis animorum alacritate utrumque quaeratis: neque ullum caduceatorem ad Lacedæmonios mittatis, neque significationem detis, vos præsentibus incommodis premi. Nam qui in calamitatibus animo minimam afficiantur, et re ipsa plurimum *ipsis* resistunt, isti et publice et privatim omnium sunt præstantissimi.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
384.

⁊ Quæ duo vos prospicientes, decus futurum, et dedecus præsens, alacri jam animo decus capessite, et dedecus devitate etc. *Valla, Acutus, Æ. Port.* quasi et *abris alyx* legissent. *RUB.*

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
324.

65. His verbis Pericles Atheniensium iram in se conceptam mitigare, animosque *illorum* a præsentibus malis abducere conabatur. Illi vero publice quidem ejus oratione flectebantur, nec *illos legatos* ad Lacedæmonios amplius mittebant, et in bellum animis impensius incumbebant: sed privatim calamitates, quibus premebantur, ægre ferebant. Pauper quidem, quod, tenuiores facultates habens, bellum ingressus esset, et tamen his ipsis privatus esset. Illi vero, qui opibus pollebant, quod egregia in agris prædia, villasque magnifice ædificatas, et sumtuosa suppellectile instructas amisissent: sed, quod omnium erat gravissimum, quod pro pace bellum haberent. Nec prius universi iram, quam in eum conceperant, deposuerunt, quam eum pecunia mulctarunt. Rursus tamen non multo post (id quod vulgus facere solet) *ipsum* belli ducem elegerunt, eique rerum omnium administrationem commiserunt: quod domestici quidem luctus, et jacturæ, quam singuli privatim fecerant, dolorem jam minus sentirent; ipsum vero in rebus, quibus universa civitas indigebat, administrandis, plurimi faciendum esse judicarent. Quamdiu enim reipublicæ præfuit in pace, eam moderate rexit, eamque bona fide tutatus est; ejusque sub imperio ad maximam potentiam evecta erat. Postquam autem hoc bellum susceptum est, in hoc etiam ille reipublicæ vires videtur prævidisse. Duos autem annos et sex menses *a bello moto* præterea vixit: et post ejus mortem, ejus providentia in bello magis cognita est. Ille enim dicebat victores evasuros, si quiescerent, rebusque nauticis operam darent; neque novum imperium quærerent, dum hoc bellum gererent; neque rempublicam in discrimen vocarent. Illi vero et hæc omnia contra egerunt, et alia, quæ ad hoc bellum pertinere non videbantur, ob privatam ambitionem, et privatos quæstus, in suam, sociorumque perniciem administrarunt. Nam quum ea, *quæ gerenda suscipiebant*, feliciter succedebant, honor et fructus ad privatos potius, *quam ad rempublicam* redibat: quam vero infeliciter succedebant, reipublicæ detrimentum in hoc bello afferebant. Hujus autem rei hæc fuit causa, quod cum ille et dignitate et consilio polleret, et manifeste omnium civium integerrimus esset, ut nullis pecuniæ muneribus se corrumpi pateretur, plebem in officio liberaliter contineret, nec ab ea magis regeretur, quam ipse eam regeret. Nam cum non malis artibus potentiam adeptus esset, ad multitudinis voluntatem nihil dicebat: sed eam pro sua autoritate castigare, quinetiam nonnullis in rebus

ei palam adversari poterat. Quoties igitur eos aliquid intempestive ac petulantiae confidentia pulsos audere animadvertibat, *eos*, incusso metu, dicendo reprimebat. Contra vero, eos temere et absque causa trepidantes ad fiduciam reducebat. Quare verbo quidem erat dominatus popularis; sed re ipsa penes primarium *populi* virum principatus erat. Qui vero eum sunt sequuti, cum potius inter se dignitate pares essent, et eorum singuli principem in republica locum affectarent, omnia ad *populi* voluntatem dicere, ejusque libidini rempublicam permittere coeperunt. Unde cum multis aliis in rebus peccatum est, (ut in ampla civitate, et quæ principatum obtinet, *accidere plerumque solet*,) tum etiam in expeditione in Siciliam facta, quæ suscepta est non tam peccato iudicii, *et culpa* eorum, ad quos *ipsi Athenienses* proficiscebantur, quam illorum, qui *classem illam* emisierunt, qui non cognoscebant ea, quæ *suis illuc* profectis conducebant: sed propter privatas similitates, de *populi* principatu contententes, et res, quæ militiæ gerebantur, debilitarunt, et *domi* totum reipublicæ statum mutuis discordiis tunc primum conturbarunt. Quamvis autem in Sicilia rem infelicitate gessissent, et cum alium apparatus, tum etiam majorem classis partem amisissent, et in ipsa urbe seditione jam laborarent, tamen tres annos restiterunt, et prioribus hostibus, et Siculis, qui se illis adjunxerant, quinetiam plerisque sociorum, qui *ab ipsis* defecerant: mox etiam Cyro, Regis Persarum filio, qui se *Lacedæmoniis* adjunxerat, et pecunias Peloponnesiis ad classem dederat. Nec prius *hostibus imperio* cesserunt, quam ipsi mutuis discordiis collisi conciderunt. Tanta prudentia tunc in Pericle fuit, qua cæteros cives longe superans, civitatem Peloponnesiis eo bello vel facillime superiorem fore præviderat.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. S.
U. C.
Varr.
324.

66. Lacedæmonii vero, eorumque socii, eadem æstate cum centum navibus profecti sunt in insulam Zacynthum, quæ jacet e regione Elidis. Zacynthii autem sunt Achæorum ex Peloponneso coloni, et Atheniensium erant socii. Illa autem classe adversus *illos* vehebantur mille gravis armaturæ milites Spartani, et Cnemus Spartanus, classis præfectus; exscensuque ex navibus in terram facto, magnam illius agri partem vastarunt. cumque illi deditionem facere nollent, domum redierunt.

Maio
exeunte.

67. Eadem æstate jam extrema, Aristeus Corinthius, et Lacedæmoniorum legati, Aneristus, Nicolaus, Stratodemus, et Timagoras Tegeates, et suo nomine Polis

Ante
Sept. 21.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
324.

Argivus, dum iter facerent in Asiam ad Regem, si qua ratione ei persuadere possent, ut sibi pecuniam daret, bellicque societatem secum iniret, primum in Thraciam ad Sitalcem Teræ filium iverunt, cupientes, si possent, ei persuadere, ut relicta Atheniensium societate ad suam transiret, et conjunctis armis secum Potidæam iret, ubi erat Atheniensium exercitus, qui *urbem* obsidebat; utque eos suis auxiliis juvandi finem faceret, sibi que adesset, ut illo adjuvante, quo proficiscebantur, ire possent trans Hellespontum ad Pharnacem Pharnabazi filium, qui eos ad Regem erat deducturus. Sed cum forte Atheniensium legati, Learchus Callimachi, et Ameniades Philemonis *filius*, apud Sitalcem tunc adessent, Sadoco Sitalcæ filio, qui civis Atheniensis factus fuerat, persuaserunt, ut eos sibi traderet, ne, si ad Regem transivissent, quantum in ipso situm esset, illi suæ civitati nocerent. Ille vero eorum verbis adductus, illos, dum per Thraciam iter facerent ad navigium, quæ Hellespontum erant trajecturi, antequam *id* conscenderent, comprehendit, missis aliis quibusdam cum Learcho et Ameniade: illosque bis tradi jussit. Hi vero *eos* acceptos Athenas detulerunt. Qui cum eo pervenissent, Athenienses veriti, ne Aristeus, si evasisset, longe pluribus maleficiis *se* afficeret, quia eum et ante rerum omnium, quæ ad Potidæam, et in Thracia gestæ fuerant, autorem fuisse constabat, omnes eodem die, indemnatos, et quædam dicere volentes, interfecerunt, et in profundas fossas dejecerunt: æquum esse censentes, parem gratiam Lacedæmoniis referre, eosque eodem modo tractare, quo ipsi suos ante tractarant, qui negotiatores Atheniensium et sociorum, quos ceperant in onerariis navibus circa Peloponnesum navigantes, interfecerant, et in profundas fossas dejecerant. Lacedæmonii enim hujus belli initio omnes, quos in mari cepissent, ut hostes trucidabant, tam Atheniensium socios, quam eos, qui neutrorum partes sequebantur.

Ante
Sept. 21. 68. Sub idem tempus, extrema jam æstate, et Ambraciotæ, cum ipsi, tum etiam multi barbari, quos ex suis sedibus excitant, expeditionem fecerunt adversus Argos Amphiloichicum, cæteramque Amphiloichiam. Inimicitie autem, quæ ipsis cum Argivis intercesserant, hinc initium duxerunt. Argos Amphiloichicum, et reliquam Amphiloichiam, Amphiloichus Amphiarai *filius*, post bellum Trojanum, domum reversus, cum rerum status, qui Argis erat, ei non placeret, condidit in sinu Ambracico, de eodem patriæ suæ nomine Argos, *cognomine vero Amphiloichicum*

appellans. Hæc autem urbs omnium in Amphilochia sitarum maxima erat, et potentissimos quosque habebat incolas. Sed *ejus incolæ* multis post sæculis, calamitatibus afflicti, Ambraciotas agro Amphilochico finitimos, in civitatis societatem arcessiverunt. Linguamque Græcam, quæ nunc est in usu, tunc primum didicerunt ex Ambraciotis, qui in eadem urbe cum ipsis habitabant. At reliqui Amphilochi barbari sunt. Ambraciotæ igitur progressu temporis Argivos urbe pellunt, ipsique retinent urbem. Amphilochi vero urbe pulsî sese Acarnanibus dediderunt: et utrique Athenienses in auxilium advocarunt, qui Phormionem ducem, et triginta naves ipsis miserunt. Cum autem Phormio eo pervenisset, Argos per vim ceperunt, et Ambraciotas in servitutem abstraxerunt; urbeinque Amphilochi et Acarnanes communiter incoluerunt. Postea vero societas inter Athenienses et Acarnanes tunc primum est inita. Ambraciotæ igitur tunc primum inimicitias cum Argivis, propter suos in servitutem ab illis abstractos, susceperunt; posteaquam in hoc bello hanc expeditionem fecerunt, exercitu ex suis militibus, et Chaonibus, et aliis quibusdam finitimis barbaris collecto. Et ad Argos profecti, agrum quidem in suam potestatem redegerunt: sed cum urbem aggressi expugnare non potuissent, domum redierunt, et alii ab aliis dirempti ad suam quique gentem reverterunt. Atque hæc quidem æstate ista sunt gesta.

69. Ineunte autem hyeme, Athenienses viginti naves, et Phormionem ducem circa Peloponnesum miserunt: qui ex belli sede, quam Naupacti habebat, proficiscens, diligenter observabat, ne quis Corintho, et ex sinu Crisæo enavigaret, neve eo intraret. alias etiam sex in Cariam, et Lyciam, et Melesandrum ducem *miserunt*, ut pecunias ab istarum regionum incolis exigerent; neque oneraria navigia ex Phaselide, et Phœnice, et ex illa continente proficiscentia, a Peloponnesiis latronibus, qui ex ipsa Peloponneso veniebant, infestari sinerent. Melesander autem cum exercitu Atheniensium, et sociorum, qui navibus simul vehebantur, in Lyciam ingressus, proelio superatus occidit, et quandam copiarum partem amisit.

70. Eadem hyeme Potidæatæ, cum diutius obsidionem tolerare non possent, et Peloponnesiorum irruptiones in Atticam factæ nihilo magis Athenienses removerent, et res frumentaria defecisset, et alia multa præterea pro necessario victu illic jam accidissent, quinetiam nonnulli mutuo se gustassent, ita demum in colloquium de deditione vene-

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
324.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
325.
Ante

Mar. 16.

Bell. runt cum Atheniensium ducibus, quibus ea urbis obsi-
 Pelop. dendae cura mandata fuerat, Xenophonte Euripidis, Hesti-
 an. 2. odoro Aristoclidæ, et Phanomacho Callimachi *filio*. Illi
 Olymp. vero *conditiones oblatas* acceperunt, tum quod exercitum
 87. 3. in loco frigido magna incommoda ferre animadverterent,
 U. C. tum etiam quod respublica duo talentorum millia in illam
 Varr. obsidionem jam impendisset. His igitur conditionibus
 325. deditionem fecerunt, ut ipsi exirent, et liberi, et uxores,
 et milites auxiliarii, cum privis tunicis, foeminae vero cum
 binis, cumque certa singuli ad viaticum pecunia. Atque
 hi quidem interposita fide publica egressi abierunt, et in
 agrum Chalcidicum, et quo quisque potuit. Athenienses
 vero ducibus crimini dederunt, quod populi injussu compo-
 sitionem fecissent (existimabant enim *illos* urbem expugnare
 potuisse, quemadmodum volebant) postea vero colonos ex
 suo corpore. Potidæam miserunt, eamque incoluerunt.
 Atque hæc quidem hac hyeme sunt gesta; et secundus
 hujus belli annus finitus est, quod Thucydides conscripsit.

Bell. 71. Ineunte ætate, Peloponnesii, eorumque socii in
 Pelop. Atticam quidem nullam irruptionem fecerunt: sed cum
 an. 3. copiis adversus Platæam iverunt. Archidamus vero Zeux-
 Olymp. idami *filius*, Lacedæmoniorum Rex, illis præerat, et castris
 87. 3. positis agrum vastaturus erat. Sed Platæenses, legatis
 U. C. statim ad ipsum missis, hæc dixerunt. "Archidame, et
 Varr. Lacedæmonii, neque juste, neque ex dignitate vestra,
 324. patrūque vestrorum facitis, qui agrum Platæensem ho-
 Post stiliter invaditis. Pausanias enim Cleombroti *filius*, Lacedæ-
 Mar. 16. monius, qui Græciam Medorum dominatu liberavit,
 cum Græcis, qui pugnae apud nos commissæ idem periculum
 subire voluerunt, cum victimas Jovi Liberatori in
 Platæensi foro immolasset, omnesque socios convocasset,
 Platæensibus et agrum et urbem reddidit, ut sua possi-
 dentes, *hic* suis legibus viverent, et dixit, nullum unquam
 injuste, ne servitutis quidem imponendæ gratia, bellum
 ipsis illaturum; alioqui socios, qui aderant, pro viribus
 vim ab ipsis propulsaturos. Hæc igitur patres vestri
 propter virtutem, et animi alacritatem, quam in illis
 periculis demonstravimus, nobis tradiderunt. Vos vero
 contra facitis. Nam cum Thebanis, qui nobis sunt ini-
 micissimi, huc venitis, ut nos in servitutem redigatis.
 Deos autem contestati, et eos, qui jurisjurandi testes tunc
 fuerunt, et vestros patrios, et nostros indigenas, vos ro-
 gamus, ne agrum Platæensem lædati, neve jusjurandum
 violetis: sed jure nostro *nos* vivere sinatis, quemadmodum
 Pausanias statuit.

72. Cum autem Platæenses hæc dixissent, Archidamus illorum orationem excipiens, hæc respondit. "Æqua est vestra oratio, Viri Platæenses, si verbis facta respondeant. Quemadmodum igitur Pausanias vobis præstitit, cum vos ipsi vestro jure vivatis, tum etiam alios pro vestra virili parte in libertatem vindicetis, quotquot eadem pericula tunc vobiscum subierunt, et ejusdem fœderis, ac jurisjurandi participes fuerunt, et qui nunc Atheniensibus servant. Nam vestri ipsorum causa, et aliorum in libertatem asserendorum gratia tantus apparatus *tunc* factus fuit, tantumque bellum fuit susceptum, cujus *libertatis*, cum vos quoque maxime participes fueritis, jusjurandum etiam servetis: sin minus (ad quæ vel ante vos jam invitavimus,) quiescat, res vestras possidentes, ac neutrorum partes sequamini, et utrosque quidem amicitiae causa, neutros vero belli gratia recipiatis." Atque hæc quidem nobis placent. Archidamus igitur hæc dixit. Platæensium vero legati his auditis in urbem redierunt, cumque rem ad populum retulissent, Archidamo responderunt: "Nihil a se eorum, quæ ab ipso petebantur, sine Atheniensibus fieri posse. suos quippe liberos, et conjuges apud illos esse. seque toti civitati timere, ne post ipsorum discessum, Athenienses venirent, et impedirent, aut etiam Thebani, propterea quod cautum esset de utrisque recipiendis, suam urbem rursus occupare conarentur." Ille vero illos bene sperare jubens, ad hæc respondit: "Vos igitur urbem et ædificia nobis Lacedæmoniis tradite, et fines agri demonstrate, et numerum vestrarum arborum, et quicquid aliud in numerum cadere potest. vos vero abite quocunque vultis, quamdiu bellum durarit. ubi autem hoc fuerit confectum, reddemus. Interea vero, ut depositum servabimus, agrum colentes, et tributum pendentes, quod vobis suppeteret possit.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. f.
U. C.
Varr.
32 f.

73. Illi vero, his auditis, in urbem redierunt. cumque his de rebus cum multitudine consultassent, responderunt: "Se velle conditiones sibi ab eo oblatas cum Atheniensibus prius communicare; et si illis persuadere possent, se ad hæc facienda paratos esse." Interea vero petierunt, ut inducias secum faceret, et ab agro vastando sibi temperaret. Ille vero inducias fecit tot dierum, intra quot verisimile videbatur, responsum Athenis afferri posse; et ab agro vastando sibi temperavit. Platæenses vero legati ad

* Athenienses venirent ista non permissuri. *Valla.* Athenienses venientes id factum non approbarent. *Acacius.* Athenienses venirent, ejusque custodiam illis eriperent. *Hobbesius.* *Huds.*

Bell. Athenienses profecti, et agitato cum illis consilio, redie-
 Pelop. runt, hæcque civitati retulerunt: "Neque in superiore
 an. S. tempore, viri Plataenses, ex quo societatem inivimus,
 Olymp. Athenienses dicunt se passos esse nobis injuriam fieri,
 87. 3. neque nunc passuros; at pro viribus opem laturos:
 U. C. vobisque mandant, per jusjurandum, quod vestri patres
 Varr. jurarunt, nequid novi in societate moliamini.
 32 1/2.

74. Cum legati hæc renuntiassent, Plataenses decreverunt non deserere Athenienses; sed pati et agrum ante suos oculos vastari, si necesse esset, et perferre quicquid aliud contingere posset: nec quemquam amplius emittere, sed ex muris respondere, "Se non posse facere ea, quæ a Lacedæmoniis petebantur." Cum autem hoc responsum illis dedissent; tunc vero Rex Archidamus primum Deos et heroës indigenas contestari cœpit, his verbis. "Dii, quotquot agri Plataënsis præsidēs estis, et heroës, testes estote, neque primum, cum isti societatis jusjurandum prius violarint, nos in hunc agrum injuste venisse, in quo patres nostri post vota vobis nuncupata, Medos superarunt, et quem Græcis benignum præbuitis, ut in eo dimicarent: neque nunc, si quid faciamus, nos injuste facturos. nam cum multas, æquasque conditiones obtulerimus, nihil ab illis impetrare potuimus. * Testes igitur estote, illos quidem, qui nos injuriis provocarunt, pro injuriis illatis poenas nobis duros: nos vero, qui bellum ipsis jure inferimus, merito poenas de illis sumturos."

75. His verbis Deos obtestatus, aciem ad prælium instruxit. ac primum quidem ipsos, ne quis amplius exiret, circumvallavit arboribus, quas ceciderant. Deinde vero aggerem ad urbem aggresserunt, illam propediem expugnatum iri sperantes, tanta militum manu in opere occupata. Itaque cæsam e Cithærone materiam aggeri utrinque adhibebant, storearum instar, murorum loco admoventes, ne humus aggesta latius diffunderetur. In hunc autem aggerem ingerebant ligna, lapides, humum, et si quid aliud injectum ad opus absolvendum facere videbatur. In hoc autem aggeris opere septuaginta dies cum totidem noctibus conjunctis continenter consumserunt, ita inter se opus quietis gratia partiti, ut alii quidem materiam congererent, alii vero somnum et cibum caperent. Et Lacedæmonii, qui peregrinis singularum civitatum militibus præerant, operi præpositi, ad opus urgebant. Plataenses vero hunc

* Itaque concedite, ut et ii, qui cœperunt injuriam facere, poenas dent; et qui merito punire parant, poenas sumant. *Valla.* Huds.

aggerem extolli cernentes, murum ligneum composuerunt, suisque muris imposuerunt ab illa parte, qua agger excitabatur; alterumque murum lateritium intra ligneum ædificarunt, materiam ex vicinis ædibus, quas demoliebantur, detrahentes. Lignis autem internexis materiam colligabant, ne succrescens ædificium infirmum esset. Habebat autem munimenta objecta, quibus protegeretur, coria, et centones; ut et qui in opere erant occupati, et ligna ipsa nullis igniferis missilibus peterentur; utque in tuto essent. Murus autem in magnam altitudinem extollebatur, et agger non segnius ex adverso contra ipsum surgebat. Platæenses vero tale quiddam excogitant. Interciso muro, qua agger *urbi* imminebat, illius humum *in eam* importabant.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
324.

76. At Peloponnesii hac re cognita, cœnum in cratibus arundineis involventes, in aggeris partem humo subtracta divisam conjecerunt, ne, sicut humus diffuens, *in urbem* portaretur. Illi vero isto conatu exclusi, ab hoc quidem abstinuerunt: sed cuniculos egerunt, eosque conjectura ab urbe sub ipsum aggerem dirigentes, humum ad se rursus subducere cœperunt; diuque illos, qui foris erant, latuerunt, adeo ut illis humum etiam atque etiam aggerentibus, minus tamen opus absolverent, quod ipsorum agger deorsum subduceretur, et in partem, quæ evacuabatur, semper subsidens caderet. Sed veriti, se ne sic quidem paucos multis resistere posse, hoc quoque excogitarunt: magnum quidem ædificium, quod aggeri oppositum exstruebatur, ædificare desierunt: at ab utroque ejus latere ducto initio, qua muro humiliori, cum altero urbis muro conjungebatur, murum lunata forma urbem versus ducere cœperunt, ut, si magnus caperetur, hic hostibus resisteret, eosque novum aggerem ad eum rursus aggerere cogeret; et ulterius procedentes, duplicem laborem sustinere, et in majore periculo constitui. Peloponnesii vero dum aggerem jacerent, simul etiam urbi machinas admoverunt: unam quidem, quæ per aggerem admota, magnam ingentis illius ædificii partem conquassavit, et Platæenses perterrefecit: alias vero ab alia muri parte, quas ipsi Platæenses laqueis circumjectis reflectebant, et trabes ingentes, quas ab utroque capite longis ferreis catenis suspenderant, ex binis antennis supra murum inclinatis ac prominentibus transversas sursum trahebant, et quoties machina aliquam muri partem petitura erat, trabem laxatis catenis, atque e manu remissis, cum impetu demittebant. illa vero cum impetu delata, prominens rostrum refringebat.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 3.
U. C.
Varr.
325.
Jul. 6.

77. Postea vero Peloponnesii, cum machinæ nihil proficerent, et adversus aggerem munitio erigeretur, existimantes præsentibus terroribus urbem capi non posse, æ ad eam muro cingendam parabant. Ispis tamen urbem prius igne tentare placuit, si possent coorto vento eam incendere, quod spatiosa non esset. Nullum enim oppugnationis genus intentatum prætermittebant, si forte sine sumtu, et obsidione in suam potestatem redigere possent. comportatos igitur materiæ fasciculos primum quidem in eam partem, quæ erat inter murum et aggerem, ex ipso aggere conjecerunt. Cum autem propter tantam hominum manum celeriter fuisset repleta, in reliquum etiam urbis, quantum de loco superiore plurimum occupare potuerunt, materiam congesserunt: eamque injecto igne, cum sulphure et pice, incenderunt; tantaque flamma excitata est, quantam nullus unquam ad illud usque tempus saltem manu excitatam viderat. Jam enim et alias arbores, quæ sunt in montium sylvis, casu, vi ventorum, mutuo concursu collisæ, ignem, flammamque ex hoc conceptam emisierunt. Hoc vero incendium et magnum exstitit, et Platæenses, qui cætera vitarant, propemodum absumsit. ^b Nam intra ad complures urbis regiones accedere tutum non erat. Quod si ventus secundus (ut adversarii speraverant) ad ipsam accessisset, effugere non potuissent. Nunc vero hoc etiam accidisse fertur, magnam vim aquæ de cælo cum tonitruis effusse flammam restinxisse, et ita periculo liberasse.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.
Jul. 6.

78. Peloponnesii vero, cum hoc quoque conatu frustrati fuissent, quadam copiarum parte ibi relicta, et cæteris dimissis muro urbem undique cingere cœperunt, ambitus loco inter singulas civitates distributo. Fossa autem erat, et interna, et externa, ex qua lateres fecerunt. Postquam autem totum opus absolutum fuit sub Arcturi ortum, præsidio ad dimidii muri custodiam relicto (nam alterum dimidium Bæoti custodiebant) cum exercitu redierunt, et alii ab aliis digressi, in suas quique urbes se receperunt. Platæenses vero liberos, et uxores et maximos quosque natu, et hominum nullius usus multitudinem jam ante Athenas exportarant. Ipsi vero, qui relictis obsidebantur, erant numero quadringenti, et Athenienses octoginta, et centum

^b Nam intra magnum urbis spatium ad muros accedere non dabatur, quod exiguus urbis tractus relictus erat, quo flamma non pertingeret. *Æ. Post.* Ita vero locum interpretatus sum, ac si πολλοῦ χωρίου τῆς πόλεως πλάσσειν pro πρὶ πολλοῦ etc. accipiendum esset, uti apud *Sophoclem* πλάσσειν νῆον pro πρὶ νῆον. HUNDS.

ac decem mulieres, quæ panem faciebant. Tot erant universi, quum obsidionem tolerare cœperunt: nec ullus alius aut servus, aut liber in urbe erat. Huiusmodi igitur fuit obsidio contra Plataenses instituta.

79. Eadem autem æstate, simul atque expeditio contra Plataenses est a *Lacedæmoniis* suscepta, Athenienses cum duobus millibus sui corporis militum graviter armatorum, et ducentis equitibus, bellum intulerunt Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, et Bottiæis, frumento jam maturo. His vero præerat Xenophon Euripidis *filius*, cum duobus aliis ducibus. Cum autem ad Spartolum Botticam copias duxissent, frumentum corruperunt. Hæc autem civitas quorundam civium opera, qui hoc moliebantur, dedicationem factura videbatur. Sed cum *adversæ factionis homines*, qui hæc *patri* nolebant, Olynthum *nuntios auxilium petitu- ros* ante misissent, gravis armaturæ milites venerunt, et reliquus exercitus ad urbis custodiam. Qui cum Spartolo adversus hostem prodiiasset, Athenienses prœlium ad ipsam urbem cum eo commiserunt. Et Chalcidensium gravis armatura, et cum illis nonnulli auxiliarii milites ab Atheniensibus vinctur, et in urbem sese recipiunt. Chalcidensium vero equitatus, ac levis armatura vincit Atheniensium equitatum, et levem armaturam. *Chalcidenses* autem habebant aliquot, non multos *tamen*, cetratos ex agro, qui Crusis appellatur, cumque non multo ante prœlium commissum fuisset, alia cetratorum manus, Olyntho *missa*, suis subsidio venit. Tunc vero levis armaturæ milites, qui Spartoli erant, cum *novum subsidium* vidissent, tum recentium copiarum accessione magis confirmati, tum etiam quod antea victi non fuissent, cum Chalcidensium equitatu et subsidiariis Athenienses iterum invadunt. Illi vero se recipiunt ad duas cohortes, quas ad impedimenta reliquerant. Quoties autem Athenienses armis infestis eos petebant, illi recedebant; quoties vero recedebant, eos urgebant, et tela in eos jaculabantur. Et Chalcidensium equites adequitantes, qua *locus ad hostes invadendum opportunus* videbatur, impressionem in eos faciebant; et Athenienses maxime percussos in fugam verterunt, et longe sunt persequuti. Atque Athenienses quidem fuga Potidæam se receperunt, posteaque, *suorum* cadaveribus fide publica interposita receptis, cum copiarum reliquiis Athenas revertunt. Ex eorum autem numero quadringenti et triginta, omnesque duces obierunt. Chalcidenses vero et Bottiæi tropæum statuerunt, susceptisque suorum cadaveribus, in suas quique urbes discesserunt.

Ball.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.
Sept. 19.
Julio
exeunte.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
385.
Septem-
bri.

80. Eadem ætate, non multo post hæc, Ambraciotæ, et Chaones, cupientes totam Acarnaniam subigere, et ab Atheniensibus alienare, Lacedæmoniis persuaserunt, ut classem ex sociis civitatibus pararent, et mille gravis armaturæ milites in Acarnaniam mitterent. Dicebant enim, illos, si cum navibus, simul et peditatu secum venirent, (quod Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, copiis coactis opem *suis laborantibus* ferre non possent) Acarnania facile potitos, Zacynthum etiam, et Cephalleniam in suam potestatem redacturos, ut non amplius ita libera Atheniensibus circum Peloponnesum navigatio esset: quinetiam Naupacti capiendæ spem esse. Lacedæmonii vero illorum verbis adducti Cnemum, qui classis Prætor adhuc erat, et gravis armaturæ milites *eo* cum aliquot navibus e vestigio mittunt. Nuntiis autem circummissis imperarunt sociis, ut classem expedirent, et primo quoque tempore Leucadem venirent. Corinthii autem potissimum, Ambraciotis, suis colonia, studiose favebant; et classis quidam Corinthiorum, Sicyoniorum, et oppidorum in illa regione sitorum instruebatur. Nam Leucadiorum, Anactoriorum, et Ambraciotarum *classis*, jam ante *eo* profecta, ad Leucada præstolabatur. Cnemus vero et mille gravis armaturæ milites, quos secum ducebat, postquam mare trajecerunt clam Phormione, qui viginti navibus Atticis præerat, quæ circa Naupactum in præsidio erant, se confestim ad expeditionem itinere terrestri faciendam parare cœperunt. eique præsto fuerunt ex Græciis quidem, Ambraciotæ, Leucadii, et Anactorii, et mille Peloponnesii, quos ipse secum ducebat. Ex barbaris vero, mille Chaones, qui regio dominatu non regebantur, quibus præerant annum Magistratum gerentes Photius et Nicanor, ex familia, cui ad Magistratus patebat aditus. Cum Chaonibus vero militabant et Thesproti, qui et ipsi dominatu regio non gubernabantur. Molossos vero ducebat et Antitanas Sabylinthus, Tharypis Regis adhuc pupilli tutelam gerens: et Paravæos, Orædus Rex. Mille etiam Orestæ, permissu Antiochi, qui Rex ipsorum erat, cum Paravæis et Orædo ad eandem militiam proficiscebantur. Perdiccas etiam clam Atheniensibus mille Macedonas misit, qui postea supervenerunt. Cum hoc exercitu Cnemus, non expectata Corinthiorum classe, discessit; et per agrum Argivum iter facientes, Limnæam pagum nullis cinctum muris diripuerunt. Et ad Stratum pervenerunt, maximam

* Ex familia principe *Stephanus, Aliique.* HUDS.

Acarnanizæ urbem; existimantes, si hanc primam cepissent, cæteras etiam haud ægre in suam potestatem venturas.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

81. Acarnanes vero, cum intellexissent, et terra magnas copias *in agrum suum* irruptionem fecisse, et mari simul hostes cum classe *contra se* venturos, copias non coegerunt, ut suis laborantibus opem ferrent; sed sua quique custodiebant. Et ad Phormionem *nuntios* miserunt, per quos eum rogarunt, ut auxilium *sibi* ferret. Ille vero respondit, se non posse, quod classis Corintho esset ventura, Naupactum præsidio nudatam relinquere. Peloponnesii vero, eorumque socii, suas copias in tres acies partiti, ad urbem Stratiorum iverunt; ut, castris prope illam positis, nisi verbis *eos ad deditionem faciendam* inducere possent, re ipsa muros tentarent. Atque dum *ad urbem* accederent, medium quidem agmen tenebant Chaones, et cæteri barbari: ad dextram vero ipsorum erant Leucadii, Anactorii, et qui cum ipsis veniebant: ad lævam, Cnemus, Peloponnesii, et Ambraciotæ. Magno autem intervallo alii ab aliis distabant, quin etiam interdum a mutuo conspectu remoti erant. Et Græci quidem servatis ordinibus, et caute, procedebant, donec in opportuno *loco* castra posuerunt. Chaones vero, qui suis ipsorum viribus confiderent, et ab illius continentis incolis bellicosissimi esse judicarentur, castris ponendis locum deligere non sustinuerunt; impetuque cum cæteris barbaris lati, urbem vel ipso clamore tantum se capturos, atque hoc facinus sibi tributum iri existimarunt. Stratii vero, cum eos propius accedere vidissent, et existimassent, si eos a cæteris sejunctos, superassent, Græcos non amplius pariter ad se accessuros, in locis urbi circumcirca vicinis insidias ante collocant. Postquam autem illi propius accesserunt, ex urbe pariter, et ex insidiis prosilientes impressionem faciunt. Illisque timore percussis, multi Chaones cæduntur; cæterique barbari, postquam eos cedentes animadverterunt, ne ipsi quidem *hostium impetum* amplius sustinuerunt, sed in fugam se conjecerunt. Neutrum autem Græcorum agmen hanc pugnam sensit, quod illi longius processissent, eosque Græci properare crederent, ut locum castris faciendis opportunum occuparent. Sed cum effusa fuga barbari ferrentur, eos ad se recipiebant, castrisque junctis, ibi per diem quieverunt; quod Stratii cum ipsis ad manus venire nollent, quia cæterorum Acarnanum auxilia ad ipsos nondum convenerant: sed hostem fundis eminens lacesserent, et ad inopiam consilii compellerent. Nec enim sine gravis armaturæ militibus

Bel.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

loco sese movere audebant. Acarnanes autem hoc pugnae genere excellere existimantur.

82. Ubi vero nox advenit, Cnemus cum exercitu celeriter sese recipiens ad fluvium Anapum, octoginta stadiis a Strato distantem, postero die, impetrata fide publica, *suum* cadavera recepit. cumque Ceniadae per amicitiam se illi adjunxissent, ad eos concessit, antequam caeterorum *Acarnanum* auxilia in unum convenirent: atque illinc omnes domum redierunt. Stratii vero tropaeum statuerunt proelii cum barbaris commissi.

83. Classis autem, quam Corintho, et ab aliis sociis ex sinu Crisaeo ad Cnemum venire oportuerat, ne Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, illis, qui in superioribus, *ac mediterraneis* locis habitabant, copiis undique collectis auxilium ferrent, non venit: sed per illos ipsos dies proelii ad Stratum facti, coacti sunt navalem pugnam committere cum Phormione, et viginti navibus Atheniensium, quae Naupacti in statione praesidii causa manebant. Phormio enim ipsos terram legentes extra sinum observabat, eo consilio, ut in apertum et patens mare progressos aggredirentur. Corinthii vero, eorumque socii non ut ad navale praelium; ⁴sed potius more peditum instructi in Acarnaniam navigabant: simul etiam quia putabant Athenienses, qui viginti tantum naves habebant, cum suis septem et quadraginta navibus pugnam committere non ausuros. Veruntamen postquam ipsos infesta classe contra se navigantes viderunt, dum ipsi maritimam oram legerent, et dum e Patris Achaiae *oppido* ad oppositam continentem in Acarnaniam trajicerent, animadverterunt Athenienses ex Chalcide et Eveno fluvio contra se tendentes, (quamvis enim *Athenienses* prope illos portum noctu cepissent, *Peloponnesios* tamen non latuerunt.) Ita demum in medio freto navale proelium committere coguntur. Duces autem et oppidatim omnium erant, qui *se ad pugnam* parabant. Corinthiorum vero, Machon, Isocrates, et Agatharchidas. Ac Peloponnesii quidem aciem instruxerunt, facto suarum navium orbe quam maximo potuerunt, non permittentes, ut hostium naves per mediam suam classem transcurrerent: et proras quidem extra, puppes vero intro *verterunt*; parvaeque navigia, quae simul navigabant, intra *navium orbem* receperunt, et quinque naves celeritate praestantes, ⁵ut,

⁴ Sed ad terrestre militariter instructi, in Acarnaniam navigabant. *Valla*. Ac si legisset ἀλλ' ἢ τοὺς πεζομαχίᾳ στρατιωτικώτερον etc. *HUDE*. Ex Annotat. *Stephani*, qui dicit ἀλλὰ τοὺς πεζομαχίᾳ, vel, ἀλλ' ἢ τοὺς πεζομαχίᾳ.

⁵ Ut exiguo ex intervallo, si qua hostes incurrerent, proscilientes adessent.

si qua hostes irruerent, per intervallum, quod exiguum erat, ipsæ præsto essent ad eruptionem in eos faciendam.

84. Athenienses vero, cum suas naves in longiorem seriem disposuissent, ita ut singulæ singulas deinceps sequerentur, eos undique circumvehi, et in angustum contrahere coeperunt, *hostilium navium* proras semper cursu propemodum radentes, et impressionis jamjam faciendæ opinionem præbentes. Sed Phormio ipsis ante præceperat, ne hostem prius aggrederentur, quam ipse signum dedisset. Sperabat enim hunc ipsorum ordinem in eodem statu, ut in pedestri pugna, quæ in terra committitur, non permansurum: sed naves inter se concursuras, et *parva* navigia perturbationem *illis* allatura: præterea ventum ex sinu *Crisæo* spiraturum, qui sub auroram *quotidie* flare consueverat, quem ille exspectans navibus circumvehebatur, *ratus* ne momento quidem temporis Corinthiorum naves staturas. Existimabat etiam ipsum hostes invadendi tempus in sua potestate fore, ita ut eos arbitrato suo aggrederetur, ob maiorem suarum navium celeritatem, qua longe præstabat: et tunc, *quam ventus spirare cœpisset*, pulcherrimam *hostis adoriendi* occasionem fore. Ubi autem et ventus flare cœpit, et naves jam in arctum redactæ duabus de causis, cum ob ventum, tum etiam quod *parva* navigia simul ipsis incumbere, turbari coeperunt, et navis cum navi concurrebat, et viri *naves alienas* contis *a suis* repellebant; et, quia clamores edebant, et vicissim alii aliorum naves, earumque mutuum concursum vitare conabantur, et conviciis utebantur, nec ea, quæ præcipiebantur, nec hortatorum voces exaudire poterant. Quoniam autem homines imperiti remos in maris agitati fluctibus attollere non poterant, naves gubernatoribus minus obtemperantes præbebant. Tunc vero *Phormio*, hoc ipso temporis articulo, *suis* dat signum; et Athenienses, facta impressione, primum quidem unam ex prætoriiis navibus deprimunt: deinde vero et alias, quacunque transibant, corrumpebant. Et effecerunt, ut nullus ipsorum, propter perturbationem, ad resistendum se converteret: sed Patras versus, et Dymen Achaisæ fugerent. Athenienses vero illos persequuti, captisque duodecim navibus, et occisa maxima parte hominum, qui in illis erant,

Bel.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
324.

Valla. Ut ad subitos casus incursusque hostium incunctanter ubique adessent. *Acacius.* *Hvda.*

^f *Alii* sic: suscepta maxima parte hominum, qui in illis erant, et *translata* in suas naves, ad Mol. etc. *Potest etiam dici alius sensus:* cum suscepissent plerosque de suis, qui inter præliandum ceciderant in mare etc. *Æ. Portus.* *Hvda.*

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
335.

ad Molycricum navigarunt, et tropæum in *promontorio* Rhio statuerunt, navique Neptuno consecrata, Naupactum redierunt. Peloponnesii quoque cum reliquis navibus ex Dyme et Patris ad Cyllenen, Eleorum navale, confestim prætervecti pervenerunt. Huc etiam Cnemus ex Leucade, et naves Leucadiæ, quas cum his antea conjungi oportuerat, post pugnam ad Stratum commissam, venerunt.

85. Lacedæmonii vero Cnemo miserunt Timocratem, Brasidam, et Lycophronem, quorum consilio in rebus nauticis uteretur, imperantes, ut alterum navale prælium *superiore* melius pararet, nec a paucis navibus maris usu prohiberetur. Ipsais enim videbatur (præcipue vero quia tunc primum navalis prælii periculum fecerat) hæc res admodum præter *expectationem* accidisse. neque adeo classem suam inferiorem esse; sed *potius* quandam ignaviam *in suis militibus* fuisse existimabant: non reputantes, quantum ab ipsorum brevi in re nautica exercitatione distaret Atheniensium peritia longo usu confirmata. Quare cum indignatione *hos ad Cnemum* miserunt. Hi autem, cum ad Cnemum pervenissent, de communi consilio nuntiis circummissis, certum navium numerum singulis civitatibus imperarunt, et quas jam habebant, ad navale prælium committendum reficiebant. Phormio et ipse Athenas misit, qui Lacedæmoniorum apparatus indicarent, et prælii navalis victoriam a se partam significarent. petiitque, ut quam plurimas naves primo quoque tempore ad se mitterent, quod quotidie prælii navalis committendi spes esset. Illi vero viginti naves ad eum mittunt. Ei autem, qui eas adducebat, præterea mandarunt, ut primum in Cretam navigaret. Nicias enim Cretensis Gortynius, qui erat *Atheniensium* hospes, ipsis persuasit, ut in Cydoniam navigarent, dicens fore, ut eam, quæ ipsis erat inimica, in ipsorum potestatem redigeret. Illos autem *ad hoc faciendum* induxit, Polichnitis, qui Cydoniatis erant finitimi, gratificari cupiens. Atque ille quidem cum navibus, quas acceperat, in Cretam abiit, et cum Polichnitis Cydoniatarum agrum vastavit. Ibi cum propter ventos, tum etiam propter navigandi difficultatem, tempus non exiguum consumsit.

86. Peloponnesii vero, qui ad Cyllenen erant, interea dum Athenienses circa Cretam detinebantur, ad navale prælium instructi, ad Panormum Achæicum navigarunt; ubi erant terrestres Peloponnesiorum copiæ in unum coactæ, ut ipsis auxilium ferrent. Ipse quoque Phormio ad Rhium Molycricum ivit, ac extra ipsum cum viginti

navibus stationem habuit, quibus etiam in proelio navali est usus. Hoc autem Rhium Atheniensibus erat amicum. Alterum vero Rhium, quod est in Peloponneso, est e regione: maris autem intervallo stadiorum fere septem alterum ab altero distat. hoc vero est Crisæi sinus os. Peloponnesii igitur ad Rhium Achæcum, quod a Panormo non multum aberat, in quo erant pedestres ipsorum copiae, et ipsi, postquam et Athenienses conspexerunt, cum septem et septuaginta navibus appulsi castra posuerunt. Et per sex septemve dies adversas stationes habuerunt, proelium navale meditantes ac præparantes. Eo consilio, hi quidem, quod extra hæc Rhia in latum mare progredi non auderent, superiore clade territi: illi vero, quod in angustias ingredi nollent, quia existimabant pro illis facere, proelium in angustis committi. Deinde Cnemus, Brasidas, cæterique Peloponnesiorum duces, cum proelium navale primo quoque tempore committere velent, prius quam nova classis Athenis missa istis subsidio veniret, primum milites convocarunt; cumque multos ipsorum propter superiorem cladem territos, nec alacres animadverterent, ut animos illis adderent, hæc verba fecerunt.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

87. "Si quis vestrum, Viri Peloponnesii, propter superiorem navalem pugnam, futuram etiam reformidat, is non justam formidinis conjecturam habet. nam et apparatu fuit inferior, quemadmodum scitis, nec ad navale proelium potius, quam ad terrestrem expeditionem navigabamus. Quinetiam non paucæ res adversæ, fortuna ita volente, nobis acciderunt. Nonnihil etiam ipsa rerum nauticarum imperitia nos, qui tunc primum proelii navalis periculum fecimus, labefactavit. Itaque non propter nostram ignaviam accidit, ut superaremur. neque convenit animos, qui per vim superati non fuerunt, et qui rationes aliquas habent, quas adversariis objiciant, calamitatis eventum debilitari: sed existimare, usu venire, ut rebus quidem fortuitis homines fallantur; sed iidem, si animos fortes habeant, semper stent erecti. neque *deceat ipsos* imperitiam prætendentes, cum animi virtus adsit, aliqua in re merito ignavos esse. Vos autem non tam propter imperitiam estis inferiores, quam propter audaciam superiores. Horum vero scientia, quam maxime formidatis, si cum fortitudine sit conjuncta, memor etiam erit in periculis peragere ea, quæ didicit: sed sine animi generositate nulla ars adversus pericula valet. Metus enim memoriam excutit, ars vero sine fortitudine nihil prodest.

Beil.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

Ergo majori illorum experientiae maiorem audaciam opponite: timori vero, quo propter cladem acceptam percussus estis, quod imparatos tunc vos offenderint, *opponite*. Vobis etiam insuper adest navium multitudo, et *loci opportunitas*, quod praesentibus gravis armaturae militibus navale proelium prope regionem vestram sitis commissuri. Plerumque vero victoria penes illos est, qui sunt et numero superiores, et melius instructi. Quamobrem nihil prorsus reperimus, cur merito simus offensuri. Quinetiam quaecunque ante peccavimus, nunc haec ipsa adjuncta disciplinam praebebunt. Fidenti igitur animo et gubernatores et nautae suum quique ducem sequamini, non deserentes locum, qui unicuique assignatus fuerit. Nos vero non deterius, quam superiores duces, *hostis* invadendi commoditatem parabimus; neque cuiquam occasionem praebemus, ut sit ignavus. Quod si quis voluerit, is debitis poenis afficietur: fortes autem praemiis virtute dignis ornabuntur.

88. His igitur verbis duces Peloponnesiorum suis militibus animos addiderunt. Phormio vero, timens et ipse suorum militum formidinem, et animadvertens eos, concilia seorsum habentes, classis hostilis multitudinem formidare; voluit illis convocatis animos addere, et in praesentia adhortari. Nam ante quidem illis semper dicebat, (ut illorum animos praepararet) nullum esse tantum navium numerum, cuius, si contra ipsos veniret, impetus ipsis non esset sustinendus. Et ipsi milites jampridem hanc opinionem animis conceperant, ut, quia Athenienses essent, cum nulla quantumvis ingenti Peloponnesiorum classe pugnam detrectarent. Tunc vero cernens ipsos, propter praesentiam hostis, qui erat in ipsorum conspectu, animo debilitatos, eos commonefacere voluit, ut fidentem animum haberent. illisque convocatis, hanc orationem habuit.

89. "Cum vos animadvertam, viri milites, hostium multitudinem pertimescere, convocavi, quia non censeo vobis extimescenda esse, quae minime sunt horrenda. Hi enim primum quidem, quod a nobis ante victi fuerint, sibi que sint conscii se nobis non esse pares, hunc navium numerum, nec aequalem compararunt. Deinde, quo potissimum freti contra *nos* tendunt, quasi fortitudo ad ipsos *solos* pertineat; nullam aliam ob causam audaces sunt, nisi ob pugnae pedestris peritiam, quam sibi compararunt,

§ Suum quique munus exsequamini etc. *Alti.* HUDS.

qua fit, ut pleraque bella feliciter gerant, et in rebus etiam nauticis se idem suo cum commodo facturos putent. Sed hoc merito nobis nunc magis aderit, si et illis in illo *altero genere major peritiam adest*. Siquidem animi præstantia nequaquam excellent. Quod autem utrique majorem aliquis rei peritiam habeamus, *ideo sumus audaciores*. Præterea Lacedæmonii, qui sociis præsumunt, ¹*suae gloriæ causa* plerosque in hoc periculum invitos adducunt. Cum enim Marte minime dubio superati fuerint, *profecto, nisi cogerentur*, novum navale proelium nunquam tentarent. Illorum igitur audaciam ne formidetis. Vos enim longe majorem atque certiore terrorem illis incutitis, tam quia eos jam ante viciatis, tum etiam quia putant vos contra se non staturos, nisi facinus aliquod maxime memorabile facere decreveritis. Nam adversarii, qui numero sunt superiores, ut isti, viribus magis quam consilio freti *hostem* invadunt. Qui vero sunt longe inferiores, simul etiam qui non coguntur, magnam quandam animi fiduciam habentes, adversus *hostem ire* audent. Quæ cum isti considerent, magis nos formidant ob non justum, quam ob justum *rerum bellicarum* apparatus. Multi autem exercitus *maiores* a minoribus, propter imperitiam; nonnulli etiam propter ignaviam jam profligati fuerunt. a quo utroque *vicio* nos nunc alieni sumus. Proelium vero in sinu mea sponte non committam, nec in eum navigabo. Video enim angustias non conducere paucis navibus, quæ sub peritis gubernatoribus aguntur, et quæ sunt agiliores, adversus multas naves, in quibus homines rerum nauticarum imperiti vehuntur. Nec enim quisquam *hostem* invaserit, ita ut rostro navis impressionem in eum faciat, quemadmodum oportet, nisi e longinquo eum in conspectu habeat; neque, si prematur, commode se subducere queat. neque per mediam classem percurrendi, aut recurrendi, facultas ulla datur, quæ navium agiliorum sunt opera: sed pro navali proelio pedestre fieri necesse fuerit. et hoc modo major navium numerus meliore conditione rerum pugnet. Sed harum rerum curam ego pro virili provide geram. Vos vero apud naves vestrum quique ordinem servantes, imperata celeriter accipite, præsertim cum hostium stationes non longe absint; et in ipso proelio militarem disciplinam, et silentium plurimi facite; (hæc

Bel.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Vart.
325.

¹ Ita ex interpretatione *Vallæ* et *Acacii*. Propter famam vestram reliquos etc. *Alii*. Propter opinionem, quam de vobis conceperunt, eorum plerosque etc. *Æ. Perl. Huns.*

Bel. enim cum multis aliis in rebus bellicis, tum vero praecipue
 Pelop. in navalibus conducunt;) hosque pro eo, ac res a vobis
 an. 3. ante gestas decet, propulsate. Magnum autem certamen
 Olymp. vobis aut omnem classis spem Peloponnesiis eripere, aut
 87. 4. propiorem maris *amittendi* metum Atheniensibus afferre.
 U. C. Illud etiam iterum vobis in memoriam revoco, permultos
 Varr. eorum a vobis superatos fuisse. Virorum vero, qui *semel*
 325. victi fuerunt, animi eadem pericula *iterum* pari audacia
 subire non solent.

90. Hujusmodi verbis et ipse Phormio suos est adhortatus. Peloponnesii vero, quoniam Athenienses in sinu et *maris* angustiis contra ipsos non tendebant, cum eos invitos in sinum producere vellent, statim primo diluculo instructa classe in ordines, quorum singuli quaternas naves habebant, portu solvantes, in suum agrum, intra *Crisaeum* sinum navigare coeperunt, dextro cornu procedente, sicut etiam in statione steterant. In hoc autem *cornu*, viginti naves maxima celeritate praeditas constituerunt, ut, si forte Phormio, ratus ipsos Naupactum versus tendere, ipse quoque hac iter faceret, opem laturus, Athenienses suarum navium impressionem extra suum cornu vitare non possent; sed hae ipsae naves eos intercluderent. Ille vero, (id, quod illi exspectabant) metuens oppido praesidiis nudato, postquam vidit eos navigantes, invitatus, et festinanter militibus in naves impositis oram maritimam legere coepit. Simul etiam Messeniorum peditatus oram maritimam sequutus aderat, ut suis opem ferret. Peloponnesii vero, cum eos unico cornu longa navium serie, ita ut singulae singulas sequerentur, et jam intra sinum, et prope terram navigantes vidissent, (id, quod maxime cupiebant) uno signo repente dato naves convertentes, prorsus adversis in Athenienses ferri coeperunt, quanta maxima celeritate quisque poterat, omnesque naves a se interceptum iri sperabant. At illorum undecim quidem naves, quae praecedebant, Peloponnesiorum cornu et conversionem vitantes, in apertum mare fugerunt: sed alias assequuti sunt, et fugientes ad terram compulerunt, et corruperunt. Et Atheniensium quotquot ex illis non enataverunt, interfecerunt. Nonnullas etiam naves, quas ex suis religaverant, inanes trahebant, et unam ipsarum cum ipsis viris jam ceperant. Nonnullas vero Messenii, subsidium ferentes, et cum ipsis armis in mare ingressi, conscenderunt; et ex earum tabulatis pugnantes, hostibus, qui eas jam trahebant, eripuerunt.

91. Hac igitur parte Peloponnesii victores erant, et

Atticas naves corruperunt. Sed viginti ipsorum naves, quæ in dextro cornu collocatæ fuerant, undecim Atheniensium naves persequabantur, quæ navium conversionem vitantes in apertum mare fugerant. Et illæ Naupactum fuga se recipientes, præter unam, *omnes* hostem prævertant: cumque ad Apollinis sanum appulissent, proris contra hostes versis sese ad vim propulsandam accingebant, si illi ad terram contra se venirent. Illi vero cum paulo post advenissent, inter navigandum pæana canebant, tanquam victores; et unam Atheniensium navem, quæ reliqua erat, una Leucadia navis, quæ cæteras longe antecedeat, insequatur. Forte autem navis oneraria aliquantum procul a portu stabat ad ancoras, ad quam Attica navis, cum prior pervenisset, et circum eam se egisset, in mediam Leucadiam persequentem incurrit, eamque demergit. Cum autem hæc res ex improviso et præter omnem expectationem accidisset, metus Peloponnesios invasit. Simul etiam, quia non servatis ordinibus *hostem* persequabantur, quod *jam* victores essent, nonnullæ naves, dum illi plurimum adventum expectare volunt, demissis remis navigationis cursum inhibuerant, rem *sibi* inutilem facientes, propter incursionem, quam hostis ex brevi *spatio* in ipsas erat facturus. Nonnullæ etiam propter loci imperitiam in breviam impegerant.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
825.

92. Athenienses autem, cum hæc fieri vidissent, audacia subiit, signoque simul omnibus dato et clamore sublato, in eos impressionem fecerunt. Illi vero, cum propter superiora peccata, tum etiam propter præsentem rerum omnium confusionem, paulisper quidem hostium impetum sustinuerunt, deinde vero terga dantes Panorum redierunt, unde solverant. Athenienses vero eos insequuti, ceperunt sex naves, quæ maxime propinquæ erant, et suas abstulerunt, quas illi ad terram corruptas tunc primum reliquerant. Hostium autem alios quidem interfecerunt, alios vero, quorum exiguus erat numerus, vivos ceperunt. Timocrates vero Lacedæmonius, qui in Leucadia navi vehebatur, quæ juxta onerariam est depressa, quum navis erat fracta, gladio se transegit, et in Naupactiorum portum est delatus. Athenienses autem reversi tropæum *ibi* statuerunt, unde profecti vicerunt. Et cadavera, naviumque fractarum tabulas, quæ ad ipsorum oram delatæ fuerant, susceperunt; suæque hostibus, interposita fide publica, reddiderunt. Peloponnesii autem et ipsi tropæum statuerunt, tanquam victores, ob naves fugatas, quas ad terram corruperant; et navem, quam

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
326.

ceperant, in Achaico Rhio juxta tropæam ¹*Neptuno* consecrarunt. Postea vero veriti, ne auxilia ab Atheniensibus missa supervenirent, noctu in Criseum, Corinthi-
umque sinum omnes præter Leucadios vela fecerunt. Nec multo post navium discessum, Athenienses ex Creta venientes cum viginti navibus, quas ante pugnam Phormioni adesse oportuerat, Naupactum appulerunt. Atque hæc sestas sic exacta est.

Post
Oct. 8.

93. Prius tamen quam classis dimitteretur, et Corinthum Criseumque sinum repeteret, Cnemus, Brasidas, et cæteri Peloponnesiorum duces, incunte hyeme, a Megarensibus edocti, Piræum Atheniensium portum (nullo enim præsidio custodiebatur, nullisque catenis claudabatur, idque non sine causa, quod *Athenienses* classe longe superiores essent) tentare voluerunt. Illis autem placitum est, ut singuli nautæ cum singulis remis, et singulis pulvinis, quos sibi remigantibus substernerent, et cum singulis scalmis, Corintho pedibus irent ad mare, quod Athenas spectat; atque illinc Megara quam oclerrime profecti, deductis ex Nisæa, illorum navali, quadraginta navibus, quæ illic erant, confestim in Piræum navigarent. Nec enim in eo ulla classis erat, quæ pro portu in statione manens excubias ageret, nec ulla prorsus erat suspicio de hostium adventu, quasi aliquando repente sic infesta classe eo venturi essent. Siquidem *Athenienses existimabant illos*, ne aperte quidem, per otium hoc ausuros, neque, si in animum induxissent, se non præsensuros. Postquam autem hoc ipsis placitum est, statim etiam discesserunt. cumque noctu *Megara* pervenissent, et naves ex Nisæa deduxissent, in Piræum quidem non amplius navigarunt, quemadmodum in animo habebant, periculum formidantes; (quanquam quidam etiam ventus eos impedivisse fertur;) sed ad Salaminis promontorium, quod Megara spectat. (ibi autem erat propugnaculum, triumque navium præsidium, ne quid Megarensibus importaretur, neve quid illinc exportaretur). Hoc autem propugnaculum illi adorti sunt, et triremes vacuas deduxerant, et cæteram Salaminem, ex improvise aggressi, diripuerunt.

94. Sed ignes, quibus hostium adventus significabatur, a *Salaminis* Athenas versus in aerem sunt sublatis, unde tantus pavor *Atheniensium* animos invasit, ut in eo bello nullus major exstiterit. Nam qui in urbe erant, hostes in Piræum jam ingressos putabant. Qui vero in Piræo

¹ Nam ibi erat Neptuni templum, ut docet *Strabo*, l. 8. *Hude*.

erant, et Salaminem jam captam, et hostes tantum non contra se venturos existimabant: quod profecto facile accidisset, si illi cunctari noluisent, neque ventus eos prohibuisset. Athenienses vero simul ac dies illuxit, cum frequentibus copiis ex omni ordine atque ætate collectis subsidio *Salaminis* iverunt, navesque deduxerunt, easque festinanter et magno cum tumultu conscenderunt; et cum navibus quidem Salaminem petierunt, peditatum vero in Piræeo reliquerunt, ut ei esset præsidio. Peloponnesii vero, postquam eos subsidio venire senserunt, magnam Salaminis partem excursionibus populati, captis hominibus, prædaque, et tribus illis navibus, ex propugnaculo Budoro celeriter in Nisæam se receperunt. nonnihil enim et ipsæ naves, quæ longo temporis intervallo in mare deductæ fuerant, nec aquarum vim ferre poterant, eos tunc terrebant. cumque Megara pervenissent, Corinthum itinere pedestri redierunt. Athenienses vero, cum eos ad Salaminem non amplius nacti fuissent, et ipsi *domum* discesserunt. atque ab eo tempore Piræeum jam accuratius in posterum custodire cœperunt, cum portuum claustris, tum etiam aliis accuratæ custodiæ generibus.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

95. Per idem tempus sub hujus hyemis initium, *Sitalces* Odryes, *Teræ filius*, Thracum Rex, expeditionem fecit adversus *Perdiccam*, *Alexandri filium*, Macedonum Regem, et Chalcidenses, qui sunt in Thracia, ob duo promissa, quorum alteram quidem reposcere, alterum vero ipse persolvere volebat. Nam *Perdiccas*, cum ei *nescio quæ* promississet, si se Atheniensibus reconciliasset, a quibus initio bello premebatur, nec *Philippum* fratrem suum, eundemque hostem, in regnum restituisset, tamen quæ promiserat non præstabat. Et ipse *Sitalces* Atheniensibus promiserat, cum societatem *cum ipsis* iniit, se bello Chalcidensi finem impositurum. Utraque igitur de causa *Sitalces Perdiccæ* bellum inferebat, et *Amyntam* *Philippi filium* in regnum Macedonum ducebat, et *cum eo* Legatos Atheniensium, qui hujus rei causa tunc aderant, et *Agnonem* ducem. Oportebat enim Athenienses quoque cum navibus, et quam maximo exercitu adversus Chalcidenses præsto esse.

Post
Oct. 8.

96. Ab Odrysis igitur initio ducto, primum quidem ex suis sedibus evocat Thraces, qui intra montem *Æmum*, et *Rhodopen* habitabant, quibus usque ad Pontum Euxinum, et *Hellepontum* imperabat: deinde vero *Getas*, qui superato *Æmo* monte in ulterioribus partibus habitabant, et quotquot alii populi cis *Istrum* fluvium ad Pontum Euxinum magis vergentes incolebant. *Getæ* autem, et qui re-

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

glionem illam accolunt, Scythis sunt finitimi, et cultu similes, omnesque sagittarii equestres. Præterea Thracum montanorum, qui suis legibus vivunt, et ensiferi sunt, qui Dii vocantur, permultos evocavit, quorum maxima pars Rhodopen incolit. atque alios quidem mercede induxit, alii vero voluntarii erant, qui *Sitalcen* ultro sequebantur. Evocavit etiam Agrianas, et *Leæos*, et cæteras gentes Pæonicas, quibus imperabat. atque hi *Agrianes totius* imperii erant ultimi, usque ad *Graæos*, et *Leæos* Pæonas, et Strymonem fluvium, qui ex *Scomio* monte per *Graæos*, et *Leæos* fluit. ubi erat terminus imperii ab ea parte, quæ spectat Pæonas; qui jam sunt sui juris. at ab ea parte, quæ *Triballos* spectat, qui et ipsi sunt sui juris, sunt *Treæ*, et *Tilatæi*, qui terminant *imperium*. Hi autem ad septentrionales *Scomii* montis partes habitant, et a *Solis* occidentis partibus pertingunt usque ad *Oscium* flumen. hoc autem fluit ex eodem monte, ex quo *Nestus* et *Ebrus*, hic autem mons est et desertus et magnus, et *Rhodopæ* junctus.

97. Fuit autem *Odrysarum* imperium magnitudine, ad mare quidem pertingens, ab urbe *Abderis* ad *Pontum Euxinum*, ad eam usque partem, qua *Ister* fluvius in ipsum influit. Hæc ora, qua cursus compendiosissimus datur, navi rotunda potest ambiri, si ventus a puppi semper spiret, quatuor dierum et totidem noctium spatio. Itinere vero terrestri, qua compendiosissimum est iter, ab *Abderis* ad *Istrum* vir expeditus intra undecim dies pervenire potest. atque ejus quidem longitudo mare versus hæc erat. Per loca vero mediterranea, a *Byzantio* ad *Leæos*, et ad *Strymonem* (hinc enim longissimus est a mari tractus in loca mediterranea) viator expeditus intra tredecim dies iter conficere potest. Tributum quoque, quod colligebatur ex toto barbarorum agro, et ex Græcis civitatibus *Seuthe* regnante, (qui post *Sitalcem* regno potitus id maxime auxit) omni auri et argenti pretio ad æstimationem pecuniarum revocato, quadringenta ferme talenta valebat. nec his pauciora auri et argenti munera ipsi offerebantur. Præterea vero et opera textilia et lævia, aliaque supellex ei offerebatur. neque vero ipsi soli: sed et aliis *Odrysarum* viris, qui apud ipsum autoritate pollebant, ac nobiles erant, hujusmodi munera dabantur. Legem enim longe aliam condiderunt, quam quæ est apud *Persas*, et quæ apud alios quoque *Thraces* moribus est recepta; ut videlicet potius accipiant, quam dent. Et turpius erat, si quis rogatus non dedisset, quam si quis non impetrasset id, quod

petiisset. ¹Veruntamen hac lege diutius sunt usi, propter potentiam, qua valebant. Nihil enim a quoquam *apud Regem, ejusque nobilitatem*, sine muneribus transigi poterat. Itaque regnum illud ad magnam potentiam pervenit. nam omnium, quæ sunt in Europa intra sinum Ionium et Pontum Euxinum, maximum fuit proventu pecuniarum, et cæterarum rerum copia, quæ homines beatiore facit: sed certandi viribus, et copiarum numero, Scytharum potentia longe fuit inferius. Nam huic *Scytharum potentia* non modo gentes, quæ sunt in Europa, æquari nequeunt; verum etiam earum, quæ in Asia sunt, nulla, gente genti opposita, Scythis universis, si concordēs inter se fuerint, resistere valet. Quinetiam ne in alia quidem solertia, et prudentia, quæ in rebus ad præsentem vitam necessariis requiritur, cæteris nationibus sunt similes.

Bel.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

98. Sitalces igitur, cum tantæ regionis regnum obtineret, exercitum parabat. Postquam autem *res omnes ad expeditionem necessariæ jam ipsi paratæ fuerunt, copiis indē motis*, in Macedoniam ivit; primum quidem per suum regnum, deinde vero per Cercinen, montem desertum, qui inter Sintos et Pæonas est medius. Iter autem per eum faciebat via, quam ipse succisa materia prius fecerat, quum bellum Pæonibus intulit. Hunc autem montem ex Odrysis pertranseuntes, ad dextram quidem habebant Pæonas; ad sinistram vero, Sintos, et Mædos. Quem cum pertransissent, ad Doberum Pæonicam urbem pervenerunt. Ei autem iter facienti nulla quidem exercitus pars decessit, nisi si qua morbo correpta periit: sed accedebat. Multi enim ex illis Thracibus, qui suis legibus vivebant, ad prædam ultro sequebantur. Quare tota multitudo non minor centum quinquaginta millibus exstitisse fertur. Atque hujus quidem major pars erat pedestris, tertia vero ferme pars erat equestris, maximam vero hujus equitatus partem ipsi Odrysæ, et post eos Getæ præbuerunt. Machærophori vero, qui suis legibus vivebant, et ex Rhodope descenderant, erant totius peditatus bellicosissimi. Cætera vero turba, ex variis et diversis gentibus permixta, multitudine maxime formidabilis, sequebatur.

99. Doberum igitur omnes convenerunt, et se pararunt ad irruptionem faciendam ¹ex superiore in inferiorem Macedoniam, quæ Perdiccæ imperio parebat. Nam inter Macedonas sunt et Lyncestæ, et Helimiotæ, et aliæ gentes

¹ Tametsi hoc instituto plerumque imperiose utebantur etc. *Valla. Hung.*

¹ E montis jugo in inferiorem Macedoniam etc. *Valla, Aliique. IDEM.*

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

in locis mediterraneis, quæ illis quidem sunt sociæ et sub-
jectæ: sed tamen regna singulæ separatim habent. Illam
vero Macedoniam, quæ nunc est maritima, Alexander
Perdicæ pater, et Temenidæ ejus majores, olim ex urbe
Agris oriundi, primi possederunt, et *in ea* regnarunt, ubi
prius prælio superatos expulissent ex Pieria quidem, Pie-
res, (qui postea sub Pangæo trans Strymonem incoluerunt
Phagretem, et alia oppida. Unde vel ad hoc usque tempus
regio, quæ sub Pangæo jacens ad mare vergit, sinus Pie-
ricus appellatur) ex ea vero, quæ Bottia vocatur, Bot-
tiaeos, qui nunc agrum Chalcidensibus finitimum incolunt.
Quinetiam angustam quandam Pæoniæ regionem juxta
Axium fluvium, a locis montanis ad Pellam usque et mare
pertingentem possederunt. et trans Axium, ad Strymonem
usque, eam, quæ Mygdonia nominatur, ejectis Edonis,
possident. Ex illa etiam, quæ nunc Eordia vocatur, eje-
cerunt Eordos, (quorum plerique perierunt; sed exigua
quædam ipsorum pars circa Physcam habitat) et ex Al-
mopia, Almopas. Hi Macedones, *qui maritimam oram
incolunt*, alias etiam gentes in suam potestatem redegerunt,
quas nunc etiam in sua potestate habent, Anthemuntem,
Grestoniam, Bisaltiam, magnamque *superioris Macedoniae*
partem, quæ ad ipsos Macedonas pertinebat, *qui loca medi-
terranea incolebant*. Hæc autem universa, Macedonia vo-
cantur, et Perdicæ Alexandri *filius* horum erat Rex, quo
tempore Sitalces *ipsi* bellum intulit.

100. Atque hi quidem Macedones, cum ingens exercitus
illos invasisset, quod ei resistere non possent, se receperunt
in loca natura situque munita, et in munitiones manu fa-
ctas, quæ in eo agro erant. Harum autem non magnus
erat numerus. Sed postea Archelaus Perdicæ filius,
regno potitus, eas, quæ nunc in ea regione exstant, ædifi-
cavit, et vias rectas secuit, et cum alia digessit, tum etiam
rem militarem equis, armis, et reliquo belli apparatu, longe
melius quam cæteri omnes octo Reges, qui eum antecesser-
ant. Exercitus vero Thracum Dobero profectus, primum
quidem irrupit in regnum, quod Philippi prius erat, et
Idomenen quidem per vim cepit, Gortyniam vero, et Ata-
lantam, et alia quædam oppida in deditionem ac fidem
recepit, quæ se ipsi adjunxerunt ob amicitiam Amyntæ,
qui erat Philippi filius, et qui *tunc ibi* aderat. Europum
autem oppugnaverunt: sed expugnare non potuerunt. De-
inde vero et in reliquam Macedoniam processit, quæ ad
Pellæ, Cyrrhique dextram jacet. Sed intra hæc, in Bot-
tiam et Pieriam non intrarunt: at Mygdoniam, Gre-

steriam, et Anthemuntem diripuerant. Macedones vero ne cogitarunt quidem peditatu resistere; sed accito equitatu a sociis, qui loca mediterranea incolebant, ubi videbatur *commodum*, pauci multos adorti, in ipsum Thracam exercitum impetu ferebantur: et qua impressionem faciebant, nullus illorum, utpote equitum egregiorum et loricatorum, impetum sustinebat: sed hostium multitudine circumventi, in discrimen se conjiciebant propter eorum multitudinem longe numerosiorem. Quare tandem hostes *laccessere* desierunt, quod existimarent, se longe majori militum numero sine periculo resistere non posse.

Bel.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
325.

101. Sitalces vero et ad Perdiccam verba facere coepit de rebus, quarum causa bellum ipsi intulerat: et quoniam Athenienses cum classe non aderant (eum enim *illuc* iturum non credebant) quoniam etiam dona et legatos ad ipsum miserant, quandam suarum copiarum partem in Chalcidenses et Bottiæcos misit; cumque illos intra muros compulisset, agrum eorum vastavit. Dum autem castra stativa haberet in his locis, Thessali, qui Austrum versus habitant, et Magnetes, et cæteri, qui Thessalorum imperio parent, et Græci ad Thermopylas usque timuerunt, ne exercitus iste contra se quoque veniret, et in armis erant. Thracæ etiam, qui trans Strymonem, Boream versus, loca campestria incolebant, Panæi præterea, et Odomanti, et Droi, et Dersæi, territi sunt. omnes autem suis legibus utentes liberi vivebant. Præbuit etiam *idem Sitalces* occasionem rumoris inter Græcos Atheniensium hostes, *periculum esse*, ne, qui ab ipsis per societatis speciem adducebantur, ipsos etiam invaderent. Ille vero et Chalcidicum, et Botticum, et Macedonicum *agrum* simul *ibi* subsistens vastabat. Et cum nihil eorum, quorum causa infestis armis eo profectus fuerat, ipsi feliciter succederet; cumque ipsius exercitus comœatu careret, et hyemis incommoda vexaretur; a Seuthe Sparadoci *filio*, qui ipsi patruelis, quique apud ipsum potentia secundus erat, ad celeriter abeundum inducitur. Seuthen autem Perdiccas sibi clam conciliaverat, pollicitus se in matrimonium ipsi sororem daturum, præter ipsam, pecunias etiam. Itaque Sitalces *Seuthe verbis* inductus, et XXX universos dies *militis* commoratus, et horum octo apud Chalcidenses *consummis*, eam exercitu domum celeriter se recepit. Perdiccas vero postea Stratonicen sororem suam Seuthe uxorem dedit,

Novem-
ber.

²² Ne ex federe ab iis ad se quoque invadendum inducerentur. *Acacius*.
Huds.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
326.
Post
Januar.
'Ante
April 5.

ut ei promiserat. Hæc igitur Sitalcis expeditio hunc habuit exitum.

102. Athenienses vero, qui Naupacti erant, eadem hyeme, post *dimissam* Peloponnesiorum classem, duce Phormione, maritimam oram legentes, Astaco bellum intulerunt, exscensuque ex navibus in terram facto, mediterraneæ Acarnaniæ loca petierunt, cum quadringentis suorum gravis armaturæ militum classiariorum, et cum totidem Messeniis; et ex Strato, et Corontis, aliisque oppidis eos, qui videbantur dubiæ fidei homines, ejecerunt: et cum Cynetem, Theolyti *filium*, in oppidum Coronta reduxissent, ad suas naves redierunt. Nam Ceniadis, (qui soli omnium Acarnanum Atheniensibus perpetuo erant hostes,) propter hybernum anni tempus, bellum nullo modo inferri posse videbatur. Nam Achelous fluvius ex monte Pindo per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, et per Acarnanicam planitiem fluens, superne quidem juxta urbem Stratum, et Ceniadas, per spatium, quod inter has duas urbes est medium, in mare defertur; et ipsorum *Ceniadarum* urbem restagnans paludibus circumdat; et facit, ut propter aquarum copiam ei bellum hyeme non possit inferri. Jacent autem et pleræque Echinadum insularum e regione Ceniadarum, ab Acheloi ostio non procul distantes. Quamobrem hic fluvius, quoniam est magnus, limum semper aggerit, nonnullæ etiam illarum insularum factæ sunt continentis pars. Et credibile est cæteris quoque non admodum longo temporis progressu idem eventurum. Nam et fluvii cursus est rapidus, et multus, et turbidus, et ipsæ insulæ sunt crebræ, et limo congesto (quod diffundi nequit) aliæ cum aliis conjunguntur, *gradatim*, non autem serie directa sitæ, nec rectum aquis exitum in pelagus præbentes. Sunt autem desertæ, nec magnæ. Fertur etiam Alcmaëoni Amphiarai *filio*, quo tempore propter matris cædem vagabatur, Apollo oraculum reddidisse, quo hanc terram ei habitandam significavit, obscure significans eum terroribus, *quibus agitabatur*, liberatum non iri, prius quam locum habitandum reperisset in ea regione, quæ, quum matrem interfecit, a Sole nondum conspecta fuisset, nec tellus esset: quod omnem aliam terram ipse polluisset. Ille vero consilii inops (ut aiunt) vix tandem animadvertit hanc Acheloi fluminis alluvionem *ab oraculo fuisse designatam*. Istudque solum, quod limo congesto consolidatum fuerat, ipsi videbatur exstitisse ab eo tempore, quo matre

^a Situ alternante positæ et non recta serie etc. *Alti.* Huns.

cæsa non paucos annos erraverat, et ad sedes in eo sui corporis causa ponendas satis amplum esse *videbatur*. Quare cum in locis circum CEniadas sitis sedes collocasset, *ibi* regnavit, et ab Acarnane filio suo nomen regioni impositum reliquit. Quæ igitur de Alcmaëone traduntur, hæc sunt, quæ accepimus.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
U. C.
Varr.
326.

103. Athenienses vero et Phormio, castris ex Acarnania motis, et Naupactum profecti, ineunte vere Athenas redierunt; secumque duxerunt eos, quos in proeliis navali-bus ceperant, qui facta capitum permutatione, ita ut singula pro singulis darentur, liberi dimittebantur. naves etiam *duxerunt*, quas ceperant. Atque hæc hyems est finita, hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, tertius annus est exactus.

LIBER TERTIUS.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
326.
Post
Jul. 2.
ante
Jul. 16.

SEQUENTE autem æstate Peloponnesii, eorumque socii, frumento jam adulto, cum infesto exercitu in Atticam iverunt; Archidamusque Zeuxidami *filius*, Lacedæmoniorum rex, ipsis præerat; castrisque positis, agrum vastabant. Atheniensium vero equites, (ut consueverant) impressionem faciebant *in hostium agmen*, qua cedebat; et plurimam militum leviter armatorum turbam prohibebant, ne a cæterarum copiarum corpore longius progressi loca suburbana vastarent. Et tamdiu commorati, quamdiu commeatus ipsis suppeditavit, *domum* redierunt, et in suam quique civitatem se receperunt.

2. Post hanc autem Peloponnesiorum irruptionem statim Lesbos, præter Methymnam, ab Atheniensibus defecit: voluerant autem *Lesbii* quidem vel ante hoc bellum motum *facere defectionem*; sed Lacedæmonii recipere noluerant. Sed tunc vi necessitatis coacti, maturius, quam secum ipsi constituerant, hanc defectionem fecerunt. Expectabant enim donec portus aggeribus essent obstructi, et murorum ædificium, naviumque fabricatio ad suum finem esset perducta; item donec ex Ponto venissent, quæcunque venire oportebat, sagittarii, et frumentum, et quæcunque accersiverant. Tenedii enim, qui ipsis erant inimici, et Methymnæi, quin etiam ^a quidam ex ipsis Mitylenæis homines privati, quibus propter factionem publicum erat cum Atheniensibus hospitium, Atheniensibus indicarunt omnes Lesbios *a Mitylenæis* per vim commigrare cogi; omnemque apparatus cum Lacedæmoniis, et Bæotis, qui gentis ejusdem erant, defectionis faciendæ causa *ab illis* urgeri; et nisi quis *illos* jam antevertat, ipsos Lesbo privatum iri *dixerunt*.

3. Athenienses vero (nam morbo, belloque recens suscepto, et vigente debilitati erant) ^b rem quidem arduam esse duxerunt, Lesbum, quæ classem, et vires integras

^a Ex ipsis Mitylenæis privatim quidam etc. *Alti. Hups.*

^b Rem magnæ molis esse rati, Lesbos arma inferre instructæ, et integris viribus, criminationes etc. *Alti. Idem.*

haberet, a se alienare, et novas novorum hostium inimicitias sibi conciliare; et criminationes istas initio non admitterent, quod non vera esse mallerent. Postquam tamen, ne per Legatos quidem *Mitylenæ* missos, Mitylenæsis persuadere potuerunt, ut et copias dimitterent, quas in urbem commigrare ogebant, et reliquum *belli* apparatus dissolverent, *tunc rebus suis* metuentes, eos antevertere voluerunt, et confestim miserunt quadraginta naves, quæ forte circa Peloponnesum erant, ad navigandum paratæ. Cleippides vero *Diinæ filius*, cum duobus aliis collegis, his navibus præerat. Ipsis enim renuntiatum fuerat diem festum in Apollinis Maloentis honorem extra urbem celebrari, ad quem celebrandum Mitylenæsi frequentes erant conventuri, et spem esse, si properarent, ex improvise ipsos impressionem in illos esse facturos. Et si conatus iste feliciter ipsis successisset, *bene*. sin minus: *ducibus imperaverant*, ut Mitylenæcos naves tradere, murosque demoliri juberent; et, nisi imperata facerent, bellum ipsis inferrent. Atque illæ quidem naves abierunt. Athenienses vero retinuerunt decem Mitylenæcorum triremes, quæ ex fœderis pacto tunc apud ipsos auxilii ferendi causa forte aderant, virosque, qui in illis erant, in custodiam tradiderunt. Quidam vero, cum Athenis in Euboeam trajecisset, et pedibus Geræstum ivisset, *ibi* navim onerariam nactus, secunda navigatione usus, et triduo postquam Athenis discessit, Mitylenen delatus, Mitylenæsis infestum Atticæ classis adventum nuntiavit. Illi vero nec ad Maloentem exiverunt, et cæteras mavorum, portuumque partes, quæ semiperfectæ erant, præsidio firmantes, custodias egerunt.

4. Nec multo post Athenienses cum classe eo appulsi, postquam viderunt, ipsi quidem duces *Mitylenæsi* denuntiaverunt, quæ ab *Atheniensibus* imperata fuerant: sed cum Mitylenæsi dicto audientes esse nollent, bellum illis facere coeperunt. At Mitylenæsi imparati, et ex improvise coacti bellum gerere, prodierunt illi quidem cum quodam navium numero aliquantum ante portum, ut prælium navale committerent: sed postea ab Atticis navibus insequentibus fatigati, cum Atticæ classis prætoribus in colloquium tunc venerunt, eo consilio, ut, si possent, naves illorum aliqua æqua conditione e vestigio dimitterent. Atheniensium vero duces *conditiones ab illis oblatas* acceperunt, ipsi quoque veriti, ne non satis virium haberent ad bellum universæ Lesbo faciendum. Inducisque factis, Mitylenæsi mittunt Athenas cum alios, tum etiam unum ex illis, qui detulerant indicium, quem facti jam penitebat,

Bel.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
326.

Bell. si forte *Atheniensibus* persuadere possent, ut naves a se, ut
 Pelop. nihil rerum novarum molituris, recederent. Interea vero
 an. 4. et Lacedæmonem legatos triremi vectos mittunt, clam
 Olymp. Atheniensium classe, qui ad septentrionalem urbis partem,
 88. 1. in Malea stationem habebant; ^c nec enim, quod ab Athe-
 U. C. niensibus impetrare cupiebant, id ex voto sibi cessurum
 Varr. confidebant. Atque hi quidem aspera usi navigatione per
 326. pelagus Lacedæmonem delati, cum ipsis agere cœperunt,
 ut aliquod auxilium veniret.

5. Sed postquam legati re infecta Athenis redierunt,
 Mitylenæi ad bellum se accingere cœperunt, et cætera
 Lesbos, præter Methymnam. Hi enim Atheniensibus
 opem tulerant, et Imbrii, et Lemnii, et quædam exigua
 reliquorum sociorum manus. Mitylenæi vero, copiis ex
 omni totius populi ætate ac ordine collectis, quandam
 eruptionem in Atheniensium castra fecerunt. prœlium
 etiam commissum fuit, in quo Mitylensæi, licet hostibus
 inferiores non exstitissent, tamen nec prope pernôctare,
 nec suis viribus confidere sunt ausi: sed *in urbem* se rece-
 perunt. Deinde vero quieverunt, quia, si quid *auxilii* ex
 Peloponneso præterea venisset, et cum reliquo apparatu
 periclitari volebant. Etenim Meleas Lacon, et Her-
 mæondas Thebanus ad ipsos venerant, qui missi quidem
 fuerant ante defectionem, sed cum Atticæ classis infestum
 adventum antevertere non potuissent, post prœlium com-
 missum *in urbem* triremi clam ingressi sunt: hortatique
 sunt, ut alteram triremem, et legatos secum *Spartam* mit-
 terent; illique miserunt.

6. Athenienses vero propter Mitylenæorum quietem,
 multo magis confirmati, socios accersunt, qui longe citius,
 quam quis existimare potuisset, affuerunt, quod nihil virium
 apud Lesbios esse animadverterent. et cum australem
 urbis partem classe circumdedissent, bina castra ad urbem
 hinc et illinc fecerunt, quæ muris cinxerunt, et ad utrum-
 que portum stationes urbi proximas, ac infestas habebant,
 et maris quidem usu Mitylenæos prohibebant: Mitylenæi
 vero, alique Lesbii, qui *suis subsidio* jam venerant, cætera
 quidem terra potiebantur: at illam terræ partem non
 magnam, quæ circum castra erat, Athenienses in sua
 potestate habebant. Sed Malea *promontorium*, ipsis erat
 potius navium statio, et locus mercatus. Atque bellum ad
 Mitylenen ita gerebatur.

^c Non enim fidem habebant iis, quæ ab Atheniensibus offerebantur etc.
Valla. ac si aliam lectionem agnovisset, quam *ἡγεμονίαν*. Huds. ex iis,
 quæ ad marg. Edit. suæ secundæ adnotavit *Steph.*

7. Per idem hujus ætatis tempus, Athenienses in Peloponnesum etiam triginta naves, et Asopium Phormionis *filium, earum* ducem miserunt. Acarnanes enim *eos* oraverant, ut aliquem Phormionis vel filium, vel cognatum, ducem ad se mitterent. Hæ autem naves, oram maritimam legentes, agri Laconici oppida diripuerunt. Deinde vero Asopius majorem harum navium partem domum remisit, et ipse cum duodecim Naupactum ivit. Postea vero, cum frequentes Acarnanum copias evocasset, Cœniadis bellum intulit. Et cum navibus per Acheloum navigavit, et pedestres copię agrum vastabant. Sed cum *Cœniadæ* se ipsi non dederent, peditatum quidem dimisit, ipse vero in Leucadem navigavit, suisque copiis in terram ex navibus ad Nericum expositis, dum se recipit, cum ipse, tum etiam pars quædam ejus copiarum ab illius regionis incolis, qui ad opem suis ferendam undique convenerant, et a paucis quibusdam militibus præsidiariis cæditur. Postea vero Athenienses, cum suorum cadavera a Leucadiis fide publica interposita recepissent, discesserunt.

Best.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
326.
Post
Jul. 2.
ante
Jul. 16.

8. Legati vero Mitylenæorum, qui in prima navi *Spartam* missi fuerant, quemadmodum ipsis Lacedæmonii dixerant, ut Olympiam venirent, ut cæteri quoque socii illis auditis consultarent, Olympiam iverunt. Erat autem Olympias, qua Dorieus, Rhodius, iterum vicerat. cumque post solennem illius festi celebrationem in colloquium venissent, in hunc modum verba fecerunt.

Jul. 16.

“9. INSTITUTUM, quod apud Græcos moribus est receptum, Viri Lacedæmonii, sociique, nos *probe* quidem novimus. Qui enim recipiunt illos, qui in bellis deficiunt, et priorem societatem relinquunt, quatenus quidem aliquam utilitatem ex illis percipiunt, *eatenus* illos caros habent. Sed cum superiorum amicorum proditores esse existiment, *eosdem* improbos esse ducunt. Atque hæc opinio non est iniqua, si et illi, qui deficiunt, et illi, a quibus defectionem faciunt, inter se sint voluntate, benevolentiaque pares, et *bellico* apparatu ac viribus æquales, nec ulla justa defectionis causa subsit. quod in nobis, et Atheniensibus non fuit. Quamobrem ne cuiquam improbi esse videamur, si, cum pacis tempore ab ipsis honorifice tractaremur, in periculis deficimus.

Post
Jul. 21.

“10. Primum enim de jure, et virtute, præsertim cum petamus, ut in vestram societatem nos recipiatis, verba faciemus. quia scimus, nullam amicitiam constantem inter ⁴privatos conciliari, nullamque societatem *firmam* inter

⁴ Ceteri mallet. Nam, *ἀλλήνη* pro *πολίτης* *Thucydidem* usurpare, docent

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
386.

civitates nulla in re fieri, nisi sint inter se cum manifesta virtute; et in cæteris *rebus* morum similitudine consentiant. Nam in animorum discordia factorum etiam diversitas existit. Etenim societas inter nos et Athenienses primum est inita, quum vos quidem a belli Medici administratione discessistis, illi vero ad illius belli reliquias persequendas permanserunt. societatem tamen fecimus, non ut Græcos in Atheniensium potestatem redigeremus, at ut Græcos a Medorum dominatu liberaremus. Et quamdiu quidem ex æquo rebus præfuerunt, alacriter sequuti sumus: sed postquam animadvertimus, ipsos illam quidem cum Medo similitudinem remissius exercere, sociis vero jugum servitutis imponere, tunc non amplius sine timore fuimus. Sed cum propter multitudinem eorum, qui hac de re consultaturi, et sententiam laturi erant, in unum coeuntes *ipsis* resistere non possemus; omnes socii, præter nos et Chios, in servitutem sunt redacti. Nos vero, qui nostri juris eramus, et liberi, nomine *duntaxat*, ad bellum una cum *ipsis* profecti sumus. Nec amplius pro ducibus fidelibus Athenienses habebamus, quia rerum *ab ipsis* ante gestarum exemplis utebamur. Nec enim verisimile videbatur, ipsos illis quidem servitutis jugum imposuisse, quos in eandem foederis societatem nobiscum receperant; cæteris vero, si forte rei peragendæ facultas *ipsis* aliquando offerretur, idem non esse facturos.

"11. Quod si omnes adhuc liberi, nostrique juris essemus, de ipsorum fide nobis minus esset dubitandum, ipsosque nihil novi molituros facilius crederemus. quum vero plerosque *sociorum* subegerint, se nobiscum æquo adhuc jure vivere, eos verisimile est indignius esse laturos; et cum major pars jam illis cedat, nos solos iis etiam nunc exæquari: præsertim quia, quo magis ipsorum potentia quotidie crescit, nos etiam eo magis ab aliis deserimur. Sed mutui metus æqualitas societatem sola facit fidelem. Qui enim aliquid præter jus facere vult, *is tamen*, quia viribus non præstat, ab altero invadendo deterretur. Nos vero nulla alia de causa *ab Atheniensibus* liberi relictii sumus, nisi quatenus ad imperium *querendum*, et specioso verborum prætextu, et consilii aggressionem, *doloque* potius, quam virium *conatu*, res obtineri posse *ipsis* videbantur. Simul enim hoc etiam testimonii argumento utebantur, socios, *qui idem juris ac auctoritatis habebant,

Suidas, Photius in *Lexico inedito*, et *Glossarium MS.* in Bibliotheca Bodleiana Cyrillo adscriptum. HUDS.

* Qui pares in suffragio ferendo etc. AM. IDEM.

ad eandem militiam cum ipsis nunquam ultro profecturos fuisse, nisi illi, quibus bellum inferebant, aliquod gravius peccatum commisissent. Simul etiam potentissimos quoque contra infirmiores primum secum adducebant, ut eos ipsos cum ad extremum reservassent, amputatis circumcisisque reliquis, imbecilliores ad expugnandum haberent. Quod si a nobis initium duxissent, quoniam omnes socii suas domesticas vires adhuc habebant, quoniam etiam apud quos consistere poterant, haud pariter eos subegissent. Quinetiam nostra classis metum aliquem ipsis incutiebat, ne forte in unum coacta, et aut vobis, aut alicui alii adjuncta, periculum ipsis crearet. Partim etiam *ex imminenti servitutis periculo* evasimus, quia ipsorum populum, et reipublicæ principes, qui perpetuis vicibus in honoribus constituuntur, *semper colimus et observamus*: nec tamen diu videbamur posse *in eodem libertatis statu permanere*, nisi hoc bellum conflatum esset; *quod conficiebamus*, utentes exemplis rerum, quas aliis fecerunt.

"12. Quænam igitur erat hæc fidelis amicitia, aut *firma* libertas, in qua alteri alteros alienis animis recipiebamus? Et illi quidem in bello præ metu nobis blandiebantur, nos vero rebus pacatis idem vicissim ipsis faciebamus? Et quod aliis fidem confirmat, benevolentia, inquam, hoc ipsum timor firmum nobis præstabat: metuque magis, quam amicitia retenti, in societate perstitimus. Et utris immunitas periculi audaciam citius erat præbitura, hi etiam priores aliquid præter jus facturi erant. Quare si cui injuste facere videamur, quod ante defecerimus, propter dilationem malorum, quibus illi nos erant affecturi, nec vicissim tantisper exspectare volumus, dum nos ipsi plane cognosceremus, an aliquid eorum fieret, *quæ formidabamus*, is non recte sentit. Nam si pari potentia præditi, et insidias ipsis mutuo struere, et vicissim in aliud tempus *eas* differre possemus, quid opus esset, nos, qui potentia pares essemus, in ipsorum potestate esse? Cum vero invadendi facultas penes illos semper sit, decet etiam penes nos esse periculi mature vitandi facultatem.

"13. Cum igitur, Lacedæmonii, ac socii, has rationes et causas haberemus, defecimus; quæ manifestæ quidem sunt auditoribus, ita ut cognoscere possint, nos meritò fecisse; validæ vero ad terrorem nobis incutiendum, et ad

-Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. I.
U. C.
Varr.

¹ Quod illis cunctantibus in inferenda clade, priores societatem solvimur, nec exspectavimus etc. *Acacius*. *Huds.*

Bell. efficiendum, ut ad aliquod salutis nostræ præsidium nos
 Pelop. convertamus: qui vel jampridem *hoc ipsum facere* volo-
 an. 4. bamus, quo tempore rebus adhuc pacatis legatos ad vos
 Olymp. misimus, qui de defectione vobiscum agerent; sed *eam*
 ss. 1. *facere* prohibiti fuimus, quia vos recipere nolueritis. Jam
 U. C. vero, quia Boeoti nos ad hoc faciendum provocarunt, con-
 Varr. festim ipsis obtemperavimus. Duplicemque defectionem
 336. nos facturos existimabamus, unam quidem a Græciis, ne
 una cum Atheniensibus ipsos maleficiis afficeremus; sed
 una in libertatem vindicaremus: alteram vero ab Atheni-
 ensibus, ne nos ipsi postea ab illis profligaremur; *sed*
defectionem prius faceremus, *quam ab illis perderemur*.
 Nostra tamen defectio citius, *quam voluissemus*, facta est,
 eaque imparata. Quo etiam magis oportet vos nobis in
 societatem receptis auxilium quam celerrime mittere, ut
 constet, vos et illis succurrere, quibus est succurrendum,
 et simul hostibus nocere. Opportunitas autem qualis
 nunquam ante. Athenienses enim et morbo, et pecu-
 niarum impensâ sunt attriti. Ipsorum vero naves partim
 quidem sunt circa vestram *regionem*, partim vero contra
 nos sunt constitutæ. quare verisimile est, eos navium
 copiam non habituros, si vos hac æstate cum navalibus,
 pedestribusque copiis simul iterum irruptionem faciatis.
 Sed aut vos contra se cum infesta classe venientes propul-
 sare non poterunt, aut ab utrisque discedent. Neque
 vero quispiam existimet, se domesticum periculum pro
 alieni agri defensione subiturum. Cui enim Lesbos procul
 abesse videtur, *hæc tamen* utilitatem ei ex propinquo præ-
 bebbit. Nec enim (quemadmodum quis existimat) bellum
 in Attica geretur; sed in *Lesbo*, unde Attica utilitatem
 percipit. Est autem *illi* pecuniarum proventus a sociis,
 et longe major erit, si in suam potestatem nos redegerint.
 nec enim alius deficiet; sed etiam præterea res nostræ
 illorum fient: et acerbiora mala patiemur, quam illi, qui
 ante, quam ullam defectionem facerent, ipsis serviebant.
 Sed si vos alacriter succurratis, cum civitatem vobis ad-
 jungetis, quæ magnam classem habet, (cujus in primis
 vos indigetis,) tum etiam Atheniensium imperium facilius
 evertetis, subtrahentes eorum socios. Quilibet enim se
 vobis confidentius adjunget. Et sinistram opinionem de
 vobis conceptam vitabitis, quam sustinetis, quod illis, qui

§ Sed ante faceremus, vel, facere occuparemur, id est, non exspecta-
 remus, donec ab illis patiamur aliquid, sed eos hoc faciendo preveniremus.
 Steph. Huds.

ad vos deficiant, opem non feratis. Sed si constet, illos a vobis in libertatem vindicari, robur belli firmitus habebitis.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. l.
U. C.
Varr.
329.

"14. Græcorum igitur spes, quas in vobis ponunt, ipsumque Jovem Olympium reverentes, in cujus templo supplicibus similes sumus, Mitylenæis in vestram societatem receptis opem feratis, neque nos deseratis, qui privato quidem periculo corpora *nunc* objicimus: sed communem utilitatem, si rem feliciter geramus, omnibus allaturi sumus; et damnum longe communius, si, vobis non exoratis, labamur. Estote igitur viri, quales et ipsi Græci vos esse judicant, et noster metus desiderat."

15. Atque Mitylenæi quidem hæc dixerunt. Lacedæmonii vero, eorumque socii, cum hæc audissent, eorumque postulata comprobassent, Lesbios in societatem receperunt, et irruptionem in agrum Atticum faciendam censuerunt. Et sociis, qui aderant, edixerunt, ut primo quoque tempore cum duabus suarum copiarum partibus in Isthmam irent, ut *irruptionem in agrum Atticum* facturi. Ipsiique primi eo iverunt, et instrumenta, quibus naves trahuntur ac subducuntur, in Isthmo pararunt, ut eas Corintho subductas in mare, quod Athenas spectat, transportarent, et cum navalibus, pedestribusque copiis simul *Atticam* invaderent. Et hi quidem alacriter hæc faciebant. Cæteri vero socii lente conveniebant, et in frugibus colligendis erant occupati, militiæque tædio erant affecti.

16. Athenienses vero, cum eos propter *falsam* esse im-August.
becillitatis opinionem se instruere intellexissent; cumque declarare vellent, eos non recte sentire, sed se, licet classem, quæ ad Lesbum erat, suo loco non moverent, tamen et classem, quæ ex Peloponneso contra se veniebat, facile propulsare posse, centum naves instruxerunt: et cum ipsi, tum etiam inquilini, exceptis illis, qui erant equestri ordinis, illis etiam exceptis, qui erant ex ordine Pentacosiomedimnorum, eas conscenderunt. Et in altum provecti circum Isthmum navigabant, suæque potentiae vires ostentabant, et in quameunque Peloponnesi partem ipsi placebat, ex navibus descendeabant. Lacedæmonii vero, cum viderent rei eventum longe alium, quam ipsi exspectabant, et falsa esse, quæ a Lesbiis referebantur, arbitrati sunt, et rem esse factu difficilem existimantes, quum neque socii adessent, et triginta Atheniensium naves, quæ circa Peloponnesum erant, agrum ipsorum urbi finitimum circumcirca vastare nuntiarentur, domum redi-

erunt. Postea vero classem parare coeperunt, quam in
Bell. Lesbum mitterent. Et civitatibus quadraginta naves im-
Pelop. perarunt, ut singulae pro rata parte naves ad hunc na-
an. 4. merum explendum suppeditarent: et classis praefectum
Olymp. 68. I. destinarent Alcidas, qui eo profecturus erat. Atheni-
U. C. enses vero et ipsi cum suis centum navibus domum se
Varr. receperunt, postquam illos quoque *domum rediisse* cognove-
836. runt.

17. Atque eo tempore, quo naves istae navigabant, in
 his *rebus, quas tunc gerebant*, maxima, simul et ornatis-
 sima, rebusque omnibus ad navigationem necessariis in-
 structissima classis ipsis fuit; sed et altera huic similis,
 atque etiam major, hujus belli initio. Nam centum naves
 Atticam, Euboeam, et Salaminem custodiebant, et aliae
 centum circa Peloponnesum erant, praeter illas, quae ad
 Potidaeam et aliis in locis erant: ut numerus omnium
 navium una aestate instructarum fuerit ducentarum et
 quinquaginta. atque hoc potissimum una cum Potidaea
 pecunias absumait. Nam et Potidaeam obsidebant milites
 binas drachmas diurnas merentes; (etenim sibi quisque
 unam, alteram famuli nomine in diem accipiebant;) ter
 mille quidem, qui primi ad eam obsidendam missi fuerant,
 nec pauciores, qui in ejus obsidione permanserunt, donec
 eam expugnarunt; sexcenti vero et mille cum Phormione,
 qui ante urbis expugnationem discesserunt. et universae
 naves idem stipendium accipiebant. Pecuniae igitur ita
 primum consumtae sunt, et tantus navium, maximus, in-
 quam, numerus, est instructus.

18. Mitylenaei vero eodem tempore, quo Lacedaemonii
 circum Isthmum erant, cum ipsi, tum etiam auxiliarii
 milites ad Methymnam, cujus per prodicionem capiendae
 spem conceperant, terra cum exercitu sunt profecti: et
 urbem adorti, cum res ipsis non succederet, quemad-
 modum exspectabant, Antissam, Pyram, et Eresum pe-
 tierunt. Et stabilitis harum civitatum rebus, murisque
 firmatis, domum celeriter se receperunt. Methymnaei
 vero et ipsi post illorum discessum cum copiis adversus
 Antissam iverunt. Sed accepta clade ab Antissaeis, et
Post auxiliariis quibusdam militibus, qui subsidio ipsis vene-
Sept. 29. rant, multos amiserunt, caeterique celeriter domum rever-
 terunt. Athenienses vero, cum haec audissent, et Mity-
 lenaeos terra potiri, et suos milites non satis virium ad
 illos prohibendum habere, jam circiter autumnii initium
 mittunt Pachetem Epicuri *filium*, ducem, cum mille gentis
 suae militibus. Hi vero *insuper* et remigum officium in

navibus facientes ad Mitylenen perveniunt, eamque simplici muro cingunt. Nonnullis etiam in locis natura munitis castella ædificarunt. Et Mitylene quidem utrinque, et terra et mari, acriter obsidebatur, et hyems appetebat.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
86. l.
U. C.
Var.
337.

19. Cæterum Athenienses pecuniis ad obsidionem indigentes, cum ipsi pecunias tunc primum *in usus publicos* contulerunt, et CC. talenta emiserunt, tum etiam duodecim naves pecuniæ colligendæ gratia, et Lysiclem cum quatuor collegis ad socios *miserunt*. Ille vero, cum ex aliis locis pecunias classe circumvectus exigebat, tum etiam ex *urbe* Myunte per Mæandrum Cariæ campum usque ad Sandium collem ascendit, et a Caribus, ac Anæitis, qui ipsum invaserant, et ipse, et magnus aliarum ipsius copiarum numerus cæsus est.

20. Eadem hyeme Plataenses (adhuc enim a Peloponnesiis et Bœotis obsidebantur) cum et penuria rei frumentariæ graviter laborarent, nec ullam subsidii Athenis ad se venturi spem amplius haberent, nec ulla alia salutis parandæ ratio appareret, cum ipsi, tum Athenienses, qui cum ipsis obsidebantur, primum quidem inito consilio statuunt omnes exire, hostiumque muros superare, si modo per vim hoc facere possent, huius conatus autoribus Theæneto Timidæ *fili*o, qui vates erat, et Eupolpida Daimachi *fili*o, qui et ipse dux erat. Deinde vero dimidia ipsorum pars, quod periculum ingens esse duceret, metu quodam territa destitit incepto. Sed ducenti et viginti circiter in eadem eruptionis faciendæ sententia ultro permanserunt, in hunc modum. Scalas hostilium murorum altitudine pares fecerunt. Hanc autem emenai sunt, contemplantes laterum coagmentatorum ordines, qua parte murus ipsorum ad eos spectans tectorio carebat. Multique simul laterum coagmentatorum strata numerabant. Et horum quidem nonnulli a vera ratiocinatione aberraturi erant, plerique vero eam assequunturi erant. præsertim quia sæpius *eas* numerabant, simul etiam, quia non procul aberant: sed ea muri pars, ad quam *scalas admove*re volebant, facile conspiciebatur. Salarum igitur mensuram, et proceritatem hoc modo sunt assequuti, ex laterum crassitudine eam conjectantes.

21. Peloponnesiorum autem murus hac erat structura. Duplicem ambitum habebat, alterum quidem, Plataeas versus, *contra Plataensium eruptiones*, alterum vero exteriorem, *contra Athenienses*, si quis forte Athenis *ad opem Plataensibus ferendam* contra ipsos venisset. Hi autem

Bel.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. I.
U. C.
Varr.
327.

ambitus, alter ab altero, sexdecim ferme pedum intervallo distabant. In hoc vero sexdecim pedum spatio tabernacula distincta, custodibus erant aedificata, eaque perpetua, et contigua, ita ut unicus, solidusque murus esse videretur, utrinque pinnas habens. et ad decimam quamque pinnam turres ingentes, et ejusdem, qua murus, crassitudinis, exstabant, et eadem ad interiorem et exteriorem ejus frontem pertingebant; ita ut transitus prope turrim non esset, sed per eas medias transirent. Noctu vero, quoties tempestas humida *tempusque pluvium* erat, pinnas quidem relinquebant; e turribus vero, quæ parum remotæ, ac superne tectæ erant, excubias agebant. Murus igitur, quo Plataenses ab hostium præsiidiis cingebantur, hujusmodi erat.

22. Plataenses autem, rebus *ad eruptionem faciendam* paratis, observata nocte, quæ et pluvia et vento turbida, et præterea ifrunis esset, exierunt. Illis autem præerant, qui et conatus hujus autores *ipsis* fuerant. Ac primum quidem transiverunt fossam, quæ ipsos ambibat: deinde vero hostium muro successerunt, clam illorum custodibus, quia propter tenebras quidem custodes prospicere non potuerunt *eos, qui veniebant*; strepitum vero, quem ipsi *Plataenses* edebant, dum *ad hostium murum* accederent, propter ventum obstrepentem, exaudire non poterant. simul etiam *Plataenses ad hostes* accedebant, intervallo satis magno alii ab aliis distantes, ne arma collisa sonum ederent, rei que significationem darent. Erant autem leviter armati, et *expediti*, et sinistro tantum pede calceati, ut in luto firmitus consisterent. Per illud igitur intervallum, quod erat inter turres, ad murorum pinnas accesserant, quod eas desertas esse scirent: primum quidem illi, qui scalas ferebant, qui etiam eas admovent: deinde vero duodecim levis armaturæ milites cum pugione ac thorace ascendebant; quibus præerat Amneas Corcebi *filius*, qui etiam primus ascendit. Post ipsum vero sex, qui sequebantur, utramque turrim superant: deinde post hos alii leviter armati, cum jaculis succedunt; quibus alii a tergo scuta ferebant, ut illi facilius ascenderent, quæ ipsis erant tradituri, quum prope hostes ventum esset. Postquam autem *eorum* plerique muros superarunt, custodes, qui excubias in turribus agebant, *hoc* senserunt. Quidam enim Plataensis dum ascenderet, tegulam manu apprehensam de pinnis dejecit, quæ lapsa strepitum edidit, statimque clamor *a custodibus* est sublati. Exercitus vero ad muros concurrit: nec enim sciebat, quidnam

esset periculi, quia nox erat obscura et procellosa. simul etiam Plataenses, qui in urbe relictii fuerant, egressi, Peloponnesiorum murum invaserunt, a parte, quæ opposita erat illi, qua sui *murum* superabant, ut *hostes* animum ad illos minime adverterent. In suo autem quique loco manentes tumultuabantur, nec ullus *custodum* ex sua custodia *discedens* opem aliis ferre audebat : sed animo dubio erant, neque conjicere poterant, quidnam accidisset. Et illi trecenti milites, quibus mandatum erat, ut, si quid opus esset, ad opem ferendam præsto essent, e muro ad clamorem processerunt; faciesque, hostilis adventus indices, Thebas versus sublatæ sunt. Plataenses vero, qui in urbe erant, et ipsi ex suo muro multas faces sustulerunt, quæ ad hoc ipsum præparatæ fuerant, ut ignium signa hostibus essent incerta; utque suspicati aliquid aliud esse, quam quod res erat, opem non ferrent, prius quam sui, qui exierant, evassissent, et in loca tuta se recepissent.

Ball.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
337.

23. Plataenses vero, qui muros interea conscendebant, postquam illi, qui suorum primi erant, murum conscenderunt, et utramque turrin, custodibus occisis, in suam potestatem redegerunt, ipsi et turrium transitus hostibus resistentes custodiebant, ne quis per eas penetrans ad opem suis ferendam contra se veniret; et scalas e muro turribus admoventes, suorum plerosque per scalas in loca superiora recipiebant, et eorum alii quidem ex turribus, et ex inferioribus, et ex superioribus *earum* partibus *hostes*, qui *suis* subsidio veniebant, missilibus arcebant. Alii vero interea, quorum major erat numerus, cum multas scalas simul admovissent, pinnasque deiecissent, per spatium, quod erat inter turres, adscendebant; et subinde qui recipiebantur, in fossæ crepidine stabant, et sagittis, atque jaculis petebant *hostes*, si quis subsidio veniens, transitum ad murum impedire vellet. Ubi autem omnes, qui in turribus erant, transierunt, illi, qui postremi descenderunt, ad fossam ægre venerunt. Interea vero illi trecenti cum facibus, quas gestabant, in eos ferri cœperunt. Plataenses igitur eos ex tenebris facilius conspiciebant, ^hstantes in fossæ crepidine, et sagittis, jaculisque nudas *corporis* partes petebant. Ipsi vero, quod in tenebris essent, propter faces minus conspiciebantur. Itaque et Plataenses, qui postremi erant, fossam quidem transiverunt prius, *quam opprimerentur* : sed ægre, et per vim. Nam et glacies in ea concreverat,

^h Stantes ad labrum fossæ. *Acacius*. Ad hunc fere modum *Livius* lib. 37. Huds.

Beil. quæ non erat solida, ita ut eos transeuntes sustinere posset, sed potius erat aquosa, qualis esse solet, subsolano *potius* quam Borea spirante. Et nox illa, propter hujusmodi ventum nivibus conspersa, aquam in ea vehementer auxerat, quam vix *capitibus* supra *eam* exstantes transiverunt. Et propter hujus tempestatis magnitudinem potissimum evadendi facultas ipsis oblata.

Beil.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. I.
U. C.
Varr.
337.

24. Plataenses vero a fossa digressi, viam, quæ Thebas ferebat, iverunt conferti, ad dextram habentes ¹Androcratis fanum. existimabant enim illos minime suspicatos esse, se conversum iri ad illam viam, quæ ad hostes duceret. simul etiam videbant Peloponnesios cum facibus insequentes, ea via, quæ per Cithæronem, et ²Capitaquercus, Athenas ducebat. Sex autem, septemve stadia Thebas versus ire perrexerunt; deinde divertentes, viam, quæ ad montem fert, iverunt, et Erythras ac Hysias petierunt: occupatisque montibus, Athenas perfugerunt, ducenti et duodecim ex majore numero. fuerunt enim eorum nonnulli, qui in urbem reverterunt, antequam *murum reliqui* superarent: unius vero sagittarius in exteriori fossa captus est. ³Peloponnesii igitur, postquam hostem insequi destiterunt, in suam quique stationem redierunt. At Plataenses, qui erant in urbe, rerum omnium, quæ tunc acciderant, ignari, cæteris, qui rediissent, neminem superesse renuntiantibus, simul ac dies illuxit, emissio caduceatore de induciis egerunt, ut suorum cadavera reciperent. Sed, cognita rei veritate, incepto destiterunt. Plataenses igitur, qui *munitiones* superarunt, hoc modo salutem sibi peperere.

25. Eadem hyeme jam abeunte, Salæthus Lacedæmonius Lacedæmone cum triremi Mitylenen est missus. Hic Pyrrham vectus, et illinc itinere pedestri per quendam torrentis alveum profectus, qua munitiones transiri poterant, occulte Mitylenen est ingressus. Et Mitylenæorum Magistratibus dixit, irruptionem in Atticam factum iri, et illas quadraginta naves, quas ipsis subsidio venire oportebat, simul affuturas, seque, ut hæc significaret, et cætera curaret, præmissum fuisse. Tunc vero Mitylenæi confirmati sunt, et animis ad Athenienses minus propendebant, et de compositione cum illis agere destiterunt. Atque

¹ Junonis delubrum ab Androcrate conditum. *Alii.* Huds.

² Græcam vocem *Dryoscephalas* retinendam censet *Acacius*: sicuti *T. Livius* locum, ad quem Quint. Flam. Philippum devicit, *Cynoscephalas* appellat cum potuisset et ipse dicere *Capita-cantis*. *IDEM.*

³ Peloponnesii, postquam a subsidio ferendo destiterunt, in sua quisque statione manserunt. *Valla.* *IDEM.*

hæc hyems exiit, et hujus belli, quod Thucydides conscrip-
sit, quartus annus excessit.

26. Insequentis ætatis initio, Peloponnesii, postquam Alcidas, qui classis ipsorum præfectus erat, cum quadraginta et duabus navibus, quas *sociis civitatibus* imperaverant, Mitylenen miserunt, ipsi, eorumque socii irruptionem in Atticam fecerunt: quo minus Athenienses, utrimque turbati adversus naves Mitylenen proficiscentes, subsidio venirent. Huic autem expeditioni præerat pro Rege Pausania, Plistoanactis filio, adhuc pupillo, Cleomenes patruus. Vastarunt autem in Attica et alia, quæ prius cæsa fuerant, et si quid repullulasset, et quæcumque in superioribus expeditionibus prætermissa fuerant. Atque hæc irruptio in *agrum Atticum facta* Atheniensibus post secundam fuit omnium acerbissima. Nam *Peloponnesii*, cum semper expectarent, donec in Lesbo aliquid novi de sua classe audirent, quasi eo jam appulisset, passim discurrentes pleraque vastarunt. Sed cum nihil eorum, quæ speraverant, ipsis succederet, cumque res frumentaria eos defecisset, domum redierunt, et in suam quique civitatem se receperunt.

27. Mitylenæi vero interea, cum neque naves ex Peloponneso ad ipsos venirent, sed moras necterent, simul etiam cum res frumentaria eos defecisset, compositionem cum Atheniensibus hac de causa facere sunt coacti. Salæthus, ne ipse quidem naves amplius exspectans, "populum armat, qui ante inermis erat, tanquam eruptionem in Athenienses facturus. At oppidani, postquam arma sumserunt, neque Magistratus amplius audire voluerunt; et, habitis inter se conciliis, imperabant, ut potentes frumenta suppressa in lucem profferrent, eaque viritim populo dividerent, alioqui se compositionem cum Atheniensibus facturos, urbemque ipsis dedituros affirmarunt.

28. Cum autem illi, qui reipublicæ præerant, hoc intellexissent, nec impedire possent, et si compositione excluderentur, se in periculum venturos animadverterent, communiter paciscuntur cum Pachete, ejusque copiis, ut Atheniensibus arbitrato suo de Mitylenæis statuere liceret, utque ipsi Mitylenæi exercitum in urbem reciperent, et legationem pro seipsis Athenas mitterent. interea vero, dum redirent, Paches neminem Mitylenæorum in vincula con-

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
86. 3.
U. C.
Varr.
324.
Post
Mar. 25.

= Populo prius leviter armato, graviora arma, tanquam exiturus in Athenienses, tradit etc. *Acacius*. Et quidem rectius. Levis enim armaturæ milites *Thucydidi* ψιλλοί, non semel; ut et qui gravia arma gerunt, βαλῆται. ψιλλοί opponit hoc loco illis, qui βαλῆται ut et Lib. 8. τοὺς αὐτομαχίους τῶν Ἀργείων ψιλλοὺς ὄντας διαλεγεῖν εἰ Ἀθηναῖον. *Acacius*. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
86. f.
U. C.
Varr.
327.

jiceret, aut in servitutem redigeret, aut occideret. Atque compositio quidem hæc fuit. At illi Mitylenæsi, qui potissimum cum Lacedæmoniis egissent, ²sibi vehementer metuentes, postquam exercitus est ingressus, *has conditiones* non tulerunt: sed *omnes* pariter ad aras consederunt. Paches vero eos illinc excitatos, nequid injuriæ ipsis fieret, in Tenedum custodiendos transmittit, donec Athenienses aliquid statuissent. Triremibus etiam Antissam missis, *eam* sibi adjunxit, et cætera, quæ ad exercitum pertinebant, arbitrato suo constituit.

29. Peloponnesii vero, qui quadraginta navibus vehebantur, quos celeriter venisse oportuerat, cum circa Peloponnesum ipsam navigantes tempus triverunt, tum etiam in reliquo navigationis cursu lente vecti, Athenienses quidem, qui in urbe erant, latuerunt, usque dum ad Delum appulissent: illinc vero ad Icarum, et Myconum profecti, tunc primum Mitylenen captam intellexerunt. Sed cum rem exploratam habere vellent, ad Embatum Erythræe navigarunt. Die autem a Mitylene capta circiter septimo, ad Embatum sunt delati. Itaque re explorata cognita, pro præsentis rerum illarum statu, quid esset agendum, consultare coeperunt. Et Tentiplus Eleus eos sic est alloquutus.

30. "ALCIDA, cæterique Peloponnesii, mei collegæ, qui copiarum duces adsumus, mihi videtur, Mitylenen nobis esse navigandum, ita ut jam sumus, ³antequam adventus noster divulgetur. Nam (ut verisimile est) cum homines urbe recens sint potiti, magnam ipsorum in custodiis negligentiam offendemus, præcipue vero a mari, qua ex parte, cum ipsi nullum hostem contra se venturum sperant, tum etiam nostræ vires sunt firmissimæ. Verisimile etiam est, ipsorum peditatum, quippe quod sint victores, per hospitium dispersum negligentius agere. Si igitur ex improviso et noctu impetum in ipsos faciamus, spero fore, ut cum illis, qui sunt in urbe (siquis modo nobis benevolus adhuc superest) ⁴res illas in potestatem nostram redigamus. promde ne vos pigeat periculum istud subire, reputantes, novas belli rationes nullas alias esse, quam ⁵istas; a quibus si quis dux sibi ipsi caveat, et hostes hujusmodi arrepta

² Post ingressum exercitus metu percussæ, nec manere ausi, omnes pariter etc. *Acacius*. HUDA.

³ Priusquam palam sit, quemadmodum apud nos agatur. *Valla*. IDEM.

⁴ Optata consequamur. *Valla*. IDEM.

⁵ Scilicet, pericula fortiter subire, hostesque inermes noctu aggredi etc. IDEM.

occasione adoriatur, ex animi sententia res plurimas gerere poterit.

31. Hic quidem ita loquutus, rem Alcidas non persuasit. Alii vero nonnulli ex Ionia exsules, et Lesbii, qui cum ipso navigabant, ei suadebant, ut, quandoquidem hoc periculum formidabat, aliquam urbem in Ionia, aut Cumam Æolicam occuparet; ut ex urbe, *quam cepisset*, prodeuntes, Ioniam ad defectionem impellerent. Spem autem *rei peragenda* esse. Se enim præter nullius voluntatem eo venturos *affirmabant*. Et si proventum istum, qui maximus erat, Atheniensibus eriperent, simul etiam si stationes ipsis oppositas haberent, *suntus ab hostibus* factum iri. etiam se sperare, Pisuthnen a se adductum iri, ut ad hujus belli societatem se adjungeret. Sed Alcidas ne ista quidem admisit: 'sed ad eam sententiam animo potissimum inclinavit, ut, quoniam non satis mature Mitylenen pervenire potuisset, in Peloponnesum quam celerrime se reciperet.

Bel.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. f.
U. C.
Varr.
334.

32. Quamobrem cum Embato solvisset, discescit. cumque ad Teiorum Myonesum appulisset, plerosque captivos, quos in suæ navigationis cursu interceperat, trucidavit. Et cum Ephesum appulisset, Samiorum, qui ex Ananis erant, legati, ad eum venientes, non rite eum Græciam in libertatem asserere dixerunt, si illos necaret, qui nec arma contra *Peloponnesios* tulissent, nec *ipsis* hostes essent; sed necessitate coacti societatem cum Atheniensibus fecissent. Et, nisi finem faceret, ipsum paucorum quidem hostium amicitiam sibi conciliaturum, longe vero plures ex amicis hostes habiturum. His ille persuasus, quotquot de Chiis adhuc penes se habebat, et ex aliis nonnullos dimisit. Nam homines, licet *Peloponnesiorum* naves conspicerent, haud tamen fugiebant, sed potius, ut ad Atticas accedebant; et ne vel minimam quidem suspicionem habebant, cum Athenienses maris imperium obtinerent, Peloponnesiorum naves in Ioniam unquam trajecturas esse.

33. Alcidas vero Epheso raptim discessit, et in fugam se dedit. Nam a Salaminia et Paralo navibus, dum adhuc in portu ad Claron esset, conspectus fuerat. Hæc autem ab Athenis cursum casu tenebant. ac hostis insequentis adventum metuens, per altum ferebatur, ad nullam aliam regionem ultro, nisi ad Peloponnesum appulsurus. Pacheti vero et Atheniensibus cum undique, tum etiam ex Erythræa hujus rei nuntius afferebatur. Cum enim Ionia

¹ Suasque sententias plurimos e consilio socios habuit. *Valla*. Neque his motus Alcidas, perstitit in sententia. *Acacius*. *Hume*.

² Ad Claron in anchoris esset etc. *Valla*. *IDEM*.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
321.

nullis munitionibus esset munita, metus ingens erat, ne Peloponnesii maritimam oram navibus legentes, quamvis et sic in animo non haberent *diutius ibi* manere, tamen obiter, prout in singulas urbes incidissent, eas diriperent. Paralus vero et Salaminia naves, cum ipsæmet ipsum *Alcidam* ad Claron vidissent, *rem Packeti* nuntiarunt. Ille vero eum magna festinationis contentione persequabatur. Et usque ad insulam Latmon eum est persequutus, sed cum *Alcidas* nusquam amplius appareret, ita ut eum assequi posset, *Paches* retro rediit. Cum autem *hostium naves* in alto assequutus non fuisset, hoc in lucro posuit, quod nusquam subsistere, neque castra munire, neque sibi eas præsidiiis obsidendi, et stationes ipsis oppositas habendi materiam præbere coactæ fuissent.

34. Dum autem *ab hoste persequendo* reverteretur, maritimam *Asiae* oram legens, ad Notium Colophoniorum urbem appulit, ubi Colophonii habitabant, quod *Colophon ipsorum antiqua patria*,¹ urbs a mari remotior, ab Itamane, et barbaris per domesticam seditionem *ab altera factione* accitis, capta fuisset. Hæc autem capta fuit eo ferme tempore, quo Peloponnesii secundam irruptionem in Atticam fecerunt. In urbe igitur Notio, cum seditio rursus orta fuisset inter illos, qui eo confugerant, et veteres urbis colonos, alii quidem auxiliare copias, quas a Pisuthne, et ab Arcadibus, ac barbaris accersiverant, in munitionibus urbem intersepientibus habebant, et illi de Colophoniiis, qui profugerant ex *antiqua patria* urbe, quæ a mari erat remotior, quique Medis faverant, cum ejusdem factionis hominibus eo ingressi, Rempublicam administrabant. alii vero, qui clam istis aufugerant, et qui exsules erant, *Pachetem* accersiverunt. Is autem, cum Hippiam, Arcadum ducem, qui in munitionibus illis urbem intersepientibus erat, ad colloquium evocasset, ea conditione, ut, si nihil dixisset, quod sibi placeret, eum in suas munitiones rursus salvum et sanum restitueret: ille quidem ad ipsum processit. Ipse vero eum in custodia sine vinculis servari jussit; *hostium* munitiones repente adortus, illisque nihil tale exspectantibus, capit, et Arcadas ac barbaros, quotquot intus erant, occidit. Et Hippiam postea introduc-

¹ Arx ab Itamane etc. *Valla*. Urbs superior etc. *Steph.* Sed neuter *Thucydidis* mentem videtur assequutus. Nam *τῆς Ἰταμνῆς* vocat *τῆς ἀπὸ Σαλαμῖνος*, scilicet, veterem Colophonem. *E. Port.* *Hude.*

² Alii quidem, a Pisuthne Arcadum et barbarorum auxiliis accitis, muro se interseperunt; ac cum iis, qui Colophoniorum superiorem urbem tenentes Medorum partis erant, congressi, unam rempublicam fecerunt. alii vero, etc. *Acacius.* *IDEM.*

tum, sicuti factis induciis promiserat, postquam intus fuit, comprehendit, sagittisque confodit. Et Colophoniiis Notium restituit, illis exceptis, qui Medorum partibus faverant. Postea vero Athenienses, coloniis eo missis, eam civitatem ex legibus, institutisque suis constituerunt, omnibus Colophoniiis, si quis usquam erat, ex civitatibus in unum coactis.

Bel.
Pelopi
an. 5.
Olymp.
86. 4.
U. C.
Varr.
324.

35. Paches autem Mitylenen reversus, Pyrrham et Eressum in deditionem redegit; captumque Salæthum Lacedæmonium, in urbe latitantem, Athenas mittit, simul etiam illos Mitylenæos, quos in Tenedum asservandos miserat, et si quis alius ipsi defectionis autor fuisset videbatur. Majorem etiam exercitus partem dimittit, cum reliquis ipse permanens, cum Mitylenes, tum etiam cæteræ Lesbi res arbitrato suo constituit.

36. Cum autem Salæthus, et qui a Pachete missi fuerant, Athenas pervenissent; Athenienses Salæthum quidem confestim interfecerunt, licet spondentem, cum alia quædam, tum etiam Peloponnesios a Plataeis (adhuc enim obsidebantur) se abducturum. De reliquis vero consultare cœperunt. Et præ ira censuerunt, interficiendos non solum eos, qui aderant; sed etiam omnes Mitylenæos, quotquot puberes essent; impuberes vero, ac fœminas in servitutem redigendas: dantes crimini cum alteram defectionem, ² quam ab Atheniensibus fecerant, licet eorum imperio non premerentur, ut alii; tum etiam alteram, ad quam Iones sollicitaverant, quod Peloponnesiorum classis, quæ auxilium ipsis Mitylenæis ferens, in Ioniam non sine periculo penetrare ausa fuerat, motum illum non minimum adjuvisset. nec enim parvo, levique consilio defectionem fecisse videbantur. Triremem igitur ad Pachetum mittunt, quæ populi decretum nuntiet, imperantes, ut primo quoque tempore Mitylenæos necet. Postero autem die confestim eos vehementer pœnituit, et sævum ac immane decretum, quod fecerant, secum ipsi reputabant, quo totam civitatem potius, quam ipsos defectionis autores necari jubebant. Cum autem Mitylenæorum legati, qui aderant, et quotquot Athenienses ipsis studebant, hoc animadvertissent, suaserunt illis, qui reipublicæ præerant, ut hac de re ad populum iterum referrent, et sententias roga-
rent. Quod facile persuaserunt, quia et illis hoc erat pers-
pectum, majorem civium partem cupere hac de re iterum

² Quod non initio statim, sicut cæteri, hanc essent ausi. *Acacius*. *Ὁς ἀρχίμαχος*, id est, *ὁ πρῶτος ἐν ἀρχῇ* sicut *Arist. Rhet. l. 2. c. 21.* *Huns.*

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 4.
D. C.
Varr.
394.

consultandi potestatem sibi per aliquos dari. Quamobrem concione statim coacta, cum aliae sententiae a singulis sunt dictae, tum etiam Cleon Cleoneti filius, cujus etiam de *Mitylenæis* occidendis sententia pridie evicerat, qui et cæteris in rebus civis erat omnium violentissimus, et tunc temporis apud plebem longe gratiosissimus, ita ut ei, quicquid vellet, dicendo facile persuaderet, in medium progressus, hanc orationem habuit.

37. "Cum sæpe alias ego statum popularem minime aptum judicavi ad imperium in alios obtinendum, tum vero præcipue nunc in hac vestra de *Mitylenæis* poenitentia. Nam quia vos in quotidiana, et mutua consuetudine hic securi estis, nec ullas insidias timetis, idem etiam de sociis sentitis. Et quicquid vel eloquentia eorum adducti deliqueritis, vel misericordia moti remiseritis, non reputatis, vos, magno vestro cum periculo, nec ulla cum gratia sociorum molles facilesque *erga eos* esse. Non considerantes, imperium, quod obtinetis, tyrannidem esse, ipsosque ad insidias vobis faciendas attentos esse, vestroque imperio invitos parere: qui vobis dicto sunt audientes, non propter beneficia, quæ vos ipsi vestro cum detrimento in eos contuleritis; sed propter potentiam, qua superiores estis, potius quam propter illorum *erga vos* benevolentiam. Omnium vero perniciosissimum erit, si nihil eorum, quæ a nobis decreta fuerint, certum, firmumque maneat: nec intelligamus illam rempublicam, quæ malis quidem, sed tamen immotis *ac perpetuo firmis* legibus utitur, præstantiorem esse illa, quæ bonis quidem legibus utitur, sed tamen mobilibus: et imperitiam cum modestia conjunctam utiliorem esse peritiæ cum immodestia conjuncta; ac imperitiores homines, si cum peritioribus conferantur, respublicas plerumque melius administrare. Nam isti quidem, et legibus sapientiores videri, et in publicis consultationibus sententiam semper obtinere volunt, quasi in aliis majoribus rebus ingenii sui vim ostentare non possint; atque propterea plerumque respublicas evertunt. Illi vero, quia suæ peritiæ diffidunt, se legibus imperitiores esse, et illius sententiam, qui recte dixit, a se vituperari non posse, ultro fatentur. Itaque respublicas plerumque

¹ Pari modo in socios affecti estis. *Acacius.* Huns.

² Qui non esse, ob vestram in ipsos indulgentiam cum damno vestro conjunctam morigeros se præbent, sed quod per potentiam potius, quam illorum benevolentiam, superiores evaseritis. *Vel,* Sed quod potentia potius, quam illorum benevolentia, consequuti sitis, ut superiores essetis. *Stephanus.* IDEM.

recte administrant, quia sunt rerum æqui aestimatores potius, quam concertatores. Sic igitur nos quoque facere, nec dicendi facultate et solertiæ contentione elatos, vestræ multitudini aliter, quam sentimus, suadere decet.

Bel.
Palap.
an. 5.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
884.

38. Ego igitur in eadem sententia permaneo, atque illos miror, qui de Mitylensæis ad vos iterum retulerunt, et moram interponunt, quod illis, qui injuriam fecerunt, commodius est: qui enim injuriam accepit, si moræ interponantur, ira languidiore persequitur. ^a Ultio vero, quæ est injuriæ illatæ adversaria, si statim eam sequatur, maximas poenas repetit. Illum etiam miror, (quisquis ille erit,) qui contra me dicet, et aperte pronuntiare non dubitabit: Mitylenæorum quidem injurias esse nobis utiles, nostros vero casus sociis detrimenta non afferre. Sed profecto constat hunc aut dicendi facultate fretum, concertationis studio daturum operam, ut demonstret, id non esse decretum, quod tamen maxime decretum est; aut quæstu inductum, speciosa oratione elaborata, vobis imponere conaturum. At respublica propter hujusmodi concertationes aliis quidem præmia dat, ipsa vero pericula sustinet. Hujus vero rei culpa penes vos est, qui hujusmodi certamina perperam instituitis, et verborum quidem spectatores, rerum vero auditores esse consuevistis: res quidem futuras, si quis optime dixerit, fieri posse conjectantes: res vero jam gestas, ex illorum oratione *spectantes*, qui egregie vos objurgarint; id, quod vos ipsi vidistis, non certius existimantes esse, quam quod audistis. et orationis quidem novitate facillime vobis imponi sinistis; spectatam vero, ac probatam orationem nullo modo sequi vultis: rerum quidem inusitatarum semper servi, usitatarum vero contemptores. Et unusquisque vestrum potissimum quidem dicendi facultate præstare cupit, sin minus, illis, qui hac eloquentiæ laude excellunt, resistitis, ^b ne, si illorum sententiam sequamini, illis inferiores esse videamini; et si quis aliquid acute dixerit, ad illum laudandum prompti estis, vel ante quam hoc ipsum dixerit, prompti etiam estis ad significandum, ea, quæ dicuntur, a vobis jam esse percepta, vel ante quam sint dicta; sed ad horum eventa prospiciendi tardi estis. Et aliquem alium rerum statum (ut ita loquar) quæritis, quam sit is, in quo vivimus, quam-

^a In ulciscendo enim, quum recentissima offensa est, tum maxime per supplicium sumimus. *Valka* et *Acactus*. Cum vindictio quam maxime propinqua injuriæ acceptæ est, tum, paribus nixa viribus, justissimas poenas repetit. *Casa*. *Huds*.

^b Videri non vultis posteriores eorum sententiam sequi, sed si quis etc. *Steph*. *IDEM*.

Hel.
Pelop.
an. d.
Olymp.
88. f.
U. C.
Varr.
321.

quam ne praesentem quidem rerum statum satis bene cognoscitis. Denique, ut rem paucis expediam, aurium voluptati servitis, et potius similes estis spectatoribus, qui sedent, et audiunt sophistas, quam viris, qui de republica consultant.

39. "A quibus vitiis ego vos avocare conans, pronuntio unam *omnium* Mitylenæorum civitatem vobis maximam injuriam jam fecisse. Ego enim illis, qui vestrum imperium ferre nequeunt, aut qui ab hostibus coacti, defece-
runt, veniam do. Sed cum illi, ^c qui insulam tenebant, et urbem muris cinctam incolebant, et qui a mari tantum nostros hostes metuebant, ubi et ipsi firmo classis apparatu adversus eos erant muniti, suisque legibus utentes, liberi vivebant, et ante omnes a nobis honorabantur, talia facinora patrarint; quid aliud, quam insidias fecerunt, bellum potius inferentes, quam defectionem facientes, (defectio enim est illorum, qui vim aliquam patiuntur) operamque dederunt, ut junctis opibus, cum illis, qui nobis sunt hostes infensissimi, nos perderent? Atqui hoc est atrocius, quam si per se, *solique* partis opibus bellum nobis intulissent. neque calamitates aliorum, qui, post defectionem a nobis factam, in servitutem jam sunt redacti, documentum ipsis fuerunt; neque praesens *ipsorum* felicitas ipsos a periculis adeundis deterruit, facti autem audaces ad futura, et speratis rebus majoribus, quam quas præstare poterant, et minoribus, quam quas cupiebant, bellum susceperunt, armis potius quam jure disceptandum censentes. quo enim tempore se victores fore putarunt, nullis injuriis a nobis affecti nos invaserunt. Usu autem venire solet, ut civitates, illæ præcipue, quibus nuper ac præter expectationem felicitas contigit, ad insolentiam se convertant. Illa vero felicitas, quæ secundum rationem hominibus contingit, est plerumque stabilior, quam quæ præter expectationem accidit: et (ut ita loquar) adversam fortunam facilius propulsant, quam secundam tuentur. Decuerat autem jam pridem Mitylenæos nullo peculiari honore præter cæteros a nobis affici; et eo petulantiae progressi non essent. (Hoc enim alioqui natura comparatum est, ut homo eum quidem contemnat, a quo colitur; eum vero admiretur, qui ipsi non cedit.) Plectantur igitur vel nunc pro magnitudine injuriæ, neque paucis quidem culpa tribuatur, plebs vero a vobis absolvatur. Nam universi pariter nos invaserunt,

^c Hi vero cum insulam incolant, eamque munitam etc. *Acacius*. Qui vero et insulam incolant, et mœnia habeant etc. *Casa*. *Huds*.

quibus, si ad nos confugissent, nunc iterum in urbe *sua* degere liceret. Sed tutius esse arbitrati eandem belli fortunam periclitari cum paucis, simul omnes a nobis defecerunt. Considerate autem, si easdem poenas infligatis et sociis illis, qui ab hostibus coacti, et illis, qui ultro defece-
runt, quem tandem fore putatis, quin levissima de causa deficiat, si aut re feliciter gesta libertatem sit adepturus, aut re infeliciter gesta ^dnihil gravius sit perpessus? Nos vero in singulis civitatibus et fortunarum et salutis periculum subibimus. Et si, re prospere gesta, urbem jam profligatam receperimus, proventibus, in quibus sita est nostra potentia, in posterum privabimini: si vero labamur, præter eos, quos jam habemus, novos etiam hostes habebimus. Et quo tempore illis, qui nunc sunt hostes minime dubii, resistendum erit, eo bellum nostris sociis erit faciendum.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
86. a.
U. C.
Varr.
32½.

40. "Non oportet igitur ullam spem ipsis relinquere, qua sperent fore, ut vel oratione probabili nobis persuadeant, quod cupiunt, vel pecuniis peccata redimant, et, quasi humanitus peccarint, veniam a nobis impetrent. Nec enim inviti deliquerunt: sed *ultro et* scientes insidias nobis fecerunt. Quod autem præter voluntatem fit, id venia dignum est. Ego igitur et tunc primum, et nunc quoque contendo, ne pristinam sententiam mutantem decretum jam ante factum rescindatis, neve misericordia, et verborum illecebris, et lenitate, tribus rebus imperio perniciosissimis, adducti peccetis. Nam misericordiam illis, qui sunt similes, vicissim tribui est æquum: non autem illis, qui mutua miseratione non commoventur, et qui propter necessitatem, *qua inviti parere coguntur*, se nobis hostes perpetuo præbent. Et oratores, qui sua oratione oblectant, in aliis minoribus rebus certamen habebunt: non autem in qua, ipsa quidem civitas pro minima voluptate, quam perceperit, maximam jacturam faciet; ipsi vero pro causa bene acta beneficium accipient. Et lenitas illis potius tribuitur, qui in posterum amici sunt futuri, quam illis, qui semper sui similes, et nihilo minus hostes sunt futuri, si *superstitēs* relinquantur. Atque (ut semel rem totam paucis expediam) si meam sententiam sequamini, ea facietis, quæ cum erga Mitylenæos æqua, tum etiam *vobis ipsis* utilia sunt futura. Sed si aliter statuatis, illis quidem nihil gratificabimini, vos vero ipsos vestro

^d Nullam insanabilem plagam sit accepturus etc. *Casa.* HUDS.

^e Et pro nam accipitur, ut et paulo supra. *Steph.* IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
324.

præjudicio magis damnabitis. si enim isti merito defecerunt, vos certe contra fas et jus ipsis imperare dicemini. Quod si vel contra fas et jus, hoc tamen vobis faciendum censeatis, oportet igitur hos etiam præter fas et jus a vobis puniri, quia hoc vobis conducit, aut imperium a vobis deponi, operamque dari, ut sine periculo viros bonos agatis. eadem etiam poena in illos animadvertite; neque vos, qui evasistis, clementiores vosmet ostendite, quam illi, qui insidias fecerunt, *erga vos fuissent, si rem ex animi sententia gessissent*: cogitantes, quæ verisimile est ipsos facturos fuisse, si vos vicissent, præsertim cum vos injuria lacerassent. Illi vero præcipue, qui nulla de causa aliquem maleficio afficiunt, hunc etiam ad internecionem usque persequuntur, et funditus perdunt, quia periculum sibi impendens ab hoste, qui *superstes* relinquitur, suspectum habent. Qui enim injuriam aliquam accepit, a quo non oportuit, hic periculo vitato in eum acerbior esse solet, quam in justum hostem. Nolite igitur vestri ipsorum proditores esse. Sed animo quam proxime accedentes ad mala, quæ passuri eratis, et vos cæteris omnibus rebus anteposituos fuisse, eos in vestram potestatem redigere: nunc parem gratiam ipsis referatis; non emolliti ob præsentem ipsorum fortunam, ac statum, in quo jam sunt; nec periculi, quod vobis non ita pridem impendebat, obliti. Hos igitur pro meritis plectite, et insigne exemplum sociis præbete; ut intelligant eum, qui defectionem a vobis fecerit, morte mulctatum iri. Hoc enim si cognoverint, vos, neglectis hostibus, cum vestris sociis posthac minus pugnabitis.

41. Atque Cleon quidem hæc dixit. Post eum vero Diodotus Eucratis filius, (qui et in superiore concione ipsi maxime fuerat adversatus, ne Mitylenæi necarentur) tunc etiam in medium progressus, hæc verba fecit.

42. "NEQUE illos, qui de Mitylenæis iterum ad consilium retulerunt, reprehendendos puto; neque illos, qui maximis de rebus sæpius consultandum esse vetant, laudandos censeo. Nam hæc duo, celeritatem et iram, bonæ consultationi maxime contraria esse judico. Quorum alterum quidem cum amentia conjunctum esse solet; alterum vero, cum imperitia et consilii tenuitate. Et qui orationem rerum agendarum magistram esse contentiose negat, aut amens est, aut privatim aliquid ipsius interest. amens

^f Quam qui pari conditione inimicitias gerit. *Cass.* Longe gravius id, cum evadit, accipit, quam si ab justo hoste profectum esset. *Acætes.* Hung.

quidem, si ulla alia ratione, *quam verbis*, res futuras, easque obscuras declarari posse putat. ipsius vero interest, si cupiens aliquid turpe persuadere, de hoc quidem, quod est turpe, se non belle disserere posse putet: sed, si probe vituperaverit *alios*, cum illos, qui sententiam contra ipsum sunt dicturi, tum etiam auditores a se territam iri *speret*. Illi etiam sunt molestissimi, ¹qui, ut suæ prudentiæ ac eloquentiæ specimen edant, magnifica oratione corruptelam *adversariis* objectant, eosque hoc nomine accusant. Si enim imperitiam *illis* objicerent; is, qui rem persuadere non posset, imperitus potius quam injustus habitus, victus discederet. Sed si injustitia *alicui* objiciatur, et idem causam obtineat, est suspectus; et nisi obtineat, non solum imperitus, sed etiam injustus existimatur. Et res publica ex hujusmodi re detrimentum capit. Consultoribus enim propter metum destituuntur: quanquam præclare cum ea ageretur, si tales cives nulla dicendi facultate præditos haberet. minime enim ad peccandum impellerentur. Atqui oportet bonum civem non terrentem adversarios, qui sententiam contra ipsum sunt dicturi; ²sed, pari dicendi potestate facta, disputantem demonstrare, se meliora dicere. Civitatem vero sapientem *oportet* optimo consultori non addere *novum* honorem; sed nec eum, quem jam habet, imminuere: illum etiam, qui non est bonus consultor, non solum nulla poena, sed ne ulla quidem ignominia afficere. Ita enim et is, qui in dicendis sententiis præstat, nihil aliter ac sentit, neque quidquam ad gratiam dicet, adductus spe longe majorum honorum, quos adipisci cupit. Et qui rectum consilium dare non novit, et ipse multitudinem sibi conciliare non studebit, eadem ratione ei in re aliqua gratificans.

43. "Quorum nos contraria facimus: et præterea, si quis in sordium *et corruptelæ* suspicionem venerit, et tamen eum optime dicere constet, invidentes ei propter incertam sordium suspicionem, manifestam utilitatem reipublicæ eripimus. Solet autem usu venire, ut bonæ ac

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. †
U. C.
Varr.
324.

¹ Qui contradicentibus præjudicium aliquod corruptelæ opponunt etc. *Valla*. Qui alterius sententiam pretio addictam criminantur etc. *Casa*. Qui concionem eorum, qui contradicunt, corruptelæ insimulant. *Vel*, Specimen, quod editur, corruptelæ etiam insimulant etc. *Steph*. Qui dicentem, quasi pecunie corruptus specimen aliquod edat, insimulant etc. *Acacius*. *Huds*.

² Sed æquo certamine contendente etc. *Casa*. Sed ex æquo. *Id est*, æquabilitate quadam juris utentem etc. *Vel*, Sententiam pronunciare, nihil sibi præter alios ea in re arrogando, sed parem illis potestatem relinquendo etc. *Steph*. *IDEM*.

Bel
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. f.
U. C.
Varr.
327.

salutares sententiæ, 'quæ ex improvise dicuntur, non minus sint suspectæ, quam malæ et perniciosæ: adeo ut oporteat pariter, tam illum, qui reipublicæ pessimum consilium est daturus, quam illum, qui optimam sententiam dicturus, multitudinem dolo sibi conciliare, et mendacio suam causam probare. Et solam *hanc* rempublicam, propter hujusmodi suspiciones, nemo aperte, nisi fraude decipiat, beneficiis afficere potest. Qui enim aperte beneficium ipsi dat, in quæstus obscuri suspicionem incidit, *quasi pro beneficio reipublicæ dato, ipse beneficium aliquod longe majus ab ea clam sit accepturus*. Oportet autem in rebus maximis, et in tanta imperii dignitate, nos, qui verba facimus, longius prospicere, quam vos, qui non longe prospicitis; præsertim cum nos, qui consilium damus, rationem reddere cogamur vobis, qui nos auditis, et qui nullis rationibus reddendis, nullique judicio obnoxii estis. Si enim et ille, qui aliquid persuasit, et ille, cui hoc persuasum fuit, æque mulctaretur, profecto prudentius judicaretis. Nunc vero ad quemlibet animi motum, quo repente fueritis abrepti, si quando forte in rebus judicandis labamini, illius, qui persuaserit, unam sententiam, nec vestras ipsorum plectitis, quamvis multæ sint, quæ simul peccarint.

44. "Ego vero in medium processi; neque pro Mitylenæis cuiquam sententiam contrariam dicturus, neque quempiam accusaturus. Non enim de illorum facinore nobis est certamen, si sapimus; sed de utilitate nostra, ut nobis recte consulamus. Quamvis enim ipsos injustissimum facinus fecisse pronuntiem, non tamen propterea eos etiam occidendos censuerim, nisi *hoc reipublicæ* conducat. neque etiam, si qua venia sunt digni, *hanc ipsis dandam censeo*, nisi *hoc ipsum* e republica fore constiterit. Nam de rebus futuris, potius quam de præsentibus nos consultare puto. Atque in eo, quod Cleon præcipue contendit, ad socios in officio continendos, ne defectionem in posterum faciant, *vobis* utile fore, si capitale supplicium ipsis proponatis, *in eo, inquam, a Cleone vehementer dissentio*, et ego quoque de eo, quod in posterum vobis utile est futurum, contra contendens, longe aliter sentio. Et a vobis peto, ne speciosa ipsius oratione, meæ orationis utilitatem repellatis. Nam ejus oratio, quæ majorem

¹ Quum recta dicuntur. *Id est*, sine ullo verborum circuitu. *Steph.* Huds.

² In rebus maximis, et in hujusmodi opinione, vel æstimatione vestra, (*id est*, quum ita suspiciones sitis, ut omnia in malam partem interpretemini) longius etc. *Steph.* IDEM.

æquitatis speciem habet, propter vestram iram, quæ nunc in Mitylenæos est accensa, fortasse *vos ad ipsius sententiam* attrahet. Nos vero 'cum ipsis *Mitylenæis* jam non disceptamus, ita ut de jure nobis sit quærendum: at de ipsis consultamus, quonam modo nobis in posterum utiles esse poterunt.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
321.

45. "In singulis enim civitatibus capitis poena proposita est in multa peccata, non solum huic, *quod ab istis est commissum*, paria; sed etiam minora. Homines tamen spe sollicitati periculum subeunt, nec ullus adhuc in periculum venit, qui se ex eo non evasurum, neque suum conatum sibi successurum existimans, de se ipso desperarit. "Nec ulla civitas, quæ defectionem fecerit, ad hanc usque diem exstitit, quæ *justo* minorem se existimans *habere* apparatus, vel suum vel socialem, hoc aggredi ausa est. Omnibus enim naturam insitum est, ut et privatim et publice peccent. nec ulla lex est, quæ ab hoc prohibere valeat. Siquidem homines per omnia poenarum genera iverunt, *eas paulatim* augentes, si quo modo a facinorosis minus læderentur. Etenim verisimile est, mitiores poenas olim in maxima scelera constitutas fuisse. Sed cum temporis progressu violarentur, ad mortem pleræque processerunt. Et tamen hoc quoque violatur. aut igitur aliquis terror hoc vehementior est excogitandus, aut ne iste quidem coercebit. Sed paupertas quidem, "audaciam necessitati præbet; opum vero potentia, petulantia et superbiam violentiam, ac pluris habendi cupiditatem. Alii quoque *vita* status, pro diverso hominum affectu, prout singuli constricti tenentur aliqua cupiditate vehementiori, quam quæ refrænari possit, homines ad pericula impellunt. Et spes, et amor qualibet in re *hoc ipsum faciunt*. hic quidem, dux, illa vero, comes. atque hic quidem, rei aggrediendæ rationem excogitans, illa vero fortunæ prosperitatem suggerens, plurimum nocet. Atque *hæc naturæ vitia*, quamvis sub aspectum minime cadant, tamen majorem vim habent, quam mala, quæ cernuntur. Et præter ista, ipsa quoque fortuna nihilo minus adjuvat ad *homines ad periculum im-*

¹ Nunc non quid in ipsos jure fieri possit disceptamus, sed etc. *Acacius*. Huds.

² Quæ vero unquam civitas defectionem molita est, quæ, se majorem apparatus, vel domesticum, vel socialem, habere, non sit opinata? *Acacius*. Et quæ civitas unquam non ideo defecit, quod crederet, se majorem habere, quam habebat, apparatus, vel suum, vel socialem? *Valla*.

³ Ex necessitate audaciam afferens; opus autem ex petulantia et superbia, juris violationem: aliæ etiam, quæ contingunt, causæ pro diverso etc. *Steph.* Huds.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. §.
U. C.
Varr.
327.

pellendos. Nam ex inopinato nonnunquam adstans, *ac sese offerens*, aliquem vel infirmioribus opibus instructum adducit ad periclitandum; et civitates *integras* eo magis, quo de majoribus rebus *agitur*, de libertate, aut de imperio in alios obtinendo. et quia cum universa civitate singuli cives temere de se plus æquo sentiunt. Denique (ut rem paucis complectar) hoc fieri non potest, et magnæ est stultitiæ, si quis existimet, se aliquam rationem habere, qua homines a peccatis deterreat, aut legum vi, aut aliquo alio mali gravioris metu, cum humana natura ad aliquid agendum, magno impetu feratur.

46. "Quare non oportet nos aut mortis pœna, tanquam locuplete fidejussore fretos, aliquid gravius de Mitylenæis statuere, aut omnem spem tollere illis, qui defecerint, fore, ut nullus ipsorum pœnitentiæ locus detur, neque suum peccatum quam levissima pœna ipsis eluere liceat. Considerate enim, quod nunc quidem, si qua civitas præterea, quæ defectionem fecerit, et quæ adhuc habuerit, unde impensas restituere, et tributum in posterum persolvere possit, se superstitem fore cognoverit, ad compositionem veniet: at illo modo, *quem Cleon præscribit*, quem tandem fore putatis, quæ non melius, quam nunc *ista fecit*, ad bellum se instruet, et diuturnam obsidionem ad extremum usque perferet: si idem valet, sero et cito compositionem facere. Nobis vero quomodo detrimento non erit, si propter sublatam compositionis faciendæ spem, in longam obsidionem sumtus facere cogamur, et si urbem capiamus, profligatam recipiamus, et vectigalibus, quæ ex ea percipimus, in posterum privemur? Atqui hac re adversus hostes valemus. Quapropter nobis non est committendum, ut, dum illorum, qui deliquerunt, iudices sumus severi, exinde detrimentum potius capiamus, quam videamus, quonam modo *eos* moderate mulcantes, civitatibus, quæ pecuniarum vi pollent, in posterum uti possimus. Et *oportet nos* existimare, non legum atrocitate, sed officii nostri sedulitate *eas* custodiendas, et *in officio, fideque continendas*. Nos tamen longe aliter nunc facimus. Nam si quem liberum hominem subegerimus, sed alterius imperio coactum parere, ac merito deficientem, ut se in pristinam libertatem vindicaret, eum atrocibus suppliciis afficiendum censemus. Atqui liberos homines acriter punire non oportet, si defectionem fecerint, sed *eos* diligenter custodire, et antevertere, ut ne in cogitationem quidem hujus rei veniant; et, si eos in nostram potestatem redegerimus, *delicti* culpam quam minime ipsis tribuere.

47. "Vos igitur considerate, quantopere hac etiam re peccaturi sitis, si Cleoni assentiamini. Nunc enim plebs in omnibus civitatibus est vobis benevola; et aut non deficit cum nobilibus, aut, si deficere cogatur, statim se illorum hostem declarat, a quibus ad defectionem impulsus fuit. *Et cum adversariæ civitatis multitudinem vestri studiosam habeatis, ad bellum pergitis. Quod si Mitylenæorum plebem occidatis, quæ neque defectionis particeps fuit, et quæ, postquam arma penes se habuit, urbem ultro vobis tradidit: primum quidem injuste facietis, quia bene de vobis meritos occidetis; deinde vero constituetis, quod homines potentes maxime cupiunt. Nam cum civitates ad defectionem impulerint, plebem statim sociam habebunt: quia vos ipsi eandem pœnam omnibus pariter, tam illis, qui deliquerint, quam illis, qui non deliquerint, propositam esse prius demonstraveritis. Quamvis autem *Mitylenæi* deliquerint, hoc tamen erat dissimulandum, ut ea civitatis pars, quæ sola adhuc rebus nostris favet, a nobis non alienetur. Hoc enim ad imperium retinendum longe utilius existimo, injuriam nobis volentibus fieri, quam a nobis, summo jure agentibus, eos occidi, quos non oportet. Atque id, quod est in Cleonis sententia, ultionem justam, eandemque utilem esse, in eadem re simul fieri posse non reperitur.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
324.

48. "Vos igitur, cum intellexeritis, hanc meam sententiam *Cleonis* meliorem esse, neque misericordia, neque lenitate adducti (quibus ne ego quidem vos adduci sino,) sed ex ipsis rebus, quæ vobis suadentur, mihi assentiamini; et de Mitylenæis, quos Paches ut sontes *huc* misit, quæstionem per otium habeatis, cæteros vero habitare permittatis. Hæc enim et in posterum bona sunt futura, et hostibus timorem jam sunt injectura. Quisquis enim recte deliberat, is contra hostes magis pollet, quam qui temeraria virium ferocitate fretus in eos fertur, et factis aggreditur."

49. Atque Diodotus quidem hæc dixit. Prolatis vero horum sententiis inter se maxime contrariis, Athenienses quidem pariter inter se contenderunt pro adversa sententia; et quum ad suffragia ventum est, par fere utrinque numerus fuit, Diodoti tamen sententia superior fuit. Quare confestim alteram triremem magna festinatione miserunt, ne, si forte posterior *priorem non* antevertisset,

* Et civitati adversariæ, cujus vobis plebes amica est, arma infertis? *Acacius. Huds.*

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
327.

civitatem jam extinctam offenderent. uno autem ferme die et nocte antecesserat. Cum autem Mitylenæorum legati vinum, et panem hordeaceum in ipsa navi præparassent, et magna præmia se daturos promississent, si antevertissent: tanto studio cursum navigationis confecerunt, ut uno eodemque tempore et remigarent, et panem vino ac oleo maceratum comederent; et per vices, alii quidem somnum caperent, alii vero remigarent. cum autem, quodam fortunæ beneficio, tunc nullus ventus contrarius spirasset, et prior quidem navis haud magna festinatione navigaret, quod ad triste ministerium proficisceretur, hæc vero hunc in modum adeo properaret, illa quidem tantisper præcessit, dum Paches decretum legeret, et ad imperata faciendum se præpararet. Hæc vero posterior, eam proxime subsequens, ad portum appulit; et impedit *Pachetem*, ne civitatem perderet. In tantum igitur discrimen Mitylene venit.

50. Cæteros vero, quos Paches ut præcipuos defectio- nis autores miserat, Athenienses ex Cleonis sententia morte mulctarunt. Erant autem numero paulo plures mille. Et Mitylenes muros demoliti sunt, et ^pnaves *ab illis traditas* acceperunt. Postea vero nullum quidem tributum Lesbiis imposuerunt: sed agro, (excepto Methymnæorum) in tria millia partium diviso, trecentas quidem eximias Diis consecrarunt; in reliquis vero colonos de suis facta sortitione miserunt. Quibus Lesbii certam pecuniæ summam, nempe duas minas in singulas portiones ex pacto et convento quotannis persolventes, agrum ipsi colebant. Oppida etiam, quotquot Mitylenæi in sua potestate habebant, Athenienses per deditionem ceperunt; quæ postea Atheniensium imperio paruerunt. Et apud Lesbum quidem ita res gestæ sunt.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.
Initium
Ol.
an. 1.
mense
Aprili.
Finis Ol.
an. 2.

51. Eadem æstate, post receptam Lesbum, Athenienses, duce Nicia, Nicerati filio, cum classe adversus Minoam insulam Megaris adjacentem iverunt. Megarenses enim in ea turrim extruxerant, eaque pro propugnaculo utebantur. Nicias autem volebat Athenienses illic, breviori loci spatio, non autem in Budoro, aut Salamine, suæ præsidiaræ classis stationem habere; et *observare* Peloponnesios, ne clam eruptiones illinc facerent, triremibus (quemadmodum et ante fecerant,) prædonibus emissis, simul etiam ne quidquam Megarensibus importaretur. Cum igitur primum duas turres a Nisæa prominentes, machinis e mari

^p Naves ademerunt. *Valla*. Sic et paulo post *ναγίλας* vertit. *Huns*.

expugnasset, liberamque ibi inter insulam continentemque navigationem reddidisset, ¹eam Minosæ partem, quæ a continente erat, qua ponte, per loca palustria, auxilium insulæ a continente non ita multum distanti ferri poterat, munitionibus intersepsit. cum autem hoc opus intra paucos dies confecisset, et munitionem in ipsa quoque insula exstruxisset, ac præsidium in ea reliquisset, cum exercitu domum rediit.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

52. Per eadem autem hujus ætatis tempora, Plataenses quoque, quod nullum commeatum amplius haberent, nec obsidionem diutius ferre possent, hunc in modum compositione facta Peloponnesiis se dederunt. *Peloponnesii* muros urbis oppugnare coeperunt, illi vero ipsos propulsare non poterant. Quare dux Lacedæmonius, cum eorum imbecillitatem cognovisset, per vim quidem eos capere noluit, (hoc enim a Lacedæmoniorum Magistratibus ei fuerat interdictum, ut, si forte fœdus aliquando cum Atheuiensibus fieret, et utrique oppida bello capta, quæ in sua potestate haberent, reddenda consentirent, Plataea non redderetur, quod ipsi sua sponte se dedidissent) sed caduceatorem ad eos misit, qui diceret, nunquid se, et urbem ultro Lacedæmoniis dedere, eorumque judicio stare vellent, ea conditione, ut de sontibus supplicium sumerent, nullum vero indicta causa damnarent ac punirent. Atque caduceator quidem hæc tantum dixit. Illi vero (jam enim in extrema imbecillitate constituti erant) urbem ipsis dederunt. Peloponnesii vero Plataenses per aliquot dies aluerunt, donec Lacedæmone quinque Judices advenerunt. Cum autem illi adfuissent, nullam quidem accusationem ipsis proposuerunt: sed illos accersitos hoc tantum interrogabant, nunquid in hoc bello, ex quo susceptum esset, de Lacedæmoniis, eorumque sociis aliquo modo bene meriti essent. Illi vero, cum petiissent, ut suam causam oratione prolixiore sibi agere liceret, responderunt, suæque causæ patronos constituentes Astymachum Asopolai, et Laconem Amnesti filium, cui publicum erat cum Lacedæmoniis hospitium, atque in medium progressi, in hunc modum verba fecerunt.

Eodem
tem-
pore.

53. "URBIS deditionem, o Lacedæmonii, vestra æquitate freti fecimus; non existimantes, nos tale judicium subituros, at æquius aliquod fore sperantes; et conditionem nobis oblatam accepimus, ut non apud alios, sed apud vos

¹ Atque id continentis, qua, pontem versus per loca palustria etc. *Valla. Huds.*

Bel.
Pelop.
an. &
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

judices causam diceremus, quemadmodum etiam dicimus; sic enim potissimum nos nostrum jus obtenturos arbitrabamur. Jam vero veremur, ne ab utroque simul aberraverimus. Nam et de capite nostro ultimoque supplicio certamen esse, et vos non æquos judices fore, merito suspicamur; conjecturam inde facientes, tum quia nullus accusator ante constitutus est, cujus criminationem refellamus, sed et ipsi, ut dicendi potestas nobis fieret, poposcimus: tum etiam quia vestra interrogatio perbrevis, ad quam si vera respondeamus, hoc nostram causam evertit, sin falsa, mendacii facile argui possumus. Itaque cum maximis difficultatibus undique premamur, et in ancipiti fortuna constituti simus, cogimur, et tutius esse ducimus, aliquid dicendo periclitari. Quod enim dici potuit ab illis, qui in tali discrimine versantur, nisi dictum fuerit, hominibus præbet occasionem existimandi, hoc ipsum, si dictum fuisset, salutem illis dare potuisse. Sed præter alia ipsa persuadendi ratio in difficili nobis est. nam si ignoti inter nos essemus, allatis testimoniis rerum illarum, quas ignoraretis, causam nostram fortasse juvaremus. jam vero apud eos, qui rerum sunt gnari, omnia dicentur. Nec illud pertimescimus, ne crimini nobis detis, et propterea nos damnetis, quod virtute vobis inferiores simus; sed *id veremur*, ne, in aliorum gratiam, judicium jam peractum, vestroque præjudicio confirmatum subeamus.

54. “Veruntamen jus nostrum adversus Thebanorum simulates tuebimur, et quicquid ad justam nostræ causæ defensionem facit, proferemus; nostraque beneficia cum in vos, tum etiam in cæteros Græcos collata commemorabimus, et flectere vos conabimur. Respondemus enim ad vestram illam perbrevem interrogationem, nunquid in hoc bello de Lacedæmoniis, eorumque sociis, aliquo modo bene meriti simus: si nos, ut hostes interrogatis, vos nullam injuriam a nobis accepisse, qui nullis beneficiis a nobis affecti fueritis: sin ut eos, quos amicos esse ducitis, vos potius peccare, qui bellum nobis intuleritis. Quod autem ad pacem attinet, et ad bellum contra Medos gestum, bonorum virorum officium fecimus: quippe qui illam quidem, nunc non violavimus priores: illos vero, tunc soli ex omnibus Bæotis una vobiscum pro libertate Græcorum ag-

* Non prius periclitari, quam aliquid dixerimus. *Steph.* Ut prius, quam periculum subeamus, aliquid dicamus. *Acacius.* *Huds.*

* Nihil tamen minus, quid juris habeamus, et adversus Thebanorum postulata, et adversum vos cæterosque Græcos, exhibebimus, et nostra beneficia recensentes flectere etc. *Steph.* et *Acacius.* *IDEM.*

gressi sumus. Nam, quamvis in locis mediterraneis habitaremus, tamen navale proelium ad Artemisium commisimus; et quum in agro nostro pugna commissa est, in ea vobis, et Pausaniæ adfuimus. Et si quæ aliæ res cum periculo conjunctæ per id tempus a Græcis gestæ fuerunt, omnium participes supra vires exstitimus. Vobis etiam, Lacedæmonii, privatim, quum maximus terror Spartam circumstetit, post terræ-motum, quo tempore Helotes defectione a vobis facta in Ithomen se receperunt, tertiam nostræ civitatis partem auxilio misimus. quarum rerum memoriam vos deponere non decet.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

55. "Ac olim quidem in maximis, gravissimisque rebus tales esse non dubitavimus. postea vero fuimus hostes: sed vos in culpa fuistis. Cum enim a vobis petiissemus, ut in vestram societatem nos reciperetis, quum Thebani vim nobis intulerunt, nos rejecistis, et imperastis, ut ad Athenienses confugeremus, quod illi quidem essent vicini, vos vero in loco valde remoto habitaretis. In bello tamen nullam insignem injuriam a nobis accepistis, nec accepturi eratis. Quod si ab Atheniensibus vestro jussu deficere noluimus, nullam injuriam propterea vobis fecimus. Illi enim contra Thebanos auxilium nobis tulerunt, quum vos *hoc ipsum facere* pigebat. Nec amplius honestum erat eos prodere, præsertim homines de nobis bene meritos, quos in societatem precibus adduximus, et a quibus civitate donati fuimus. Imo vero nos decebat ad illorum imperata alacriter facienda ire. 'Sed quæ utrique peccastis, dum sociis imperaretis, si quid non honeste fecistis, horum culpa non penes illos est, qui sequuti sunt, sed penes illos, qui vos ad res pravas agendum duxerunt.

56. "Thebani vero cum alias multas injurias nobis intulerunt, tum etiam hanc postremam, quæ (ut vos ipsi nostis) horum, quæ patimur, est causa. Cum enim fœderum, *pacisque* tempore, et ipsis feriis menstruis urbem nostram occupassent, eos merito sumus ult, secundum legem ab omnibus receptam, quæ fas esse docet, hostem, qui nos invadit, propulsare: et ipsorum gratia nunc immerito plectemur. Nam si ex præsentī utilitate, quam ex illorum societate percipitis, et ex hostili illorum odio, quo nos prosequuntur, judicium faciatis, *nosque plectatis*; vos non religiosos juris judices esse, sed potius utilitati servire

¹ At quæ vos duces cum suis utrique sociis egistis etc. *Valla*. Dum vero utrique sociis vestris præceditis, si quid etc. *Acacius*. *Huns*.

² Tum hoc postremum, quod est causa eorum, quæ patimur, vos ipsi, quale sit, nostis. *Acacius*. *IDEM*.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

constabit. Quod si nunc isti vobis utiles videntur esse, profecto nos, cæterique Græci tunc, quum in majori periculo essetis constituti, vobis multo magis utiles exstitimus. Vos enim nunc quidem alios invaditis, *ipsis* formidolosi. Sed illo tempore, quo barbarus jugum servitutis omnibus Græcis imponebat, isti cum ipso fuerunt, *et ipsum adjuverunt*. Quare æquum est, ut huic nostro peccato (si modo peccatum aliquod a nobis est commissum) jam opponatis illud nostrum animi studium, quo tunc erga vos fuimus. et, si utriusque collationem faciatis, studium quidem majus, peccatum vero minus reperietis: idque eo tempore, quo inter Græcos rarissimi reperiebantur, qui suam fortitudinem illi *formidandæ* Xerxis potentiae opponerent: et *eo tempore, quo* ii magis laudabantur, qui adversus impetum et incursum barbarorum nullam utilitatis aut salutis suæ rationem habuerunt; sed vel maximo cum periculo res optimas *et pulcerrimas* alacriter et fortiter agere voluerunt. ex quorum numero licet nos fuerimus, licet etiam *propterea* honores præcipui nobis habiti fuerint; nunc tamen veremur, ne hac ipsa de causa *potissimum* perdamur, quod Athenienses juste potius sequi voluerimus, quam vos *injuste, et* nostræ utilitati consulentes. Atqui de rebus iisdem idem pariter, *et semper* vos sentire decet, et existimare, utilitatem nihil aliud esse, quam, quum sociis, qui strenue se gesserunt, semper certam fortitudinis gratiam rependimus, et simul præsentia negotia ex usu nostro constituimus.

57. " Illud etiam mature considerate, vos nunc quidem probitatis et æquitatis exemplar a plerisque Græcis existimari. Sed si de nobis iniquam sententiam tuleritis (nec enim hoc iudicium, quod de nostra causa facietis, erit obscurum; sed vos, qui bene auditis, de nobis, qui non male audimus, sententiam feretis) cavete, ne *omnes* factum vestrum improbent, quod de bonis viris, quamvis vos ipsi meliores sitis, aliquid præter decorum *et dignitatem vestram* statueritis; neve *rem ab humanitatis officio alienam* iudicent, si spolia de nobis, qui de Græcis universis bene meriti sumus, in publicis templis suspendantur. Facinus autem atrox esse videbitur, si Lacedæmonii Platæas diripiant. Et *omnes iniquo ferent animo*, quod patres quidem *maioresque vestri*, nomen hujus civitatis in tripode Delphico virtutis ergo insculpserint, vos vero ex universa Græcia propter Thebanos hoc ipsum deleatis. Nam eo calamita-

* Qui, dum invaduntur, nullam etc. *Valla.* Huds.

tis jam progressi sumus, quippe qui et ante perissemus, si Medi vicissent, et nunc apud vos, qui nobis olim eratis amicissimi, a Thebanis superamur, et duo gravissima certamina subiimus: unum quidem, tunc, ne fame necaremur, nisi urbem dedidissemus; alterum vero, nunc, quod capitis causam dicamus, *et in salutis discrimen vocemur*. Et nos illi Plataenses, qui supra vires optime meriti sumus de Græcis universis, deserti, omnique auxilio destituti, ab omnibus rejicimur. nec eorum quisquam, qui tunc *ejusdem periculi* socii fuerunt, *nunc nobis* opem fert: quinetiam, Lacedæmonii, veremur, ne vos, unica spes nostra, parum constantes sitis.

Bel.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

58. " Sed vos oramus, et per Deos, qui nostræ societatis, fœderisque præsides ac testes quondam fuerunt; et per virtutem, quam erga Græcos demonstravimus, ut flectamini, et sententiam mutetis, si quid forte vobis a Thebanis persuasum fuerit: utque hanc gratiam vicissim ab illis repossatis, ne ipsi illos occidant, quos a vobis occidi non decet; et honestum beneficium pro turpi *ab illis* reportetis, neve, ut aliis gratificemini, infamiam ipsi pro beneficio in eos collato subeatis. Nam corpora nostra morte multare vobis est in promptu: sed hujus facinoris infamiam delere est difficillimum. non enim hostes justo afficietis supplicio, sed amicos, qui necessitate compulsi bellum vobis fecimus. Itaque si mortis metu nos liberetis, sententiam religiose, *sancteque* tuleritis, illud in primis cogitantes, nos volentes in vestram venisse potestatem, et more supplicum manus tendentes, (hujusmodi autem homines ipse Græcorum ritus occidi vetat, prætereꝑ nos perpetuo de vobis bene meritos esse. Aspicite enim sepulcra patrum vestrorum, quos a Medis cæsos, et in agro nostro sepultos quotannis publice cohonestabamus et indumentis et aliis inferiis; primitias etiam fructuum, quos noster suo tempore tulit ager, amici *amicis* ex amico agro, et socii illis, qui quondam commilitones fuerant, offerentes. Quibus vos contraria feceritis, nos iniquo iudicio damnantes. Rem enim considerate. Pausanias quidem eos humavit, existimans, illos a se in agro amico, et apud amicos humari. Vos vero, si nos occideritis, et agrum Plataensem Thebanum feceritis; quid aliud, quam patres, cognatosque vestros, honoribus, quibus nunc afficiuntur, spoliatos, in hostili solo, et apud ipsos eorum interfectores relinquetis? præterea vero, et agrum, in quo Græci in libertatem vindicati fuerunt, in servitutem redigetis? delubra etiam deorum, ad quæ votis conceptis illi Medos superarunt, deserta patiimini? et patria sacri-

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

ficia illorum, qui *templa* fundarunt, et condiderunt, tolletis?

59. "Nequaquam hæc vobis, Lacedæmonii, in gloriam cedent, neque ut in publica Græcorum instituta et in majores vestros peccetis; neque ut nos de vobis bene meritos propter alienas inimicitias, cum vos ipsi nullam injuriam a nobis acceperitis, occidatis. Sed *rem vestra gloria dignam facietis*, si nobis parcatis, animoque frangamini, modesta misericordia tacti: considerantes non solum atrocitatem supplicii, quo plectemur; sed etiam quales simus nos, qui hoc ipsum patiemur: *considerantes* etiam, quam sit incertum, cuinam calamitas vel immerenti sit eventura. Nos igitur (ut nos decet, utque necessitas ipsa nos cogit,) Deos imploramus, qui iisdem aris a nobis æque coluntur, qui-que Græcis omnibus sunt communes, et ab illis petimus, ut vobis persuadeant hæc, *quæ dicimus*, proferentes iurandum, quod patres vestri jurarunt, cuius vos oblivisci non oportet. Et patrum vestrorum sepulcra suppliciter oramus, et vita defunctos imploramus, 'ne in Thebanorum potestatem redigamur, neve nos, qui vobis amicissimi sumus, inimicissimis tradamur; illumque diem in memoriam vobis redigimus, quo præclarissima facinora cum patribus vestris edidimus, nos, qui nunc, hoc ipso die, in gravissimo capitis periculo versamur. Quod autem et necessarium, et acerbissimum est hominibus in hujusmodi fortuna constitutis, dicendi finem facere, quod cum ipso dicendi fine vitæ quoque finiendæ periculum sit proximum, finem dicendi facientes, illud jam dicimus, nos non dedidisse urbem Thebanis, (nam fame, turpissimo necis genere, necari, quam hoc facere, maluissemus) sed vobis, ad quos vestra æquitate freti accessimus. Et æquum est, nisi vos exorare possimus, nos a vobis hoc saltem impetrare, ut in eundem locum, unde processimus, nos restituatis; et periculum, quodcunque sors tulerit, nos ipsos eligere sinatis. Simul etiam vobis mandamus, *et vos oramus*, Lacedæmonii, ne nos, qui Plataenses sumus, et qui maximam animi alacritatem pro communi Græcorum salute olim demonstravimus, ex vestris manibus, et ex vestra fide, *quam sequuti deditionem fecimus*, cum simus vestri supplices, Thebanis, qui nobis sunt hostes infensissimi, tradamur: et vos oramus, ut nostri servatores sitis, neve, qui cæteros

γ Ne æ Thebanis subjici sinant etc. et paulo infra, Istumque diem illis in memoriam redigimus, quo cum ipsis res præclarissimas gerentes etc. Hobbesius. Huns.

Græcos in libertatem vindicatis, iidem nos funditus perdati.

60. Atque Plataenses quidem hæc dixerunt. Thebani vero, veriti, ne Lacedæmonii, illorum verbis adducti, aliquid de *supplicii severitate* remitterent, ipsi quoque in medium progressi, se verba facere velle dixerunt, quod illis quoque, præter suam opinionem, facta fuisset potestas oratione prolixiore respondendi ad propositam quæstionem. Cum autem *Lacedæmonii eos verba facere* iussissent, hanc orationem habuerunt.

61. "NUNQUAM a vobis postulassemus, ut nobis dicendi potestatem faceretis, si et ipsi *Plataenses* breviter ad interrogata respondissent; nec in nos conversi, crimina nobis objecissent; nec extra propositum, præcipue vero cum ne ab ullo quidem fuerint accusati, oratione prolixa se ipsos excusassent; nec pluribus laudassent res a se gestas, quas nullus vituperavit. Nunc igitur oportet nos, partim quidem, ad crimina nobis objecta respondere; partim vero, laudationem refutare; ut neque nostra improbitas, neque ipsorum gloria ipsis prosit: sed, audita de utrisque veritate, iudicium faciatis. Nos enim primum ipsis inimici facti sumus, quia, cum Plataeam omnium urbium, quæ sunt in Bœotia, postremam condidissemus, et alias urbes cum ea, quas expulsa hominum colluvie tenuimus, isti (ut primum fuerat constitutum) imperio nostro parere nolebant, et cum soli præter cæteros Bœotos patria instituta violarent, postquam hæc *observare* cogi cœperunt, a nobis ad Athenienses defecerunt, et illis adjuncti multa damna nobis dederunt, pro quibus et ipsi vicissim multa a nobis acceperunt.

62. Postquam vero barbarus in Græciam venit, aiunt, se solos ex omnibus Bœotis cum Medis non sensisse; atque hoc potissimum nomine cum ipsi gloriantur, tum etiam nobis conviciantur. Nos vero fatemur quidem, illos cum Medis non sensisse, quia nec Athenienses: verum cum postea Athenienses eadem ratione adversus Græcos irent, contra, eos solos ex omnibus Bœotis ab Atheniensibus stetisse *dicimus*. Atque considerate, in quo reipublicæ genere utrique versantes hoc fecerint. Nam nostra quidem civitas tunc temporis neque legitimo paucorum dominatu, neque populari statu gubernabatur: sed (quod legibus et modestiæ maxime contrarium est, et quod ad tyrannidem proxime accedit) paucorum virorum potentia reipublicæ gubernacula tenebat. Hi autem, quia speraverant fore, ut suas opes longe firmitus fundatas retinerent, si Medi vicissent, vi plebem coërcentes, ipsos accitos *in urbem* intro-

Bel.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
337.

duxerunt. Et universa civitas, quæ sui juris non erat, hoc fecit; nec decet ei exprobrare ea, quæ non salvis legibus peccavit. At postquam et Medus discessit, et leges recepit, considerare oportet, cum postea Athenienses adversus Græcos venissent, et cum reliquam Græciam, tum etiam nostram regionem in suam potestatem redigere conarentur, et propter intestinas discordias bonam ejus partem jam occupassent, nunquid pugna ad Coroneam commissa, ipsisque superatis, Bœotiam in libertatem vindicaverimus, et nunc alacriter Græciam cum cæteris liberemus, tantum equitatum, tantumque rerum bellicarum apparatum præbentes, quantum nulli alii de sociis. Atque hæc quidem respondemus ad crimen objectum, quod cum Medis senserimus.

63. "Quod autem vos majorem injuriam Græciæ feceritis, et quolibet supplicio digniores sitis, demonstrare conabimur. Societatem (ut ait) cum Atheniensibus iniistis, et civitate ab illis donati fuistis, ut nos ulcisceremini. Oportebat igitur vos adversus nos tantum ducere ipsos *Athenienses*, neque una cum ipsis alios *Græcos* invadere; præsertim, cum (si quo inviti ad alios subigendos ab Atheniensibus ducebamini) horum Lacedæmoniorum societas contra Medum contracta, vobis esset præsto, quam vos ipsi tantopere jactatis: nam et vim nostram a vobis arcere, et (quod maximum est) sine metu deliberandi facultatem vobis præbere potuisset. Sed profecto volentes, non autem coacti Atheniensium partes sequi maluistis. Et tamen dictitatis, turpe fuisse, bene de vobis meritos prodere. Imo vero longe turpius et iniquius erat, universos Græcos, cum quibus jurejurando adhibito societatem feceratis, quam solos Athenienses prodere: hos quidem, quia Græciam in servitutem redigebant; illos vero, quia eam in libertatem vindicabant. nec parem, nec dedecoris expertem gratiam ipsis retulistis. Vos enim (ut dicitis) eos ascivistis, quod injuriam pateremini; sed iisdem in injuriam aliis facienda vos socios præstitistis. Atqui turpius est, non referre similem gratiam, quam referre eam, quæ juste quidem debetur, sed tamen injuste refertur.

64. "Et hoc modo declarastis, vos ne tunc quidem solos *ex Bæotis*, Græcorum causa a Medis non stetisse; sed, quia ne Athenienses quidem *ab illis steterant*: vos vero, quia eadem, quæ illi, facere volebatis, istis vero contraria, *ut in Atheniensium gratiam eos oppugnaretis*, nunc tamen postulatis, ut ea vobis prosint, quæ aliorum causa fortiter

egistis. Sed hoc nequaquam est æquum. Sed quemadmodum Athenienses elegistis, sic etiam una cum illis certate. neque societatis tunc factæ jus proferte, ut capitis periculo vos hoc nomine nunc liberandos esse demonstretis. eam enim deseruistis, ejusque jure violato, cum Æginetas, tum etiam nonnullos alios ex illis, quibuscum foedus ac societatem interposito jurejurando feceratis, una cum Atheniensibus, quibus vestram operam navastis, in servitutem potius redegistis, quam impedivistis, *ne in servitutem ab illis redigerentur*: idque non inviti, quippe qui leges salvas haberetis, quas adhuc *habetis*, neque (sicuti nos) ab ullo coacti. novissimam etiam adhortationem, qua (antequam circumvallaremini) ad pacem invitabamini, et, ut neutris opem ferretis, admonebamini, admittere nolulistis. Quos igitur omnes Græci odiis prosequantur justius, quam vos, qui honesto quodam probitatis ac fortitudinis prætextu illos funditus evertere studuistis? Et præclara illa facinora, quæ quondam a vobis fortiter edita gloriâmini, ad vos non pertinere, nunc demonstrastis. ea vero, quæ vestrum ingenium semper expetebat, jam apertissime patefacta redarguuntur. Athenienses enim iniquum iter ingressos sequuti estis. Quod igitur attinet ad nostrum invitum Medismum, et vestrum voluntarium Atticismum, hoc modo vobis respondemus.

65. " Quod vero spectat ad injuriam, quam vobis novissime factam dicitis (nos enim stantibus adhuc foederibus, et primo mensis die, quo soleinnia sacra celebrabatis, in vestram urbem nefarie venisse dicitis) ne hac quidem in re nos gravius peccasse ducimus, quam vos. Si enim nos ipsi, ad vestram urbem profecti, vos oppugnassemus, et agrum hostili more vastassemus, injuriam profecto vobis fecissemus: sed si vestræ civitatis cum opibus tum genere viri primarii, qui vos et ab externa societate avertere, et ad patriâ omnium Bœotorum jura reducere volebant, sua sponte nos accersiverunt, quid tandem injuriæ vobis facimus? Qui enim ducunt, potius peccant, quam qui *ipsos* sequuntur. Sed nec illi (ut nostra fert opinio) *ullo modo peccarunt*, nec nos. Cum enim cives essent, ut vos, et longe majores opes periculis objicerent, suæ urbis portas aperuerunt, et in suam urbem nos amice, non hostiliter

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

* *Id est*, Illos certaminis socios et adiutores habete, eorumque opem implorate, ut præsens infortunium a vobis avertant. HUDS.

† Qui in illorum perniciem strenui instituistis esse? *Steph.* IDEM.

‡ *Scilicet*, ad nos, qui præter voluntatem cum Medis sensimus; et ad vos, qui sponte cum Atheniensibus stetitistis. etc. IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. G.
Varr.
327.

introduxerunt: quod eos, qui de vobis improbiores erant, non amplius improbos esse, nec peiores fieri; et illos, qui meliores erant, suam dignitatem obtinere vellent; ut animi *vestri* moderatores essent, civitatem civibus non orbantes, sed in pristinam cum necessariis gratiam reducentes; nullius inimicitias, omnium vero pariter amicitias ac societatem vobis conciliantes.

66. "Quod autem non hostiliter hoc fecerimus, hinc aperte patet: nam nec ulli vim attulimus, et mature ediximus, ut, quisquis ex patriis Bœotorum institutis vivere vellet, ad nos transiret. vos vero, cum libenter ad nos transissetis, et compositionem fecissetis, primum quidem quievistis, postea vero, cum nostrorum militum paucitatem animadvertissetis (si forte iniquius aliquid egisse videbamur, quod præter vestræ plebis voluntatem *in urbem* ingressi fuissetis,) parem gratiam nobis non retulistis, ut neque factis quicquam innovaretis, et verbis nos ad exeundum induceretis: sed contra compositionem nos invasistis, ac illorum quidem, quos congressi trucidastis, vicem non ita dolemus; (hoc enim illi quodam belli jure sunt passi;) sed *in illos*, qui manus vobis tendebant, et quos vivos cepistis, et quos a vobis interfectum non iri postea nobis promisistis, et tamen nefarie interfecistis, quomodo atrocita facinora non patratistis? præsertim cum tres insignes injurias exiguo temporis intervallo nobis feceritis: nam et fœderis pacta fregistis, et cives nostros postea trucidastis, et de illis non occidendis (si ab omni rerumstrarum, quæ in agris erant, injuria et maleficio temperaremus) fidem nobis datam fefellistis. Et tamen dicitis, nos jura violasse, vos vero dignos esse censetis, qui pro vestris sceleribus nullas pœnas vicissim luatis. Sed profecto non ita erit, si modo isti sententiam sancte ac religiose tulerint: sed horum omnium scelerum causa supplicio afficiemini.

67. Hæc autem, o Lacedæmonii, longa oratione persequi sumus, cum vestri, tum nostri causa: et vestri quidem causa, ut hos a vobis juste damnatum iri cognoscatis; nostri vero causa, ut longe æquiores pœnas a nobis expectatis *sciatis*, neque priscas illorum virtutes, (si modo aliquæ fuerunt) audientes frangamini: quæ illis quidem præsidio esse oportet, qui patiuntur injuriam: illis vero, qui facinus aliquod turpe faciunt, duplam irrogare pœnam; quia peccata pristinae suæ virtuti non convenientia committunt. neque lamentis, ac miseratione quicquam proficiant, imple-

^c Quæ merebantur obtinere etc. *Alii.* Huds.

rantes patrum vestrorum Sepulcra, suamque solitudinem deplorantes. Nos enim contra affirmamus, nostram juventutem, quæ ab istis trucidata fuit, mala longe graviora passam: cujus patres, partim, dum Bœotiam ad vos adducerent, ad Coroneam obierunt; partim vero, in senio filiis orbat, et in ædibus desolatis relict, vos precibus multo justioribus obsecrant, ut de istis supplicium sumatis.

Homines enim, qui malum aliquod immerito patiuntur, misericordia sunt digniores; at qui merito (sicut isti) contra *digniores sunt*, quorum malis omnes gaudeant. Et præsentem solitudinem sua ipsorum culpa habent. nam sua sponte meliores socios rejecerunt. Et nos contra jus violarunt, quamvis nullis injuriis a nobis fuerint lacessiti, odio potius, quam jure judicium facientes, neque parem *suis sceleribus* pœnam jam rependentes. nam justum supplicium patientur, nec ex proelio manus vobis tendentes, ut aiunt; sed ex compositione se ipsos ad causam dicendam dedentes. Succurrite igitur, Lacedæmonii, et legi Græcorum ab istis violatæ, et nobis, qui præter jus injuriam passi sumus, debitam gratiam referte pro studio, et animi alacritate, quam erga vos demonstravimus: neque propter istorum orationem apud vos repulsam feramus. Græcis autem exemplum præbete, quo declaretis, vos non verborum, sed factorum certamina ipsis proposituros: quæ si bona sunt, brevis *eorum* commemoratio satis est: sed si propter peccati vitium sunt mala, longa oratio verborum ornatu exulta, ipsis velamenta prætendit. Verum si vos, penes quos arbitrium, et potestas nunc est, brevi interrogatione usi, rebus cognitis sententiam adversus omnes tuleritis, homines orationem speciosam, qua sua injusta facinora velent, minus quærent.

68. Atque Thebani quidem hæc dixerunt. Lacedæmonii vero judices, existimantes suam interrogationem sibi recte processuram, an beneficium aliquod ab ipsis in hoc bello accepissent (quoniam et superiori tempore ipsos rogaverant, ut ex veteri Pausaniæ, post bellum Medicum, fœdere quiescerent; atque etiam conditiones, quas postea, antequam circumvallarentur, ipsis obtulerant, ut videlicet ex illius fœderis formula communes essent, accipere noluerant) rati, se propter sua justa postulata *ab illis neglecta*, jam ut hostes fœderis expertes ab illis violatos: singulos *eorum* productos, et eodem modo rursus interrogatos, an aliquo beneficio Lacedæmonios, eorumque socios in hoc bello affecissent, cum illi responderent, nullum beneficium a se in ipsos collatum, illinc abductos interficiebant; et

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
83. 2.
U. C.
Varr.
327.

nullum supplicii immunem fecerunt. Plataënsium quidem non pauciores ducentis necarunt; Atheniensium vero, viginti et quinque, qui una obsessi fuerant. feminas autem in servitutem abduxerunt: et urbem Megarensibus, qui propter seditionem domo profugerant, et Plataënsibus, qui supererant, quique secum senserant, per ^dintegrum annum Thebani dederunt incolendam. Postea vero cum eam totam funditus evertissent, et solo æquassent, prope Junonis templum extruxerunt diversorium quoquo versus ducenum pedum, domiciliis infra supraque circumdatum. Et usi sunt ipsis Plataënsium tectis et januis. Ex reliqua vero supellectile, quæ in mœnibus erat, ex ære, inquam, et ferro lectos construxerunt, quos Junoni consecrarunt; templumque lapideum centum pedum eidem ædificarunt. Agrum vero publicatum, et ad decem annos locatum Thebani coluerunt. *Propemodum autem, imo vero omnino Lacedæmonii a Plataënsibus adeo fuerunt aversi, Thebanorum gratia, quod ipsos in bello, quod jam tum susceptum erat, sibi perutiles fore putarent. Res igitur, quæ ad Plateam gestæ sunt, nonagesimo tertio anno a societate, quam Plataenses cum Atheniensibus inierant, hunc exitum habuerunt.

69. Quadraginta vero Peloponnesiorum naves, quæ Lesbii subsidio profectæ fuerant, cum tunc per pelagus aufugissent, ut persequentem Atheniensium classem vitarent, et tempestate prope Cretam jactatæ fuissent, et illinc ad Peloponnesum palantes appulissent, tredecim triremes Leucadorum et Ambraciotarum, et Brasidam Telididis filium, qui advenerat, ut Alcidae consiliarius esset, ad Cyllenen offendunt. Lacedæmonii enim in animo habebant, quoniam Lesbi conservandæ spes eos fefellerat, parata majori classe, in Corcyram seditione laborantem navigare, quod Athenienses cum duodecim duntaxat navibus ad Naupactum essent. antequam autem Athenis major aliquis navium numerus *aliis* subsidio veniret, ut præverterent *novæ classis adventum, hoc facere statuerant.* atque Brasidas et Alcidas in his parandis erant occupati.

70. Nam Corcyræi discordiis intestinis laborare cœperunt, ex quo illi, ubi in præliis navalibus circa Epidamnum capti fuerant, ad ipsos redierant, a Corinthiis dimissi, ^everbo quidem, talentis octingentis redempti, datis

^d Annum circiter etc. *Alii.* HUNG.

^e Nonnihil autem, et propemodum omnino etc. *Valla.* IDEM.

^f Prætextu quidem sponsonis de octoginta talentis a Corinthiis quibusdam eorum hospitibus pro ipsis factæ: re vera autem Corcyram Corinthiis asciscere persuasi. *Steph.* IDEM.

idoneis fidejussoribus, hospitibus suis: re vero ipsa, quod Corinthiorum verbis adducti promississent fore, ut Corcyram in ipsorum potestatem redigerent. Hi autem singulos cives sollicitabant, ac id agebant, ut civitatem ad defectionem ab Atheniensibus faciendam impellerent. Cum autem Attica navis, item et Corinthia venisset, utraque cum legatis, quos vehebat: cumque ventum esset in colloquium, Corcyraei decreverunt, ut Atheniensibus quidem, ex pacto socii, Peloponnesiis vero, quemadmodum et prius, amici essent. Et Pithiam (hic enim erat voluntarius Atheniensium hospes, et tunc civitatis princeps) isti viri in iudicium vocant, crimini dantes, quod Corcyram in Atheniensium potestatem redigere moliretur. Hic vero absolutus, vicissim reos facit quinque ex illis omnium ditissimos, crimini dans, quod ex Jovis et Alcini fano vallos præciderent. Pro singulis autem vallis singuli stateres erat multa constituta. Cum autem illi damnati fuissent, et multam persolvere deberent, ac propter ejus magnitudinem ad templa consedissent supplices, ⁶ ut, compositione facta, certis pensionibus multam irrogatam persolverent, Pithias (erat enim et senator) *Corcyraeis* persuasit, ut lege in eos agerent. Illi vero, cum propter hanc legem ab honoribus et Curia prohiberentur, simul etiam audirent, Pithiam, quamdiu senator esset, multitudini persuasurum, ut eosdem amicos, hostesque duceret, quos Athenienses; facta conjuratorum manu, cum pugionibus in Senatum ex improviso irrumpunt, et cum ipsum Pithiam, tum etiam alios, tam senatorum, quam privatorum hominum ad sexaginta interficiunt. Pauci vero quidam, qui cum Pithia senserant, ad Atticam trirēm, quæ adhuc aderat, confugiunt.

71. Hoc facinore perpetrato, et convocatis Corcyraeis, dixerunt hæc optima esse, atque hoc modo *Corcyraeos* in servitutem ab Atheniensibus minime redactum iri. ac in posterum neutros, ^a nisi cum singulis navibus venirent, a Corcyraeis pacatis recipiendos: si vero cum pluribus, eos in hostium numero, locoque ducendos. Cum autem hæc dixissent, populum in suam sententiam decretum facere coegerunt: statimque legatos Athenas miserunt, qui et res gestas nuntiarent, et ita facto opus fuisse demonstrarent:

⁶ Ut pensionibus solverent in singulos annos vel menses taxatis. Ita *Budans.* HUDS.

^a Nisi pacifici cum singulis veniant navibus, recipiendos. *Valla et Aca-*
tius. IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

et illis, qui eo confugerant, persuaderent, ut nihil, quod a rationibus, commodisque civitatis esset alienum, molerentur, nequa rerum turbatio, mutatioque fieret.

72. Cum autem legati Athenas pervenissent, Athenienses cum eos, ut res novas molientes, tum etiam alios, quibus persuaserant *id, cujus causa eo missi fuerant*, corripuerunt, et in Ægina custodiendos deposuerunt. Interea vero Corcyraei, qui reipublicae principes erant, Corinthiacae triremis et Spartanæ legationis adventu, plebem adoriuntur; pugnaque commissa vicerunt. sed noctis interventu, plebs quidem in arcem, et editiora urbis loca confugit, ibique castra frequens posuit, et Hyllaicum portum tenebat. Victores vero forum occuparunt, ubi permulti ipsorum habitabant, et portum, qui in forum et in continentem spectat.

73. Postridie vero leve certamen inter se missilibus commiserunt, et in agros utrique nuntios dimiserunt, servitia sollicitantes, spe libertatis proposita. Et plebi quidem servitiorum multitudo se sociam adjunxit. alteris vero octingenti milites ex continente subsidio venerant.

74. Uno autem die interjecto, pugna rursus est commissa, et plebs vicit, quod et locorum munitione et hominum numero superior esset. mulieres etiam eos viriliter adjuverunt, hostem tegulis e summis aedium culminibus ferientes, et supra sexum suum tumultum sustinentes. Facta autem sub crepusculum vespertinum fuga, optimates, veriti, ¹ne plebs eodem impetu, sublato clamore, in se irruens, et navalibus potiretur, et se interficeret, aedes, quæ in foro circumcirca erant, et illis contiguas domos, nequa illinc in se fieret impressio, incendunt, neque suis, neque alienis parcentes. quamobrem et multæ mercatorum pecuniæ crematæ sunt, et parum absuit, quin urbs tota penitus periret, si ventus ingruisset, qui flammam in ipsam sparsisset. Atque illi quidem, facto pugnandi fine, quieti utrinque noctem illam dispositis custodiis transegerunt. Et Corinthiaca navis, quia plebs vicerat, clam discessit; et militum auxilium plerique hostem latentes in continentem se receperunt.

75. Sequenti vero die Nicostratus, Diotrephis filius, Atheniensium dux, cum duodecim navibus, et quingentis gravis armaturæ militibus Messeniis, Naupacto ad operum

¹ Ne primo statim clamore plebs navalibus potiretur, impetu facto, et se etc. *Stroph.* HUDS.

Corcyra ferendam venit. et de compositione inter illos facienda agere coepit, illisque persuasit (ut in mutuae concordiae gratiam redirent) ut decem quidem homines, qui praecipui malorum autores fuerant, in iudicium vocarent, ¹qui diutius *sibi* non manserunt; sed statim se subduxerunt: reliqui vero *Corcyram* incoherent, icto inter se et cum Atheniensibus foedere, ut eosdem hostes et eosdem amicos ducerent. Atque ille quidem his rebus gestis discessurus erat. sed plebis principes ei persuaserunt, ut sibi quinque de suis navibus relinqueret, ut adversarii minus se commoverent; se vero totidem de suis rebus omnibus ad navigationem necessariis instructas, cum eo missuros *diserunt*. atque ille quidem *hæc ipsis* concessit; illi vero suos quique adversarios delegerunt, quos naves concendere iusserunt. Sed illi, veriti, ne Athenas mitterentur, ad Castoris et Pollucis fanum supplices consederunt. At Nicostratus illos illinc excitare, et consolari coepit. Sed, cum illis persuadere non posset, *ut illinc discederent*, populus, armis hac de causa sumtis, quod existimaret, eos nihil sani in animo habere, qui propter suam diffidentiam cum Nicostrato navigare nollent, et eorum arma ex ædibus abtransportavit, et nonnullos ipsorum, in quos inciderat, interfecisset, nisi Nicostratus *eum* impedivisset. Alii vero, cum hæc fieri viderent, ad Junonis templum supplices consederunt, erantque non pauciores quadringentis. Populus vero, veritus, ne quid novi molirentur, verbis adductos illinc excitavit, et in insulam Junonis templo oppositam transportavit; et quæ ad vitam sustentandam erant necessaria, illuc ad ipsos trans mittebat.

76. Cum autem seditio in hoc statu esset, quarto, quintove ab istis in insulam transportatis die, tres et quinquaginta Peloponnesiorum naves ex Cyllene, ubi, post reditum ex Ionia, stationem habebant, advenerunt. His autem praerat Alcidas, ut et prius; et Brasidas consiliorum socius cum eo navigabat. cum autem appulissent ad Sybota portum, qui est in continente, primo diluculo adversus *Corcyram* navigarunt.

77. *Corcyra* vero magno cum tumultu, cum res urbanas, tum etiam classis hostilis adventum formidantes, sexaginta naves simul instruere coeperunt; et prout unamquamque rebus omnibus ad praelium committendum necessariis explebant, eam adversus hostem emittebant:

Bel.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
337.

¹ Qui tamen iudicium non expectarunt: etc. *Vall.* HUDS.

¹ Totidem alias suis militibus completas cum eo etc. *Alit.* IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88, 2.
U. C.
Varr.
327.

Athenientes enim ipsis suaserant, ut se primos exire sinerent, ipsi vero postea cum tota classe simul subsequerentur. Sed cum ipsorum naves dispersæ ad hostes accederent, duæ quidem protinus ad eos transfugerunt: qui vero in aliis vehebantur, inter se proeliabantur. nihil autem rite fiebat. Peloponnesii vero, tumultu animadverso, cum viginti quidem navibus se Corcyræis opposuerunt, cum reliquis vero, duodecim Atticis navibus, quarum duæ erant Salaminia et Paralus, *obviam processerunt*.

78. Atque Corcyræi quidem, quia male, navibusque raris impetum faciebant, ^m soli graviter laborabant. Athenienses vero, quia multitudinem metuebant, et ne circumvenirentur, in confertas *illorum naves* non irruebant, nec in eas, quæ in medio agmine contra se instructæ erant: sed in extremum cornu irruentes, unam navem demergunt. Postea vero *Peloponnesii*, sua classe in orbem digesta, hostem circumeuntes turbare conabantur. at qui adversus Corcyræos in acie stabant, hac re cognita, et veriti, ne *suis* idem accideret, quod ad Naupactum, auxilium ferunt: tunc vero naves confertæ simul in Athenienses impressionem fecerunt. Illi vero se subducere ceperunt, jam in puppim remigantes. simul etiam volebant, Corcyræorum naves mature fugere, dum ipsi ^a quam lentissime retrocederent, et hostium sibi oppositorum impetum sustinerent. Hoc igitur navale proelium, quod huiusmodi fuit, sub solis occasum finitum est.

79. Et Corcyræi, veriti, ^o ne hostes, utpote victores, infesta classe contra se venirent, et urbem invaderent, aut ex insula eos exportarent, aut aliud quidpiam novi molirentur; eos, quos eo transmiserant, illinc in Junonis templum rursus reportarunt, et urbem custodiebant. Hostes vero, quamvis eos navali proelio superassent, ad urbem tamen accedere non sunt ausi: sed cum tredecim Corcyræorum navibus, quas ceperant, in continentem navigarunt, unde venerant. Postridie vero nihilo magis urbem infesta classe petierunt, licet omnes ejus incolæ in magna perturbatione et trepidatione essent, licet etiam Brasidas (ut fertur) Alcidas ad hoc adhortaretur; quamvis numero suffragiorum esset inferior: sed in promontorium Leucimnam ex navibus egressi, agros vastarunt.

^m A se ipsis profligabantur. *Valla*. Sua acie laborabant. *Steph.* *Hude*.

ⁿ Lente retrocedunt, et hostes ex adverso instructi sunt etc. *Valla*. *IDEM*.

^o Ne hostes in se ad urbem usque, ut victores, venirent etc. *Steph.* *IDEM*.

80. Interea vero Corcyræorum populus, vehementer metuens, ne Peloponnesiorum classis urbem invaderet, cum supplicibus, aliisque in colloquium de civitate conservanda venit: et eorum nonnullis persuasit, ut naves conscenderent. Nam *Corcyræi, quamvis in hoc rerum statu essent constituti*, tamen triginta naves rebus ad proelium necessariis expleverunt, hostis adventum opperientes. At Peloponnesii ad meridiem usque agrum eorum populati, discesserunt. sub noctem autem ignibus accensis significatum fuit ipsis, sexaginta naves Atticas a Leucade venire: quas Athenienses (certiores facti de Corcyræorum seditione, deque classe cum Alcida adversus Corcyram itura) miserant cum Eurymedonte Theudis filio, qui ipsis præerat.

Bel.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

81. Peloponnesii igitur eadem nocte statim, magna celeritate domum redierunt oram legentes. cum autem naves per Leucadium Isthmum transportassent, ne circummeuntes *ab hoste* conspicerentur, se receperunt. Corcyræi vero, cum et Atticas naves adventare, et hostiles discessisse intellexissent, Messenios receperunt, et in urbem introduxerunt, qui prius erant extra: jussisque navibus, quas rebus ad proelium necessariis expleverant, in portum Hyllaicum circumire; dum illæ circumveherentur, si quem de suis inimicis cepissent, eum interficiebant. quinetiam eos omnes, quibus persuaserant, ut naves conscenderent, ex navibus ejicientes, discesserunt. Et ad Junonis templum profecti, ex supplicibus circiter quinquaginta ad iudicium subeundum verbis adduxerunt, omnesque capite damnatos morte mulctarunt. Sed plerique supplicum, qui verbis illorum adduci non potuerant, ut iudicium subirent, cum viderent ea, quæ gerebantur, ibidem, in templo se mutuo interfecerunt; et nonnulli eorum ex arboribus se ipsos laqueis suspendebant. reliqui vero, prout quisque potuit, se ipsos absumserunt. Et per septem dies, per quos Eurymedon cum sexaginta navibus *eo* profectus, *ibi* manserat, Corcyræi eos interfecerunt, quos inimicos esse ducebant: crimini quidem illis dantes, quod popularem statum everterent. sed nonnulli etiam ob inimicitias privatas, alii etiam propter pecunias, quæ ipsis debebantur, a debitoribus, qui eas acceperant, interfecti fuerunt. omneque mortis genus visebatur: et (quemadmodum in huiusmodi rerum statu solet accidere) nihil est, quod non contigerit, atque eo amplius. Etenim pater filium occidebat; et homines a templis abstrahabantur, et prope ipsa cædebantur. quinetiam nonnulli muro circumsepti in Bacchi templo, *fame necati* per-

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
387.

ierunt. Eo sævitie progressa est seditio, atque ideo major est visa, quod hæc apud eos prima exstitisset.

82. Nam postea propemodum et universa Græcia commota est; quod ubique discordiæ essent inter plebis patrones, qui Athenienses, et optimates, qui Lacedæmonios accersere volebant. ac in pace quidem nullam *hujus rei peragenda* speciosam causam habuissent: nec ad ipsos accersendos adeo prompti fuissent: bello vero coorto, utrique (qui rerum novarum erant cupidi) facile dabatur *occasio* et facultas accersendi socios auxiliares, ut simul et adversam factionem opprimerent, et exinde potentiam sibi met compararent. Et multas eoque graves calamitates propter seditionem civitatibus acciderunt, quæ accidere solent, et semper accident, quoad eadem hominum natura fuerit: sed tamen vel graviores, vel leviores, et genere diversæ, prout singulæ rerum fortunæque mutationes contigerint. nam in pace quidem et rerum secundarum affluentia, cum ipsæ civitates, tum etiam homines privati mentes habent meliores, quod in odiosas necessitates non incidant. Bellum vero, subducens paulatim rerum copiam ad quotidianum vitæ usum necessariam, violentus est magister, et ad præsentem rerum statum multorum mores effingit. Civitates igitur seditionibus agitabantur, et illæ, in quibus seditiones serius excitabantur, ^pres, quas alibi jam accidisse fama acceperant, longe superare studebant, ut propter rerum a se inventarum novitatem ingenii laudem quærerent, quod novas inimicorum adoriendorum rationes magna cum solertia invenissent, et nova suppliciorum genera excoogitassent. Quinetiam usitatam vocabulorum significationem in rebus arbitrato suo immutarunt. Nam inconsiderata quidem audacia fortitudo amicorum studiosa existimata est: considerata vero cunctatio, honesta timiditas: modestia ignaviæ prætextus. Et adhibere prudentiam ad rem omnem, quæ gerenda suscipitur, in re qualibet cessatio et segnitie *existimabatur*. At vesana celeritas, viri *fortis* officio tribuebatur. Cautio vero in iteranda deliberatione, speciosa negotii detrectandi materia. Et qui iracundus erat, is fide dignus semper habebatur: at qui verbis ei resistebat, hujus fides erat suspecta. Qui vero insidias aliis paraverat, si res ipsi ex animi sententia successisset, pru-

^p Quum jam ea, quæ alibi facta fuerunt, audivissent, mirum in modum alias circa voluntatum novitatem exsuperabant, facinorum solertia et suppliciorum insolentia etc. Steph. Hvdæ.

dens habebatur; et si aliorum insidias sibi paratas providisset, longe prudentior. ¹ Qui vero prospexisset, ne ullis huiusmodi rebus ipse indigeret, is amicitias dissolutor, et adversariorum timens *vocabatur*. In summa, is laudabatur, qui alterum in injuria facienda prævertisset, et qui alium nihil tale cogitantem ad hoc ipsum impulsisset. Quinetiam sodales cognatis anteponebantur; quod ad audendum sine ulla tergiversatione promptiores essent. Nam huiusmodi sodalitiarum cœtus non utilitatis causa, ex legum latorum præscripto; sed avaritiæ gratia, contra leges usu longo stabilitas, fiebant. nec tam jurisjurandi interpositi religione, quam scelerum, quæ simul patrabant, communicatione, fidem inter se confirmabant. Et quæ ab adversariis probe dicebantur, ea admittebant, ut actiones eorum observarent et caverent, si superiores essent, non autem ex generositate. Et unusquisque hoc pluris faciebat, si alium pro injuria illata ulcisci posset, quam si ipse nulla injuria ab alio lacesseretur. Et si forte reconciliandæ gratiæ causa jusjurandum inter utramque partem aliquando interponebatur, id in præsentia valebat propter difficultatem præsentem, quia vires aliunde non habebant: sed ad quamlibet rei peragendæ occasionem oblatam, qui prior fidere coepisset, is, si *adversarium* minus munitum animadvertisset, propter fidem, lubentius ulcisceretur, quam si aperte *rem gessisset*. Nam et tutum hoc esse reputabat, et, quod fraude superasset, prudentiæ præmium præterea consequeretur. facilius enim multi, qui sunt fraudulentæ, solertes appellantur; quam tardi, boni: atque hoc quidem erubescunt; illo vero gloriantur. Horum autem omnium causæ fuit principatus, qui propter avaritiam et ambitionem appetebatur. His autem quasi fundamentis jactis, alacritas etiam animorum ad contentionis studium accedebat. Nam singularum civitatum principes, honesto et specioso utrique nomine, civilem populi sequabilitatem, et moderatam optimatum dominationem anteponentes, rempublicam verbo quidem curabant; sed re ipsa tanquam suorum certaminum præmium eam sibi proponebant. Et cum alii alios omni modo superare contenderent, atrocissima quæque facinora sunt ausi, et sunt persequuti, pœnas, non quantum æquitas, et utilitas publica postulabat, sed longe graviore irrogan-

Dei.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
337.

¹ *Id est*: Si quis ita se comparabat, ut nec facere nec cavere insidias cogitur. Huds.

² Factis exsequebantur, si in rem suam erant, non autem etc. *Acacius*. Ea admittebant, si opibus præstarent ita, ut illorum insidias cavere possent, non autem etc. *Portus*. IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
U. C.
Varr.
327.

tes, et pro sua utrique libidine semper eas in qualibet re statuentes; et vel iniquis suffragiis damnantes, vel manibus potentiam sibi parantes, ad præsentis contentionis libidinem explendam erant parati. Itaque neutri *quicquam transigere* consueverant, habita ratione religionis: sed quibus speciosa oratione ¹aliquid commode transigere licuisset, illi melius audiebant. Cives vero, quotquot inter utrosque erant medii, *et qui neutris favebant, nec in partibus erant*, hi, vel quod illos non adjuvarent, vel propter invidiam, quod ipsi calamitatum essent immunes, ab utraque factione penitus perdebantur.

83. Adeo omne facinorum genus in Græcia passim propter seditiones exstitit: et simplicitas (cujus ipsa generositas est maxime particeps) cum irrisione funditus est deleta. Animis vero infestis inter se esse, et nullam alteri fidem habere, longe præstitit: nam nec ulla sermonis autoritas, nec ullus jurisjurandi terror illas inimicitias dirimere poterat. Sed cum omnes animis essent propensiores ad desperandum de alterius fide et constantia, illud potius prospiciebant, quomodo malum impendens vitarent, quam, ut cuiquam fiderent, adduci poterant. Et qui prudentia minus valebant, plerumque superiores erant. Quod enim et suam imprudentiam, et adversariorum prudentiam metuerent, veriti, ne vel illorum eloquentia superarentur, vel propter illorum ingenii calliditatem prævenirentur insidiis priores appetiti, audacter ad quælibet facinora suscipienda ferebantur. ²'Qui vero hæc negligebant, et *insidias* se præsensuros *existimabant*, nec sibi factis ullis opus esse *ducebant* in antevertendis illorum insidiis, quas consilio vitare possent, non muniti, facilius opprimebantur.

84. Pleraque igitur hujusmodi audaciæ facinora Corcyrae prius, *quam in aliis civitatibus*, patrata fuerunt, et alia, quæcunque facere possent, qui suas injurias ulciscuntur, in eos, qui damnum datum, injuriamque sibi factam sunt ulti, a quibus, dum illorum imperio parerent, insolenter potius quam modeste tractati fuerunt: et *quæcunque facere possent pauperes* aliqui, qui consueta *ac diuturna* rerum inopia se liberari cuperent, præcipue vero, qui per avaritiam fortunas alienas occupare studerent, et se has præter jus consequi posse confiderent: et *quæcunque patrare possent*, qui non avaritiæ causa; sed primum *quidem* æquo jure suos

¹ Ita Valla et Æ. Port. Dignum quid æmulatione etc. Alii. HUDS.

² Alteri vero licet præsentirent, contemserunt; itaque dum nihil in eo laborandum putabant, quod consilio etc. Acacius. INEM.

inimicos invaderent, deinde vero immani indignatione longissime proveci, crudeliter eos, et animo inexorabili persequerentur. Cum autem vitæ disciplina tunc temporis Corcyræ fuisset perturbata, ipsa quoque humana natura, quæ vel præter leges, injuste facere consuevit, legibus superatis, se iræ quidem impotentem, at jure potentiorē, omnisque superioris dignitatis hostem esse lubenter declaravit. Aliter enim profecto homines pietati vindictam non anteposuisent, neque innocentiae quæstum, in quo invidia potentiam non nocentem habebat. quippe homines cum alios ulciscuntur, communes leges de rebus illis latas, in quibus spes omnibus est reposita, ut si ipsi in calamitates aliquas inciderint, saltem ipsæ leges conserventur, evertere mature volunt, nec relinquere, si quis forte in periculum adductus, aliqua illarum indigeat.

85. Corcyraei igitur, qui in urbe erant, primi *omnium* tales iras inter se *tunc* exercuerunt. Et Eurymedon, et Athenienses cum classe *illinc* discesserunt. Postea vero Corcyraeorum exsules (nam ad quingentos illorum evaserant) occupatis quibusdam munitionibus, quæ in continente erant, suo ulteriore agro potiti sunt, atque *illinc* erumpentes, populabantur agros illorum, qui erant in insula, magnisque detrimentis illos afficiebant. Et *propterea* in urbe fames ingens est exorta. Iidem etiam legatos de suo reddito Lacedæmonem et Corinthum miserunt. Sed cum nihil proficerent, postea paratis navibus et militibus auxiliariis, in insulam trajecerunt, numero universi circiter sexcenti. atque navibus incensis, ut nulla spes alia relinqueretur quam agri occupandi, montem Istonem conscenderunt, et, munitione illic exstructa, eos, qui in urbe erant, gravissime vexabant, agroque potiebantur.

86. Hac eadem æstate extrema, Athenienses viginti naves in Siciliam miserunt, et Lachetem Melanopi, et Charœadam Euphileti filium, harum præfectos. Nam Syracusani et Leontini bellum inter se gerebant. Syracusanorum autem sociæ erant, exceptis Camarinæis, cæteræ Dorianenses civitates, quæ in Lacedæmoniorum societatem hujus belli initio concesserunt, eos tamen in bello non adjuverant: Leontinorum vero, Chalcidicæ civitates, et Camarina. Sed ex Italia, Locri quidem, Syracusanis; Rhegini vero, propter cognationem Leontinis favebant. Leontinorum igitur socii, cum propter antiquam societatem, tum etiam quod Iones essent, legatis Athenas missis, Atheniensibus persuaserunt, ut naves ad se mitterent. nam et terræ et maris usu a Syracusanis prohibebantur. Athe-

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
86. 2.
U. C.
Varr.
327.

Ante
Oct. 17.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. §. U. C. Varr. 337. nienses vero naves miserunt, per speciem quidem necessitudinis; sed *re ipsa*, eo consilio, ut neque frumentum illinc in Peloponnesum exportaretur, utque tentarent, an res Siculas in suam potestatem redigere possent. Cum igitur Rhegium Italiae appulissent, cum sociis bellum gerere cœperunt. atque hæc æstas excessit.

Octob. desinente. 87. At hyeme ineunte morbus Athenienses iterum invasit; qui nunquam quidem omnino sedatus fuerat, sed tamen quædam ejus quiescentis intermissio facta fuerat: quum autem eos rursus est aggressus, non minus anno integro *apud eos* immoratus; prius vero, vel per biennium *est grassatus*. adeo ut nihil fuerit, quod Athenienses magis, quam morbus iste presserit, eorumque vires affligerit. Nam ex legionariis militibus obierunt non pauciores quam quatuor millia et quadringenti, et trecenti equites: nam cæteræ turbæ numerus iniri non potest. Tunc vero præterea frequentes terræ-motus exstiterunt, et Athenis, et in Eubœa, et cum inter Bœotos, tum vero præcipue in Bœotiæ oppido Orchomeno.

88. Et Athenienses, ac Rhagini, qui in Sicilia erant, insulis, quæ Æoli vocantur, eadem hyeme bellum cum triginta navibus intulerunt. nam æstate propter aquarum inopiam bellum ipsis inferri nequit. Liparæi autem, qui sunt Cnidiorum coloni, eas possident: habitantque in una ex istis insulis non magna, quæ Lipara vocatur. hinc autem proficiscentes, alias, Didymen scilicet, Strongylen, et Hieram, colunt. Homines autem, qui sunt in illa regione, Vulcanum in Hiera fabrilem artem exercere putant, quia noctu quidem, magnum ignem, interdum vero, fumum emittere cernitur. Hæ autem insulæ sitæ sunt e regione Siculi, et Messani agri: erantque Syracusanorum sociæ. Athenienses vero, vastato illorum agro, cum illæ se dedere nollent, Rhegium redierunt. atque hæc hyems exiit, et belli, quod Thucydides conscripsit, quintus annus excessit.

Bell. Pelop. an. 6. Olymp. 88. §. U. C. Varr. 338. Post Apr. 13. ante Jun. 21. 89. Sequenti vero æstate Peloponnesii, eorumque socii, duce Agide, Archidami filio, Lacœdæmoniorum Rege, ad Iathnum usque processerunt, ut irruptionem in Atticam facerent. Sed cum crebri terræ-motus fierent, retro se receperunt, nec irruptionem in Atticam fecerunt. Per hæc tempora terræ-motibus Eubœam apud Orobias agitantibus, mare ab ea, quæ tunc erat tellus, magno cum fluctuum impetu veniens, quandam urbis partem invasit. Atque una quidem maris pars illam urbis partem demersit; altera vero, se in suum pristinum alveum recepit. et quod antea

tellus fuerat, id nunc est mare. omnesque mortales perdidit, quotquot in editiora loca ocinus cursu se conferre non potuerant. Huic autem similis alluvio exstitit circa Atalantem insulam apud Locros Opuntios, quæ ab Atheniensium castello partem abstraxit, et duarum navium, quæ subductæ erant, alteram diffregit. In Peparetho quoque fuit quædam maris restagnatio, quæ tamen urbem non inundavit. Et terræ-motus muri partem, et Prytaneum, et aliquot alias domos diruit. Hujus autem rei ego causam fuisse puto, quod terræ-motus, qua parte vehementissimus exstitit, ab hac mare longe amandarit, hoc vero repente rursus retroactum inundationem violentiorem fecerit. nam sine terræ-motu non videtur mihi contingere, ut hoc fiat.

Bel.
Pelop.
aa. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
328.

90. Eadem sætate, cum alii, ut quibusque contigit, in Sicilia, bellum inter se gesserunt; tum etiam ipsi Sicilienses, alii aliis arma inferentes, et Athenienses cum suis sociis. Quæ autem maxime digna memoratu, vel socii cum Atheniensibus, vel hostes adversus Athenienses gesserunt, horum mentionem faciam. Cum enim Charceades Atheniensium dux a Syracusanis in proelio cæsus fuisset, Laches totum classis imperium penes se habens, cum sociis Mylis Messaniorum oppido bellum intulit. Mylis autem præsidio erant duæ Messaniorum cohortes, quæ nonnullas etiam insidias struxerant *Atheniensium* militibus, qui in navibus erant: sed Athenienses, eorumque socii, illos, qui in insidiis collocati fuerant, in fugam vertunt, multosque cædunt; et munitionem adorti, eos compositione facta et arcem dedere, et secum adversus Messanam militare coegerunt. Postea vero Messanii, cum Athenienses, eorumque socii eos invasissent, ipsi quoque deditionem fecerunt, datis obsidibus, aliisque fidei pignoribus præbitis.

Post
Jun. 21.

91. Eadem sætate, Athenienses triginta quidem naves circa Peloponnesum miserunt, quibus præerant Demosthenes Alcisthenis, et Procles Theodori filius: sexaginta vero in Melum, cum duobus millibus gravis armaturæ militum: Nicias autem Nicerati filius ipsis præerat. Melios enim, quod insulam incoherent, nec imperio parere, neque societatem secum inire vellent, subigere volebant. Sed cum illi, agro vastato, se ipsis minime dederent; castris ex Melo motis, ipsi quidem ad Oropum, quod est e regione, navigarunt: cumque sub noctem eo appulissent, gravis armaturæ milites ex navibus egressi, ad Tanagram Boeotiæ

^u Quidam maris ex alveo suo recessus etc. *Alii.* Huns.

Bel.
Pelop.
an 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

itinere pedestri protinus ire cœperunt. Athenienses vero, qui Athenis erant, ex omni universi populi ordine coactis frequentibus copiis, Hipponico Calliæ, et Eurymedonte Theucdis filio, ducibus, dato signo in eundem locum terra suis obviam iverunt. castrisque illo die apud Tanagram positis, agrum populabantur, et noctem illic egerunt. Ac postridie, cum Tanagræos, qui eruptionem in ipsos fecerant, et Thebanos aliquot, qui auxilio venerant, proelio superassent, et arma illis abstulissent, et tropæum statuissent: hi quidem in urbem, illi vero ad naves redierunt. Nicias autem cum sexaginta navibus terram legens, maritimam Locridis oram vastavit, domumque rediit.

92. Sub hoc ipsum tempus Lacedæmonii Heracleam, quæ est in agro Trachinio, missa colonia condiderunt, hac de causa. Melienses in tres partes universi distinguuntur, in Paralios, Hierenses, et Trachinios. Ex his autem Trachinii ab Cætæis finitimis bello attriti, initio quidem se ipsos Atheniensibus adungere statuerant: sed veriti, ne illi parum fideles sibi essent, Tisamenum legatum elegerunt, quem Lacedæmonem miserunt, cum ipsis autem et Dorienses, quæ est Lacedæmoniorum metropolis, legatos miserunt, ut idem peterent. Nam ipsi quoque ab Cætæis gravissime vexabantur. Lacedæmonii autem his auditis, in animo habebant coloniam emittere, quod et Trachiniis et Doriensibus opem ferre vellent. Simul etiam quod hæc urbs ad bellum adversus Athenienses gerendum in loco opportuno sita esse ipsis videretur. nam et adversus Eubœam *ibi* classem paratum iri, ubi trajectus brevis esset, et ad transitum in Thraciam usui futuram. Et omnino oppidum illud *colonia eo missa* condere studebant. Primum igitur Deum, qui Delphis est, consuluerunt. Cum autem ille jussisset, colonos cum de suis, tum de populis circumcirca finitimis *eo* emisissent: quinetiam aliorum Græcorum quisquis vellet, sequi jusserunt, exceptis Ionibus et Achæis, et nonnullis aliis gentibus. Tres autem ex Lacedæmoniiis, Leon, Alcidas, et Damagon, coloniæ duces, et conditores fuerunt. cum autem eo pervenissent, urbem a fundamentis denuo excitatam muro cinxerunt, quæ nunc Heraclea vocatur, quadraginta ferme stadiorum spatio a Thermopylis, et viginti a mari distans. navaliaque præparaverunt, eaque juxta Thermopylas, ad ipsas earum angustias facere cœperunt, ut ea facile tueri possent.

93. Athenienses autem, cum hæc urbs a colonis undique coactis conderetur, primum quidem timuerunt, hancque potissimum adversus Eubœam condi putarunt, quod illinc

ad Censeum Euboeæ *promontorium* brevis esset *trajectus*, postea vero præter opinionem *res* ipsis cessit. nihil enim mali inde *Atheniensibus* evenit. Cujus rei hæc fuit causa: quia Thessali, qui rerum illarum potiebantur, et quorum in agro condebatur, veriti, ne præpotentes accolæ haberent, assiduo bello novos colonos premebant, donec eos attritos in paucissimos redegerunt, quamvis initio permulti fuissent. Quilibet enim hanc urbem, quam Lacedæmonii condebant, stabilem fore sperans, eo confidenter ibat. Veruntamen vel ipsi Lacedæmonii magistratus, qui *illuc* proficiscebantur, *illius civitatis* res maxime labefactarunt, et urbem infrequentem reddiderunt, quod plurimos deterruissent; asperius, quinetiam nonnullis in rebus perperam *ipsis* imperantes. quamobrem populi finitimi facilius eos jam superabant.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
328.

94. Eadem ætate, et sub idem tempus, quo Athenienses in Melo detinebantur, illi quoque Athenienses, qui cum triginta navibus circa Peloponnesum erant, primum quidem ad Ellomenum Leucadiæ quosdam ex præsidiariis per insidias interfecerunt, deinde vero cum majore classis apparatu, et cum omnibus Acarnanibus, qui cum frequentibus copiis, quas ex omnibus suæ gentis civitatibus cœgerant, exceptis Ceniadis, eos comitabantur, præterea cum Zacynthis, et Cephallenis, et quindecim Corcyræorum navibus, adversus Leucadem iverunt. Atque Leucadii quidem, cum ipsorum ager tam extra quam intra Isthmum (ubi et ipsa Leucas est sita, et Apollinis templum) vastaretur, quod militum numero longe inferiores essent, quiescebant. Acarnanes vero Demosthenem Atheniensium ducem rogabant, ut eos circumvallaret. hanc enim urbem facile expugnari posse, seque civitate sibi semper inimica liberatum iri putabant. Sed Demosthenes hoc ipso tempore verbis Messeniorum adductus est, ut crederet, e dignitate sua esse, cum tantus exercitus esset coactus, Ætolis bellum inferre, quod et Naupacto hostes essent. Et si hos superasset, reliquas quoque civitates, quæ in illis Epiri partibus erant, in Atheniensium potestatem facile redacturum. Ætolorum enim gentem magnam illam quidem, et bellicosam esse: quia tamen in vicis nullo muro cinctis, idque longo intervallo inter se distantibus habitabat, et levi armatura utebatur, eam non difficulter ab eo subigi posse demonstrabant, si *celeriter eam invasisset*, antequam ipsa copiis omnium suarum civitatum in unum coactis obviam ipsi prodiret, ut saluti fortunisque communibus opem fer-

Bel
Pelop.
an. 6.
Olymp.
86. 3.
U. C.
Varr.
328.

ret. Suadebant autem, ut primum quidem invaderet Apodotos, deinde vero Ophionenses, post hos Eurytanes, (quæ est maxima Ætolorum pars. Sermone autem utuntur perquam captu difficili, et carnibus crudis vescuntur, proinde et Omophagi vocantur.) His enim eaptis, cæteros etiam populos deditionem facile facturos.

95. Ille vero Messeniorum, qui in gratia apud eum erant, verbis adductus, præcipue vero, quia credidit, se sine Atheniensium copiis, cum solis Epiroticis sociis, et cum Ætolis posse itinere terrestri proficisci contra Bæotos, per Locros Ozolas, ad Cytinium Doricum, quod Parnassum ad dextram habet, donec descenderet ad Phocenses, qui propter amicitiam, quæ ipsis cum Atheniensibus perpetuo quondam intercesserat, ad eandem militiam alacriter venturi, vel etiam per vim, qua cogerentur, profecturi videbantur. jam vero Bœotia Phocensibus est finitima. Cum omnibus igitur copiis, invitis Acarnanibus, a Leucade solvens, oram maritimam legens ad Solliam navigavit. Consilio autem cum Acarnanibus communicato, cum illi hoc non admisissent, quod Leucadem circumvallare noluisset, ipse cum reliquis copiis Cephalleniorum, Messeniorum, Zacynthiorum, et trecentorum ex suis classariis Atheniensium (nam quindecim Corcyraeorum naves abierant) Ætolis bellum intulit. Ex Cenone autem Locridis profectus est. Isti autem Locri Ozolæ erant socii, eosque cum omnibus suis copiis in loca mediterranea proficisci oportebat, ut illic Atheniensibus præsto essent. quod enim Ætolis essent finitimi, et armorum genere similes, cum propter peritiam pugnae, qua illi utebantur, tum etiam propter locorum notitiam, eorum auxilium in hac expeditione magno usui fore videbatur.

96. Cum autem in Jovis Nemeæi templo (in quo ab illius regionis incolis Hesiodus obiisse dicitur, cum oraculum accepisset, hoc sibi in Nemea eventurum) cum toto exercitu pernoctasset, sub auroram castris inde motis in Ætoliam est profectus. primoque die Potidaniam cepit; secundo, Crocylium; tertio, Tichion. ibique substitit: et prædam in Eupolion Locridis misit. nam in animo habebat, ubi cætera loca prius in suam potestatem redegisset, ita demum postea adversus Ophionenses, Naupactum reversus, nisi se dedere voluissent, cum suis copiis proficisci. Sed hic apparatus Ætolos non latuit, imo ne tunc quidem quum primum consilium inibatur: et postquam ejus exercitus in Ætoliam irrupit, omnes Ætoli ingenti manu ei ob-

viam ierunt. ita ut illi, qui Ophionensium sunt extremi, qui ad Meliacum sinum pertingunt, Bomienses et Callienses, opem suis tulerint.

97. Messenii vero *tunc etiam* idem, quod et initio, Demostheni suadebant. Nam eum docentes, Ætolorum debellationem facilem esse, hortabantur, ut quam celerrime vicos illorum invaderet, nec expectaret, donec universi, copiis in unum contractis, ei occurrerent: sed vicum quemcunque proxime adjacentem expugnare semper conaretur. Ille vero his verbis adductus, et fortuna fretus, quod nulla in re ei adversaretur, Locros, quos ipsi auxilium ferre oportebat, non præstolatus (velitum enim et levis armaturæ opera potissimum indigebat) adversus Ægitium contendit, et aggressus expugnat. Nam oppidani fuga dilapsi fuerant, et tumulos oppido imminentes occupaverant. nam in locis excelsis erat situm, a mari distans octoginta ferme stadiis. Ætoli vero (jam enim ad Ægitium venerant, ut ei ferrent opem) Athenienses eorumque socios invaserunt, et alii ex his, alii ex aliis tumultis decurrentes, missilia in eos ingerebant. Et quoties Atheniensium exercitus ipsos invadebat, ipsi pedem referebant: illis vero pedem referentibus instabant. Et huiusmodi pugna diu est commissa, dum alii alios mutuo insequerentur, et vicissim se recipere, et in utroque Athenienses erant inferiores.

98. Quoad igitur illorum sagittariis tela suppeditarunt, hisque uti potuerunt, hi Ætolis restiterunt. (nam Ætoli, quod leviter armati essent, dum sagittis peterentur, reprimabantur) at cum amisso sagittariorum duce et isti dispersi, et ipsi defessi essent, quippe qui jamadudum eodem labore premerentur, et Ætoli ipsis instarent, et missilibus ipsos peterent, ita demum terga verterunt, fugæque se dederunt. et incidentes in torrentium alveos exitu carentes, et in loca, quorum erant ignari, perdebantur. Nam Chromon Messenius, qui viæ dux ipsis erat, jam obierat. Ætoli vero missilibus eos petentes, multos quidem eorum illic in ipsa fuga pedibus assequuti, quod essent homines pedum velocitate præstantes et leviter armati, perdidierunt. Sed longe plures, qui a viis aberraverant, et in sylvam non perviam se contulerant, allato injectoque igne concremarunt. Denique fugæ et interitus omne genus in Atheniensium exercitu cernebatur. Et qui superfuerunt, ad mare, et Ceneonem Locridis (unde profecti fuerant) ægre fuga se recipere potuerunt. Perierunt autem cum ex sociis multi, tum etiam ex ipsorum Atheniensium militibus graviter armatis ad summum circiter centum et viginti.

Heli.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
66. 3.
U. C.
Varr.
338.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
86. 3.
V. C.
Varr.
328.

Atque tot quidem numero *fuere*, et eadem ætas *militaris omnibus erat*. Isti igitur, qui reipublicæ Atheniensis cives, virique fortissimi erant, in hoc bello perierunt. periit etiam alter ex ducibus Procles. Cum autem suorum militum cadauera, fide publica interposita, ab Ætolis acceperissent, et Naupactum rediissent, postea cum navibus Athenas delati sunt. Demosthenes vero apud Naupactum, et in illius regionis locis remansit, quod ob res a se *male* gestas Athenienses formidaret.

99. Per eadem tempora, Athenienses etiam, qui circa Siciliam erant, cum in Locridem navigassent, in quodam excensu e navibus in terram facto, Locros, qui *loco* auxilium ferebant, superarunt, et Peripolium ceperunt, quod situm erat ad flumen Halecem.

100. Eadem ætate, Ætoli, qui jam antea Corinthum et Lacedæmonem legatos miserant, Tolophum Ophionensem, et Boriadem Eurytanem, ac Tisandrum Apodotum, *illarum civitatum Magistratibus* persuaserunt, ut sibi copias contra Naupactum mitterent, propter Athenienses a *Naupactiis* accersitos et in oppidum introductos. Lacedæmonii vero sub autumnum tria millia gravis armaturæ sociorum emiserunt. Horum in numero fuerunt quingenti ex Heraclea urbe ² in agro Trachinio tunc recens condita. His autem copiis præerat Eurylochus Spartanus, eumque Massarius et Menedatus Spartani comitabantur.

101. Exercitu autem Delphis coacto Eurylochus caduceatorem ad Locros Ozolas præmisit. nam per illorum regionem ad Naupactum iter erat, simul etiam eos ab Atheniensium societate abducere volebat. Amphissenses autem omnium Locrorum maxime eum adjuvabant, quia propter Phocensium odium sibi timebant. et cum ipsi primi dederunt obsides, tum etiam alios ad idem faciendum induxerunt, qui hostilis exercitus adventum metuebant. Primum igitur Myonenses sibi finitimos (hac enim ager Locrensis aditum habet difficillimum) deinde Ipnenses, Messapios, Tritæenses, Challæos, Tolophonios, Hessios, et Ceanthenses. Isti omnes etiam ad eandem expeditionem profecti sunt. at Olpæi obsides quidem dederunt: sed tamen alios sequi noluerunt. Hyæi vero ne obsides quidem dederunt, priusquam vicus eorum nomine Polis ab hostibus est captus.

102. Postquam autem res omnes ad expeditionem necessariæ comparatæ fuerunt, *Eurylochus* obsidibus in Cy-

² Tunc recens apud Trachiniam conditam etc. *Valla.* *Huds.*

tinio Dorico depositis, cum exercitu per Locrorum agrum Naupactum versus contendit. Et dum iter faceret, Ceneonem ipsorum et Eupolium cepit; nam *Eurylocho* se adungere noluerant. Cum in agrum Naupactum pervenissent, et Ætoli simul auxilium ei jam tulissent, agrum vastarunt, et suburbia nullis cincta muris ceperunt. Et Molycricum profecti, quæ Corinthiorum quidem colonia erat, sed Atheniensium imperio parebat, ceperunt. Demosthenes vero Atheniensis (⁊ adhuc enim post reditum ex Ætolia, ubi cladem acceperat, circa Naupactum agebat) cum hostilis exercitus adventum præsensisset, et de ipsa Naupacto timeret, ad Acarnanes profectus, ipsis ægre (propter discessum ex Leucade) persuasit, ut Naupacto subsidio venirent. Et cum eo mille gravis armaturæ milites navibus vectos miserunt: qui urbem ingressi, eam sunt tutati. Metus enim vehemens erat, ne, cum magnus esset murorum ambitus, et pauci propugnatores, *urbis incolæ hostibus* resistere non possent. Eurylochos vero, et qui cum eo erant, cum intellexissent, *Atheniensium* copias in urbem ingressas, eamque expugnari non posse, se receperunt non in Peloponnesum, sed in Æolidem, quæ nunc Calydon vocatur et Pleuronem, et in alia illius regionis loca, nec non in Proschion Ætoliae. Nam Ambraciotæ ad eos profecti ipsis persuaserunt, ut secum Argos Amphiloichicum, et cæteram Amphiloichiam, et Acarnaniam aggrederentur. Simul etiam ipsis dixerunt, fore, ut, si hæc in suam potestatem redegressent, tota Epirotica gens societatem cum Lacedæmoniis contraheret. Eurylochos igitur horum verbis adductus, et dimissis Ætoliis, circum illa loca cum exercitu conquivit, donec Ambraciotis ad militiam profectis ad Argos subsidio venire oporteret. atque hæc æstas excessit.

Bell:
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
328.

103. Sequentem autem hyeme, Athenienses, qui in Sicilia erant, cum sociis Græcis, et *aliis* Siculis, quotquot violento Syracusanorum imperio premebantur; et qui, cum *eorum* essent socii, defectione a Syracusanis facta, ipsos in hoc bello juvabant, Nessam Siciliae oppidum, cujus arcem Syracusani tenebant, aggressi sunt. quum autem hoc expugnare non potuissent, abierunt. In ipso autem receptu, Syracusani, qui in arce erant, Atheniensium socios, qui extremum agmen claudebant, dum se recipere, invaserunt. et impressione in illos facta, magnam exercitus

Post
Oct. 7.

⁊ Nam adhuc post reditum ab Ætolica clade circa etc. *Valla*. Nam adhuc, ab Ætolica expeditione, circa etc. *Acacius*. *Huda*.

Belk.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
328.

partem in fugam vertunt; et non paucos occidunt. Postea vero Laches et Athenienses, exsensus e navibus in nonnulla Locridis loca facto, ad Caicium fluvium, Locros, qui cum Proxeno Capatonis filio ad vim arcendam occurrerant, circiter trecentos, praelio superarunt; armisque detractis, abierunt.

104. Eadem hyeme, Athenienses Delum etiam ex oraculo quodam lustrarunt. Nam et ante Pisistratus tyrannus eam quidem lustraverat: sed non totam; at tantum insulae spatium, quantum a templo prospici poterat. tunc vero tota hoc modo fuit expiata. Quaecunque in Delo defunctorum monumenta erant, omnia sustulerunt, et edixerunt, nequis in posterum in insula moreretur, neque *mulier* in ea pareret: sed in *insulam* Rheneam transportarentur. Rhenea autem tam parvo intervallo a Delo distat, ut Polycrates Samiorum tyrannus, qui quondam ad aliquod tempus et classe polluit, et aliis insulis imperavit, Rheneam etiam captam, Apollini Delio consecraverit, ad Delum catena religatam. Tunc quoque primum Athenienses post lustrationem, festa lustralia, ludosque Deliacos, qui quinto quoque anno celebrabantur, instituerunt. Fuit autem et prius temporibus in Delo frequens Ionum, et accolarum in insulis circumjacentibus habitantium conventus. nam cum uxoribus et liberis ad spectacula conveniebant, ut nunc Iones ad ludos in Dianae Ephesiae honorem institutos *confluere solent*. Illic autem gymnicum, musicumque certamen fiebat. Et civitates eo saltatorum choros mittebant. Quod autem haec ita se habuerint, Homerus in primis declarat, his versibus, qui sunt ex hymno Apollinis:

¹ Tunc tibi magnopere in Delo mens gestit Apollo,
Cum natis quoties cum conjugibusque frequentes
Iones in fluxa celebrant tua compita veste:
Certibus et variis certamina sacra choreis
Oblectant, referuntque tuas modulamine laudes.

Quod autem Musicos etiam certamen *ibi* fieret, et certaturi se conferrent, his quoque versibus indicat, qui sunt ex eodem Apollinis hymno. nam postquam Deliacum mulierum chorum celebravit, suam laudationem his versibus finivit, in quibus et sui ipsius mentionem fecit:

Verum agendum, nobis adsis cum Phoebe Diana,
Vos etiam cunctae me discedente valete:

² Athenienses Penteteridem, id est lustrum, vel quinquennales ferias, Delia considerant. Steph. Huds.

³ Latinam horum verborum interpretationem oratione soluta scriptam, ubi res melius exprimuntur, vide in *Apollinis hymno*. Idem.

Et memores estote mei posthac, homo siquis
 Venerit huc alius peregre, dicatque Puellæ,
 Quis vir in his versans unquam lepidissimus oris
 Pectora præcipue demulcit vestra canendo?
 Vos uno assensu sic respondete faventes,
 Vir qui luminibus captus Chion incolit altam.

Bell.
 Pelop.
 an. 6.
 Olymp.
 88. 3.
 U. C.
 Varr.
 323.

His igitur argumentis Homerus manifeste probavit, vel priscis temporibus ingentem conventum, et celebritatem in Delo fieri consuevisse. postea vero Athenienses, et insularum incolæ, cœtus quidem saltatorum cum sacris eo mittebant. Sed certamina, et cætera pleraque, ut credibile est, adversis casibus exoluerunt, donec Athenienses certamen tunc instaurarunt, et equorum cursum addiderunt, quod ante non fuerat.

105. Eadem hyeme, Ambraciotsæ, ^bquemadmodum Eurylocho promiserant, quum ejus exercitum retinuerunt, expeditionem adversus Argos Amphilochicum suscipiunt cum tribus millibus gravis armaturæ militum. et irruptione in agrum Argivum facta, Olpas occupant, castellum in colle magnitum, ad mare situm. quod Acarnanes quondam cum munivissent, communi juridici conventus loco utebantur. ab Argivorum autem urbe, quæ est maritima, fere quinque et viginti stadiis distat. Acarnanes vero, partim quidem, copiis coactis Argos suppetias ferebant, partim vero, castra posuerunt in eo Amphilochiæ loco, qui Fontes vocatur, observantes Peloponnesios, qui cum Eurylocho erant, ne clam ad Ambraciotas transirent. Mittunt præterea cum ad Demosthenem, qui Atheniensium copias in Ætoliam ante duxerat, ut sibi dux esset; tum etiam ad viginti Atheniensium naves, quæ circa Peloponnesum erant, quibus præerat Aristoteles Timocratis, et Hierophon Antimnesti filius. Ambraciotsæ vero, qui apud Olpas erant, mittunt et ipsi nantium in urbem *Ambraciam*, rogantes, ut populus frequentibus copiis auxilium sibi ferret: quia verebantur, ne Eurylochos, et qui cum eo erant, Acarnaniam pertransire non possent; atque *ita* sibi vel aliorum præsidio nudatis proelium esset committendum, vel si domum redire voluissent, minime tutum esset.

106. Eurylochos igitur, ac Peloponnesii, qui cum eo erant, simul atque Ambraciotas, qui apud Olpas erant, venire intellexerunt, castris e Proschio motis, ad opem ipsius ferendam confestim proficiscuntur. Et Acheloo trans-

^b Quemadmodum polliciti Eurylocho exercitum ejus detinuerant etc. *Steph.* et *Acacius*. *Id est*, Eam expeditionem suscipiunt, quam se suscepturos pollicendo, ab Eurylocho impetraverant, ut cum suo exercitu a bello supersederet. *Hups.*

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
328.

misso, iter per Acarnaniam faciebant, quæ propter subsidium Argos missum præsidii erat nudata, ad dextram quidem habentes Stratiorum urbem et ipsorum præsidium, ad sinistram vero reliquam Acarnaniam. Cum autem Stratiorum agrum pertransissent, iverunt per Phytiam, et rursus per extremos Medeonis fines; deinde per Limnæam. *illinc* ingressi sunt in Agræorum terram, quæ non Acarnaniæ jam, sed ipsis amica. Et Thyamum montem nacti, qui est incultus, per eum transiverunt, et in agrum Argivum descenderunt, cum jam nox esset. Cumque inter Argivorum urbem et Acarnanum præsidium, quod erat ad Fontes, clam transissent, cum Ambraciotis, qui apud Olpas erant, se conjunxerunt.

107. Junctis autem castris, simul atque illuxit, consistunt ante urbem, quæ Metropolis appellatur, ibique castra fecerunt. Athenienses vero non multo post cum viginti navibus ad sinum Ambracicum advenerunt opem Argivis laturi. Et Demosthenes cum ducentis gravis armaturæ militibus Messeniis, et sexaginta sagittariis Atheniensibus. Atque naves quidem ad Olpas in colle sitas, a mari stationem habebant. Acarnanes vero, et Amphilochorum aliquot (nam eorum plerique ab Ambraciotis per vim distinebantur) cum Argos jam convenissent, ad prælium cum adversariis committendum se præparabant. Et Demosthenem totius socialis exercitus ducem cum suis prætoribus elegerunt. Ille vero copiis ad Olpas adductis, castra prope eas posuit. Ingens autem terræ vorago utraque castra dirimebat. Et per quinque dies quieverunt: at sexto utrique ad prælium se instruxerunt. Sed enim Peloponnesiorum acies major, et longe superior erat. Demosthenes igitur, veritus, ne circumveniretur, in insidiis in via quadam cava et dumosa collocat, tam ex gravi quam ex levi armatura promiscue ad quadringentos milites; ut ab ea parte, qua hostis numero superior erat, isti in ipso congressu surgentes ex insidiis eum a tergo aggredirentur. Ubi vero acies utrinque fuit instructa, ad manus venerunt. Demosthenes autem cum Messeniis et paucis Atheniensibus dextrum cornu tenebat: alterum vero, Acarnanes, ut cuique locus in acie obtigerat, et Amphilochorum jaculatores, qui aderant, obtinebant. Peloponnesii vero et Ambraciotæ promiscue instructi erant, exceptis Mantinensibus. hi enim in lævo potius, non tamen extremo penitus in cornu, conferti stabant. Sed Eurylochus, et qui cum eo erant, e regione Messeniorum et Demosthenis, extremum lævum cornu tenebant.

108. Cum autem manus inter se jam consererent, et Pe-

loponnesii cornu superiores essent, et dextrum adversariorum circumvenirent, Acarnanes, qui in insidiis collocati fuerant, illos a tergo adoriuntur, factaque impressione in fugam vertunt, ita ut ne primum quidem ipsorum impetum sustinuerint: sed territi majorem exercitus partem in fugam conjecerint. Postquam enim cornu, cui præerat Eurylochus, quod erat firmissimum, *ab hoste* cædi viderunt, multo magis metuere cœperunt. Et Messenii, qui cum Demosthene ab ea parte in acie stabant, rem magna ex parte confecerunt. At Ambraciotæ, et qui in dextro cornu collocati erant, hostilem aciem sibi oppositam vicerunt, et ad Argos usque sunt persequuti. Etenim omnium, qui circum illa loca habitant, sunt pugnacissimi. Sed cum se reciperent, postquam majorem suarum copiarum partem victam viderunt, impetumque in eos cæteri Acarnanes fecerunt, ad Olpas ægre confugerunt. Et multi eorum obierunt, dum *in Olpas* perturbatis ordinibus, et nulla rei militaris disciplina servata irruerent, præter Mantineos. isti enim totius exercitus maxime compositi se receperunt. pugnaeque finis sub vesperum est factus.

109. Postridie vero Menedæus, defuncto Eurylocho, et Macario, ipse imperium adeptus, et ob ingentem cladem acceptam dubitans, quonam modo aut obsidionem perferret, si maneret, quod terra, marique navium Atticarum præsidii esset circumseptus, aut etiam evaderet, si eruptionem tentasset, Demostheni et Acarnanum ducibus sermonem infert de fœdere, et de discessu suo, et de recipiendis suis militibus in acie cæsis. Illi vero milites quidem cæsos reddiderunt, ipsique tropæum statuerunt, et suos ferme ad trecentos, qui in prælio ceciderant, susceperunt. Abeundi vero facultatem non palam omnibus facto fœdere dederunt: sed Demosthenes cum Acarnanibus prætoribus, suis collegis, clam fœdere facto cum Mantinensibus, et Menedæo, et aliis Peloponnesiorum ducibus, et quicumque inter illos dignitate maxime præstabant, quamprimum abeundi potestatem ipsis fecit; eo consilio, ut Ambraciotas, turbamque militum mercede conductorum, nudaret; præcipue vero, quod Lacedæmonios et Peloponnesios apud illius regionis Græcos in invidiam rapere cuperet, quod illos fœde prodidissent, suæque privatæ potius, quam communi sociorum salutis consulissent. Atque hi quidem suorum cadavera receperunt, et pro præsentis rerum copia festinabundi ea sepelirunt. Et illi, quibus abeundi facultas clam data fuerat, *clam* abire deliberabant.

110. Demostheni autem et Acarnanibus nuntiatur, Am-

Hell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
328.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
388.

braciotas, qui in urbe *Ambracia* erant, primo illo nuntio, quem ex Olpis acceperant, excitos frequentibus copiis per Amphilochiam ad opem suis ferendam venire, quia cum illis, qui in Olpis erant, se conjungere volebant, rerum ante gestarum prorsus ignari. Quamobrem quandam copiarum partem ad vias insidiis obsidendas, et ad munitissima quæque loca præoccupanda confestim mittit. Simul autem cum reliquis copiis ad opem suis contra illos ferendam se præparabat.

111. Interea vero Mantinenses, et cæteri, quibus abeundi potestas pactis induciis data fuerat, per speciosam olerum et cremiorum colligendorum causam egressi, rari clam abibant, et inter abeundum colligebant ea, quorum causa se exisse simulabant. Cum autem ab Olpa jam longe progressi essent, tunc se ocus proripiebant. Ambraciota, vero et alii, qui sic frequentes convenerant, cum suos abire animadvertissent, ipsi quoque magna contentione, cursuque concitato currere cœperunt, quod eos assequi vellent. Acarnanes vero, primum quidem vel omnes pariter nullis induciis impetratis abire existimarunt, et *ideo* Peloponnesios persequabantur; quinetiam quidam, qui existimabant se prodi, in quosdam e suis ducibus, insequi vetantes, ac dicentes, illos data fide abire, tela jaculati sunt. Deinde tamen Mantinenses quidem et Peloponnesios dimittebant, Ambraciota vero cædebant. Eratque magna contentio, et ignoratio, quis Ambraciota, quisve Peloponnesius esset; et ex illis ad ducentos interfecerunt. Cæteri vero in Agraidem, quæ finitima erat, diffugerunt. Et Salynthius Agræorum Rex, quippe quod eorum amicus esset, eos excepit.

112. Ambraciota, vero, qui ex urbe veniebant, ad Idomenem perveniunt. Idomene vero sunt duo excoelsi tumuli. horum alterum, qui major est, noctis adventu, milites ex castris a Demosthene præmissi, clam hostibus iter facientes celeriter præoccuparunt: alterum vero, qui minor est, Ambraciota priores ascenderant, et *in eo* pernoctarant. Demosthenes vero a cœna, primoque crepusculo, statim cum reliquo exercitu viam ingreditur, et dimidium quidem ejus secum habens ad illam tumuli partem substitit, qua illis aditus patebat: alterum vero dimidium per Amphilochicos montes ivit. Et sub auroræ ortum invadit Ambraciota in cubilibus adhuc jacentes, rerumque gestarum penitus ignaros; imo vero potius opinantes, ex suis esse. Demo-

* Scilicet, clam quibus Demosthenes ac ipsorum duces Mantinensibus aliisque Peloponnesiis abeundi potestatem fide data fecerant. HURO.

sthænes enim Messenios de industria primos, et ante cæteros omnes in acie collocarat, et imperaverat, ut *Ambraciotas* Dorice alloquerentur, et illis, qui pro castris erant in statione, fidem facerent, præcipue vero quod eorum facies cerni non posset, adhuc enim nox erat. cum igitur illorum copias invasisset, eas fugarunt, et magnam illorum partem illic interfecerunt. Reliqui vero in fugam versi, curam montes petere coeperunt. Sed cum itinera jam præoccupata essent, simul etiam cum Amphilocho quidem suæ regionis notitiam haberent, et leviter armati essent adversus homines armis graves: hi vero locorum essent imperiti, nec scirent, quo se verterent, incidentes aut in loca confragosa, aut in vias insidiis jam insessas, profligabantur. Et cum omne fugæ genus tentassent, nonnulli ad mare etiam non longe distans se converterunt. Et cum viderent naves Atticas, quæ terram legebant, interea dum ipsi forte fugerent, ad eas annatarunt; existimantes, in præsentī metu sibi satius esse jam ab illis, qui in navibus erant, quam a barbaris et Amphilochois infensissimis hostibus trucidari. Ambraciotæ igitur hoc modo profligati, e multis pauci in urbem evaserunt. Acarnanes vero, spoliatis cadaveribus, et tropæis erectis, Argos radierunt.

Dei.
Pakpt
m. 6.
Olymp.
88. 5.
U. C.
Varr.
389.

113. Et ad eos postero die venit caduceator missus ab Ambraciotis, qui ex Olpa ad Agræos confugerant, petiturus, ut sibi liceret suscipere cadavera suorum, quos post primum proelium *Acarnanes* interfecerant, quum una cum Mantinensibus, et cæteris, quibus abeundi potestas pactis induciis facta fuerat, ipsi nulla fide data egressi fuerant. Caduceator autem intuitus arma Ambraciotarum, qui ex urbe prodierant, multitudinem admirabatur. cladis enim acceptæ ignarus erat: sed eo sociorum suorum esse arbitrabatur. Tunc vero quidam eum interrogat, quidnam admiraretur, et quot ex ipsis putaret periisse. Nam, qui eum interrogabat, existimabat, istum caduceatorem ab illis missum, qui apud Idomenæ erant. Ille vero respondit ad: ducentos. Ille vero, qui eum interrogabat, ejus orationem excipiens subjecit, atqui non *ducentorum* hæc arma videntur esse: sed plusquam mille militum interfectorum. Et ille rursus; non ergo sunt eorum, qui nobiscum in acie steterunt. Cui idem respondit, siquidem vos apud Idomenen heri pugnastis. Atqui nos (inquit ille) heri cum nemine pugnavimus; at nudius tertius, dum nos recipereamus. Et hic subjecit; nos tamen cum istis,

4 In ipso cladis cum articulo. *Acacius*. . *Hvds*.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
38. 3.
U. C.
Vart.
328. qui ex Ambraciotarum urbe ad opem suis ferendam venerunt, heri pugnavimus. Cum autem caduceator hoc audisset, et auxilium urbanum profligatum cognovisset, edito gemitu, et ob præsentium malorum magnitudinem attonitus, confestim re infecta discessit, nec ulterius suorum cadavera flagitavit. Hæc enim clades, quam una Græca civitas accepit intra tot dies, *quot dixi*, exstitit maxima omnium, quæ in hoc bello contigerunt. neque cæsorum numerum scripsi, quia multitudo, quæ dicitur interiisse, fidem superat, pro magnitudine civitatis. Ambraciam autem (sat scio) Acarnanes et Amphilochoi, si Atheniensibus ac Demostheni morem gerentes expugnare voluissent, primo statim clamore expugnassent. Jam vero timuerunt, ne Athenienses, si eam tenuissent, accolæ sibi molestiores essent.

114. Postea vero tertia spoliolum parte Atheniensibus attributa, reliqua inter civitates diviserunt. Atque Atheniensium quidem spolia in ipso navigationis cursu fuerunt intercepta: nam illæ trecentæ solidæ armaturæ, quæ nunc in templis Atticis affixæ visuntur, Demostheni privati honoris causa datæ fuerunt, quas ille secum in navibus absportavit. Simul etiam post cladem in Ætolia acceptam, ob has res gestas reditus in patriam ei tutior fuit. Athenienses quoque, qui in viginti navibus erant, Naupactum redierunt. Acarnanes vero et Amphilochoi post Atheniensium et Demosthenis discessum, Ambraciotis et Peloponnesiis, qui ad Salynthium et Agræos confugerant, fide publica interposita, ex Cœniadis abeundi potestatem dederunt: qui etiam ad Salynthium, et Agræos transiverunt. Postea vero Acarnanes et Amphilochoi fœdus et societatem ad centum annos cum Ambraciotis coiverunt, his conditionibus: ut neque Ambraciotæ cum Acarnanibus bellum Peloponnesiis inferrent, neque cum Ambraciotis Acarnanes Atheniensibus; sed mutuo sibi forent auxilio, utque Ambraciotæ redderent quicquid aut oppidorum aut agrorum Amphilochis finitimorum tenerent; neque subsidium mitterent Anactorium, quod Acarnanibus erat infestum. Cum autem hoc modo inter eos convenisset, bellum deposuerunt. Post hæc Corinthii præsidium ex suis ad trecentos gravis armaturæ milites, cum Xenoclide Euthyclis filio, eorum duce, Ambraciam miserunt: qui itinere per Epirum facto eo ægre pervenerunt. Res igitur ad Ambraciam gestæ hunc exitum habuerunt.

* Vel, primo statim impetu. HUDS.

115. Eadem hyeme Athenienses, qui in Sicilia erant, cum Siciliensibus, qui ex locis mediterraneis in extremos agri Himeraei fines irruptionem fecerant, exscensum ex navibus in agrum Himeraum fecerunt, et in Æoli insulas navigarunt. cum autem Rhegium se recepissent, Pythodorum Isolochi *filium*, Atheniensium ducem, Lachetis in classis præfectura successorem offendunt. Nam Sicilienses socii ad Athenienses navibus profecti, ipsis persuaserunt, ut majore navium numero opem sibi ferrent. Syracusani enim eorum agro potiebantur: cum autem paucis *illorum* navibus maris usu prohiberentur, classem cogebant, et se ad vim arcendam parabant, quod hanc injuriam ferre nolent. Athenienses igitur quadraginta naves instruxerunt, quas ad ipsos mittere statuerunt, tum quod bellum illic celerius confectum iri sperarent, tum etiam quod suos in rebus navalibus exercere cuperent. Unum igitur e du-cibus Pythodorum cum paucis navibus eo miserunt. Sophoclem vero Sostratidæ, et Eurymedontem Theuclis *filium* cum majore navium numero *postea* mittere decreverant. Pythodorus vero, accepta jam præfectura classis, cui Laches ante præerat, sub extremam hyemem profectus est ad Locrorum castellum, quod Laches ante ceperat; proelioque victus a Locris discessit.

116. Per idem ver ignis rivus ex Ætna effluxit, uti prius quoque; et vastavit partem agri Catanæorum, qui sub Ætna monte incolunt, qui omnium Siciliæ montium est maximus. hæc autem flammæ eructatio quinquagesimo post primam ignis eructationem anno contigisse fertur. Ex quo autem Sicilia a Græcis habitatur, ad summum ter exstitisse traditur. Atque hæc quidem hac hyeme gesta sunt. hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, sextus annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
328.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.
Ante
April. 1.
Post
April. 1.

LIBER QUARTUS.

SEQUENTE vere, cum segetes jam spicas emittere inciperent, decem Syracusanorum naves, et totidem Locrorum profectæ, Messanam, quæ est in Sicilia, occuparunt, ab ipsis *oppidanis* accitæ. Et Messana ab Atheniensibus defecit. Hoc autem potissimum fecerunt Syracusani quidem, quod viderent, id oppidum ad invadendam Siciliam opportunum esse, et Athenienses metuerent, ne illinc *ut ex belli sede* excurrentes, majori apparatu se invaderent: Locri vero, propter odium, quo Rheginos prosequabantur, quia eos utrinque, *terra marique*, bello premere volebant. simul autem Locri cum frequentibus copiis in Rheginorum agrum irruptionem fecerunt, ne *Rhegini* Messeniis auxilium ferrent: simul etiam inducti ab exsulis Rheginis, qui apud ipsos erant. Rhegium enim jampridem seditionibus agitabatur, nec in præsentia Locros arcere poterat: quo etiam magis *ipsum Locri* premebant. Locri autem, *vastato Rheginorum* agro, cum peditatu quidem domum redierunt: naves vero *Messanas* præsidio remanserunt. et alia, quæ instruebantur, eo venturæ, ibique castra stativa habituræ, et bellum illinc gesturæ erant.

2. Sub eadem veris tempora, antequam frumenta essent matura, Peloponnesii, eorumque socii irruptionem in Atticam fecerunt. illis autem præerat Agis Archidami *filius*, Lacedæmoniorum Rex: et stativa *ibi* habentes agrum populabantur. Athenienses vero illas quadraginta naves, quas instruxerant, in Siciliam miserunt, et reliquos duces, Eurymedontem, et Sophoclem. Nam Pythodorus, qui cum illis tertius erat dux, in Siciliam jam ante profectus fuerat. His autem imperarunt, ut in transitu curarent res Corcyræorum, qui in urbe erant, qui latrocinii ab exsulis in monte degentibus infestabantur. et Peloponnesiorum sexaginta naves illuc navigaverant, ut opem illis ferrent, qui in monte erant; simul etiam quod propter ingentem famem, qua *Corcyræorum* civitas laborabat, res illas in suam potestatem facile redactum iri sperarent. Mandarunt etiam Demostheni, qui post suum ex Acar-

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
339.

naniam redditum vitam privatam degebat, hoc ipsum flagitanti, ut his navibus, si vellet, circa Peloponnesum uteretur.

3. Cum autem inter navigandum e regione agri Lacedaemonici fuissent, et accepissent Peloponnesiorum naves ad Corcyram jam appulisse, Eurymedon quidem et Sophocles ad Corcyram tendere properabant. Demosthenes vero eos hortabatur, ut primum Pylum appellerent, deinde, peractis rebus, quae peragendae essent, navigationis cursum conficerent. Illis vero contradicentibus, forte fortuna tempestas exorta classem Pylum detulit. Demosthenes autem postulavit, ut locus ille confestim munitur. Hac enim de causa se cum illis navigasse dicebat. Demonstrabat autem, magnam esse lignorum lapidumque copiam, et locum natura munitum esse, et cum ipsum, tum etiam magnum illius agri tractum circumcirca desertum esse. Pylus enim a Sparta distat stadia circiter quadringenta, et sita est in eo agro, qui olim erat Messenius, quem Lacedaemonii Coryphasion vocant. Illi vero dicebant, multa esse Peloponnesi promontoria deserta, si in iis occupandis civitatem exaurire velit. Caeterum huic locus iste longe commodior, quam ullus alius, esse videbatur, tum quod ei portus adjaceret, tum etiam quod Messenii, qui olim cognatione cum illius loci incolis conjuncti fuerant, et eadem, qua Lacedaemonii, lingua utebantur, illinc prodeuntes plurima damna Lacedaemoniis daturi essent, simul etiam illius loci fideles custodes futuri essent.

4. Sed cum neque ducibus, neque militibus rem persuadere posset, quam etiam postea cum ipsis praefectis communicarat, propter navigandi difficultatem quievit, donec ipsos milites otium agentes, ex contentione inter eos orta, loci muniendi cupiditas invasit. Itaque manus ad opus faciendum admoverunt, nulla ferramenta ad lapides caedendos habentes, sed eos cum delectu comportantes; et ubi quisque apta quadrare poterat, coagmentabant. et lutum, sicubi opus illo esset, ob vasorum penuriam, humeris portabant; ita procumbentes, ut commodissime in dorso permanere posset; quinetiam manus a tergo conserentes, ne decideret. Omnique ratione properabant Lacedaemonios antevertere, et illas munitionum partes, quae oppugnationi maxime opportunae erant, prius absolvere, quam illi ad opem loco ferendam venirent. nam major illius loci pars sнопte situ munita erat, muroque non indigebat.

5. Lacedaemonii vero tunc forte diem festum agebant,

Bel.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

et licet interea ^{bell.} audissent, tamen contemnebant; quod ^{Pelop.} simul ac exercitum eduxissent, aut hostes suum adventum ^{an. 7.} non exspectaturos, aut oppidum a se per vim facile recep- ^{Olymp.} tum iri putarent. nonnihil etiam *ipsorum* exercitus, qui in ^{88. 3.} agro Attico adhuc erat, ipsos retardavit. Athenienses ^{U. C.} vero communito intra sex dies loco, qui continentem ver- ^{Varr.} sus erat, et ubi maxime oportebat, Demosthenem quidem ^{339.} cum quinque navibus ibi reliquerunt, ut ei præsidio esset: at cum cæteris, quorum numerus erat major, cursum in Corcyram et Siciliam urgebant.

6. At Peloponnesii, qui in Attica erant, accepto nuntio de Pylo capta, domum celeriter se receperunt. Lacedæmonii enim, et Agis ipsorum Rex, id quod Pylo contigerat, ad se potissimum pertinere ducebant. simul etiam quia præmature irruptionem fecerant, et frumento adhuc viridi multis commeatus deerat. Præterea frigus acrius, quam illud anni tempus ferret, exercitum pressit. Quare multis de causis contigit, ut illi celerius se receperint, et in hac expeditione minimum commorati fuerint. nam quindecim dies in Attica manserunt.

Mense
forte
Maio.

7. Per idem tempus Simonides Atheniensium dux, coacta paucorum Atheniensium, qui in præsidiis erant, et magna sociorum illic habitantium manu, Eionem, quæ est in Thracia, Mendæorum coloniam, sed *Atheniensium* hostem per prodicionem occupavit. cum autem Chalcidenses et Bottiæi confestim opem tulissent, inde expulsus est, multosque milites amisit.

8. Cum autem Peloponnesii ex Attica domum rediissent, Spartani quidem, cum ipsi, tum finitimorum populorum proximi quique ad opem Pylo celeriter ferendam iverunt. cæterorum vero Lacedæmoniorum adversus hostem profectio tardior exstitit, quod ex altera expeditione modo reversi essent. sed nuntiis per *totam* Peloponnësum circummissis imperarunt, ut *omnes* ad opem Pylo ferendam primo quoque tempore concurrerent. ad suas etiam sexaginta naves, quæ apud Corcyram erant, nuntium miserunt; quæ per Leucadium Isthmum transportatæ, cum Atticam classem, quæ ad Zacynthum erat, latuissent, ad Pylum pervenerunt. copiæ vero pedestres et ipsæ jam præsto erant. Demosthenes vero, cum Peloponnesii navigationis cursum eo adhuc tenerent, duas naves clam ocus emisit, quæ nuntiarent Eurymedonti, et cæteris Atheniensibus, qui cum classe ad Zacynthum erant, ut celeriter venirent, quod locus in discrimine versaretur. Et illæ quidem *duæ* naves, prout Demosthenes mandarat, magnam in navi-

gando celeritatem adhibuerunt. Lacedæmonii vero se ad illius loci munitionem terra marique oppugnandam parabant, quod opus properanter factum, et in quo pauci propugnatores essent, a se facile expugnatum iri sperarent. Cæterum, cum Atticarum navium e Zacyntho auxilia ad *Demosthenem brevi ventura* exspectarent, in animo habebant, nisi forte prius munitionem expugnassent, ipsas etiam portus fauces obstruere, ne Atheniensibus ad eum appellere liceret. Insula enim nomine Sphacteria ante portum porrecta, et prope adjacens, efficit et portum tutum et introitus angustos; ut hac quidem, qua ad Atheniensium munitionem et Pylum vergit, bina navigia; illac vero, qua vergit ad reliquam continentem, octona novenaeque *frontibus æquatis simul* transire possint. totaque sylvestris, et propter solitudinem invia, et quindecim ferme stadiorum magnitudine erat. Portus igitur ostia navibus confertim collocatis, ita ut proras *altum versus et hostibus* adversas haberent, obstruere statuerant, quinetiam in hanc ipsam insulam, timentes, ne ex ea bellum sibi facerent, gravis armaturæ milites transportarunt, et alios in continente collocarunt. Ita enim *existimabant*, et ipsam insulam Atheniensibus hostem fore, atque etiam continentem, utpote quæ nullum haberet locum, in quem Athenienses e navibus excensum facerent. Nam illam ipsius Pyli oram, quæ extra portus ostium erat, et quæ altum spectabat, quod esset importuosa, *sciebant* non habituram, unde proficiscerentur ad suos adjuvandos: se vero, et sine proelio navali, et sine periculo locum expugnaturos *sperabant*, ut erat verisimile; tum quod nullus in eo commeatus esset, tum etiam quod ab exiguo apparatu occupatus fuisset. Cum autem hanc sententiam comprobassent, milites in insulam transportarunt, ex omnibus cohortibus sortiti: alique prius, subinde per vices *eo* trajecerunt. Postremi vero, qui etiam illic relictī fuerunt, erant quadringenti et viginti, præter Helotas, qui circum ipsos erant. Illis autem præerat Epitadas Molobri *filius*.

9. Demosthenes vero, cernens Lacedæmonios cum navalibus simul et pedestribus copiis aggressuros, ipse quoque se præparabat, et *quinque* naves, quæ ipsi relictæ fuerant, subduxit, easque transversas pro vallo ante oppidum collocavit, et earum nautas scutis infirmis, et plerisque

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
339.

^f Subducit ad munitiones, clathrisque præfigit, et eorum nautas etc. *Valla*.
Sub ipso castello, ancoris jactis, rectas constituit, nautasque etc. *Acacius*.
Huds.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

vimineis armavit. nec enim in loco deserto arma sibi comparare poterant. Quinetiam hæc ipsa ceperant ex piratica triremi, et actuario navigio Messeniorum, qui forte eo appulerant. Et inter istos Messenios fuerunt ad quadraginta gravis armaturæ milites, quibus Demosthenes una cum aliis usus est. Is igitur multos et inermium et armatorum, qua maxime continentem versus muro munitum firmatumque oppidum erat, disposuit; præcipiens, ut *hostium* peditatum propulsarent, si aggrediretur. Ipse vero, cum ex omnibus sexaginta gravis armaturæ milites, et aliquot sagittarios delegisset, cum istis extra murum ad mare profectus est, qua potissimum illos ex navibus in terram excensum facere conaturos existimabat. nam ipsos ad loca quidem aspera, et saxosa, et ad mare conversa: sed tamen, quia ab hac parte suæ munitionis murus infirmissimus erat, ipsos *ideo* putabat allectum iri, magnoque studio daturus operam, ut in hanc partem excenderent. Neque ipsi *Athenienses* sperabant fore unquam, ut classe *Lacedæmonis* inferiores essent, et *propterea* eam muri partem nulla firma munitione muniverant; et, si illi per vim in terram excendere conarentur, oppidum facile capi posse *credebant*. In hac igitur parte, quæ ipsum mare spectabat, milites collocavit, atque disposuit, ut *hostes* arceret, si posset; eosque his verbis est adhortatus.

10. " VIRI, qui mihi ejusdem periculi nunc estis socii, nemo vestrum, reputans omnes difficultates, quæ nos circumstant, prudens videri velit, potius ^aquam has nullo modo considerans, bonæque spei plenus adversarios invadere, propter hæc incolumis evasurus. nam quæcunque res (ut istæ) ad necessitatem sunt redactæ, ^bminimum prudentiæ desiderant, at indigent animi præsentia ad periculum celerrime subeundum. Quanquam ego pleraque nobiscum facere video, si et impetum hostium sustinere, neque potiora commoda, quæ nobis ad rem feliciter gerendam adsunt, illorum multitudine deterriti, fœde prodere velimus. quod enim locus accessu sit difficilis, hoc pro nobis facere duco; quippe qui nobis quidem illorum impetum sustinentibus auxilio futurus est: sed si recedamus,

^a Conaturos existimabat: in loca quidem aspera petrosaue ad mare versa: sed quia murus hac parte minime firmus erat, putabat fore, ut hoc eos ad audendum aliquid alliceret. Neque etc. *Steph.* *Huds.*

^b Quam citra consultationem hostes invadere, spem bonam concipiens fore, ut etiam incolumis ex iis evadat. *Steph.* *IDEM.*

^c Eorum minime iniri ratio potest, sed periclitatione celerrima opus habent. *Steph.* *IDEM.*

accessu facilis erit, quantumvis alioqui difficilis, *utpote* nemine hostem prohibente. ¹ Et, *si recedamus*, hostem acrius nos urgentem habebimus, quia non facile se recipere poterit, si nos etiam ipsum urgeamus. Dum enim *hostes* sunt in navibus, facillime propulsari possunt: sed si in terram excenderint, tunc vero nobiscum æqua conditione pugnabunt. Et ipsorum multitudo non admodum est extimescenda: quamvis enim sit ingens, tamen propter difficultatem loci, quo appellere conabitur, exigua manu pugnabit. Quamvis enim *hostium* exercitus *nostro* sit major, tamen non est in terra, perinde atque *noster*; sed ex navibus *pugnabit*, quibus multæ opportunitates in mari contingant est necesse. Quare difficultates istorum nostri *paucitati* pares esse duco. Insuper et vos obsecro, qui Athenienses estis, et qui experientia nauticum in alios excensum novistis (quod si quis hostium impetum fortiter sustineat, nec gravi fluctuum illisorum strepitu et minaci navium incursum impetu territus recedat, *is* nunquam per vim summoveri possit,) ut et nunc persistatis, et arcentes hostem ad ipsum littoris salebrosi dorsum, et nos ipsos et locum conservetis."

Bel.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

11. Cum autem Demosthenes his tantum Athenienses abhortatus fuisset, illi majorem fiduciam animo conceperunt, et cum ad ipsum mare descendissent, ibi se ad hostes propulsandum acie instructa pararunt. Lacedæmonii vero, motis castris, terrestri exercitu navibusque XLIII. munitiones aggressi sunt. Illorum autem classis præfectus erat Thrasymelidas Cratesiclis *filius*, Spartanus. Easque ab ea parte invasit, qua Demosthenes *illos venturos* sperabat. Athenienses vero et ipsi utrinque a terra et a mari hostem propulsabant. Illi vero classem partiti, cum exiguo navium numero, quod cum majore ad litus appellere non possent, et *cæteras naves interea* quiescere jubentes, per vices impetum faciebant, omnique animi contentione et adhortatione utentes, si quo modo rejectis *hostibus* munitionem capere possent. Brasidas autem omnium maxime conspicuus exstitit. cum enim esset unus e trierarchis, et videret propter loci et accessus difficultatem trierarchos et gubernatores, si quam etiam ad partem accedi posse videretur, formidantes, et caventes, ne naves confringerent, vociferabatur, dicens non decere ipsos, dum lignis parant, munitionem in *suo* agro ab hostibus exstructam pati. quin-

^k Ipsumque hostem graviorem inde sumus habituri, in ea loca redactum, unde receptus ipsi, etsi a nobis urgeatur, facilis non sit. *Acacius.* HUDS.

^l Quibus necesse est periculosa multa contingere. *Valla.* Vide *Schol. IDEM.*

Bel.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
339.

imo iubebat ipsos ex navibus in littus per vim exscendere, navesque confringere; et socios hortabatur, ne pro magnis beneficiis, quæ acceperant, suas naves in præsentia Lacedæmoniiis largiri dubitarent: sed navibus in littus impactis, et quavis ratione exscensu ex illis in terram facto, et viros et locum in suam potestatem redigerent.

12. Atque ipse quidem his verbis alios instigabat, et cum suum gubernatorem navem in littus impingere coegisset, ad navis pontem perrexit. et descendere conatus, ab Atheniensibus est rejectus; multisque vulneribus sauciatus, animi deliquium passus est, eoque collapsus in illud spatium, quod est inter ipsos remiges et proram, clypeus ejus in mare decedit. cum autem in terram delatus fuisset, Athenienses eum susceperunt, et postea in tropæo sunt usi, quod propter victoriam ex hac hostium oppugnatione partam erexerunt. Cæteri vero magna quidem animi alacritate exscendere conabantur: sed non poterant, cum propter locorum difficultatem, tum etiam propter Atheniensium præsentiam, qui hostium impressionem sustinebant, neque loco cedebant. Tunc autem tanta fortunæ commutatio facta est, ut Athenienses quidem, ex terra, eaque Laconica, Lacedæmonios, navibus infestis contra se venientes, propulsarent; Lacedæmonii vero, ex navibus, et in suum agrum, tunc hostilem, contra Athenienses descendere conarentur. Ingens enim gloriæ accessio eo tempore facta est, his quidem, quod maxime mediterranei, pedestribus præliis præstantissimi visi fuissent; illis vero, quod maritimi esse rerumque nauticarum peritia longe præstare visi fuissent.

13. Hoc igitur die, et sequentis parte, cum Lacedæmonii aliquoties hostis munitionem adorti fuissent, ejus oppugandæ finem fecerunt. Tertio die naves aliquot Asinam dimiserunt, ad comparandam materiam ad machinas faciendas; quod eam muri partem, quæ portum spectabat, et quæ alta quidem erat, sed tamen præcipue locum exscensionis in terram faciendæ opportunum habebat, machinis a se captum iri sperarent. Interea vero "quadraginta Atheniensium naves ex Zacyntho advenerunt; nam accesserant illis auxilio aliquot præsidariæ, quæ Naupacti erant, et quatuor Chiæ. Sed cum Athenienses vidissent et ipsam

^a Ea enim de utrisque id temporis opinio erat, quod hi in terra pedestribusque pugnis validissimi incitatique essent; illi in mari et re navali exercitatissimi. Acacius etc. HUDS.

^a Sexaginta Valla; quasi legisset ἑξήκοντα. Vid. Annot. IDEM.

continentem, et insulam militibus armatis refertam, et naves, quæ in portu erant, non prodire, ambigentes quonam appellerent; tunc quidem ad Proten insulam, quæ non multum distabat, et deserta erat, contenderunt, ibique castris positos pernoctarunt. Postero die, ut ad navale prælium instructi, in altum vela fecerunt, *ut pugnarent*, si contra se in apertum mare venire voluissent: sin minus, ut ipsi *in portum* ingrederentur. Illi vero nec obviam ipsis in altum processerunt, neque, quemadmodum constituerant, portus ostia obstruxerunt: sed in terra se continentes, naves complebant, seque ad navale prælium in portu non parvo committendum parabant, siquis ingredi voluisset.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

14. Athenienses vero hac re cognita ab utroque portus ostio impressionem in ipsos fecerunt; et invecti in complures ipsorum naves a terra jam remotas; et adversis proris venientes, in fugam verterunt; et insequuti, quod breve spatium inter eos esset, multas quidem fregerunt, quinque vero ceperunt, et harum unam cum ipsis viris: in cæteras vero, quæ ad terram confugerant, impressionem fecerunt. aliæ vero, dum adhuc instruerentur, antequam in altum proveherentur, *ab Atheniensibus* lacerabantur. Nonnullas etiam, ex quibus homines aufugerant, *suis navibus* alligarunt, et vacuas traxerunt. Quæ conspicientes Lacedæmonii, et eadem istam sægerrime ferentes, quod ipsorum cives *ab hostibus* in insula interciperentur, ad opem illis ferendam veniebant, et armati in mare ingredientiæ, suas naves manibus apprehendebant, et ad se retrahebant. Et in eo unusquisque existimabat, res impeditas fuisse, quibus gerendis et ipse non interfuisset. et ingens tumultus, et ab utrorumque moribus diversus circa naves exstitit. Nam et Lacedæmonii præ studio et formidine nihil aliud (ut ita loquar) quam navale prælium e terra faciebant. Et Athenienses, qui victores erant, et qui præsentī *victoriæ* fortuna quam longissime progredi volebant, ex navibus pedestrem pugnam committebant. cum autem multo labore se ipsos mutuo fatigassent, et multa vulnera ultro citroque intulissent et accepissent, diremti sunt, et Lacedæmonii naves inanes, illis exceptis, quæ initio captæ fuerant, servarunt. Cum autem utrique in sua castra se recepissent, illi quidem tropæum erexerunt, et cæsorū cadavera restituerunt, naviumque fractarum tabulis sunt potiti; insulamque protinus classe circumire cœperunt, eamque custodiebant,

Menses
adhuc
Maio.

* Commutata amborum ad naves forma pugnandi. *Valla*. Immutato genere pugne utriusque partis. *Acacius*. *Huds*.

Bel.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
339.

quod viri in ea intercepti essent. Peloponnesii vero, qui in continente erant, et qui ex omnibus *regionibus* ad opem *suis* ferendam jam convenerant, castris ad Pylum positis se in suo loco continebant.

15. Cum autem rerum ad Pylum gestarum nuntius Spartam allatus fuisset, placuit ipsis *Lacedæmoniis*, quippe quod respublica magnam cladem accepisset, ut summi Magistratus in castra se conferrent; et, rebus inspectis, pro tempore constituerent, quicquid agendum videretur. Illis vero, cum animadvertissent nulla ratione suis succurri posse, nec in discrimen illos adducere vellent, ne vel fame premerentur, vel multitudine opprimerentur, vel in eorum potestatem redigerentur, placuit, induciis factis cum Atheniensium ducibus (si vellent) de rebus ad Pylum spectantibus, legatos Athenas de compositione acturos mittere, et operam dare, ut suos cives primo quoque tempore reciperent.

16. Cum autem *Atheniensium* duces conditionem *ab illis oblatam* accepissent, has inducias fecerunt. "Ut *Lacedæmonii* quidem naves, in quibus pugnaverant, omnesque, quotquot in ora *Laconica* longæ erant, Pylum delatas *Atheniensibus* traderent, nec arma munitionibus inferrent, neque a terra, neque a mari. *Athenienses* vero permitterent *Lacedæmoniis*, qui in continente erant, ut suis civibus in insula interceptis afferrent frumentum præscriptum, ac molitum; binas videlicet farinæ choenicas *Atticas*, totidem vini cotylas, et carnis frustum, viritim. servis vero, dimidium horum. utque hæc ipsa *in insulam* *Atheniensibus* inspectantibus mitterent, neve navigium ullum furtim illuc ingrederetur. Interea *Athenienses* insulam nihilo minus custodirent, ita tamen, ut in eam non descenderent; nec *Peloponnesiorum* copiis vel terra vel mari arma inferrent. Quicquid autem horum vel tantillum alterutri transgrederentur, tunc induciæ ruptæ censerentur. hæc autem ratæ essent, donec *Lacedæmoniorum* legati rediissent. *Athenienses* autem eos *Athenas* portarent, et *inde* reportarent. Illis vero reversis hæc induciæ irritæ essent, utque *Athenienses* *Lacedæmoniis* naves ejusmodi restituerent, cujusmodi accepissent." His igitur conditionibus induciæ factæ, navesque circiter sexaginta traditæ, legatique missi fuerunt. Hi autem, cum *Athenas* pervenissent, hæc verba fecerunt.

17. "LACEDÆMONII nos huc miserunt, *Athenienses*, ad

transigendum de viris illis, qui sunt in insula, et ad persuadendum, quicquid et vobis utile est futurum, et nobis idem in hoc calamitoso casu, ut in præsentis rerum statu, decus maxime est allaturum. Neque vero longiorem orationem præter nostram consuetudinem habebimus; sed quia patrium nobis est institutum, ubi pauca verba sufficiunt, non uti multis, rursus vero pluribus uti, quoties tempus postulat, ut verbis doceamus aliquid eorum, quæ operæ pretium est facere. Hæc autem non hostili animo accipite; neque quasi rerum ignaros vos doceri, sed quasi gnaros admoneri, ut recte consultetis, existimate. Vobis enim præsentem prosperitatem præclare administrare licet, cum panes vos habeatis, quæ tenetis, et honorem et gloriam præterea sitis consequuturi; nec admittere, quod accidere solet hominibus, qui præter consuetudinem aliquid boni sunt adepti, semper enim spe elati majora appetunt, quod et in præsentia præter opinionem res ipsis feliciter cesserit. At quibus crebræ alternantis fortunæ vicissitudines contigerunt, eos secundis rerum successibus minime confidere æquum est. Id, quod præcipue et vestræ civitati, propter experientiam, et nostræ merito adesse debet.

18. "Hoc autem cognoscatis, nostros casus jam intuentes, qui quum simus summæ apud Græcos dignitatis, tamen ad vos venimus, nos, qui prius (ut existimamus) plus potestatis ac juris habebamus aliis concedendi ea, quorum causa nunc *huc* profecti vos rogamus. neque tamen, vel quod defuerit nobis potentia, vel quod ob ejus incrementum insolentes facti simus, hæc nobis acciderunt: sed cum pristinam potentiam obtineremus, opinione tamen decepti fuimus, qua in re omnibus idem pariter contingere potest. Quare non oportet vos nunc præsentibus civitatis vestræ viribus, et aliarum rerum accessione fretos, opinari fortunam etiam vobiscum perpetuo futuram. Illi autem viri sapientes, qui tuto res secundas in ambiguo ponunt, et adversas iidem sapientius ferre possunt; et existimant, bellum non sequi eam partem, quam quis tractare velit; sed eam, ad quam ipsa fortuna eum ducere voluerit. Et hujusmodi homines minimum labantur, et de summa for-

Bel.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
339.

⁹ *Id est*: in hac prosperitate laudabiliter vos gerere etc. HUDS.

^r Cum viros illos in vestra potestate habeatis etc. *Potest etiam ab antiquis alio referri. Steph. IDEM.*

^s *Id est*: qui existimant, bella non administrari arbitratu suo, sed arbitratu fortunæ. *Fr. Port. IDEM.*

^t Et h. h. m. labantur, qui, ipsius belli successibus non elati, etiam dum prospera est fortuna, bellum finire solent et quiescere. *Vel, et h. h. m. labantur, sed quod ipsius b. s. freti non efferantur, etiam dum etc. IDEM.*

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

tuna deturbentur, quod ipsius *belli* successibus freti non efferantur. Quod si nunc, Athenienses, erga nos feceritis, præclare vobiscum agetur. ^u Et *cavebitis*, ne forte posthac, si vos a nobis non exorati cladem aliquam acceperitis, (id, quod, ut alia multa, contingere potest) vel istos rerum progressus fortunæ favore consequuti esse existimemini: cum liceat vobis non periculosam, *at certam* potentiæ atque prudentiæ opinionem posteris relinquere.

19. "Lacedæmonii enim vos ad fœdera, et ad bellum finiendum provocant, offerentes pacem, societatem, aliamque magnam amicitiam et necessitudinem mutuo futuram, et *pro his* poscentes viros, qui sunt in insula; et utrisque satius fore docentes, belli fortunam non periclitari, sive illi per vim effugiant, oblata aliqua salutis occasione, sive etiam potius expugnati capiantur. Graves enim inimicitias ita demum omnino dissolvi putamus, non si quis bellum illatum propulsans, et in eo longe superior *hostem* per vim ad iurandum adigens, compositionem iniquis conditionibus cum eo faciat: ^z sed si, cum ipsi liceat hoc ipsum facere *et vi uti*, quamvis ipse victoriam virtute præter suam expectationem sit adeptus, tamen animi sequitate adductus, moderatis conditionibus *cum hoste* reconcilietur. Cum enim adversarius, *propter beneficium* jam acceptum, non debeat ulcisci, quasi vim passus fuerit, sed gratiam ei referre; præ pudore ad standum conventis promtior est, *quam ille, qui aliquid necessitate compulsus fecerit*. Homines autem hoc agunt erga majores hostes potius, quam erga mediocres inimicos. natura enim ita comparatum habent, ut iis, qui sponte sua *de inimicitias* remiserint, libenter et ipsi vicissim cedant: illis vero, qui sunt superbi, vel præter hominum opinionem cum periculo resistent.

20. "Nobis vero utrisque, si unquam alias, nunc profecto gratiæ reconciliatio est peropportuna, priusquam gravissimum aliquod malum interea nos opprimat, cujus causa necesse erit nos *quidem* præter publicas, privatas etiam inimicitias, easque sempiternas vobiscum gerere: vos vero rebus privari, ad quas nunc vos provocamus. Quare dum belli eventus adhuc est anceps, vos quidem,

^u Ac non committetis, ut forte etc. Steph. Huns.

^z Sed si, dum occasio suppetit alteri parti idem faciendi, id est, *isidem* victoria potiendi, illa, quæ victrix est, probitate utens, pacis condiciones tolerabiles ferat etc. Steph. Idem. Sed si aliquis, cum id ipsum facere licuisset, ex æquo tamen, virtute quoque et facilitate superior, moderate et leniter præter expectationem alterius, pacem facit etc. Acacius. Idem.

cum gloriæ, nostræque amicitiae accessione; nos vero, antequam dedecus aliquod nobis accidat, cum mediocri jactura, in gratiam redeamus. Et cum ipsi bello pacem anteponamus, tum etiam cæteris Græcis malorum requiem demus, qui hujus quoque rei vos præcipuos autores existimabunt. Bello enim vexantur, nescientes, utri nostrum belli fuerint autores. sed si bello deposito gratiæ reconciliatio fiat (cujus nunc penes vos major est potestas) hoc beneficium vobis acceptum referent. Et si *rem* perspiciatis, facultas vobis adest Lacedæmonios firmos vobis amicos efficiendi, cum et ipsi ad hoc vos provocarint, et vos ipsis gratificaturi potius, quam ipsos per vim compulsi sitis. Hac autem in re quot bona inesse credibile sit, considerate. Nobis enim vobisque eadem dicentibus, scitis cæteros Græcos, quod sint inferiores, maximum honorem habituros.

Ball.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
86. 3.
U. C.
Varr.
329.

21. Hæc igitur Lacedæmonii dixerunt, existimantes; Athenienses superiore tempore fœderum quidem cupidos fuisse; sed se resistentibus impeditos fuisse: oblatam vero pacem libenter accepturos, virosque *sibi* reddituros. Illi vero, quod viros in insula tenerent interceptos, existimabant. sibi jam in promptu esse fœdera cum ipsis facere, quotiescunque vellent: sed majora affectabant. Illos autem maxime instigabat Cleon Cleæneti filius, qui tunc temporis vir popularis, et in dicendo multitudini acceptissimus erat. Hic persuasit, ut responderent: Oportere primum *quidem*, eos, qui in insula essent, et armis et se ipsis traditis, Athenas portari. *Deinde* vero, *illis eo profectis*, ubi Lacedæmonii reddidissent Nisæam, et Pegas, et Trœzena, et Achaïam, (quæ bello non cepissent, sed ex superiore compositione ab Atheniensibus accepissent, qui propter clades acceptas, et quod fœderibus tunc multo magis indigerent, ipsis ea concessissent) *ita demum* suos cives recipere, et fœdera facere, quam diuturna utrisque placuisset.

22. Lacedæmonii vero ad hoc responsum nihil contraxerunt: sed petierunt, ut sibi darentur viri delecti, quibuscum rem conferrent, ac disceptarent; qui dicentes et audientes de singulis rebus, pacate convenirent in iis, quæ alteri alteris persuasissent. Tunc vero Cleon vehementer instare cœpit, dicens, se vel ante cognovisse, ipsos nihil æqui, *nihil sinceri*, in animo habere; et nunc etiam hoc manifestum esse, quippe qui apud multitudinem nihil dicere, sed cum paucis viris concilium habere vellent. quod si quid sani cogitarent, eos apud universos verba

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

facere jussit. Lacedæmonii vero cernentes, neque sibi fas esse apud multitudinem loqui, quamvis propter cladem acceptam, ipsis *postulata* concedere placeret, *veriti*, ne apud socios male audirent, si dixissent, nec impetrassent, neque Athenienses moderate se gesturos in iis, ad quæ provocarentur, infecto negotio Athenis discesserunt.

23. Adventu eorum induciæ de Pylo factæ confestim solutæ sunt: Lacedæmonii vero naves repetebant, quemadmodum convenerat. Sed Athenienses eas reddere noluerunt, *illis* crimini dantes, quod præter induciarum pacta incursionem in munitionem fecissent, aliaque, quæ non magni momenti esse videbantur. hac ratione nixi, quod in conventis dictum esset, si vel minima eorum pars violata fuisset, inducias ruptas fore. Lacedæmonii vero contradicebant, et accusabant, quod præter jus naves retinerent; atque digressi, bellum *denuo* gerere coeperunt: (bellumque totis viribus ab utrisque ad Pylum administrabatur:) Athenienses quidem, binis navibus adversis insulam interdiu semper circumeuntes, noctu vero omnibus etiam *navibus* manentibus in statione circumcirca, *in cæteris partibus*, excepta illa, quæ pelagus spectabat, *idque* quoties ventus spirabat: (et viginti *aliæ* naves ad ipsos Athenis ad *insulam* custodiam venerunt, ita ut universæ numero essent septuaginta) Peloponnesii vero, in continente castra habentes, et *Atheniensium* munitionem subinde oppugnantes, et observantes occasionem, si qua forte sese ipsis offerret, ut suos cives liberarent.

Ante
Jun. 29.

24. Interea vero Syracusani, eorumque socii, qui in Sicilia erant, præter naves præsidarias, quæ apud Messanam erant, advecta cætera classe, quam paraverant, bellum e Messana gerebant. Eosque *ad hoc* Locri maxime sollicitabant ob odium, quo Rheginos prosequabantur. Ipsique cum frequentibus copiis, quas ex omni totius populi ordine coegerant, in illorum agrum irruptionem fecerant. Volebant autem navale proelium experiri, quod naves, quæ tunc Atheniensibus aderant, paucas esse animadverterent, majore autem illarum parte, et illis, quæ venturæ erant, insulam *Sphacteriam* obsideri audirent. Si enim classe vicissent, Rhegium terra marique obsessum in suam potestatem redactum iri, suasque res ita demum firmiores fore sperabant. Cum enim Rhegium Italiæ promontorium, et Mes-

¶ Quum in propinquo esset Rhegium Italiæ promontorium, et Messana in Sicilia etc. *Valla*. Cum enim propinqua inter se sint, Rhegium Italiæ promontorium et Messana Siciliæ oppidum etc. *Hups*.

sana, quæ est in Sicilia, in proximo essent, *existimabant se* non permissuros, ut Athenienses *ad insulam* appellerent, fretoque potirentur. Hoc autem fretum est mare inter Rhegium et Messanam, qua brevissimo intervallo Sicilia distat a continente. atque hæc est, quæ Charybdis appellata fuit, qua Ulysses transisse fertur. Hoc autem mare propter loci angustias, et ingentium marium, Tyrrheni et Siculi, concursum, in ipsum *fretum* irrumpens, et æstuosum existens, jure sævum existimabatur.

Bel.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

25. In hoc igitur *tam angusto* spatio Syracusani, eorumque socii, cum navibus paulo pluribus quam triginta, sub serum diei prælium navale committere coacti fuerunt, circa navigium cursum illac tenens, obviam *hostibus* procedentes, adversus sexdecim Atticas, et octo Rheginas naves. Et ab Atheniensibus victi, tunc in sua castra celeriter se receperunt, ut singulis licuit, una ad Messanam, et Rhegium navi amissa. noxque suo interventu prælium diremit. Postea vero Locri quidem ex Rheginorum agro discesserunt. Syracusanorum vero, sociorumque naves ad Peloridem, quæ est agri Messanensis, coactæ stationem habebant, ipsisque peditatus aderat. Athenienses vero, et Rhegini, cum naves vacuas animadvertissent, impressionem in eas fecerunt: manuque ferrea injecta unam ipsorum depresserunt, viris *ex ea* natando elapsis. Postea vero, cum Syracusani naves ingressi fuissent, et Messanam remulco tracti præterveherentur, Athenienses impetu rursus in eos facto, illis ex littore oraque cava in altum provectis, et prius *hostem* aggressis, alteram navem amiserunt. Syracusani autem, cum in hac prætervectione, proelioque navali, quod hujusmodi fuit, rem non deteriore conditione gessissent, in Messanæ portum se receperunt. Atque Athenienses quidem, cum per nuntios intellexissent, Camarinam Syracusanis ab Archia ejusque sociis prodi, eo navigarunt. Interea vero Messanenses, cum omnibus totius populi copiis, terra marique simul expeditionem susceperunt adversus Naxum Chalcidicam, quæ finitima erat. Primoque die Naxiis intra moenia conclusis, agrum vastabant. Postero vero die, classe circumvecti per fluvium Acesinen, agrum vastabant, at cum peditatu ad urbem oppugnandam accesserunt. Interea vero Siculi multi, qui in montibus habitabant, ad opem Naxiis contra Messanenses ferendam descendunt. Quos ut conspexere Naxii, sumtis animis, et mutuo se adhortati, quod Leontini cæterique socii Græci ad opem ipsis ferendam adventarent, ex urbe subito erumpentes, impetum in Messanenses fecerunt, illisque in fugam

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 3. U. C. Varr. 329. versis, supra mille interfecerunt, cæterique domum ægre se receperunt. nam barbari maximam eorum partem in viis aggressi perdiderunt. Et naves, quæ ad Messanam appulerant, aliæ ab aliis separatæ domum se receperunt. statimque Leontini sociique cum Atheniensibus Messanam, ut bello attritam, oppugnatum iverunt: Athenienses quidem, cum classe, a portu; peditatus vero a terra, urbem oppugnantes, *expugnare* conabantur. Sed Messanenses, et ex Locris aliquot cum Demotele, qui post cladem acceptam urbis præsidio relictæ fuerant, eruptione facta, *hostemque* repente adorti, exercitus Leontinorum magnam partem in fugam verterunt, multosque interfecerunt. quod cum vidissent Athenienses, et ex navibus excensum in terram fecissent, opem *ipsis* tulerunt, et * Messanenses insequuti intra urbis muros concluserunt, eos perturbatos aggressi; erectoque tropæo Rhegium reverterunt. Post hæc, Græci, qui erant in Sicilia, sine Atheniensibus, alii alios mutuo bello terra infestabant.

26. Athenienses vero, qui ad Pylum erant, Lacedæmonios in insula interceptos adhuc obsidebant; at Peloponnesii, qui in continente stativa habebant, in suo loco se continebant. Atheniensibus autem *Pyli* custodia admodum laboriosa erat, cum propter com meatus, tum propter aquæ inopiam. nullus enim fons, præter unum, eumque non magnum, in ipsa *Pyli* atque erat. sed plerique glaream ad mare suffodientes, qualem credibile est aquam potabant. Erant præterea loci angustiae, propter quas in exiguo castra habebant: et quia naves nullam stationem habebant, harum quidem aliæ per vices cibum in terra sumebant, aliæ vero in ancoris stabant. Et mora, quæ præter opinionem accidebat, maximum animi angorem *ipsis* afferebat, quod homines in insula deserta, *interceptos*, et aqua salsa utentes intra paucos dies a se expugnatum iri putarent. Cujus rei causa erant Lacedæmonii, qui edixerant, ut quisquis vellet, frumentum molitum, vinum, caseum, et si quid aliud esculentum esset, quod ad obsidionem tolerandum utile esset, in insulam importaret, * hoc ingenti pretio æstimantes, et illi ex Helotibus, qui importasset, libertatem promittentes. Quare cum alii non sine gravi periculo comportabant, tum vero præcipue Helotes, sol-

* Mamertini *Valla*. Nam incolae (ut inquit *Strabo* l. 6.) καλοῦσι Μαρμαρίους μάλλιν & Μαρωνίους. Eodem scilicet modo, ut in Etruria quondam in via Flaminia urbs erat proprio nomine *Falerii*; oppidani vero *Pallacti*. Vide *Cluverii* Sic. Antiq. p. 87. *Huds.*

* Ingenti id pretio taxantes etc. *Valla*. Magna his præmia constituentes etc. *Acacius*. *IDEM*.

ventes ex qualibet Peloponnesi parte, in qua eos esse contigisset, et dum nox adhuc esset, appellentes ad eam insulæ partem, quæ pelagus spectabat. Ventum autem potissimum observabant, quo *ad insulam* deferrentur. facilius enim triremium custodiam latebant, quoties ventus a mari spirabat. Nam *Atticæ naves tunc* stationem circum insulam habere non poterant. ^b Illis vero cursus ad littora non parvus esse consueverat, nam *sua* navigia, pecuniis æstimata *in littus* ^c impingebant; et *Lacedæmoniorum* milites, ad illas insulæ partes, ad quas commode naves appellere poterant, excubias agebant. Quotquot vero mari tranquillo periculum subiissent, interceptiebantur. Illuc etiam per portum adnabant urinatores sub aquis natantes, funiculo papaver mellitum, linique semen contusum in utribus attrahentes; ^d qui cum initio *custodes Atheniensium* fefellissent, postea observari cœpti sunt. Et quavis ratione utrique conabantur, hi quidem, commeatus transmittere, hi vero, cavere, ne se lateret.

27. Athenienses vero, qui in urbe erant, cum intellexissent, suum exercitum variis incommodis affligi, et commeatus ad illos, qui in insula erant, transportari, consilii inopes erant, et verebantur, ne hyems suum præsidium opprimeret; tum quia videbant, suum exercitum res ad victum necessarias, circa Peloponnesum, utpote in loco deserto, sibi comparandi facultatem non habiturum, tum etiam quia ne æstate quidem satis commeatum *ad varios exercitus* circummittere poterant: præterea *videbant*, stationem *sue classi illic* non futuram, quod loca essent impetuosa; sed aut custodia a se remissa, hostes incolumes evasuros, aut navigiis, quæ commeatus importabant, erupturos *putabant*. Sed quod omnium maxime formidabant, illud erat, quod Lacedæmonios aliquo firmo virium præsidio fretos, nullum caduceatorem de pace acturum ad se posthac missuros arbitrarentur; eosque poenitebat, quod fœdera non admisissent. Cleon vero, cum intelligeret, eos suspicari, se impedimento fuisse, ne pacis conditiones acciperentur, negabat verum dicere eos, qui nuntios afferebant. Cum autem illi, qui nuntios attulerant, *Athenienses* hortarentur, ut, si fidem sibi non haberent, aliquos explo-

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
329.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.
Jul. ex-
eunte,
vel Au-
gusto
ineunte.

^b Hi vero navibus suis in appellendo neutiquam parcebant etc. *Acacius*. At illi minime sibi parcebant, dum eo deferrebantur; impingebant enim navigia sua, certo addito pretio etc. *Steph.* *Huds.*

^c *Scitæct*, quod pro illorum jactura pretium in singula statutum sibi que promissum, a Lacedæmonia se accepturos confiderent. *Idem*.

^d Quibus, quum a principio latuissent, custodes postea appositus sunt. *Valla.* *Idem*.

Bell. ratores eo mitterent, ipse cum Theogene explorator ab
Pelop. Atheniensibus electus est. Ille vero, cum intelligeret, se
an. 7. coactum iri vel eadem dicere, quæ illi, quos criminabatur,
Olymp. vel, si contraria dixisset, se mendacem visum iri; Athe-
88. 4. niensibus suadebat, quod eos ad bellum gerendum animis
U. C. magis propensis esse videret, ut nullos quidem exploratores
Varr. eo mitterent, neque cunctando occasionem prætermitte-
329. rent: sed, si vera ipsis viderentur ea, quæ nuntiabantur,
 cum classe profiscerentur, ut viros illos expugnarent: et
 Niciam Nicerati *filium*, qui tunc dux erat, innuebat, et *sub-*
obscure designabat, et cum exprobratione dicebat, facile
 esse parata classe, si duces viri essent fortes, eo proficisci,
 virosque in insula interceptos expugnare; hocque se factu-
 rum, si gereret præturam.

28. At Nicias, cum Athenienses aliquantulum tumul-
 tuati essent adversus Cleonem, quod ne tunc quidem, si
 res facilis ipsi videretur, navigaret; simul etiam, cum vide-
 ret ipsum *Cleonem* ignaviam sibi exprobrantem, *jussit ip-
 sum assumtis quibus vellet copiis, quod ad se attineret,
 aggredi. Hic vero primo quidem existimans, eum verbo
 tenuis relinquere, paratus erat. Sed ubi cognovit, ipsum
 revera cupere tradere, tergiversari cœpit, et illum, non se,
 prætoriam dignitate præditum esse dixit: timore jam per-
 cussus, ratus eum sibi *prætura* cedere non ausurum. Nicias
 vero rursus *idem* jubebat, et prætura ad Pylum cedebat,
 et Athenienses testabatur. Illi vero (quemadmodum vul-
 gus facere solet) quo magis Cleon navigationem subterfa-
 giebat, ac tergiversabatur, promissis stare recusans, eo
 magis Niciæ imperabant, ut præturam *illi* traderet, illique
 acclamabant, ut navigaret. Quamobrem *Cleon*, cum non
 posset amplius se expedire ex iis, quæ dixerat, expeditio-
 nem suscipit. Et in mediam concionem progressus, dixit
 se non timere Lacedæmonios, et se navigaturum, nullo de
 civium numero secum ducto; tantum cum Lemniis et
 Imbriis, qui aderant, assumtis etiam *peltatis*, qui ex *Æno*
 venerant auxilio, et aliunde sagittariis quadringentis. Cum
 his copiis dixit *se iturum* ad milites, qui ad Pylum erant,
 et intra viginti dies, aut Lacedæmonios vivos adducturum,
 aut illic interfectorum. Tunc autem levitas hominis, et
 inanis ejus oratio risum aliquomodo movit, jucunda tamen

* Jussit eum, ut sumtis copiis, si quas vellet, officio ipse fungeretur.
Valla.—sumtis quibus vellet copiis, pro ea quidem, quæ illis suppeteret,
 facultate, rem aggredi. *Steph.* Jubet, ut, quas velit copias sumens, suo ream
 arbitratu gerat. *Acutus.* *Huds.*

^f *Vel*, cetratis. *Idem.*

accidit viris prudentibus, considerantibus se alterum e duobus bonis adepturos, aut se Cleonis importunitate liberatum iri (quod magis sperabant,) aut, si opinione sua frustrati fuissent, *illum* Lacedæmonios in suam potestatem redacturum.

29. Cum autem res omnes ad expeditionem necessarias in concione peregisset; et Athenienses expeditionem suis suffragiis ipsi decrevisset, ipseque Demosthenem, unum ex ducibus, qui ad Pylum erant, sibi collegam adjunxisset, e vestigio discessit. Demosthenem autem *ideo* collegam sibi adjunxit, quod audiret ipsum in animo habere, exscensum ex navibus in insulam facere. Milites enim loci inopia graviter pressi, et obsessi potius quam obsidentes, ad periclitandam belli fortunam animis erant propensi. Præterea ipsa insula incendium passa ipsi vires addidit. nam cum prius esset magna ex parte sylvoſa et inſia, propter perpetuam ſolitudinem, *eam* formidabat, atque *hoc* pro hostibus magis facere putabat. nam in magnas copias ex navibus in terram egressas illos ex locis abditis irruptionem facturos, et multa detrimenta sibi daturus *intelligebat*. Sibi vero illorum errata, et apparatus, propter ſylvam, non perinde perſpicua fore; ſuarum vero copiarum omnia peccata *hostibus* manifeſta fore: quàmobrem illos ex improviso, quacumque eſſent, impressionem in ſe facturos. nam hostem invadendi arbitrium penes illos futurum. Quod ſi manus in locis denſis per vim conſerere contenderet: illos, qui eſſent pauciores, ſed locorum peritiores, longe meliore conditione rem geſturos arbitrabatur, quàm illos, qui numero ſuperiores eſſent, at locorum imperitiores. Præterea ſuum exercitum, qui numerosus erat, clam profligatum iri, ſuis erepta facultate proſpiciendi, qua parte alii aliis mutuam opem ferre poſſent.

30. Hæc autem potiffimum ob cladem Ætolicam (quam magna ex parte propter ſylvam acceperat) in mentem ipsi veniebant. Cum autem milites propter inſulæ anguſtias ad extremas ejus oras, prandii parandi cauſa, adhibita cuſtodia accedere coacti fuiſſent, et quidam *ex illorum numero* ſylvam paulatim incendiſſet invitus, poſteaſque ventus excitatus fuiſſet; magna ejus pars hoſtibus inſciis eſt cremata. Sic igitur *Demosthenes* facilius conſpiciatus Lacedæmonios, qui plures erant, *quàm arbitrabatur*, cum prius comneatum ad pauciores illuc tranſmitti ſuſpicaretur, tunc *adhortatus eſt* Athenienſes ad majorem diligentiam adhibendam, utpote adverſus *copias* minime contemnendas, et in inſulam ex navibus facilius deſcendi poſſe de-

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
889.

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88, 4. U. C. Varr. 329. *monstrabat*; et ad eam invadendam se præparabat, sociales copias ex locis vicinis accersens, et cætera præparans. Cleon igitur nuntio ad illum præmisso, per quem illi significaret se venturum, cum copiis, quas petierat, Pylum pervenit. Et cum in unum locum convenissent, ante omnia caduceatorem ad hostium castra in continente posita miserunt, [†]ut illos provocarent, si vellent imperare suis militibus in insula interceptis, ut sine periculo et arma et se ipsos sibi traderent, ea conditione, ut custodia tolerabili servarentur, donec aliquid de rerum summa transactum esset.

31. Sed cum illi conditionem istam non accepissent, unum quidem diem supersederunt; postridie vero, noctu quidem discesserunt, omnibus militibus in paucas naves impositis: at paulo ante auroram, ab utraque insulæ parte, et a pelago, et a portu, ex navibus in terram descenderunt, milites circiter octingenti. cursuque ad primum hostium præsidium in insula collocatum contenderunt. Sic enim *Lacedæmoniorum milites* erant dispositi. In hoc primo præsidio milites erant circiter triginta: præsidium vero in media et planissima parte, et prope aquam collocatum, illorum plerique cum Epitada duce tenebant. Quædam vero ipsius *Epitadæ* non magna manus custodiebat extremam insulæ partem, quæ Pylum spectabat; quæ *pars* et a mari prærupta erat, et a terra minime oppugnari poterat. nam et castellum quoddam vetustum ex saxis passim lectis constructum illic erat: quod sibi profuturum putabant, si qua maiore vi se recipere cogerentur. atque ita quidem dispositi erant.

32. Athenienses vero, custodes, quos in prima statione collocatos cursu invaserunt, confestim interfecerunt, eos in cubilibus et adhuc arma capientes *nacti*. Nam in terram ex navibus clam descenderant, illis opinantibus naves ex consuetudine ad stationem noctu commeasse. Sed simul atque dies illuxit, reliquus etiam exercitus in terram descendit, et ex navibus paulo pluribus quam septuaginta, omnes, præter Thalamios, armati *prodierunt*; et octingenti sagittarii, et peltastæ his non pauciores: et Messenii, qui auxilium tulerant, et cæteri omnes, quotquot circa Pylum *aliqua loca* tenebant, exceptis custodibus, qui in munitionibus erant. [‡]Hi autem a Demosthene variis in

[†] Sciscitatum, si velint etc. *Acacius*. *Hvds*.

[‡] Hi a Demosthene dispositi, inter se distabant duceni, et eo plures, alii cubi pauciores, occupatis locorum cacuminibus, ut hostes etc. *Valla*. *Idem*.

partibus instructi fuerunt, ita ut in singulis duceni, et plures, in nonnullis etiam pauciores essent: occupatis locis superioribus, ut hostes quam maxima dubitatione undique circumventi premerentur, nec haberent adversus quam partem instructi in aciem prodirent; sed undique telis a multitudine peterentur. Quippe, si illos quidem, qui in fronte stabant, invasissent, ab illis, qui a tergo stabant, telis peterentur: sin eos, qui ad alterum latus erant, petiissent, ab illis, qui ab utroque latere instructi imminabant, ferirentur. denique levis hostium armatura, et qui maxime inermes erant, ipsis, quocunque se vertissent, a tergo semper hæsurî erant, sagittis, jaculis, lapidibus, et fundis eminus rem strenue gerentes: quos ne persequi quidem licebat. Nam et dum fugerent, *adversarios* vincebant, et cedentibus instabant. Hoc igitur consilio Demosthenes et ante copias in insulam exponere cogitarat; et in acie instruenda, et re gerenda est usus.

33. At ¹Epitadas et qui cum eo erant, et illa militum in insula interceptorum manus, quæ maxima erat, cum vidissent et primum præsidium profligatum, et exercitum contra se venientem, aciem instruxerunt, et in gravem Atheniensium armaturam ire contenderunt, eo consilio, ut ad manus venirent. hæc enim a fronte fuerat collocata: sed levis armatura, ab utroque latere et a tergo instructa stabat. Sed neque cum gravis armaturæ militibus manus conserere, neque sua *pugnæ statariæ* peritia uti potuerunt: nam milites leviter armati *eos* utrinque *telis* petentes prohibebant, simul etiam illi contra *eos* non procurrebant, sed in suo loco se continebant. Levem autem armaturam fugabant, quacunque impetu facto eos maxime infestabat. hæc vero iterum conversa *eos* propulsabat, quod homines essent leviter armati, et qui facile fugam capesserent, antequam hostis eos assequeretur, *idque* cum ob locorum difficultatem, tum etiam ob *eorundem* asperitatem a pristina solitudine manantem: per quæ Lacedæmonii, quod arma gestarent, persequi non poterant.

34. Sic igitur illi aliquantisper inter se levi certamine pugnarunt. sed cum Lacedæmonii non amplius celeriter procurrere possent, qua impetum fecissent; milites leviter armati, cum ipsos propter assiduum hostis propulsandi laborem jam defatigatos esse animadvertissent, et ipsi spe-

¹ Sed ipsa multitudine ancipites essent etc. *Valla*. Huns.

² Epitadas, quique cum ipso erant (secum enim is majorem partem habebat) cum vidissent etc. *Acacius*. IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88, 4.
U. C.
Varr.
329.

etaculo animis multo magis confirmati, quod longe plures essent, et jam assueti minus illos formidare, quod non amplius adeo formidabiles, *ut ante*, ipsis viderentur, quia non continuo tam gravia mala perpessi fuerant, quam speraverant, quum primum in terram egressi sunt, animis servilem in morem dejecti, quippe qui contra Lacedæmonios irent, cum illos contemsissent, et clamorem sustulissent, impetum in ipsos conferti fecerunt; et lapidibus, sagittis, telisque, quæ quisque ad manum habebat, eos petebant. Clamore autem sublato, et impetu simul facto, pavor homines huiusmodi pugnae insuetos invasit, et sylvas nuper incensæ multus pulvis in sublime ferebatur. Et propter sagittas, ac lapides, qui ab ingenti hominum multitudine jaciebantur, et una cum pulvere ferebantur, unusquisque spatium ante suos pedes positum ægre prospicere poterat. Tunc vero prælium Lacedæmoniis asperius esse coepit. Nam neque ipsorum armatura sagittis amplius resistere poterat, et hastæ, quibus petebantur, in ea fractæ inhærebant. neque sua pristina virtute uti poterant, tum quod eorum oculis erepta esset omnis facultas prospiciendi, quæ ante pedes erant; tum quod propter maiorem clamorem ab hostibus sublatum exaudire non possent, quæ ipsi præciperentur; tum etiam quod periculum undique circumstiteret, nec ullam spem haberent excogitandæ rationis, qua hostem propulsando ærvarentur.

35. Tandem vero, cum multi jam sauciati essent, quod semper in eodem loci spatio versarentur, sese conglobantes ad extremam insulæ munitionem, non multum distantem, et ad suum præsidium, *quod illic erat*, iverunt. cum autem cessissent, tunc vero milites leviter armati longe confidentius clamore sublato illis instare coeperunt, et quotquot de Lacedæmoniis, dum ne recipere, interciperentur, ab hoste cædebantur. sed plerique ad suam munitionem elapsi, cum custodibus, qui illic erant, se instruxerunt ad omnem munitionis partem, ut hostem propulsa-
rent, qua parte munitio oppugnari poterat. Athenienses vero, *fuga illorum ad insequendum* stimulat, ipsos quidem circumvenire et circumdare non poterant, propter loci

¹ Dejecti. Itaque, quod in Lacedæmonios irent, parvi facientes, sublato clamore, impetum etc. *Valla, aliam (ut videtur) sequutus interpretationem. Huds.*

² Tunc res molesta Lacedæmoniis accidit: neque enim pilei sui a sagittis protegabant, etc. *Meursius.* Pileo enim loco Galeæ in militia utebantur Lacedæmonii. Vide *Meursii Miscell. Lacon. l. 1. c. 17. Idem.*

³ Athenienses continenti agmine secuti, ipsos etc. *Acacius. Idem.*

situm, qui natura munitus erat: sed ab adversa fronte aggressi, propellere conabantur. Diuque, et ad maximam diei partem utrique pugna, siti, et sole graviter fatigati, resistebant; et conabantur, hi quidem *illos* ex superiore loco detrudere, illi vero non cedere; *sed munitionem tueri*. facilius autem, quam ante, Lacedæmonii *tunc hostem* propulsabant, quod ab utroque latere circumveniri non possent.

Bel.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.

36. Sed cum res nullum haberet exitum, Messeniorum dux ad Cleonem et Demosthenem accedens, eos frustra laborare dixit: sed si sagittariorum et levis armaturæ aliquam partem sibi dare vellent, °ad illos a tergo circumveniendo via, quamcunque ipse invenisset, putare irruptionem per vim fieri posse. Cum autem accepisset, quæ peterat, iter clam ingressus, ne ab illis conspiceretur, accedens qua paulatim insulæ partes præruptæ aliquem aditum dabant, et ad eam partem, quam Lacedæmonii, loci natura muniti situ freti, non custodiebant, egre et vix illis insciis *munitionem* circumiit. atque ex improvise et repente in loco superiore a tergo hostium conspectus, illos quidem ob inopinatum casum metu consternavit; hos vero, qui cernebant, quod expectabant, multo magis confirmavit. Quare Lacedæmonii, cum utrinque telis jam peterentur, et in eadem fortuna constituti essent, (ut parva magnis conferam) in qua ad Thermopylas. nam illi in semita a Persis circumventi, perierant. Et isti, °cum undique telis jam peterentur, *hosti* diutius resistere non potuerunt; sed pauci cum multis dimicantes, et ob inedia corporis languentes, cedere cœperunt: et Athenienses omni accessu jam potiebantur.

37. Cum autem Cleon et Demosthenes animadvertent, illos, quo magis cederent, eo *magis* a suis copiis interfectum iri, pugnam sedarunt, suosque prohibuerunt; quod illos vivos ad Athenienses ducere cuperent, si forte, audita caduceatoris voce, frangerentur animis ad arma tradenda, et præsentis calamitatis gravitate vincerentur: et per præconem edixerunt, nunquid arma, et se ipsos Atheniensibus dedere vellent, ea conditione, ut Athenienses arbitratu suo de ipsis statuerent.

38. Illi vero, audito hoc edicto, plerique clypeos deposuerunt, et manus quassarunt, significantes, se accipere

° Ad circumveniendum illos a tergo, quacunque viam invenirent, putare se posse perire et vi perire. Steph. Huds.

° Ancipiti urgente discrimine, cum diutius etc. Acacius. Idem.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.

conditiones sibi per præconis vocem oblatas. Postea vero factis induciis, in colloquium venerunt Cleon et Demosthenes, et ex illis, Styphon Pharacis *filius*, quod Epitadas, qui erat ex superioribus ducibus, jam defunctus esset, ¹ Hippagretes, qui in ejus locum fuerat suffectus, adhuc superstes inter defunctos tanquam mortuus jaceret, ipse tertius designatus, qui legitimum imperium obtineret, si quid humanitus ipsis accidisset. Styphon autem, et qui cum eo erant, dixerunt, se velle per præcones agere cum Lacedæmoniis, qui in continente erant, quid sibi faciendum esset. Cum autem Athenienses nullum quidem illorum proficisci permisissent, sed ipsi ex continente caduceatores evocassent; et bis, terve *Lacedæmonii* suos interrogassent: postremus, qui a Lacedæmoniis ex continente missus ad eos navigavit, *hæc* renunciavit, Lacedæmonios jubere vos ita vobis ipsis consulere, ut nullum dedecus admittatis. Illi vero, consilio inter se inito, arma et se ipsos dediderunt. Illum autem diem, et noctem insequentem Athenienses eos in custodia tenuerunt. Postridie vero Athenienses quidem, tropæo in insula statuto, cætera ad navigationem *necessaria* pararunt, et captivos trierarchis asservandos distribuerunt. Lacedæmonii vero, misso caduceatore, suorum cadavera receperunt. Tot autem in insula partim obierunt, partim vivi capti fuerunt. Universi quidem, qui in insulam transierant, erant quadringenti, et viginti gravis armaturæ milites. Ex hoc numero *Athenas* vivi delati fuerunt trecenti minus octo, cæteri cæsi fuerunt. Inter hos autem, qui vivi capti fuerant, erant Spartani ad centum et viginti. Ex Atheniensibus vero, non multi perierunt. Pugna enim non fuit stataria.

39. Tempus autem universum, quo illi in insula fuerunt obæssi, a pugna navali usque ad prælium in insula commissum, fuerunt duo et septuaginta dies. Et spatio dierum circiter viginti, quibus legati fœderum causa abierant, frumentum acceperunt. reliquis vero *diebus*, ab illis, qui clam navigabant, nutriti fuerunt. Et frumenti ac aliorum esculentorum reliquæ in insula relictæ fuerunt. nam Epitadas dux unicuique parcius hæc quam pro copia præbebat. Athenienses igitur et Peloponnesii cum suis utrique copiis, e Pylo domum redierunt. Et Cleonis promissio, quamvis fuisset insana, tamen effectum est consequuta. nam intra viginti dies (quemadmodum promiserat) hostes adduxit.

¹ Hippagretes appellabatur, qui militibus selectis gravis armaturæ præerat. Vide *Meursii* Miscell. Lac. 117. HUDS.

40. Hoc autem omnium, quæ in hoc bello contigerunt, maxime præter opinionem Græcis accidit. Existimabant enim, Lacedæmonios nec fame, nec ulla necessitate compulso, arma tradituros: at hæc retinentes, et quoad posset dimicantes, mortem appetituros. nec adduci poterant, ut crederent, illos, qui tradidissent, illis esse similes, qui cecidissent. Postea vero, cum quidam Atheniensium socius quendam ex captivis ex insula *Athenas delatis*, ut ei cum insultatione dolorem inureret, interrogasset, nunquid illi, qui ex ipsis mortem oppetiissent, honesti, fortesque viri fuissent: *hic* ipsi respondit, magni profecto faciendum esse attracton (sagittam intelligens) si viros fortes *ab ignavis* dignosceret: indicans, eos, qui in lapides ac sagittas incidissent, occubuisse.

Bell.
Pelop.
an 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.

41. Cum autem captivi *Athenas* delati fuissent, Athenienses eos in vinculis asservare decreverunt, donec aliquam compositionem facerent: sed si Peloponnesii agrum prius irrupissent, eos eductos occidere. In Pylo autem presidium collocarunt. Et Messenii, qui Naupacti erant, huc, ut in patriam suam (Pylus enim est in eo agro, qui quondam Messeniorum fuit) ex suorum civium numero missis, qui *ad rem gerendam* maxime idonei erant, agrum Laonicum latrocinii infestabant, maximisque maleficiis afficiebant, quod eadem lingua uterentur. Lacedæmonii vero, quod superiore tempore latrociniorum exercendorum, et huiusmodi belli imperiti essent, simul etiam quod sui servi ad hostem transfugerent, veriti, ne gravior aliqua rerum novarum molitio contra se in suo agro fieret, hæc non facile ferebant; sed, quamvis Atheniensibus manifesti esse nolent, *tamen* legatos ad eos mittebant, et Pylum et captivos recipere conabantur. At illi majora affectabant, et cum sæpius *ad eos* proficiscerentur, ipsos re infecta remittebant. Atque hæc quidem circa Pylum gesta sunt.

42. Eadem æstate, statim post hæc, Athenienses in agrum Corinthium profecti sunt, cum octoginta navibus, et duobus millibus gravis armaturæ militum nominis Attici, et cum ducentis equitibus, qui in hippaginibus vehebantur. Eos autem comitabantur ex sociis Milesii, Andrii, et Carystii. His autem præerat Nicias Nicerati *filius*, cum duobus collegis. Primo autem diluculo navigantes inter Cheronæsum et Rheitum appulerunt ad littus loci, super quem situs est Solygius collis. In quo Dorienses olim sedibus positæ, bellum faciebant Corinthiis, qui in urbe habitabant et Æolenses erant. Et super ipsum nunc exstat castellum, nomine Solygia. ab hoc autem littore, ad quod

Aug.
affecto.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. G.
Varr.
329.

naves appulerunt, hoc castellum distat duodecim stadiis: Corinthus vero, sexaginta: Isthmus vero, viginti. Corinthii vero, cum multo ante de classis Atticæ adventu nuntios Argis allatos accepissent, omnes, præter illos, qui sunt extra Isthmum, ad Isthmum tutandum convenerunt; et ex eorum numero quingenti præsidiarii milites in Ambraciam et Leucadiam abierunt. Cæteri vero frequentibus copiis observabant, quonam Athenienses essent appulsuri. Sed cum illi noctu clam appulissent, et signa ipsis sublata fuissent, relictæ suorum dimidia parte ad Cenchream, si forte Athenienses adversus Crommyonem irent, suis auxilium propere tulerunt.

43. Et Battus quidem, alter e ducibus (duo enim prælio interfuerunt) assumpta cohorte contendit ad Solygiam castellum, tutaturus illud, quod nullis muris erat cinctum. cum reliquis vero Lycophron manus cum hoste conseruit. Et primum quidem Corinthii in dextrum Atheniensium cornu, quod statim ante Cherronesum in terram descenderat, impetum fecerunt: deinde vero, et in reliquas eorum copias. asperumque prælium, totumque cominus commissum. Et dextrum quidem Atheniensium et Carystiorum cornu (hi enim in acie postremi erant) Corinthios excepit, ægreque repulit. Illi vero, cum ad maceriam se recepissent (totus enim ille locus acclivis erat) superne lapidibus hostem inferius existentem petebant; cumque pæana cecinissent, eum rursus invaserunt. cum autem Athenienses eos excepissent, pugna iterum cominus committi cœpta est. Quædam autem Corinthiorum cohors sinistro suorum cornu subsidio profecta, dextrum Atheniensium cornu in fugam vertit, et ad mare usque persequuta est. Rursus autem et Athenienses et Carystii a navibus sunt reversi. Reliquus vero exercitus utrinque continenter dimicabat; præcipue vero dextrum Corinthiorum cornu, in quo stans Lycophron, sinistro Atheniensium resistebat. suspicabatur enim eos Solygiam castellum tentaturos.

44. Diu igitur pugnae labores sustinuerunt, neutri alteris cedentes. Tandem vero (Atheniensibus enim equites, qui in ipsa pugna eos juvabant, magno usui erant, cum alteri nullum equitatum haberent) Corinthii in fugam versi sunt, et in collem se receperunt. Et in eo castra posuerunt, nec amplius descendebant: sed quiescebant. In hac autem fuga, in dextro cornu, plerique ipsorum, et Ly-

^r Et præter quingentos Ambraciam Leucadiamque præsidii causa missos Acacius. Huds.

^e Ibique castra munierunt etc. Viger. quem vide in *Idiotism.* Idem.

cophron dux, obierunt. Reliquus vero exercitus, hoc modo; neque hoste vehementer insequente, neque effusa fuga, postquam per vim fuit coactus, in excelsa loca se recepit, ibique castra posuit. Athenienses vero, cum *hostes* ad proelium contra ipsos non amplius prodirent, aliena cadavera spoliarunt, et suorum susceperunt, et tropæum continuo statuerunt. Porro illi dimidiæ Corinthiorum parti, quæ in Cenchræa præsidii causa manebat, ne *Athenienses* adversus Crommyonem navigarent, hoc proelium non erat manifestum, propter montem Oneium. Sed ubi pulverem conspexit, et *rem* cognovit, opem *suis* confestim tulit. Venerunt etiam auxilio ex urbe Corinthii senes, cum intellexissent id, quod acciderat. Quos universos conspicati Athenienses in se tendentes, ratique auxilium a vicinis Peloponnesiorum civitatibus missum contra se venire, celeriter ad naves se receperunt, habentes spolia, et suorum cadavera, duobus exceptis, quæ reliquerunt, quod ea reperire non potuissent. Cum autem naves conscendissent, ad insulas adjacentes trajecerunt. Hinc autem misso caduceatore, suorum cadavera, quæ reliquerant, fide publica interposita receperunt. In hoc autem proelio, ex Corinthiis quidem, ceciderunt ducenti et duodecim; ex Atheniensibus vero, paulo minus quinquaginta.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.

45. Athenienses autem ex istis insulis profecti eodem die ad agri Corinthii Crommyonem navigarunt. (abest autem ab urbe centum et viginti stadiis.) et cum *eo appulissent*, agrum vastarunt, ibique castris positos pernoctarunt. Postridie vero maritimam oram legentes primum in Epidaurium agrum iverunt, et exscensu ex navibus in nonnullas ejus partes facto, Methonem venerunt, quæ inter Epidaurum et Troezenem est sita. et Cherrhonesi Isthmum, in quo est Methone, ab utraque littoris parte complexi, muro cingere coeperunt: impositoque præsidio, postea Troezenium, et Haliensem, et Epidaurium agrum latrocinij infestabant. Postquam autem absoluto muro locum illum muniverunt, navibus domum redierunt.

46. Per idem tempus, quo hæc gerebantur, Eurymedon etiam et Sophocles, qui e Pylo cum Atheniensium classe in Siciliam proficiscebantur, cum Corcyram pervenissent, una cum urbis incolis bellum intulerunt Corcyræis; qui sedes in Istone monte posuerant; qui tunc, post seditionem eo profecti, agro potiebantur, et *adversæ factioni* multa damna dabant. Illos igitur adorti, munitionem quidem ceperunt: homines vero, *qui in ea erant*, uno agmine in editum quendam locum fuga se receperunt, et cum *Atheni-*

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.

ensibus compositionem hac conditione fecerunt; ut auxiliarios quidem milites *ipsis* traderent, de se vero, post arma tradita, Atheniensis populus arbitrato suo statueret. Duces autem *Atheniensium* ipsos, fide publica interposita, in insulam Ptychiam asservandos transportarunt, donec Athenas mitterentur; ita tamen, ut, si quis aufugiens deprehensus fuisset, fides, quæ data fuerat, omnibus esset irrita. Verum primores populi Corcyraei, veriti, ne Athenienses hos *Athenas* profectos non interficerent, huiusmodi fraudem moliantur. 'Nonnullis illorum, qui in insula *Ptychia* servabantur, persuadent, aliquot ex amicis submissis, et monitis, ut quasi benevolentia dicerent, e re ipsorum maxime esse, ut primo quoque tempore fugam capesserent, se vero navigium aliquod præparaturos: Atheniensium enim duces, ipsos populo Corcyraeo tradere statuisse.

47. Cum autem *hoc illis* persuasisset, et navigium per insidias parassent, *illi illinc* discedentes, intercepti sunt, atque fides data *tunc* irrita fuit, et universi populo Corcyraeo traditi fuerunt. Ad hanc autem rem peragendam *Corcyraeos* in primis adjuverunt ipsi Atheniensium duces, ut certa minimeque dubia causa videretur *illis, qui in insula erant*; et qui fraudem commenti fuerant, eam confidentius aggrederentur: quippe qui aperte præ se ferrent, se nolle viros istos *captivos* ab aliis *Athenas* delatos (ipsi enim in Siciliam navigabant) decus et gloriam illis comparare, qui *eos illuc* deportassent. Hos autem acceptos Corcyraei in magno carcere concluderunt. Postea vero eos eductos vicenos traducebant per medios binos ordines militum armatorum, qui hinc inde instructi erant, et qui ipsos inter se colligatos cæsim punctimque vulnerabant, sicubi quis suum inimicum aspexisset. Et lictores prosequentes eos urgebant, qui tardius progredierentur.

48. Atque hunc in modum eductos trucidarunt ad sexaginta; quod illos latebat, qui in carcere reliqui erant. Existimabant enim, suos socios ab inimicis ex carcere eductos alio traduci. Cum autem *hoc* rescivissent, et ex quodam intellexissent, *tunc* Athenienses implorare ac orare cœperunt, ut, si voluntas eorum ferret, ipsi se occiderent; nec amplius ex carcere exire volebant, et dicebant, se pro viribus non permissuros, ut quisquam *illuc* ingrederetur. Corcyraei vero ne ipsi quidem per fores irrumpere in animo habebant: sed cum carceris tectum conscendissent, et lacu-

† Missis clanculum amicis quibusdam, hortantur eos, qui in insula custodiebantur, monentque, tanquam benevolentia inducti, optimum esse, ut quam celerissime confugiant etc. *Acacius. HUDS.*

nar revulsissent, tegulis et sagittis eos petebant, qui infra erant. Illi vero se protegebant ut poterant, quin etiam ipsorum multi sibi manus violentas attulerunt, partim sagittas ab hoste missas jugulis imprimentes, partim lectorum suorum, qui illic ipsis erant, funibus, partim restibus, quas ex suis vestibus a se laceratis fecerant, se ipsos strangulantes, omni denique ratione magnam partem noctis (nox enim huic cladi intervenit) se ipsos laqueis suffocantes, et ab illis, qui in superiore tecti parte stabant, telis petiti, penitus perierunt. Cum autem dies illuxisset, Corcyraei eos acervatim in plastra coniectos extra urbem portarunt. Ipsorum vero uxores, quotquot in munitione captæ fuerunt, in servitutem redegerunt. Hoc igitur modo Corcyraei, qui sedes in monte posuerant, a populo funditus perditii fuerunt. Hæc autem seditio, quæ magna fuit, hunc habuit exitum, quatenus ad hoc bellum pertinet. Neque enim quod reliquum erat ex aliis, ejusmodi erat, ut mentione dignum sit. Athenienses autem, cum in Siciliam, quo primum navigationem instituerant, pervenissent, cum illius loci sociis bellum administrabant.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.

49. Athenienses vero, qui Naupacti erant, et Acarnanes, æstate jam extrema, cum exercitu profecti, Anactorium, Corinthiorum urbem, in ipso Ambracii sinus ostio sitam, per prodicionem ceperunt. Corinthiis autem illinc ejectis, ipsi Acarnanes locum tenuerunt, colonis ex omnibus Acarnaniæ partibus eo missis. Et hæc æstas exiit.

50. Sequenti hyeme, Aristides Archippi *filius*, unus e ducibus Atticæ classis ad socios pecuniæ cogendæ causa missæ, Artaphernem virum Persam, qui a *Persarum* Rege missus Lacedæmonem proficiscebatur, ad Eionem, quæ ad Strymonem est sita, comprehendit. Quo *Athenas* deducto, Athenienses epistolas ex Assyriis litteris in *Græcum sermonem* conversas legerunt. Quarum, cum alia multa ad Lacedæmonios scriberentur, summa hæc erat: Nescire se, quid *illi* vellent. nam cum multi legati venirent, nullum eadem dicere. Si quid igitur aperte dicere vellent, cum hoc Persa viros ad se mitterent. Artaphernem vero postea Athenienses una cum legatis triremi vectum Ephesum miserunt. Qui, cum illic intellexissent, Artaxerxem Xerxis filium nuper obiisse, (nam per id tempus decesserat) domum redierunt.

Post
Sep. 24.
Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
329.
Octobr.
ex. vel
ineunte
Nov.

51. Eadem hyeme, Chii novum murum Atheniensium jussu demoliti sunt, quod eos aliquid novi contra se moliri

Neque enim, quod reliquum erat ex aliis, ejusmodi erat, ut mentione dignum sit. *Id est*, Alii, qui supererant, nullius nominis erant. *Steph. Huds.*

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 4. U. C. Varr. 330. Post initium Jan. ante Mar. 21. Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. U. C. Varr. 331. Mar. 21. Eclipsis. Terræ-motus ante. Mar. 30.

suspiciarentur. hoc tamen fecerunt adhibita firma cautione, quantum fieri poterat, ne Athenienses quicquam de pristino *sue* civitatis statu innovarent. Atque hæc hyems exiit, simul etiam belli, quod Thucydides conscripsit, septimus annus excessit.

52. *Ætatis* autem insequentis initio statim circa novilunium sol ex parte defecit, ejusdemque mensis initio terræ-motus exstitit. Et Mitylensæi, aliique Lesbii exsules, quorum plerique ex continente venerant, auxiliis ex Peloponneso mercede conductis, et manu illino collecta, Rhæetium occupant. Et acceptis duobus Phocæiorum staterum millibus, *ipsum incolis* rursus reddiderunt, nulla injuria facta. Postea vero, cum copias adversus Antandrum duxissent, urbem interveniente proditione ceperunt. Eorum autem propositum erat, cum alias civitates, quæ Actææ vocantur, quas prius possidentibus Mitylensæis Athenienses tenebant, in libertatem vindicare, tum vero omnium maxime Antandrum. Ubi autem eam munissent,) nam ædificandarum navium facultas, propter lignorum copiam, et Idam impendentem, illic ipsis erat) cum reliquo etiam apparatu inde proficiscentes, Lesbium vicinam infestare, et in suam potestatem redigere *Æolica* oppida, quæ in continente erant. Et hi quidem hæc facere constituerant.

53. Athenienses vero, eadem æstate, cum LX navibus, et duobus militum millibus, et aliquot equitibus, et cum Milesiis, et aliis quibusdam ex sociis, quos secum ducebant, bellum Cytheris intulerunt. Illis autem præerat Nicias Nicerati, et Nicostratus Diotrepheis, et Autocles Tolmæi *filius*. Cythera autem est insula, quæ agro Laconico adjacet e regione *Maleæ promontorii*. Lacedæmonii vero sunt accolæ circumcirca: et Cytherodices magistratus ad jus dicendum Sparta quotannis eo transibat; et *Lacedæmonii* militum graviter armatorum præsidium in eam semper trans mittebant, ejusque curam ingentem gerebant. Ipsis enim erat portus, ad quem appellebant onerariæ naves, quæ ex *Ægypto*, et Africa veniebant. Simul etiam piratæ Laconicam oram a mari (quæ tantum infestari poterat) minus infestabant. Tota enim *hæc insula* consurgens ad Siculum et Creticum mare porrigitur.

54. Athenienses igitur, cum *huc* appulissent cum suis copiis, cum decem navibus, et duobus Milesiorum millibus urbem maritimam, nomine Scandeam, capiunt. cum reliquo exercitu in insulæ partes, quæ Maleam spectabant, exscensu ex navibus facto, ad maritimam Cytheriorum urbem iverunt, ejusque incolas omnes sub armis stantes

offenderunt. Proelioque commisso, Cytherii paulisper impetum sustinuerunt, deinde in fugam versi, in² arcem confugerunt. Postea cum Nicia, ejusque collegis compositionem fecerunt ea conditione; ut omne de se statuendi arbitrium Atheniensibus permitterent, nisi mortis. Quædam autem colloquia et ante inter Niciam et Cytherios habita fuerant. Quamobrem etiam citius et commodius, et in præsentia et in posterum, quæ ad compositionem pertinebant, ab ipsis transacta sunt. Athenienses enim Cytherios ex suis sedibus in alias transtulerunt, tum quod essent Lacedæmonii, tum etiam quod insula agro Laconico adeo vicina esset. Post compositionem Athenienses accepta Scandea, urbe ad portum sita, et præsidio Cytheris imposito, navigarunt ad Asinen, et Helos, et ad plurima loca maritima. Et exscensu ex navibus in ea facto, et commorantes ubicunque opportunum videbatur, regionem per dies circiter septem vastarunt.

Bel.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
86. 4.
U. C.
Varr.
330.

55. Lacedæmonii vero, quamvis Cythera ab Atheniensibus teneri viderent, et expectarent illos in suum etiam agrum excensiones hujusmodi facturos, nunquam tamen cum frequentibus copiis, acie instructa obviam ipsis ierunt: sed militum graviter armatorum magnam manum in varias agri sui partes, prout unusquisque locus postulabat, præsidii causa miserunt. Et cæteris in rebus sibi diligenter cavebant, metuentes, ne quid in rerum suarum statu novaretur, propter insperatam ac ingentem cladem in insula recens acceptam, et propter Pylum et Cythera occupata, et propter repentinum ac improvisum bellum, quod ipsos undique circumstabat. Quare præter suam consuetudinem quadringentos equites, et sagittarios constituerunt. Et ad res bellicas, si unquam ante, tunc potissimum segniores redditi sunt, qui præter usitatam sibi formam apparatus, cum nauticis copiis certare cogerentur, idque contra Athenienses, qui, quicquid intentatum relinquebant, id semper spei deesse putabant, quam de felici rerum successu conceperant. Præterea varii casus, multæque res, quæ brevi temporis spatio præter omnem expectationem ipsis acciderant, maximum metum ipsis incutiebant. Et verebantur, ne forte rursus aliqua calamitas sibi contingeret, qualis erat,

² Superiorem urbem. *Valla*. Verum τὴν ἀνω πόλιν alicubi ἀναγράφει exponit *Schol. Huds.*

³ Q. d. Hoc deesse ad exptendum rerum, quas se gesturos putabant, cumulum: quia videlicet a nullo incepto, viribus suis diffisi, deterrebantur, sed quicquid aggredierentur, felicem exitum sibi promittebant. *Steph.* Ob id se sua expectatione frustrari putabant. *Acacius. Idem.*

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
86. 4.
U. C.
Varr.
380.

quam et in insula acceperant. Et propterea ad pugnan-
dum erant timidiore, et quicquid aggressi fuissent, id infe-
licem exitum putabant habiturum, propter animi diffiden-
tiam, quod prius adversa fortuna premi non consuevissent.

56. Cum igitur Athenienses tunc oram maritimam vas-
tarent, pleraque quiescebant, quum ad singula præsidia
excensus aliquis e navibus fiebat; tum quod singuli se nu-
mero inferiores esse ducerent, tum etiam quod in eo rerum
statu constituti essent. Una vero præsidiaria cohors, quæ
etiam ad Cortytam et Aphrodisiam hostes propulsavit,
ipsam quidem levis armaturæ turbam palatam impetu in
eam facto terruit: sed cum gravis armaturæ milites ipsam
excepissent, rursus se recepit, et aliquot ex ipsius numero
ceciderunt, armaque capta fuerunt. Athenienses autem,
erecto tropæo, in Cythera abierunt. Hinc vero ad Epi-
daurum Limeram, classe circumvecti profecti sunt. agrique
parte vastata, pervenerunt ad Thyream, quæ est illa qui-
dem agri, qui Cynurius appellatur, sed Argivum et Laco-
nicum agrum suo interjectu disternit. Lacedæmonii
autem, quod eam possiderent, Æginetis patria pulsus inco-
lendam dederunt: tum ob beneficia, quæ et terræ-motus
tempore, et quum Helotes in dominos insurrexerant, in se
contulerant; tum etiam quod, licet Atheniensium imperio
subjecti, tamen secum perpetuo sensissent.

57. Atheniensibus igitur cum classe adventantibus, Æ-
ginetæ murum, quem ad mare ædificabant, reliquerunt; et
in superiorem urbem, stadiis circiter decem a mari distan-
tem, quam incolebant, se receperunt. Et una Lacedæmo-
niorum præsidiaria cohors, quæ agri tutandi causa illic
erat, quæ etiam Æginetas in illo muro ædificando adjuva-
bat, cum ipsis in urbem ingredi noluit, licet Æginetæ eam
rogarent, quod ipsis *præsidiariis Lacedæmoniorum militibus*
periculosum esse videretur intra muros concludi. Quare
cum in editiora loca se recepissent, quod se ad hosti pugna
resistendum impares esse iudicarent, quiescebant. Interea
vero Athenienses, cum *ad litus* appulissent, et cum omni-
bus copiis ad Thyream confestim ivissent, eam ceperunt;
et urbem incenderunt, et res, quæ in ea erant, diripuerunt:
et Æginetas, quotquot in ipso congressu non occubuerant,
et Tantalum Patroclis *filium*, qui apud illos pro Lacedæ-
moniiis dux fuerat, (cum enim vulneratus fuisset, vivus
captus est) abduxerunt, et cum his Athenas pervenerunt.
nonnullos etiam ex Cytheris abduxerunt, quos periculi vi-
tandi causa, suis sedibus motos, alio transferendos censue-
runt. Athenienses autem hos quidem in insulis collocare

decreverunt, et cæteris Cytheriis *permittere, ut* suum agrum colentes, tributum, quaterna talenta penderent: *Æginetas* vero omnes, quotquot capti fuerant, interficere *statuerunt*, propter priorem perpetuamque simultatem: *Tantalum* vero præter cæteros Lacedæmonios in insula *Sphacteria* captos in vincula conjiciendum censuerunt.

Beil.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
330.

Jul. 16.

58. Eadem ætate in Sicilia induciæ inter Camarinæos et Geloos primum initæ sunt. Mox etiam cæteri *Siculi* et Sicilienses Gelam convenerunt, et legatis ex omnibus *Siciliæ* civitatibus eo missis, in colloquium venerunt, et inter se agere cœperunt, si quo modo in pristinam gratiam redire possent. Et cum multæ aliæ sententiæ in utramque partem dictæ sunt ab illis, qui dissentiebant, et petebant ea, quibus se quisque *ab altero* fraudatum existimabat: tum etiam Hermocrates Hermonis filius Syracusanus, *qui etiam præcipue ipsos movit, ad legatos a *Siciliæ* communi missos, hujusmodi verba tunc fecit.

59. "NON ex ea civitate, viri Sicilienses, quæ aut minima sit, aut bello maxime laboret, ego ortus, verba faciam: sed sententiam dicam, quæ in totius *Siciliæ* commune bonum optima esse mihi videtur. Ac bellum quidem gerere, quam tristis sit res, cur nam quis omnia *mala*, quæ in eo contingere solent, apud homines rerum guaros colligens, oratione prolixa utatur? Nemo enim aut propter *bellicorum incommodorum* imperitiam hoc agere cogitur, aut metu deterretur, si quid amplius se adepturum speret. sed usu venit, ut his quidem lucra majora, quam pericula esse videantur: illi vero quodvis discrimen adire, quam ullam jacturam in præsentia facere malint. Sed quum hæc ipsa neutri opportune faciunt, *tunc* admonitiones de facienda gratiæ reconciliatione sunt utiles. Id, quod nobis etiam in præsentia plurimi faciendum erit, si *monentibus* pareamus. Quod enim unusquisque *nostrum* suis rebus privatim bene consulere vellet, bellum tunc primum suscepimus: nunc vero inter nos disceptando operam demus, ut in pristinam gratiam redeamus. Et nisi successerit, ut unusquisque nostrum suum jus obtineat, atque ita hinc discedat, iterum ad arma redibimus.

60. "Quanquam hoc nobis est sciendum, non solum de *privatis* rebus (si sapimus) coactum esse concilium: sed etiam ut consulemus, an universam *Siciliam*, quæ (ut ego judico) Atheniensium insidiis appetitur, adhuc conservare

* Qui præcipue eos ad commune bonum hortabatur, hujusmodi etc. *Valla*.
Huda.

Bell.
Pelop.
m. 8.
Olymp.
28. 4.
U. C.
Varr.
330.

possimus. Et oportet existimare Athenienses (qui, cum maximam omnium Græcorum potentiam obtineant, cum paucis navibus hic præsto sunt ad observanda nostra peccata, et legitimo societatis nomine, innatum sibi odium, speciosa rerum appellatione suum consilium velantes, ad suam utilitatem accommodant) harum *nostrarum discordiarum* pacificatores esse multo magis necessarios, quam mea verba. Cum enim bellum susceperimus, et hos viros accersiverimus, qui vel illis, qui ipsos non accersunt, bellum inferunt, cumque nos ipsos domesticis sumtibus vexemus, simul etiam cum nos ipsi paulatim aditum illis ad hoc imperium occupandum patefaciamus, verisimile est, ipsos sua sponte, ubi nos afflictos cognoverint, olim cum majore classe venturos, et hæc omnia in suam potestatem redigere conaturos.

61. "Atqui (si sapimus) oportet unumquemque nostrum potius, ut suo *imperio* res alienas adjungat, quam ut suas lædat, socios accersere, et pericula subire. Et existimare oportet, seditionem maxime perniciosam esse cum singulis civitatibus, tum etiam universæ Siciliæ, cujus nos incolæ universi insidiis *Atheniensium* appetimur, et tamen mutuis singularum civitatum dissensionibus laborantes alii ab aliis divisi sumus. Quibus rebus cognitis oportet et privatum cum privato, et civitatem cum civitate in gratiam redire, et operam dare, ut omnes simul universam Siciliam servemus. Nec in mantem venire cuipiam oportet, eos quidem, qui de nobis sunt Dorienses, Atheniensium hostes esse; Chalcidenses vero, propter cognationem Ionicam, a periculis tutos esse. Neque enim partium odio, bellum *nostris* gentibus inferunt, quod sint divise: sed cupiditate bonorum, quæ communiter in Sicilia possidemus. Hoc autem nunc declararunt in ista Chalcidensium evocatione. Illis enim, qui ex foederis societate nullum auxilium ipsis unquam tulerunt, ipsi foederis jus libentius præstiterunt. Atque Atheniensibus quidem hæc affectantibus, et provide perficere conantibus, multam veniam dandam esse censeo: nec eos, qui imperium affectant; sed eos, qui ad imperata faciendum sunt propensiores, vituperandos puto. Homines enim ita nati sunt, ut semper illos quidem imperio premant, qui cedunt *ipsis*: ab illis vero sibi caveant, qui arma ipsis inferunt. Nos vero pecoramus, quotquot, cum hæc habemus perspecta, *rebus nostris* non recte prospicimus, neque singuli hoc antiquissimum esse judicamus, * ipsam

* Quemque recte se gerere in cavendo eo, quod omnibus communiter an-

scilicet rationem, qua omnes communi periculo bene consulamus. Hoc autem celerrime liberabimur, si compositionem inter nos faciamus. (Athenienses enim non ex agri sui finibus profecti nos invadant; sed ex illorum agro, qui ipsos accersiverant.) Atque ita non bellum bello; sed pace discordia nullo negotio sedabitur. Et *Athenienses*, qui evocati fuerunt, et qui infesto animo, specioso tamen prætextu huc venerunt, jure optimo, re infecta, abibunt.

Bell.
Palop.
an. 6.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
390.

62. "Atque commodum quidem, quod ad Athenienses attinet, tantum esse comperitur, si *rebus nostris* recte consulamus. Pacem vero, quam omnium confessione summum bonum esse constat, cur etiam inter nos ipsos facere non oporteat? An existimatis, si quid boni alicui adest, aut si cui contraria, non potiore esse pacem quam bellum, tum ad liberandum utrumque his *malis, quæ bono sunt contraria*, tum etiam ad illud bonum utrique conservandum? Et *nunquid animadvertitis*, pacem habere honores et dignitates a periculo remotiores, atque alia, quæ quis oratione longa persequi posset, quemadmodum de bello? Quibus rebus consideratis, non oportet vos contemnere mea verba; sed potius unumquemque *vestrum* his admonitum suæ salutis prospicere. Et si quis vel suæ causæ æquitate, vel sua potentia fretus, certam de rei alicujus successu spem concepit, is caveat, ne præter spem graviter labatur: illud animadvertens, multos jam fuisse, qui suas injurias persequi, et illos ulcisci volebant, a quibus eas acceperant; alios etiam fuisse, qui spem conceperant, se suas facultates aliqua potentia amplificaturos. sed illis quidem contigisse, ut non solum suas injurias uli non fuerint, sed ne salutem quidem suam retinere potuerint; his vero, ut pro rerum suarum amplificatione, suarum etiam jacturam fecerint. Ultio enim non protinus alicui merito succedit, quod injuriam ab altero acceperit; neque etiam potentia ideo est certa, quod homines bona spe compleat. sed fortuna rerum exitum in sua potestate plerumque tenet: quæ cum sit res omnium maxime lubrica, tamen utilissima videtur. Cum enim utrique pariter timemus, circumspectius alii alios invadimus.

63. "Quare nos etiam nunc utraque de causa, cum ob inexploratum hujus incerti rerum eventus metum, tum ob Atheniensium præsentiam, qui formidolosi jam adsunt, ter-

tain offert. *Steph.* Ut quod publice metum omnibus præbeat cavemus atque devitemus. *Atacius.* HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
330.

riti; tum etiam existimantes nostram consilii imbecillitatem istis difficultatibus satis impeditam fuisse, ne perageremus ea, quæ unusquisque nostrum se peracturum putabat; hostes imminentes, ex *nostra* regione amandemus. Et in primis quidem ipsi fœdus æternum inter nos ineamus; sin minus, induciis in longissimum tempus factis, discordias privatas in aliud tempus differamus. In summa vero, cognoscamus, si mihi assentiamini, futurum, ut unusquisque nostrum suam civitatem liberam obtineat; unde, quum nostri juris ac arbitrii erimus, illis, qui aut bene, aut male de nobis meriti fuerint, gratiam pro meritis jure referemus. At si mihi non assentiamini, sed aliorum auctoritatem sequamur, *non solum non erit nobis certamen* de ulciscendo aliquo; *sed etiam, si res ita tulerit, amicissimi inimicissimis, et inimici, quibus non convenit, propter necessitatem* fitemus.

64. "Atque ego quidem (ut meæ orationis initio dixi) qui demonstravi, me ex maxima civitate ortum, et qui bellum aliis inferre, quam illatum propulsare malo, suadeo, ut nobis ipsis prospicientes compositionem faciamus, neve sic adversarios maleficiis afficiamus, ut nos ipsi longe pluribus detrimentis afficiamur: neque stulte contendens existimare *volo*, me summam potestatem habere et in meam voluntatem, et in ipsam fortunam, in quam nullum imperium habeo; sed vinci, *et de meo jure decedere volo*, quatenus par est. Et æquum esse censeo, vos cæteros vestra sponte idem facere, quod ego, neque ad hoc faciendum, ab hostibus compelli. nec enim turpe est domesticos a domesticis, aut Doriensem aliquem a Doriensi, aut Chalcidensem a suo gentili superari. Denique, ut rem totam paucis expediam, *compositionem nobis faciendam censeo*, quod vicini simus, et ejusdem regionis incolæ, idque *regionis*, quæ mari undique alluitur, et uno Siculorum nomine vocemur: qui (ut opinor) bellum geremus, quum res ita tulerit, et in mutuam gratiam rursus redibimus, colloquiis communibus inter nos ipsos habitis. Alienigenas vero contra nos *huc* profectos, simul omnes, si sapimus, propulsabimus; siquidem vel quum singuli læduntur, universi periclitamur: nec socios, nec pacificatores unquam posthac accersemus. Si igitur hæc faciamus, et in præsentia duobus bonis Siciliam non fraudabimus; ut Atheniensibus, belloque domestico liberetur: et in postremum, nos soli, liberam, et aliorum insidiis minus obnoxiam incolemus.

65. Cum Hermocrates hæc dixisset, Siculi quidem ejus

verbis adducti, inter se consenserunt hac conditione, ut ab armis discederetur, et sua quique retinerent, quæ jam possidebant; Camarinæis vero Morgantina concederetur, si certam pecuniæ summam Syracusanis penderent. Atheniensium vero socii, convocatis illorum ducibus, dixerunt se quoque pacem facturos, et fœdera cum illis quoque communia fore. Quod cum illi approbassent, compositionem fecerunt. Postea vero Atheniensium naves discesserunt. Earum autem duces domum reversos populus Atheniensis mulctavit, exsilio quidem duos, Pythodorum, et Sophoclem; pecunia vero, tertium, Eurymedontem: quasi penes eos fuisset res Siculas in suam potestatem redigere, sed muneribus adducti discessissent. Adeo freti præsentis rerum successu, nihil sibi præter animi sententiam succedere; sed æque difficillima atque facillima, sive magnos, sive parvos apparatus haberent, pariter conficere volebant. Cujus rei causa erat inopinata felicitas, quæ in plerisque rebus ipsis contigerat, quæ spei vires ipsis subministrabat.

66. Eadem ætate, Megarenses, qui in urbe erant, cum et ab Atheniensibus bello semper premerentur, quia quotannis cum frequentibus copiis irruptionem in ipsorum agrum bis faciebant, et a suis exsilibus, qui ex Pegis, propter civium seditiōem a populo expulsi, latrociniiis urbanos graviter infestabant, in colloquium venerunt, in quo censebant exsules recipiendos, ne utrinque civitatem perderent. Exsulum vero amici, cum istum rumorem sensissent, ipsi quoque *tunc* apertius, quam ante, postulare ceperunt, ut *sui cives* in isto colloquio perseverarent. sed cum populi principes animadvertissent, populum malis afflictum secum nullo modo posse tolerare, metu compulsi, cum Hippocrate Aripbronis, et Demosthene Alcisthenis *filio*, Atheniensiam ducibus, in colloquium venerunt, quia urbem dedere volebant, et existimabant, minus periculum sibi *sic* impendere, quam si illi, qui ab ipsis ejecti fuerant, rediissent. Inter eos autem ita primum convenit, ut Athenienses caperent muros longos, (erat autem octo ferme stadiorum ab urbe ad Nisæam ipsorum portum) ne *Megarensibus* Peloponnesii opem ex Nisæa ferrent, in qua ipsi soli præsidium habebant, ut Megara firmitus tenerent. deinde vero et urbis arcem in loco edito sitam *Megarenses Atheniensibus* dedere conarentur. si enim hoc factum fuisset, jam facilius *Megarenses* deditionem fecissent.

67. Athenienses igitur, postquam omnia et facta et dicta utrinque fuerunt, quæ ad negotium conficiendum erant necessaria, rebus omnibus jam paratis, sub noctem ad Mi-

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
U. C.
Varr.
330.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.
Post
Jul. 17.

Deh.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. I.
U. C.
Varr.
330.

noam Megarensium insulam profecti cum sexcentis gravis armaturæ militibus, quibus Hippocrates præerat, in fossa consederunt, quæ non multum illinc distabat; unde *Megarenses* lateres ad muros extruendos sumebant. *Platæenses* vero leviter armati, alique circumitores, qui cum Demosthene altero duce erant ad *Martis templum*, quod minus remotum erat *ab urbe, quam insula Minoa*, in insidiis consederunt. Et nullus *Megarensium*, præter illos, quibus *rem* scire curæ erat, hanc noctem noverat. Et cum crepusculum matutinum adventaret, isti *Megarenses*, qui prodicionem moliebantur, huiusmodi fraudem excogitarunt. Navigiolum, quod utrinque binis remis agebatur, veluti latrones, (cum jam pridem a *suo Magistratu*, cujus gratiam sibi conciliaverant, impetrassent, ut portas aperiret) plaustro impositum, noctu per fossam ad mare transportare, et enavigare consueverant. Et ante quam dies illucesceret, idem plaustro vectum in urbem per portas rursus importabant, ^but *Atheniensium* præsidium, quod erat in *Minoa*, sibi minus caveret, quod nullum in portu navigium prorsus appareret. Tunc autem hoc plaustrum ad portas jam erat. Et cum hæc ex more navigiolo *recipiendo* apertæ fuissent, (hoc enim ex composito fiebat) *Athenienses*, hoc animadverso, ex insidiis cursu contenderunt, quod *eo* ocius pervenire vellent, ante quam portæ rursus clauderentur, et donec ipsum plastrum in ipsis adhuc esset, et impediret, ne clauderentur; et *Megarenses*, qui ipsorum partibus favebant, una cum ipsis interfecerunt custodes, qui ad portas erant. Et primum quidem *Platæenses*, et *Circuitores*, qui circa *Demosthenem* erant, iruperunt *in eum locum*, ubi *tropæum* nunc exstat: et statim intra portas (*Peloponnesii* enim, qui proxime erant, rem senserunt) *Platæenses* pugnando superarunt eos, qui ad opem ferendam veniebant; et gravi *Atheniensium* armaturæ advenienti portas tutas præstiterunt.

68. Deinde vero jam *Atheniensium* unusquisque, prout deinceps intrabat, ad murum contendebat. Et *Peloponnesii* præsidiarii, primo quidem pauci resistentes vim propulsarunt, et illorum nonnulli ceciderunt. At plerique in fugam se coniecerunt, tum quod hostium noctu irrumperentium impetum metuerent, tum etiam quod a *Megarensibus* proditoribus oppugnarentur. se enim ab universis *Megarensibus* proditos existimabant. Accidit enim, ut

^b Ut *Atheniensibus*, qui apud *Minoam* erant, occulta foret sua custodia etc. *Valla*. Ut scilicet *Athenienses*, qui in *Minoa* erant, unde ea navis esset, ignorarent. *Ascius*. *Huds*. Vulgo legebatur: ne *Athen. præs.* etc.

Atheniensium præco sua sponte ediceret, ut quisquis vellet Megarensium ad Athenienses transiret, arma deponiturus. Cum audissent, nullam moram amplius interposuerunt, sed re vera se ab utrisque oppugnari existimantes, in Nisæam fuga se receperunt. Prima autem luce muris jam captis, et Megarensibus, qui in urbe erant, metu trepidantibus, illi, qui Atheniensibus faverant, et ^c alii cum ipsis, totaque multitudo, quæ proditiōis erat conscia, portas aperiendas, et ad proelium adversus hostem prodeundum dicebant. Inter ipsos autem convenerat, ut, portis apertis, Athenienses in urbem irrumperent. futurum autem erat, ut ipsi facile internoscerentur: nam oleo se uncturi erant, ne læderentur. Erant autem futuri magis in tuto, si portæ apertæ fuissent. nam (ut inter ipsos convenerat) quatuor millia peditum gravis armaturæ, et sexcenti equites Atheniensium, qui noctu iter fecerant, ab Eleusine advenerant. Et cum illi inuncti jam ad portas essent, quidam ex consociis insidias, alteris, qui diversæ factionis erant, indicat. Illi vero facto agmine frequentes venerunt, et dixerunt, nec portas aperiendas, nec adversus hostes exeundum, (nam ne ante unquam quidem, quamvis essent potentiores, hoc facere se ausos fuisse,) nec civitatem in manifestum periculum adducendam. ^d Et nisi quis recte monentibus pareret, ibi, ad ipsas portas, pugnam commissum iri dicebant. nullo autem modo significabant, se scire, quæ gererentur, et quid contrariæ factionis homines molirentur, sed velut optimum factu consulentes, in eadem sententia perseverabant, et simul ad portas permanebant, easque custodiebant. Itaque non licuit insidiatoribus ea peragere, quæ statuerant.

69. Atheniensium autem duces, animadvertentes aliquid impedimenti accidisse, nec urbem a se per vim capi posse, Nisæam protinus circumvallare cœperunt. Existimantes, si, prius quam aliqui opem ei ferrent, eam expugnassent, Megara etiam citius in deditionem ventura. Celeriter autem Athenis allata sunt ferramenta, lapidicæ, et cæteræ res ad opus faciendum necessarie. Initio autem facto ab illo muro, quem ipsi tenebant, muroque transverso Megara versus exstructo, ab illo utrinque usque ad mare Nisææ, copiarum opus inter se partitæ, et fossam fodiebant, et muros adificabant, et lapidibus atque lateribus ex suburbano sum-

Bel.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

^c Per appositionem hoc intelligi debet dictum: proinde et ita verti, Una cum reliqua conscia hujus rei multitudo: ut legatur, ἅλλοι μὲν ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Steph. Huds.

^d Si quis vero non pareat, ipsius pugnam fore. Valla. Quod si quis aliter faceret, cum eo sese dimicaret. Acacius. INEM.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

tis utentes, et arbores et materiam *aliā* credentes; *Nisæam* vallo claudebant; si qua pars alicubi munitione egebat. *Ædes* etiam, quæ erant in suburbano, pinnis impositis, usum munitionis præbebant. Et hunc quidem diem totum in opus faciendum incubuerunt: postridie vero circa vesperam murus tantum non absolutus erat. Quare, qui in *Nisæa* erant, metu perculsi, cum ob comæatus inopiam (eo enim ex urbe, quæ in loco superiore, nec multum a mari distans erat, devecto, in diem utentes vivebant) tum quod existimarent, Peloponnesios haud celeriter opem sibi laturos, tum etiam quod Megarenses hostes esse ducerent, cum Atheniensibus compositionem fecerunt, his conditionibus: ut singuli quidem, traditis armis, certa pecuniæ summa peræoluta dimitterentur; de Lacedæmoniis vero, et *eorum* duce, et si quis alius intus esset, Athenienses arbitrato suo statuerent. Hac igitur compositione his conditionibus facta exierunt. Athenienses autem, cum longos muros ab urbe Megarensium abruptissent, et *Nisæam* per *deditionem* accepiissent, ad alia se præparabant.

70. Brasidas vero Tellidis filius, Lacedæmonius, per idem tempus forte circa Sicyonem et Corinthum agebat; exercitum comparans, quem in Thraciam duceret. cumque muros ab *Atheniensibus* captos, intellexisset, metuens et Peloponnesiis, qui erant in *Nisæa*, et *veritus*, ne Megara caperentur, *munium* mittit ad Bæotos, iubens eos cum suis copiis ad Tripodiscum *sibi* obviam venire. (est autem vicus agri Megarensis hoc nomen habens, sub monte Geranua situs) et ipse eo venit cum duobus millibus et septingentis Corinthiorum militibus, Phliasiorum quadringentis, Sicyoniorum sexcentis, et cum iis, quos jam collectos secum habebat, quod existimaret, se *Nisæam* adhuc inventurum inexpugnatam. Sed cum *rem* audisset (noctu enim egressus ad Tripodiscum contendebat) cum delecta trecentorum manu, ante quam rumor de ipsius adventu ad hostium aures pervenisset, ad Megarensium urbem accessit, clam Atheniensibus, qui ad mare erant; *cupiens, ut præ se ferebat, atque adeo re ipsa, si qua posset, *Nisæam* adtentare: sed in primis Megarensium urbem ingressus confirmare, et *adversus hostes tutari*. quare *Megarenses* rogabat, ut se reciperent, dicens se de *Nisæa* recipienda *bonam* spem habere.

* *Nisæam* tentaturus, verbo quidem, sed re quoque, si posset: sed et etc. *Valla*. Volens, ut quidem famam spargebat, et ut re ipsa, si posset, cupiebat, *Nisæam* attentare, sed etc. *Vel*, Famam quidem spargens se velle, atque adeo re ipsa, si qua ratione posset, volens *Nisæam*, etc. *Stephanus*. *Huds*.

71. Sed Megarensium factiones veritæ: illa quidem, ne *Brasidas* exsulibus in urbem contra se reductis, se ipsam expelleret; hæc vero, ne populus hoc ipsum metuens in se faceret impetum, et civitas bello domestico pressa, Atheniensibus e propinquo insidiantibus, periret, cum non receperunt: sed utrisque placuit, ut quiescentes eventum rei circumspicerent *ac expectarent*. Sperabant enim utrique, pugnam commissum iri inter Athenienses, et illos, qui ad opem urbi ferendam venerant. atque ita sibi fore tutius partes sequi victorum, qui sibi benevoli essent. *Brasidas* vero cum rem ipsis persuadere non posset, ad reliquum exercitum retro rediit.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

72. At primo statim diluculo Bœoti affuerunt, qui in animo quidem habebant, vel ante quam *Brasidas* nuntium ad ipsos mitteret, Megaris succurrere; tum quod hoc periculum a se non alienum esse ducerent, tum etiam quod cum frequentibus copiis ad Plateas jam essent. Sed cum nuntius etiam venisset, multo magis animati sunt. Quare duobus millibus gravis armaturæ militum, et ducentis præterea, equitibusque sexcentis ad *Brasidam* missis, cum majore copiarum parte domum reverterunt. Cum autem omnes copię militum gravis armaturæ non minus sex millium jam adessent, et Athenienses suorum gravis armaturæ militum aciem instructam haberent ad Nisæam et ad mare, et levis eorum armatura per campos vagaretur, Bœotorum equitatus, impressione in eam ex improvviso facta, in fugam vertit, et ad mare repulit. nam ante diem illum nulla auxilia ex ullo loco Megarensibus venerant. Sed cum et ipse Atheniensium equitatus ei obviam procurrisset, ad manus venerunt, et equestre prælium ad multum diei spatium inter illos est commissum, in quo utrique se non inferiores fuisse putant. nam equitatus Bœoti præfectum, et aliquot alios ad ipsam Nisæam provectos, Athenienses interfecerunt, et interfectos spoliaverunt: et corporibus etiam ipsorum potiti, ea per inducias Bœotis reddiderunt, et tropæum statuerunt. Neutri tamen in hoc toto prælio certum minimeque dubium pugnæ eventum adepti, diremti sunt. sed Bœoti quidem, ad suos; Athenienses vero, ad Nisæam se receperunt.

73. Postea vero *Brasidas*, ejusque copię propius mare et Megara accesserunt. Et occupato loco idoneo, acie instructa, quiescebant; existimantes fore, ut Athenienses contra se venirent, et scientes Megarenses circumspicere, utrorum esset futura victoria. Utrumque autem opportune sibi casurum existimabant, simul quidem, si ipsi hostem

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

priores non aggrederentur, nec praelii periculosi initium sua sponte facerent. siquidem aperte demonstraverant, se ad hostem propulsandum paratos esse, sibi quoque quodammodo sine pulvere *et labore* victoriam merito tributum iri. simul etiam, quod ad Megarenses attineret, rem *sibi* feliciter cessuram. Nisi enim in *illorum* conspectum venissent, rem nullo modo in dubium a se vocatum iri; sed proculdubio se urbe, quasi victos, protinus privatum iri *putabant*. Jam vero illud etiam fortasse eventurum, ut ipsi Athenienses praelium detrectarent, atque ita res eas, quarum causa venerant, sibi sine praelio conservatum iri *credebant*. Quod etiam evenit. Megarenses enim, cum Athenienses ex *Nisæa* egressi aciem quidem ad longos muros instruxissent, sed tamen ipsi quoque quiescerent, *Peloponnesiis ipsos* non invadentibus, quod ipsorum etiam *Atheniensium* duces reputarent, sibi, *et hostibus* periculum non esse par. nam cum pleraque feliciter ipsis jam successissent, *existimabant, se*, si priores praelium adversus copias suis majores inirent, aut victores Megara capturos, aut victos, amissa præstantissima *totius* exercitus parte, cladem accepturos. Illos vero, quod exercitum ex omnibus Peloponnesi civitatibus collectum haberent, cum singulis etiam singularum civitatum partibus merito velle belli fortunam periclitari, et audere. Cum autem aliquandiu in armis commorati fuissent, et neutra acies alteram aggrederetur, discesserunt, prius Athenienses in Nisæam, deinde vero Peloponnesi unde venerant.

74. Sic igitur Megarenses, exsulum amici, cum ipsi Brasidæ, ut victori, tum etiam *cæteris* ducibus ex civitatibus animo magis confirmati, quod Athenienses tunc pugnare noluissent, portas aperiunt; et cum eo recepto in colloquium veniunt, illis jam timore percussis, qui Atheniensium partes sequuti fuerant. postea vero hic quidem, sociis in urbes suas dilapsis, et ipse Corinthum reversus, expedi-

^f Non dubituros fuisse, sed proculdubio amissuros Megara, quasi victos. *ἵσταντο* et *ἵς* *εἰς* *ἐν*, poni aliquid in dubio. *Æ. Port.* *Huds.*

^g Siquidem Megarenses, ubi Athenienses egressi apud muros longos instructa acie quieverunt, idem et ipsi fecerunt. Quiescebant autem illi, quod eorum duces censebant, si a Lacedæmoniis non invaderentur, haudquaquam par esse discrimen etc. *Valla.* Atheniensibus namque acie instructa ante longos progressus muros, Megarenses, postquam non occurrerunt, ipsi etiam quieverunt, quippe duces Athen. etc. *Acacius.* *Totus hic locus valde obscurus, cui et tenebras offuderunt interpretes; quid sibi velit hic noster, nulla conjectura asequi possum. Aut igitur, ut mea fert sententia, hæc non repugnandum ἡρώων, aut ἂν pro adverbio similitudinis accipiendum et distinctio post ἡρώων delenda. IDEM.*

tionem in Thraciam parabat, ¹quo et ante cogitabat. Megarenses vero, qui in urbe erant, cum Athenienses quoque domum rediissent, quotquot rebus Atheniensium studuerunt, et consiliorum *de urbe prodenda initorum* maxime participes fuerant, quia sciebant, se conspectos fuisse, confestim se subduxerunt: cæteri vero, colloquio cum exsulum amicis habito, eos, qui apud Pegas erant, reduxerunt, cum eos religiosissimo sanctissimoque jurejurando obstrinxissent, eos omnem præteritarum injuriarum memoriam deposituros, optimaque consilia reipublicæ daturus. At illi, postquam Magistratus gerere cœperunt, armaque lustrarunt, dispositis cohortibus, delegerunt ex inimicis, et iis, qui Atheniensium partibus maxime favisse videbantur, ad centum viros. Cum autem populum de his suffragia aperte ferre cœgissent, postquam *ab eo* damnati fuerunt, eos interfecerunt: et reipublicæ statum in Oligarchiam maxima ex parte commutarunt. atque hæc status commutatio, quæ propter seditionem accidit, sub paucissimis diutissime duravit.

Beil.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

75. Eadem autem æstate, cum Antandrus a Mitylenæis, quemadmodum constituerant, esset munienda: Atheniensium duces, qui classi ad pecuniam legendam missæ præerant, Demodocus et Aristides, qui circum Hellespontum erant (nam Lamachus tertius eorum cum decem navibus in Pontum abierat) cum primum audissent locum illum muniri, ipsis etiam res periculosa visa est, ne ut Anæa contra Samum esset, ubi Samiorum exsules, positis sedibus, Peloponnesios in rebus nauticis adjuvabant, gubernatores *ad ipsos* mittendo; et Samios, qui in urbe erant, perturbabant; et *illos*, qui urbe pellebantur, recipiebant. Hac igitur de causa *Athenienses*, exercitu ex sociis collecto, Antandrum petunt, illisque prælio superatis, qui inde contra se prodierant, locum illum iterum recipiunt. Nec multo post Lamachus, qui in Pontum navigaverat, cum in agro Heracleensi classem ad Calecis fluvii ripam appulisset, eam amisit, aquis coelitus delapsis, et subita vi torrentis devoluti. Quare cum ipse, tum ejus exercitus itinere pedestri per Bithynos Thraces (qui sunt trans mare in Asia) pervenit Chalcedonem Megarensium coloniam, in Ponti faucibus sitam.

Eodem
tem-
pore.

76. Eadem æstate Demosthenes Atheniensium dux cum quadraginta navibus Naupactum se contulit, statim a dis-

¹ Quo antea constituerat. *Valla.* Cujus gratia primo exierat. *Acacius.* *Huds.*

Ball.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
330.

cessu ex agro Megarensi. Nam quidam *Bæoti*, qui in civitatibus erant, *illarum* statum commutare, et in popularem, qualis erat is, quo Atheniensium respublica regebatur, convertere cupientes, cum Hippocrate et illo de rebus Bæotiis innovandis egerant. Ptæodoro autem exsule Thebano potissimum autore, hunc in modum res præparaverant. Quidam Siphæ per prodicionem tradere statuerant: Siphæ autem sunt oppidum agri Thespici maritimum, in sinu Crisæo situm. Chæroneam vero (quæ 'accensetur Orchomeno, qui prius *quidem* Minysus, nunc vero Bæotius appellatur) alii ex Orchomeno dedituri erant. Et Orchomenii exsules præcipue *eos ad rem peragendam* adjuvabant, et homines ex Peloponneso mercede conducebant. Chæronea autem est oppidum in extremis Bæotiæ finibus situm, Phanotidem versus, quæ est in agro Phocensi. et nonnulli Phocenses cum cæteris colonis in ea habitabant. Oportebat autem *altera ex parte* Athenienses occupare Delium, Apollinis templum, in agro Tanagræo situm, Eubœam versus. Simul etiam hæc ipsa fieri *oportebat* condita die, ne Bæoti frequentibus copiis ad opem Delio ferendam undique concurrerent: sed de suis ipsorum rebus quique solliciti ad eas tutandas proficiscerentur. Et, si conatus iste feliciter successisset, et Delium muro clausum fuisset, facile sperabant, etiam si non protinus aliquid innovaretur in Rerumpublicarum Bæotiarum statu, si hæc loca occupata fuissent, et ager latrociniis infestaretur, et singulis brevi locorum spatio perfugium esset, res in eodem statu non permansuras: sed temporis progressu, Athenienses, si se adjunxissent iis, qui defecissent, illi vero *Bæoti* non frequentes, *ut ante*, copias haberent, res illas in statum *sibi* commodum, adducturos. Hæc igitur consilia inita fuerant.

77. Hippocrates autem cum urbanis copiis, quum tempus opportunum afforet, ipse quidem bellum Bæotis illaturus erat. Demosthenem vero cum quadraginta navibus Naupactum præmisit, ut, coacto ex illis locis exercitu Acarnanum et cæterorum sociorum, ad Siphæ navigaret, ut prodendas. Dies autem inter eos constituta fuerat, qua hæc confici oportebat. Demosthenes autem, cum eo pervenisset, et ¹ Ceniadas ab universis Acarnanibus in Atheniensium societatem adactos nactus *et complexus* fuisset, et ipse

¹ Contributa est Orchom. *Acacius*. HUDS.

² Vel, Ceniadas ab universa gente Acarnanum vi adactos, in societatem Atheniensium accepisset etc. IDEM.

omnia sociorum, qui in illa regione erant, auxilia evocasset, adversus Salynthium et Agræos primum cum exercitu profectus, cæterisque rebus in suam potestatem redactis, sese præparabat, ut, quando opus esset, ad Siphæos occurreret.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
330.

78. Brasidas autem per hoc ipsum ætatis tempus, cum mille et septingentis gravis armaturæ militibus ¹ ad obeundas res Thraciæ pergens, ubi pervenit Heracleam, quæ est in agro Trachinio, ubi etiam Panærus, Dorus, Hippolochidas, Torylaus, et Strophacus Chalcidensium hospes, ad eum ad Melitiam Achaiæ oppidum venerunt, (ipæ enim nuntium ad suos necessarios Pharsalum præmiserat, eos rogans, ut se suasque copias *per Thessaliam* deducerent) ita demum tunc ire perrexit. Illum vero deducunt cum alii Thessali, tum ex Larissa Niconidas Perdiccæ amicus. alioqui enim Thessaliam sine duce, præcipue vero cum armis, petransire difficile erat. Atque adeo pariter omnibus Græcis res erat suspecta, per finitimorum regionem venia non impetrata transire. Perpetuoque Thessalorum plebs Atheniensibus erat benevola. Quare nisi Thessali patrio instituto, *paucorum* dominatu potius, quam juris æquabilitate usi fuissent, *Brasidas profecto* nunquam ulterius progressus fuisset. Siquidem vel tunc aliæ contrariæ factionis *Thessali* ei iter facienti ad flumen Enipeum obviam iverunt, eumque *transire* prohibebant, et injuste facere dicebant, quod sine publica totius gentis autoritate transiret. Illi vero, qui deducebant, dixerunt, se nec ipsis invitis eum tracturos: sed, cum ad se repente advenisset, se pro hospitii necessitudine, quæ sibi cum eo intercederet, eum deducere. Quinetiam ipæ quoque Brasidas dicebat, se Thessalorum agro, ipsisque amicis *illac* transire, et Atheniensibus hostibus suis, non autem ipsis bellum inferre: nec ullas scire inter Thessalos et Lacedæmonios inimicitias, quæ impedirent, ne alteri alterorum solo uterentur. seque ipsis invitis nunc non progressurum: nec enim posse: veruntamen orare, ne prohiberetur. Illi vero his auditis abierunt. Brasidas autem, hortatu ductorum, ante quam plures ad prohibendum convenirent, nusquam subsistens cursu perrexit. Et eodem die, quo Melitia discesserat, Pharsalum pervenit, et ad flumen Apidanum castra posuit. Illinc vero ad Phacium, et inde in Peræbiam *ivit*. Illincque jam Thessalorum quidem ductores *domum* reverterunt. Peræbi vero, qui ipsorum Thessalorum impe-

¹ In Thraciam pergens etc. *Alit.* HUDS.

Bell. rio parent, ad Dion usque ipsum deduxerunt, quod oppi-
 Pelop. dum in Perdiccæ ditione, sub Olympo Macedoniæ monte,
 an. 8. Thessaliam versus, est situm.

Olymp. 79. Hoc igitur modo Brasidas Thessaliam cursu cele-
 89. 1. riter transivit, antequam ullus ad impediendum paratus
 U. C. esset. et ad Perdiccam, et in agrum Chalcidensem pervenit.
 Varr. Nam qui in Thracia ab Atheniensibus defecerant, et Per-
 330. diccas, quoniam res Atheniensium secundæ erant, sibi me-
 tuentes, exercitum ex Peloponneso eduxerant. Et Chal-
 cidenses quidem *Peloponnesios ad opem sibi ferendam evocaverant*, quod Athenienses primum contra se venturos sus-
 picarentur. Simul autem et finitimæ ipsorum civitates, quæ non defecerant, *Athenienses adversus ipsos* clam concitabant. Perdiccas vero *copias ex Peloponneso evocaverat*, non quod aperte *Atheniensium* hostis esset: verum quod et ipse pristinas cum Atheniensibus discordias reformidaret; præcipue vero, quod Arrhibæum Lyncestarum Regem in suam potestatem redigere cuperet. Præsens autem Lacedæmoniorum calamitas ipsis opportune cecidit ad exercitum ex Peloponneso facilius educendum.

80. Quod enim Athenienses cum cæteræ Peloponneso, tum vero potissimum ipsorum *Lacedæmoniorum* agro semper imminerent, *Lacedæmonii* sperabant fore, ut præcipue *hoc modo ipsos a sua regione infestanda* averterent, si vicissim infestarent, copiis ad ipsorum socios missis. Præsertim cum *Perdiccas et Chalcidenses* parati essent ad *hunc exercitum* alendum, ipsosque *Lacedæmonios* ad defectionem ab *Atheniensibus* faciendam accerserent. Simul etiam *Lacedæmonii* magnam Helotum partem, per speciosam *auxilii mittendi* causam *ex agro Laconico* emittere cupiebant, ne propter præsentem rerum statum, *Pylo ab Atheniensibus* occupata, aliquid novi molirentur. Quod quum fecissent *Lacedæmonii* ipsorum juventutem et multitudinem reformidantes, (semper enim apud Lacedæmonios multa erant instituta, ut sibi ab Helotum insidiis caverent) ipsis præceperunt, ut, quotquot ex ipsis se fortissime contra hostes pugnasse persuasum haberent, ii secernerentur, quod eos libertate donare statuissent; *hoc modo* mentem illorum explorantes, et existimantes prout unusquisque primus se libertate dignum esse censuisset, sic etiam hos ipsos potissimum, præ animi elatione, impetum in se facturos. Quare cum ad duo millia *delegissent, et cæteris Helotibus* anteposuissem, hi quidem templa coronati circumverunt, ut libertate donati. Illi vero non multo post, ipsos ex hominum conspectu sustulerunt, necdum quisquam novit, quoniam

modo eorum unusquisque perierit. Tunc autem septingentos ex ipsis armatos cum Brasida libenter dimiserunt: cæteros vero *Brasidas* ex Peloponneso mercede conductos eduxit. Lacedæmonii autem ipsum Brasidam *eundi* maxime cupidum eo miserunt.

Bel.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

81. Quinetiam ipsi quoque Chalcidenses eum propensis animis expetiverunt, tum quod vir consilio manumque ad omnia promptus Spartæ haberetur, tum etiam quod, ex quo *illinc* egressus esset, Lacedæmoniis commendatissimum se reddidisset. Quod enim statim ab initio se iustum et moderatum erga civitates præbuisset, multa loca ad defectionem impulit, alia vero per proditionem cepit. Ex quo Lacedæmoniis evenit, ut, si ad compositionem (quod et fecerunt) descendere vellent, reddere et vicissim recipere oppida possent, et ex Peloponneso bellum amoliri. Atque multo post in bello, quod res in Sicilia gestas est insequutum, illa Brasidæ virtus et prudentia, qua tunc est usus, quod alii quidem, re ipsa experti fuissent, alii vero fama judicarent, Atheniensium socios amicitiae Lacedæmoniorum maxime cupidos effecit. Nam cum primus illinc prodiisset, ac omnibus in rebus vir bonus visus fuisset, firmam opinionem reliquit, cæteros quoque ejus esse similes.

82. Tunc igitur Athenienses, postquam eum in Thraciam pervenisse intellexerunt, cum ipsum Perdiccam hostem esse judicarunt, quod eum hujus adventus autorem esse ducerent, tum etiam apud socios, qui in illa regione erant, firmiora præsidia collocarunt.

83. Perdiccas autem, assumpto statim Brasida, suisque et illius copiis, cum suo exercitu bellum Arrhibæo Bromeri filio, Lyncestarum Macedonum regi, sibi finitimo, intulit; cum propter controversiam, quæ ipsi cum eo intercedebat, tum etiam quod eum in suam potestatem redigere cuperet. Cum autem cum suis copiis et Brasida ad Lyncei ingressum pervenisset, tunc Brasidas dixit, se velle, priusquam bellum Arrhibæo inferretur, eum convenire, verbisque (si posset) ad societatem cum Lacedæmoniis faciendam inducere. nam et ipse Arrhibæus per caduceatorem nuntiaverat, se paratum esse ad rem Brasidæ arbitrio committendam. Et Chalcidensium legati, qui una aderant, ipsum commonefaciebant, ne in Perdiccæ gratiam pericula subiret, ut ad suas etiam res constituendas ejus opera promptiore uti possent. Quinetiam Perdiccæ legati Lacedæmonem missi tale quiddam jactaverant, multa *ipsum* ex sibi finitimis circa locis ad illorum societatem ad-

Bell. ducturum. Hac igitur de causa Brasidas ex publica uti-
 Pelop. litate rebus Arrhibæi favere malebat. Perdiccas vero ne-
 an. 8. gabat, se eo consilio Brasidam adduxisse, ut suarum con-
 Olymp. troversiarum arbiter esset: sed potius hostium destructor,
 88. 1. quos ipse denuntiasset. eumque injuste facturum *dicebat*,
 U. C. si, se dimidium ejus exercitus alente, in colloquium cum
 Varr. Arrhibæo veniret. Brasidas tamen, *Perdicca* invito ac
 330. repugnante, convenit *Arrhibæum*; ejusque verbis adductus,
 exercitum abduxit, priusquam in ejus agrum irruptionem
 fecisset. Perdiccas vero ab eo tempore pro dimidia tertiam
 stipendii partem dedit, quod injuriam sibi ab eo fieri pu-
 taret.

Menæ 84. Eadem æstate, continuo Brasidas, secum ducens et
 Aug. Chalcidenses, paulo ante vindemiæ tempus, Acantho An-
 driorum coloniæ bellum intulit. Acanthii vero, cum alii,
 qui Chalcidensibus faventes eum evocatum adducebant,
 tum etiam ipsa plebs, inter se contendebant, utrum eum
 recipere deberent, nec ne. Veruntamen propter metum
 fructuum, qui foris adhuc erant, multitudo Brasidæ verbis
 ad eum solum *in urbem* recipiendum inducta, ea conditione,
 ut eo audito consultaret, eum recepit. Cum autem *Bra-
 sidas* concionem adiisset (erat autem non indisertus, ut
 Lacedæmonius) hæc verba fecit:

85. " Quod ego, atque exercitus, viri Acanthii, a La-
 cedæmoniis *huc* emissi fuimus, aperte declarat veram
 esse causam, quam belli initio prædiximus, nos, ut Græ-
 ciam in libertatem vindicemus, bellum Atheniensibus esse
 facturos. Sed si sero venimus, decepti opinione belli,
 quod in illis regionibus geritur, qua sperabamus fore, ut
 sine vestro periculo Athenienses debellaremus, nemo *nos*
 reprehendat. Nunc enim, quum facultas est data, veni-
 mus, et vobiscum operam dabimus, ut eos debellemus.
 Miror vero, quod portas mihi clauseritis, et si meus ad-
 ventus vobis ingratus acciderit. Nos enim Lacedæmonii,
 existimantes nos venturos ad eos, qui vel priusquam ad
 ipsos re ipsa pervenissemus, animo saltem socii essent, et
nostrum adventum vobis gratum fore, tantum periculum
 subiimus, per alienum agrum iter multorum dierum fa-
 cientes, summumque studium exhibentes. Vos vero, si
 quid aliud in animo habetis, aut si vestræ ipsorum et cæ-
 terorum Græcorum libertati obsistatis, *hoc profecto* grave
 fuerit. nam non solum, quia vos ipsi obsistitis; verum
 etiam, quia cæteri *Græci*, quos adibo, se mihi minus ad-
 jungent: *cum aliis de causis*, tum etiam hac difficultate
 permoti, quod vos, ad quos primum accessi, et qui urbem

opibus et auctoritate florentem obtinetis, et qui prudentes habemini, *me* non receperitis. neque *hujus vestri facti* ullam probabilem causam afferre potero, sed *videbor* aut falsam libertatem *Græcis* afferre, aut *huc* venisse imbecillis ac invalidus ad propulsandum Atheniensium vim, si vos invaserint. Atqui Athenienses, quamvis copias majores haberent, tamen cum hoc exercitu, quem nunc habeo, quum ad Nisæam profectus sum, ut opem ei ferrem, configere non sunt ausi. Quamobrem haud verisimile videtur, ipsos tantum copiarum contra vos esse missuros, quantus est classarius exercitus, qui est ad Nisæam.”

Bel.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
330.

86. “Et ipse huc veni, non ut ullo maleficio vos afficiam: sed ut Græcos in libertatem vindicem. Et Lacedæmoniorum Magistratus religiosissimo jurejurando obstrinxi, fore, ut socios, quos ego saltem ipsis adjunxero, liberos esse sinant. simul etiam *emissus sum*, non ut vos socios habeamus, aut per vim, aut per fraudem adjunctos: sed contra, ut vobis ab Atheniensibus in servitutem reductis, in bello contra illos gerendo socii simus. Quapropter æquum esse censeo, ut neque suspectus sim, præsertim cum maximam fidem *vobis* dem, neque vindex infirmus existimer, utque confidenter vos *mihi* dedatis. Quod si quis forte privatim sibi ab aliquo metuens, *veretur* ne ego civitatem aliquibus tradam, *et ideo ad additionem faciendam* minime promptus est, *is* omnium maxime confidat. neque enim venio, ut factiones alam; neque existimo me *vobis* certam libertatem afferre, si, patrio instituto neglecto, aut plebem nobilitati, aut nobilitatem plebi addicam. Nam *hujusmodi libertas* gravior esset, quam externum hominum alienigenarum imperium; nobisque Lacedæmoniis pro laboribus susceptis nulla gratia haberetur, sed potius pro honore et gloria culpa *tribueretur*. “Et nos ipsi odiosius *imperium* quærere videremur, quam qui virtutem non profitetur, propter quæ crimina Athenienses bello persequimur. Nam illis saltem, qui dignitate sunt præditi, turpius est fraude speciosa res domesticas amplificare, quam vi aperta. Nam vis quidem, jure potentiae, quam fortuna dedit, infertur. Fraus vero, ab insidiis injusti propositi grassatur. Adeo magnam circumspeditionem adhibemus in iis, quæ nostra maxime intersunt.”

⁸⁶ Quod quibus criminibus insectemur Athenienses, ea ipsi habere videamur, magis invisa in nobis, quam in eo, qui hanc virtutem non profitetur. *Valla. Hups.*

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

87. " Neque vero præter jusjurandum, majorem fidem accipere possitis, quam ipsa facta, quæ si ex verbis perpendantur, necessariam opinionem *vobis* præbent, e re vestra etiam esse, ut dixi. Quod si me *vobis* ista proponente, dicatis vos non posse quidem *deditionem facere*: sed tamen, quod nobis benevoli sitis, existimetis *nos* rejciendos, ita ut nullo maleficio a nobis afficiamini, et *dicatis* libertatem, *quam vobis offero*, vobis videri cum periculo conjunctam esse, et æquum esse, eam illis offerre, qui etiam eam accipere possunt, nullum vero invitum cogere: Deos et Heroas indigenas testabor, me bono vestro venientem nihil verbis proficere; agrumque vestrum pervastando vos cogere conabor. nec amplius existimabo me injuste facere; sed vel duabus de causis necessariis æquitatem a me stare *censebo*: partim quidem, propter Lacedæmonios, ne hac vestra benevolentia, nisi deditionem feceritis, a *vobis* lædantur, pecuniis, quas Atheniensibus penditis; partim vero, ne Græci a vobis impediuntur, ne servitute liberentur. nec enim decenter hæc faceremus: ac ne debemus quidem *nos* Lacedæmonii Græcos invitos in libertatem asserere, nisi alicujus boni publici causa. Neque vero dominatum affectamus: sed potius cum alios, *qui dominatum affectant*, coërcere studeamus, plerisque Græcis injuriam faceremus, si nos, qui libertatem universis afferimus, vos *huic* resistentes toleraremus. Quamobrem recte consultetis, operamque serio detis, ut *cæteris* Græcis primi libertatis capessendæ autores existatis; et sempiternam gloriam *vobis* paretis; et cum ipsi vestrarum privatarum rerum nullam jacturam faciatis, tum etiam universæ civitati pulcherrimum *libertatis* nomen imponatis."

88. Atque Brasidas quidem hæc verba fecit. Acanthii vero, multis prius in utramque partem dictis, cum propter Brasidæ verba ad persuadendum apposita, tum etiam propter fructuum amittendorum metum, suffragiis clamatis, plerique defectionem ab Atheniensibus faciendam censuerunt. Et cum ipsum ad illud jusjurandum adgisserent, "quod summi Lacedæmoniorum Magistratus juraverant, quum ipsum emisserant; nimirum, fore, ut socii, quos adjungeret, suis legibus uterentur, ita demum *ejus* exercitum receperunt. Nec multo post Stagirus etiam, Andriorum colonia, defecit.

^a Quod juratus hic a Lacedæmoniorum magistratibus dimissus est etc. *Valla*. Sed *ἡμίαντα* non ad *ἀντὶ* referri debet, sed ad *τίλη*. *ἀντὶ ἡμίαντα* τοὺς ἱερούς, ἀντὶ ἱερίων, ut constat ex illis, quæ supra dixit Brasidas, *ἱεροὺς* et *καταλαβὼν τὰ Λακεδαιμονίων τίλη τοῖς μισθίοις*. *Æ. Port.* HUDS.

89. Sequentis autem hyemis initio statim, quum Hippocrati et Demostheni Atheniensium Imperatoribus res Bœotorum essent tradendæ, et oporteret Demosthenem quidem cum classe ad Siphas *ei* occurrere, illum vero ad Delium *proficisci*, facta aberratione a diebus *condictis*, quibus utrumque cum suis copiis *ad locum destinatum* ire oporteret, Demosthenes quidem, cum prius ad Siphas appulisset, et Acarnanas, et multos ex illis locis socios in sua classe haberet, voti sui compos fieri non potuit: insidiis per Nicomachum, virum Phocensem, ex Phanoteo, detectis, qui *rem Lacedæmoniis* indicavit; illi vero, Bœotis. cumque omnes Bœoti ad opem *Siphis* ferendam undique concurrissent, (nondum enim Hippocrates in *eorum* regione erat, ita ut *eos* infestare posset) Siphæ et Chæronea a *Bœotis ante illius adventum* occupatæ sunt. Cum autem illi, qui res novas moliebantur, erratum animadvertissent, in civitatibus nihil innovarunt.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
330.
Post
Oet. 13.

90. Hippocrates vero, excitato omni Atheniensi populo, civibus, incolis, et peregrinis quotquot aderant, posterior ad Delium pervenit, cum Bœoti a Siphis jam reversi essent. ibique positis castris, Delium, hoc modo munire cœperunt. Fossam circa Apollinis templum et fanum ducebant; et humum ex ipsa fossa egestam pro muro aggerebant; et vallos defigentes, vineæ, quæ circa templum erat, materiam excisam interserebant; lapides etiam et lateres ex proximis ædificiis, quæ diruta erant, detrahentes, omni plane ratione munitionem illam excitare conabantur: turresque ligneas posuerunt, ubi locus opportunus esse videbatur, fanique nullum erat ædificium. nam ubi porticus erat, conciderat. Cum autem tertio die, ex quo domo discesserant, opus aggressi fuissent, cum hunc ipsum diem, tum etiam quartum et quintum usque ad prandii tempus in opere faciendo consumserunt. Deinde, cum maxima pars fuisset absoluta, exercitus quidem a Delio decem ferme stadia recessit, ut domum revertens: statimque levis armaturæ milites (qui erant maxima totius exercitus pars) discesserunt; at gravis armaturæ milites castris *ibi* positis quiescebant. Hippocrates vero in *Delio* adhuc subsistens, et custodias, et quicquid reliquum erat, quod circa propugnacula conficiendum esset, constituebat.

91. Per hos autem dies Bœoti Tanagram conveniebant. Et postquam ex omnibus civitatibus affuerunt, et cognoverunt Athenienses accedere, ut domum se reciperent; cæteris Bœotarchis (qui sunt undecim) prœlium dissuadentibus, quod *Athenienses* in Bœotia non amplius essent,

Bell. (Athenienses enim, quum castra posuerunt, erant fere in
 Pelop. Oropiæ confiniis) Pagondas Æoladi *filius*, unus ex Bœo-
 an. 8. tarchis Thebanis, cum Arianthide Lysimachi *filio*; quod
 Olymp. imperium *tunc* penes ipsum esset, proelium *ibi* committere
 89. 1. cupiens, et existimans satius esse belli fortunam periclitari,
 U. C. singulas cohortes adhortatus, ne frequentes aciem instru-
 Varr. ctam desererent, Bœotis persuasit, ut adversus Atheni-
 330. enses irent, et proelium committerent, his verbis.

92. "Ne in mentem quidem cuiquam nostrum, qui magistratum gerimus, viri Bœoti, venire oportuerat, non esse rationi consentaneum, nos cum Atheniensibus confligere, nisi ipsos in Bœotia adhuc deprehenderimus. Bœotiam enim, munitionibus in ea exstructis, ex agro finitimo profecti, sunt vastaturi. Ergo sunt hostes, quocumque in loco deprehensi fuerint, et undecumque profecti hostilia facinora patrarint. Jam vero si cui *non pugnare* tutius esse videbatur, is mutet sententiam. Nec enim providentia considerationem æque patitur in iis, quos alius invadit, et quorum ager in discrimen vocatur, atque *in eo*, qui sua quidem possidet, sed plura affectans, ultro bellum aliis infert. Vobisque patrium est institutum, externum exercitum vos invadentem pariter et in vestro et in alieno solo propulsare. Quamobrem Athenienses, eosque præterea *vobis* finitimos, multo magis *propulsare* decet. *Nam ita demum cujusque civitatis libertas firme retinetur, si adsit potentia, quæ finitimis populis resistere valeat. cum iis vero, qui non solum finitimos, sed etiam remotos in servitutem redigere conantur, quo modo vel summo cum periculo certandum non fuerit? (Exemplum autem ob oculos propositum habemus, cum Euboënses trans fretum sitos, tum etiam cæteræ Græciæ magnam partem, *quo modo ab ipsis tractetur, et quo modo erga ipsos sit affecta.*) Et *oportet* scire, cæteros quidem de agri finibus cum gentibus finitimis dimicare. nobis vero, si vincamur, unicum minime dubium finem in universa *nostra regione* statutum iri. nam *in eam* ingressi, rebus nostris per vim potentur. Adeo istorum accolarum propinquitas nobis magis, quam aliis, est periculosa. Qui enim potentiæ confidentia (ut nunc Athenienses) arma vicinis inferunt, illum quidem, qui est quietus *et pacis studiosus*, et qui in suo agro tantum se defendit, confidentius invadere consueverunt. At eum, qui extra *sui agri* fines *hosti fortiter*

* Omnes enim, qui paribus cum finitimis congredi animis solent, eo ipso libertatem conservant atque tuentur. *Acacius. Huds.*

occurrit, et qui, si occasio fuerit, belli facit initium, minus promte bello premere solent. Hujus autem rei documentum adversus istos habemus, cum enim eos ad Coroneam vicissemus, quo tempore propter nostras seditiones agrum nostrum occupatum tenebant, magnam Boeotiae securitatem ad hoc usque tempus praestitimus. Quorum nos memores operam dare oportet, ut et majores natu, facinora a nobis prius edita, nunc imitemur; et minores natu, qui filii sumus patrum illorum, qui tunc viri fortes fuerunt, ne domesticas virtutes dedecoremus: sed persuasum habentes, Deum a nobis staturum, cujus sanum isti nefarie muro septum tenent; et sacrificiis freti, quæ nobis immolantibus lætum ac felicem rerum eventum promittunt, adversus hos tendamus, et demonstramus, obtinere posse ea, quæ concupiscunt, si bellum non propulsantibus inferant. Illos vero, quorum patria ac innata generositas fert, ut et suum ipsorum agrum pugna semper liberent, nec alienum in servitutem injuste redigant, non permisuros, ut isti e suis finibus sine certamine discedant.

Beß.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
330.

93. Pagondas his verbis Boeotos adhortatus, persuasit ipsis, ut irent adversus Athenienses. Confestimque motis castris exercitum eduxit. Jam enim erat serum dici. Et cum ad ipsorum castra prope accessisset, in loco subsistens, unde colle interjecto, alteri alteros conspiceri non poterant, aciem instruxit et ad proelium se præparavit. Hippocrates autem, qui apud Delium erat, cum ei nuntiatum fuisset Boeotos adversus Athenienses venire, mittit ad exercitum, imperans, ut in suos quique ordines se reciperent. nec multo post ipse adfuit, relictis ferme trecentis equitibus circa Delium, tum ad loci custodiam, si qua manus ipsum adoriretur, tum etiam ut, occasione observata, Boeotos in ipso proelio a tergo aggrederentur. Boeoti vero his opposuerunt, qui vim ipsorum propulsarent. Cum autem omnes ipsorum res recte haberent, in summo colle hostibus apparuerunt, et cum armis ibi substiterunt, acie instructa, ut pugnaturi erant: septem ferme gravis armaturæ millia, levis vero supra decem millia, equites mille, et peltati quingenti. Dextrum autem cornu tenebant Thebani, eorumque socii. Medii vero erant Haliartii, Coronæi, et Copæenses, cæterique stagni accolæ. Sinistrum vero tenebant Thespienses, Tanagræi, et Orchomenii. in utroque autem cornu erat equitatus, et levis armatura. ^p Et Thebani quidem, milites in quinos

^p Thebanorum singulis scutatis quini et vicini applicati erant. Valla:

Bell.
 Pelop.
 an. 8.
 Olymp.
 85. 1.
 U. C.
 Varr.
 330.

et vicinos in longitudinem digesserant. reliqui vero *instructi erant*, ut cuique contigit. Atque hic quidem erat Boeotorum apparatus hæcque aciei instructæ ratio.

94. Athenienses vero, quamvis hostibus numero pares essent, tamen totum gravis armaturæ exercitum in octonos tantum milites in longitudinem digesserunt. Equitatus vero in utroque cornu erat. sed levis armatura, ¹consulto quidem instructa, nec ulla tunc aderat, nec in urbe erat. Sed et illa, quæ *cum Hippocrate* ad istam expeditionem exierat, quamvis hostes numero longe superaret, tamen magna ex parte inermis erat, quippe quod totus exercitus ex peregrinis promiscue, et civibus, qui *tunc* aderant, collectus esset. Quare ut primum domum ire cœperunt, non affuerunt nisi pauci. Cum autem in acie jam starent, et mox concursuri essent, Hippocrates dux ²ad Atheniensium exercitum advenit, hisque verbis est adhortatus.

95. "BREVIS quidem erit, o Athenienses, hæc adhortatio: sed apud viros fortes idem valet *ac longa oratio*, *hacque* utor potius, ut vos commonefaciam, quam ut imperem. Nemini autem vestrum in mentem veniat, ³nos in alieno *solo*, quasi res nostra non agatur, tantum periculum subire. Nam in istorum *agro* pro vestro certamen est futurum. Et, si vicerimus, Peloponnesii sine istorum equitatu in vestrum agrum nunquam irrumpent. Uno autem prelio et istum *vestro* adjungitis, et illum in majorem libertatem vindicatis. In eos igitur impetum facite e dignitate civitatis, quam unusquisque *vestrum* patriam habet, et quam inter Græcas civitates principem esse gloriatur, et vestrorum majorum, qui duce Myronide, istis ad CEnophyta prelio superatis, Boeotiam quondam tenuerunt.

96. Cum autem Hippocrates his verbis *suos milites* adhortaretur, et ad mediam usque exercitus aciem jam progressus esset, nec majorem ejus partem ocius adire amplius posset, Boeoti, ipsi quoque, cum Pagondas eos celeriter adhortatus fuisset, illicque pæana cecinisset, de colle *in Athenienses* signis infestis ferri cœperunt. Athenienses vero et ipsi in eos e diverso prodierunt, cursuque conflixerunt.

Sed hic loci *heredis* accipiuntur pro militibus, formula locutionis militari. *Æ. Port. Huds.*

¹ Ex apparatu instructa, neque tunc aderat etc. *Valla.* Neque tunc justis armis instructa aderat etc. *Acacius. Idem.*

² Superveniens, Atheniensium exercitum his verbis adhortatus est. *Valla. Idem.*

³ Nos contra, quam par sit, aliena in terra in tantum periculum ruere. *Steph. Idem.*

runt. sed utriusque exercitus extremæ partes ad manus non venerunt: at idem *incommodum utraque* sunt passæ. nam aquarum rivi impediverunt. Cætera vero acies constitit pugnans acriter, et clypeis repellere connitens. Et sinistrum quidem Bœotorum cornu, vel ad mediam usque ipsius partem, ab Atheniensibus victum est; et *Athenienses* cum in alios, qui in ea parte collocati fuerant, tum vero præcipue in Thespienses impetum fecerunt. Nam cum milites, qui prope ipsos fuerant instructi, se recepissent, et in angusto circumventi fuissent, qui ex ipsis Thespiensibus perierunt, in ipso conflictu se defendentes concisi fuerunt. Quinetiam nonnulli Athenienses, in hoste circumveniendo perturbati, se mutuis vulneribus interfecerunt, quod se non internoscerent. Ab hac igitur parte Bœotorum exercitus superatus est, et ad eam, quæ pugnabat, confugit. Dextrum vero, in quo ipsi Thebani erant, Athenienses superavit. et cum paulatim *ipsos* repulissent, primum insequabantur. Accidit autem, ut, cum duæ equitum turmæ a Pagonda circum collem clam circummiss fuissentæ (cum sinistrum ipsorum cornu laboraret) eoque superato *hostibus* repente apparuissent, Atheniensium cornu, quod vincebat, existimans alium exercitum contra se venire, graviter timere cœperit. Quare cum Athenienses utrinque jam premerentur, cum ab his, tum a Thebanis insequentibus, et *eorum ordines* dissolventibus, universus ipsorum exercitus in fugam se conjecit. Et alii quidem ad Delium, et mare cursu contenderunt, alii vero ad Oropum, alii ad Parnetha montem, alii vero alio, ut quibusque salutis spes ostendebatur. Bœoti vero *eos* insequentes cædebant, et præcipue ipsorum equites, et Locri, qui illis dudum in fugam versis, *Bœotis* auxilio venerant. Sed cum nox suo interventu prælium impedisset, fugientium turba facilius dilapsa salutem sibi peperit. Postridie vero, cum ii, qui erant Oropi, tum etiam ii, qui erant in Delio, præsidio *ibi* relicto, (nam, *quamvis ab hoste victi* fuissent, id tamen adhuc tenebant) domum mari se receperunt.

97. Et Bœoti, erecto tropæo, suorumque cadaveribus susceptis, hostiumque *cadaveribus* spoliatis, et præsidio relicto, Tanagram redierunt. * Et consilia de oppugnando Delio inibant. Caduceator vero, qui ab Atheniensibus missus fuerat, ut ipsorum cadavera a *Bœotis* repeteret, iter faciens, obviam fit Bœotorum caduceatori; qui cum ipsum revocasset, et dixisset, eum nihil acturum, prius-

Bell
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

* Insidiantes Delio, tanquam aggressuri etc. *Valla.*

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 1.
U. C.
Varr.
330.

quam ipse domum revertisset, cum coram Atheniensibus stetisset, exposuit mandata Bœotorum, *demonstrans* eos nefaria fecisse, qui jura Græcorum violarint. Omnium enim esse institutum, ut, quam alienum agrum invadunt, a templis, quæ in eo sunt, abstineant. Athenienses vero Delium communisse ac incolere, et quæcunque in profano loco homines facere solent, hæc omnia in illo fano *ab his* fieri. aquam etiam, quam sibi *Thebanis* attricare nefas esset, nisi in sacrificiorum usu ad manus abluendas, haurire. Quare cum Dei tum sua ipsorum causa Bœotos, invocantes ¹ Dæmones, communes agri sui præsidēs, et Apollinem, edicere, ut e templo excedant, sua sequi abspontantes.

98. Cum caduceator hæc dixisset, Athenienses, suo caduceatore ad Bœotos misso, negarunt se ullam injuriam templo fecisse, nec in posterum sua sponte se ullo modo id læsuos. nam ne initio quidem se hac de causa id ingressos esse *dicebant*: sed potius, ut illinc eos, qui injuriam sibi facerent, ulciscerentur. Esse autem Græcorum institutum, ut penes quos fuerit imperium cujusque regionis, sive magnæ, sive parvæ, semper etiam penes eosdem sint et ipsa templa, iis ceremoniis culta, quibus coli possunt, præter eas, quæ moribus jam sunt receptæ. Etenim Bœotos, aliosque permultos, quotquot agrum aliquem pristinis colonis per vim expulsis incolunt, aliena templa primum invasisse, et nunc ea pro suis possidere. Quare se quoque, si ampliorem illorum agri partem in suam potestatem redigere possent, ²eam retenturos *dicebant*. Jam vero se ex ea parte, in qua erant, utpote ex suo *agro*, nequaquam sua sponte discessuros. Aquam etiam se necessitate coactos movisse, ad quam *necessitatem* se non per insolentiam impulsos fuisse: dum illos ulciscuntur, qui priores in suum agrum irruerant, ea uti coactos fuisse. Consentaneum autem esse, veniam aliquam vel ab ipso Deo dari omnibus, qui bello aut aliqua alia periculi necessitate coacti aliquid admittunt. Etenim delictis non voluntariis aras *Deorum* esse refugium; scelerisque nomen impositum ³illis flagitiis, quæ quis nulla necessitatis vi compulsus admittit, non autem illis, quæ homines rebus adversis coacti committere audent. Ipsosque multo magis

¹ Apollinem cæteraque affluia numina etc. *Valla*. *Huds*.

² Hoc juris habituros: nunc autem in qua parte sunt, libenter esse, et tanquam ex suo non abcedere. *Valla*. *IDEM*.

³ Illis, qui nulla necessitate cogente flagitiosi sunt, non qui adversis casibus ad audendum quidpiam adiguntur. *Acacius*. *IDEM*.

impie facere, qui pro templis militum cadavera restituere vellet, quam eos, qui templis nollent recuperare ea, quæ deceret. Plane autem jubebant *suum caduceatorem* illis declarare, se non recessuros ex Bœotorum agro. Se enim non amplius in illorum agro esse: sed in eo, quem armis quæssissent. Sed tamen ex patriis institutis, factis induciis, *suorum* cadavera suscipere *liceret*.

Beil.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
89. 1.
U. G.
Varr.
330.

99. Bœoti vero responderunt, siquidem *Athenienses* in Bœotia essent, ut, ex suo agro discedentes, res suas absporent. Sin in illorum, se scire quid faciendum esset. Existimantes agrum Oropium (in quo contigerat, ut illorum milites; pugna in confiniis commissæ, cæsi jacerent) Atheniensium quidem esse, quod illorum imperio subjectus esset: sed tamen ipsos nunquam, se invitis, suorum cadaveribus potituros. Pro illorum autem agro nullas inducias faciendas censebant. Illud vero responsum, *quo dicebant, ut Athenienses ex suo Bœotio agro abirent, et reciperent ea, quæ repetebant, honestum esse ducebant*. Atheniensium autem caduceator his auditis re infecta discessit.

100. Et Bœoti protinus accersitis ex sinu Meliaco jacularibus et funditoribus, cum duo quoque gravis armaturæ militum Corinthiorum millia, post prælium commissum, auxilio ipsis venissent, et præsidarii Peloponnesiorum milites, qui ex Nisæa *ab Atheniensibus per deditiōnem capta* discesserant, et Megarenses una cum ipsis, adversus Delium castra moverunt, et munitionem oppugnare coeperunt: et cum alio oppugnationis genere *eam* tentarunt; tum etiam machinam, quæ eam cepit, admoverunt, hunc in modum factam. Cum ingentem antennam in duas partes secuissent, omnem excavarunt, eamque rursus ut fistulam apte commiserunt, et in ipsa extrema lebetem catenis appenderunt, et fistula tota ferrea ad flatum ciendum, ex antenna prominens, in ipsum *lebetem* demittebatur, et *antenna* magnam etiam reliqui ligni partem ferro præmunitam habebat. Hanc autem machinam ex longinquo spatio carris advectam admoverunt muro, qua parte potissimum vitibus lignisque constructus erat. Et cum prope *murum* esset, grandibus folliibus ad antennæ caput, quod ad ipsos spectabat, applicitis, flatum ciebant. flatus autem, qui per foramen in lebetem, habentem prunas et sulphur et picem, ferebatur, ingentem flammam excitavit; et murum incendit; ita ut nullus super eam amplius consistere potuerit; sed *omnes, eo deserto, in fugam sese dederint, et munitio hoc modo capta fuerit*. Præsidarii

Bell.
 Pelop.
 an. 8.
 Olymp.
 80. 1.
 U. C.
 Varr.
 330.
 Adhuc
 menses
 Nov.

orum autem alii quidem ceciderunt, ducenti vero capti fuerunt. Cæterorum vero multitudo naves conscendit, domumque se recepit.

101. Cum autem decimo septimo die a pugna commissa Delium receptum fuisset, et caduceator, qui ab Atheniensibus *ad Bœotos ante* missus fuerat, rerum gestarum prorsus ignarus, *ad eosdem* non multo post iterum venisset cæsorum *recipiendorum* causa, Bœoti *eos* reddiderunt, nec amplius idem *quod ante* responderunt. In illa autem pugna perierunt, ex Bœotis quidem, paulo pauciores quam quingenti; ex Atheniensibus vero, paulo pauciores quam mille, et Hippocrates *eorum* imperator. at militum leviter armatorum et lixarum magnus numerus. Post hanc pugnam, Demosthenes etiam paulo post (cum ipsi tunc ad Siphas per prodicionem occupandas profecto res non successisset) cum Acarnanum et Agræorum et Atheniensium quadringentis gravis armaturæ militibus, quos in sua classe habebat, egressus est in agrum Sicyonium. Et priusquam omnes *eius* naves *eo* appellerent, Sicyonii ad sua tutanda celeriter profecti, eos, qui in terram egressi fuerant, fugaverunt, et ad naves usque persequuti sunt: et *eorum* alios quidem interfecerunt, alios vero vivos ceperunt. Et tro-pæo erecto, cæsos suis pace sequestra reddiderunt. Sub eosdem dies, quibus res ad Delium gesta est, Sitalces etiam Odrysarum rex, cum bellum Triballis intulisset, et prælio victus fuisset, excessit vita. Seuthes vero Sparadoci *filius*, qui erat ipsius ex fratre nepos, *ei successit, ac* Odrysarum, et cæteræ Thraciæ, cui et ille imperaverat regnum obtinuit.

Nov. 102. Eadem hyeme, Brasidas cum sociis, quos habebat in Thracia, Amphipoli ad Strymonem fluvium sitæ, Atheniensium coloniæ, bellum intulit. Hunc autem locum, in quo nunc urbs est sita, primum quidem et Aristagoras Milesius, quum Regem Darium fugeret, colonia *huc* deducta, condere tentavit: sed ab Edonis expulsus fuit. Deinde vero et Athenienses duobus et triginta post annis, *huc* missis decem millibus incolarum, tum suorum, tum aliorum, quotquot ire voluerant, qui apud Drabescum a Thracibus interfecti fuerunt, *eundem locum condere sunt conati*. Rursus etiam *iidem* Athenienses undetricesimo anno *huc* reversi, Agnone Niciæ *filio* coloniæ duce emissio, expulsis Edonis, hanc urbem condiderunt, quæ prius Novem-viæ vocabatur. Eionem autem belli sedem fecerant, unde proficiscebantur, quam ipsi maritimum emporium in fluvii ostio situm tenebant, quinque et viginti stadiis distans

ab urbe, quæ nunc est: quam Agnon ideo vocavit Amphipolim, quod a Strymone hinc inde allueretur, et ab utroque latere cingeretur: muroque longo a fluvio ad fluvium ducto circumseptam, conspicuam mare versus et continentem condidit coloniam.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.
Ante
finem
Decem.

103. Brasidas igitur castris ex Arnis agri Chalcidensis urbe motis, cum suis copiis adversus hanc urbem proficisceretur. Et cum circa solis occasum ad Aulonem pervenisset, et Bromiscum, qua Bolbe stagnum in mare ingreditur, cœnatusque, noctu ire perrexit. cœlum autem erat turbidum, et subningebat: quo etiam lubentius iter susceperat, quod Amphipolitanos, qui in urbe erant, præter proditores, latere vellet. Nam in ea erant cum Argiliorum nonnulli (Argilii autem sunt Andriorum coloni) domicilium illic habentes, tum etiam alii, qui prodicionis hujus erant socii, partim quidem a Perdicca, partim vero a Chalcidensibus ad hoc faciendum inducti. Sed potissimum Argilii, tum quod proxime habitarent, tum quod Atheniensibus semper essent suspecti, et huic urbi insidiarentur, postquam occasio oblata est, et Brasidas advenit, qui vel multo ante egerat cum illis Argiliis, qui illic degebant, ut urbs dederetur, tunc in Argilum, suam urbem, eum receperunt, et cum illa nocte defectionem ab Atheniensibus fecissent, Brasidæ copias ad fluvii pontem deduxerunt. Urbs autem a ponte distat amplius, quam ripa fluminis ab opposita ripa, qua per pontem erat transitus. nec ulli muri tunc erant erecti, quemadmodum nunc: sed quoddam modicum præsidium ibi collocatum erat. Quod cum facile Brasidas repulisset, simul prodicionis, simul tempestatis, simul etiam adventus repentini beneficio, pontem transivit, et Amphipolitanorum extra urbem habitantium res, quæ in toto illo loco erant, statim in suam potestatem redegit.

104. Cum autem ejus transitus illis, qui in urbe erant, inopinatus accidisset, et eorum, qui extra erant, multi caperentur, alii vero ad muros fuga se reciperent, Amphipolitani in magna trepidatione constituti fuerunt, præsertim quod mutuo suspecti essent. Ferunt autem Brasidam, si cum suis copiis ad prædam se convertere noluiisset, sed ad urbem subito contendisset, omnium opinione eam fuisse capturum. Jam vero ille castris ibi positus, in ea, quæ extra erant, excursiones fecit, et cum per eos, qui intus erant, nihil ipsi succederet, quemadmodum expectabat, quievit. Qui vero proditoribus erant adversarii, cum nu-

¶ Hic locus aliam admittit potest distinctionem et interpretationem. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
86. 1.
U. C.
Var.
330.

mero longe superiores essent, ita ut impedirent, ne *urbis* portæ aperirentur, *nuntios* miserunt cum Eucleo duce, qui ab Atheniensibus *missus* ad urbis præsidium apud ipsos erat, ad alterum ducem, qui erat in Thracia, Thucydidem Olori *filium*, qui hæc conscripsit, in Thaso agentem, (est autem insula, Pariorum colonia, ab Amphipoli distans fere dimidiatæ diei navigatione) *eum* rogantes, ut opem sibi ferret. Ille vero hac re audita, cum septem navibus, quæ forte aderant, ivit. Volebat autem potissimum quidem Amphipolin, antequam ulla deditio fieret; sin minus, Eionem præoccupare.

105. Interea vero Brasidas, tum quod metueret navium auxilium e Thaso, tum quod audiret, Thucydidem in illa Thraciæ parte secturas aureas et officinas aurarias possidere, atque hinc opibus valere inter primores eorum, qui continentem incolebant, urbem, si posset, anticipare festinanter conabatur: ne, si ipse *Thucydides* eo perveniret, plebs Amphipolitana, sperans ipsum et classe et sociorum auxiliis ex Thracia coactis se conservaturum, jam sese dedere recusaret. Quare deditiois conditiones æquas *Amphipolitanis* offerebat, edicto per præconem in hæc verba facto, ut Amphipolitanorum ac Atheniensium, qui in urbe erant, quisquis vellet, pari eodemque civitatis jure fruens, in suis bonis maneret: qui nollet, is abiret, suas fortunas exportans, intra quinque dies.

106. Plebs vero, *hoc* audito, sententiam mutavit: *præsertim quod Atheniensium quidem in urbe habitantium exiguus esset numerus, major vero *incolarum* pars esset *turba* promiscua, *quæ ex diversis civitatibus eo confluxerat*. Quinetiam multi, qui intus erant, erant propinqui illorum, qui extra capti fuerant, et præ metu edictum æquum esse existimabant: Athenienses quidem, quod *illinc* exire vehementer cuperent, tum quia non paria pericula sibi imminere ducebant, tum etiam quia nullum auxilium sibi celeriter latum iri putabant: cætera vero multitudo, tum quod sequabili civitatis jure non privarentur; tum etiam quod præter opinionem periculo liberarentur. Quare cum illi, qui cum Brasida *de urbis deditione* egerant, jam vel palam affirmarent æquas esse condiciones, postquam animadverterunt ipsam quoque plebem mutasse sententiam, neque Atheniensium duci, qui aderat, aures amplius præbere, *ita* demum facta est conventio, et *Brasidam in urbem* recepe-

* Præsertim quum per paucos Athenienses resp. administraretur etc. *Valla*. Vox enim *ἡμετέριον* ambiguë est sensus, utpote quæ vel pro *ἡ τῆς πόλεως δικαιοσύνη* vel *αἰσῶς* accipi possit, vel pro *ἐκ τῆς πόλεως δικαιοσύνης*. HUDS.

runt illis conditionibus, quas per præconem edixerat. Atque illi quidem hoc modo urbem dederunt. Thucydides vero, ejusque naves eodem die sero Eionem appulerunt. Et Amphipolim quidem Brasidas modo occupaverat, Eionem vero quin occuparet, per unam duntaxat noctem stetit. nisi enim naves ad opem ei ferendam celeriter venissent, simul atque dies illuxisset, in ejus potestatem redacta fuisset.

Bel.
Pelop.
an. 8.
Olynth.
86. l.
U. C.
Varr.
330.

107. Postea vero Thucydides quidem res Eione constituebatur, ut et in præsentia, si Brasidas eam invaderet, et in posterum quoque tuta esset; receptis iis, qui ex fœdere et deditionis conditionibus ex superioribus ac mediterraneis locis abcedere voluerant. Ille vero, cum ad Eionem secundo flumine cum multis navigiis repente vectus fuisset, si forte lingua, quæ mare versus a muris excurrit, occupata, fluminis ostio potiretur, quin etiam, cum eam simul a terra tentasset, utrinque est repulsus. verum ad res Amphipolitanis instruendas se contulit. Et ad eum defecit Myrcinus civitas Edonensis, Pittaco Edonorum Rege a Goaxis liberis et Braure ipsius uxore cæso. nec multo post et Gapselus et Oesyne idem fecerunt: sunt autem istæ civitates Thasiorum colonis. Perdiccas autem, qui statim post Amphipolim captam adfuerat, Brasidam in his rebus constituendis adjuvabat.

108. Amphipoli autem capta, Athenienses vehementer trepidare coeperunt: præsertim quod hæc civitas ipsis esset perutilis, tum propter materiam ad naves ædificandas aptam, quæ illinc mittebatur, tum propter pecuniarum proventus, et vectigalia, quæ inde pendebantur; tum etiam quod adversus ipsorum socios ad Strymonem usque, Thessalis deducentibus, accessus Lacedæmonii jam pateret. Nam nisi Lacedæmonii pontem in sua potestate habuissent, quod a superiore quidem pontis parte, quæ loca mediterranea spectabat, ingens longèque patens fluminis palus esset, ab illa vero parte, quæ Eionem spectabat, Athenienses cum sua classe transitum servarent, illos haudquaquam ulterius progredi posse existimabant. Tunc vero facilis accessus jam esse existimabatur. Et ideo verebantur, ne socii deficerent. Nam Brasidas cum in cæteris rebus se moderatum præbebat, tum vero verbis ubique declarabat, se ad Græciam liberandam emissum. Quare cum

* Hunc locum alio modo interpretantur *Valla* et *Acacius*. Nam *εὐὰν ῥίαν* noctis vertunt. *Huds.*

† Quod usque ad Strymonem amnem, Thessalis transitum in socios largientibus, Lacedæmonii via patefacta esset etc. *Acacius*. *IDEM*.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

civitates, quæ Atheniensium imperio parebant, audirent et Amphipolim captam, et quæ *vir ille* præstabat, illiusque mansuetudinem, tunc ad res novandas maxime erectæ fuerunt. Et caduceatores ad eum clam mittebant, rogantes, ut *ad se* accederet, et pro se quique ad illum primi deficere cupientes. nam impunitas ipsis *fore* videbatur, partim quidem, quod falso putassent, Atheniensium potentiam non esse tantam, quantam postea manifeste fuisse constitit: partim vero, quod incerta voluntate magis, quam certa providentia *ita* judicarent. Homines enim id quidem, quod cupiunt, inconsideratæ spei permittere; quod vero non cupiunt, id rationis pertinacia rejicere consueverunt. Præterea, tum quod Athenienses cladem in Bœotia recens accepissent, tum quod Brasidas verbis ad animos hominum alliciendos appositis uteretur, nec vera referret, *dicens* Athenienses non ausos esse configere secum apud Nissæam, ubi suum exercitum solum haberet, confidebant, nec quenquam contra se venturum credebant. Potissimum vero, propter rerum novarum studium, quod in præsentia voluptatem *ipsis* afferebat; simul quod *tunc* primum Lacedæmoniorum, qui *belli gerendi* cupiditate flagrabant, periculum essent facturi, ad quodvis discrimen adeundum erant parati. Quæ cum *Brasidas et Athenienses* intellexissent, Athenienses quidem, ut in illis temporum angustiis, et hyeme licebat, *præsidia* in urbes dimiserunt. Ille vero, cum nuntium Lacedæmonem misisset, *alias* copias miti jubebat, et ipse ad Strymonem ad naves compingendas se accingebat. Lacedæmonii vero, partim quidem propter invidiam, qua civitatis principes ejus gloriæ invidebant; partim vero, quia suos cives in insula *Sphacteria* captos recuperare, bellumque finire malebant, *copias, quas petebat*, ipsi non suppeditarunt.

Ante
Apr. 9. 109. Eadem hyeme, Megarenses, cum longos muros, quos Athenienses ipsis ereptos tenebant, recuperassent, eos æquarunt solo. Brasidas vero post Amphipolim captam, cum sociorum exercitu, quem habebat, profectus est in regionem, quæ Acte appellatur. Hæc autem a fossa, quam Rex *Persarum* fecerat, introrsus prominet, et Athos ipsius mons excelsus ad *Ægæum* pelagus terminatur. Urbes vero continet, Sanen, Andriorum coloniam, ad ipsam fossam, mare versus, quod Eubœam spectat; et alias, Thyssum, et Cleonas, et Acrothoos, et Olophyxum, et Dion; quæ a promiscuis barbarorum bilinguium gentibus habitantur. Quinetiam exigua quædam gentis Chalcidicæ pars *illic* inest: sed maxima pars est Pelasgica, ex illis Tyrrhenis, qui

Lemnum et Athenas quondam incoluerunt, et Bisaltica, et Crestonica, et Edonica. Habitant autem in parvis oppidulis. Harum pleræque ad Brasidam defecerunt: sed Sane, et Dion *ipsi* restitit. et *ideo Brasidas* illic habens stativa, regionem ipsarum vastabat.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
330.

110. Sed cum imperata facere nollent, continuo castra movit adversus Toronam Chalcidicam, quam Athenienses tenebant. Ipsumque pauci quidam, qui urbem dedere parati erant, accersierant. Et cum eo pervenisset, dum adhuc nox esset, jam circa primum diluculum, cum exercitu consedit ad Castoris et Pollucis templum, quod ab urbe tribus ferme stadiis distat. Atque cæteris quidem Toronæis, qui in urbe erant, et Atheniensibus, qui ibi præsidio erant, ejus adventus erat ignotus; sed qui cum eo de urbis proditione egerant, cum eum venturum essent scirent, et aliquot ex ipsis ad eum clam accessissent, ipsius adventum observabant. Cum autem eum jam adesse sensissent, ad se deduxerunt septem viros, qui nulla alia arma præter pugiones habebant. Tot enim duntaxat ex viginti viris, quibus primum negotium datum fuerat, ingredi non dubitarunt: (Lysistratus vero Olynthius ipsos ducebat) qui cum per murum ad mare vergentem furtim essent introgressi, et in summam arcem (urbs enim in colle sita erat) ascendissent, milites præsidarios, qui in ea erant, interfecerunt; et portulam, quæ Canastræum versus erat, perfregerunt.

111. Brasidas vero cum cæteris quidem copiis aliquantulum progressus, quiescebat: sed centum peltatos præmisi, ut, simul ac portæ aliquæ apertæ fuissent, et signum, de quo inter eos convenerat, sublatum fuisset, primi irrumperent. Atque hi quidem, cum mora fieret, et mirarentur, paulatim ad urbem accedebant. Toronæi vero, qui cum *Brasidæ militibus jam* ingressis in urbe rem adornabant, cum portulam perfregissent, et portas, quæ ad forum ducebant, diffracto vecte aperuissent, primum quidem quosdam per portulam circumductos introduxerunt, ut oppidanos, rerum, quæ gerebantur, prorsus ignaros, et a tergo et ab utroque latere repente aggressi terrerent. Deinde vero ignis signum, quod conductum fuerat, sustulerunt; et per portas, quæ ad forum ducebant, jam reliquos peltatos receperunt.

112. Brasidas autem signo, de quo inter ipsos convenerat, conspecto, cursu contendit, cum suis copiis excitatis, quæ clamore simul sublato metum ingentem oppidanis incusserunt. Atque alii quidem protinus per portas irrupe-

Bel.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
231.

runt; alii vero per trabes quadrangulares, quæ muro collapsæ, qui reficiebatur, ad saxa tollenda erant appositæ. Brasidas igitur, totaque multitudo confestim ad superiorem ac eminentiorem urbis partem se convertit, quod eam a summo et prorsus occupare vellet. Reliqua vero multitudo per omnes partes nullo discrimine discurrebat.

113. At Toronæorum, dum urbs caperetur, major quidem pars rerum ignara tumultuabatur, *et vehementer trepidabat*. proditionis vero autores, et quibus hæc placebant, statim se conjunxerunt cum iis, qui ingressi erant. Athenienses vero (erant enim gravis armaturæ milites ad quinquaginta, qui in foro dormiebant) cum hoc sensissent, aliquot quidem ipsorum, qui in eorum manus inciderant, cæsi sunt, reliqui vero, partim itinere pedestri, partim ad duas naves, quæ excubias agebant, fuga se recipientes, evaserunt in Lecythum, præsidium, quod ipsi tenebant, occupata arce, quæ angusto Isthmo ad mare intercepta erat. Confugerunt autem ad eos, et Toronæorum, quotquot eorum erant studiosi.

114. Cum autem dies jam illuxisset, et urbs constanter teneretur, Brasidas Toronæis quidem, qui ad Athenienses confugerant, et cum ipsis erant, per caduceatorem edixit, ut, quisquis vellet, ad sua egressus, sine metu in civitate ex patriis institutis viveret. Athenienses vero, caduceatore ad eos misso, accepta fide, et sua aboportantes, Lecytho, quippe quod Chalcidensium esset, exire jussit. Illi vero se quidem *locum* non deserturos dixerunt: sed tamen postularunt, ut sibi per unius diei spatium ad suorum cadaverum suscipienda fidem daret. Hic vero fide publica interposita duos *dies ipsis* concessit. His autem *diebus* et ipse vicina ædificia firmavit, et Athenienses sua. Et concilio Toronæorum coacto, iisdem verbis apud ipsos, quibus et apud Acanthios, est usus: "non esse æquum, eos, qui secum de urbe dedenda transegiissent, existimari aut *cæteris* deteriores, aut proditores esse. nec enim pecuniis inductos hoc fecisse, ut civitatem in servitutem redigerent, sed publici commodi causa, ut eam in libertatem vindicarent: nec *æquum* esse, eos, qui participes non exstitissent, existimare se non iisdem *bonis* fruituros, *quibus illi, quorum opera urbs dedita fuisset*. se enim *eo* venisse *dicebat* non ad perdendam civitatem, aut aliquem privatum. Idcirco autem se edictum proposuisse illis, qui ad Athenienses confugerant, quod *eos cæteris* haud deteriores censeret, ob amicitiam, quæ ipsis cum illis intercessisset. neque se existimare ipsos, ubi periculum fecerint ipsorum Lacedæmoniorum, minus

benevolos ipsis fore: sed multo magis, quanto magis se viros æquos præstant. Jam vero illos propter imperitiam, quod *Lacedæmoniorum, ipsorumque fidei nullum periculum adhuc fecissent*, territos fuisse dicebat. Omnes autem hortabatur, ut *animis* se præpararent ad societatem constanter tuendam, et ad omnium eorum, quæ jam posthac peccarent, culpam sustinendam. nam quod ad res præteritas attineret, ^c nulla injuria se affectos esse, sed illos potius ab aliis potentioribus; et si quid *sibi* fuissent adversati, veniam *ipsis* esse dandam.

Deil.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88 I.
U. C.
Varr.
331.

115. Hic igitur, cum hæc dixisset, eosque bono animo esse jussisset: ubi fidei datæ tempus præterit, Lecythum oppugnare cœpit. Athenienses vero e munitione parum firma, et ex ædificiis pinnas habentibus sese defendebant. Et unum quidem diem propulsarunt. Postridie vero, cum adversarii machinam ipsis essent admoturi, ex qua ignem in ligneas munitiones injicere in animo habebant; cumque exercitus jam accessisset ad eam partem, ad quam potissimum *Athenienses* machinam ab ipsis admotum iri putabant, et qua *munitio* maxime expugnari poterat, ligneam turrim ædificio impositam *ei* opposuerunt, et multas aquæ amphoras, et dolia, et ingentia saxa *eo* comportarunt. multique mortales *illuc* ascenderunt. Ædificium autem, quod onus suscepisset gravius, quam quod sustinere posset, repente disruptum est; editoque ingenti fragore, Athenienses quidem, qui prope erant, et rem cernebant, majore dolore, quam metu affecit. Qui vero procul aberant, præcipue vero remotissimi quique, existimantes, munitionem ab illa parte jam esse captam, fuga ad mare et ad naves contenderunt.

116. Brasidas vero, cum animadvertisset, ipsos *propugnaculi* pinnas deseruisse, et videret id quod acciderat, cum suis copiis irruens, munitionem confestim capit; et quotquot in ea deprehendit, interfecit. Tunc Athenienses quidem, cum hoc modo locum illum deseruissent, navigiis navibusque Pallenen se receperunt. Brasidas vero (nam in *Lecycho* erat Palladis templum, et, cum eam esset oppugnaturus, per præconis vocem edixerat, se triginta argenti minas ei daturum, qui primus murum conscendisset) ratus illum locum aliqua alia quam humana ratione captum, cum illas triginta minas Dææ ad templum *ædificandum* dedit, tum etiam eversa *Lecycho*, eaque refecta, totum ejus solum

^c Se injustos non fuisse, sed potius istos, quibus fortioribus paruissent etc.
Valla. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
334.
Post
Mart.
24.
Sub
Anem
an. 8.

illi dicavit. Atque hic quidem reliquum hyemis tempus consumsit tum in locis, quæ tenebat, stabiliendis, tum in clandestinis consiliis ineundis, quibus alia in suam potestatem redigeret. Hac autem hyeme exacta, octavus belli annus excessit.

117. Ineunte autem sequentis æstatis vere, Lacedæmonii et Athenienses statim annuas inducias fecerunt: Athenienses quidem, quod existimarent, Brasidam nullam præterea suorum *sociorum* civitatem ad defectionem faciendam amplius impulsurum, priusquam ad bellum se per otium comparassent; simul etiam, si res sibi feliciter succederet, se compositionem diuturniorem facturos: Lacedæmonii vero, quod putarent Athenienses ea metuere, quæ reapse metuebant, datoque malorum ac miseriarum laxamento, ubi *pacis* periculum fecissent, majore compositionis faciendæ desiderio flagituros, sibi que restitutis viris, quos *in insula Sphacteria ceperant*, ad pacem vel diuturniorem faciendam promtiores futuros. Plurimi enim faciebant suos cives recuperare, dum Brasidas adhuc rem feliciter gereret. Nam si ipse majores progressus fecisset, et res æquasset, futurum erat, ut his quidem *suis civibus* privarentur, cum illis vero *Atheniensibus* æquis viribus certantes, belli fortunam periclitarentur, illosque fortasse vincerent. Induciæ igitur inter ipsos ipsorumque socios factæ sunt, in hæc verba.

118. "Quod ad templum atque oraculum Apollinis Pythii attinet, nobis placet, ut qui velit, sine fraude et sine metu ex patriis ⁴ institutis eo utatur. Atque Lacedæmoniis quidem, eorumque sociis, qui adsunt, hæc placent. Dixerunt autem, se Bæotis et Phocensibus *hoc* pro virili parte persuasuros, caduceatore *ad ipsos* misso. Quod vero attinet ad Dei pecuniam, operam dare *placet*, ut fontes comperiamus, patriis institutis utentes *utrique*, et nos et vos, et ex aliis, quicunque voluerint, omnes patriis institutis utentes. De his igitur placuit Lacedæmoniis, cæterisque eorum sociis (si Athenienses pacem faciant) ut utrique in suo maneant, retinentes *ea*, quæ nunc habemus. hi quidem *Lacedæmonii* in Coryphasio inter Buphradem et Tomeum manentes. hi vero *Athenienses* in Cytheris, ita ut neutri cum alteris societate sese permisceant, neque nos cum ipsis, neque ipsi nobiscum commercium habeant. Qui vero sunt in Nisæa et Minoa, ne transcant viam, quæ est a Pylis ad Nisi *sacellum* et ad Neptuni delubrum, et a Neptuni delubro ad pontem, qui Minoam

⁴ Consulant, ad patrium quisque ritum. *Valla. Huds.*

spectat. Neque Megarenses eorumque socii hanc viam transeant, * et insulam, quam Athenienses ceperunt, neutrique cum alteris ultro citroque commercium habeant: eaque Megarenses retineant, quæcunque in Trœzene nunc habent, et de quibuscunque inter ipsos et Athenienses convenit. † utque mari utantur cum per omnes agri sui partes, tum per eas, quæ ad ipsorum socios pertinent. Item ut Lacedæmonii eorumque socii navigent navi non longa: sed alio navigio, quod remis agatur, et ad quingentorum talentorum pondus vehat. Item ut caduceatori, et legatis, eorumque comitibus, quotcunque *ipsis* placuerit belli finiendi et controversiarum causa, in Peloponnesum aut Athenas euntibus ac redeuntibus, terra marique fœdera sint. Interea vero neutri transfugas, aut liberum, aut servum recipiant. Item ut et a vobis apud nos et a nobis apud vos causa dicatur ex patriis institutis, ut controversiæ jure, sine bello dirimantur. Atque Lacedæmoniis quidem eorumque sociis hæc placent. Quod si quid aut honestius, aut justius his esse vobis videtur, Lacedæmonem profecti docete. nihil enim eorum, quæ justa esse demonstraritis, aut Lacedæmonii, aut eorum socii recusabunt. Qui autem *eo* proficiscuntur, proficiscantur cum *absoluta rei arbitrato suo transigendæ* autoritate, quemadmodum vos quoque nos *facere* jubetis. Hæc autem fœdera ad annum durabunt. *ita* placuit populo. Senatores Acamantidis tribus Prytanes erant, Phænippus scribe erat, Niciades Epistates. Laches pronuntiavit, Quod felix faustumque sit Atheniensi populo, inducias fieri, prout Lacedæmonii, eorumque socii consentiunt. Et *magistratus* inducias annuas esse coram populo spoponderunt. Harum autem initium fieri ab hoc die, qui est decimus quartus mensis Elaphebolionis. Hoc interim tempore utrorumque legatos, atque caduceatores, invicem adeuntes, tractare qua ratione bellum sedari possit. Concione autem ab imperatoribus et Prætoribus advocata, primum populum Atheniensem de pace consultare, prout *ad ipsum* legatio de bello sedando venerit. Et primo quoque tempore legatos, qui aderunt, factis induciis apud populum spondere, se annum integrum induciarum conventis staturos.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
33½.

Mart.
22.

* Et insulam habentes, quam Athenienses ceperunt; neutrique etc. *Valla*. Insulamque, quam ceperunt, retineant Athenienses; neutrique etc. *Acacius*. *Huds.*

† Marique uti, quocunque placuerit, vel ad sua ipsorum, vel ad sociorum ire. *Valla*. Mari, ut aut suæ aut sociorum res postulabunt, utantur. *Acacius*. Marique libere utantur, tum qua suæ ditionis, tum qua sociorum agrum alluit. *Hobbesius*. *IDEM*.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
334.

119. Atque hæc sunt pacta et conventa, quæ inter Lacedæmonios et Athenienses ac utrorumque socios facta, ac de communi utrorumque sententia jurata fuerunt, Gerastii apud Lacedæmonios mensis die duodecimo. Horum autem pactorum et conventorum autores ac *sponsors* exstiterunt ex Lacedæmoniis isti, Taurus Echetimidæ, Athenæus Pericleidæ, Philocharidas Eryxidaidæ. Ex Corinthiis, Æneas Ocytæ, Euphamidas Aristonymi. Ex Sicyoniis, Damotimus Naucratis, Onasimus Megacelis. Ex Megarensibus, Nicasus Cecali, Menecrates Amphidori. Ex Epidauriis, Amphias Eupæidæ. Ex Atheniensibus Imperatores, Nicostratus Diotrephis, Nicias Nicerati, Autocles Tolmæi *filius*. Atque hæc quidem induciæ factæ sunt, et quamdiu durarunt, *utrique* in colloquium de rerum majorum fœderibus perpetuo venerunt.

Bell.
Pelop.
an. 8.
exeunte.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
331.

120. Per hos autem dies, quibus *alteri ad alteros* adibant, Scione apud Pellenen civitas ab Atheniensibus ad Brasidam defecit. Scionæi autem se Pellenenses quidem esse dicunt, ex Peloponneso *oriundos*; sed suos majores, cum a Troja navigarent, ^atempestate, qua Achivi jactati fuerunt, in eum locum delatos fuisse, ibique sedes posuisse. Cum autem illi defecissent, Brasidas noctu Scionem trajecit, ^b triremi quidem socia præeunte, ipse vero celoce vectus eminus *eam* sequens, ut, si forte in aliquod navigium *sua* celoce majus incideret, triremis opem ipsi ferret: si vero alia pari magnitudine triremis advenisset, existimabat *illam* non recta venturam contra minus *navigium*, sed contra triremem, et se interea salutis suæ consulturum. Cum autem *eo* trajecisset, et Scionæorum concionem advocasset, eadem *ibi* dixit, quæ et Acanthi, et Toronæ. Addebat præterea, ipsos maxima laude dignos esse, qui, cum Pellene in Isthmo ab Atheniensibus Potidæam tenentibus sit intercepta, cumque nihil aliud sint, quam insulani, tamen sua sponte ad libertatem transierint, neque per ignaviam expectarint, ut sibi necessitas imponeretur, qua manifestum domesticum bonum sequi cogerentur. Hoc autem *argumento* esse, ipsos vel ad quodvis aliud summum discrimen fortiter subeundum paratos fore, si res ex animi sententiâ constituentur: ac re vera se fidelissimos Lacedæmoniorum amicos illos existimaturum esse, et aliis honoribus affecturum.

121. Scionæi autem hujus verbis elati sunt, omnesque pariter animis confirmati, vel illi, quibus ante res, quæ ge-

^a Tempestate, qua Achivi usi sunt etc. *Valla.* Huds.

^b Præeunte officii gratia trireme etc. *Valla.* Idem.

rebantur, minime placebant, et bellum alacriter ferre constituerunt, et Brasidam cum aliis rebus honorifice acceperunt, tum etiam publice quidem aurea corona redimierunt, ut Græciæ liberatorem, privatim vero tæniis coronabant, et ad ipsum ut ad athletam victorem officii causa accedebant. Ille vero confestim, quodam non magno præsidio apud ipsos relicto, retro abiit. Nec multo post exercitum majorem eo trajecit, quod Menden et Potidæam cum ipsis tentare vellet: existimans et Athenienses ad opem ipsis ferendam venturos, quippe quod insulam incolerent, eosque antevertere cupiens. Quin etiam nonnullos in his civitatibus ad prodicionem sollicitabat. Atque ille quidem has civitates aggressurus erat.

Bel.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
88. f.
U. C.
Varr.
334.

122. Sed interea ad eam veniunt cum triremi, qui inducias renuntiarent, ex Atheniensibus, Aristonymus, ex Lacedæmoniis, Athenæus. Atque exercitus quidem Toronam reversus est. Legati vero conventa Brasidæ renunciarunt. Universi autem Lacedæmoniorum socii, qui in Thracia erant, res gestas comprobarunt. Aristonymus autem cæteris quidem assentiebatur; sed Scionæos, quos ex dierum supputatione post initas inducias defecisse animadvertibat, foederis participes fore negabat. Brasidas vero contra multis verbis affirmabat, *Scionem prius defectionem fecisse*, nec urbem dimittere volebat. Cum autem Aristonymus hæc de ipsis *Scionæis* Athenas renunciasset, Athenienses ad bellum Scionæ confestim inferendum animis erant parati. Lacedæmonii vero, legatis ad Athenienses missis, dicebant ipsos foedera violaturos, *si bellum Scionæis inferrent*, urbemque *Scionam* sibi vendicabant, fidem Brasidæ habentes. Et parati erant ad iudicio de ipsa disceptandum. Illi vero iudicio quidem *controversiam committere, et rem in discrimen adducere, ac periclitari* nolebant, sed primo quoque tempore bellum *Scionæ* inferre volebant: irati, quod jam vel insularum incolæ a se defectionem sibi faciendam censerent, terrestri Lacedæmoniorum potentia nihil ipsis in rebus maritimis profutura freti. Et profecto, quod de defectione dicebatur, magis verum erat, quam vel ipsi Athenienses censerent. Nam Scionæi duobus post factas inducias diebus defecerant. Confestim autem in Mart. Cleonis sententiam decretum fecerunt de expugnandis occi- 26. anni dendisque Scionæis; et a cæteris belli partibus abstinentes, 8. ad hanc unam se converterunt, et ad hoc peragendum se præparare coeperunt.

† Cætera omittentes etc. Falla. Huns.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
334.
Ante fin.
anni 8.

123. Interea vero Mende urbs, quæ erat sita in Pallene, Eretriensium colonia, defecit. Brasidas autem ipsos *Mendæos in fidem suam* recepit, non existimans, se injuste facere, quia Mendæi induciarum factarum tempore aperte et sine proditione deditionem fecerant. Habebat enim et ipse, quod vicissim crimini daret Atheniensibus de fœderibus violatis. Quamobrem etiam Mendæi *hoc facere* magis sunt ausi, tum quia propensum Brasidæ animum videbant; et ex ipsa Scione conjecturam facientes, quia *Brasidas eam* non prodebat, ¹ tum etiam, quia, qui *prodicionem* cum ipsis moliebantur, quamvis pauci essent, tamen (quia rem semel susceptam, quam tunc peracturi erant, amplius intermittere nolebant; sed sibi ipsis metuebant, ne patierent,) plebem præter *omnium* opinionem superaverant. Athenienses autem, cum protinus *hæc* acceperant, multo magis irritati, se adversus utramque civitatem instruebant. Brasidas vero, cum infestum ipsorum classis adventum expectaret, Scionæorum et Mendæorum liberos et conjuges in Chalcidicam Olynthum subduxit. Et ad ipsos *præsidii causa* misit quingentos gravis armaturæ milites Peloponnesios, et trecentos peltatos Chalcidenses, cum Polydamida *ipsorum* universorum præfecto. Atque hi quidem, quod Athenienses propediem adfuturos expectarent, res suas communiter adornabant.

An. 9.
post
Apr. 9.

124. Brasidas vero et Perdiccas interea copiis conjunctis bellum Arrhibæo rursus ad Lyncum intulerunt. Et duxerunt, hic quidem, copias Macedonum, quibus imperabat, et Græcorum in *Macedonia* habitantium milites. Ille vero, præter Peloponnesiorum reliquias, quas illic habebat, Chalcidenses, et Acanthios, et ex aliis *populis*, pro cujusque facultate ac *potentia*. Universarum autem Græcarum copiarum erant fere tria millia. Equites vero universi, qui sequebantur, Macedonum cum Chalcidensibus, erant paulo ¹ pauciores quam mille. Et barbarorum alia manus permulta. Cum autem in Arrhibæi *regionem* irrupissent, et Lyncestas castra sibi opposita habentes invenissent, ipsi quoque castra *illis* opposita fecerunt. Cum autem pedites quidem utrinque collem haberent, *in quo consederant*, planities vero *inter utraque castra* interjaceret, equites in eam decurrentes, utrinque primum equestre proelium commiserunt. Deinde vero Brasidas et Perdiccas, cum Lyncestarum gravis armaturæ milites cum equitibus ex *suo* colle

¹ De loci hujus interpretatione videbis Annot. HUDS.

¹ Circiter mille. VALL. IDEM.

priores processissent, et ad proelium committendum essent parati, et ipsi vicissim suas copias adversus eos produxissent, conflixerunt, et Lynceſtas fugarunt. Et multos quidem interfecerunt, cæteri vero in editiora loca diffugientes, *ibi* quiescebant, et ab armis abstinebant. Postea vero, Brasidas et Perdiccas erecto tropæo biduum triduumve substiterunt, opperientes Illyrios, qui, a Perdicca mercede conducti, venturi erant. Deinde Perdiccas *quidem* adversus Arrhibæi pagos progredi, neque subsidere *tempusque terere* volebat. Brasidas vero de Mende sollicitus, tum ne, si prius, *quam ipse eo pervenisset*, Athenienses infesta classe *illuc* appulissent, aliquam cladem acciperet, tum etiam quod Illyrii non adessent, non *ad progrediendum*, sed ad regrediendum potius erat animo paratus.

Bell.
Pelop.
an 9.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
331.

125. Interea vero, dum ipsi inter se contenderent, nunciatum est, Illyrios, etiam prodito Perdicca cum Arrhibæo se conjunxisse. Quare, cum utrique propter ipsorum metum, quod essent homines bellicosi, recedere jam placeret: sed propter contentionem nihil certi constitutum esset, quando inde discedendum esset, cumque nox intervenisset, Macedones quidem et barbarorum multitudo, subito timore perculti (id quod magnis exercitibus contingere consuevit, qui incertis de causis sæpe animis consternantur) et existimantes, longe plures *hostes* contra se venire, quam *reapse* veniebant, ac jamjam adfore, se in repentinam fugam conjicientes domum tendebant. Et Perdiccam, qui *fugam ipsorum* initio non senserat, ubi rescivit, antequam Brasidam videret, et *rem cum ipso communicaret* (alter enim ab altero castra valde procul habebat) *illinc* ocius abire cœgerunt. Brasidas vero simul ac dies illuxit, cum animadvertisset, Macedones jam discessisse, et Illyrios ac Arrhibæum contra se venturos, ipse quoque gravis armaturæ militibus in agmen quadratum coactis, et levis armaturæ militibus in medium *agmen* receptis, *illinc* recedere cogitabat. Juniores autem disposuit ad excursions facienda, siqua *hostes* ipsos invaderent. Ipse vero cum delecta trecentorum manu in animo habebat, postremum et *in novissimo agmine subsistens*, primis quibusque adversariorum impressionem in suos facturis resistere, eosque propulsando se subducere: et antequam hostes appropinquarent, pro facultate, quam ipsi temporis angustiae dabant, suos milites *ad rem fortiter gerendam* adhortatus est, his verbis:

126. " Nisi ego suspicarer, viri Peloponnesii, terrore vos esse percultos, tum quod derelicti simus, tum etiam

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
334.

quod barbari, iique magno numero contra nos veniant, non ita vos docerem pariter ac adhortarer. jam vero quod ad nostrorum desertionem et ad hostium multitudinem attinet, vobis, quæ maxima sunt, brevi admonitione et adhortatione persuadere conabor. Vos enim in rebus bellicis strenuos esse convenit, non semper propter sociorum præsentiam, sed propter virtutem vobis insitam; nec aliorum multitudinem extimescere; quippe qui venitis ex ejusmodi rebus publicis, in quibus non multi paucis, sed potius pauciores pluribus imperant; qui nulla alia ratione principatum sunt adepti, quam quod *hostes* præliando superarint. Barbaros autem (quos propter imperitiam, *quod eorum nullum periculum adhuc feceritis*, nunc formidatis) cum ex iis, quæ in Macedonum gratiam in prælio ante cum ipsis commisso fecistis, tum ex iis, quæ ego partim conjectura, partim fama intelligo, scire debetis non fore formidabiles, *ac proinde nequaquam extimescendos*. Quotquot enim *hostes* re vera sunt infirmi, et tamen roboris speciem habent, si vera de illis experientia accedat, *et ipsorum infirmitas explorete, facto periculo, cognoscatur*, adversarios magis confirmant. Quibus vero aliqua fortitudo constanter adest, si quis *eam* ante non noverit, in eos audacius feratur. Isti vero, antequam prælium ineant, illis sunt formidabiles, qui ipsos nondum sunt experti. Nam ipso multitudinis aspectu sunt terribiles, et vociferationis magnitudine sunt intolerabiles. Et inanis illa armorum concussio quandam minarum significationem habet. Sed *hujusmodi homines* in ipso conflictu adversus eos, qui res istas *fortiter* sustinent, haud tales se præstant, *quales ante congressum esse videbantur*. Cum enim nullum ordinem habeant, *nullamque militarem disciplinam servant*, haudquam eos pudebit locum deserere, *si ab hostibus preman- tur*. Et cum fuga æque honesta et gloriosa ipsis videatur atque *hostium* aggressio, nullum etiam fortitudinis examen *apud ipsos* habeatur. Pugna autem, in qua unusquisque rem arbitrato suo gerit, cuivis etiam salutis servato decoro quærendæ occasionem facillime præbeat. Tutius autem existimant, nos *eminus* et sine periculo terrefacere, quam nobiscum ad manus venire. Nam *si manus nobiscum conserere tutius esse duxissent, quam eminus nos terrere, profecto jam* illa potius, quam ista ratione usi essent. Denique quicquid terroris hactenus *vobis* ab ipsis incussum est, manifeste videtis re quidem ipsa leve esse; sed aspectu tantum et auditu terrorem *vobis* incutere. Quem *inanem* terrorem, ac impressionem ingruentem si sustinueritis, et,

quum tempus fuerit, servata militari disciplina ordinibusque servatis, retro vos subduxeritis, et in loca tuta citius pervenietis, et cognoscetis in posterum hujusmodi turbas, illis quidem, qui primum *ipsarum* impetum sustinuerint, "inani minarum strepitu fortitudinem ante conflictum eminus ostentare: illis vero, qui ipsis cesserint, animi strenuitatem extra periculum positas, præcípites demonstrare, *cedentium* tergis instantes, *ipsorumque vestigia persequentes*."

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
33½.

127. Brasidas suos his verbis adhortatus, exercitum pedetentim reducebat. Barbari autem, hoc animadverso, magna vociferatione ac tumultu ingrucebant, existimantes eum fugere, et a se, ubi ipsum assequuti fuissent, interfectum iri *sperantes*. Sed cum et excursores, quacunque *barbari* impressionem facerent, ipsis occurrerent, *ac resisterent*, et ipse cum delecta *trecentorum* manu *ipsos* invadentes sustineret, ac præter *ipsorum* opinionem, adversus primum impetum restitissent, et cum deinceps ipsorum quidem irruentibus impetum exceptum propulsarent, ipsis vero cessantibus *nec ullam impressionem facientibus* pedem referrent, tunc vero plerique barbarorum a Græcis, qui cum Brasida in locis patentibus erant, *ulterius persequendis* abstinuerunt: sed cum quandam *suarum copiarum non magnam* partem reliquissent, "quæ ipsos *abeuntes* insequeretur ac aggredederetur, cæteri cursu contenderunt in fugientes Macedones, quorum ut in quemque incidebant, eum trucidabant. Et angustas fauces inter duos colles sitas, qua patet aditus in Arrhibæi *fines*, ocius præoccuparunt, quia sciebant, nullam aliam esse viam, qua Brasidas *domum cum suis copiis* se recipere posset. Ipsumque jam appropinquantem in ipsis transitus angustiis, ut intercepturi, circumstant.

128. Ille vero, hac re cognita, trecentis illis, quos secum ducebat, præcepit, ut in eum collem, quem facilius a se captum iri putabat, cursu contendentes, quanta maxima quisque celeritate posset, nullo ordine servato, barbaros jam contra se venientes illinc deturbare conarentur, priusquam major numerus *barbarorum*, qui suos circumvenire statuerant, eo conflueret. Atque illi quidem eos, qui in colle erant, impressione *in eos* facta superarunt, atque reliquos Græcorum exercitus in eum *collem* jam facilius ibat. Nam barbari territi sunt, suis illic in fugam versis, et ex

" Ostentare robur minabundas ac cunctabundas. *Valla.* Huds.

" Quæ illas insequens manus consereret, cæteri. *Steph.* IEDM.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
334.

editiore loco pulsus. nec ulterius *Græcos* sunt persequuti, quos eos in *agri amici* confiniis jam esse, et evasisse arbitrarentur. Brasidas autem, ubi loca superiora nactus est, iter tutius faciens, eodem die *primum pervenit Arnissam, quæ Perdiccæ imperio paret. Ipsique milites irati, quod Macedones priores recessissent, ut in quæque incidebant inter eundum, vel plaustra boum, quæ ad ipsos pertinebant, vel sarcinas, si quæ deciderant, (ut in nocturno et pavoris pleno receptu contigiisse credibile erat) illa quidem concidebant, solventes, illas vero sibi vendicabant. Atque hinc primum Perdiccas Brasidam hostem judicavit, et in posterum animo concepit odium in Peloponnesios, non consuetum illud quidem, propter Athenienses, quos *oderat*: sed propter sua necessaria commoda *ab ipsis* alienatus, operam dabat, ut quoquo modo quamprimum cum illis quidem compositionem faceret, ab his vero dissociaretur.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
331.
Post
Apr. 9.
ante fin.
Aug.
vel init.
Sept.

129. Brasidas vero ex Macedonia Toronen reversus, offendit Menden ab Atheniensibus jam occupatam. Ibi que subsidens, in Pallenem quidem propter virium imbecillitatem ad opem *Mendæ* ferendam tunc se trajicere non posse ducebat: sed Toronen præsidio tuebatur. Nam sub idem tempus, quo res apud Lyncum gestæ fuerunt, Athenienses navalem expeditionem adversus Menden et Scionen susceperunt, ad quam se prius accingebant, cum quinquaginta navibus, quarum decem erant Chisæ, et cum mille gravis armaturæ militibus de suis popularibus, et sexcentis sagittariis, et mille Thracibus mercede conductis, aliisque peltatis, quos illinc ex suis sociis collegerant. Illis autem præerat Nicias Nicerati, et Nicostratus Diotrephis *filius*. Cum autem a Potidæa cum classe solvissent, et ad eam partem appulissent, ubi erat Neptuni templum, adversus Mendæos contenderunt. Ipsi autem *Mendæi*, et Scionæorum trecenti, qui *Mendæis* opem tulerant, et Peloponnesiorum auxiliarii milites, qui universi erant septingenti gravis armaturæ milites, et Polydamidas ipsorum dux, extra urbem in colle natura munito castra posuerant. Et Nicias quidem cum centum et viginti Methonæis leviter armatis, et delectis sexaginta gravis armaturæ militibus Atheniensibus, omnibusque sagittariis, quos secum ducebat, per quandam collis semitam ad ipsos accedere conatus, et ab ipsis vulneratus, deturbare non potuit. Nicostratus vero, cum alio itinere, quod longo distabat

* Arnissam, primum ditionis Perdiccæ oppidum, pervenit. etc. *Acænes*. Huds.

intervallo, cum omni reliquo exercitu collem accessu difficilem subiisset, vehementissime trepidavit, parumque abfuit, quin totus Atheniensium exercitus vinceretur. Atque eo quidem die, quod Mendæi eorumque socii loco non cessissent, Athenienses *illinc* digressi, castrametati sunt. Mendæi vero, cum nox advenisset, in urbem abierunt.

Roll.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 1.
U. C.
Varr.
331.

130. Postridie vero Athenienses quidem classe circumvecti ad eam partem, quæ Scionen spectabat, et suburbana ceperunt, totumque diem illum in *ejus* agro vastando consumserunt, nemine contra prodeunte. Erat enim et non-nihil seditionis intra urbem. Illi vero trecenti Scionæi proxima nocte domum abierunt. Postridie vero Nicias quidem uno eodemque tempore cum dimidio copiarum ad confinia progressus, Scionæorum agrum vastavit. Nicostratus vero cum reliquis *copiis*, a superioribus portis, qua Potidæam itur, urbem obsedit. Polydamidas vero (forte enim ad hanc urbis partem intra muros erat militum armorum agmen) eos ut ad prælium instruebat, et Mendæis suadebat, ut eruptionem facerent. Et cum quidam e populo seditiose ipsi contradixisset, nec eruptionem faciendam, nec prælio opus esse *affirmans*: cumque, simul ac *ipsi* contradixisset, ab ipso manu pertractus ac perturbatus fuisset, populus ira protinus incensus, sumtis armis tendit cum in Peloponnesios, tum in eos, qui cum ipsis contra se egerant. Impetuque *in eos* facto, in fugam vertit, tum ob repentinum certamen, tum ob metum Atheniensium; quibus portæ fuerant apertæ. Existimabant enim *Peloponnesii*, ex aliquo compacto hanc impressionem *ab illis* in se factam esse. Atque illi quidem, quotquot statim cæsi non fuerunt, in arcem confugerunt, quam ipsi vel antea tenebant. Athenienses vero (jam enim et Nicias reversus ad urbem erat) cum omnibus copiis irruentes in urbem Mendæi, quippe quæ non ex conventu aperta fuisset, eam ut expugnatam diripuerunt. Et duces vix cohibere potuerunt *suos milites*, quin homines etiam trucidarent. Postea jusserunt Mendæos eodem reipublicæ statu uti, quo consueverant, ita tamen, ut ipsi inter se quæstionem haberent de illis, quos defectionis autores fuisse censuissent. Illos vero, qui in arce erant, muro utrinque usque ad mare ducto circumvallarunt, et præsidium *in eo* imposuerunt.

¹ Eo perturbationis venit, ut parum abfuerit, quin etc. *Valla*. Conternatus est, parumque abfuit, quin etc. *Steph.* *Huds.*

² Igitur Polydamidas (erant in ea parte urbis arma Mendæorum et auxiliorum intra muros reposita) ad pugnam sese parat etc. *Acæchus*. *Idem*.

Beil. Postquam autem Menden in suam potestatem redegerunt, adversus Scionem ierunt.

Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
331.

131. Oppidani vero cum ipsi, tum Peloponnesii, obviam illis progressi, in colle natura munito, ante urbem sito, conederunt: quem nisi hostes occupassent, ipsos circumvallare non potuissent: sed Athenienses eum strenue aggressi, praelioque rejectis iis, qui adversus ipsos venerant, ibi castra posuerunt, et erecto tropæo, se ad urbem circumvallandam parabant. Nec multo post, quum in eo jam opere occuparentur auxiliarii, *Peloponnesiorum* milites, qui in arce obsidebantur, superatis *hostium* custodibus, qui ad mare erant, noctu *Scionem* pervenerunt. Et *ipsorum* plerique per media *Atheniensium* castra ad Scionem posita evadentes, in eam sunt ingressi.

Beil.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 2.
U. C.
Varr.
331.
Ante
Oct. 3.

132. Dum autem Scione circumvallaretur, Perdiccas per caduceatores, quos misit ad Atheniensium duces, compositionem cum Atheniensibus fecit, odio contra Brasidam concepto, propter discessum ex Lynco, quod jam tunc tentare ceperat. Tunc etiam Ischagoras Lacedæmonius exercitum ad Brasidam itinere pedestri deducturus erat. Perdiccas vero, partim quidem Nicia jubente, ut, quando compositionem fecerat, manifestam aliquam constantiæ *fideique suæ* significationem Atheniensibus daret, partim vero quod Peloponnesios in suum *agrum* amplius venire nollet, cum rem Thessalis hospitibus persuasisset, quod primorum hospitio semper uteretur, *Peloponnesiorum* copias, et *bellicum* apparatus impedivit, ita ut Thessalos ne tentare quidem voluerint. Ischagoras tamen, et Aménias, et Aristeus cum ipsi ad Brasidam pervenerunt, a Lacedæmoniis ad res inspiciendas missi, tum etiam adolescentes ex ipsis *Lacedæmoniis* contra leges Sparta *secum* eduxerunt, ut eos civitatibus præficerent, neque *illarum administrationem* quibuslibet permitterent. Et Clearidam quidem Cleonymi *filium* Amphipoli præfecerunt, Epitelidam vero Hegesandri *filium* Toronæ.

Sep-
tembri.

133. Eadem æstate Thebani muros Thespiensium diruerunt, crimini dantes, quod cum Atheniensibus sentirent. Id, quod semper quidem *facere* voluerant: sed tunc oblata occasione facilius *fecerunt*, quod in pugna cum Atheniensibus commissa omnis ipsorum juventutis flos periisset. Templum quoque Junonis eadem æstate Argis crematum est, quod Chrysis sacerdos lucernam quandam vittis admo-

Ante
Oct. 3.

* Jam tum statim rem transigere orsus. *Valla.* Vel potius, *ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίων ἀγῶνος* partes Atheniensium sequi. *Steph.* *Huds.*

visset, et interim somno correpta fuisset. Unde accidit, ut omnia per ejus imprudentiam accensa conflagrarint. Chrysis vero, metuens Argivos, protinus noctu Phliuntem confugit. Illi vero aliam sacerdotem, nomine Phaenidem, ex civitatis instituto constituerunt. Chrysis autem octavum hujus belli annum, et noni sextum mensem attigerat, quum profugit. Et Scione æstate jam extrema penitus circumvallata fuit, et Athenienses, præsidio *illic* adversus eam relicto, cum reliquis copiis domum abierunt.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 2.
U. C.
Varr.
331.
Ante
Oct. 3.

134. Insequenti hyeme Athenienses quidem, et Lacedæmonii quieverunt, *ac ab armis abstinuerunt*, propter inducias. Sed Mantinei, et Tegeatæ, et utrorumque socii ad Laodiceam, quæ est in Orestide, conflixerunt, et victoria anceps exstitit. Nam utrique, cum cornu sibi oppositum in fugam vertissent, tropæum erexerunt, et Delphos spolia miserunt. Cum tamen utrinque multi cæsi fuissent, et æquo Marte pugnatum fuisset, noxque prælium diremisset: Tegeatæ quidem *in eo loco* pernoctarunt, statimque tropæum excitarunt; Mantinei vero ad Bucolionem discesserunt, et postea vicissim *et ipsi tropæum* statuerunt.

Port
Oct. 3.

135. Eadem hyeme abeunte, et vere jam appropinquante, Brasidas Potidæam tentavit. Cum enim noctu *ad eam* accessisset, et scalas *muris* admovisset, hactenus quidem *custodes* latuit. Nam ^{*}cum tintinnabulum præteriiisset, ita demum ad inane *murorum spatium, custodibus vacuum*, antequam ille, qui ipsum *tintinnabulum* alteri traditurus erat, rediisset *eo, unde digressus fuerat*, scalæ admotæ fuerunt. Deinde tamen, cum *custodes* statim *strepitum* sensissent, priusquam *ad murum* accederet, exercitum celeriter retro reduxit, nec exspectavit, donec dies illucesceret. Atque hæc hyems exivit: hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, nonus annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 2.
U. C.
Varr.
332.
Ante
Mar. 29.

† Ut incensa omnia atque flagrantia non sentiret. *Valla.* Ut, occulto incendio omnia conflagrarint. *Steph.* Ut priusquam sentiret, omnia etc. *Acacius.* Huns.

* Nam tintinnabulo allato, sic incassum ante ipsius proditoris reditum admotæ sunt scalæ etc. *Valla.* Potius de interjecto temporis spatio voces *Gr.* videntur intelligendæ: quas tamen *Scholastes* et aliter exponit. Quod autem sequitur, ante proditoris reditum, facit, ut videatur legisse *σπῆλαινα*: quum vera tamen sit lectio, quam habemus, *τῶν παραδιδόστων ἀνδρῶν*, videlicet *τῶν ἀδελφῶν*. *Steph.* IDEM.

LIBER QUINTUS.

SEQUENTI æstate, induciæ, quæ in spatium annum, ad Pythia usque, factæ fuerant, solutæ sunt. Ac per illud induciarum tempus, Athenienses e Delo Delios sum-
Bell. Pelop. an. 10. Olymp. 89. 1. U. C. Varr. 334.
 moverunt, quod existimarent, ipsos, quamvis ob quoddam vetus *piaculi* crimen polluti essent, Deo tamen esse consecratos. Simul etiam sibi restare hanc partem expiationis, quæ a me superius est declarata, qua sublatis defunctorum monumentis, se recte fecisse censuerunt. Atque Delii quidem Atramyttæum in Asia situm, quod Pharnaces ipsis dedit, incoluerunt, prout unusquisque eo proficisceretur.

2. Cleon vero post exactas inducias, cum rem Atheniensibus persuasisset, in Thraciam navigavit, secum ducens mille et ducentos gravis armaturæ milites Athenienses, et trecentos equites, et ex sociis *longe* plures, et triginta naves. Cum autem primum ad Scionen appulisset, quæ adhuc obsidebatur, et cum illinc gravis armaturæ milites ex præsidariis assumsisset, in Colophoniorum portum, a Toronæorum urbe non multum distantem, navigavit. Cum autem illic intellexisset ex transfugis, neque Brasidam Toronæ esse, neque eos, qui intus erant, ad resistendum pares esse, cum exercitu quidem ad urbem itinere pedestri contendit; decem vero naves circummisit, ut *Torones* portum circumveherentur. Ac primum quidem ivit ad munitionem, quam Brasidas urbi circumdederat, quod suburbana includere vellet. et diruta veteris muri parte, unam urbem effecit.

3. Cum autem Athenienses *eam* adorti fuissent, Pasitelidas Lacedæmonius dux, et præsidium, quod *illic* aderat, *ei* succurrens, *hostibus* resistebat. sed cum repelleretur, et simul naves, quæ circummissæ fuerant, in portum circumveherentur, Pasitelidas veritus, ne naves urbem desertam præoccuparent, et munitione capta, *ipse quoque in ea ca-*

^a *Valla pro illis usque ad Pythia (ut sonant simpliciter Græca verba) vertit, quæ ad Pythia usque processerant. Quidam autem iungendo ea Gr. verba cum sequentibus, interpr. perperam, Soluta fuerunt in festo Pythiorum. Steph. Huds.*

peretur, ea relictâ, cursu ad urbem contendit. Sed et Athenienses, qui navibus vehebantur, Toronen^b præoccuparunt, et peditatus cum vociferatione e vestigio insequutus, et simul irrumpens per illam veteris muri partem, quæ diruta fuerat. Et Peloponnesios quidem, ac Toronæos, qui repugnabant, statim interfecerunt: alios vero vivos ceperunt, *inter quos* et Pasitelidam ducem. Brasidas vero profectus est quidem ad opem Toronæ ferendam: sed cum in itinere eam ab hoste captam intellexisset, se illinc recepit, quod quadraginta circiter stadiis ab ea abesset, ita ut hostem prævenire non posset. At Cleon et Athenienses duo tropæa erexerunt, unum quidem, in portu, alterum vero, ad munitionem. et Toronæorum quidem uxores et liberos in servitutem abstraxerunt, ipsos vero, et Peloponnesios, et si quis alius Chalcidensium illic aderat, cunctos ad septingentos numero, Athenas miserunt. Atque Peloponnesii quidem postea, quum fœdus initum est, ab ipsis dimissi fuerunt. cæteri vero facta capitum permutatione, ut singula pro singulis darentur, ab Olynthiis redempti fuerunt. Sub idem tempus Bæoti Panactum Atheniensium castellum per proditionem ceperunt. Cleon autem, præsidio Toronæ imposito, motis inde castris^c Atho classe circumvectus adversus Amphipolin ivit.

4. Phæax vero Erasistrati *filius* cum duobus collegis, ab Atheniensibus missus, in Italiam atque Siciliam legatus sub idem tempus cum duabus navibus transmisit. Cum enim Athenienses, post compositionem *inter Siculos factam*, ex Sicilia discessissent, Leontini multos ad civitatis jus *undique* adscitos admiserunt, et plebs agrum viritim dividere in animo habebat: sed potentes cum hoc sensissent, Syracusanos accersunt, plebemque expellunt. Et illi quidem errantes, quo quemque sors tulit, se receperunt. At potentes, inito cum Syracusanis fœdere, et urbe sua relictâ et vastatâ, Syracusas *migrarunt*, quos civitate donati incoluerunt. Postea vero rursus ipsorum nonnulli, quod præsentem rerum statum non probarent, relictis Syracusis, locum quandam Leontinorum urbis, nomine Phœceas, occuparunt, et Bricinnias. arcem in agro Leontino munitam. Et plebis tunc exsulantis permulti ad ipsos iverunt. Et cum in loca munita sese recepissent, illinc bellum gerere cœperunt. Quibus auditis, Athenienses Phæacem mise-

Bel.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 2.
U. C.
Varr.
363.

^b Præoccuparunt: et insequutus cum vociferatione peditatus, quæ subitus vetus murus erat, irruit, ac statim interemerunt etc. *Valla. Huds.*

^c Atho montem, ut Amphipolin petiturus, circumnavigavit. *Acacius. Idem.*

Bell. runt, si quo modo (adductis suis sociis, qui illic erant,
Pelop. aliisque Siciliensibus, si possent, ad bellum communiter
an. 10. inferendum Syracusanis, qui potentiam sibi comparabant)
Olymp. inferendum Syracusanis, qui potentiam sibi comparabant)
89. 2. populum Leontinum conservarent. Phæax autem, cum
U. G. eo pervenisset, Camarinæis quidem et Acragantinis rem
Varr. persuasit. Sed cum ad Gelam res ei non successisset, ad
332. cæteros nequaquam perrexit, quod intelligeret, se rem
 ipsis non persuasurum. Quare per Siculos Catanam re-
 versus, simul etiam obiter ad Bricinnias profectus, et ad-
 hortatus eos, ut bono essent animo, discessit.

5. Dum autem in Siciliam perveheretur, et rursus *inde*
 reverteretur, egit etiam cum nonnullis Italiæ civitatibus de
 amicitia cum Atheniensibus ineunda. Incidit etiam in
 Locros, qui Messana, quam incoluerant, expulsi fuerant,
in illos nimirum, qui post compositionem inter Siculos
 factam, cum Messanenses seditione laborarent, et eorum
 altera factio Locros accivisset, *eo profecti fuerant*, et cum
 illic habitarent, expulsi tamen fuerant. Messana autem
 in Locrorum potestate aliquandiu fuit. Cum igitur Phæax
 in hos *domum* redeuntes incidisset, eos nulla injuria affecit.
 Locri enim cum ipso egerant de compositione cum Athe-
 niensibus facienda. Soli enim omnium sociorum, quo
 tempore Siculi gratiæ reconciliationem inter se fecerunt,
 cum Atheniensibus fœdus inire noluerunt. Imo vero ne
 tunc quidem, nisi bellum, quod cum Itonensibus et Me-
 læis, finitimis et colonis suis, gerebant, ipsos tenuisset oc-
 cupatos. Et Phæax quidem postea Athenas rediit.

Bell. 6. Cleon vero, qui tunc a Toronæ solvens adversus
Pelop. Amphipolin classe circumvectus fuerat, motis castris ab
an. 10. Eïone, quam belli sedem delegerat; Stagirum Andriorum
Olymp. coloniam invasit, nec cepit, sed Galepsum Thasiorum co-
89. 3. loniam expugnavit. missisque ad Perdiccam legatis, ut ex
U. G. societatis jure cum copiis ad se veniret, aliis etiam in
Varr. Thraciam missis ad Pollen Odomantum regem, qui quam-
332. plurimos Thraces mercede conduxerat, ipse ad Eïonem
exe- hos exspectabat. Brasidas autem, his auditis, ipse quoque
unte. ad Cerdylum castra hostibus opposita fecit. Hic autem
 locus est Argiliorum trans flumen editus, ab Amphipoli
 non procul distans. ⁴ unde omnia prospici poterant. Quare
 Cleon cum suis copiis clam illinc discedere non potuisset
 adversus Amphipolin, quod *tamen Brasidas ipsum ex-*
spectabat facturum, et contemta suorum paucitate, cum

⁴ Erant omnia inde oculis subjecta, ut non posset clam movere exercitum
 Cleon etc. *Acacius.* Huds.

præsentibus copiis *contra se* adscensurum. Simul autem *se ad rem gerendam* apparabat, mille et quingentos Thraces mercede conductos, et Edones omnes, peltatos, ac equites evocans. Habebat præterea Myrciniorum et Cbalciden-
sium, præter eos, qui apud Amphipolin erant, mille pel-
tatos. Universorum autem militum graviter armatorum
summa erat ad duo millia, et trecentos Græcorum equites.
Brasidas igitur cum mille et quingentis ex horum numero
ad Cerdylum castra posuit. Cæteri vero intra Amphip-
polin cum Clearida *duce* instructi fuerunt.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. S.
U: C.
Varr.
382.

7. Cleon vero primum quidem quievit, deinde vero
coactus est facere, quod Brasidas exspectabat. Cum enim
milites diuturnum illud otium moleste ferrent, et repu-
tarent, quale futurum esset illius imperium, quanta cum
imperitia et ignavia conjunctum, adversus tantam *Brasidae*
peritiam et audaciam, præterea se domo invitos discessisse,
ut ipsum sequerentur: *Cleon*, cum rumore istum sen-
sisset, ipsosque, quod in eodem loco desiderent, gravari
nollet, *motis castris copias Amphipolin versus* duxit. Et
usus est eadem ratione, qua et apud Pylum rem feliciter
gesserat, ita ut se aliquid sapere putaret. Neminem enim
contra se ad pugnam proditurum sperabat, sed potius se
adscendere dicebat, ut locum inspiceret; et majorem ap-
paratum exspectabat, non ut firmissimo copiarum præ-
sidio, *si praelium committere* cogeretur, *hostem* superaret, sed
ut urbem maximis copiis undique circumdatam expug-
naret. Profectus igitur, castrisque in colle natura mu-
nito, ante Amphipolin sito, positus, ipse contemplabatur
Strymonis stagna, et qualis esset urbis situs Thraciam
versus. Existimabat autem, se, quotiescunque voluisset,
sine certamine *illinc* discessurum: nullus enim vel supra
muros conspiciebatur, vel portis exibat; omnesque clausæ
erant. Quamobrem etiam existimabat se peccasse, quod
sine machinis *eo* venisset. Urbem enim, quod esset de-
serta, a se captum iri *credebat*.

8. Brasidas vero, simul ac Athenienses castra movisse
cognovit, et ipse descendens e Cerdyllo, Amphipolin in-
travit. Et nullam quidem eruptionem *aperte* fecit, neque
copias *palam* instruxit, quas adversus Athenienses educe-
ret, tum quod apparatui suo diffideret, tum etiam quod
suos impares hosti putaret, non numero (nam propemo-

* Contractos educit, usus eadem ratione, qua apud Pylum: quæ quia
prosperè cesserat, aliquid se sapere opinabatur. *Valla*. Assumptos educit,
usus etc. *Steph*. Castra movit; eadem usus ferocia, quæ quia ad Pylum res
successerat, sapere sibi videbatur. *Acacius*. *Huns*.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
332.

dum pares erant) sed dignitate. (Nam in illa expeditione militabat Atheniensium flos, et Lemniorum ac Imbriorum robur) sed se parabat ad eos dolo aggrediendos. Si enim suorum paucitatem, et vilem armaturam, quam ipsa necessitas ministrarat, hostibus ostendisset, existimabat, se non facilius victorem fore, quam si ab ipsis ante conflictum conspectus non fuisset, neque propter id, quod erat, in ipsorum contemtionem venisset. Brasidas igitur, cum centum et quinquaginta gravis armaturæ milites delegisset, et reliquos Clearidæ ducendos commisisset, repente Athenienses, priusquam abirent, adoriri constituit, quod existimaret, illos non pariter, *sociarum auxiliis* nudatos, a se iterum interceptum iri, si auxilia ad ipsos venissent. Convocatis autem omnibus militibus, quod ipsorum animos confirmare, suumque consilium ipsis aperire vellet, hæc verba fecit.

9. "VIRI Peloponnesii, quod ex eo agro profecti simus, qui propter animi generositatem perpetuo liber est; quod etiam vos Dorienses cum Ionibus prælium commissuri sitis, quibus superiores esse consuevistis, paucis a me declaratum esse sufficiat. Quoniam autem modo *hostes* aggredi statuerim, docebo: ne *rei novitas*, quod cum paucis, non autem cum omnibus, belli fortunam sim periclitaturus, quod virium imbecillitatem videtur indicare, timorem *vobis* incutiat. Conjicio enim hostes, tum contemtionem nostri, tum etiam quod non speraverint quemquam ad prælium contra se proditurum, locum illum conscendisse, et nunc nullis ordinibus servatis ad *locorum* contemplationem se convertisse, et securos esse. Quisquis autem hæc hostium peccata optime animadvertit, et simul pro viribus eos aggreditur, non magis aperte, et acie *palam* contra ipsos instructa, quam pro eo, quod præsens rerum status ac utilitas flagitat, is ut plurimum ex animi sententia rem gerat. Hæc autem belli furta pulcerrimam gloriam habent, quibus quis hostem maxime fallens, amicis maxime prosit. Dum igitur adhuc imparati confidunt, et se subducere potius, (quantum ego conjicere possum ex iis, quæ video) quam remanere cogitant, dum sunt remissis animis, et priusquam animos magis componant, ego quidem cum iis, quos mecum habeo, *eorum discessum* anteverrens, si possim, in medium eorum agmen cursu citato irruam. Tu vero Clearida, mox ubi me jam in eos impressionem

^f Id est: propter suorum paucitatem et vilem armaturam. Hubs.

^g Quos, si auxilia-venirent, non iterum ita solos adiacere posset. *Acacius.*
IDEM.

fecisse conspexeris, atque (ut credibile est) eos terrentem, cum tuis, et Amphipolitanis, aliisque sociis, quos tecum duces, repente portis apertis eruptionem facias, operamque des, ut quam celerrime praelios intersis. (Spes enim est, ipsos sic maxime territum iri. Qui enim *pugnae* superveniunt, sunt hostibus formidabiliores, quam qui *jam* adsunt, et pugnant.) Et cum ipse te virum fortem præbeas, sicuti Spartanum decet; tum etiam vos socii *ipsum* fortiter sequamini, et existimetis boni militis esse, velle, et erubescere, et ducibus obtemperare: atque hodierno die fore, ut aut libertatem conservetis, si rem fortiter gesseritis, et socii Lacedæmoniorum appellemini, aut Atheniensium servi, et quamvis optima conditione vobiscum actum fuerit, ita ut in servitutem non abstrahamini, aut capitali supplicio afficiamini, servitutem *tamen longe* duriores *experiamini*, quam ante tuleritis, cæterisque Græcis impedimento sita, quo minus in libertatem asserantur. Quamobrem et vos rem non ignaviter geratis, animadvertentes, quantis de rebus certamen sit. Et ego ostendam, me eum esse, qui non magis alios officii sui moneam, quam ipse factis præstem eadem, ad quæ verbis illos adhortor.

10. Brasidas autem, cum hæc tantum dixisset, tum sese ad eruptionem cum suis faciendam paravit, tum etiam reliquos, qui cum Clearida erant, ad portas, quæ Thraciæ vocantur, collocavit, ut, quemadmodum constitutum fuerat, eruptionem *et ipsi* facerent. Verum cum ipse *Brasidas* conspectus fuisset, dum de Cerdyllo descenderet, et victimas immolaret circa Palladis templum, quod erat in urbe, quæ extrinsecus manifeste conspici poterat, et *dum* hæc¹ ageret, Cleoni nuntiatur (tunc enim ad *loci* contemplationem processerat) et omnem hostium exercitum in urbe manifeste perspicere posse, et sub portis multa equorum hominumque tanquam exeuntium vestigia apparere. Ille vero, cum hæc audisset, eo perrexit. atque ubi rem vidit, quia prælio decernere nolebat ante auxiliorum adventum, quamvis se abeuntem visum iri putaret, *tamen* uno eodemque tempore et signum receptui dari iussit, et abeuntibus præcepit, ut ita abirent, ut sinistrum cornu præiret, qua sola ratione Eionem versus *ipsis sese* subducere licebat. Sed cum hoc ipsi lentius fieri videretur, ipse dextro cornu converso, et nudato latere, tergoque hostibus dato, exercitum abducere cœpit. Interea vero Brasidas, cum opportunitatem adesse, et Atheniensium castra moveri animad-

Bel.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
332.

¹ Id est, aciem instrueret. Huds.

Bell. vertisset, militibus, quos secum ducebat, aliisque dixit:
 Pelop. "Isti nos non exspectant. Hoc autem ex lancearum ca-
 an. 10. pitumque motu perspicue patet. Qui enim hoc faciunt, ii
 Olymp. invadentes exspectare non consueverunt. Quare nunc ali-
 89. §. quis mihi portas aperiat, quas dictum est, et quam celer-
 U. C. rime eruptionem confidenter faciamus." Atque ipse qui-
 Varr. dem, per illas portas, quæ ad vallum ducebant, perque pri-
 332. mas longi muri, qui tunc exstabat, egressus, cursu conten-
 dit recta per illam viam, ubi nunc per firmissimam illius
 loci munitionem iter facienti tropæum erectum visitur.
 Athenienses autem simul et sua confusione territos, et ip-
 sius audaciam extimescentes, per medium agmen aggres-
 sus, in fugam vertit. Et Clearidas (ut constitutum fuerat)
 eodem tempore per Thracias portas eruptione facta, cum
 exercitu in *hostem* ferebatur. Accidit autem, ut hac ino-
 pinata et repentina eruptione Athenienses utrinque pertur-
 bati trepidarent. Ac sinistrum quidem ipsorum cornu,
 quod erat Eionem versus, quod etiam jam processerat,
 statim divulgum fugere cœpit. Brasidas vero, hoc jam
 fugiente, cum in dextrum impressionem faceret, vulneratus
 est. Atque Athenienses quidem ipsum cadentem non
 animadverterunt: sed qui proximi stabant, sublatum abe-
 portarunt. At dextrum Atheniensium *cornu* magis mane-
 bat. Et Cleon quidem, ita ut principio non manere con-
 stituerat, statim fugiens, et a Myrcinio peltato exceptus,
 ab eo interfectus est. Ejus vero gravis armaturæ milites,
 cum facto globo in colle substitissent, Clearidam bis terve
 irruentem propulsarunt, nec prius cesserunt, quam Myrci-
 niorum et Chalcidensium equitatus et peltati, circumsia-
 tentes atque jaculis petentes, in fugam ipsos verterunt.
 Cum autem sic universus Atheniensium exercitus jam ægre
 diffugeret, et *ipsorum* multi per montes ad varias vias se
 convertissent, quotquot non perierunt aut statim in ipso
 congressu, aut a Chalcidensium equitatu, ac peltatis, reli-
 qui Eionem se receperunt. Brasidæ vero milites, cum
 Brasidam ex prælio exportassent, et servassent, adhuc
 spirantem in urbem importarunt. Et cognovit ille qui-
 dem suos vicisse: sed non multo *spatio* interjecto animam
 efflavit. Reliquus autem exercitus, qui cum Clearida erat,
 cum a persequendis hostibus rediisset, cadavera spoliavit,
 et tropæum erexit.

11. Postea vero universi socii Brasidam cum armis
 prosequuti, publice sepelierunt in urbe, ante forum, quod
 nunc est. Deinde Amphipolitani, cum ipsius monumen-
 tum septo circumdedissent, ut heroi parentarunt, et ho-

nores tribuerunt, certamina et sacrificia anniversaria; coloniam etiam ipsi, ut ejus conditori, attribuerunt, dejectis Agnonis ædificiis, omnique monumento deleto, si quid forte supererat, quod coloniae ab eo deductæ memoriam conservare posset. existimantes, Brasidam quidem suum servatorem exstitisse, simul etiam in præsentia, propter Atheniensium metum, Lacedæmoniorum societatem ambientes. Agnonem vero, propter Atheniensium hostium inimicitias, non æque ex usu suo his honoribus a se affectum iri, nec gratos fore. Mortuos tamen Atheniensibus reddiderunt. Obierunt autem, ex Atheniensibus quidem, ad sexcentos, ex adversariis vero, septem: quia non acie instructa justum proelium commissum fuerat; sed potius ejusmodi casu, metuque prius incusso. Cum autem Athenienses suorum cadavera sustulissent, ipsi quidem domum classe vecti redierunt. At qui cum Clearida erant, res Amphipolitanas constituiebant.

12. Sub eadem ætatis extremæ tempora, Rhamphias, et Autocharidas, et Epicydidas, Lacedæmonii, nongentorum gravis armaturæ militum supplementum ¹ in Thraciam ducere cœperant. Et cum Heracleam, quæ est in agro Trachinio, pervenissent, quicquid ipsis non recte se habere videbatur, constituerunt. Sed cum *ibi* morarentur, hoc proelium *interea* commissum est, et hæc æstas excessit.

13. Insequuntæ autem hyemis initio statim, Rhamphias, et qui cum eo erant, ad Pierium usque Thessaliæ montem progressi sunt. sed cum Thessali *eos transire* prohiberent, simul etiam cum Brasidas obiisset, ad quem has copias ducebant, domum reverterunt, existimantes haudquaquam amplius *hujus supplementi longius ducendi* tempus opportunum esse, tum quod Athenienses proelio victi discessissent, tum quod ipsi idonei non essent ad peragendum aliquid *eorum*, quæ Brasidas animo conceperat. Præcipue vero discesserunt, quod scirent, quum domo exissent, Lacedæmonios ad pacem magis animos habuisse propensos.

14. Accidit etiam, ut, statim post proelium ad Amphipolin commissum et Rhamphiæ ex Thessalia reversionem, neutri ullam belli partem amplius attingerent; sed animos ad pacem potius propensos haberent. Athenienses qui-

¹ Nam illos honores habere Agnonem, neque ita ex utilitate ipsorum, neque ita jucundum ipsis propter hostilitatem Atheniensium futurum esse. *Valla. Huds.*

² In provinciam, quæ erat in Thracia, transportarant etc. *Valla. In regionem ad Thraciam adduxerunt etc. Acacius. Articulus de certis locis agi indicat. Idem.*

³ Vel, qui cum Rhamphia erant etc. *Idem.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
332.

dem, quod et apud Delium, et paulo post rursus ad Amphipolin, cladem acceperant, nec certam virium spem amplius haberent, qua freti foedera prius admittere noluerant, existimantes, se propter praesentem felicitatem superiores evasuros. Praeterea suos socios reformidabant, ne propter suas belli offensiones elati, magis a se deficerent. Eosque poenitebat, quod post res ad Pylum gestas, idoneam occasionem nacti, compositionem non fecissent. ^m Lacedaemonios vero vicissim poenitebat, quod bellum ipsis praeter opinionem eveniret, in quo, intra paucos annos Atheniensium potentiam a se eversum iri putarant, si ipsorum agrum vastarent. Sed et eo magis, cum in illam calamitatem incidissent, quam in insula Sphacteria acceperant, quae talis fuerat, qualis nunquam ante Spartae contigerat; cumque ager latrociniis infestaretur ab illis, qui e Pylo et Cytheris prodibant; et Helotes ad hostes transfugerent; et suspicio semper esset, ne et illi, qui domi remanebant, confisi iis, qui extra erant, pro praesenti rerum suarum statu, sicut et prius, aliquas res novas molirentur. Huc accedebat, quod tricennale foedus cum Argivis ictum jam exhibat; nec aliud Argivi inire volebant, nisi quis agrum Cynurium ipsis restitueret. Itaque putabant, se non posse simul bellum cum Argivis et Atheniensibus gerere. Quinetiam nonnullas Peloponnesi civitates a se ad Argivos defectionem facturas suspicabantur: quod etiam accidit.

15. Haec igitur utrisque reputantibus, compositio facienda videbatur: nec minus Lacedaemoniis, virorum, qui in insula capti fuerant, recipiendorum desiderio. Nonnulli enim ipsorum erant et Spartani, et viri primarii, et propter parem dignitatem cum ipsis primariis cognatione conjuncti. Quamobrem etiam statim post ipsos captos agere coeperant: sed Athenienses, quod rem feliciter gererent, bellum aequis conditionibus nondum deponere volebant. Sed cum ipsi cladem ad Delium acceperant, confestim Lacedaemonii, quod scirent tunc facilius admissuros, annuas inducias fecerunt, per quarum tempus oportebat colloquia habentes de longiore pacis tempore consultare.

16. Postea vero quam et ad Amphipolin Athenienses cladem acceperunt, et Cleon et Brasidas mortem oppetierunt, qui utrinque paci maxime adversabantur (hic quidem, quod rem in bello feliciter gereret, ac honores ideo consequeretur: ille vero, quod rebus pacatis sua flagitia manifestiora

^m Lacedaemonii vero vicissim ad pacem inclinabant, quod bellum etc.
Alti. Huds.

fore, *suanque autoritatem in obtrectando imminutum iri putaret.) tunc vero in utraque civitate, duo, qui ad principatum maxime properabant, Plistoanax Pausaniæ *filius*, Lacedæmoniorum rex; et Nicias Nicerati *filius*, qui eorum, qui tunc vivebant, in re militari longe felicissimus erat, multo magis animis erant propensis. Ac Nicias quidem, quod interea, dum nullam cladem accepisset, et autoritatem obtineret, felicitatem conservare, et cum in præsentia tam se ipsum quam cives laboribus liberare, tum etiam posteritati nomen relinquere vellet, quod rempublicam in nullum discrimen unquam adduxisset. existimabat autem, hoc ita demum contingere posse, si nullum periculum adiretur, et ei, qui se ipsam fortunæ minime committeret: hanc vero periculorum vitationem a pace *mortalibus præberi putabat*. Plistoanax vero, quod propter suum in patriam ab exilio reditum, ab inimicis per obtrectationem accusaretur, et Lacedæmoniorum animis, quotiescunque cladem aliquam accepissent, ab illis quasi religio semper objiceretur, quod propter ipsius reditum contra leges ipsi concessum hæc acciderent. Criminabantur enim ipsum cum fratre Aristocle vatem, quæ Delphis erat, induxisse, ut Lacedæmoniis Theoris, qui ad oracula petenda eo proficiscebantur, hæc diu responderet; ut Jove sati semidei prolem ex alieno solo in suum reducerent, aliqui argenteo vomere araturos. Tandem vero eandem vatem Lacedæmonios impulsisse ad eum, qui in Lycæum confugerat, propter suspicionem munerum quondam *ab hostibus* acceptorum, ut ex Attica, *ea non vastata, domum* rediret, et qui dimidiatas ædes templi Jovis, Lacedæmoniorum metu, tunc incolebat, undevicesimo *post illud oraculum editum* anno, ejusmodi choris atque sacrificiis in patriam reducendum, quibus, quum primum Lacedæmonem condiderunt, reges creatos prosequi instituerant.

17. Plistoanax igitur hanc *inimicorum* criminationem graviter ferens, et existimans, in pace quidem, si nulla belli offensio contingeret, simul etiam si Lacedæmonii suos reciperent, se quoque inimicorum criminationibus minus obnoxium fore: sed belli tempore semper necesse esse civitatis principes, propter calamitates, criminationibus obnoxios esse: *idcirco* ad compositionem animo erat propenso. Atque per illam hyemem in colloquium iverunt. Et vere jam instante, apparatus a Lacedæmoniis *hosti* palam intentatus fuit, et nuntiis per civitates circummissis significatus,

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
332.

* Et minus habiturum fidei in obtrectando. *Valla*. Minusque fidei suis calumniis futurum. *Acacius*. *Huds*.

Bell. * ut ad munitiones in agro Attico exstruendas se præpara-
 Pelop. rent, ut Athenienses dicto facilius audientes essent. Cum
 an. 10. autem in conciliis, post multa postulata ultro citroque ab
 Olymp. utrisque in medium prolata, conveniret, ut pax fieret ea
 88. S. conditione, ut utrique redderent ea, quæ bello cepissent:
 U. C. sed Athenienses Nisæam retinerent. (Nam cum Platæam
 Varr. vicissim repeterent, Thebani responderunt, se hanc urbem
 331. tenere neque vi, neque proditione; sed deditione ab ipsis
 facta. Quamobrem Athenienses quoque eodem modo Ni-
 sæam a se teneri dixerunt.) Tunc igitur Lacedæmonii,
 cum suos socios advocassent, et cæteri omnes, præter Bœo-
 tos, et Corinthios, et Eleos, et Megarenses (his enim quæ
 fiebant haud placebant) decretum de bello finiendi fecis-
 sent, compositionem fecerunt, et fœdus cum Atheniensibus
 percusserunt, et iurejurando confirmarunt, et vicissim illi
 apud Lacedæmonios hæc, quæ sequuntur, iurejurando con-
 firmarunt.

18. "FœDERA fecerunt Athenienses, et Lacedæmonii,
 et utrorumque socii, istis conditionibus, et in singulis ci-
 vitatibus hæc iurejurando rata habuerunt. Quod attinet
 ad publica templa, licere cuilibet tuto terra marique eo
 proficisci, et immolare, et oracula consulere, et sacro-
 rum procuratores ad ea consulendum mittere, patrio insti-
 tuto. Fanum vero templumque Apollinis, quod est Del-
 phis, ipsosque Delphos liberos esse, ita ut utantur suis legi-
 bus, suis vectigalibus, suisque judiciis in decidendis con-
 troversis tum eorum, qui in urbe habitant, tum eorum,
 quos in sua ditione habent, idque patrio instituto. Esse
 porro fœdera annos quinquaginta Atheniensibus ac Lacedæ-
 moniis et utrorumque sociis sincera et innoxia terra ma-
 rique. Item neque Lacedæmoniis, neque Atheniensibus,
 eorumve sociis, arma sibi invicem inferre damni dandi
 causa, ulla vel arte vel machinatione liceat. Si qua con-
 troversia inter eos oriatur, jure agant, et iurejurando, prout
 inter eos convenerit. Lacedæmonii vero, eorumque socii
 Amphipolin Atheniensibus reddant. Incolis vero civita-
 tum, quascunque Lacedæmonii Atheniensibus tradiderunt,
 cum suis facultatibus abire liceat, quocunque voluerint.
 Ipsæ vero civitates liberæ sint, ita tamen, ut pendant tri-
 butum, quod Aristidis tempore impositum pendebant.
 Quoniam autem fœdera facta sunt, Atheniensibus, eorum-
 que sociis jus ne sit, arma nocendi causa illis inferre, si tri-
 butum pendant. Illarum autem civitatum hæc sunt no-

* Quasi castella in Attica communituri essent etc. Alii. Huds.

mina, Argilus, Stagirus, Acanthus, Scolus, Olynthus, Spartolus. Neutorum vero, aut Lacedæmoniorum, aut Atheniensium, sociæ sint. Quod si Athenienses his civitatibus persuadere possint, *ut societatem secum inire velint*, Atheniensibus societatem cum ipsis volentibus facere liceat. Mecenæi vero, et Sanæi, et Singæi, suas ipsorum urbes incolant, quemadmodum Olynthii, et Acanthii. Lacedæmonii vero, eorumque socii Panactum Atheniensibus reddant. Et vicissim Athenienses reddant Lacedæmoniis Coryphasium, et Cythera, et Methonem, et Ptelem, et Atalantem, et quoscunque Lacedæmoniorum captivos in carcere, vel Athenis, vel alibi intra suæ ditionis fines habent. Item dimittant Peloponnesios, qui Scionæ obsidentur, cæterosque Lacedæmoniorum socios, quotquot sunt Scionæ, et quotquot Brasidas eo misit. si quis denique Lacedæmoniorum socius vel Athenis, vel alibi, intra fines imperii, quod Athenienses habent, in carcere detinetur, *eum missum faciant*. Vicissim etiam Lacedæmonii, eorumque socii Atheniensibus eodem modo reddant quoscunque Atheniensium, sociorumve penes se habent. De Scionæis vero, et Toronæis, et Sermylliis, et si quam aliam civitatem habent Athenienses, Athenienses de ipsis, et de aliis civitatibus, arbitrato suo statuunt. Iidem etiam apud Lacedæmonios, eorumque socios, in singulis civitatibus jusjurandum jurent. Utrique autem jusjurandum more patrio receptum, quod in utraque civitate maximum habetur, jurent. Jusjurandum autem in hæc verba juretur: Stabo his pactis, atque his foederibus, sincere et sine dolo. Lacedæmonii autem eorumque socii jusjurandum eodem modo apud Athenienses jurent. Hoc autem utrique quotannis renovent, et cippos erigant Olympiæ, Pythone, in Isthmo, et Athenis in arce, et Lacedæmone in Amyclæo. Si quid autem alterutri per oblivionem præterierint, et si quid rectis rationibus *utrinque* allatis discussum, *mutandum utrisque visum fuerit*, id in iis locis *tabulisve* mutare fas sit, eo modo, quo utrisque, Atheniensibus et Lacedæmoniis, visum fuerit.

19. Quum autem fœdera percussa fuerunt, Plistolas Ephorus *Spartæ* magistratum gerebat, Artemisii mensis quarto ante finem die; Athenis vero, Archon erat Alcæus, Elaphebolionis mensis sexto ante finem die. Jurarunt autem, fœdusque percusserunt, ex Lacedæmoniis quidem, isti: Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus,

Bel.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
334.

P Et cives Lacedæmonios, quicunque in publica Atheniensium custodia, aut alibi in ditione ipsorum publice captivi tenentur etc. *Acaciu.* HULS.

Bell. Pelop. an. 11. Olymp. 89. 3. U. C. Varr. 333. Daithus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Telles, Alcidas, Empedias, Menas, Lamphilus. Ex Atheniensibus vero isti, Lampon, Isthmionius, Nicias, Laches, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtillus, Thrasyclus, Theagenes, Aristocrotas, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes.

Apr. 10. 20. Hæc fœdera facta sunt extrema jam hyeme, simul et sub veris initium, statim ab urbanis Dionysiis; integro decennio exacto, et aliquot diebus elapsis, a prima irruptione in Atticam facta, et ab hujus belli principio. ^aQuilibet autem, qui hanc historiam legit, bellum ejusque annos spectet ex temporibus, non autem enumerationem nominum, eorum, qui in singulis civitatibus magistratum gesserunt, aut *nominum tempora significantium*, propter aliquem honorem, quo quis alicubi præditus fuerit, ut hoc modo plus fidei rebus ante gestis habeat. Illa enim ratio non est certa, quibusnam vel ineuntibus vel gerentibus medium magistratum, vel ^aqualibet alia ratione, res quæque gesta sit. Sed si per ætates et hyemes numeret, (ut scriptum est) ex his ambabus dimidiatis anni partibus, quæ annum faciunt, hoc primum bellum decem ætates ac totidem hyemes habuisse comperiet.

21. Lacedæmonii vero (ipsis enim sorte obtigit, ut priores redderent ea, quæ haberent) confestim omnes captivos, quos penes se habebant, dimiserunt; et legatis in Thraciam missis, Ischagora, et Mena, et Philocharida, jusserunt Clearidam Amphipolin tradere Atheniensibus, et cæteros fœdera, ut ex convento singulis concessum fuerat, admittere. Illi vero hæc admittere noluerunt, quod nequaquam commoda esse ducerent. Et ne Clearidas quidem urbem illis tradidit, Chalcidensibus gratificari volens, dicens, se non posse illis invitis tradere. Verum ipse celeriter cum *Chalcidensium* legatis ^aillinc Lacedæmonem profectus, ut se purgaret, si ab Ischagora ejusque collegis accusaretur, quod non paruiisset; simul etiam eo consilio, ut tentaret, si forte pacis condiciones adhuc immutari possent: cum eas confirmatas comperisset, ipse quidem eo celeriter rediit, a Lacedæmoniis remissus, qui jubebant ipsum, præcipue quidem urbem tradere, sin minus, omnes Peloponnesios, quotquot illic essent, educere.

^a Velim autem quis mihi consideret, ad fidem habendam, tempora potius quam aut quolibet alicubi magistratus, aut recensionem aliquorum ex aliqua dignitate nominum res gestas significantia etc. *Valla. Huds.*

^a Nam inter initium et finem magistratus dari possunt alia discrimina. *IDEM.*

^a Illinc proficiscitur, purgeturus sese Lacedæmonis etc. *Acacius. IDEM.*

23. Socii vero, forte erant Lacedæmonē, et Lacedæmonii eos, qui fœdera non admisērunt, ea facere, jussērunt: illi vero eadem de causa, qua prius, ea rejecerunt, et responderunt, se non admissuros, nisi aliqua his æquiora facerent. Sed *Lacedæmonii*, cum ipsos audire nollent, ipsos quidem remisērunt, ipsi vero societatem cum Atheniensibus fecerunt, quod existimarent Argivos, quando per Ampelidam et Licham, qui *Lacedæmonem ab ipsis missi* venerant, fœdus renovare noluerant, quod (inquam) ipsos sine Atheniensibus non formidabiles sibi fore, cæteramque Peloponnesum maxime quieturam, existimarent. Nam Argivos ad Athenienses accessuros, si licuisset. Præsentibus igitur Atheniensium legatis, habitisque colloquiis, compositionem fecerunt, et adhibito jurejurando societatem istam his conditionibus inierunt.

23. "Socii erunt Lacedæmonii et Athenienses annos quinquaginta. Quod si qui hostes in Lacedæmoniorum agrum invaserint, et Lacedæmonios maleficiis afficiant, Athenienses ratione quam poterunt acerrima Lacedæmoniiis opem pro virili parte ferant. Quod si agro vastato discesserint, hæc civitas a Lacedæmoniiis et Atheniensibus pro hoste habeatur, et ab utrisque bello petatur, et ambæ civitates bellum hostibus illatum, de communi sententia, simul deponant. Hæc autem juste, et alacriter, et sine dolo fiant. Et vicissim si qui hostes in Atheniensium agrum invaserint, et Athenienses maleficio afficiant, Lacedæmonii ratione quam poterant acerrima Atheniensibus opem pro virili parte ferant. Quod si hostes agro vastato discesserint, hæc illorum civitas a Lacedæmoniiis, et Atheniensibus pro hoste habeatur, et ab utrisque bello petatur, et ambæ civitates bellum simul deponant. Hæc autem juste, et alacriter, et sine dolo fiant. Quod si servitiis insurgant, Athenienses Lacedæmoniiis opem totis viribus, pro virili parte ferant. Hæc autem fœdera jurabunt iidem, qui et superiora utrisque jurarunt. Et utrique quotannis hæc renovabunt, Lacedæmonii quidem, Athenas ad Dionysia proficiscentes; Athenienses vero, Lacedæmonem ad Hyacinthia proficiscentes. Cippos autem utrique statuent, unum quidem, Lacedæmonē, juxta Apollinem in Amyclæo; alterum vero, Athenis, in arce, juxta Minervam. Quod autem attinet ad hanc societatem, si quid visum fuerit Lacedæmoniiis ac Atheniensibus, vel hinc addendum vel hinc demonstrandum, quicquid visum fuerit, utrisque liceat."

24. Hoc autem jusjurandum jurarunt, ex Lacedæmoniiis

¹ Alioqui, si liceret, ad Athenienses accessurum. Valla. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
333.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
333.

quidem; isti, Plistoanax, Agis, Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daithus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Alcínadas, Tellis, Empedias, Menas, Laphilas. Ex Atheniensibus vero, isti, Lampon, Isthmionicus, Laches, Nicias, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasyclus, Theagenes, Aristocraies, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes. Hæc societas inita fuit non multo post fœdera. Athenienses autem Lacedæmoniis reddiderunt captivos, quos in insula *Sphacteria* ceperant. Æstasque undecimi anni cœpit. Quæ igitur primo bello per decem annos continenter gesta fuerunt, hactenus *a me* conscripta sunt.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
334.
A
Mart.
18.

25. Post fœdera autem, et societatem, quæ post decenne bellum inter Lacedæmonios et Athenienses inita fuit, cum Plistolas Lacedæmone Ephorus esset, et Alcæus Athenis Archon, apud illos quidem, qui hæc fœdera admiserant, pax erat. Corinthii vero, et quædam Peloponnesi civitates, quæ acta fuerant, concutiebant, et confestim alius sociorum motus adversus Lacedæmonios exstitit. Quin etiam præterea Lacedæmonii, progressu temporis, Atheniensibus in suspicionem venerunt, quod quædam non præstarent ex conventis, quæ in fœderum conditionibus continebantur. Et ad sex quidem annos, decemque menses *utrique* sibi temperarunt, ne alteri in alterorum agrum cum exercitu infesto proficiscerentur: sed extra *utriusque* agri *fines* propter inducias minime firmas, se mutuo maximis detrimentis afficiebant. Deinde vero etiam illa post decem annos fœdera rumpere coacti, rursus ad apertum bellum venerunt.

26. Atque hæc quoque idem Thucydides Atheniensis, prout singula quæque gesta sunt, per æstates ac hyemes, ordine conscripsit; eo usque, donec Lacedæmonii, eorumque socii Atheniensibus imperium eripuerunt, et longos muros et Piræum ceperunt. Anni autem istius belli huc usque fuerunt in summa septem et viginti. Quod si quis compositionem, quæ intercessit, belli spatio non adscribendam putarit, is haud recte iudicaverit. Hoc enim ex rebus gestis, ut distincte *a nobis* est declaratum, spectet, et comperiet non esse consentaneum eam iudicari pacem, in qua *utrique* neque reddiderunt, neque receperunt omnia, de quibus convenerat. Et præter hæc, *utrique* peccarunt in Mantinensi et Epidaurio bello, et in aliis. Et socii, qui erant in Thracia, nihilominus hostes erant. Et Bœoti decemdiales inducias agebant. Itaque si quis et ex primo

decenni bello, et ex suspectis post illud induciis, et ex insequuto has posteriore bello temporum ineat rationem, tot annos, *quot dixi*, et paucos præterea dies elapsos, et ex iis, qui aliquid ab oraculis reportatum affirmarunt, hoc solum constanter evenisse comperiet. Etenim ego memini, vel ab ipso hujus belli initio usque ad ejus finem, vulgo prædicari solitum, hoc bellum ter novenos annos gestum iri. Quamdiu autem hoc duravit, ego sensibus integris perpetuo vixi, animumque diligenter adverti, ut aliquid certi cognoscerem. Accidit autem mihi, ut post præturam ad Amphipolin gestam, patria annos viginti exsularim: et quod apud utrosque fuerim, nec minus apud Peloponnesios, propter exilium, per otium, aliquid ipsarum rerum facilius cognoverim. Ergo controversias, quæ post decennale bellum exstiterunt, et foederum perturbationem, et res deinceps in bello gestas, prout gestæ fuerunt, enarrabo.

Bell;
Pelop.
an. 11.
Olymp.
88. 3.
U. C.
Varr.
334.

27. Postquam enim quinquaginta annorum foedera percussa fuerunt, et mox societates et legationes, quæ ex Peloponneso ad hæc accitæ fuerant, Lacedæmone discesserunt, et alii domum abierunt, Corinthii primum Argos profecti, cum quibusdam Argivorum principibus egerunt, ac dixerunt: quandoquidem Lacedæmonii, non propter utilitatem Peloponnesi, sed ut eam in servitutem redigerent, foedera societatemque fecerant cum Atheniensibus, qui prius ipsis erant inimicissimi, Argivis provide operam esse dandam, ut Peloponnesi respublica servaretur, et decretum faciendum, ut quæcunque Græca civitas vellet, quæ suis legibus viveret, et pari jure frueretur, ei societatem cum Argivis facere liceret, ita ut alteri alteris auxilium mutuo ferrent, si quis eos infestaret. Paucos autem viros cum summa potestate deligendos, quorum arbitrio res tota permitteretur, neque verba *hac de re* apud populum facienda; ne ii, qui multitudinem in suam sententiam pertrahere non potuissent, detegerentur. Multos autem odio Lacedæmoniorum *ad Argivos* accessuros dixerunt. Atque Corinthii quidem cum hæc demonstrassent, domum redierunt.

28. Illi autem Argivorum viri, cum hæc audissent, et Corinthiorum verba ad magistratum populumque retulissent, Argivi decretum fecerunt, et duodecim viros delegerunt, cum quibus societatem facere liceret ei de Græcia, quisquis vellet, præter Athenienses et Lacedæmonios.

^u Atque non solum exitu comprobatum inveniet, ex iis, quæ futura esse, ex oraculis affirmabantur. *Valla.* Huds.

Not. Nam decreverunt, ut cum horum neutris injussu populi Argivi foedus facere liceret. Argivi autem hæc eo facilius admiserunt, tum quod sibi Lacedæmoniorum bellum impendere viderent (nam foedera cum illis inita jam exhibent) tum etiam quod se Peloponnesi principatum adepturos sperarent. Nam tunc temporis Lacedæmonii pessime audiebant, et propter acceptas clades contemnebantur: at Argivi omnibus in rebus optime se habebant, quod cum cæteris bellum Atticum non suscepissent, sed potius, quod foedere cum utrisque conjuncti, sua vectigalia percepissent. Sic igitur Argivi Græcos, quicunque volebant, in societatem recipiebant.

29. Mantinei vero, eorumque socii, quia Lacedæmonios metuebant, primi se ipsis adjunxerunt. Mantinei enim, dum bellum a Lacedæmoniis cum Atheniensibus adhuc gereretur, quandam Arcadiæ partem subegerant, et in suam ditionem redegerant; et existimabant, Lacedæmonios, præsertim otiosos, sibi non permissuros, ut rerum subactarum imperio potirentur. Libenter igitur ad Argivos se converterunt, quod illorum civitatem potentem esse ducebant, et Lacedæmoniis semper inimicam, et popularis status administratione uti, quemadmodum et ipsi. Cum autem Mantinei defecissent, cæteri etiam Peloponnesii mutare coeperunt, idem sibi quoque faciendum esse: quippe quod existimarent, ipsos Mantineos aliquid acrius animadvertisse, quo impulsæ ad Argivos concessissent; simul etiam quod Lacedæmoniis essent infensi, cum aliis de causis, tum etiam quod in foederibus Atticis scriptum esset, fas esse addere et demere quicquid utrique civitati visum esset, Lacedæmoniis videlicet et Atheniensibus. Hæc enim conditio adscripta Peloponnesios maxime perturbabat, et in suspicionem adducebat, Lacedæmonios cum Atheniensibus se in servitutem redigere velle. Æquum enim fuisse, ut hæc immutandarum conditionum facultas omnibus sociis adscriberetur, quamobrem multi Peloponnesi populi metuentes, animum ad Argivos appulerunt, ut et ipsi singuli societatem cum illis facerent.

30. Lacedæmonii vero, cum hunc rumorem, qui per Peloponnesum dissipatus erat, sensissent, et Corinthios auctores fuisse, ipsosque cum Argivis foedus facere statuisse, cognovissent, legatos Corinthum miserunt, quod illorum foedus ac motum futurum antevertere vellent. Et exposulabant cum de eo, quod totius hujus motus auctores fuissent, tum de eo, quod a se deficere, et cum Argivis societatem facere statuisent. Eos jusjurandum violaturos di-

rebant, atque jam injuste facere, quod fœdera cum Atheniensibus percussa non admitterent: cum *in ipsis* illa conditio disertissimis verbis continetur, id *ratum* esse oportere, quod major sociorum pars decreverit; nisi vel Deorum, vel heroum aliquod impedimentum intercesserit. Corinthii vero, præsentibus sociis, quos *in consilium* sibi adhibuerant, quotquot et ipsi fœdera non admiserant (ipsos enim ipsi prius advocaverant) Lacedæmoniis contradicebant, injurias quidem, quibus affecti fuerant, palam non declarantes, quod *videlicet* neque suum Solium neque Anactorium ab Atheniensibus recepissent, neque si qua alia re se fraudari putabant: sed speciosam causam prætendentes, *dicebant*, se non prodituros eos, qui erant in Thracia. se enim et privatim jurejurando interposito suam fidem ipsis dedisse, quo tempore primum una cum Potidæatis ab Atheniensibus defecerant, et iterum postea. Negabant igitur, se societatis initæ jurejurandi violaturos, quod fœdera cum Atheniensibus inire nollent. * Cum enim jurejurando interposito, cujus Diitestes fuissent, illis, *qui erant in Thracia*, fidem dedissent, *dicebant* se Deorum numina suo perjurio læuros, si ipsos proderent. Nam *in fœderum conditionibus* dictum esse, nisi vel Deorum, vel heroum impedimentum intercederet. Hoc autem sibi divinum impedimentum videri. Atque de veteri quidem jurejurando hæc tantum responderunt. Quod autem ad societatem cum Argivis ineundam attineret, se cum amicis deliberaturos, et quicquid æquum esset, facturos. Et Lacedæmoniorum quidem legati domum redierunt. Corinthii vero præsentes erant et Argivorum legati, qui Corinthios ad societatem *secum* ineundam, et ad omnem cunctationem abjiciendam adhortabantur. Illi vero ipsis edixerunt, ut ad proximum concilium apud se, *Corinthi*, habendum venirent.

31. Confestim autem et Eleorum legatio venit, ac primum cum Corinthiis societatem fecit. Deinde illinc Argos profecti, quemadmodum edictum fuerat, societatem cum Argivis inierunt. † Forte enim *Elei* cum Lacedæmoniis de Lepreo contendebant. Num cum Lepreatæ bellum quondam cum quibusdam Arcadibus gessissent, et Elei ad illius belli societatem a Lepreatis acciti fuissent, ea conditione, ut dimidiam partem agri obtinerent, finito bello,

* Cum enim Deorum fidem juravissent illis in Thracia, perjuros se fore, si proderent etc. *Valla*. HUDS.

† Infens namque Elei Lacedæmoniis erant propter Lepreum etc. *Valla*. *Asen*.

Bel.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
394.

Bell. Elei ipsis Lepreatis *totum* agrum colentibus talentum im-
Pelop. posuerunt, quod Olympio Jovi *quotannis* penderent. Et
an. 11. ad bellum usque Atticum persolverunt. Deinde cum *hoc*
Olymp. *persolvere* desiissent, causati bellum, Elei *illos* urgebant.
89. 3. Illi vero ad Lacedæmonios se converterunt. Cum autem
U. C. hujus controversiæ cognitio Lacedæmoniiis commissa fuis-
Varr. set, Elei suspicati; se suum jus non obtenturos, omisso ar-
334. bitrio, Lepreatarum agrum vastarunt. Lacedæmonii vero
 multo magis Lepreatas liberos esse, et Eleos injuste facere
 pronunciarunt. Et quod *Elei* arbitrio stare noluisent,
 præsidium gravis armaturæ militum Lepreum miserunt.
 Elei vero existimantes urbem, quæ a se defecisset, Lacedæ-
 monios recepisse, et pacis conditionem proferentes, in
 qua disertis verbis erat, ut singuli *sociorum*, quæ belli Attici
 initio possidebant, hæc retinerent, *et ab illo bello* discede-
 rent; ut iniquo arbitrio damnati, quod suum jus non obti-
 nuissent, ad Argivos defecerunt, societatemque *cum illis*,
 sicut prædictum fuerat, hi quoque fecerunt. statim autem
 post illos et Corinthii, et Chalcidenses, qui sunt in Thra-
 cia, societatem cum Argivis inierunt. Bæoti vero, et
 Megarenses, quamvis idem *se facturos* dicerent, quod a
 Lacedæmoniiis contemnerentur, tamen quiescebant, quod
 popularem Argivorum statum sibi, qui paucorum dominatu
 regerentur, minus, quam Lacedæmoniorum rempublicam
 putarent profuturum.

Bell. 32. Per eadem hujus ætatis tempora Athenienses, cum
Pelop. Scionæos expugnassent, puberes interfecerunt, et pueros
an. 11. ac mulieres in servitutem redegerunt, agrumque Platæen-
Olymp. sibus colendum dederunt. Delios etiam rursus in Delum
89. 3. reduxerunt, reputantes et clades in proeliis *post eos pulsos*
U. C. acceptas, et Dei, qui Delphis colebatur, oraculum, *quo ju-*
Varr. *bebantur*. Et Phocenses et Locri bellum gerere cœperunt.
333. Corinthii vero et Argivi, cum jam essent socii, Tegeam
Post *iverunt*, ut eam a Lacedæmoniorum societate averterent,
Apr. 16. quod *eam* magnam *Peloponnesi* portionem esse cernerent,
 ac, si ea sibi accessisset, se totam Peloponnesum habituros
 sperarent. Sed cum Tegeatæ respondissent, se Lacedæ-
 moniiis non adversaturos, Corinthii, qui hactenus in eam
 rem acerrime incubuerant, de contentione remiserunt, et
 veriti sunt, ne nullus ex aliis ad se posthac accederet. Ve-
 runtamen ad Bæotos profecti, *eos* orarunt, ut secum et
 cum Argivis societatem inirent, cæteraque communiter ad-
 ministrarent. Ad hæc, illas decem dierum inducias, quæ
 non multo post ista quinquaginta annorum fœdera inter
 Athenienses et Bæotos mutuo factæ fuerant, Corinthii

suadebant Bœotiis, ut se Athenas sequuti, sibi quoque impetrarent eodem modo factas, quo Bœoti eas habebant. Quod si Athenienses *has sibi quoque concedere* recusarent, inducias *ipsis* renunciarent, et in posterum *cum ipsis* absque se nullum foedus facerent. Bœoti vero, rogantibus Corinthiis, quod ad societatem quidem Argivorum attineret, eos supersedere jusserunt. Athenas vero cum Corinthiis profecti, decem dierum inducias *ab Atheniensibus* non impetrarunt. Sed Athenienses responderunt, Corinthiis esse foedera, si modo Lacedæmoniorum erant socii. Bœoti vero non magis propterea decem dierum inducias repungere voluerunt, quamvis Corinthii hoc flagitarent, et cum expostulatione dicerent, ita inter se convenisse. Corinthiis autem induciæ sine foedere cum Atheniensibus exstiterunt.

Bel.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
333.

33. Eadem ætate Lacedæmonii cum frequentibus copiis, quas ex omni totius populi ordine collegerant, duce Plistoanacte Pausaniæ filio, Lacedæmoniorum rege, expeditionem susceperunt adversus Parrhasios, qui sunt in Arcadia, et qui Mantineorum imperio parent, ab ipsis seditione laborantibus acciti, simul etiam eversuri, si possent, munitionem, quam Mantinei in Cypselis extruxerant, et in agro Parrhasio sitam ipsi suo præsidio tenebant, prope Sciritidem, quæ est agri Laconici. Et Lacedæmonii quidem agrum Parrhasium vastabant: Mantinei vero, urbis custodia Argivis tradita, ipsi socios suo præsidio tutabantur. Cum autem et munitionem in Cypselis exstructam, et urbes in agro Parrhasio sitas conservare non possent, abierunt. Lacedæmonii vero, cum Parrhasios in libertatem asservissent, et munitionem illam evertissent, domum redierunt.

Maio
exe-
unte.

34. Eadem ætate Lacedæmonii, cum ad ipsos jam ex Thracia rediissent milites, qui cum Brasida *illuc* profecti fuerant, quos post inita foedera Clearidas reduxerat, decreverunt, servos quidem, qui cum Brasida proelio interfuerant, liberos esse, et habitare ubicunque vellent. Nec multo post ipsos cum iis, quos recenter in civium jus adsciverant, in Lepreo collocarunt, quod in Laconico, ac Eleo agro, *in ipsis utriusque confiniis* situm erat, cum jam Eleorum hostes essent. Suos vero *cives*, qui in insula *Sphacteria* capti fuerant, et qui arma *hosti* tradiderant, veriti, ne aliquid rerum novarum molirentur, existimantes, se propter cladem acceptam deteriore conditione futuros, quamvis integra fama et existimatione forent, quamvis etiam nonnulli magistratus jam gererent, ignominia nota-

Dell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 3.
U. C.
Varr.
333.

runt. Hac autem ignominia notarunt, ut nullum magistratum gererent, utque nullam haberent potestatem earum rerum, quas aut emissent, aut vendidissent. Postea tamen in integrum restituti fuerunt.

35. Eadem æstate Dictidienses Thysson in monte Atho sitam, Atheniensium sociam, ceperunt. Atque hac tota æstate inter Athenienses et Peloponnesios commercium fuit. Sed statim post inita fœdera Athenienses et Lacedæmonii inter se suspecti esse cœperunt, quod neutri loca alteris restituisent. Nam Lacedæmonii, quibus sortito obtigerat, ut priores redderent, nec Amphipolin, nec cætera reddiderant; nec socios, qui erant in Thracia, ad fœdera recipienda adegerant, ac ne Bœotos quidem, neque Corinthios, quamvis perpetuo dicerent, se, nisi fœdera recipere vellent, una cum Atheniensibus eos coacturos: tempusque sine syngrapha præstituerant, intra quod, qui fœdera secum non iniissent, utrisque hostes esse pronunciarant. Cum igitur Athenienses nihil horum ab illis re ipsa præstari viderent, Lacedæmonios nihil sequi animo agitare suspicabantur. Quamobrem ipsis Pylum repetentibus reddere noluerunt, quin etiam eos pœnitebat, quod captivos ex insula reddidissent. Cæteraque Lacedæmoniorum loca retinebant, expectantes donec et illi præstarent, quæ promiserant. Lacedæmonii vero dicebant, se præstitisse, quæ poterant. Se enim Atheniensibus reddidisse omnes, quos ex ipsis apud se in vinculis habebant, et milites, qui erant in Thracia, abduxisse, et si quid aliud in sua potestate habebant. Sed Amphipolin in sua potestate non esse dicebant, ita ut traderent. Operam vero daturus, ut et Bœotos et Corinthios in fœdera adducerent, utque Panactum reciperent, et ut Athenienses, quotquot apud Bœotos erant captivi, recuperarent. Postulabant autem, ut Pylum sibi restituerent: sin minus, Messenios et servitia educent, quemadmodum et ipsi ex Thracia suos abduxerant: utque locum illum Athenienses ipsi, si vellent, custodirent. Sæpe autem multisque sermonibus per hanc æstatem habitis, tandem Atheniensibus persuaserunt, ut e Pylo educent Messenios, cæterosque servos, et quotquot ex agro Laconico ad ipsos transfugerant. Ipsosque in Craniis Cephaleniæ insula arde collocarunt. Hac igitur æstate a bello cessatum est, et ultro citroque ad utrosque commea-

Post
Oct. 12. 36. In sequenti hyeme (jam enim alii Ephori magistratum gerebant; nec erant ii, quibus magistratum gerentibus fœdera percussa fuerant; quin etiam horum nonnulli fœde-

ribus erant adversarii) cum legati ex sociorum agro *Lacedæmonem* venissent, et Athenienses et Bœoti et Corinthii præsentibus adessent, et ultro citroque multa verba facta fuissent, nec quicquam inter eos conveniret, postquam *Athenienses* domum redierunt, Cleobulus et Xenares (illi, qui ex Ephoris fœdera frangere potissimum volebant) cum Bœotis et Corinthiis privatim sermones habuerunt, admonentes, ut harum rerum statum accuratissime cognitum perpenderent, operamque darent, ut Bœoti, ubi prius ipsi societatem cum Argivis iniissent, postea cum Bœotis Argivos Lacedæmonii socios adjungerent. Sic enim Bœotos fœdus cum Atheniensibus inire minime coactum iri *putabant*. Lacedæmonios enim Atheniensium inimicitias ac fœderum cum ipsis initorum violationi, amicitiam et societatem Argivorum anteposituros. Habebant enim exploratum, Lacedæmonios perpetuo cupere, civitatem Argivorum opportune sibi amicam esse, quod bellum extra Peloponnesum levius sibi fore ducerent, si *Argivos constantes amicos haberent*. Bœotos vero rogabant, ut Panactum Lacedæmonii traderent, ut pro hoc recepta, si possent, Pylo, ad bellum adversus Athenienses commodius descenderent.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
333.

37. Atque Bœoti et Corinthii cum his mandatis, quæ acceperant a Xenare et Cleobulo, et *ab aliis* quotquot ex Lacedæmoniis erant ipsis amici, ut ad suas respublicas referrent, utrique abierunt. Quos abeuntes duo e summo Argivorum magistratu viri in ipso itinere observaverunt: congressique cum eis in colloquium venerunt, si quo pacto Bœoti societatem secum inire possent, quemadmodum Corinthii et Elei et Mantinei. * Se enim existimare dicebant, si res ista sibi feliciter successisset, facile jam sibi fore et bellum gerere, et pacem facere et cum Lacedæmoniis, si vellent, et cum quibuscunque aliis opus esset, palam et publice hæc de re agentibus. Hæc Bœotorum legatis audita placuerunt. Nam forte accidit, ut ea peterent, quæ vel ipsi amici, qui Lacedæmone erant, ipsis mandarant. Cum autem illi duo Argivi suum sermonem ab ipsis admissum animadvertissent, et dixissent, se legatos in Bœotiam missuros, abierant. Bœoti vero domum reversi, ad Bœotarchas detulerunt cum ea, quæ Lacedæmone, tum ea, quæ ex Argivis in congressu audissent. Bœotarchæ vero id acceptum habuerunt, et multo promtiores fuerunt,

* Hoc enim si fieret, jam utrumque, seu bellum seu pax placeret, sua potestatis futurum, unoque animo, sive adversus Lacedæmonios, seu quemcunque alium opus esset, rem gesturos. *Acacius. Hæns.*

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
333.

quod ipsis utrinque contigisset, ut et illi ex Lacedæmoniis, quos sibi amicos habebant, eadem peterent, et Argivi ad eadem properarent. Nec multo post Argivorum legati venerunt, ut eos sollicitarent ad transigenda ea, quæ promiserant. Bœotarchæ vero, probatis ipsorum postulatis, ipsos remiserunt, polliciti, se legationem Argos de societate missuros.

38. Interea vero Bœotarchis, et Corinthiis, et Megarensibus, et legatis ex Thracia *missis* primum placuit, ut jurejurando interposito fidem sibi mutuo darent, ea conditione, ut, quotiescunque res hoc flagitaret, opem ei ferrent, qui ope indigeret, et cum nullo bellum gererent, aut compositionem facerent, nisi de communi sententia. Et ita Bœotos et Megarenses (idem enim faciebant) cum Argivis jam fœdus facere *dicebant*. Verum antequam jusjurandum juraretur, Bœotarchæ rem communicarunt cum quatuor Bœotorum conciliis, quæ summam rerum Bœotiarum potestatem habent: et suadebant, ut, jurejurando interposito, fœdus auxilii mutui gratia cum illis civitatibus iniretur, quæcunque secum fœdus adhibito jurejurando facere vellent. At Bœoti, qui in illis consiliis erant, *eorum* consilium non probarunt, veriti, ne Lacedæmoniis adversarentur, si cum Corinthiis, qui *ab illis* defecerant, interposito jurejurando fœdus facerent. Neque enim Bœotarchæ ipsis declaraverant ea, quæ Lacedæmone Cleobulus et Xenares Ephori, et *alii* amici suaserant, ut prius cum Argivis et Corinthiis societatem inirent, deinde cum Lacedæmoniis eandem facerent. Nam *Bœotarchæ* existimabant, illos, qui erant in consilio, quamvis *hæc ipsis* non dixissent, tamen nihil aliud decreturos, quam quod ipsi a se prius deliberatum *ipsis* suasissent. sed cum res *ipsis* non successisset, Corinthii quidem, et legati ex Thracia *missi* infecto negotio abierunt. Bœotarchæ vero, qui, si persuadere potuissent, operam dare statuerant, ut etiam cum Argivis societatem inirent, nec de Argivis quicquam amplius ad illa consilia retulerunt, nec legatos, quos *se missuros* promiserant, Argos miserunt: sed incuria quædam, et rerum omnium procrastinatio erat.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 4.
U. C.
Varr.
334.

39. Hac eadem hyeme Mecybernam, ubi erat Atheniensium præsidium, Olynthii subito adorti ceperunt. Post hæc Lacedæmonii (nam inter ipsos et Athenienses assidua colloquia fiebant de locis, quæ invicem tenebant) existimantes, si Athenienses Panactum a Bœotis recepissent, fore, ut ipsi Pylum reciperent, Bœotos per legationem adierunt, et orant, ut Panactum, et quotquot ex Athe-

niensibus in vinculis haberent, sibi traderent, ut pro his ipsi Pylum reciperent. Bœoti vero negarunt, se hæc redditu-
 ros, nisi secum, quemadmodum cum Atheniensibus, so-
 cietatem privatim coirent. Lacedæmonii vero, quamvis
 scirent, se Atheniensibus injuriam facturos, quod cautum
 esset, ne sine communi consensu vel fœdus cum quoquam
 fieret vel bellum gereretur, quia tamen Panactum recipere
 cupiebant, ut Pylum pro ipso recuperarent, simul etiam
 quod illi, qui fœdera confundere properabant, ad fœdus
 cum Bœotis ineundum propensiores erant, societatem
cum ipsis fecerunt, hyeme jam extrema, et sub vere: sta-
 timque Panactum eversum est. Et undecimus hujus belli
 annus exiit.

Bell.
 Pelop.
 an. 11.
 Olymp.
 89. 4.
 U. C.
 Varr.
 334.

40. Ineunte autem vere insequentis ætatis, Argivi sta-
 tim, cum Bœotorum legati, quos *Bœoti* se missuros dix-
 erant, non venissent, et Panactum *ab illis* eversum intel-
 lexissent, et societatem inter Bœotos et Lacedæmonios
 privatim factam, extimuerunt, ne soli relinquerentur, om-
 nesque socii se Lacedæmoniis adjungerent. Existimabant
 enim Bœotos a Lacedæmoniis inductos fuisse et ad Pa-
 nactum evertendum, et ad ineundam cum Atheniensibus
 societatem, et Athenienses harum rerum conscios esse
credebant. Itaque ne cum Atheniensibus quidem socie-
 tatem facere sibi amplius integrum esse *ducebant*, cum
 antea sperassent, si propter controversias, ea fœdera, quæ
 cum Lacedæmoniis inierant, frangerentur, futurum saltem,
 ut cum Atheniensibus societatem inirent. Argivi igitur,
 cum his difficultatibus premerentur, et vererentur, ne simul
 cum Lacedæmoniis, et Tegeatis, et Bœotis, et Athenien-
 sibus bellum sibi gerendum esset, quod Lacedæmoniorum
 fœdera prius non accepissent, sed animis elati Peloponnesi
 principatum se adepturos sperassent, quamprimum potu-
 erunt legatos Lacedæmonem miserunt, Eustrophum et
 Æsoqem, qui ipsis carissimi esse videbantur; existimantes,
 ubi quam commodissima fœdera pro præsentis rerum statu
 cum Lacedæmoniis fecissent, quomodocunque res caderet,
 se quietos futuros.

Bell.
 Pelop.
 an. 12.
 Olymp.
 90. 1.
 U. C.
 Varr.
 335.
 Ab
 Apr. 5.

41. Ipsorum autem legati profecti, sermonem habu-
 erunt cum Lacedæmoniis, quibus conditionibus fœdera
 facienda essent. Ac primum quidem Argivi postulabant,
 ut vel civitatis vel privati alicujus arbitrio permetteretur
 controversia de agro Cynurio, de quo in confiniis positio
 semper contendebant. (hic autem ager continet Thyream,
 et Anthenam urbem, eumque Lacedæmonii possident.)
 Deinde vero, quamvis Lacedæmonii nullam de eo men-

Bell. Pelop.
an. 19.
Olymp.
m. 4.
U. C.
Varr.
33⁴.
tionem fieri sinerent; at se, si vellent illi foedus ex pristina formula facere, ad hoc paratos esse *dicerent*: Lacedæmonios tamen Argivi legati ad hæc sibi concedenda induxerunt: ut in præsentia quidem foedus annorum quinquaginta facerent, quotiescunque vero utrilibet *alteros ad prælium* provocassent, dummodo neque morbo neque bello, vel Lacedæmoniorum vel Argivorum civitas implicita esset, de hoc agro armis decernere liceret, quemadmodum et ante quondam *factum esset*, quum utrique se victores discessisse judicarunt. Sed persequi non liceret ulterius, quam vel ad Argorum vel ad Lacedæmonis terminos. Lacedæmoniiis vero primum quidem hæc stultitiæ plena esse videbantur: deinde (Argos enim quavis ratione amicum habere cupiebant) assensi sunt iis conditionibus, quibus *foedus fieri* postulabant; et syngrapham fecerunt. Lacedæmonii autem *legatos Argivorum* hortati sunt, ut, priusquam quicquam eorum conficeretur, Argos reversi, populo ostenderent, quas si probasset, tunc vero ad Hyacinthis redirent, ut iurjurandum præstarent. Et illi quidem abierunt.

42. Interea vero dum Argivi hæc tractarent, Lacedæmoniorum legati, Andromenes, Phædimus, et Antimenidas, quibus mandatum fuerat, ut Panactum, et captivos a Bœotis receptis Atheniensibus redderent, Panactum quidem ab ipsis Bœotis eversum offenderunt, eo prætextu, quod olim inter Bœotos et Athenienses orta de illo castello controversia, iurejurando interposito convenisset, ut neutri *soli* id incolerent: sed Atheniensium viros, quos *Bœoti* captivos habebant, Andromenes ejusque collegæ receptos ad Athenienses deduxerunt, ac reddiderunt, et Panacti eversionem ipsis significarunt, existimantes, se hoc etiam ipsis reddituros; nullum enim Atheniensium hostem in eo amplius habiturum. Cum autem hæc dicerentur, Athenienses graviter indignabantur, quod a Lacedæmoniiis injuriam sibi fieri putarent, cum ob eversionem Panacti, quod *stans* traditum oportuerat, tum quod audirent, eos cum Bœotis quoque societatem privatim fecisse, cum tamen antea dicerent, se communiter adacturos eos, qui foedus recipere noluissent. *Hæc igitur*, et alia considerabant, quæcunque *Lacedæmonii* ex pacto non servaverant, et se fraude circumventos existimabant. Quare legatos cum asperiore responso dimiserunt.

43. Cum igitur inter Lacedæmonios et Athenienses hujusmodi dissidium esset, statim et illi, qui Athenis fœdera solvere cupiebant, in hanc rem incumbere cœperant.

Erant autem cum aliis, tum etiam Alcibiades Clipiæ filius, qui quamvis ætate tunc esset adhuc juvenis, tamen propter majorum dignitatem honorabatur, ut *nullus alius* in alia civitate, cui vel satius esse videbatur ad Argivos potius accedere, quin etiam contentionis studio, quod elato esset animo, *fœderibus* adversabatur, quod Lacedæmonii per Niciam et Lachetem fœdera fecissent, ipso propter adolescentiam contempto, nec habito ei honore ex vetusti hospitii jure: quod, cum *ipsius* avus *Lacedæmoniiis* renuntiasset, ipse illorum captivos ex insula officiis prosequens, renovare cogitabat. undique igitur sibi de suo jure detrahi putans, et initio Lacedæmoniiis intercessit, affirmans, illos non esse constantes: sed, ut, inito cum Argivis fœdere eos sibi eximant, et postea Athenienses solos adorianatur, hac de causa fœdus cum ipsis facere velle. Et tunc, quum hoc dissidium exortum est, confestim Argos privatim misit, hortans *Argivos*, *quam celerrime cum Mantineis et Eleis *Athenas* venirent, *eos* ad societatem provocantes, quod tempus esset opportunum; seque studiosissime ipsis adfuturum *pollicebatur*.

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
2.
51.
1.
U. C.
Varr.
334.

44. Argivi autem, cum hunc nuntium audissent, simul etiam cum cognovissent, societatem a Bœotis cum Atheniensibus non esse factam, sed magnam dissensionem inter ipsos *Athenienses* et Lacedæmonios esse natam, suos quidem legatos, qui *tunc* aberant, quos de fœderibus acturos Lacedæmonem miserant, non curabant; sed ad Athenienses potius animum advertebant: existimantes civitatem, cum qua sibi vetus amicitia intercederet, et quæ populari statu, quemadmodum et sua civitas, regeretur, et quæ magnam in mari potentiam haberet, sibi, si bellum susciperent, in hoc auxilium esse laturam. Confestim igitur legatos de societate acturos ad Athenienses miserunt. Illos autem Eleorum et Mantineorum legati comitabantur. Confestim etiam et Lacedæmoniorum legati, Philocharidas, Leon, et Endius, qui *apud Athenienses* gratiosi esse videbantur, eo profecti sunt; veriti, ne *Athenienses* Lacedæmoniiis irati societatem cum Argivis facerent, simul etiam Pylum pro Panacto repetituri, et de societate cum Bœotis inita *Lacedæmonios* purgaturi, et *demonstraturi*, illos hanc societatem non fecisse, ut Atheniensibus malum darent.

45. Cum autem hisce de rebus in senatu verba facerent, et se cum summa potestate de componendis omnibus controversiis eo venisse dicerent, Alcibiadi metum incutiebant,

* Ut quam celerrime ad societatem provocati venirent etc. *Valla*. Hude.

Bell.
 Pelop.
 an. 12.
 Olymp.
 19.
 50.
 U. C.
 Varr.
 33.¹

ne, si ad populum hæc *ipsa* retulissent, plebem allicerent, et Argivorum societas respueretur. Sed Alcibiades hujusmodi fraudem adversus ipsos machinatur. Lacedæmoniis, fide ipsis data, persuadet, ne coram populo fateantur, se cum summa potestate venisse, quod si fecerint, se Pylum ipsis redditurum, (se enim hoc Atheniensibus persuasurum, quemadmodum et tunc se *Lacedæmoniis* adversari dicebat) et cæteras controversias compositurum. Hæc autem eo consilio agebat, ut *Lacedæmonios* a Nicia alienaret, utque apud populum ipsos criminatus, quod nihil sinceri in animo haberent, nec eadem unquam dicerent, Argivorum et Eleorum et Mantineorum societatem conciliaret. Et ita evenit. Nam cum *legati* ad populum processissent, et interrogati non dixissent (ut in senatu) se cum summa potestate venisse, tunc vero Athenienses haud amplius *illorum inconstantiam* tulerunt. Sed Alcibiadem multo vehementioribus, quam ante, clamoribus Lacedæmonios insectantem audiebant, animisque propensis erant, Argivis illorumque comitibus in *concionem* introductis, ad societatem cum ipsis statim ineundam. Sed facto terræ motu, priusquam quicquam constitueretur, hæc concio dilata est.

46. In concione vero, quæ postridie convocata fuit, Nicias, quamvis ipsi Lacedæmonii *ab Alcibiade* decepti fuissent, quamvis etiam ipse quoque deceptus fuisset, quod negassent, se cum summa potestate venisse, tamen dixit oportere *Athenienses* cum Lacedæmoniis potius, quam cum *Argivis*, societatem inire, et dilato Argivorum negotio, *legatos* ad ipsos *Lacedæmonios* iterum mittere, et explorare, quidnam in animo haberent. Hanc enim belli dilationem sibi quidem honestam, illis vero turpem fore dicebat. Nam sibi quidem maxime expedire, florente jam republica fortunam hanc florentem quam diutissime conservare. Illis vero in afflicta fortuna versantibus, loco lucri fore, primo quoque tempore belli fortunam periclitari. Persuasit autem *Atheniensibus*, ut *legatos Lacedæmonem* mitterent (in quorum numero et ipse erat) qui juberent Lacedæmonios, si quid sinceri in animo haberent, Panactum erectum *ac integrum*, et Amphipolin restituere; et Bæotorum societatem missam facere, nisi fœdera *secum* inire vellent, quemadmodum cautum fuerat, ut neutri sine mutuo consensu cum ullo paciscerentur. Imperarunt etiam, ut dicerent, se quoque, si injuriam facere voluissent, societatem cum Argivis jam facturos fuisse: quod ipsi *Argivi* hac ipsa de causa adessent. Et si quid aliud crimini dabant, Niciam ejusque collegas cum mandatis de omnibus miserunt. Cum

autem legati pervenissent, et cum alia denunciassent, tum etiam ad extremum dixissent, nisi *Lacedæmonii* societatem cum Bœotis initam dirimerent, qui *foedus secum* inire nolu-
erant, se quoque cum Argivis, eorumque sociis societatem facturos: *Lacedæmonii* responderunt, se societatem cum Bœotis initam non diremturos, (nam Xenares Ephorus et alii, quotquot ejusdem factionis erant, evicerant, ut hæc fierent,) *foederis* tamen *injurandum* Nicia rogante reno-
varunt. Verebatur enim, ne rebus omnibus prorsus infec-
tis abiret, ac mala audiret, (quod etiam accidit) quod *foe-*
derum cum *Lacedæmoniis* faciendorum autor esse vide-
retur. Cum autem ipse rediisset, et Athenienses audissent, nihil a *Lacedæmoniis* impetratum fuisse, confestim indig-
nari cœperunt, et injuriam sibi fieri putantes, cum Argivis
eorumque sociis (aderant enim illi, ab Alcibiade introducti)
foedera ac societatem fecerunt, his verbis.

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
30.
U. C.
Varr.
33 1/2.

47. " *Fœdera* fecerunt Athenienses, et Argivi, et Man-
tinei, et Elei, in annos centum, pro se ipsis, et pro sociis,
quibus utrique præsunt, sincera et commoda, tam terra,
quam mari. Nefas autem sit Argivos, et Eleos, et Manti-
neos, eorumque socios, Atheniensibus, ac sociis, quibus
Athenienses imperant, arma detrimenti causa inferre. Et
vicissim nefas sit Athenienses, eorumque socios, Argivis, et
Eleis, et Mantineis, eorumque sociis ulla vel fraude, vel
machinatione. His conditionibus Athenienses, et Argivi,
et Elei, et Mantinei sint socii centum annos. Et si hostes
in Atheniensium agrum invaserint, Argivi, et Elei, et
Mantinei Athenas ad opem ferendam veniant, prout Athe-
nienses *ipsis* denunciaverint, ratione quam acerrima pot-
erunt, pro viribus. Quod si *agro* vastato discesserint, hæc
civitas ab Argivis, et Mantineis, et Eleis, et Atheniensibus
pro hoste habeatur, et a cunctis his civitatibus *bello petatur*
ac vexetur. Nulli vero harum civitatum bellum *communi-*
ter susceptum adversus istam *hostium* civitatem deponere
liceat, nisi cunctis *idem* videatur. Vicissim autem Atheni-
enses quoque Argos, Mantineam, et Elin ad opem feren-
dam proficiscantur, si hostes invaserint in agrum Eleorum,
aut Mantineorum, aut Argivorum, prout hæc civitates *ipsis*
significaverint, ratione quam acerrima poterunt, pro viri-
bus. Quod si *agro* vastato discesserint, hæc civitas ab
Atheniensibus, et Argivis, et Mantineis, et Eleis pro hoste
habeatur, et a cunctis his civitatibus vexetur. Bellum
autem adversus hanc civitatem *susceptum* deponere nefas
sit, nisi cunctis civitatibus *idem* videatur. Præterea nulla
harum civitatum fœderatarum per agrum suum, aut socio-

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
33.
U. C.
Varr.
33⁺.

rum, quibus singulae civitates imperant, aut per mare, homines armatos, inferendi belli gratia, transire sinat, nisi universae civitates, Atheniensis, Argiva, Mantinea, et Elea, de communi sententia transitum esse decreverint. Illis autem, qui opem ferent, civitas, quae illos mittet, commectum præbeat ad dies triginta, ab eo die, quo auxilia in eam civitatem ingressa fuerint, quae opem sibi ferendam significaverit, et abeuntibus eodem modo. Quod si copiis accitis diutius uti velint, illa civitas, quae copias acciverit, stipendium det, singulis quidem gravis ac levis armaturae militibus, atque sagittariis, quotidie ternos obolos Æginæos: equiti vero, singulas drachmas Æginæas. Eadem civitas, quae copias acciverit, imperii summam obtineat, si bellum in ejus finibus geratur: at si quo universis civitatibus conjunctis copiis proficisci visum fuerit, omnes civitates in hac expeditione par imperium participant. Hæc autem fœdera, Athenienses quidem pro se ipsis, et pro sociis, jurent. Argivi vero, et Mantinei, et Elei, eorumque socii in suis quique civitatibus jurent. Singulae autem civitates supra lectas hostias jusjurandum, quod moribus patriis est receptum, et quod religiosissimum apud singulas habetur, jurent. Jusjurandum autem in hæc verba juretur: Perstabo in societate ex pactis et conventis, juste et innocue et sincere; nec eam ulla vel fallacia vel machinatione violabo. Jurent autem Athenis quidem, Senatus et Polemarchi: Prytanes autem ad jusjurandum alios adigant. Argis vero, Senatus, et Octoginta viri, et Artynæ: et Octoginta viri alios ad jusjurandum adigant. Mantineæ vero, Demiourgi, et Senatus, et cæteri Magistratus: Theori vero, et Polemarchi alios ad jusjurandum adigant. Elide vero, Demiourgi, et Quæstores ærarii, et Sexcenti viri: Demiourgi vero, et Thesmophylaces ad jusjurandum alios adigant. Hoc autem jusjurandum renouent, Athenienses quidem, euntes Elin, et Mantineam, et Argos, triginta diebus ante Olympia. Argivi vero, et Elei, et Mantinei, euntes Athenas, decem diebus ante magna Panathenæa. Hæc autem fœderum et jurisjurandi et societatis pacta in lapideo cippo inscribant, Athenienses quidem, in arce: Argivi vero, in foro, in Apollinis templo: Mantinei vero, in Jovis templo in foro. Cippum etiam æneum communi sumtu factum

^b Urbani Magistratus. *Acacius*. Vide *Annot.* HUDS.

^c Idque jusjurandum confirmant Quæstores. *Valla*. Adigant autem ad jusjurandum, vel jurejurando obstringant etc. *Steph.* Jusjurandum exigant Prytanes. *Acacius*. INGM.

statuant Olympias, in ludis Olympiacis, qui nunc fiunt. Quod si quid his civitatibus videatur melius esse, hoc addant pactis et conventis. Quicquid autem his universis civitatibus consilio una communicato visum fuerit, id ratum sit.

48. Hæc igitur fœdera, et societates hunc in modum initæ sunt: illa tamen, quæ inter Lacedæmonios et Athenienses inita fuerant, neatri propterea alteris renuntiaverunt. Corinthii vero, quamvis essent Argivorum socii, hæc tamen initæ noluerunt: quinetiam cum paulo ante societas inter Eleos, Argivos, et Mantineos inita fuisset, ea conditione, ut cum iisdem bellum gererent, et pacem facerent, *hujus societatis* participes esse noluerunt. Dixerunt enim sufficere sibi superiorem illam subsidiariam societatem, quam inter se inierant, ut alteri alteris mutuam opem ferrent, at nulli bellum communiter inferrent. Atque ita Corinthii ab illorum societate recesserunt, et animum ad Lacedæmonios iterum converterunt.

49. Hac autem æstate Olympia exstiterunt, in quibus Androsthenes Arcas, tunc primum in Pancratii certamine victor fuit: et Lacedæmonii aditu ad templum ab Eleis prohibiti fuerunt, ne sacrificium facerent, neve certarent, quod ipsis non persolverent multam, quam Elei ipsis ex lege Olympiaca damnatis irrogaverant. dicebant enim, illos in munitionem Phyreum arma intulisse, et milites ex suis armatos in Lepreum immisisse, Olympiaci fœderis tempore. Multa autem erant duo millia minarum, in singulos milites armatos binæ minæ, quemadmodum lege continetur. Lacedæmonii vero, missis legatis, contradicebant, negantes, se juste condemnatos, quippe quod fœdus Lacedæmoniiis nondum denuntiatum fuisset, quam suos milites armatos illuc immiserunt. Elei vero dicebant, inducias apud se jam fuisse. Sibi enim ipsis primis *has inducias* indixerant, et se quiescentibus, neque *tale quid* expectantibus, utpote fœderis tempore, ipsos Lacedæmonios clam injuriam sibi fecisse dicebant. Lacedæmonii vero excipiebant, *atque illis respondebant, non solis agri Elei incolitis has inducias indicendas fuisse: sed oportuisse etiam ipsos Eleos Lacedæmoniiis denuntiare, si tunc injuriam sibi ab ipsis Lacedæmoniiis fieri putabant, non autem, quod arbitrarentur, hoc facere, et promittebant, se nulla arma in posterum ipsis illaturos.* Elei vero in eadem sententia perstabant, dicentes, se nunquam adductum iri, ut sibi nullam injuriam a Lacedæmoniiis factam esse crèderent. Sed si Lepreum sibi restituere vellent, suam multæ partem

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
90. 1.
U. C.
Varr.
334.

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
90. 1.
U. C.
Varr.
334.
Post
Jul. 3.

remissuros, et *partem*, quæ Deo deberetur, se pro ipsis persoluturos.

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
90. 1.
U. C.
Varr.
334.

50. Sed cum *Lacedæmonii* audire nollent, *Elei* rursus hæc postularunt, ut Lepreum quidem, si nollent, non restituerent, verum adscenderent ad Jovis Olympii aram, quandoquidem templo uti exoptarent, ut coram Græcis jurarent, se multam in posterum persoluturos. Sed cum ne ista quidem *facere* vellent, *Lacedæmonii* quidem a templo, sacrificiis, et certaminibus prohibiti fuerunt, domique sacrificium fecerunt: cæteri vero Græci, præter Lepreatas *certamina* spectaverunt. *Elei* tamen veriti, ne *Lacedæmonii* per vim sacrificium facerent, cum juventute armata excubias egerunt. Ad ipsos autem venerunt et Argivi et Mantinei, ex utrisque mille, et Atheniensium equites, qui dierum festorum celebrationem Argis præstolabantur. Nam omnem illius coetus frequentiam ingens timor invaserat, ne *Lacedæmonii* armati *eo* venirent; præsertim postea quam Lichas Arceasilai *filius* *Lacedæmonius* virgis a lictoribus in stadio cæsus fuerat, quod, cum ipsius bigæ vicissent, et per præconis vocem pronunciatum fuisset, publicas Bœotorum *bigas vicisse*, quod *Lacedæmonii* interdictum fuisset certaminibus, *ipse* in stadium progressus, aurigam coronasset, cupiens indicare currum illum suum fuisse. Quamobrem multo magis omnes tunc timuerunt, et aliquid novi fore videbatur. *Lacedæmonii* tamen quieverunt, atque illa dierum festorum celebratio sic ipsis præteriiit. Post Olympia autem Argivi eorumque socii Corinthum iverunt, Corinthios oraturi, ut ad se transirent. Aderant autem et *Lacedæmoniorum* legati. et quamvis multi sermones habiti fuissent, ad extremum tamen nihil peractum est: sed facto terræ-motu in suam quique urbem discesserunt. atque hæc æstas excessit.

Exeunt
Julio.

Post
Sep. 30.

51. Ineunte autem hyeme, *Heracleotæ*, qui sunt in agro Trachinio, cum *Ænianibus*, et *Dolopibus*, et *Meliensibus*, et nonnullis *Thessalis* prælium commiserunt. Nam hæc gentes, quæ huic *Heracleotarum* urbi finitimæ erant, ei hostes erant. Hæc enim urbs non adversus ullum alium, quam istarum *gentium* agrum condita fuerat, ut *ipsæ credebant*. Et simul atque condi cœpta est, statim ei adversari cœperunt, eam pro viribus atterentes, et tunc *Heracleotas* prælio superarunt, et *Xenares* *Lacedæmonius* ipsorum dux in *eo* cecidit, et *multi* alii *Heracleotæ* perierunt. atque illa hyems exiit, et duodecimus hujus belli annus excessit.

52. Insequentis autem æstatis initio statim, *Heracleam*,

quod post prælium graviter infestaretur, Boeoti in *fidem suam* receperunt, et Hegesippidam Lacedæmonium, ut perperam res illas administrantem, expulerunt. Hanc autem urbem receperunt, veriti, ne Lacedæmonii Peloponnesi tumultu turbatis, Athenienses *eam* occuparent. Lacedæmonii tamen ipsis erant irati. Eadem æstate Alcibiades Cliniae *filius*, Atheniensium dux, Argivis ac sociis, *eum* adjuvantibus, in Peloponnesum profectus, cum paucis gravis armaturæ militibus Atheniensibus, et sagittariis, et sociis, quos illinc assumserat, tum alia, quæ ad societatem pertinebant, constituit, per mediam Peloponnesum cum copiis iter faciens, tum etiam Patrensibus persuasit, ut muros ad mare usque perducerent, et ipse alteros Rhium Achaicum versus exstruere in animo habebat. Sed Corinthii, et Sicyonii, et *alii*, quibus *hi muri* exstructi damnum daturi erant, *illuc* accurrentes impediverunt.

53. Eadem æstate bellum inter Epidaurios et Argivos gestum est, prætextu quidem hostiæ, quam ad Apollinem Pythium Epidaurii pascuorum nomine adducere debebant, nec tamen miserant. Ipsum autem templum erat potissimum in Argivorum potestate. Sed vel sine istâ *speciosa* causa Alcibiades et Argivi Epidaurum, si possent, occupare statuerant, tum ut Corinthus esset pacata, tum etiam quod Athenienses auxilium ex Ægina *Argivis* itinere compendiosiore latum iri *putarent*, quam si Scyllæum circumvecti suppetias illis ferrent. Argivi igitur se præparabant ad irruptionem in Epidaurum faciendam, ut ipsimet hostiam exigèrent.

54. Per eadem autem tempora Lacedæmonii quoque cum frequentibus copiis, quas ex omnibus populis collegerant, ad Leuctra in agri sui confiniis sita, adversus Lycæum, duce Agide Archidami *filio*, rege suo, profecti sunt. Nullus autem sciebat, quonam illi proficiscerentur: imo ne ipsæ quidem civitates, unde *militēs* emissi fuerant. Sed cum pro transitu ^d sacrificia facientes, litare non potuissent, cum ipsi domum redierunt, tum etiam per nuncios circummissos sociis edixerunt, ut post insequentem mensem (Carneus vero mensis erat, in quo stata sacra apud Dorienses celebrantur) se præpararent, ut ad militiam profecturi. Illis autem domum reversis, Argivi, quarto die a fine mensis exeuntis ante mensem Carneum, *ex suis finibus* egressi, quamvis illos dies festos agerent, tamen per totum

Bell.
Pelop.
an. 13.
Olymp.
90. 1.
U. C.
Varr.
335.
A Mart.
26.

April.

Bell.
Pelop.
an. 13.
Olymp.
90. 2.
U. C.
Varr.
335.
Julio.

Aug. 14.

^d Ita Valla et Æ. Port. Sacrificantibus adversa auspicia fuerunt etc. Accius. HUDS.

Bel.
Pelop.
an. 13.
Olymp.
90. 2.
U. C.
Varr.
336.

illud tempus in agrum Epidaurium irruerunt, eumque vastarunt. Epidaurii vero sociorum auxilium implorabant. Horum vero nonnulli * quidem hunc mensem causabantur; nonnulli vero, vel ad ipsa agri Epidaurii confinia profecti quieverunt.

55. Dum autem Argivi in agro Epidaurio essent, legationes ex sociis civitatibus ab Atheniensibus excitæ Mantineam venerunt. Et cum in colloquium ventum essent, Ephamidas Corinthius verba cum factis congruere negavit. Nam ipsos quidem de pace acturos, *Mantineam convenisse, et ibi consedissee*: Epidaurios veto, eorumque socios, et Argivos armatos castra opposita habere. Primum igitur exercitus, qui ab utrisque missi fuerant, dimittebatur, atque ita demum de pace verba rursus facienda censebat. His autem verbis adducti *Atheniensium legati*, abierunt, et Argivos ex agro Epidaurio abduxerunt. Postea vero, cum in eundem locum *rursus* convenissent, ne sic quidem quicquam communiter transigere potuerunt: sed Argivi rursus in agrum Epidaurium irruerunt, eumque vastarunt. Lacedæmonii quoque cum suis copiis adversus Caryas profecti sunt. † Sed cum ne hic quidem sacrificia pro transitu facientes litare potuissent, domum redierunt. Argivi vero, tertia fere agri Epidaurii parte vastata, domum reverterunt. Ipsis autem mille gravis armaturæ milites Athenienses duce Alcibiade auxilium tulerant, cum Lacedæmonios cum copiis ex suis finibus egressos audissent: sed cum ipsorum opera non amplius opus esset, abierunt. Atque hæc ætas ita exacta est.

Aug. 6n.
vel ini-
tio Sep-
tembris.
Paulo
ante
Oct. 17.

Post
Oct. 18.
56. Sequentis hyemis initio Lacedæmonii clam Atheniensibus præsidium trecentorum militum, et Agesippidam ipsorum ducem, mari Epidaurum immiserunt. Argivi vero ad Athenienses profecti, cum ipsis expostularunt, quod, cum in foederibus scriptum esset, ut nulli *de sociis* hostes per agrum suum transire sinerent, *ipsi tamen Lacedæmonios per suum mare transire permisissent*. Et nisi ipsi quoque Messenios et servitia adversus Lacedæmonios Pylum reduxissent, se *ab ipsis* injuria affectum iri dicebant. Athenienses vero autore Alcibiade, cippo quidem Laconico subscripserunt, Lacedæmonios *in foederis conditionibus non perstitisse*, Pylum vero e Craniis servitia *Lacedæmoniorum* reduxerunt, ut latrocinarentur. cæteris vero in rebus quieverunt, *et ab armis abstinerunt*. Per hanc autem hyemem,

* Illorum nondum adesse mensem causabantur: nonnulli vero etc. *Valla. Huds.*

† Vide pag. 323. [edit. nov. p. 766, sq.] *IDEM.*

quamvis Argivi et Epidaurii bellum *inter se* gererent, tamen nullum quidem proelium acie palam instructa commissum est: sed insidiæ et incursiones *tantum* factæ sunt, in quibus, prout casus tulit, ex utrisque nonnulli ceciderunt. atque extrema hyemé, et ad ver jam accedente, Argivi cum scalis, quas sumserunt, adversus Epidaurum iverunt, ut propter bellum defensoribus denudatam expugnaturi. Sed infecto negotio discesserunt. Et hyems illa exiit, et decimus tertius hujus belli annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
80. 3.
U. C.
Varr.
33°.

57. Insequente æstate jam media Lacedæmonii, cum Epidaurii ipsorum socii graviter vexarentur, et aliæ Peloponnesi *civitates*, partim quidem *ab ipsis jam* defecissent, partim vero laborarent, existimantes, nisi celeriter ipsas præoccuparent, ipsas ulterius progressuras esse, *et plures præterea defectionem facturæ*, cum ipsi, tum ipsorum servitia cum maximis copiis ex omni suæ ditionis populo collectis adversus Argos iverunt. Illis autem præerat Agis Archidami *filius*, Lacedæmoniorum rex. Cum ipsis autem ad hanc militiam profecti sunt Tegeatæ, et alii Arcades, quotquot erant Lacedæmoniorum socii. Nam cæteri socii, qui in Peloponneso, et extra *Peloponnesum* erant, ad Phliantem covebantur: Bœotorum quidem, quinque millia gravis armaturæ militum, et totidem levis armaturæ, et quingenti equites, et totidem alii, quorum tanta erat exercitatione celeritas, ut jubis equorum sublevati, cursum illorum adæquarent: Corinthiorum vero, duo gravis armaturæ millia: cæterorum vero, pro cujusque copia viribusque numerus erat. Sed Phliasii cum omnibus suis copiis *ad hanc expeditionem iverunt*, quod sociorum exercitus in ipsorum agro esset.

Intra
Jun. 12.
et Jul.
11.

58. Argivi autem, cum tunc primum Lacedæmoniorum apparatus præsensissent, et postea quam *Lacedæmonis* Phliantem iverunt, ut cum aliis se conjungerent, tunc demum et ipsi cum exercitu prodierunt. Ipsis autem auxilium tulerunt et Mantinei cum suis sociis, et Eleorum tria gravis armaturæ millia. Et progressi Lacedæmonii ad Methydrium Arcadiæ *oppidum* occurrunt. Et utrique collem occupant. Et Argivi quidem ad proelium cum Lacedæmoniiis, ut sociorum auxilio nudatis, committendum sese præparabant. Sed Agis castris noctu motis, idque clam *Argivis*, Phliantem ad alios socios contendit. Quod cum Argivi cognovissent, primo diluculo statim abierunt, primum quidem Argos, deinde vero ad illam viam, quæ ad Nemeam ducit, qua Lacedæmonios cum sociis descensos exspectabant. Sed Agis non convertit se ad illud

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. §.
U. C.
Varr.
33^a.

iter, qua exspectabant: at, re Lacedæmoniis et Arcadibus et Epidauriis denuntiata, aliud asperum inivit, et in Argivorum planitiem descendit. Et Corinthii et Pellenenses et Phliasii alia ardua *via* iter fecerunt. Bœotis vero et Megarensibus et Sicyoniis præceptum fuerat, ut *via*, quæ ducit ad Nemeam, descenderent, ubi consederant Argivi; ut, si Argivi contra ipsos in planitiem ad vim arcendam venirent, ipsi equis uterentur eos a tergo insequentes. Atque Agis quidem, acie sic instructa et irruptione in planitiem facta, Saminthus et alia vastabat.

59. Argivi vero hac re cognita, cum dies jam illuxisset, ex Nemea ad opem *agro suo* ferendam venerunt, et cum in Phlasiarum et Corinthiorum exercitum incidissent, paucos quidem ex Phlasiis interfecerunt: ipsi vero non multo plures ex suis a Corinthiis cæsos amiserunt. Et Bœoti et Megareses et Sicyonii, ut præceptum fuerat, ad Nemeam perrexerunt, nec Argivos amplius *illic* invenerunt: sed *Argivi* cum in *planitiem* descendissent, et res suas vastari animadvertissent, ad pugnam se præparabant. Vicissim vero et Lacedæmonii aciem adversus illos instruebant. Cæterum Argivi undique circumventi erant. nam a planitie quidem parte, Lacedæmonii eorumque socii *ipsos* ab urbe prohibebant: ex locis vero superioribus, Corinthii et Phliasii et Pellenenses: ab illa vero parte, quæ Nemeam spectabat, Bœoti et Sicyonii et Megareses. Ipsis vero *Argivis* nulli equites præsto erant: soli namque ex sociis Athenienses nondum advenerant. Argivorum autem et sociorum *reliquus* exercitus præsentem rerum statum non adeo periculosum, *ut reapse erat*, esse ducebat, sed in *loco* opportuno, prælium commissum iri videbatur, et Lacedæmonios in *suo agro* et prope *suam urbem a se putabant* circumventos. At cum exercitus jamjam essent concursuri, duo ex Argivis, Thrasyllus e quinque ducibus unus, et Alciphron Lacedæmoniorum hospes, ad Agidem accesserunt, et cum eo sermonem habuerunt, ne prælium faceret. Argivos enim, siquid Argivis Lacedæmonii crimini darent, æquo stare iudicio, pacemque, foederibus ictis, in posterum colere paratos esse *dixerunt*.

60. Atque hi quidem Argivi sua sponte, non autem populi jussu hæc dixerunt. Cum autem Agis, ipse *solus* has condiciones accepisset, et ne ipse quidem cum pluribus *de his* consultasset, sed cum uno tantum, qui inter illius militiæ socios præturam gerebat, *has* communicasset, quatuor mensium foedus cum ipsis fecit, intra quos oportebat ipsos *ea* conficere, quæ dixerant: exercitumque confestim at-

duxit, nulli cæterorum sociorum *re declarata*. Lacedæmonii vero, sociique quidem propter legem sequebantur, prout ducebat: sed tamen inter se graviter eum incusabant, quod, cum ipsis opportune cecidisset, ut possent configere, qui undique et ab equitatu et peditatu circumventi essent, nulla *re gesta tanto* apparatu digna, se discedere putarent. Hic enim Græcorum exercitus omnium, qui ad eam usque diem exstitissent, pulcherrimus convenerat. maxime autem spectatus fuit, dum adhuc totus in Nemea esset, quo tempore et Lacedæmonii cum copiis ex omni suæ ditionis populo coactis aderant, et Arcades, et Bœoti, et Corinthii, et Sicyonii, et Pellenenses, et Phliasii, et Megarenses: atque hi omnes ex singulis delecti, qui non solum Argivis, eorumque sociis, sed et aliis præterea copiis, quæ se ipsis adjunxissent, virtute pares esse videbantur. Hic igitur exercitus sic Agidi succensens abiit, et singuli domum redierunt, et in suam quique patriam se receperunt. Argivi vero et ipsi multo magis succensebant illis, qui populi injussu fœdus fecerant, existimantes illi quoque Lacedæmonios evasisse, ea occasione sibi oblata, qua nullam aliam commodiorem sibi unquam oblatum iri putabant. Nam et prope *suam* urbem et cum multis, iisque fortibus sociis, *adversus illos sibi* certamen fore *credebant*. Itaque *domum* reversi, Thrasyllum apud Charadrum (*quo in loco, antequam e militia *reversi urbem* ingrediantur, de causis militaribus judicant) lapidare cœperunt. Ille vero ad aram confugiens evasit. Ejus tamen bona publicaverunt.

61. Postea vero cum Athenienses auxilium ipsis tulissent, adductis mille gravis armaturæ militibus, et trecentis equitibus, quibus Laches et Nicostratus præerat, Argivi (nam *quamvis improbarent ea*, tamen fœdera cum Lacedæmoniis inita rumpere non audebant) ipsos abire jusserunt, nec *ipsos* cum populo agere volentes produxerunt, priusquam Mantinei et Elei (adhuc enim *illic* aderant) precibus extorserunt. Athenienses autem apud Argivos, eorumque socios, coram Alcibiade legato, hæc dixerunt, non recte fœdera sine cæteris sociis facta fuisse, et nunc (se enim opportune adesse) bellum suscipiendum esse. Cum autem hac oratione rem sociis persuasisissent, confestim omnes, præter Argivos, adversus Orchomenum Arcadicum contenderunt. Isti enim, quamvis *Atheniensium verbis ad fœdus frangendum* adducti fuissent, tamen pri-

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
U. C.
Varr.
336.
7

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
U. C.
Varr.
336.
Post
Jul. 11.

* Ubi militaria judicia, priusquam urbem incant, fieri solent. *Acucius Huds.*

Bel.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
U. C.
Varr.
336.

mum *quidem* remanserunt, deinde vero mox et ipsi *illuc* iverunt. Castrisque ad Orchomenum positis, universi ob-
sidebant; et oppugnabant, in suam potestatem redigere
cupientes, cum aliis de causis, tum vero, quod Arcadum
obsides illic essent a Lacedæmoniiis depositi. Orchomenii
vero, quod et murorum infirmitatem et *hostilis* exercitus
multitudinem metuerent, simul etiam, cum nullus opem
ipsis ferret, *veriti*, ne prius perirent, *quam sibi subvenire-*
tur, deditionem ea conditione fecerunt, ut in societatem
reciperentur, et obsides ex suorum numero *ipsis* darent,
et Mantineis illos etiam traderent, quos Lacedæmonii de-
posuissent.

62. Postea vero cum Orchomenum jam tenerent, socii
consultare cœperunt, adversus quamnam ex reliquis pri-
mum ire oporteret. Et Elei quidem suadebant, *ut iretur*
adversus Lepreum: Mantinei vero, adversus Tegeam:
Argivi et Athenienses in Mantineorum sententiam iverunt.
Elei vero indignati, quod decretum non fuisset, *ut iretur*
adversus Lepreum, domum redierunt. Cæteri vero socii
se Mantineæ præparabant ad Tegeam armis infestis pe-
tendam. Quinetiam nonnulli ex ipsis Tegeatis, qui in
urbe erant, res ipsis dedere statuerant.

63. Lacedæmonii vero, postea quam ex agro Argivo re-
dierunt, initis in quatuor menses fœderibus, Agin vehe-
menter incusabant, quod Argos in suam potestatem non
redegiasset, cum occasio tam idonea sese ipsis obtulisset,
quantam nunquam ante sibi oblatam putarent. Tot
enim talesque socios, unum in locum congregatos, reperire
non facile esse. Cum autem nuntius de Orchomeno capto
allatus fuisset, tunc vero multo vehementius indignari cœ-
perunt. Et præ ira protinus, præter suum morem, et de
ipsius domo diruenda, et de ipso centum millibus drach-
marum multando deliberabant. Ille vero deprecabatur,
ne quid horum facerent. se enim, expeditione suscepta,
forti aliquo facinore crimina sibi objecta diluturum; aut,
nisi præstitisset, tunc ipsos, quicquid vellent, facturos. Illi
vero a multa quidem irroganda, et ab ædibus diruendis
abstinuerunt; legem vero tunc, quæ nunquam ante apud
ipsos fuerat, tulerunt. Decem enim viros Spartanos præ-
terea elegerunt, quos ipsi consiliarios dederunt, sine qui-
bus ipsi exercitum ex urbe educere non liceret.

64. Interea vero nuntius ab amicis Tegeatis ad ipsos
allatus est, nisi celeriter adessent, Tegeam ab ipsis ad
Argivos, eorumque socios defecturam, et propemodum jam
defecisse. Tunc vero Lacedæmonii, tam ipsi, quam He-

lotas, cum frequentissimis copiis ex omni suæ ditionis populo congregatis, ¹ citissime, si unquam ante, opem *Tegeatis* tulerunt. Iverunt autem ad Orestium Mænalie. Et Arcadibus quidem suis sociis præceperunt, ut congregati se Tegeam subsequerentur. Ipsi vero, cum universi ad Orestium usque profecti fuissent, et illinc sextam suarum copiarum partem domum remississent (in qua parte seniores ac juniores erant) ut res domesticas tuerentur, cum reliquis copiis Tegeam pervenerunt. nec multo post socii ab Arcadibus missi adfuerunt. Miserunt etiam et Corinthum, et ad Bæotos, et Phocenses, et Locros, imperantes, ut celeriter ad Mantineam, ad opem ferendam, venirent. ¹ Sed his quidem ob nimias temporis angustias proficisci non dabatur, nec facile erat, nisi frequentibus copiis, et se invicem præstolantibus, *agrum* hostilem transire: (nam in medio *situs, transitum illis* præcludebat) nihilo tamen minus ire properabant. Lacedæmonii vero cum Arcadibus sociis, qui aderant, et quos secum assumserant, irruptionem in *agrum* Mantinicum fecerunt. castrisque ad Herculis templum positis, *agrum* vastabant.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 2.
U. C.
Varr.
336.

65. Argivi vero et socii, qui locum natura munitum et accessu difficilem occuparant, cum ipsos vidissent, ad pugnam sese instruxerunt. Lacedæmonii vero confestim obviam illis iverunt, et usque ad lapidis jaculive jactum processerunt: tunc vero quidam ex senioribus ad Agidem exclamavit, cum suos ad locum natura munitum tendere videret, Agis malum malo sanare cogitat; innuens ex agro Argivo receptum, qui ipsi dabatur crimini, cui tunc mæderi volebat hoc intempestivo studio. Ille vero sive propter illam inclamationem, sive etiam quod repente sententiam mutasset, copias celeriter, antequam manus consererent, abduxit. Et cum in *agrum* Tegeaticum pervenisset, aquam in *agrum* Mantinicum a *Tegeatico* avertere coepit; cujus causa, quod magna damna daret, utram in partem cursu deferretur, Mantinei et Tegeatæ bellum *inter se* gerebant. Argivos enim, eorumque socios, ubi *rem* intellexissent, de colle, in quo consederant, deducere, accurrentes ad prohibendum cursum aquæ, quæ avertebatur, et proelium in planitie facere volebat. Atque ille quidem, cum diem illum illic ad aquam mansisset, *eam* avertit. Argivi vero eorumque socii, primum quidem obstupefacti repentino illorum receptu e propinquo *loco*, non habebant,

¹ Magna festinatione, quanta non alias, opem etc. *Acacius. Huds.*

¹ Erant autem quibus e propinquo veniendum esset, nec facile etc. *Valla.*
Ceterum his nuntius hic inexpectato venit, nec facile etc. *Acacius. Idem.*

Bell.
 Pelop.
 an. 14.
 Olymp.
 90. 3.
 U. C.
 Varr.
 336.

quid conjectarent. Deinde vero cum et illi sese receperissent ac abdidissent; ipsi vero quiescerent, nec *illos* insequerentur: tunc vero suos duces rursus incusare cœperunt, quod et prius Lacedæmonii, qui prope Argos opportune erant intercepti, dimissi fuissent; et nunc aufugientes nullus insequeretur, sed per otium illi quidem incolumes evaderent, ipsi vero proderentur. Duces vero primum quidem turbati sunt, deinde vero ipsos a colle abduxerunt, et in planitiem progressi, castra *illic* posuerunt, ut in hostem ituri.

66. Postridie autem Argivi, eorumque socii aciem instruxerunt, ut *cum hoste* pugnaturi, si *in hostem* incidissent. Lacedæmonii vero, dum ab aqua rursus ad Herculis templum in eadem castra reverterentur, adversarios brevi *intervallo a se distantes*, omnesque jam in acie stantes, et ex colle progressos conspiciunt. Tunc igitur Lacedæmonii tanto timore perculsi fuerunt, quanto nunquam ante, quod ipsi meminissent. nam perexiguum temporis spatium ipsis ad aciem instruendam dabatur, et præ festinatione in suum quique ordinem confestim se receperunt, Agide omnia Imperatoris munia obeunte, ut lex jubet. Quum enim Rex *exercitum* ducit, omnia ab illo reguntur; et ipse quidem Polemarchis indicat ea, quæ sunt facienda. Illi vero, Lochagis. At Lochagi Pentecontateribus. Rursus isti, Enomotarchis. Enomotarchæ vero, *sux* Enomotix. Et imperia, siquid *reges fieri* velint, eodem ordine progrediuntur, citoque *per exercitum* permeant. Nam propemodum totus Lacedæmoniorum exercitus, exceptis paucis, sunt duces ducum, et rerum gerendarum cura ad multos pertinet.

67. Tunc autem in sinistro quidem ipsorum cornu collocati erant Sciritæ, qui soli ex Lacedæmoniis hunc ordinem per se, *non permixti aliis*, semper obtinent. Juxta hos, Brasidiani milites ex Thracia reversi, et cum illis Neodamodes. Deinde jam ipsi Lacedæmonii deinceps Lochos constituebant, et juxta ipsos, ex Arcadibus *ii, qui vocantur* Heræenses. Post hos, Mænalii. Sed in dextro cornu Tegeatæ, et pauci Lacedæmoniorum, qui *extremam ejus partem* tenebant, et ipsorum equitatus in utroque cornu collocatus erat. Atque Lacedæmonii quidem sic erant instructi. Hostium vero ipsis oppositorum dextrum quidem cornu Mantinei tenebant, quod in ipsorum *agro* res gereretur. Juxta ipsos erant socii ex Arcadia profecti: deinde mille ex Argivis delecti, quibus jampridem civitas *in rebus bellicis* sese exercendi facultatem præbebat. Prope

ipsos erant castris Argivi, post eos, ipsorum socii, Cleonæi, et Orneatæ. Postea Athenienses postremi, sinistram cornu tenebant, et domesticus ipsorum equitatus cum ipsis erat.

Bel.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 2.
U. C.
Varr.
396.

68. Atque hic quidem ordo, et hic apparatus utrorumque erat. Sed Lacedæmoniorum exercitus alteri major esse visus est. Quantum autem utrorumque, vel singulorum populorum, vel universorum numerus extiterit, accurate scribere non potui. Nam Lacedæmoniorum quidem numerus ignorabatur propter institutum illius civitatis, quæ res suas occultat: horum vero propter jactationem, qua homines in efferenda suorum multitudine uti consueverunt, credibilis non erat. Ex ista tamen ratiocinatione cuilibet licet inire numerum Lacedæmoniorum, qui tunc *illic* adfuerunt. Nam Lochi septem pugnabant, præter Sciritas, qui erant sexcenti. In singulis autem Lochis erant quatuor Pentecostæ, et in unaquaque Pentecostæ erant quatuor Enomotiæ. In uno autem cujusque Enomotiæ primo jugo, quaterni *militēs* pugnabant. Neque vero omnium in acie collocatorum ubique æqualis erat densitas; sed pro arbitrio cujusque Lochagi. In universam autem acies octonis militibus in altitudinem erat densata. In latitudinem vero, prima acies *et totius exercitus frons porrecta* quadringentos et duodequingaginta milites, præter Sciritas, continebat.

69. Cum autem acies jamjam essent concursuræ, tunc vero singulorum populorum duces his verbis suos sunt cohortati. Et Mantinei quidem *docentes*, proelium commissum iri et pro patria, simul et pro principatu et pro servitute: ut illo quidem, cujus periculum ante fecissent, et *cujus commoda jam gustassent*, minime spoliarentur; hanc vero ne rursus experirentur. Argivi vero, et pro pristino principatu, et pro pari dignitate, quam in Peloponneso quondam obtinuissent, ne se perpetuo *his* privari paterentur, simul etiam ut hostes, eosque finitimos, pro multis injuriis ulciscerentur. Athenienses vero, pulcrum esse, cum multis ac fortibus sociis certamen subeuntes, in proelio nullis *virtute* cedere. Illud etiam addebant, si Lacedæmonios in Peloponneso vicissent, se *suum* imperium et magis stabilituros et amplificaturos, nec ullum alium posthac in *suum* agrum venturum. Atque Argivis quidem, eorumque sociis tales cohortationes propositæ fuerant. Lacedæmonii vero, partim per se ipsos, partim ob mili-

* Quam Schollastes *si quis* *valerius* aliter exponit, quam Valla et H. Ford.

Bel. tarem disciplinam, se mutuo hortabantur, ut, memores es-
 Pelop. sent virtutum, quas in se viris fortibus esse noverant: per-
 an. 14. suasum habentes, diuturnum rerum *bellicarum* studium
 Olymp. ad salutem parandam plus valere, quam brevem verborum
 90. 3. præclare factorum cohortationem.
 U. C.
 Varr.
 386.

70. Atque post hæc concursus factus est. Et Argivi quidem, eorumque socii magno impetu, iraque concitati ferebantur: Lacedæmonii vero lente et ad tantum multorum tibicinum, qui ex lege inter ipsos erant interpositi; non rei divinæ gratia, sed ut ad numerum æquabili gradu incedentes progredierentur, et ne acies distraheretur: quod magni exercitus in ipso concursu facere solent.

71. Interea vero dum acies adhuc concurrerent, rex Agis huiusmodi stratagemate uti constituerat, quo omnes exercitus uti consueverunt. nam in ipso confictu acies utrorumque in *suum* dextrum cornu latius exporriguntur, et utrique *suo* dextro cornu sinistram hostium sibi oppositam circumveniunt: quia singuli *militēs, sibi* metuentes, sui corporis partes armis nudatas, clypeo illius, qui ad dextram suam in acie collocatus est, protegere maxime student, et existimant, istam conjunctionis *et aciei conferte* densitatem adversus hostium irruptionem esse tutissimam. Atque huius rei caput est is, qui primus stat in dextro cornu, assidue studens, nudam sui corporis partem ab hostibus subducere, et propter eundem metum ceteri quoque eum sequantur. Tunc autem Mantinei quidem *suo* dextro cornu, *sinistram* Sciritarum multum circumvenerunt: Lacedæmonii vero, et Tegeatæ multo magis *sinistram* Atheniensium *cornu circumvenerunt*, quo maiorem exercitum habebant. Agis igitur, veritus, ne *sinistram* suorum cornu *ab hoste* circumdaretur, et existimans, Mantineos aciem valde exporrectam habere ad suos circumveniendum, Sciritis et Brasidianis imperavit, ut aliqua suorum manu subducta *suum* cornu Mantineis exæquarent. Hipponoides vero et Aristocli Polemarchis præcepit, ut duas cohortes ex dextro cornu detraherent, et cum his in illud vacuum spatium transirent, et ingressi *locum* exple-
 rent, existimans et dextrum suorum cornu vel sic satis magnam militum copiam habiturum, et *sinistram*, quod

locus forsitan sic verti possit: Lacedæmonii vero et per se ipsos, et cornu illius ad modos militares factis (vel, quadam militaris musicæ disciplinæ) se mutuo hortabantur etc. HUDS.

1 Agis rex tale consilium cepit: solet hoc in omni acie fieri, ut, quando congregiuntur, dextra cornus magis in exteriorem partem declinent, et in hanc aliatz hostium cornu utrinque extendatur etc. *Acacius*. LUGD.

Mantineis erat oppositum, hoc subdolo confirmatum, in
soie constantius perstiturum.

72. Contigit autem ipsi, (quippe quod in ipso concursu
as repente *hæc illis* imperasset) ut Aristocles et Hippo-
noides eo transire nollent: quin etiam hæc ipsa de eorum
postea Sparta ejecti fuerint, quia per ignaviam hæc ad-
misisse videbantur. Et contigit, ut hostes cum Lacedæ-
monii manus ocibus consererent: et cum ipsius regis iussu
cohortes ad Sciritas non accessissent, nec cum ipsis se
rursus conjungere, nec hostium agmen claudere amplius
posset. Sed Lacedæmonii, quamvis omnibus in rebus
tunc pericula longe inferiores fuissent, nihilominus virtute
sua se illis superiores fuisse demonstrarunt. Nam ubi ad
manus venerunt, dextrum quidem Mantineorum cornu in
fugam vertit ipsorum Sciritas ac Brasidianos. Et Man-
tinel, ipsorumque socii, et illi mille Argivorum delecti
Lacedæmonios, impressione per vacuum ac apertum latas
in eos facta, caedebant. Eoque circumdatos in fugam
verterunt, et ad plaustra repulerant; et aliquot de senio-
ribus, qui impedimentis præsidio relictis fuerant, interfecer-
unt. Atque hæc quidem in parte Lacedæmonii superati
fuerunt. At cum reliquo exercitu, et præcipue medio, ubi
rex Agis erat, et circa eum illi trecenti equites, qui sic
vocabantur, impetu facto in Argivorum seniores, et illos, qui
quinque cohortes appellantur, et in Cleonæos, et Orneatas,
et Athenienses, qui juxta illos in acie collocati erant, in
fugam verterunt, ita ut eorum plerique ne ad manus qui-
dem venire ausi fuerint, sed, simul atque Lacedæmonii
in eos invaserunt, statim cesserint; quin etiam nonnulli
conculcati fuerint, metuentes, ne prius interciperentur,
quam elaberentur.

73. Cum autem hæc in parte Argivorum et sociorum
copiæ cessissent, tunc vero simul et ab utraque extrema
parte distractæ sunt, simul etiam Lacedæmoniorum ac
Tegeatarum dextrum cornu superante suorum copiis Athe-
nienses circumdabat. Et periculum ipsos utrinque circum-
statis, quod hinc quidem ab hoste circumvenirentur, illic
vero jam essent victi. Et præter cæteros omnes, qui erant
in exercitu, maximam cladem acceperant, nisi equites, qui
aderant, ipsis auxilio fuissent. Accidit etiam, ut Agis,
cum, sinistram suorum, Mantineis et Argivorum mille de-
lectis oppositum, laborare, cognovisset, universo exercitui
præciperet, ut tenderet ad cornu, quod vincebatur. Hoc

Dial.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
U. C.
Varr.
388.

^a Pro ignavis habiti. Valla. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
U. C.
Varr.
396.

antem facto, Athenienses quidem interea, cum *Lacedæmoniorum* exercitus præteriisset, ac ab ipsis declinasset, per otium evaserunt, et una cum ipsis Argivi, qui victi fuerant. Mantineis vero, eorumque sociis, et mille Argivorum delectis non amplius ad instandum hostibus animus erat: sed, cum et suos *jam* profligatos, et Lacedæmonios contra se tendentes animadverterent, in fugam se conjecerunt. Et Mantineorum quidem plerique cæsi fuerunt: Argivorum vero delectorum magna *pars* evasit. Hæc tamen *Argivorum* fuga, et *Atheniensium* receptus, nec præceps, nec in longum spatium fuit. Nam Lacedæmonii diu quidem, et acriter, in acie perstantes pugnant, donec hostem in fugam verterint; ubi vero eum in fugam verterunt, *cum* neque diu, neque procul persequuntur.

74. * Ac praelium quidem istud huiusmodi fuit, et quam proxime ad hæc, *quæ a me commemorata sunt*, accedens, et maximum omnium, quæ inter Græcos jam a longissimo tempore gesta fuerant, et in quo maximi nominis civitates inter se concurrerunt. Lacedæmonii vero, * cæsorum hostium armis in patente conspicuoque loco positis, tropæum statim erexerunt, ipsaque cadavera spoliarent, suorumque sustulerunt, et ad Tegeam absportarunt, ubi sepulta fuerunt; hostiumque *cadavera* fide publica interposita reddiderunt. Occubuerunt autem ex Argivis quidem, et Orneatis, et Cleonæis, septingenti. Ex Mantineis vero, ducenti, totidem etiam ex Atheniensibus cum Æginetis, et ipsorum *Atheniensium* uterque dux. Lacedæmoniorum vero socii ab hoste non adeo pressi fuerunt, ut eorum numerus aliquis memoratu dignus desideratus fuerit. Ex ipsis vero *Lacedæmoniis* verum dicere difficile est, ad trecentos tamen obiisse dicebant.

75. Cæterum cum praelium jam esset committendum, Plistoanax etiam regum alter, cum senioribus ac junioribus, subsidio *suis* ivit. Et ad Tegeam usque profectus est: sed cum victoriam audisset, rediit. Iidem Lacedæmonii auxilia et e Corintho, et ab sociis, qui extra Isthmum erant, venientia per nuntios remiserunt. Cum autem ipsi sociis dimissis reversi fuissent, Carneorum (nam eorum celebrandorum tempus apud ipsos *tunc* erat) dies festos agere cœperunt. Atque hoc uno praelio deleverunt infamiae notam, sibi ab universa Græcia tunc inustam, cum ignavia

* Talis fere omnino pugna hæc, ut commemoravimus, existit etc. *Accidit. Hups.*

* Prolatis in medium armis cæsorum hostium etc. *Steph. IDEM.*

nomine, propter cladem in insula *Sphacteria* acceptam, tum etiam propter consilii inopiam, et tarditatem aliis in rebus demonstratam: ^p cum tamen fortunæ quidem iniquitate ignavi haberentur, animo vero iidem adhuc essent. Prædie autem, quam hoc proelium committeretur, accidit, ut et Epidauri cum omnibus suorum copiis in *agrum* Argivum, quasi præsidio nudatum, irruptionem facerent; et illorum, qui ad *agri* custodiam relictī fuerant, *cæteris* Argivis ad bellum profectis, multos occiderent. Cum autem Eleorum armatorum tria millia, et Atheniensium mille, præter priores, post proelium commissum, Mantineis subsidio venissent, hi socii universi confestim adversus Epidaurum contenderunt, dum Lacedæmonii Carneæ celebrarent. Ex urbem circumvallare cœperunt, *opus* inter se partiti. Et cæteri quidem *opus facere* cessarunt, ¹ Athenienses vero, ut ipsis ea pars operis attributa fuerat, arcem, in qua Junonis templum erat, absolverunt: atque in hac arce præsidio, quod ex omnium copiis collectum fuerat, relicto, in suam quique urbem abierunt. Atque hæc æstas excessit.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
U. C.
Varr.
336.

76. Hyemis autem insequentis initio, statim Lacedæmonii, postea quam Carneæ celebrarunt, in expeditionem exierunt. Cum autem Tegeam pervenissent, Argos præmiserunt pacis conditiones. Erant enim vel jampridem *Argis* nonnulli *Lacedæmoniorum* studiosi, qui popularem Argivorum dominatum abolere cupiebant. Hoc autem proelio commissio, multo facilius populum ad compositionem faciendam inducere poterant: sed volebant primum quidem fœdera, deinde vero et societatem cum Lacedæmoniis inire, atque ita demum populum aggredi. Lichas autem Arcesilai *filius*, quod Argivorum hospes esset, a Lacedæmoniis *missus*, Argos ivit, duas conditiones ferens, unam quidem, de bello, si bellum gerere vellent; alteram vero, de pace, si pacem colere mallent. Cum autem *Argis* magna exstitisset altercatio (nam et Alcibiades aderat) illi, qui Lacedæmoniorum partibus favebant, jam vel palam audentes, Argivis persuaserunt, ut compositionis formulam admitterent, cujus hæc sunt verba.

Post
Sept. 6.

77. "PLACET concilio Lacedæmoniorum, his conditionibus compositionem facere cum Argivis, ut *Argivi* liberos Orchomeniis reddant, et viros Mænaliis, et illos, qui sunt Mantinæ, Lacedæmoniis, utque ex agro Epidaurio exce-

^p Fortuna siquidem, uti videbantur, adversa debilitati, animos tamen pristinos retinuerunt. *Acætus*. HUDS.

¹ Athenienses arcem (Junonis est illic fanum) uti jussi erant, communi-
erunt. *Alb.* IDEM.

dest, et munitionem, quæ construxerunt, evertant. Et, nisi Athenienses ex agro Epidaurio excesserint, pro hostibus habeantur ab Argivis, et Lacedæmoniis, et ab utrorumque sociis. Et si quem puerum Lacedæmonii penes se habent, eum a se civitati restituant. ¹ Quod autem attinet ad Deum, quem Epidaurii debitis victimis fraudant, Lacedæmonii dicunt, se velle ipsos Argivos compositionem facere cum Epidauriis, de controversia, quam hoc nomine cum illis habent, ipsosque Argivos iurijuvandi formulam Epidauriis offerre, ex qua jurent, se posthac officium facturos, debitasque Deo victimas missuras. Item ut tam parvas, quam magnas civitates, quæ sunt in Peloponneso, omnes libere sint, patriis institutis utentes. Si quis vero illorum, qui sunt extra Peloponnesum, in agrum Peloponnesiacum maleficii causa veniat, Argivi cum Lacedæmoniis ad arcendam vim hostilem accurrant, initis una consiliis, ea ratione, quæ Peloponnesiis rectissima videbitur. Quotquot autem extra Peloponnesum sunt socii Lacedæmoniorum, eadem conditione erunt, quæ sunt et Lacedæmoniorum et Argivorum socii, suum agrum obtinentes. Ubi vero Argivi et Lacedæmonii pacis conditiones sociis ostenderint, si assentiantur, ita demum compositionem faciant. Quod siquid aliud præterea visum fuerit, hoc etiam sociis domum mittant.

78. Hanc igitur conditionem Argivi primum admiserunt, et Lacedæmoniorum exercitus a Tegea domum revertit. Postea vero, cum mutuum commercium inter illos jam esset, non multo post iidem viri, qui Lacedæmoniorum partibus favabant, rursus effecerunt, ut Argivi, relicta Mantineorum et Elæorum et Atheniensium societate, fœdera societatemque cum Lacedæmoniis inirent in hæc verba.

79. " LACEDÆMONIIS et Argivis placuit, fœdera et societatem inter se esse in annos quinquaginta, his conditionibus: Ut æquo et pari jure iudicium patriis moribus subeant. Cæteræ vero civitates, quæ sunt in Peloponneso, quia hæc fœdera, atque hæc societates ipsis omnibus sunt communes, liberæ suique juris sint, suum agrum obtinentes, et patriis institutis iudicium æquo parique jure subeunt. Quotquot vero extra Peloponnesum socii sunt Lacedæmoniorum, iisdem erunt conditionibus, quibus et Lacedæmonii. Et Argivorum socii eodem jure erunt, quo et Argivi,

¹ Qui exigunt ab Epidauriis iuramentum, id exigant per Semelen, et invicem ipsi iurjurandum illis præbeant. *Vulgo.* De deo vero (sc. Esculapio) permittatur Epidauriis, ut suo iurjurando utantur, ut vero id præstent, hoc curabimus. *Anticus. Huds.*

autum agrum obtinentes. Si quo autem communis expeditio sit facienda, Lacedæmonii et Argivi consultant, de sociorum causa, quam æquissime fieri poterit, judicantes. Si quæ vero controversiæ ortæ fuerint inter aliquas socias civitates, vel earum, quæ sunt intra Peloponnesum, vel earum, quæ sunt extra, aut de agri finibus, aut aliqua alia de re, disceptetur, et istæ controversiæ iudicio dirimantur. si qua autem socialis civitas cum alia contendat, ei liceat ad civitatem aliquam ire, ejusque arbitrio suam controversiam permittere, quameunque utrique civitatibus æquam esse judicaverit. Civibus autem jus patrio rita dicatur.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
U. C.
Varr.
336.

80. Hæc igitur fœdera, atque hæc societas inita fuit, et quæcunque alteri alterorum bello occupaverant, alteri alteris restituerunt, aut si quid aliud habebant, diluerunt. Jamque communiter res administrantes, decreverunt caducatores, et legationem ab Atheniensibus non recipiendam, nisi ex Peloponneso excederent, relictis munitionibus, quas in agro Epidaurio fœderant: neque cum ullo compositionem faciendam, aut bellum gerendum, nisi communiter. Et cum alia impetu quodam animi administrabant, tum etiam utrique legatos in Thraciam, et ad Perdicam miserunt, eique persuaserunt, ut societatem jurejurando interposito secuti iniret. Non tamen statim ab Atheniensibus deficit: sed in animo habebat, quod et Argivos jam defecisse videret. Erat autem et ipse antiquitus ex Argivorum urbe profectus. Præterea vetustum jusjurandum cum Chalcidensibus renovarent, et aliud jurarent. Argivi etiam legatos ad Athenienses miserunt, imperantes, ut munitionem in agro Epidaurio factam relinquerent. Illi vero, cum animadverterent, suos milites paucos esse, præ cæteris prædialiis militibus, qui in eodem loco erant, quorum numerus major erat, Demosthenem eo miserunt, ut suos illinc educeret. Ille vero, cum illuc pervenisset, et quoddam gymnicum certamen extra munitionem illam se editurum simulasset, simul ac alterum prædium egressus est, portas clausit. Postea vero Athenienses ipsi, fœdere cum Argivis renovato, munitionem illam Epidauriis restituerunt.

81. Post Argivorum defectionem ab Atheniensium societate factam, Mantinei quoque, quamvis primo quidem paci restitissent, deinde tamen, quod Lacedæmoniis sine Argivis resistere non possent, et ipsi compositionem cum Lacedæmonii fœderunt, et civitatem, quas in sua potestate habebant, imperium dimiserunt. Lacedæmonii autem et Argivi cum mille de suis utrique communem expeditionem susceperunt, et Sicyone statum popularem ipsi Lacedæmo-

Bel. nii eo profecti in paucorum dominatum: magna ex parte
 Pelop. converterunt; et post hæc utrique, popularem dominatum,
 an. 18. qui Argis erat, sustulerunt; et paucorum dominatus Lacedæmoniorum reipublicæ congruens ibi constitutus fuit.
 Olymp. 90. f. Atque hæc sub extremam hyemem, vere jam appropinquante, gesta sunt; et decimus quartus hujus belli annus excessit.
 U. C. Varr. 334.
 Post April. 2.

82. Insequenti vere, Dictidienææ, qui in Atho habitant, ab Atheniensibus ad Chalcidenses desciverunt; et Lacedæmonii in Achaia res, quæ prius *ipsis* amicæ non erant, constituerunt. Et Argivæ plebs concilia paulatim habens, et animis resumptis, paucos, qui res administrabant, aggressa est, observato illo ipso tempore, quo Lacedæmonii gymnicos puerorum ludos faciebant. prælioque intra urbem commisso, plebs vicit: et alios quidem interfecit, alios vero expulit. Lacedæmonii vero, cum multo ante, quam prælium committeretur, amici, qui Argis erant, ipsos accersivissent, ad eos tamen tunc non iverunt: sed postea dilato certamine puerorum, quos nudos exercebant, in viam se dederunt, ut opem ipsis ferrent. At cum Tegæ audissent, paucorum statum superatum, ulterius progredi noluerunt, quamvis illi, qui effugerant, ipsos orarent: sed domum reversi, gymnicum puerorum certamen peregerunt. Postea vero, cum legati tam ab Argivis, qui in urbe erant, quam ab illis, qui exsulabant, missi venissent, cumque præsentibus sociis multa ab utraque dicta fuissent, Lacedæmonii pronuntiarunt quidem, illos, qui in urbe erant, injuste fecisse, et cum exercitu Argos sibi petendum consuerunt: sed moræ et cunctationes interpositæ fuerunt. Interea vero populus Argivus Lacedæmonios metuens, et Atheniensium societatem rursus sibi concilians, et existimans, se maximam utilitatem ex ea percepturam, longos ad mare usque muros duxit, ut, si terra prohiberentur, Atheniensium auxiliis adjuvarentur ad commeatus in urbem mari invehendos. Horum autem murorum ab Argivis exstructorum nonnullæ etiam Peloponnesi civitates consciæ fuerunt. Quicquid autem hominum Argis erat, viri, mulieres, et servi, in his extruendis occupatum fuit. Et fabri, et lapidicæ Athenis ad ipsos venerunt. Et hæc æstas excessit.

83. Insequenti hyeme Lacedæmonii, cum muros ab Argivis extrui intellexissent, expeditionem adversus Argivos

^a Μάλλον cum Λακεδαιμόνιis jungit Valla. Huds.

^b Lacedæmonii, dum a sociis accerserentur, aliquandiu ire supersederunt, dilato etc. Valla. ^c Ex ἑλπίδος cum μετακλιπόμενοι conjungit A. Port. Idem.

susceperunt; cum ipsi, tum socii, præter Corinthios. ^{Herf.}
 Nam nescio quid ipsis jampridem Argi in ipsa urbe ^{Pelop.}
 struebatur. Agis vero Archidami *filius* Lacedæmoniorum ^{an. 15.}
 rex exercitum ducebat. Verum illæ quidem res, quæ in ^{Olymp.}
 urbe jam præparatæ esse videbantur, nequaquam *ipsis* ^{90. 4.}
 successerunt: sed muros, qui adhuc ædificabantur, ce- ^{U. C.}
 perunt et diruerunt. Item Hysias *agri* Argivi oppidum ce- ^{Varr.}
 perunt; ac ingenuis omnibus, quos ceperunt, interfectis ^{337.}
 abierunt, et in suam quique civitatem se receperunt. ^{Post}
 Post hæc et Argivi copias in *agrum* Phliasium duxerunt, eo- ^{Sep. 26.}
 vastato abierunt, quia suos exsules receperant. Illic enim ^{Nov.}
 eorum plerique domicilium habebant. Eadem hyeme ^{Bell.}
 Athenienses Perdiccam usu maris in Macedonia interclu- ^{Pelop.}
 serunt, crimini dantes, tum quod cum Argivis atque Laco- ^{an. 15.}
 dæmoniis societatem jurejurando interposito fecisset, tum ^{Olymp.}
 quod exercitu ab ipsis præparato, quem ducerent adversus ^{90. 4.}
 Chalcidenses, qui sunt in Thracia, et Amphipolin, Nicias ^{U. C.}
 Niocrati *fili*o duce, societatem fefellisset, tum etiam quod ^{Varr.}
 exercitus ille potissimum propter ipsum, qui discesserat, ^{338.}
 dissipatus fuisset. His igitur de causis erat hostis. At- ^{Inter}
 que hæc hyems sic exiit: et quintusdecimus hujus belli ^{Jan. et}
 annus excessit. ^{Mart.}

84. Insequentis æstatis initio Alcibiades cum viginti na- ^{Bell.}
 vibus Argos trajiciens, trecentos Argivos, qui suspecti ^{Pelop.}
 erant, et cum Lacedæmoniis sentire videbantur, compre- ^{an. 16.}
 hendit. Athenienses autem ipsos deposuerunt in proxi- ^{Olymp.}
 mis insulis, quibus imperabant. Idem adversus Melum ^{90. 4.}
 insulam navigaverunt cum triginta suis navibus, et sex ^{U. C.}
 Chiis, et duabus Lesbii; et cum mille et ducentis gravis ^{Varr.}
 armaturæ militibus, et trecentis sagittariis, et viginti hip- ^{339.}
 potoxotis, qui omnes erant nominis Attici; et cum socio- ^{A Mart.}
 rum, ac illorum, qui insulas incolebant, ferme mille, et ^{22.}
 quingentorum armatorum manu. Melii autem sunt illi
 quidem Lacedæmoniorum coloni: sed Atheniensibus pa-
 rere nolebant, ut cæteri insularum incolæ. Verum initio
 quidem, quod in partibus non essent, quiescebant; postea
 vero, cum Athenienses ipsos coëgissent, quod *agrum ipso-*
rum vastarent, bellum aperte gerere coeperunt. Cum igitur
Atheniensium duces, Cleomedes Lycomedis et Tisias
Tisimachi filius, cum hoc apparatu castra in ipsorum agro
 posuissent, antequam ullo maleficio agrum afficerent, le-
 gatos ad colloquia cum *Meliis* habenda miserunt. Quos
 Melii ad populum quidem non prodixerunt: sed apud

^a *Id.*, erant autem Argi, qui illorum nomine aliquid molirentur. ^{Huss.}

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
M. T.
U. C.
Varr.
38.

Magistratus, et apud paucos ea dicere jusserunt, quorum causa venissent. Atheniensium vero legati hæc verba fecerunt.

85. ATH. "QUONIAM non apud populum verba a nobis fiunt, ne multitudo, si nos perpetua oratione utamur, et verba ad animos alliciendos apta, et quæ a nemine refelli queant, faciamus, nobis semel auditis decipiatur (intelligimus enim nos ad paucos eo consilio nunc a vobis adductos fuisse,) vos igitur, qui estis in isto consensu, hoc vestrum consilium tutius reddite, magisque constabite: et ne vos quidem perpetua oratione utamini; sed ad singula, quæ non opportune a nobis dici videbuntur, continuo judicantes respondete. ac primum quidem declarate, an vobis placeat *facere*, ut dicimus." Meliorum vero consensus respondit.

86. MEL. "Æquitas quidem, qua homines se mutuo verbis pacificis docent, non vitæperatur: sed bellum, quod jam præsens est, non autem futurum, ab hac re videtur differre. Videmus enim vos eorum, quæ dicuntur, iudices venisse, et (ut verisimile est) hujus colloqui exitum, si jure quidem vobis superiores fuerimus, et propterea vobis non cesserimus, bellum nobis allaturum: si vero verbis vestris adducti fuerimus, servitutem.

87. ATH. "Si igitur rerum futurarum suspiciones, aut aliquid aliud enumeraturi convenistis *potius*, quam propter ea, quæ sunt præsentia, et quæ cernitis, de *vestra* civitatis salute consultaturi, finem dicendi faciemus: sin autem hoc venistis, loquemur.

88. MEL. "Rationi quidem consentaneum, venique dignum est, homines, qui in hujusmodi rerum statu sunt constituti, in varias partes se vertere, et multa dicere, atque suspicari. Hic tamen conventus institutus est de salute *nostræ civitatis*. Quare colloquium eo modo, quo nos ipsi provocastis, si placet, fiat.

89. ATH. "Neque igitur nos ipsi speciosis nominibus utentes longam ac incredibilem orationem afferemus, ut probemus vel imperium jure partum a nobis obtineri, quod Medum debellarimus, vel nos a vobis injuste lacessitos *nostras injurias* nume persequi. Neque censemus vobis existimandum, fore, ut dicendo nobis persuadeatis, vel vos nobiscum non militasse, quod essetis Lacedæmoniorum coloni, vel vos nullam injuriam nobis fecisse. Sed *potius petimus a vobis*, ut ex ea opinione, quam utrinque animo vere concepimus, inter nos ea transigantur, quæ fieri possunt: quia et vos, et nos æque scimus, de jure quidem in-

ter homines oratione tunc disceptari, quam par est necessitas; illos vero, qui sunt potentiores, *per vim* facere quicquid possunt, et infirmiores concedere.

90. MEL. "Atqui utili censemus (necessitas enim est, nos quoque utilitatis mentionem facere, quandoquidem vos ita, præterita æquitate, sermonem de utilitate instituitis) bonum, quod omnibus est commune, a nobis non everti: *sed oportet* si, qui semper in periculo versatur, res rationi consentaneas et æquas esse, quin etiam *oportet* quemlibet, si quid alteri persuaserit, omisso summo jure, *ex hac ratione*, quam sequutus, cum altero ex æquo et bono egerit, fructum aliquem percipere. Hoc autem eo magis e re vestra futurum est, quo etiam major *graviorque* pœna vos manet, si offenderitis, qua cæteris *mortali*bus exemplo eritis.

91. ATH. "Nos vero nostri imperii, etiam si deletum fuerit, finem non extimescimus. Neque enim, qui aliis imperant, ut Lacedæmonii, ii sunt formidabiles victis. *sed in præsentia* cum Lacedæmoniis nullum nobis est certamen. *at nunc illud scire volumus*, an illi, qui aliquo in loco aliorum imperio ante paruerint, cum ipsi eos postea aggressi fuerint, victoriam ab iis sint reportaturi, *ac imperium in eos habituri*. Sed hæc quidem de re periclitari nobis permittatur. Illud vero declarabimus, nos jam *hic* adesse tum propagandi nostri imperii gratia, tum ut de vestræ civitatis salute verba faciamus. Nam vobis quidem sine molestia vestra imperare volumus; sed tamen vos e vestra nostraque re salvos esse cupimus.

92. MEL. "Sed qui fieri potest, ut ita nobis ex usu sit, servire, ut vobis, imperare?

93. ATH. "Quia vobis quidem continget, ut, antequam mala extrema patiamini, imperata faciat; nos vero, vobis non interfectis, questum faciemus.

94. MEL. "Verum nonne nos *ex conditione* recipietis, ut ab armis abstineamus, et pro hostibus amici *utrisque* æquæ; neutris vero socii?

* Sed homini, qui assiduo in periculo versatur, decorum atque æquum esse, ut, si quid alicui intra limites diligentiæ suadet, emolumentum id assequatur etc. *Falla*. Sed quancunque in periculo versari contigerit, cum eo ex æquo et bono agere, ita ut possit cuilibet ea, qua usus fuerit, persuasio adiumento esse, summo jure omisso. Neque minus hoc vestra refert, sed eo magis quod post gravissimum *sumum* de nobis supplicium, si qua offensio vobis contingat, exemplum aliis *similes* de vobis *pœnas* sumendi dederitis. *Steph.* *Huds.*

† Sed ne ii, qui subditi fuerint, insurgentes, eis, qui ipsi imperaverint, dominentur. *Steph.* *IDEM.*

* Verum nonne contenti eritis etc. *Falla*. Nonne hoc sufficit vobis etc. *Steph.* *IDEM.*

Bell.
Fulop.
an. 16.
Olymp.
an. 4.
E. 1.
U. C.
Varr.
337.

95. ATH. "*Minima*. * Neque enim vestra inimicitia tantum detrimentum nobis affert, quantum *amicitia*. Nam amicitia quidem *vestra* imbecillitatis *nostra*, odium vero *vestrum* potentiae *nostrae* manifestum argumentum erit illis, qui nostro imperio parent.

Bel.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
so 4.
m 1.
U. C.
Varr.
332.

96. MEL. "Itane vero, qui vestro imperio sunt subiecti, perpendunt aequitatem, ut eodem loco habeant eos, qui nihil ad vos attinent, quo eos, qui, cum magna ex parte vestri coloni essent, et eorum nonnulli a vobis defecissent, subacti fuerunt?

97. ATH. "Quidni? Neutris enim deesse putant rationes, quibus suam causam tueantur: sed illos quidem, propter potentiam, *quam habent*, superstites esse: nos vero, praeter metu illos non aggredi. Quare praeterquam quod imperium in plures obtinebimus, incolumitatem etiam *maiores* nobis praestebitis, si subacti fueritis, praesertim cum sitis insulani, et aliis, qui classe pollent, infirmiores, nisi *servitutis jugum, quod vobis imponere statuerunt, a vestris cervicibus repellatis, atque superiores evadatis*.

98. MEL. "In illa vero ratione, *qua vobis suademus, ut ab illis subigendis abstineatis, in quos nullum jus habetis*, nihil praesidii vobis ad *res vestras firmitus tutandas* esse putatis? Oportet enim vicissim hic etiam (quemadmodum vos, qui ex juris disceptatione nos extrusistis, suadetis, ut vestrae utilitati morem geramus) *sic* nos quoque, docendo vos id, quod nobis est utile, si vobis etiam idem utile esse contingat, operam dare, ut vobis persuadeamus *quod nobis utile commodumque judicamus*. Quomodo enim hostes vobis non reddetis illos, quotquot in hoc bello neutras partes sequuntur, quum haec, *quae per vim contra nos facitis, intuentes atque considerantes*, vos contra se quoque aliquando venturos existimabunt? Hac vero ratione, quid aliud *facitis*, quam pristinos quidem hostes augetis, illos vero, qui ne unquam quidem vobis *hostes* esse statuerant, invitos ad *inimicitias suscipiendas impellitis*?

99. ATH. "Hoc non timemus. Neque enim magis peritescendos nobis existimamus illos, quicumque usquam continentem incolentes, propter libertatem, *qua fruantur*, a nobis accurate sibi cavebunt, *nulloque bello a nobis la-*
cessiti, libertatis studio, pacis commodis indulgebunt: sed cum insularum incolas, qui usquam sunt, et qui nullius

* Forsan, quae uncis includuntur, rectius abesse debent. Huds.

b Ita A. Port. qui ἐν διαίλλαντι etc. idem valere censet ac μίλλωνται ἀρβύλις φυλάττειν αὐτοὺς ἡμῶν. Valde segnes et lenti ad se custodiendos a nobis futuri sunt etc. Stephanus. Idem.

imperio parent, quemadmodum vos, *qui insulam incolitis*, Bell. Pelop. an. 16. et nullius imperio paretis; tum etiam illos, qui jam irritantur propter imperii necessitatem. Isti enim, inconsultis affectibus plurimum indulgentes, et se ipsos et nos in apertum periculum adducunt. Olymp. 32. 1. 51. U. G. Varr. 33.

100. MEL. " Si igitur et vos, ne imperio spoliemini; et illi, qui *vestro imperio* serviunt, ut liberentur, tantum discrimen adeunt: profecto nobis, qui adhuc liberi sumus, magno vitio et ignaviæ detur, nisi prius omnia experiamur, quam serviamus.

101. ATH. " Nequaquam *hæc facietis*, si recte consultarit. Neque enim vobis ex æquo *nobiscum* est de strenuitate certamen, ne in dedecus incurratis, *si nobis cesseritis*: sed potius de salute consultatio, ne multo potentioribus resistatis.

102. MEL. " Sed *probe* scimus, res bellicas interdum exitus habere magis communes, quam pro diversa utrorumque multitudine. Et nobis, si statim quidem *vobis* cedamus, nullam *salutis* spem superesse; sed si rem *strenue* geramus, spes est, fore, ut adhuc recte stemus.

103. ATH. " Spes vero, quæ periculi est solatium, illos quidem, qui in magna opum abundantia, ipsa utuntur *ac nituntur*, quamvis damno afficiat, non *tamen funditus* evertit. Ab illis vero, qui de summa suarum fortunarum aleam jaciunt, (nam *spes* natura est detrimentosa) simul ac illi lapsi sunt, cognoscitur, *qualis sit, et quam detrimentosa*, *nec ullum locum* amplius relinquit, in quo quis *sese continens* ab ipsa cognita sibi caveat. Quare vos, qui infirmi estis, et in unico *rerum* momento positi, hoc ne vobis accidat diligenter cavete. Neque plerisque similes esse *velitis*, qui, cum humanis subsidiis conservandæ salutis facultas adhuc ipsis detur, postquam certa spes ipsos *ab hoste* pressos destituit, ad incertam confugiunt, *ad divinationem videlicet*, ac oracula, et hujusmodi, quæ spe perdunt.

104. MEL. " Nos etiam (hoc *probe* sciatis) arduum quidem esse ducimus, et cum vestra potentia et cum fortuna certare, si non ex æquo est futurum. Veruntamen, quod ad fortunam quidem attinet, nos non inferiores futuros, Deo favente, confidimus: quia insontes *vobis* haud juste nos invadentibus obsistimus. Quod vero attinet ad *nostræ* potentiæ tenuitatem, *confidimus* Lacedæmoniorum societa-

^c Nam natura profusa est. Steph. HUDS

^d Et ne inde quidem, ubi sibi quis ab ea cognita cavet, abecedit et deficit. Steph. IDEM.

Bel. tem nobis adfuturam, quæ si nulla alia re, *saltem cognatione et pudore addacta nobis opem ferre cogetur. Quare non penitus temere sic audaces sumus.

Palop.
an. 16.
Olymp.
m.
si. 1.
U. C.
Varr.
339.

105. ΑΤΗ. "Ne nos quidem benevolentiam deorum nobis defuturam arbitramur. 'Nihil enim facimus præter ritus, quibus homines in cultu Deorum uti solent, aut *quicquam a vobis* postulamus præter ipsorum hominum voluntatem erga se ipsos: *sed a vobis petimus, quod quilibet alii homines potentiores ab infirmioribus petere, sibi que præstari volunt.* Nam opinione jam recepta existimamus et Deos, et homines naturæ necessitate haud dubie semper illi imperare, quem in sua potestate tenent. Hanc autem legem nos neque tulimus, neque ea lata primi usi sumus: sed jam receptam, a maioribus accepimus ac usurpamus, perpetuam futuram posteris relicturi. Nam persuasum habemus, vos quoque, cæterosque, si eadem, qua nos, potentia præditi essetis, idem esse facturos. Quod igitur ad Deos quidem attinet, sic, ut est verisimile, non extimescimus, ne vobis inferiores futuri simus. Quod vero pertinet ad opinionem, quam de Lacedæmoniiis habetis, qua freti confiditis, eos pudore adductos opem vobis laturos, vestram quidem simplicitatem laudamus, sed *vestram* stultitiam non probamus. Lacedæmonii enim erga se quidem ipsos, et in domesticis institutis, virtute plurimum utantur. erga alios vero quales se præsent, quamvis multa quis commemorare possit: illud tamen in summa paucis declarare poterit, eos omnium, quos noverimus, res quidem jucundas pro honestis, res vero utiles pro justis habere. Quamobrem inajusmodi mens et *consilium* pro vestra inconsulta salute non facit.

106. ΜΕΛ. "Nos vero ob hoc ipsum jam vel maxime ipsos propter suam utilitatem confidimus nolle proditis Meliis, qui sunt *ipsorum* coloni, a Græcis quidem amicis infidos haberi, hostibus vero utiles esse.

107. ΑΤΗ. "Ergo utilitatem quidem a periculo abesse, æquitatem vero et honestatem, si ei opera detur, cum periculo conjunctam esse putatis. Quod *periculum* Lacedæmonii omnium minime *pro aliis* adire plerumque audent.

108. ΜΕΛ. "Imo vero existimamus ipsos nostri cauta eo facilius pericula suscepturos, et existimatuross, nos esse

* Certe (quum simus cognati) ob pudorem opem ferre cogetur. *Valle. Huds.*

† Nihil enim præter morem humanum, vel quod spectat ad opinionem de Diis, vel quod ad voluntatem erga nos ipsos, postulamus agimusve. nam quod ad numina pertinet, de illis, quod opinione receptum est, sentimus: de hominibus autem ita naturæ necessitate comparatur, ut, quibus prævaleant, illis imperent. *IDEM.*

amicos erga se constantiores, quam erga alios, quo ad bella quidem gerenda, Peloponneso propinquoires sumus, ob animorum vero conjunctionem a nostra cegnatione manantem, fidiiores, quam alii, erga ipsos sumus.

109. ΑΤΗ. "At illi, qui suppetias laturi sunt, non in benevolentia eorum, a quibus evocati fuerint, sed in ea potentia, qua quis ad res gerendas *ceteris est instructor*, suæ salutis præsidium collocant. Quod Lacedæmonii vel multo magis, quam cæteri, spectare solent. Nam propter apparatus domesticæ diffidentiam, vel finitimos cum magnis sociorum copiis invadunt. Quare non est verisimile, ipsos in insulam saltem, nobis maris imperium obtinentibus, trajecturos.

110. ΜΕΛ. "Atqui Lacedæmonii vel alios mittere poterunt. Latum autem est Creticum pelagus, in quo illi, qui maris imperium tenent, difficilius intercipere, quam illi, qui clam *ad opem nobis ferendam* venire voluerint, salutis suæ consulere poterunt. Et, si hoc assequi nequeant, arma convertent in vestrum agrum, et in reliquos *vestros* socios, quos Brasidas non invasit. Itaque non pro alieno potius, quam pro vestro ipsorum ac sociorum agro, labor vobis erit subeundus.

111. ΑΤΗ. "Ubi vero aliquid horum, *quæ urbibus expugnatis accidere solent*, vobis quoque contigerit, tunc vestro malo docti cognoscetis, Athenienses propter aliorum metum a nulla obsidione unquam recessisse. Animadvertimus autem, vos, quamvis de salute vestra vos consultaturos dixeritis, nullam tamen in tanto sermone mentionem illius rei fecisse, qua homines freti se servatum iri arbitrentur. Sed ea quidem, in quibus firmissimum vestras salutis præsidium collocatis, ¹ sperantur fore, *et incerta spe nituntur*: opes vero præsentis, *quas habetis*, sunt parvas ad vos tutandos adversus opes jam vobis oppositas. Quapropter magnam declaratis amentiam, nisi, nobis semotis, aliquid aliud his prudentius adhuc decernatis. Nam ad verecundiam, quæ in foedis ac apertis periculis homines plerumque perdit, nequaquam jam vos convertetis. Multos enim, quamvis adhuc manifeste cernerent *mala*, in quæ ferebantur, tamen ea, quæ turpitudine vocatur, vi nominis amicos allicientis, verbo superatos, *et speciosis nominum*

Ball.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
20.
U. C.
Varr.
33^a.

¹ *Vel*, non se tutos esse existimant benevolentia eorum, qui auxilium implonaverint, sed ita demum se tutos esse arbitrantur, si eos suis hostibus longe instructiores ad res gerendas esse videant. Steph. HUDS.

² Hæc interpretatio inversa est verborum Græcorum structura. ΜΙΛΛΑΡΟΣ sæpe apud Thucyd. pro *difficili* et *tarde* procedere. IDEM,

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
se.
57.
U. C.
Var.
33^a.

lenociniis captos, ad se si attractit, ut re ipsa illi sua sponte in gravissimas calamitates inciderint, et dedecus turpia propter suam stultitiam potius quam propter fortunam acceperint. Quod vos, si recte consultaveritis, cavebitis. Nec indecorum censebitis potentissimæ civitati cedere, quæ commodis conditionibus provocat, ut socii sitia, et vestrum agrum retinentes, tributum pendatis; neve, belli et incolumitatis optione vobis data, contentionis studio deteriora sequamini. Nam, qui paribus quidem non cedunt, erga superiores vero recte se gerunt, et inferioribus se moderatos præbent, ii diutissime stare possunt. Considerate igitur nobis etiam semotis, et sæpius vobiscum cogitate, vos de patria consultare, quæ in hac una, et ex hac una consultatione vel felix vel infelix est futura.

112. Post hæc Athenienses quidem ex colloquio discesserunt. Melii vero, cum in curia soli remanissent, postquam ipsis eadem, quæ ante dixerant, visa sunt, hæc ipsa responderunt. “Nobis vero, Athenienses, neque aliud, quam paulo ante videtur: neque brevi temporis spatio urbi, quæ jam per septingentos annos habitatur, libertatem eripimus: sed tum fortuna, quæ divinitus eam huc usque conservavit, tum humanis auxiliis et Lacedæmoniorum ope freti, nostram salutem tueri conabimur. Vos tamen provocamus, ut amici quidem utrisque simus, hostes vero neutris; utque foederibus initis, quæ utrisque commoda videbuntur, ex agro nostro diacedatis.

113. Melii igitur hæc responsa dederunt. Athenienses vero, cum e colloquio jam digrederentur, dixerunt. “Enimvero vos soli omnium, ut nobis videmini, his vestris consiliis, res quidem futuras, quarum exitus est incertus, certiores esse judicatis, quam quæ cernuntur; res vero occultas, quod eas cupiatis, ut præsentibus jam spectatis. Et quia Lacedæmoniis et fortunæ et spei jam plurimum vos ipsos permisistis, et his nimirum confiditis; plurimum etiam labemini.

114. Atque Atheniensium quidem legati ad castra redierunt. Ipsorum vero duces, cum Melii nullo modo morem ipsis gerere vellent, ad bellum continuo se converterunt; et opus inter civitates partiti, Melios yalpo circumdederunt. Post hæc Athenienses, præsidio cum ex suis tum ex sociorum copiis et a mari et a terra illic relicto, cum majore copiarum parte domum redierunt. Reliqui in obsidione urbis manserunt.

* Melii vero inter seipsos colloquuti sunt. quumque eadem, quæ prius visa ipsis essent, et contradicerent, talia responderunt. Steph. Huds.

115. Sub idem tempus Argivi, irruptione in *agrum* Phliasium facta, et a Phliasiiis et a suis exsilibus per insidias excepti, circiter octoginta perierunt. Et Athenienses, qui Pyli erant, magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt. Lacedæmonii vero, ne sic quidem propterea solutis fœderibus, bellum ipsis fecerunt. Edicto autem permiserunt cuilibet de suis, ut prædam ex Atheniensium finibus ageret. Et Corinthii quidem privatarum quarundam controversiarum causa bellum Atheniensibus intulerunt. Cæteri vero Peloponnesii quiescebant. Melii quoque munitionis ab Atheniensibus exstructæ partem, quæ forum spectabat, ceperunt, *eam* aggressi noctu, et nonnullos viros interfecerunt, et frumentum aliâque commeatum pecunia comparatum, quam plurimum potuerunt, *in urbem* importarunt, et cum *in eam* se recepissent, quiescebant. Et Athenienses postea diligentius excubias agebant. Et hæc æstas excessit.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
338.

116. Insequentis hyemis initio, Lacedæmonii copias in *agrum* Argivum educere statuerant: sed cum in ipsis finibus sacrificium pro transitu fecissent, nec litare potuissent, *domum* reverterunt. * Argivi vero, quod illi in suum agrum invadere statuissent, nonnullos, qui in urbe erant, suspectos habuerunt: et eorum alios quidem comprehenderunt, alii vero ex ipsorum manibus elapsi profugerunt. Sub idem quoque tempus Melii rursus Atheniensium munitionem ab alia parte aggressi, ubi non multi custodes aderant, *eam partem* ceperunt. Cum autem mox, post has res gestas, alius exercitus Athenis venisset, cui præerat Philocrates Demæ filius, cumque Melii gravi obsidione jam premerentur, quadam etiam proditiōe a quibusdam ipsorum civibus facta, Atheniensibus sese dediderunt, ea conditione, ut ipsi *Athenienses* de se *arbitratu suo* statuerent. Illi vero, Meliorum quoscunque puberes ceperunt, *omnes* interfecerunt, pueros et fœminas in servitutem abstraxerunt, et urbem ipsi incoluerunt, postea quingentis colonis *eo* missis.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
338.
Post
Oct. 15.

* Qui dum tardarent, Argivi aliquos eorum, qui in etc. Steph. Huds.

LIBER SEXTUS.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
338.
Post
Oct. 16.

HAC eodem hyeme Athenienses cum majori apparatu, quam *erat is, quem* cum Lachete et Eurymedonte miserant, rursus in Siciliam navigantes, eam, si possent, subigere creverunt. Nam ipsorum plerique ignari erant, et magnitudinis illius insulæ, et multitudinis tum Græcorum tum barbarorum in ea habitantium. Et *ignorabant*, se suscipere bellum haud multo minus, quam quod adversus Peloponnesios *susceperant*. Nam Siciliæ ambitus est non multo minor octo dierum circumnavigatione, navi oneraria. Quamvis autem tanta sit, *tamen tantum* viginti stadiorum ad summum maritimo spatio discluditur, ne sit continens.

2. Sic autem antiquitas habitata fuit, ac tot gentes in universum eam tenuerunt. Antiquissimi quidem in quadam illius regionis parte feruntur habitasse Cyclopes atque Læstrygonæ: quorum ego neque genus, neque *locum*, unde venerint, neque quo abierint, dicere habeo. Sufficiant autem ea, quæ a poetis dicta sunt, et quæ unusquisque de ipsis sentit. Sicani vero post ipsos primi *sedes hic* posuisse putantur, et (ut ipsi quidem prædicant) vel priores, et *ante Cyclopes*, quod essent indigenæ, sed (ut veritas comperitur) quam Iberi essent, et a Sicano Iberiæ flumine, a Ligibus expulsi, *in Siciliam iverunt*. Et hæc insula tunc ab ipsis Sicania vocabatur, cum prius Trinacria nominaretur. Et nunc etiam Siciliæ partes ad occasum vergentes incolunt. Illo autem capto, quidam Trojani, qui Achæos effugerant, navibus ad Siciliam appulerunt: sedibusque positis in Sicanorum finibus, universi vocati sunt Elymi, urbesque ipsorum fuere Eryx et Egesta. His autem accolæ accesserunt et nonnulli Phocenses, ex eorum numero, qui a Troja tunc in Libyam tempestate delati primum, deinde ex Libya in Siciliam transmisere. Siculi vero ex Italia (illic enim habitabant) in Siciliam trajecerunt, fugientes Opicos, ut et credibile est, et fama fertur, ratibus, observato freto, quum ventus secundus flabat: fortasse etiam aliqua alia ra-

* Sicilia quippe non multo minus octo dierum spatio navi oneraria circumiri potest. *Atacius. Huds.*

tione eo navigantes. Sunt autem nunc etiam in Italia Siculi, et illa regio a quodam Italo Arcadum rege, qui nomen hoc habebat, sic, Italia, cognominata fuit. Cum autem ingentes *Siculorum* copiae in Siciliam trajecissent, et Sicanos proelio vicissent, in meridionales et occidentales insulae partes eos amandarunt, et auctores fuerunt, ut hæc insula pro Sicania vocaretur Sicilia, et feracissimas quasque illius agri partes, postquam eo trajecerunt, retinentes incoluerunt, annis prope trecentis ante Græcorum in Siciliam adventum. Et nunc quoque tenent mediterraneas ejus insulae partes, et eas, quæ ad Aquilonem vergunt. Phœnices præterea per eandem passim habitaverunt, occupatis ad mare promontoriis, et parvis insulis adjacentibus, ut cum Siculis negotiarentur. At postquam permulti Græcorum cum navibus eo trajecerunt, relictis plerisque *insulae partibus*, Motyam, et Soloentem, et Panormum, oppida Elymis finitima, in unum coeuntes incoluerunt, tum societate Elymorum freti, tum quod Carthago perexiguo tractu illuc a Sicilia distaret. Tot igitur numero barbari, atque hoc modo Siciliam habitaverunt.

Bel.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. l.
U. C.
Varr.
338.

3. Græcorum autem primi Chalcidenses, ex Eubœa navigantes cum Theoclæ coloniae duce, Naxum condiderunt, et Apollinis Archegetæ aram, quæ nunc extra urbem exstat, exstruxerunt: supra quam Theori, quoties e Sicilia solvunt, primum sacrificium faciunt. Insequenti anno Archias, Heraclidarum unus, Corintho profectus, Syracusas eondidit. Siculis ex insula prius expulais, in qua non amplius mari circumflua urbs sita est interior. * Postea vero et urbs ea, quæ est extra hanc insulam, muro alteri urbi adjuncta, populo frequens facta est. Theucles autem et Chalcidenses, Naxo profecti, anno quinto post Syracusas eonditas, Leontinos, ejectis bello Siculis, condiderunt; et post ipsos, Catanam. Ipsi vero Catanæi Euarchum coloniae deducendæ ducem crearunt.

4. Per idem vero tempus et Lamis, coloniam Megariis ducens, in Siciliam pervenit, et super ^a Pantacium flumen locum quendam nomine Trotilum condidit, et illinc postea digressus, cum apud Leontinos aliquamdiu rempublicam una cum Chalcidensibus administrasset, et ab ipsis *Leontinis* ejectus fuisset, et Thapsum condidisset, ipse quidem obiit;

^b Sedibus ibi positis incoluerunt. *Valla. Huds.*

^a Nam ea, quæ extra insulam est, dicitur post communis populoque frequentata est. *Vcl.* muro addito (muro circumducto) incolis frequentata est.

^d Rectius *Pantacium*; nam, nominativum ei fuisse *Παντακίας*, demonstrat *Claver. Sicil. antiq.* l. 1. c. xi.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
338.

cæteri vero Thapso expulsi, duce Hyblone rege Siculo, qui regionem prodiderat, Megara, quæ Hyblæa vocabantur, condiderunt. Et cum *hanc urbem* ducentos et quadraginta quinque annos habitassent, a Gelone Syracusarum rege ex urbe et agro expulsi fuerunt. Sed antequam expellerentur, anno centesimo post urbem ab ipsis conditam, Selinuntem, Pammilo *illuc* misso, condiderunt. Hic autem e Megaris ipsorum metropoli *eo* profectus, *urbem illam* cum cæteris *sociis* condidit. Gelam vero Antiphemus e Rhodo, et Entimus ex Creta, suam uterque coloniam ducentes, communiter condiderunt, anno quadragesimo quinto post Syracusas habitari cœptas. Atque huic quidem urbi a Gela flumine nomen impositum fuit: locus vero, ubi nunc urbs est sita, et qui primus muro munitus fuit, Lindii vocatur. Jura autem Dorica ipsis constituta fuerunt. Anno autem propemodum centesimo octavo ab urbe sua condita, Geloi Acragantem condiderunt, urbemque ab Acragante fluvio nominarunt, et colonię deducendæ et collocandæ duces sibi delegerunt Aristonoum et Pystilum, suaque jura *incolis* dederunt. Zancle vero initio quidem a latronibus, qui e Cumis, urbe Chalcidica in agro Opico sita, venerant, condita fuit. Postea vero multitudo, quæ ex Chalcide et ex reliqua Eubœa venerat, agrum communiter possedit. Ejusque colonię illuc deductæ ibique collocatæ duces fuerunt Perieres atque Cratæmenes, quorum alter e Cumis, alter e Chalcide *venerat*. Hæc autem urbs primo quidem a Siculis Zancle vocata fuit, quod locus ille speciem falcis habeat: falcem autem Siculi zancleon appellant. Postea vero ipsi quidem a Samiis et aliis Ionibus, qui Medos fugientes ad Siciliam appulerant, expulsi fuerunt.

5. Anaxilas vero, Rheginorum tyrannus, non multo post Samiis *illinc* ejectis, urbem hominibus, quos cum ipsis miscuit, frequentem reddidit, et nomine mutato Messenen a sua antiqua patria nominavit, *cum ante Zancle vocaretur*. Post Zanclem autem *conditam*, Himera ab Euclide et Simo et Sacone condita fuit. Et Chalcidenses plerique in istam coloniam venerunt, et cum ipsis habitaverunt et Syracusani exsules, a contraria factione superati, qui Myletidæ vocantur. Et lingua quidem *istorum est* medium quoddam genus ex Chalcidica et Dorica mixtum, leges vero Chalcidenses obtinuerunt. Acræ vero et Casmenæ a Syracusanis conditæ fuerunt. Et Acræ quidem, septuaginta annis post Syracusas *conditas*; Casmenæ vero, viginti circiter *antis* post Acras *conditas*. Et Camarina primum, a Syracusanis condita fuit, ferme centum et triginta quinque annis post Syracusas conditas. Ipsius vero conditores fuerunt Das-

con et Menecolus. Cum autem Camarinæsi a Syracusanis, propter defectionem *ab ipsis factam*, bello ex suis sedibus expulsi fuissent; non multo post Hippocrates, Gelæ tyrannus, cum pro Syracusanorum captivorum redemptione Camarinæum agrum accepisset, ipse coloniæ dux fuit, eamque in urbe Camarina collocavit; et rursus, cum a Gelone suis sedibus expulsi fuissent, ab eodem Gelone tertio in eadem urbe collocati fuerunt.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
338.

6. Tot igitur gentes, partim Græcæ, partim barbaræ, Siciliam incolebant. Quamvis autem hæc insula tanta esset *ac tot populis referta*, huic tamen Athenienses impetu quodam animi bellum inferre statuerunt, cupientes quidem, quæ verissima erat causa, totius imperio potiri, simul vero quodam honesto prætextu, *Chalcidensibus*, suis cognatis, pristinisque sociis opem ferre volentes. Ipsos autem potissimum *ad hoc* impulerunt Egestæorum legati, qui *illic* aderant, et enixius auxilium implorabant. Cum enim Selinuntiis essent finitimi, bellum *adversus eos* susceperant, propter quasdam res, quæ ad nuptias spectabant, et *propter* agrum controversum. Et Selinuntii, accitis Syracusanis sociis, ipsos bello terra marique premebant. Quamobrem Egestæi Atheniensibus in memoriam reducebant societatem *cum ipsis factam* Lachetis et superioris Leontinorum belli tempore, et ipsos orabant, ut sibi missa classe succurrerent; et cum alia multa dicebant, tum vero (quod caput erat) si Syracusani impune ferrent, quod Leontinos suis sedibus expulissent, et cæteris ipsorum *Atheniensium* sociis præterea corruptis *ac attritis*, ipsi omnem Siciliæ potentiam in suam potestatem redigerent, periculum esse, ne forte aliquando cum magno apparatu Dorienses Doriensibus, propter cognationem, simul etiam coloni Peloponnesiis, a quibus essent emissi, auxilium ferentes, ipsorum etiam imperium una demolirentur. Prudentium autem esse, cum reliquis adhuc sociis obsistere Syracusanis; præsertim cum ipsi *Egestæi* satis pecuniæ ad bellum essent collaturi. Quæ cum audirent sæpenumero Athenienses in concionibus, tum ex Egestæorum, tum ex illorum, qui ipsis patrocinabantur, ore, decreverunt, legatis primum Egestam missis, explorare, an tantum pecuniæ, quantum jactabant, in ærario et in templis haberent, et simul cognoscere, quo in statu esset bellum, quod cum Selinuntiis gerebant.

7. Et legati quidem Atheniensium in Siciliam missi fuerunt. Lacedæmonii vero eadem hyeme, eorumque socii,

Paullo
post
Oct. 18.

^c Ipse coloniæ deductor Camarinam iterum condidit et incolis frequentavit.
Cluver. Huns.

Bell. præter Corinthios, cum exercitu in agrum Argivum pro-
 Pelop. fecti, non magnam agri partem vastarunt, et frumenta
 an. 16. absportarunt imposita quibusdam plaustris, quæ secum ad-
 Olymp. duxerant, et Argivos exsules Orneis collocarunt, et paucos
 91. 1. ex reliquo exercitu apud ipsos reliquerunt: initisque fœde-
 U. C. ribus ad certum tempus, ut *per id* Orneatæ et Argivi se
 Varr. invicem non læderent, cum reliquis copiis domum redi-
 338. erunt. Cum autem non multo post Athenienses cum tri-
 exeunte. ginta navibus et sexcentis gravis armaturæ militibus ve-
 nissent, Argivi cum Atheniensibus, omni *suorum, qui per
 ætatem arma ferre poterant*, exercitu educto, unum quidem
 diem Orneas oppugnaverunt: sed cum illi noctu procal
 castra haberent, qui Orneis erant, *illinc* effugerunt. Quod
 ubi sensere postero die Argivi, Orneis solo æquatis, redi-
 erunt, et mox Athenienses etiam cum classe domum re-
 verterunt. Idem, cum Methonen Macedoniæ finitimam
 Bell. equites mari transportassent, partim ex suis, partim ex
 Pelop. Macedonibus apud se exsulantibus, Perdiccæ *regionem*
 an. 16. maleficiis infestabant. Lacedæmonii vero, missis *nunciis*
 Olymp. ad Chalcidenses, qui erant in Thracia, qui decem dierum
 91. 1. inducias cum Atheniensibus habebant, eos *suis auxiliis*
 U. C. Perdiccam in bello *contra Athenienses* adjuvare jubebant.
 Varr. Ante
 339. Apr. 9. At illi noluerunt. Atque hæc hyems exiit. Et hujus
 belli, quod Thucydides conscripsit, decimus sextus annus
 excessit.

8. Insequenti æstate, vere statim ineunte, Atheniensium
 legati ex Sicilia redierunt, et Egestæi cum ipsis, ferentes
 sexaginta talenta argenti non signati, menstruum sexaginta
 navium stipendium, quæ ut mitterentur erant oraturi.
 Bell. Athenienses autem, advocata concione, auditisque et Ege-
 Pelop. stæis et suis legatis, cum alia dicentibus ad persuadendum
 an. 17. apposita et falsa, tum vero de pecunia renuntiantibus,
 Olymp. multam et in templis et in ærario paratam esse, decreve-
 91. 1. runt, sexaginta naves in Siciliam esse mittendas, et duces
 U. C. summa potestate præditos, Alcibiadem Clintæ, et Niciam
 Varr. Nicerati, et Lamachum Xenophanis *filium*, qui opem qui-
 339. dem Egestæis contra Selinuntios ferrent; sed et Leontinos
 Mox ab Apr. 10. in suis *pristinis* sedibus collocarent, si quod temporis spe-
 tium *ad hoc peragendum* ipsis in bello superesset; atque
 res cæteras in Sicilia perinde gererent, ac reipublicæ
 Atheniensium maxime expedire judicarent. Quinto post
 hæc die concio rursus advocata fuit, *ut in ea consultaretur*,
 qua ratione oporteret quam celerrime classem apparare, et

¹ Frumenta et aliquot boum paria absportarunt etc. *Valla. Hvdæ.*

decernere, si qua re ducibus ad hanc expeditionem opus esset. Nicias autem, cum se quidem ducem electum audisset, sed suam civitatem non recte decrevisse *neque bonum consilium cepisse*, duceret, sed exigua et speciosa de causa Siciliae totius imperium, rem arduam, affectare, in *mediis* progressus, a proposito revocare voluit, atque Atheniensibus hæc suavit.

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. J.
U. C.
Varr.
378

9. "Hæc quidem concio de nostræ classis apparatu est coacta, quoniam modo in Siciliam navigare oporteat. Mihi vero de hoc ipso rursus consultandum videtur, utrum satius sit classem emittere, nec ne; nec tam brevi consultatione, de rebus magnis (fide viris alienigenis habita) bellum suscipiendum, quod ad nos nihil pertineat. Atqui ego quidem ex huiusmodi re honorem consequor, et meo ipsius corpori minime omnium timeo. Quamquam existimo, pariter bonum esse civem, qui et sibi ipsi et suis fortunis prospicit. Nam huiusmodi vir, et rempublicam, *quæ ex privatorum rebus constat*, sua opera salvam esse vult. Verum, ut nec unquam ante propter honores mihi delatos quicquam aliter, quam sentiebam, dixi: sic ne nunc quidem alia dicam, quam quæ optima esse sentio. Quamvis autem apud vestra ingenia parum ponderis oratio mea sit habitura, si suadeam, ut et res præsentis conservetis, neve de iis, quæ sunt certa, propter ea, quæ incerta dubiaque sunt, periclitemini: quod tamen neque tempestive festinetis, neque facile obtineri possint ea, ad quæ contenditis, hæc docebo."

10. "Etenim dico vos, multis hostibus hic relictis, alios etiam illuc trajicientes, cupere hinc attrahere. Sed fortasse putatis, foedera, quæ iniistis, aliquid firmitudinis habitura; quæ quidem verbo tenne, dum vos nihil movebitis, foedera erunt: (sic enim quidam ex nostris atque ex adversariis, re transacta, ea fecerunt) sed si quis justus exercitus noster aliquam cladem accipiat, hostes celeriter nos invadent. Nam primum quidem propter clades, vi necessitatis coacti, cum majore, quam nos, dedecore, compositionem fecerunt. Deinde vero in hac ipsa compositione multas controversias habemus. Præterea sunt etiam, qui ne has quidem pactiones admittere voluerunt, iique non infamissimi: sed *corum* alii quidem palam bellum gerunt; alii vero, quod Lacedæmonii adhuc quiescant, ipsi quoque decem diarum induciis, *in officio* adhuc continentur. Sed fortasse, si nostras opes distractas acceperint, (id, quod nunc urgemus) vel libentissime nos adorientur una cum Siciliensibus, quorum societatem sibi adjunctam antea

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. ½
U. C.
Varr.
32.

plurimi aestimassent. Quamobrem hæc nobis sunt pendenda, neque committendum, ut, suspensis nostræ reipublicæ rebus, pericula subeamus, et aliud imperium affectemus, priusquam id, quod habemus, stabiliverimus. Si quidem Chalcidensis, qui sunt in Thracia, quamvis tot annos a nobis jam defecerint, tamen in nostram potestatem nondum sunt redacti; et alii nonnulli in variis continentis partibus, dubie parent. Nos vero nunc Egestæis sociis, ut injuriam passis, præcipitanter succurrimus. A quibus autem, propter defectionem jampridem a nobis factam, violamur; illos vero ulcisci adhuc cunctamur."

11. "Atqui hos quidem *Chalcidenses*, si eos in nostram potestatem redegerimus, facile retinere poterimus. His vero, quamvis eos subegerimus, quia tamen longo *intervallo* distant, simul etiam quia permulti sunt, ægre poterimus imperare. Amentia vero fuerit bellum illis inferre, quos, si viceris, in potestate tua retinere nequeas, et nisi rem feliciter gesseris, eandem illos invadendi facultatem, quam prius, non sis habiturus. Sicilienses enim, ut nunc saltem se habent, mihi videntur *parum formidabiles*, multoque minus nobis formidabiles fore, si Syracusani ipsis impèrent: qua re potissimum Egestæi nos territant. Nunc enim fortasse singuli facile veniant, ut Lacedæmoniorum gratiam sibi concilient: at illo modo, si *videlicet a Syracusanis subacti fuerint*, verisimile non est, fore, ut imperium recens partum, imperio reipublicæ, quæ *floret opibus*, bellum inferat. Quo enim modo cum Peloponnesiis ipsi nostrum imperium nobis eripuerint, verisimile est, ab iisdem Peloponnesiis ipsorum etiam imperium eodem modo eversum iri. Porro Græci, qui illic sunt, primum quidem maxime nos extimeascent, si eo non transmiserimus; deinde vero, si, ostentatis nostris opibus, statim *illinc* discesserimus: sed si quam cladem acceperimus, illi celerrime, nobis contemptis, una cum illis Græcis, qui hic sunt, nos adorientur. Quæ enim a nobis longissime distant, et quæ opinionis, quam homines de ipsorum virtute conceperunt, nullum specimen dederunt, omnes hæc admirationi esse scimus. Id quod nunc vobis, Athenienses, erga Lacedæmonios eorumque socios accidit, qui, quoniam præter opinionem ipsos superastis, in illis rebus bellicis scilicet, in quibus ipsos antea formidabatis, jam, illis contemptis, Siciliam etiam affectatis. Atqui propter adversariorum casus animos extollere non oportet; sed animos cohibendo, confidere: neque oportet existimare, Lacedæmonios aliud quicquam facere, quam propter acceptæ cladis ignominiam speculari,

quam ratione, vel nunc quoque si possint, labefactatis nobis, suam ignominiam dealeant. Quo autem studiosius, et quo diutius virtutis laudem sese exercentes venantur, *eo etiam magis existimandum est, eos id agere.* Quare non de Egestæis, viris barbaris, qui sunt in Sicilia, nobis est certamen, si sapimus: sed *hac de re*, ut civitatem, quæ per oligarchiam nostræ reipublicæ, quæ populari statu regitur, insidiatur, celeriter caveamus.”

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
32.

12. “Debemus autem meminisse nos nuper e gravi morbo et bello paululum esse recreatos, ita ut et pecuniæ vi et hominum numero aucti simus: et æquum esse, hæc pro nobis *ipsis* hic impendi, non autem pro istis viris exsilibus, qui nostrum auxilium implorant, quibus et pulcre mentiri conducit, et aliorum periculo (cum ipsi nihil nisi verba tantum afferant) aut re feliciter gesta meritam gratiam nobis non habere, aut aliqua clade accepta amicos in perniciem secum trahere. Quod si quis lubens creatus imperator, vos ad hanc navalem expeditionem hortatur, suarum tantum rerum rationem habens, præsertim si propter juniorem ætatem imperio gerendo sit adhuc impar, ut propter sumtus quidem, quos in alendis equis facit, *ab omnibus* suspiciatur, propter magnitudinem vero sumtuum aliquem fructum ex hoc imperio percipiat; ne huic quidem permittatis, ut reipublicæ periculo privatim fiat illustris. Existimate vero, hujusmodi *cives* rem quidem publicam lædere, rem vero privatam absumere. Præterea hoc negotium arduum esse, nec de quo adolescens consultare, quodque facile tractare possit.”

13. “Quos cum ego nunc hic eidem viro advocatos as- sidere videam, metuo, et vicissim ipse quoque seniores hortor, ne, si quis *ipsorum* alicui horum assidet, a *sententia libere dicenda* pudore deterreatur, ne videatur ignavus esse, nisi bellum suo suffragio comprobarit. Ac *eosdem* hortor, ne eodem morbo laborent, quo ipsi *adolescentes*, ut absentes perditæ ament, (cum sciant, cupiditate quidem res paucissimas, providentia vero plurimas feliciter geri,) sed pro patria, quæ maximum omnium superiorum periculum jam subit, sententias contrarias ferant, ac decernant, ut Sicilienses quidem iisdem finibus utentes, quibus nunc *utuntur*, de quibus non est quod apud vos querantur, (Ionico *vide- licet* sinu, si quis navigando terram legat, et Siculo, si

z Quodque repente tentare debet. Valla. Quodque propere administrare possit. Steph. Huds.

a De quibus non est quod queramur etc. Steph. IDEM.

Ball.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. †
U. C.
Varr.
33.

quis per altum feratur,) sua possidentes, res item suas inter se componant. Item, hortor, ut Eggestæis separatim respondeamus, ut, quandoquidem sine Atheniensibus primum bellum ipsi sua sponte contra Selinuntios susceperunt, id etiam ipsi sua sponte deponant. Nec posthac societatem (quemadmodum consuevimus,) cum iis faciamus, quibus calamitate quidem pressis auxilium feramus, sed si nos ipsi auxilio indigeamus, impetraturi non simus."

14. "Tu vero, Prytani, *Senatus præses*, (si modo hoc ad munus tuum pertinere ducis, curare, ne quid respublica detrimenti capiat, et si bonus civis esse vis) hæc, *quæ dico*, de consilii sententia confirma, et Athenienses *de his* iterum sententias roga, persuasum habens, si *plebiscitum rescindere, et rem ad suffragia revocare, atque sententias iterum rogare* reformidas, tibi, siquidem leges solvantur, in tanta testium frequentia rem istam crimini datum non iri; sed te civitatis, quæ malum consilium ceperit, medicum fore: atque id demum esse, recte magistratu fungi, si patriam quam plurimis beneficiis affeceris, aut saltem opera dedita nullum detrimentum ei attuleris."

15. Atque Nicias quidem hæc verba fecit. Atheniensium vero plerique, qui *post Niciam in medium* processerunt, hanc expeditionem suscipiendam censebant; nec ea rescindenda, quæ decreta essent. Nonnulli etiam contradicebant, *eamque dissuadebant*. Hanc autem expeditionem summo studio urgebat Alcibiades Clinisæ filius, quod Nicias adversari cuperet, tum quod ei aliis etiam in rebus ad reipublicæ administrationem pertinentibus adversarius esset, tum quod Nicias sui mentionem criminose fecisset, tum etiam præcipue, quod imperator esse cuperet, et se, si imperium gereret, Siciliam atque Carthaginem capturum speraret: simul etiam se, si rem feliciter gessisset, rem privatam et pecunia et gloria amplificaturum. Cum enim auctoritate inter suos cives emineret, majora appetebat, quam ferre possent ejus facultates, cum in alendis equis, tum in aliis sumptibus *faciendis*. Quod etiam postea rempublicam Atheniensium potissimum evertit. Multi enim metuentes eum propter corporis cultum, victusque lautitiam, qua præter modam et præter patrium institutum utebatur, *metuentes etiam animi magnitudinem* in singulis rebus, quæcunque gerendas suscepisset, ab eo, ut tyrannidem affectante, prorsus alienati sunt. Quamvis autem publice res bellicas præclarissime administrasset, privatim tamen singuli studiis ejus infensi, aliisque *rerum bellicarum administratione* commissa, non multo post rempublicam

everterunt. Tunc igitur *Alcibiades in medium progressus*, hæc Atheniensibus suasit.

16. "Ego vero, Athenienses, aio, et imperium ad me magis, quam ad ullos alios, pertinere; (hinc enim me dicendi initium facere, est necesse, quia Nicias me perstrinxit;) et simul, me dignum hoc esse, censeo. Nam ea, propter quæ sum celebris, majoribus quidem meis et mihi ipsi gloriam; patriæ vero, utilitatem etiam afferunt. Græci enim propter apparatus splendorem, quo ego ad ludos Olympiacos adii, nostram rempublicam vel longe potentiores, quam sit re ipsa, esse judicarunt, cum ipsam prius debellatam esse crederent: quia septem currus dimisi, quos nullus privatus unquam ante, et victor exstitit, et secunda et quarta præmia tuli, et cætera apparavi pro victoriæ dignitate. Hæc enim et legitimum habent honorem, et ex iis, quæ in huiusmodi magnificis apparatibus sunt, simul etiam nostræ reipublicæ potentia suspicione et conjectura cognoscitur. Reliquus etiam meus domesticus splendor in publicis sumptibus, aliæve rebus, mihi quidem apud meos cives invidiam natura parit: sed apud externas gentes et ipsæ potentiæ opinionem parit. Neque vero incommodum est hoc hominis propositum, quisquis suis sumptibus non solum de se ipso, sed etiam de sua patria, bene meretur. Neque etiam iniquum est, si quis propter se ipsum, ac propter suas virtutes, de se ipso magnifice sentiens, cæteris par esse nolit: siquidem et is, qui premitur adversa fortuna, nullum habet suæ calamitatis socium. Sed quemadmodum quum calamitatibus premimur, ab aliis ne salutamur quidem, sed ab omnibus contemnimur; sic etiam quilibet de aliis a fortunatis beatisque viris se vicissim contemni patiatur: aut idem aliis tribuens, idem ab illis repetat. Scio autem, huiusmodi homines, qui magnifice de se sentiunt, et alios, quotquot in alicujus rei splendore antecellunt, quamdiu quidem vivunt, invidia premi, præcipue quidem a paribus; deinde vero et ab aliis, quibuscum versantur: posteris vero summam admirationem relinquere, ita ut eorum nonnulli jus cognitionis sibi vindicent, licet nulla cognatione cum illis sint conjuncti; et patriæ, unde sunt oriundi, gloriationem, non quasi de alienigenis, aut iis, qui flagitiose vixerint, sed ut de suis, et qui res præclaras gesserint. Quarum rerum cum ego sim desiderio captus, et propter has res privatas sim celebris, videte jam an deterius ullo alio rempublicam administrem. Cum enim potentissimarum Peloponnesi civitatum amicitiam sine magno aut periculo aut sumtu

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. f.
U. C.
Varr.
35.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
3²
10.

vobis conciliarim, Lacedæmonios uno die de summa rerum suarum ad Mantineam decernere coegi. Quo ex proelio licet victores discesserint, tamen ne nunc quidem suis rebus plane confidunt."

17. "Hæc autem mea juvenus, et amentia, quæ præter naturam videtur esse, 'apud potentissimas Peloponnesiorum civitates verbis decentibus utens, et familiariter cum ipsis agens, hæc transegit, et animi impetu fidem faciens, effecit, ut ne nunc quidem hæc *amentia* vobis sit extimescenda. Verum quamdiu cum hac *amentia* ego floreo, et Nicias felix videtur esse, utriusque nostrum commodo libere utamini: neque sententiam de expeditione in Siciliam faciendâ revocetis, quasi adversus magnam potentiam sit futura. Nam urbes varia advenarum colluvie sunt frequentes, et suum statum facile mutant, et peregrinos recipiunt. Atque hac ipsa de causa nullus *ipsorum* tanquam pro sua patria, aut armis ad *suum* corpus protegendum *necessariis* est instructus, aut in ipsa regione usitatis apparatus. Quicquid autem unusquisque sperat, se vel dicendo ac persuadendo impetraturum, vel seditione a se excitata ex ærario rapturum, et, nisi rem feliciter gesserit, se solum esse versurum, hoc *sibi* comparat. Neque verisimile est hujusmodi turbam aut unanimi consensu verba *recte monentium* audire, aut communiter ad res gerendas se convertere. Celcritè autem singuli *Siciliæ populi*, si quid dicatur, quod ipsis sit gratum, se *nobis* dedit; præsertim si seditione laborant, quemadmodum audimus. Quinetiam neque *tot* gravis armaturæ milites illis *sunt*, quot inflatus *ab ipsis* prædicantur; neque etiam cæteros Græcos tot esse constat, quot singuli se ipsos esse jactabant. Sed Græcia, quæ plurimum ipsos *barbaros falsa suæ multitudinis prædicatione* jam fefellit, vix *tandem* in hoc bello justum militum graviter armatorum numerum habere cœpit. Rerum igitur illarum status, quantum ego sentio ex iis, quæ audiui, talis est, quinetiam longe facilius erit. Nam et barbaros multos habebimus, qui propter odium, quo Syracusanos prosequuntur, nobiscum ipsos invadent; neque res domesticæ impedient, si vos recte consularitis. Nam majores nostri, quamvis hos ipsos hostes, quibus *hic* nunc relictis *Nicias ejusque fautores* nos in Siciliam navigaturos prædicant, et præterea Medos hostes haberent, tamen imperium, quod

¹ Apud potentissimos quosque Peloponnesium tum oratione apposita hæc transigendo, tum etiam cum ira fidem illi orationi addendo, nunc quoque cum non timere persuasit. *Steph.*

jam obtinemus, comparaverunt, nulla alia re quam magnitudine classis, qua pollebant. Et pro præsentī rerum statu Peloponnesii nunquam ante minus spei de nobis superandis habuerunt, etsi etiam valde firmi *magnisque viribus præditi sint*. Irruptionem quidem in agrum nostrum facere possunt, quamvis hanc navalem expeditionem non suscipiamus, sed classe nihil nobis nocere queant. nam reliqua nostra classis *quæ domi remanebit*, est *illorum classi par, et facile ipsi resistere poterit*."

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
3⁸⁰
46

18. "Quid igitur rationi consentaneum afferemus, cur aut nos ipsi desidia quadam *hanc expeditionem* recusemus, aut tergiversantes, sociis, qui illic sunt, non succurramus? quibus (quandoquidem vel jurejurando interposito fœdus ac societatem cum illis fecimus) opem ferre oportet, nec obicere, *auxilium ipsis non esse mittendum*, quod ne ipsi quidem nobis *auxilium vicissim mittere possint*. Neque enim ipsos *nobis socios* adjunximus, ut huc vicissim opem *nobis* ferant; sed ut illis hostibus, quos illic habemus, negotium facessentes, eos impedian, ne contra *nos* huc veniant. Sic enim imperium paravimus, et nos, et quotquot alii rerum potiti sunt, impigre succurrendo semper iis, qui nostrum auxilium implorant, sive barbari, sive Græci essent. Nam si omnes quiescant, aut delectum habeant *illorum*, quibus auxilium sit ferendum, exiguam quandam *agri alieni portionem* ipsi *nostro imperio* adjungentes, de hoc ipso *imperio* magis periclitabimur. Quilibet enim eum, qui præpotens est, non solum contra *se* venientem propulsare solet; sed etiam antevertere, ne contra veniat. Neque nobis licet imperium arbitrato nostro moderari: sed necesse est, quando in hoc loco constituti sumus, *et imperium habemus*, aliis quidem insidiari, alios vero, non missos facere: quod periculum *nobis* ipsis immineat, ne aliorum imperio pareamus, nisi *nos* ipsi aliis imperemus. Neque eodem modo nobis, quo cæteris, ratio quietis est habenda, nisi etiam mutato vitæ genere, studiis iisdem, quæ cæteri *sequuntur*, operam detis. Considerantes igitur, fore ut *has res* magis augeamus, si ad illas proficiscamur, hanc navalem expeditionem suscipiamus, ut Peloponnesiorum spiritus deprimamus, si contemtis *ipsis*, neque præsentī quiete, *qua fruimur*, contenti in Siciliam etiam trajicere videamur. Simul etiam, aut Græciæ totius (ut credibile videtur) imperium obtinebimus, rebus illis in nostram potestatem redactis, aut saltem malo Syracusanos afficiemus: unde tum *nos* ipsi, tam etiam socii *nostri* utilitatem percipient. Tuto autem et manendi, si quis se nobis dedat, et abundi facultatem

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. g.
U. C.
Varr.
3².

naves præbebunt. * Nam et apud universos Sicilienses me-
rum imperium obtinebimus. Neque vero Nicias oratio,
quæ quietem vobis suadet, et dissidium inter juvenes et
senes excitat, vos avertat. Sed solita modestia, quemad-
modum et majores nostri res ipsas in hunc statum extule-
runt, dum juniores una cum senioribus consultarent, nunc
etiam eadem ratione rempublicam amplificare conemini:
et existimetis, juventutem ac senectutem, alteram sine altera,
nihil posse. Sed si infimus, et medius, et summus ordo
sit simul permixtus, maximas vires habere; et rempubli-
cam, si quiescat, ipsam suis ipsius opibus attritum iri, ut
quælibet alia, et futurum, ut omnium disciplina in ipsa
consenescat: sed si bella gerat, peritiam sibi semper ad-
juncturam, et usum adepturam, quo non verbis, at factis
potius propulsare possit. In summa vobiscum ita sentio,
civitatem negotiosam, si negotium cum otio commutet, meo
judicio confestim everti: et illos homines tutissime degere
vitam, qui præsentibus institutis, legibusque, quamvis sint
deteriores, in civitatibus minime discordes vivunt."

19. Atque Alcibiades quidem hæc dixit. Athenienses
vero, cum audissent et illum, et Egestæos et Leontinos ex-
sules, qui in mediam prodierant, et orabant, et fœderis jus-
jurandum in memoriam Atheniensibus revocantes, precibus
supplicibus ab ipsis petebant, ut opem sibi ferrent, longe
majore, quam ante, studio ad hanc expeditionem suscipien-
dam ferebantur. Nicias vero, cum animadvertisset, fore,
ut non amplius iisdem rationibus revocaret, sed apparatus
magnitudinis, si magnum imperaret, fortasse ipsos de sen-
tentia deduceret, rursus in mediam concionem progressus,
hunc in modum apud ipsos est loquutus.

20. "QUONIAM vos ad hanc militiam obeundam, Athe-
nienses, prorsus animatos video, utinam hæc eum exitum
habeant, quem cupimus. In præsentia tamen meam sen-
tentiam vobis exponam. Etenim adversus civitates, quan-
tum ego audiendo didici, magnas ituri sumus; quæ aliarum
imperio non parent, neque mutationem desiderant, quæ ali-
qua ipsarum ex dura servitute in meliorem rerum statum
transeat: et quas verisimile est suam libertatem cum nostro
imperio non esse commutaturas; ¹et quæ, ut in una insula,
sunt numero multæ, eæque Græcæ civitates. Nam præter

* Nam penes nos arbitrium erit etiam omnium Siciliensium. *Valla.* Id
enim nostræ potentia erit, etiam si universi conentur obistere Sicilienses.
Acacius, et Hobbesius. HUDS.

¹ Ad hæc multitudine, cum unica sit insula, multas Græcas æquare pos-
sunt. *Acacius.* IONN.

Naxum et Catanam (quas, propter Leontinorum cognationem, ad nostras partes, spero, transitaras) sunt aliae "septem, quæ rebus omnibus sunt instructæ prorsus eodem modo, quo noster exercitus, præcipue vero illæ, Selinus et Syracusæ, adversus quas potissimum tendimus. Nam in illis sunt et multi gravis armaturæ milites, et sagittarii, et jaculatores, et multæ triremes, et hominum multitudo, quæ illas implebit. Habent etiam pecuniam, partim privatam, partim publicam, quam cum aliis, tum etiam Selinuntii in templis servant, quin etiam Syracusanis tributum a nonnullis barbaris penditur. Et (quo nobis præcipue præstant) magnam equorum copiam habent, et frumento domi nato, nec aliunde importato, utuntur."

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. g.
U. C.
Varr.
376.

21. "Adversus igitur talem potentiam non solum navalibus et infirmis copiis est opus; sed etiam multum equitatum nobiscum navigare oportet, si modo aliquid cogitatis dignum agere volumus, nec a magno hostium equitatu terra Sicula prohiberi. Præsertim si civitates nostri metu conspirent; nec ulli alii, quam Egestæi, amici nobis facti, equitatum, quo hostibus resistamus, vicissim suppeditent. (Turpe enim est, nos vi repulso discedere, aut postea novas copias arcescere, quod primo consilium prudens non inierimus.) Sed oportet nos ex hoc ipso loco cum firmissimo apparatu bellum illis inferre, et illud acire, nos ab agri nostri finibus procul esse navigaturos, neque copias hinc educturos eodem modo, quo consuevistis inter civitates, quæ sunt in his regionibus, et quæ vestro imperio parent, quum jure societatis alicui bellum inferatis, unde res necessarias ex agro amico facile potestis comportare: sed in agrum totum alienum, procul a domo profecturos, unde ne quatuor quidem hybernorum mensium spatio auntius hac facile venire possit."

22. "Ego igitur censeo, nobiscum ducendos esse multos gravis armaturæ milites, cum ex nostris civibus, tum ex nostris sociis, tum etiam ex iis, qui nostro imperio parent, et si quem alium aut verbis aut mercede adductum nobis adjungere possumus. Præterea multos sagittarios, et funditores, ut illorum equitatu resistant. Item hostes navium numero longe superandos censeo, ut res ad victum necessarias illuc facilius importemus. Frumentum etiam, tri-

^a Solunt, Selinus, Syracusæ, Camarina, Messana, Agrigentum, Imera, Gela. Huds.

^b Nec aequales cum hostibus bellum gerendi commoditates habitari. Non enim in subdita regione bellum alicui inferatis, unde res necess. etc. *Ascius*. IDEM.

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
3ra.

ticum (inquam,) et hordeum tostum, hinc navibus onerariis eo convehendum; et pistorum ex pistrinis mercede conductos, qui vicissim operam pistrino dare cogantur, adducendos censeo, ut, si quo in loco tempestatibus intercepti teneamur, exercitus res ad victum necessarias habeat. Cum enim hic exercitus futurus sit ingens, cum non quælibet civitas excipere poterit. Cæterasque res pro viribus præparandas, neque nostræ salutis præsidium in aliorum auxilio collocandum censeo: inprimis vero pecuniam quam plurimam hinc afferendam. Nam quæ ab Egæstæis prædicatur illic in promptu esse, eam verbo tenus in promptu fore putetis."

23. "° Nam si nos hinc discedamus cum exercitu, quem non solum *hostili* parem præparaverimus, (nisi bellicoso gravis armaturæ robori, quod habent) sed etiam cum eo, qui rebus omnibus longe sit instructor, *quam hostilis exercitus*, tamen et sic vix illas quidem in nostram potestatem redigere, has vero conservare poterimus. Existimandum autem est proficisci, ut urbem *aliquam* inter alienigenas ac hostes sibi vindicent; quos primo die, quo *ad insulam* appulerint, confestim agro potiri oportet: aut persuasum habere, nisi voti compotes fiant, fore, ut omnia habeant hostilia. Quod ego formidans, et compertum habens, oportere nos *de rebus istis* sæpius et recte consultare, ac multo magis rem feliciter gerere (quod arduum est, quia sumus homines) ad hanc expeditionem proficisci volo, quam minimum memet fortunæ committens: sed apparatu munitus, ut rationi consentaneum videtur, *hinc* discedere volo. Hæc enim et universæ reipublicæ tutissima, et nobis ad militiam profecturis salutaria fore ducō. Quod si quis aliter sentiat, huic ego magistratu cedo."

24. Atque Nicias quidem hæc dixit, sperans se Athenienses vel rerum multitudine de sententia deducturum; vel si ad hanc expeditionem *ipse* proficisci cogeretur, sic saltem *se* tuto profecturum. Illi vero hanc hujus expeditionis cupiditatem ex animis non expulerunt, quamvis tanti apparatus difficultas ipsis proponeretur: sed multo magis incitati sunt. Et res ipsi cessit, aliter ac sperabat. Nam et *ipse* bonum consilium dedisse, et res hoc modo tutissima fore videbatur. Et navigandi desiderium omnes pariter invasit. Ac seniores quidem, quod vel in suam potestatem se redacturos sperarent ea, ad quæ pergerent, vel *saltem*

° Nisi enim hinc proficiscamur non parum tantum apparatu instructi rerum omnium, (præterquam adversus id, quod habent, armatorum robur) sed longe etiam illis instructiores, vix illas etc. Steph. Huds.

exercitum, qui tantus esset, nullam cladem accepturum. Illos vero, qui erant ætate *integra*, quod peregrinam regionem visere et spectare cuperent, et bonam spem animo conciperent, fore, ut incolumes salvique reverterentur. Ingens vero militum turba proficisci cupiebat, *sperans, se et in præsentia pecuniam accepturam, et imperium amplificaturam, unde perpetuum stipendium sibi suppeditaturum credebat.* Quamobrem propter nimiam pluris habendi cupiditatem, si cui forte *res ista* minus placebat, veritus, ne *cæteris* refragando reipublicæ malevolus esse videretur, silentium agebat.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
320.

25. Tandem vero quidam ex Atheniensibus *in medium* progressus, et Niciam adhortatus, dixit, non oportere amplius *eum* tergiversari, atque cunctari; sed in omnium conspectu jam declarare, quemnam apparatus ab Atheniensibus sibi decerni vellet. Ille vero invitus dixit, se cum collegis per otium *hac de re* accuratius consultaturum. Quantum tamen judicare poterat, non paucioribus quam centum triremibus in præsentia navigandum *censebat.* Navium autem Atticarum milites vehementer numerum *tantum* fore, quantus *ipsis* videretur, aliasque ex sociis arcessendas. Universorum autem gravis armaturæ militum, tam Atheniensium, quam sociorum, numerum, non minorem quidem, quam quinque millium, sed ampliorem etiam, si possent, *mittendum censebat.* Reliquum vero apparatus, pro exercitus magnitudine, et sagittariorum illinc et ex Creta *assumtorum*, et funditorum, et si quid aliud opportunum esse videretur, præparaturos et ducturos.

26. Cum autem Athenienses *hæc* audissent, confestim ipsis imperatoribus summam imperii potestatem facto decreto dederunt, ut arbitrato suo et de copiarum numero, et de universæ navigationis ratione transigerent, prout ipsis ex usu reipublicæ Atheniensis maxime fore videretur. Post hæc autem hic apparatus parari cœpit. Et cum ad socios mittebant, tum etiam ex suo ipsorum agro milites conscribebant. Jam enim civitas et a morbo et ab assiduo bello se recreaverat, ita ut et civium ætate militari præditorum, post *morbum* natorum, numero floreret, et pecunia coacta abundaret, propter inducias. Quamobrem omnia facilius suppeditabantur. Atque hi quidem in apparatu erant.

27. Interea vero quotquot lapidea Mercurii simulacra Athenis erant, (ritu autem patrio multa cum in privatarum ædium vestibulis, tum in templis erant, opus ex lapide quadrato,) una eademque nocte pleraque vultu cir-

Bell. cumcisa fuerunt. Cujus facinoris auctores nullus sciebat :
 Pelop. sed isti magnis præmiis pro indicio publice propositis quæ-
 an. 17. rebantur : præterea *Athenienses* decreverunt *ac edixerunt*,
 Olymp. ut, si quis aliquid aliud piaculum admissum sciret, quilli-
 91. 1. bet, sive civis, sive peregrinus, sive servus, *hoc* sine timore
 U. C. indicaret. Hoc autem facinus atrocius esse judicabant.
 Varr. Hujus enim expeditionis *malum* omen esse videbatur ; si-
 339. mul etiam *hoc* per conjurationem factum fuisse *videbatur*,
 Mail 9. rerum novandarum, statusque popularis evertendi causa.

28. A quibusdam igitur inquilinis et famulis, de Mer-
 curii quidem simulacris nihil indicatum est : sed de qui-
 busdam aliis statu is ab adolescentibus per lusum ac temu-
 lentiam jampridem concisis ; simul etiam de sacris arcanis,
 quæ per contemtionem domi fiebant. Quarum rerum
 etiam Alcibiadem insimulabant. Qui autem Alcibiadi
 maxime infensi erant, quod ipsis impedimento esset, quo
 minus in administranda republica principem locum con-
 stanter obtinerent, hæc *indicia ac crimina* excipientes, et
 existimantes, si eum expulissent, *se reipublicæ* principes
 futuros, *rem* exaggerabant, vociferabanturque, ad popula-
 ris status eversionem spectare, tum quod illa mystica et
 arcana sacra domi per *Deorum contemtionem* facta fuissent,
 tum etiam quod Mercurii simulacra concisa fuissent : eo-
 rumque nihil sine illo factum esse *dicebant* : addentes ar-
 gumenta, *quibus probarent, hoc facinus ab eo perpetratum*,
 reliquam vitæ licentiam, qua in victu cultuque corporis
 præter patrium et popolare institutum utebatur.

29. Ille vero et in præsentia adversus indicia se purga-
 bat, et antequam discederet, *ad causam dicendam et ad ju-*
dicium subeundum paratus erat, si quid horum admisisset.
 (Jam enim quæ ad illum apparatus spectabant, collata et
præparata erant) et si quid horum commisisset, ad poenas
dandas erat paratus : sin absolutus fuisset, ad imperium
gerendum, quod ipsi decretum fuerat. Et obtestabatur, ne
 de se absente crimina reciperent : sed jam, si deliquisset,
 morte mulctarent. Et sapientius esse *dicebat*, ne se talis
 criminis reum, priusquam causam cognovissent, tanti ex-
 ercitus imperatorem mitterent. Sed *ejus* inimici, veriti,
 ne, si jam certaret, *ac judicium subiret*, exercitum *sibi* be-
 nevolum haberet, neve plebs, ejus habens rationem, animo
 remissione esset, quod propter ipsum et Argivi et ex Man-
 tineis nonnulli ad hanc expeditionem cum eo proficisce-
 rentur, *hoc* dissuadebant, et *populum* deterrebant, submis-

P Remiserunt de contentione, studioque declinarunt etc. *Asocius*. HUDA.

sis aliis oratoribus, qui dicebant, tunc quidem ipsi navigandum esse, neque profectionem retardandam, sed reversum ad diem dictam iudicium subitum: volebant enim eum majore cum invidia, quam ipsi absenti facilius conflaturi erant, revocatum et reversum iudicio contendere. Quare placuit, ut Alcibiades abiret.

30. Postea vero, ætate jam media, classis portu solvens in Siciliam navigare coepit. Plerisque autem sociis et onerariis navibus commeatum vecturis, et minoribus navigiis, et quicumque præterea apparatus comitabatur, ante præceptum fuerat, ut Corcyram convenirent, ut illinc omnes simul Ionium ad Japygiam promontorium transmitterent. Ipsi autem Athenienses, et si qui sociorum aderant, cum ad dictam diem in Piræum descendissent, primo diluculo naves implere coeperunt, ut in altum ferrentur. Cum quibus una descendit omnis (prope dixerim) turba, quæ in urbe erat, tum civium, tum peregrinorum. Et ipsi quidem *Attica* regionis incolæ, ut suos quique prosequerentur, alii quidem sodales; alii vero cognatos; alii vero filios. Et cum spe pariter ac lamentis eos *prosequebantur*: spe quidem, quod res illas *Siculas* in suam potestatem redactum iri sperarent; lamentis vero, quod dubitarent, an unquam *amplius suos illuc euntes* essent visuri: quia secum ipsi reputabant, quam procul ab *agri* sui finibus mitterentur.

31. Et in præsentia, cum alii alios cum periculis jam mutuo relicturi essent, pericula tunc in mentem ipsis magis veniebant, quam quum hanc expeditionem decernerent: verumtamen propter præsentem potentiam, et multitudinem rerum singularum, quas *in hoc apparatu* cernebant, *harum* spectaculo animos recolligebant. Peregrini vero, et cætera multitudo ad spectaculum perrexit, ut ad rem visu dignam, ac opinione majorem. Hic enim apparatus, qui primus ex una civitate cum Græcorum copiis profectus est, sumtuosissimus atque magnificentissimus fuit omnium, qui ad illam diem *ex Græcis civitatibus emissi fuerunt*. Nam navium et gravis armaturæ militum numero, et ille apparatus, qui cum Pericle in agrum Epidaurium missus est, et alter ille, qui cum Agnone ad Potidæam missus est, non erat inferior hoc apparatu. Nam in illo erant ex ipsis Atheniensibus quatuor millia militum graviter armatorum, et trecenti equites, et centum triremes, et Lesbiorum atque Chiorum quinquaginta, præterea multi socii ad eandem expeditionem cum illis proficiscebantur. Sed *Pericles et Agnon* in brevem expedi-

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. l.
U. C.
Varr.
339.
Post
Jun. 8.

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

tionem, et cum tenui apparatu profecti sunt. Sed hæc expeditio, quippe quod diuturna futura esset, utraque ratione, utra opus ei fuisset, et navibus simul et peditatu, erat instructa. Et classis quidem magnis trierarchorum et reipublicæ sumtibus erat laboriose parata. Nam res publica quidem singulas drachmas singulis nautis quotidie dabat, et naves inanes sexaginta quidem veloces, quadraginta vero ad gravis armaturæ milites vehendos suppeditarat. Trierarchi vero præstantissimos ministros his, et præter publicum stipendium etiam extraordinarium *de suis privatis fortunis* dabant illis nautis, qui Thrantæ vocantur, et *præstantissimis navium* ministris. Et cæteris etiam in rebus signis, et artificii sumtuosis instruxerant, et eorum unusquisque summum studium *ad hoc* adhibuerat, ut sua navis inter cæteras et aliquo decore et celeritate longe præstaret. Peditatus vero conscriptus fuerat delectu accuratissime habito, et magno studio inter se certaverant armorum et vestitus elegantia. Contigit autem, ut simul et illi inter se certarent *de illa re*, quæ unicuique fuerat assignata; et apud cæteros Græcos hoc potentia potius ac magnarum opum ostentatio videretur, quam adversus hostem apparatus. Si quis enim rationem iniisset et sumtum, quos civitas publice et unusquisque militum privatim fecerat, tum ea, quæ civitas jam ante erogaverat, tum ea, quæ imperatoribus, quos mittebat, secum abspportanda dederat, tum etiam ea, quæ unusquisque privatorum in corporis cultum, et Trierarchus in *suam* navem impenderat, aut quæ præterea in posterum erat impensurus: præter ea, quæ verisimile erat unumquemque, præter publicum stipendium, præparasse viatici causa, quippe quod ad diuturnam militiam iturus esset; item quæcunque vel miles, vel mercator negotiationis gratia secum tulit: *is profecto* permultorum talentorum summam ex urbe *tunc* exportatam fuisse comperisset. Hæc igitur expeditio non minus ob admirandam audaciam, et spectaculi splendorem, quam ob exercitus magnitudinem, celebris fuit *apud eos*, adversus quos proficiscebantur: præterea, quod hæc navigatio ab *agro* domestico longissime, et rerum adipiscendarum proposita spe longe majori, quam præsentis *ipsorum* opes ferrent, tunc suscepta fuisset.

32. Quum autem naves *viris* impletæ fuerunt, omniaque jam imposita, quæ secum erant laturl, tuba silentium in-

8 Unoquoque in longissimum præparante, ut sua etc. *Valla*. Unoquoque in quam longissimum sibi tempus prospiciente, ut etc. *Acacius*. *Huds*.

dictum est; et ante profectionem, non in singulis navibus, sed universi per præconis vocem vota solennia nuncuparunt, et crateras miscentes, in aureis argenteisque poculis cum navium defensores, tum *ipsi* duces, libarunt. Simul autem vota faciebat et cætera turba, quæ erat in terra, tam civium, quam aliorum etiam, si quis benevolus ipsis aderat. Cum autem pæana cecinissent, et libationes peregissent, e portu solventes in altum vela fecerunt. Atque primum longa navium serie navigantes, jam ad Æginam usque cursum certatim tenuerunt. Atque hi quidem Corcyram, quo et reliquus sociorum exercitus conveniebat, pervenire properabant. Syracusas vero ex variis quidem locis nuntii de infesto hujus classis adventu afferebantur: sed tamen diu nihil horum creditum est. Quinetiam, convocata concione, hujusmodi sententiæ dictæ fuerunt cum ab aliis (quorum alii quidem credebant, *vera esse*, quæ de Atheniensium expeditione *nuntiabantur*, alii vero contraria dicebant,) tum etiam ab Hermocrate Hermonis *filio*, qui *in medium* progressus, quippe persuasum haberet, se plane scire, quæ de illis *rebus ferebantur*, ipsis hæc dixit, ac suavit.

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

33. "INCREDIBILIA quidem, quemadmodum et alii nonnulli, forsitan et ego apud vos de certissimo classis hostilis adventu dicere videbor. Illud autem probe novi, eos, qui vel dicunt, vel nuntiant res, quæ fidem superant, non solum non persuadere, verum etiam amentes videri. Veruntamen, cum reipublicæ periculum impendeat, non *idcirco* deterritus abstinebo: quia persuasum habeo, me aliquid exploratius dicturum, quam quemvis alium, quod hoc sciam. Athenienses enim adversus nos (quod vehementer admiramini) cum ingenti exercitu et navali et pedestri veniunt. Hoc quidem prætextu, ut Egestæis sociis auxilium ferant, et Leontinos in suas sedes restituant: sed re vera, Siciliæ, præcipue vero nostræ urbis cupiditate, existimantes, si hanc obtineant, *se ceteras etiam Siciliæ partes* facile obtenturos. Quoniam igitur propediem *huc* sunt appulsuri, videte, qua ratione prò viribus ipsos honestissime propulsaturi sitis; et *cavete*, ne per *hostium* contemtionem, imparati opprimamini, neve *nuntiis* fidem non habentes, rerum summam negligatis. Quod si cui etiam res credibiles *dicere* videbor, illorum audaciam ac poten-

* In speciem cornu primo navigantes etc. *Valla*. In cornu primo tendentes, certatim Æginam usque navigarunt. *Acacius*. Vide *Scholias*. ad 2, 70. v. *navè πῆλιν*. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

tiam *is* ne reformidet: nam non magis nos lædere, quam a nobis lædi, poterunt. Quod autem cum magna classe veniunt, *hoc modo nobis* non inutiles erunt. Imo vero etiam apud cæteros Sicilienses *hoc nobis erit* longe melius: facilius enim *illorum adventu* territi se nobis socios adungere volent. Et si forte vel subegerimus ipsos, vel ea, quæ cupiunt, non adeptos repulerimus (*non enim vereor, ne consequantur, quod expectant) præclarissimi facinoris gloria nobis continget; neque mihi saltem desperandum. Paucae enim aut Græcorum aut barbarorum magnæ classes, procul ab agro domestico profectæ, rem feliciter gesserunt. Nam neque veniunt numero superiores incolis et vicinis; (omnes enim præ metu congregabuntur;) et si propter inopiam rerum necessariarum in alieno solo rem male gesserint, quamvis ipsimet magna ex parte sibi cladem invexerint, tamen nomen *et victoriae gloriam* illis relinquent, quibus insidiati fuerint. Qua ratione etiam hi ipsi Athenienses creverunt, quod Medus præter opinionem sæpius offenderit, dum prædicaret, se unam civitatem, Athenas videlicet, bello petere. Cui rei simile quiddam nobis etiam eventurum, non est desperandum."

34. "Confidenter igitur et res in hoc ipso loco præparemus, et *nuntiis* ad Siculos missis, hos quidem magis confirmemus, cum aliis vero amicitiam atque societatem inire conemur. Et in reliquis Siciliæ partes legatos mittamus, et hoc periculum commune esse demonstramus; et in Italiam, ut aut societatem nobiscum faciant, aut ne recipiant Athenienses. Existimo autem, satius esse, Carthaginem etiam *legatos* mittere. "Nam ne ipsis quidem est dubitandum: sed in perpetuo metu degunt, ne quando Athenienses contra suam urbem veniant. Quamobrem fortasse existimantes, si res istas neglexerint, se quoque laboraturos, aut clam, aut palam, aut quovis alio modo nobis opem ferre volent. Et profecto, si velint, *hoc facere* poterunt vel maxime omnium, qui nunc *rerum potiuntur*. Nam maximam auri argentique vim possident, unde et bellum et cætera commode administrantur. Lacedæmonem etiam et Corinthum *legatos* mittamus, ac oremus, ut celesiter auxilium huc mittant, et bellum illic *adversus Athe-*

* Nec enim vel minimum, ut voti sui compotes fiant, metuo. *Acacius*. Huds.

† Id quod (ut mea fert opinio) sperare debemus. *Valla*. Quod futurum haud despero. *Acacius*. Idem.

‡ Nam minime præter opinionem id his accidit, quia in perpetuo etc. *Acacius*. Idem.

nienses moveant. Quod autem ego maxime opportunum arbitror, et *quod* vos propter solitam desidiam minime celeriter probabitis, tamen *a me* dicetur. Si enim universi Sicilienses, sin minus, quam plurimi nobiscum, omnem præsentem classem cum duorum mensium cibariis deducere velimus, et Atheniensibus ad Tarentum et ad Japygiam promontorium occurrere, ipsisque demonstrare, non de Sicilia prius *ipsis* certamen fore, quam de Ionio mari ab ipsis trahiendo; ipsos maxime terrebimus, et cogemus *ipsos hoc* considerare, nos quidem ex *agro* amico, regionis *nostræ* custodes, proficisci, (Tarentum enim nos excipiet) ipsis vero cum toto *classis* apparatu pelagus ingens esse trans-eundum, et propter navigationis longitudinem difficile esse ordinem servare. Nobis vero facile fore, *ipsorum classem* lente navigantem et ordine, *nec frequentem* contra *nos* venientem invadere. Quod si cum ea parte classis, quæ celeritate præstat, navibus exoneratis atque confertis *nos* adorianatur, et remis utantur, *ipsos remigio jam* defessos aggrediemur. Sin *eos invadere* non placuerit, Tarentum etiam nosmet recipere nobis licebit. Illi vero, si cum exiguo commeatu, tanquam ad navale prælium, mare transierint, inopia laborabunt in locis desertis, et aut *in iis* manentes obsidebuntur, aut prætervehi conantes, et cæterum apparatus relinquent, et incerti, an aliquæ civitates sint recepturæ, animis consternabuntur. Quamobrem ego saltem arbitror, eos hac ratiocinatione deterritos, ne solutos quidem ex Corcyra: sed aut dum *ibi* consultabunt, et dum mittent, qui explorent, quot numero simus, et quo in loco, *ipsorum adventum* anni tempestate in hyemem extractum iri; aut *ipsos* inopinata re perculsos navigationem desituros. Præcipue vero quod (quantum ego audio) peritissimus *illorum dux exercitum* invitus ducat, et lubenter occasionem sit arrepturus, si quæ copiarum pares ad resistendum a nobis ostendantur. * Illud autem certo scio, rumorem de nostris viribus, ut longe majoribus, *quam re vera sint*, emanaturum. Quales autem sunt ipsi rumores, qui circumferuntur, tales etiam sunt hominum opiniones; et magis horrent eos, qui priores invadunt, quam eos, qui mature aggressuris significant, se ad vim *ipsorum* propulsandam paratos esse, quod *eos* in pari discrimine futuros putent. Id, quod Atheniensibus nunc accidet. Nos enim ut non repugnatos invadunt, merito nos contemnentes,

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

* Prodeat de nobis rumor, in majus (ut certum habeo) evasurus. *Valla*. Potest etiam verti: nuntiatur de nobis plura, quam sint. *Steph.* *Huds.*

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. l.
U. C.
Varr.
339.

quod ipsos cum Lacedæmoniis conjuncti non profligarimus. Quod si præter *suam* opinionem nos audere viderint, hoc inopinato *nostro conatu* magis terrebuntur, quam vero nostræ potentiae apparatu. Mihi igitur assentiimini potissimum quidem audentes hæc, *quæ vobis suadeo*: sin minus, *saltem* ut cæteras res ad bellum necessarias primo quoque tempore præparetis. Cuilibet autem in mentem venire *oportet*, contemtionem quidem invadentium, in ipso præliorum ardore, dum fortiter certatur, demonstrari: illud vero maximam utilitatem *nobis* allaturum, si jam, *antequam hostes huc appellant*, cum metu tutissimos apparatus præparemus, ita ut eos periculosos existimemus. Nam hostes et contra nos veniunt, et in ipso itinere (quod probe scio) jam sunt, quinetiam tantum non jam adsunt."

35. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. At inter Syracusanos ingens altercatio exorta est, quod alii quidem, Athenienses nullo modo venturos, dicerent, et quæ *Hermocrates* dixerat, vera esse negarent: alii vero, dicerent, quid nobis facient, quin et ipsi vicissim *aliud hoc ipso* gravius a nobis sint accepturi? Quinetiam alii rem istam prorsus contemnebant, et in risum convertebant. Pauci vero erant, qui Hermocrati fidem haberent, et futurum formidarent. Athenagoras autem, qui populi princeps, et tunc temporis propter popularem facundiam apud plebem gratiosissimus erat, *in medium* progressus hæc ipsis dixit.

36. "QUISQUIS non cupit Athenienses eo dementiæ progredi, ut huc profecti in nostram potestatem redigantur, is aut timidus est, aut reipublicæ non benevolus. Illorum vero, qui res hujusmodi nuntiant, magnumque metum vobis incutiunt, audaciam quidem non miror; sed imprudentiam, si, sua consilia non patere, putant. Qui enim privatim aliquid formidant, rempublicam in magno timore constituere volunt, ut publico metu suum occultent. Et nunc isti rumores eo spectant: neque enim sua sponte *disseminantur*, sed ab hominibus componuntur, qui semper tales motus moliuntur. Vos vero, si recte consultaveritis, non ex rerum, quas isti nuntiant, consideratione, deliberabitis de rebus, quas facere decet; sed ex iis, quæ viri prudentes et multarum rerum periti (quales ego Athenienses esse puto) facerent. Non est enim credibile, ipsos, Peloponnesiis relictis, belloque nondum illic plane finito, ad alterum bellum, *illo* non minus, ultro venire. Siquidem ego existimo, ipsos putare, secum præclare agi, quod nos,

qui tot atque tam magnas civitates habemus, bellum ipsis non inferamus."

37. "Quinetiam si venerint (ut fertur), existimo, Siciliam plus virium habituram ad eos debellandos, quam Peloponnesum, quo est omnis generis apparatu instructor; nostramque civitatem solam, hoc exercitu, qui (ut *isti* dicunt) nunc contra *nos* venit, atque adeo bis tanto, longe superiorem esse *duco*. quippe quod sciam, ipsos nullum equitatum secum adducturos, qui sequatur, neque ex hac ipsa regione comparaturos, nisi perexiguum quendam ab Egestæis, neque gravis armaturæ militum numerum nostro parem, quia navibus vehentur. Arduum enim fuerit vel solis navibus expeditis, tantum navigationis cursum huc *usque* conficere, et cæterum apparatus *ferre*, quantum adversus tantam civitatem suppetere oportet, qui *profecto* parvus esse non debet. Quamobrem ab hac opinione ego adeo dissentio, ut, si *Athenienses* aliam urbem tantam, quantæ sunt Syracusæ, in *Sicilia* obtinerent, et contra *nos illinc* venirent, et urbem *Syracusi* finitimam incoherent, et *ex ea prodeuntes*, nobis bellum facerent, vix totius exercitus internecionem vitare posse videantur. Jam vero multo minus, si tota Sicilia sit ipsorum hostia. Nam *illorum exercitus* in castris, quæ ex navibus fient, consistet, *et se continebit*, et *illorum milites* ex parvis tabernaculis, et apparatu necessario, non longe prodeuntes *vagabuntur*, a nostris equitibus *prohibiti*. In summa, ne terra quidem ipsos potituros puto. Adeo nostrum apparatus *hostili* præstantiorem *duco*."

38. "Quamobrem Athenienses, quod hæc, quæ ego dico, cognoscant, res suas (quod probe novi) conservant: et quidam hujus civitatis homines, ea, quæ neque sunt, neque futura sunt, comminiscuntur; quos ego non nunc primum, sed semper scio, hujuscemodi rumoribus, quinetiam aliis, qui sunt istis longe maligniores, vel factis, vestræ multitudini terrore incusso, ipsos civitatis imperio potiri velle. Vereor autem, ne sæpius *idem* conantes, hoc etiam aliquando consequantur. ¹ Nos vero ignavi sumus tum ad præcavendas istorum insidias, antequam *ab ipsis* opprimamur; tum ad sumendum de istis supplicium, postquam ipsorum insidias cognovimus. His autem de causis nostra civitas raro quidem quiescit, sæpe vero seditione laborat, et longe plura certamina contra suos ipsius cives,

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

² Nos vero tanta segnitie tenet, ut neque, priusquam opprimamur, nos muniamus, neque, ubi senserimus, obviam eamus. *Acacius. Huds.*

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 1. U. C. Varr. 339. quam contra hostes, suscipit; quin etiam interdum tyrannidem ac iniquum dominatum *sustinet*. Quarum rerum (si modo vos meam sententiam sequi velitis) ego nullam unquam nostra ætate fieri sinam: vestram quidem multitudinem verbis in meam sententiam adducens, de illis vero, qui talia machinantur, supplicium sumens, non solum in ipso facinore deprehensis, (arduum enim fuerit, ipsos deprehendere,) sed etiam ob ea, quæ volunt quidem, sed tamen non possunt. Hostis enim non solum pro maleficiis, sed etiam pro consiliis, est prius ulciscendus, *quam nos opprimat*, ^a si modo quis illius insidias ita præcavere possit, ut ab eo prior non opprimatur. Paucos vero, contra, partim quidem, *ut hostes in facinore deprehensos*, coarguens, partim vero, observans, partim etiam, *ut cives officii sui monens, ac docens*. Sic enim potissimum existimo fore, ut *hos* a maleficio deterream. Sed agite (quod sæpe mecum ipse consideravi) quidnam vultis, adolescentes? utrum rerum potiri? at hoc non est legitimum. Lex enim lata potius est, quod *vos juniores magistratus gerere* nequeatis, quam ut *vos* ignominia afficiat, quum *per ætatem* potestis. An vero *vultis* non pari jure cum plebe vivere? At quo pacto justum fuerit, eosdem non iisdem dignos censi?

39. "*Sed fortasse* dixerit quis, popularem statum rem esse neque consultam, neque æquabilem; sed eos, qui magnam pecuniæ vim possident, optimos etiam esse ad optime imperandum. Ego vero respondeo, primum quidem, ^bpopuli nomen universam rempublicam complecti; paucorum vero potentiam, partem. Deinde *vero*, locupletes quidem, pecuniarum optimos esse custodes, sed *viros* prudentes, præstantissimos esse consultores; multitudinem vero, postquam *res propositas* audierit, optimum esse judicem; atque hos civium diversos ordines et per partes et simul universos in statu populari juris æquabilitate frui. Sed paucorum dominatus pericula quidem multitudini impertit; commodorum vero non solum majorem partem habet, verum etiam universa, *sua portione cæteris* erepta, retinet. Quas res illi, qui inter vos sunt et potentes et juvenes, obtinere student; *quas tamen* in ampla civitate non poterunt. Sed nunc etiam omnium estis stultis-

^a Nam nisi sibi quis præcaverit prior, detrimentum accipiet. *Valla. Huds.*

^b Populari status nomine intelligi omnem civitatem: paucorum vero, partem civitatis. *Valla.* Populum appellatum fuisse universum corpus civitatis, oligarchiam vero, partem. *Steph. Idem.*

simi, nisi animadvertitis, vos rem perniciosam affectare, aut omnium Græcorum, quos ego novi, *estis* imperitissimi, aut injustissimi, si, cum sciatis, audetis."

40. "Verum aut *a me* edocti, aut mutata sententia, quod ad universæ reipublicæ bonum spectat, id augeatis; sperantes fore, ut illi, qui de vobis boni *sunt cives, horum reipublicæ commodorum* parem, atque adeo majorem partem obtineant, quam *cætera* reipublicæ multitudo. Quod si alia affectarit, *sciatis*, vos in periculum venturos, ne et rebus omnibus privemini. Quamobrem hujusmodi nuntios missos faciatis, quia *vestra consilia* præsensimus, neque *vos hæc ad exitum perducere* sinemus. Hæc enim civitas, ut etiam veniant Athenienses, ipsos *tamen* pro sua dignitate propulsabit. Sunt autem nobis imperatores, qui hæc videbunt. Quod si nihil horum verum fuerit (prout ego suspicor), nequaquam vestris nuntiis exterrita *civitas*, vobisque ducibus electis, sua sponte *sibi* servitutis jugum imponet; sed ipsa per se consultans, et de rumoribus, quos *ipsi* disseminatis, quasi idem valeant ac *ipsa* facta, quæstionem habebit: et præsentem libertatem non propter rumores, quos *a vobis sparsos* audit, amittet; sed factis ita sibi cavens, ut non permittat *vobis ea peragere, quæ cupitis*, conservare conabitur."

41. Atque Athenagoras hæc dixit. Tunc autem unus e ducibus surgens, nullum quidem alium *ad dicendum* prodiere passus est; sed ipse pro præsentis rerum statu hæc verba fecit. "Obtrectationes quidem vel ab aliis in alios mutuo proferri, vel ab audientibus admitti, nequaquam est prudentiæ: sed potius pro rebus, quæ nuntiantur, *oportet* videre, quam ratione cum privatim, tum publice, ex dignitate nos instruamus ad eos propulsandos, qui contra nos veniunt. Et, si forte nihil opus fuerit, nulla jactura fiet, si respublica instruatur et equis, et armis, et cæteris rebus, quibus bellum gaudet. Nos vero istarum curam geremus, easque recensebimus; simul etiam *curabimus*, ut ad civitates quoquoersum mittantur, qui et explorent et *agent*, si quid aliud commodum esse videatur. Sunt etiam, quæ jam curavimus, et quicquid senserimus, id ad vos referemus." Atque Syracusani quidem, cum dux iste hæc verba fecisset, ex concilio discesserunt.

42. Athenienses vero, cum ipsi, tum eorum socii, omnes apud Corcyram jam erant. Atque primum quidem duces *copiæ* iterum recensuerunt, ex instruxerunt, eo ordine, quo portum capturi, castraque posituri erant. Et classe in tres partes distributa, in singulis sortitionem fecerunt, ne in

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

Beil. altum navigantes, aquæ, et portuum, et rerum ad victum
 Pelop. necessarium, in diversoriis, ad quæ appellerent, inopia
 an. 17. laborarent; utque cæteris etiam in *rebus milites* aptius in-
 Olymp. structi essent, et a ducibus facilius regi possent, in *singulis*
 91. 1. *illis tribus* agminibus attributi suo quique duci. Deinde
 U. C. vero præmiserunt et in Italiam et in Siciliam tres naves,
 Varr. ut explorarent, quænam civitates se essent recepturæ;
 339. ipsisque præceptum fuerat, ut *classi* occurrerent, ut *duces*
ab ipsis certiores facti *ad illas* appellerent.

43. Post hæc Athenienses, jam cum tanto apparatu e Corcyra solventes, in Siciliam trajicere cœperunt: cum triremibus numero centum, et triginta quatuor, et duabus Rhodiis navibus, quæ quinquaginta remis agebantur. Harum autem *triremium* erant Atticæ centum, quarum sexaginta quidem *erant* veloces, cæteræ vero milites vehebant, reliqua vero classis *erat* Ghiorum, et cæterorum sociorum. Universi autem gravis armaturæ milites erant quinque millia, et centum *præterea*. (Atque inter hos, ex ipsis quidem Atheniensibus erant mille et quingenti legionarii milites, et septingenti famuli, navium defensores. Cæteri vero socii, qui cum ipsis ad hanc militiam proficisciebantur, partim quidem erant ex populis ipsorum imperio subjectis, partim vero ex Argivis, quingenti; et ex Mantineis atque mercenariis, ducenti et quinquaginta.) Universi vero sagittarii, quadringenti et octoginta (quorum Cretenses erant octoginta), et Rhodiorum funditores septingenti, et Megarensium exsulum leviter armatorum centum viginti. Erat et una hippagoga, quæ triginta equites vehebat.

44. Primus apparatus, qui ad bellum in Siciliam trajecit, tantus fuit. Hos autem *sequebantur* triginta onerariæ naves, quæ commeatum et res exercitui necessarias vehebant, et quæ pistores, et lapidum structores, et fabros, omniaque instrumenta, quæ ad munitiones extruendas erant necessaria, portabant. Item centum navigia, quæ naves onerarias vi necessitatis coacta comitabantur. Multa etiam alia navigia, et naves onerariæ simul navigantes exercitum ultro negotiationis causa sequebantur. Quæ omnes e Corcyra tunc sinum Ionium simul transmiserunt. Totusque apparatus, partim ad promontorium Japygiam, partim Tarentum appulsus, partim etiam *alio*, prout cuique facul-

^c Vel, in stationibus. HUDS.

^d Mille quingentique ex formula. Valla. Ex delectu. *Acacius*. IDEM.

^e Vel, propugnatores. ita enim *militantes in triremibus* (Græcis *ισχυράς*) vocat Livius. Vide Schefferum de Militia Naval. l. 2. c. 3. IDEM.

^f Cæteri, qui sequebantur, subditi et Argivi: quingenti erant Mantineorum, itaque mercenariorum ducenti et quinquaginta. *Acacius*. IDEM.

tas data est, oram Italiæ legentes prætervehebantur; et civitates nec ad mercatum ipsos admittebant, nec in urbem recipiebant, sed aquæ et stationis usu eos adjuvabant: Tarentum vero Locrique ne his quidem: donec ad Rhegium, Italiæ promontorium, pervenerunt, atque hic jam congregabantur: et extra urbem (quia *Rhegini* ipsos intra muros non recipiebant) castra fecerunt ad Dianæ templum, ubi etiam *Rhegini* mercatum ipsis præbebant. Subductisque navibus quieverunt. Et apud Rheginos verba fecerunt, postulantes, ut *ipsi*, qui Chalcidenses essent, Leontinis, qui *et ipsi* Chalcidenses essent, auxilium ferrent. *Rhegini* vero dixerunt, se neutris affuturos: sed quicquid cæteris Italici communiter placeret, id esse facturos. Isti vero animum ad res Siculas converterunt, considerantes, quam ratione in illis optime se gererent. Simul etiam præcursorias naves ab Egesta præstolabantur, quia scire cupiebant, an *illic* ea esset pecunia, quam legati Athenis prædicassent.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

45. Interea vero Syracusanis cum ex multis aliis locis, tum etiam ab exploratoribus jam certo nuntiabatur, naves *hostium* ad Rhegium esse: et propterea omni studio se præparabant, nec amplius dubitabant: et ad Siculos mittebant quoquo versus, ad hos quidem, præsidia; ad illos vero, legationes. Et in castella, quæ in regione circumcirca erant, præsidia immittebant. Et quæ intra urbem erant, an absoluta essent, explorabant, recensentes arma et equos; et cætera constituebant, ut imminenti, et tantum non jam præsentī bello.

46. Illæ vero tres præcursoriæ naves ab Egesta Rhegium ad Athenienses advenerunt, et renuntiavunt, cæteram quidem pecuniam, quam *Egestæi* promiserant, non exstare; sed tantum triginta talenta apparere. Confestim autem duces animos despondere cœperunt, quod hoc ipsis initio præter expectationem incommode cecidisset; quodque *Rhegini ipsis restitissent*, una secum militare recusantes, quibus primis suadere cœperant, et maxime credibile videbatur, quod essent Leontinorum cognati, et ipsorum semper studiosi fuissent. Atque Niciæ quidem hæc, prout exspectaverat, ab Egestæis contigerunt; duobus vero reliquis vel maxime præter opinionem. Egestæi enim hujusmodi fraudem excogitarunt tunc, quum primi Atheniensium legati eos adierunt ad explorandas ipsorum pecunias.

¶ Potius, *Italicis*: nam *Itali* sunt indigenæ: *Italicis*, Græcis Ἰταλικοῖς, sunt advenæ. Vide Cluverii Italiam, l. 1. p. 45. HUD.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

Illis enim adductis in Veneris fanum, quod est in Bryce, ostenderunt donaria, phialas, trullas, thuribula, cæteramque non paucam suppellectilem; ¹ quæ, quum essent argentea, longe majorem solidæ opulentæ speciem præbebant, quam *re ipsa valebant*, quod essent parvi pretii. Quin etiam privatim exceptis hospitio illis, qui triremibus *ad eos* advecti fuerant, cum ex ipsa Egesta omnia tum aurea tum argentea pocula collecta, tum etiam ex vicinis tam Phœnicum quam Græcorum urbibus corrogata, in conviviiis ut suam quique domesticam suppellectilem exhibuerant. Cum autem omnes *convitatores* iisdem *poculis* plerumque uterentur, et multa ubique conspicerentur, ingentem stuporem afferebant Atheniensibus, qui triremibus *ad eos* advecti fuerant. Quare Athenas reversi divulgant, se magnam pecuniæ vim conspexisse. Atque illi quidem, qui cum ipsi decepti fuerant, tum etiam aliis tunc *hoc* persuaserant, postquam hic rumor dimanavit, pecunias illas Egestæ non esse, graviter a militibus accusabantur. Duces autem pro præsentī rerum statu consultare cœperunt.

47. Et Nicia quidem sententia hæc erat, ut cum omnibus copiis adversus Selinuntem navigaretur, cuius rei causa potissimum missi fuissent. Et, si quidem Egestæi pecunias universo exercitui suppeditarent, pro pecuniæ summa consilium caperetur; sin minus, ab ipsis postularetur, ut sexaginta navibus, quas ipsi petiissent, cibaria suppeditarent; atque sic *Athenienses ibi* permanerent, donec Selinuntios ipsis *Egestæis* vel vi vel pactione reconciliassent; et ita cæteras civitates obirent, et ubi Atheniensis reipublicæ potentiam *ipsis* ostendissent, et *suum* in amicos sociosque studium demonstrassent, domum redirent, (nisi forte brevi *temporis spatio*, et ex inopinato aliqua *facultas* offerretur, qua oblata, vel Leontinos juvare, vel aliquam aliarum civitatum *sibi* adjungere possent,) neque suas quique facultates reipublicæ causa consumentes, *republicam* in periculum adducerent.

48. Alcibiades vero dicebat, non oportere *se* cum tantis copiis *Athenis* emissos, turpiter, ac infecto negotio abire: sed ad omnes civitates, præter Selinuntem et Syracusas, legatos mittere, et operam dare, ut et Siculos, partim quidem ad defectionem a Syracusanis faciendam sollicitarent, partim vero amicos *sibi* facerent, ut et comineatum et copias haberent. Ac primum quidem Messanenses addu-

¹ Quæ cum argentea omnia essent, multiplicem, quamvis exigui pretii, speciem intuentibus reddebant. *Acacius.*

cendos *censebat*. (ipsos enim potissimum in trajectu, et opportuno loco, quo ad Siciliam appellì posset, sitos esse *dicebat*.) et portum atque stationem, quæ copias, *classemque* commodissime caperet, *illic* fore *demonstrabat*. Civitatibus autem in amicitiam adductis, ubi nossent, quos belli socios essent habituri, ita demum Syracusas et Selinuntem aggrediendas *censebat*: nisi hi quidem, compositionem cum Egestæis facerent, illi vero, Leontinos in suas pristinas sedes redire sinerent.

49. Lamachus vero palam dicebat, adversus Syracusas navigandum esse, et primo quoque tempore prœlium ad urbem committendum, dum adhuc imparati essent, et maxime perterriti. Omnem enim exercitum principio maximum terrorem afferre: sed si moram interponat, antequam in *ipsorum* conspectum veniat, homines ex pavore se colligentes, et *ipsum* cernentes, magis contemnere. Sed si repente *Syracusanos* invaserint, dum adhuc metu perculsi *hostem* exspectarent, *affirmabat*, se superiores *illis* facillime futuros, omnibusque rebus terrorem *illis* incussuros, tum adspectu (plurimos enim tunc visum iri) tum expectatione cladum, quas essent accepturi, præcipue vero subito proelii *committendi* periculo. Verisimile autem esse, in agris etiam multos extra urbem intercipi posse, quod minime crederent se venturos. 'Quod si isti *ex agris in urbem* se reciperent, exercitum, si victor urbem obsideret, satis pecuniarum habiturum. Præterea reliquos Sicilienses sic jam et illorum societatem facilius deserturos, et ad se transiuros, minimeque cunctaturos, circumspicientes, utri victores essent futuri. Sibi autem *ab urbis obsidione* reversis, et ad portum appulsis, navium stationes obtinendas dicebat ad Megara, quæ deserta essent, et a Syracusis mari terraque parum distarent.

50. Lamachus autem, quamvis hæc dixisset, tamen et ipse in Alcibiadis sententiam ivit. Postea vero Alcibiades, cum sua navi Messanam trajecisset, et de societate *secum ineunda* apud Messanenses verba fecisset, neque *rem ipsis* persuadere potuisset, sed *illi* respondissent, in urbem quidem se nequaquam recepturos, forum tamen rerum venalium *ipsis* præbituros, ad Rhegium rediit. Duces autem, cum ex omni *navium* numero sexaginta naves confestim implevissent, et necessarias res assumsissent, reliquo exercitu cum uno de suis *collegis* ad Rhegium relicto, classe

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

¹ Quibus in urbem ex agris res suas comportantibus, non defuturas exercitui pecunias, si urbem obsidens, superior esset. *Stroph.* HVDI.

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

prætervecti ad Naxum iverunt. Cum autem Naxii eos in urbem recepissent, *illinc* oram legentes ad Catanam navigarunt. Sed cum Catanæi ipsos *in urbem* non recepissent, (illic enim aderant quidam, qui Syracusanorum partibus favebant) in flumen Teriam delati sunt. Cum autem *illuc* pernocrassent, postero die Syracusas versus navigarunt, agmine longo cæteris navibus instructis. Decem vero naves præmiserunt in magnum *Syracusarum* portum, ut et *illuc* navigarent, et explorarent, si quid navium a *Syracusanis* deductum esset; utque *ad urbem* accedentes ex navibus per præconis vocem *ipsis* significarent, Athenienses venire, ut Leontinos in suas pristinas sedes restituerent, propter societatis atque cognationis jus. Leontinis igitur, quotquot Syracusis essent, *dicerent*, ut intrepide transirent ad Athenienses, ut ad amicos, et *de ipsis* bene meritos. Postquam autem per præconis vocem *hoc ipsis* denuntiatum est, postquam etiam urbis portuumque situm, omnemque circumcirca regionem, unde ipsis ad bellum *hostibus* faciendum prodeundum esset, contemplati sunt, rursus Catanam redierunt.

51. Catanæi vero, convocata concione, copias quidem *in urbem* non receperunt; sed duces ingressos dicere jusserunt, si quid vellent. Cum autem Alcibiades *apud ipsos* orationem haberet, et oppidani in illam concionem essent conversi, milites *Athenienses* quandam portulam male obstructam *nacti*, clam diruta ædificii materia aperuerunt: et in urbem ingressi, mercabantur. Catanæi vero, qui cum Syracusanis sentiebant, cum exercitum in urbe animadvertissent, confestim terrore perculsi, quorum numerus non magnus erat, clam profugerunt. Cæteri vero decreverunt societatem cum Atheniensibus faciendam, et reliquum exercitum a Rhegio acciri jusserunt. Postea vero Athenienses ad Rhegium reversi, jam cum omnibus copiis *inde* solventes Catanam *appulerunt*, et postquam eo pervenerunt, *ibi* castra fecerunt.

52. Ad ipsos autem nuntii Camarina afferebantur, si *illuc* proficiscerentur, *Camarinæos* deditionem facturos, et Syracusanos classem instruere. Primum igitur cum omnibus copiis adversus Syracusas profecti sunt. Et cum nullam classem *ab illis* instrui comperissent, rursus Camarinam versus, oram legentes, se receperunt, et ad littus appulsi, caduceatorem miserunt. Illi vero eos non recepe-

¹ Classe opportune digesta etc. *Valla*. Cum opportune cæteræ quoque naves venissent etc. *Acacius*. *Hups*.

runt, dicentes, se jurisjurandi religione obstrictos esse, ut Athenienses cum una *tantum* navi appellentes reciperent, nisi ipsi plures *ab illis* accersissent. Quamobrem *Athenienses* re infecta discesserunt. Cum autem excensum e navibus in quandam *agri* Syracusani partem fecissent, et prædas egissent, et Syracusanorum equites accurrissent, et nonnullos levis armaturæ milites *Athenienses* palatos interfecissent, Catanam se receperunt.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

53. Illic autem offendunt Salaminiam navem Athenis missam, tum adversus Alcibiadem, ut, qui in ea vehebantur, juberent redire ad respondendum criminibus, quorum publice insimulabatur, tum adversus quosdam alios milites, qui cum eo erant: de quibus indicium delatum fuerat, quod impie mysteria polluisent, partim vero, quod Mercurii simulacra violassent. Athenienses enim post classis discessum, nihilo minus quæstionem habebant de mysteriis pollutis, et de violatis Mercurii simulacris. Quoniam autem non explorabant indices, sed omnes suspiciose admittebant, ob fidem improbis hominibus habitam, ex civibus optimos comprehenderunt, et in vincula conjecerunt: satius esse judicantes, hac de re quæstionem habere, et reperire, quam propter indicis improbitatem, aliquem, licet vir probus esse videretur, accusatum, nulla quæstione habita, evadere. Populus enim, qui fama acceperat, Pisistrati ac filiorum tyrannidem extremis ejus temporibus gravem fuisse, præterea neque a se, neque ab Harmodio, sed a Lacedæmoniis eversam, semper metuebat, et omnia suspiciose accipiebat.

54. Nam audax illud Aristogitonis et Harmodii facinus, propter rei cujusdam ad amores pertinentis casum, *ab illis* susceptum fuit. Quam *rem* ego fusius narrans demonstrabo, neque alios, neque ipsos Athenienses, de suis tyrannis, aut de re gesta, quicquam certi dicere. Cum enim Pisistratus *jam* senex in tyrannide decessisset, non Hipparchus (ut vulgus arbitratur), sed Hippias, quod esset natu maximus, obtinuit principatum. Cum autem Harmodius ætatis flore insignis esset, Aristogiton, quidam e civibus, mediæ conditionis vir, eum adamabat, atque habebat. Hic autem Harmodius ab Hipparcho, Pisistrati *filio*,¹ tentatus, neque *ei* morem gerens, *rem* ad Aristogitonem detulit. Hic vero more amatorum ingenti dolore concepto,

¹ Appellatus de stupro etc. *Valla*. Compellatus vero de stupro etc. *Maur-sius*. Πιεῖν, λόγου καὶ συνουσίας προσφέρειν. καὶ καταδύηται, ἀκούσαι λόγου τῶν αὐτοῦ. *Suidas*. *Huns*.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

et Hipparchi potentiam extimescens, ne per vim ipsum *Harmodium* ad se pertraheret, protinus pro sua auctoritate, tyrannidem per insidias evertere conatur. Interea vero Hipparchus, cum *Harmodium* rursus sollicitasset, et nihilo magis inducere potuisset, nihil quidem violenti intentare destinabat, sed in loco quodam obscuro, veluti non hac de causa *hoc faceret*, ad eum contumelia afficiendum se parabat. Quippe neque cætero ejus principatu multitudini gravis erat: sed citra invidiam se gesserat. Ac profecto hi tyranni virtutem et prudentiam diutissime coluerunt, et proventuum vicesimam tantum ab Atheniensibus exigentes, et ipsorum urbem egregie exornarunt, et bella administrarunt, et in templis sacrificia fecerunt. In cæteris vero civitas legibus ante latis utebatur, præterquam quod operam provide dabant, ut semper aliquis de suo ipsorum numero magistratum gereret. Et cum alii ex ipsis annum imperium apud Athenienses obtinuerunt, tum Pisistratus, Hippiae ejus, qui tyrannus fuerat, filius, avi nomen ferens: qui cum esset Archon, aram duodecim deorum in foro dedicavit, et illam, quæ est Apollinis in Pythii templo. Postea vero populus Atheniensis, cum amplificasset aram, quæ erat in foro, inscriptionem abolevit. At illius, quæ in *Apollinis Pythii templo* erat, etiamnum tota exstat, literis evanidis pæne, in hæc verba:

In Pythii Phœbi Pisistratus aede locavit
Imperii Hippiades hæc monumenta sui.

55. Hippiam igitur imperasse, quod *inter fratres* natu maximus esset, ^a asseverare possum, partim scientia, partim fama, *quod rei veritatem indagarim* accuratius, quam alii: verum et ex hoc ipso, *quod sum dicturus, ita rem habere* quivis cognoscat. Hunc enim solum inter legitimos fratres, liberos suscepisse constat: ut et ara istud indicat, et columna in Athenarum arce erecta cum inscriptione sceleris a tyrannis perpetrati. In qua nullus Thessali aut Hipparchi filius est scriptus; sed quinque Hippiae filii, quos ille ex Myrrhine Calliæ Hyperochidæ filia suscepserat. Nam verisimile videtur, maximum natu *inter fratres* uxorem primum duxisse. Deinde in columna prima prior ille est perscriptus, post parentem; neque etiam abs re istud: quippe quod et ab eo natu maximus esset, et tyran-

^a Neque enim invisus populo erat circa cætera ejus dominatus, sed etc. *Steph.* Nec in aliis rebus multitudini gravis etc. *Acacius.* *Huds.*

^b Partim certius aliis sciens, partim auditu, assevero. *IDEM.*

nidem obtinuisse. Quin nec Hippias mihi videtur ita facile e vestigio tyrannidem retenturus fuisse, si Hipparchus in imperio constitutus decessisset, ° et ipse eodem die, *quo tyrannus interfectus fuisset, imperium* constituere coepisset. Sed propter pristinum, solitumque civium metum, et diligentiam, qua in satellitum præsidio utebatur, imperium nullo prorsus cum periculo retinuit: non cunctatus, neu, quid ageret, incertus, quod, ceu frater natu minor, imperium continenter antea non administrasset. Hipparcho vero hoc evenit, uti, propter calamitatem, in quam inciderat, nobilitatus, hanc etiam tyrannidis *occupatæ* famam apud posteros sibi præterea conciliarit.

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. I.
U. C.
Varr.
339.

56. Hunc igitur Harmodius, quod ipsi eum sollicitanti morem gerere noluisse, ut in animo habebat, contumelia affecit. Nam sororem ejus virginem, cum ad gestandum in pompa quadam canistrum venire jussissent, abegerunt; dicentes, se ne principio quidem ei denuntiasset, quod digna non esset. Cum autem Harmodius ægre ferret, propter ipsum et Aristogiton multo magis irritatus est. Quamobrem cæteras quidem res constituerunt cum iis, qui facinus simul aggressuri erant: sed exspectabant magna Panathenæa, quo tantum die extra suspicionem erat, cives eos, qui pompam prosequerentur, in armis frequentes esse. Oportebat autem ipsos quidem inceptare facinus, statim vero illos simul opem ferre adversus satellites. Erant autem non multi conjurati, ut res tutius gereretur. Sperabant enim, illos etiam, qui prius ignorabant, si *ipsi* vel quomocunque *hoc facinus* ausi fuissent, repente, præsertim cum arma haberent, lubenter se ipsos in libertatem pariter asserturos.

57. Cum autem festum advenisset, Hippias quidem extra urbem in loco, qui Ceramicus vocatur, cum *suis* satellitibus res ad pompam spectantes ornabat, prout singulas procedere oportebat. Harmodius vero et Aristogiton, cum pugiones jam haberent, ad facinus *faciendum* prodierant. Et, ut quendam ex conjuratis cum Hippia familiariter colloquentem conspexere, (aditus enim ad Hippiam omnibus erat facilis) extimuerunt; et existimarunt, rem patefactam esse, ° seque jamjam comprehensum iri. Quamobrem illum, a quo læsi fuerant, et cujus causa de summa rerum suarum periclitabantur, primum ulcisci volebant, si posset. Atque ut erant, impetu portas *urbis* introiverunt. Et Hipparchum nacti sunt in eo loco, qui Leocorium voca-

° Et eodem ipso die principatum vindicare debuisset. Sed, cum jam timere cives consuevissent, ac satellitum certa omnino fides esset, restarentque etiam multa, quibus se tueri posset, vindicavit. *Meursius.* HUDS.

P Seque tantum non e vestigio comprehendendos etc. IDEM.

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

tur, protinus ex improvise irruentes: et maxima ira impulsus, hic quidem ex amore, ille vero propter contumeliam, qua fuerat affectus, ipsum feriunt, et occidunt. Et Aristogiton quidem per satellites e vestigio fuga evasit; verum, facto multitudinis concursu, et postea comprehensus, haud leniter tractatus fuit. Harmodius vero ipso in loco statim occisus est.

58. Cum autem nuntius ad Hippiam in Ceramicum allatus fuisset, non ad id, quod acciderat, sed ad pompe ductores armatos, priusquam illi *rem* resciscerent, longiuscule absentes, confestim se convertit: vultuque ad calamitatem dissimulandam composito, locum quendam ostendit, et in illum sine armis abscedere jussit. Et illi quidem eo se receperant, existimantes, illum aliquid dicturum. Ille vero satellitibus imperans, ut arma subtraherent, protinus eos delegit, quos insimulabat *criminis*, et si quis cum pugione deprehensus esset. Nam cum scuto et hasta pompas prosequi consueverant.

59. Hoc igitur modo, propter amatoriam indignationem, et conjurationis initium factum est, et audax illud facinus propter repentinum metum ab Harmodio et Aristogitone susceptum est. Postea vero tyrannis Atheniensibus asperior fuit. Et Hippias jam sibi metuens vehementius, *quam ante*, multos cives interfecit, et simul ad externa *auxilia* respicere coepit, si quid praesidii alicunde sibi paratum cerneret, mutato rerum statu. Post hæc igitur Æantidæ, Hippocli Lampsacenorum tyranni filio, Archedicen suam filiam, Atheniensis Lampsaceno, quod ipsos apud regem Darium auctoritate multum pollere sciret, nuptum dedit. Ac ipsius monumentum Lampsaci exstat, cum inscriptione ista:

Hippiæ apud Græcos laudem virtutis adepti
Hic pulvis prolem contegit Archediceen,
Quæ reges habuit, patrem, fratresque, virumque,
Et natos, haudque est facta superba tamen.

Hippias autem, cum tres deinceps annos tyrannidem apud Athenienses obtinisset, et quarto anno a Lacedæmoniis, et Alcæonidis exsulibus imperio spoliatus fuisset, fide publica impetrata, Sigeum, et *inde* Lampsacum, ad Æantidem est profectus: illinc vero, ad regem Darium. Unde postea profectus anno vicesimo, jam senex, cum Medis ad Marathonem militavit.

60. Quæ reputans populus Atheniensis, et memoria repens, quæcunque de illis fama acceperat, tunc sævus erat, et suspiciosus in eos, qui de mysteriis insimulati fuerant;

atque omnia ipsi videbantur eo consilio facta, ut dominatus paucorum, vel regum, a conjuratis constitueretur. Et cum ipse *populus* ob hanc rem irasceretur, multos, eosque claros viros in carcerem jam conjecerat. Nec dum sedatus esse videbatur; ¹sed in dies magis in sævitia proficiebat, et longe plures, *quam ante*, comprehendebat. Interea vero quidam ex iis, qui cum aliis in vinculis erat, cuidam, qui in carcere erat, et qui maxime affinis crimini esse videbatur, persuasit, ut rem indicaret, sive vera, sive non vera esset, (nam utrinque sunt conjecturæ: nihil enim certi de illius facinoris auctoribus aut tunc aut postea a quoquam afferri potuit.) Persuasit autem dicens, oportere ipsum, quamvis *hoc facinus* non perpetrasset, *tamen* impetrata impunitate, cum se ipsum servare, tum etiam civitatem præsentis suspitione liberare. Salutem enim ipsi certiores fore dicebat, si, impunitate impetrata, *rem* fassus fuisset, quam si negans iudicium subiisset. Quamobrem hic et contra se, et contra alios, indicium professus est de *violatis Mercurii simulacris*. Populus vero Atheniensis, lubenter cognita (ut ipse putabat) *rei* veritate, cum prius indignissime ferret, si eos, qui suæ multitudini insidiabantur, cognoscere non posset, confestim dimisit et ipsum indicem, et cæteros, qui cum ipso erant, et quos ille non accusasset. Illorum vero, qui *tunc ab isto* delati fuerunt, constitutis iudiciis, *et causa cognita*, alios quidem occidit, quotquot comprehensi fuerant; alios vero, fuga dilapsos, morte damnavit, et per præconis vocem præmia proposuit ei, qui *damnatos* interfecisset. Interea vero non constabat, utrum ii, qui capitali supplicio fuerant affecti, *jure, an* injuria, supplicio affecti fuissent. Reliqua tamen civitas in præsentia commodum *ex hac re* manifeste percepit.

61. De Alcibiade vero, instigantibus inimicis *iisdem*, qui, vel priusquam ille discederet, aggressi fuerant, Athenienses *delationem* iratis animis accipiebant. Postquam autem de *violatis Mercurii simulacris* rem compertam se habere existimarunt, tunc vero multo magis etiam mysteria, de quibus *pollutis* accusabatur, ab illo polluta fuisse videbantur, eodem consilio, et cum conjuratis, adversus statum popularem. Nam quidam non magnus Lacedæmoniorum exercitus per hoc ipsum tempus, quo *Athenienses in urbe* propter istas res perturbabantur, ad Isthmum usque progressus est, nescio quid adversus Boeotos mo-

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. l.
U. C.
Varr.
339.

¹ *Ad verbum*, Sed quotidie promovebant ad sævitiam et ad plures adhuc comprehendendum. *Stephanus. Huds.*

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
339.

liens. Videbatur igitur illo solicitante, non autem Bœotum causa, ex composito venisse; et, nisi ipsi per indicium homines illos mature comprehendissent, futurum fuisse, ut civitas proderetur. Unde etiam unam quandam noctem apud Thesei templum, quod est in urbe, sub armis pernoctarunt. Quinetiam Alcibiadis hospites, qui Argis erant, per idem tempus in suspicionem venerunt, fore, ut populum aggrederentur. Argivorum autem obsides, qui collocati fuerant in insulis, Athenienses tunc Argivo populo his de causis interficiendos tradiderunt. Denique suspensiones Alcibiadem undique circumstabant. Quamobrem Athenienses, quod eum adductum ad iudicium morte mulctare vellent, ita demum mittunt Salaminiam navem in Siciliam, cum ad illum *revocandum*, tum ad alios, de quibus indicia delata fuerant. Mandatum autem fuerat, ut ipsi *Alcibiadi* præciperent, ut se purgaturus sequeretur, non tamen ipsum comprehenderent: caventes, ne sui milites, qui erant in Sicilia, tumultum aliquem excitarent, neve hostes, *hoc animadverso, castra aggredirentur*, præcipue vero cupientes Mantineos et Argivos in illa expeditione permanere, quod existimarent, illos illius opera inductos ad hanc militiæ societatem. Hic igitur habens suam navem, itemque ii, qui una insimulati fuerant, ex Sicilia cum navi Salaminia, tanquam Athenas ituri, discesserunt. Et cum in Thuriis fuerunt, *illos* non amplius sunt sequuti; sed ex navi egressi evanuerunt: post criminationem ad iudicium proficisci non ausi. Qui vero navi Salaminia vehebantur, aliquamdiu quidem Alcibiadem, ejusque socios quæsiverunt: sed cum nusquam apparerent, navigationis cursum conficere perrexerunt. Alcibiades vero, cum jam exsul esset, non multo post ex agro Thurio in Peloponnesum navigio vectus transmisit. Athenienses vero illum, et eos, qui cum illo erant, deserto iudicio, capite condemnarunt.

62. Postea vero cæteri Atheniensium duces, qui erant in Sicilia, cum exercitum in duas partes divisissent, et uterque suam partem sortito accepisset, cum omnibus copiis Selinuntem ac Egestam versus navigarunt: partim quidem, quod scire vellent, an Egestæi pecunias *exercitus promissas* daturi essent; partim vero etiam, ut Selinuntiorum res explorarent, et controversias cognoscerent, quæ *Selinuntiis* cum Egestæis intercedebant. Siciliæ autem oram a sinistra legentes, ab ea parte, quæ ad sinum Tyrrhenum vergit, Himeram appulerunt, quæ sola, in hac Siciliæ parte, est Græca civitas. Cum autem *Hi-*

merci ipsos non recepissent, prætervecti sunt. Et dum præterveherentur, ceperunt Hyccara, oppidum Sicanicum quidem, sed Egestæis hostile. Erat autem maritimum. Cum autem *oppidanos* in servitum abstraxissent, 'oppidum' Egestæis tradiderunt. Ipsorum enim equitatus *Atheniensibus* adfuerat. Ipsi vero rursus cum peditatu quidem per Siculorum agrum iter fecerunt, donec Catanam pervenerunt. Naves vero, quæ captivos vehebant, circumvectæ sunt. Nicias autem ex Hyccaris Egestam confestim prætervectus, cum de cæteris rebus *cum Egestæis* egisset, et triginta talenta *ab illis* accepisset, ad exercitum rediit: et captivos vendidit, et ex ipsis confecta sunt centum et viginti talenta. Illinc autem *Nicias ejusque collega cum copiis* circumvecti ad socios Siculorum iverunt, ac imperarunt, ut exercitum mitterent. Et cum dimidia sui exercitus parte adversus Hyblam Geleatin, quæ hostilis erat, profecti sunt, nec expugnarunt. Et sestis excessit.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
339.

63. Insequenti hyeme statim Athenienses sese præparare coeperunt ad invadendas Syracusas. Syracusani vero et ipsi vicissim, ut adversus illos ituri, *se præparabant*. Quod enim ad primum *ipsorum* pavorem et expectationem Athenienses non protinus ipsos invasissent, quotidie, temporisque progressu magis ac magis se ipsos colligebant: item quod, dum illam Siciliæ oram præterveherentur, valde procul ab ipsis proficisci visi fuissent, et ad Hyblam profecti, eam tentassent, nec expugnassent, multo magis *eos* contemserunt. Quare duces rogabant (ut vulgus confidens facere solet), ut se Catanam versus ducerent, quandoquidem illi contra se non venirent. Quinetiam equites Syracusani, qui ad speculandum assidue usque ad Atheniensium castra provehebantur, cum alia probra per contumeliam *in eos* ingerebant, tum vero illud *percontabantur*, an potius ad secum in alieno agro habitandum venissent, quam ad Leontinos in propria sede collocandos.

64. 'Quæ cum cognoscerent Atheniensium duces, et vellent ipsos *Syracusanos* cum universo populo ab urbe quam longissime abducere, ipsi vero interea sub noctem cum classe prætervecti, locum castris idoneum occupare, hoste nullum negotium sibi facessente; sciebant enim, futurum, ut non perinde possent, si *aut* ex navibus adversus

* Oppidum, ab se direptum, Egestæis tradiderunt. Cluverius. Huds.

* His cognitis, Atheniensium duces statuerunt ipsos etc. Acacius. Idem.

Boß.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
339.

hostes jam præparatos descenderent, aut itinere terrestri euntes ab illis animadverterentur. Suae enim levi armaturæ, et multitudini, quod nullus equitatus adhuc ipsis adesset, Syracusanorum equitatum, qui magnus erat, magna detrimenta daturum. Ita vero, ut ipsi facere statuerant, existimabant, se locum capturos, unde ab hostium equitatu nullum memoratu dignum damnum essent accepturi. Ipsos autem Atheniensium duces de occupando loco ad Olympieum sito, quem etiam occuparunt, Syracusanorum exsules, qui ipsos sequebantur, admonuerunt. Duces inquam igitur, ut voti compotes fierent, hujusmodi commentum machinati sunt. Mittunt quendam fidei sibi probatæ virum, et Syracusanorum ducibus non minus amicum, ut ipsi opinabantur, ad quos mittebatur; erat autem Catanæus: et, a quibusdam Catanæis missum se venire, dicebat, quorum illi nomina cognoscebant, et quos suæ factionis studiosos in urbe adhuc superesse sciebant. Hic autem dicebat, Athenienses in urbe procul a castris pernoctare, et, si illi certa die, primo diluculo ad exercitum cum universo populo venire vellent, se quidem exclusuros eos, qui essent apud se, et naves incensuros, illos vero, si vallum adorti fuissent, exercitum Atheniensem facile capturos. Permultos autem Catanæorum ad rem gerendam adiutores fore, et jam paratos esse, a quibus ipse veniret.

65. Syracusanorum autem duces, cum alioqui et cæteris in rebus essent confidentiores, et in animo haberent, vel sine his nuntiis adversus Catanam cum apparatu proficisci, longe inconsideratissime fidem huic homini habuerunt: statimque constituta die, ad quam ad Catanam adessent, ipsum remiserunt. Ipsi vero (jam enim Selinuntii et alii nonnulli ex sociis aderant) Syracusanis edixerunt, ut cuncti nullo delectu ad exeundum se expedirent. Cum autem res omnes ad illam expeditionem necessarias jam præparassent, et dies adventaret, ad quam se venturos constituerant, iter ingressi, ut Catanam versus proficiscerentur, ad Symæthum flumen, in agro Leontino, castra posuerunt, Athenienses vero, cum intellexissent, ipsos adventare, assumptis omnibus copiis, et suorum, et Siculorum, quotquot ipsis aderant, et si quis alius ad ipsos accesserat, eisque in naves et navigia impositis, sub noctem Syracusas versus contenderunt. Et Athenienses, simul ac dies illuxit, egressi sunt in locum, qui erat juxta Olympieum, ibi castrametaturi: et Syracusanorum equites, qui primi ad Catanam accesserant, et qui cognoverant totum,

exercitum classe vectum discessisse, reversi *rem* peditatui significarunt. Tunc vero cuncti regressi, ad suppetias urbi ferendas accurrerunt.

Ball.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
339.

66. Interea vero *Athenienses*, quod ipsis longum iter esset, per otium castra posuerunt in opportuno loco, et in quo proelii initium erant facturi, quotiescunque vellent, et vel in ipso proelio, vel ante proelium ab equitatu Syracusanorum minime infestari poterant. Nam ab una quidem parte munitiones, ædificia, arbores, et stagnum *hostes* prohibebant: ab altera vero, loca prærupta: cæsisque vicinis arboribus, et ad mare delatis, juxta naves, et ad Dasconem vallum fixerunt, ab ea vero parte, quæ aditu hostibus erat facillima, munitionem ex saxis electis lignisque constructam celeriter erexerunt, et Anapi pontem solverunt. Dum autem hæ munitiones fierent, ex urbe quidem nemo egressus *earum opus* impedivit: sed primi Syracusanorum equites ad opem *suis rebus* ferendam procurrerunt, deinde vero mox et universus peditatus convenit. Et primum quidem ad Atheniensium castra propius accesserunt, deinde vero, cum *illi* contra ipsos non prodirent, regressi, ac, via Helorina transmissa, castra posuerunt.

67. Insequenti vero die Athenienses eorumque socii ut ad proelium se præpararunt, et aciem hoc modo instruxerunt. Dextrum quidem cornu tenebant Argivi et Mantinei, Athenienses vero medium *agmen*, alterum vero *cornu* cæteri socii *tenebant*. Et dimidium quidem ipsorum exercitus sic erat instructum, ut in fronte octoni milites starent, dimidium vero, quod erat ad tentoria, et ipsum octonis militibus erat instructum, ita tamen, ut agminis longitudo latitudinem longe superaret. Quibus præceptum fuerat, ut qua parte exercitus laboraret, diligentissime observantes se conferrent. Atque intra hos, qui in subsidiis collocati fuerant, lixas posuerunt. Syracusani vero *suos* gravis armaturæ milites, qui erant Syracusani ex omni totius populi ordine atque ætate collecti, et socios, quotquot aderant, sic instruxerunt, ut deni seni *in aciei fronte* starent. Auxilium autem ipsis tulerunt in primis quidem Selinuntii, mox vero et Geloi equites, universi ad ducentos. Et Camarinæorum equites ad viginti, et sagittarii circiter quinquaginta. Equites autem in dextro *cornu* collocarunt, non pauciores, quam mille et ducentos. Juxta autem ipsos, et jaculatores. Cum autem Athenienses proelium priores inituri essent, Nicias et singulas gentes, ut quamque adibat, et universas hujusmodi verbis adhortabatur.

Bell.
 Pelop.
 an. 17.
 Olymp.
 91. 2.
 U. C.
 Varr.
 339.

68. "LONGA adhortatione, viri, quid opus est *nos* uti, qui ad idem certamen adsumus? Hic enim apparatus ad confidentiam vobis præbendam magis valere mihi videtur, quam verba præclare facta, quæ copiarum firmitate careant. Ubi enim sumus Argivi, et Mantinei, et Athenienses, et præcipui inter insularum incolas, quomodo non oportet quemlibet cum talibus totque sociis magnam de victoria spem habere? præsertim adversus homines, qui copias, ex omni totius populi ordine ac ætate raptim et nullo delectu*habito collectas, ad nostram vim propulsandam ducunt: non autem *adversus viros* delectos, quales nos sumus. Præterea *adversus* Sicilienses, qui nos quidem contemnunt, sed tamen non sustinebunt, quod plus audaciæ, quam peritiæ, habeant. Illud etiam in mentem unicuique veniat, nos et procul a nostræ patriæ finibus abesse, et in nullo amico solo, nisi quod vos ipsi pugnando quæsieritis. Atque ego vos admoneo, 'contra ac hostes (quod probe scio) se ipsos adhortantur. Illi enim quod pro patria certamen *ipsis* sit futurum: at ego vos *admoneo* non in patrio solo; unde oportet *nos* victoria potitos reverti, aut non facile reverti *posse*. Nam permulti equites nobis instabunt. Vestræ igitur ipsorum dignitatis memores, hostes alacriter invadatis, et præsentem necessitatem atque difficultatem, quam adversarios, terribiliorem esse ducatis."

69. Nicias autem talibus adhortatus, copias confestim adversus *hostem* duxit. Syracusani vero tunc quidem non exspectabant, sibi jam dimicandum esse; quin etiam ipsorum nonnulli in urbem, quæ vicina erat, abierant. Alii vero festinabundi ad suos adjuvandos accurrentes, tardius quidem perveniebant; veruntamen ut singuli ad aliquos exercitus ordines accedebant, in iis sese collocabant. Nam nec in isto prælio, nec in aliis, aut alacritate, aut audacia, *hostibus* inferiores fuerunt. Sed virtute quidem *illis* non fuerunt inferiores, quatenus *rei militaris* scientia suppetebat. Ejus vero defectu, alacritatem etiam inviti amittebant. Veruntamen, quod non opinarentur Athenienses priores contra se venturos, quodque celeriter propulsare cogerentur, sumtis armis, confestim obviam *ipsi* prodierunt. Ac primum quidem utriusque exercitus velites, qui lapides manu jaculabantur, et funditores, et sagittarii ante pugnabant: et alii alios in fugam vicissim vertebant, ut verisimile est fieri inter levis armaturæ milites. Deinde vero

* Alia via ac hostes etc. H. D. S.

vates protulerunt hostias more receptas, et tubicines ad congressum milites incitabant. Illi vero in *hostem* tendebant, Syracusani quidem, pro patria pugnaturi, et unusquisque in præsentia pro sua salute, et in posterum, libertate. Ex hostibus vero, Athenienses quidem, pro alieno ut proprium haberent, neve domesticum *agrum* victi detrimento afficerent: Argivi vero, et qui ex sociis liberi erant, ut et illos *Athenienses* adjuvarent in quærendis *rebus* illis, quarum causa *illuc* venerant, utque suam quique patriam victores reviserent. Socii vero, qui aliorum imperio parebant, præcipue quidem animum alacrem habebant propter præsentem salutem, de qua, nisi vicissent, desperabant. Deinde vero, secundo loco ad *proelium committendum erant alacres*, ut, si quam etiam aliam *gentem* una cum Atheniensibus subegissent, ipsis ^afaciliter parent.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
339.

70. Cum autem ad pugnam manusque ventum esset, ad multas horas alteri alteris restiterunt. Interea vero contigit, ut et aliquot tonitrua et fulgura, et ingens pluvia simul existeret. Quamobrem illis quidem, qui tunc primum pugnabant, et qui in bellis minime versati fuerant, hoc etiam majorem terrorem incussit. Illis vero, qui peritiores erant, ea, quæ fiebant, propter anni tempus fieri videbantur; sed illud ipsis majorem terrorem incutiebant, quod adversarii non vincerentur. Cum autem primi *omnium* Argivi lævum Syracusanorum cornu pepulissent, et post ipsos Athenienses *agmen* sibi oppositum, tunc et reliquos Syracusanorum exercitus perruptus est, et fugere cœpit. Sed Athenienses non longe persequuti sunt: (nam Syracusanorum equites, qui permulti, iique invicti erant, prohibebant. Et impressione facta in gravem ipsorum armaturam, si quos longius insequentes animadvertissent, *eos* reprimebant) sed conferti, quoad tuto potuere, persequuti, retro se receperunt, et tropæum statuerunt. Syracusani vero in via Helorina congregati, pro præsentium rerum statu et facultate acie instructa, ^apræsidium tamen e suorum numero ad Olympieum miserunt, veriti, ne Athenienses pecunias, quæ illic erant, amoverent. Cæteri vero in urbem redierunt.

Novembri.

71. Athenienses vero ad templum quidem non iverunt:

^a *Sell.* illorum imperio minus premerentur, quod eos in aliis populis subigendis adjuvissent. *Vel*, fortunæ societate se consolarentur, quod alii eandem servitutem subirent. *Huds.*

² Præsidium tamen ad Olympieum, quod adhuc ipsorum erat, miserunt etc. *Valla.* *IDEM.*

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
339.

sed, 'congestis suorum cadaveribus ac pyræ impositis, ibi pernoctarunt. Postero vero die Syracusanis quidem sua cadavera, fide publica ipsis data, reddiderunt; (ipsorum vero et sociorum ad ducentos et sexaginta ceciderunt) suorum vero ossa collegerunt. Ipsorum vero et sociorum obierunt ad quinquaginta. Et cum hostium spoliis Catanam navigarunt. Erat enim hyems, et bellum illinc nondum administrari posse videbatur, priusquam et Athenis equites arcesserent, et *alios* ex sociis, qui regionem illam incolebant, cogerent, ne prorsus equitatu superarentur. Simul etiam ut illinc pecunias colligerent, utque *aliæ* Athenis afferrentur. Quinetiam ut aliquas civitates sibi adjungerent, quas post pugnam sibi facilius obtemperaturas esse sperabant. Item ut cum *alia*, tum etiam com meatum et cætera, quibus opus esset, præpararent, quod in eunte vere Syracusas aggredi statuissent.

72. Atque hi quidem hoc consilio Naxum et Catanam navigarunt, ut *illic* hybernarent. Syracusani vero, suis mortuis sepultis, concionem coëgerunt. Tunc autem in mediam ipsorum multitudinem progressus Hermocrates, Hermonis *filius*, vir cum cæteris in rebus prudentia nulli secundus, tum etiam rerum bellicarum peritia usuque potens, et fortitudine insignis, *ipsos* confirmabat, neque propter, id, quod acciderat, animum despondere sinebat. Non ipsorum animum superatum fuisse *dicebat*; sed ordinum confusionem nocuisse. Neque tamen *ipsos* adeo superatos fuisse, ut verisimile erat, *ipsos superatum iri*; præsertim quod idiotæ et propemodum artifices cum iis pugnasent, qui *rei militaris* peritia primi Græcorum censebantur. Quinetiam ipsam ducum multitudinem et imperatorum turbam (erant enim ipsis quindecim duces) et confusam multorum manum, quæ nullius imperio parebat, multum *ipsis* offecisse *dicebat*. Quod si pauci, iique periti imperatores essent, atque per eam hyemem gravis armaturæ milites præpararent, et subministrarent, quibus deessent arma, ut quam maximus esset militum graviter armatorum numerus, et in cæteris *rei bellicæ* studiis *eos sese exercere* cogerent, affirmabat, ipsos, (ut credibile videbatur,) adversariis superiores futuros; quod fortitudo quidem ipsis jam adesset, ordinis vero conservatio in rebus gerendis esset accessura. Hæc enim ambo progressus esse factura: hanc quidem *ordinis conservationem*, cum periculis excultam; animi vero præsentiam, conjunctam cum fiducia scientiæ,

¹ ipsam se ipsa confidentiorem *atque firmiorem* fore. Imperatores vero, et paucos, et cum summa potestate creandos, et religioso jurejurando promittendum ipsis, fore, ut *populus* imperare sinat, pro ea scientia, qua præditi fuerint. Sic enim et ea, quæ sunt celanda, facilius celatum iri, et cætera recte atque ordine et sine ulla tergiversatione præparatum iri.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
839.

73. Syracusani vero, cum eum audissent, omnia in ejus sententiam decreverunt, ipsumque Hermocratem imperatorem crearunt, et Heraclidem Lysimachi, et Sicanum Excesti *filium*, ² hos tres. Quinetiam Corinthum et Lacedæmonem legatos miserunt, ut auxilia sibi mitterentur, utque Lacedæmoniis persuaderent, ut bellum adversus Athenienses majore studio propalam pro se administrarent; ut ipsos vel a Sicilia abducerent, vel ad exercitum, qui in Sicilia erat, aliud auxilium mittere minus possent.

74. Classis autem Atheniensium, quæ ad Catanam erat, Messanam versus continuo navigavit, quod eam per prodicionem captum iri sperarent. Sed quæ struebantur, non successerunt. Alcibiades enim, cum jam *Athenas* revocatus imperium deposuisset, sciens, se exsulem fore, Syracusanorum amicis, qui Messanæ erant, futuram *urbis* prodicionem, ³ cujus erat conscius, indicavit. Illi vero, qui hæc volebant, et homines interfecerunt prius, *quam Athenienses ad urbem accederent*; et tunc, cum ob seditionem ortam in armis essent, obtinuerunt, ne Athenienses reciprentur. Athenienses vero, stativis *illic* tredecim circiter dies habitis, cum tempestate jactarentur, neque commeatum haberent, neque quicquam succederet, Naxum reversi, et classe vallo munita, *illic* hybernarunt: et triremem *Athenas* miserunt, pecuniarum et equitatus gratia, ut *hæc* primo vere statim adessent.

75. Per eam hyemem Syracusani quoque ⁴ murum excitaverunt prope urbem a tota illa parte, quæ Epipolas spectat, Temenitem complexi, ne, si forte cladem aliquam accepissent, propter angustiorum urbis ambitum facile circumvallarentur. ⁵ Et præsidium Megara miserunt, et alterum in Olympico collocarunt. Quinetiam quacunque ex parte exscensus *e navibus in terram* fieri poterat, mare

² Ex seipsa etc. *Hobbesius*. *Huds.*

³ Hos tres etiam Corinthum etc. *Valla* et *Acacius*. *IDEM*.

⁴ Nam, id futurum, præscierat. *Acacius*. *IDEM*.

⁵ Murum ante urbem tota ea parte, qua spectat Epipolas, incluso intra Temenite, excitaverunt. *Cluver*. *IDEM*.

⁶ Castellum etiam ad Megara, et aliud in Olympico extruxerunt. *Acacius*. *IDEM*.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
339.

vallo præclusum muniverunt. Et cum scirent, Athenienses apud Naxum hybernare, cum frequentibus copiis ex omni totius populi ordine collectis, expeditionem adversus Catanam susceperunt. Et ipsorum agrum vastarunt, et, Atheniensium tabernaculis castrisque incensis, domum redierunt. Præterea cum intellexissent, Athenienses Camarinam legatos misisse pro jure societatis cum Camarinæis initæ, quo tempore Laches in Siciliam ab Atheniensibus cum classe missus ivit, si quo pacto ipsos sibi adjungere possent, ipsi quoque vicissim legatos eo miserunt. Camarinæi enim ipsis erant suspecti, ne non alacriter ea ipsis misissent, quæ ad superiorem pugnam miserant, et ne deinceps opem ferre recusarent, quia videbant, Athenienses in prælio rem feliciter gessisse, sed veteris amicitiae jure adducti se ipsis adjungerent. Cum igitur Syracusis quidem, Hermocrates, alique Camarinam pervenissent; ab Atheniensibus vero, Euphemus cum aliis collegis eo missi fuissent; Hermocrates, coacto Camarinæorum concilio, majorem invidiam Atheniensibus conflare volens, hanc habuit orationem :

76. " Non ideo legati ad vos sumus, viri Camarinæi, quod vereamur, ne præsentibus Atheniensium copiis terreamini : sed potius metuentes, ne, priusquam aliquid a nobis quoque dictum audieritis, illi verbis, quæ sunt facturi, vobis rem persuadeant. Veniunt enim in Siciliam, eo quidem prætextu, quem audistis, eo vero animo, quo omnes suspicamur. Nam non Leontinos in suas sedes restituere : sed potius nos ex nostris sedibus expellere velle mihi videntur. Nec enim rationi consentaneum videtur, eos, illas quidem urbes, quæ illic sunt, evertere ; eas vero, quæ hic sunt, condere, et civium in pristinas sedes reductorum numero frequentes reddere. Et de Leontinis quidem, qui sunt Chalcidenses, propter cognitionis jus sollicitos esse ; Chalcidenses vero, qui sunt in Eubœa, (quorum isti sunt coloni) servitute premere. Sed eadem ratione et res illas occuparunt, et res istas nunc occupare conantur. Cum enim et Iones, cæterique socii, quotquot ipsorum erant coloni, imperium ad eos ultro detulissent, ut Medum ulciscerentur, eorum alios quidem, desertæ militiæ crimen ipsis inferentes, alios vero, quod inter se bellum gererent, accusantes, alios etiam, prout singulis aliquod speciosum atque probabile crimen obicere poterant, criminantes, in servitutem redegerunt. Ergo neque isti Athenienses pro

* Ad societatem sub Lachete factam renovandam etc. Acicius. Huds.

Græcorum libertate *conservanda*, neque *cæteri* Græci pro sua ipsorum *libertate retinenda* Medis restiterunt. Sed hi quidem, ut *Græcos* in suam, non autem in illius *Medi* potestatem redigerent: illi vero, ut dominum mutarent, *et alium haberent* non insipientiorem, sed astutiorem.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

77. "Quanquam non propterea nunc venimus, ut accusationem in Atheniensium civitatem, licet abunde criminum copia suppetat adversus eam, apud vos instituamus, qui probe nostis omnes ejus injurias, sed multo magis, ut nos ipsos accusemus, qui, cum habeamus *ob oculos* exempla Græcorum, qui illic sunt, quomodo in servitutem *ab ipsis* redacti fuerint, quod sibi ipsis opem non tulerint, et nunc ista præsentia commenta adversus nos, *scilicet* et Leontinorum cognatorum in suam civitatem restitutiones, et Egestæorum sociorum suppetias, *quas se ipsis ferre, simulant*, nolimus conspirantes, alacriter ipsis ostendere, nos non esse Iones, neque Hellespontios, neque insularum incolae, qui, dominum aut Medum, aut quemlibet alium semper commutantes, serviunt; sed Dorienses, qui liberi ex libera Peloponneso *profecti*, Siciliam incolunt. An expectamus, donec oppidatim singuli capiamur? cum sciamus, nos hac una ratione capi posse, et animadvertamus, eos ad hanc artem animos appellere, ut alios quidem de nobis oratione dissociant, alios vero spe societatis ad mutuum bellum concitent, alios vero, prout possunt, singulis aliquid blandi dicentes, detrimento afficiant? Et existimamus, si vicinus, qui remotior est, prius perierit, calamitatem ad quemlibet alium de nobis non perventuram: 'sed potius pro unoquoque nostrum, illum, qui in calamitatem inciderit, solum infelicem fore.'

78. "Quod si cui forte in mentem venit, Syracusanum quidem, at non se ipsum, Atheniensium esse hostem, et durum *sibi* putat esse pro mea *patria* periclitari, is cogitet, se non magis pro mea; sed pariter atque simul pro sua ipsius in mea pugnaturum: et eo tutius, quod, me non prius everso; sed me socium habens, nec ope destitutus, *sit pugnaturus*. Item *cogitet*, Atheniensem nolle Syracusanorum inimicitias ulcisci: 'sed hoc meo prætextu, *quo simulat*, se mihi ut hosti bellum inferre, vestram amicitiam *sibi conciliatam* non minus confirmare velle. Verum, si quis invidet *nobis*, aut etiam *nos* metuit, (qui enim sunt

† Sed in eo substituram potius, qui prior passus est. *Valla*. Sed pro nobis quemlibet cladem perferre, pro se in futurum sustinere. *Acacius*.

‡ Sed hoc colore suam non minus vobiscum amicitiam confirmare. *Valla*.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

potentiores, utroque hoc incommodo premuntur;) et propterea Syracusas damno quidem affici cupit, ut simus modestiores, superstites tamen esse, propter suam ipsius incolunitatem, ^his non humanarum virium spem concipit. Fieri enim non potest, ut idem simul et pariter suæ voluntatis atque fortunæ sit arbiter. Quare si frustretur opinione, ⁱob sua ipsius mala deploratus, *suoque damno doctus*, fortasse meis etiam bonis aliquando rursus, *ut prius*, invidere cupiet. Sed hoc impossibile fuerit ei, qui *nos* deseruerit, et qui eadem, non de verbis, sed de rebus, pericula *nobiscum* suscipere recusaverit. Qui enim nos tuebitur, is nomine quidem nostram potentiam, sed re ipsa suam ipsius salutem tuebitur. Et sane, Camarinæi, decebat vos præcipue, qui estis finitimi, et qui secundo loco estis periclitaturi, ista *pericula, nobis omnibus impendentia*, prospicere, neque segniter, quemadmodum nunc *fecistis*, auxilium nobis ferre: sed potius ipsos ad nos venire, et nos palam hortari, ne animo succumberemus, et nobis eadem nunc etiam proponere, quæ nobis proposuissetis, ope nostra indigentes, eamque implorantes, si Athenienses *vestrum agrum* Camarinæum prius invasissent. Sed neque vos adhuc, neque cæteri has cogitationes suscepistis.

79. "Fortasse vero propter *vestram* ignaviam, cum erga nos, tum etiam erga illos, qui *nos* invadunt, æquitatem coletis, vobis cum Atheniensibus societatem esse dicentes: quam profecto non adversus amicos contraxistis, sed adversus hostes, si quis contra vos veniret: utque Atheniensibus succurratis, quoties ab aliis *injuriam acciperent*, non autem quoties ipsi (ut nunc) *injuriam* ^haliis facerent. Nam ne Rhegini quidem, qui sunt Chalcidenses, una *cum Atheniensibus* Leontinos, qui sunt Chalcidenses, in suas sedes restituere volunt. Et sane indignum est, si illi quidem hoc *Atheniensium* factum, quod honestæ petitionis specie velatur, suspectum habentes, præter id, quod rationi consentaneum videtur, sapiunt, vos vero, qui occasionem rationi consentaneam habetis, illos quidem, qui natura sunt hostes, juvare vultis; illos vero, qui vel multo magis natura sunt cognati, una cum inimicissimis funditus perdere. Atqui *hoc* minime æquum est: sed *potius æquum est, vos nobis* opem ferre, nec ipsorum apparatus formidare. Nec enim,

^h Ad verbum, Is non humanæ facultatis desiderium (vel votum) sperat. Steph. HUDS.

ⁱ Calamitatis suæ tædio etc. Valla. Sais malis dolens etc. Acacius. IDEM.

^k Vicinis. Valla. Verum τοὺς φίλους vocat τοὺς ἄλλους, sicut alibi. Steph. IDEM.

si jungamur omnes, est formidabilis; sed si (quod isti facere student) contra disjungamur. Siquidem, quamvis contra nos solos venerint, et proelio superiores discesserint, tamen non peregerunt quæcunque cupiebant, sed celeriter abierunt."

Bel.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

80. "Quamobrem, si omnes in unum coëamus, non decet nos animos dejicere; sed belli societatem alacriter inire. Præsertim cum auxilium *nobis* ex Peloponneso sit venturum, *homines scilicet*, qui sunt istis in re bellica longe præstantiores. Neque existimandum est, illud studium esse *studium*, quod nobis quidem æquum, vobis vero tutum sit; quod videlicet neutris opem ferre velitis, quia utrorumque socii estis. Neque enim, ut verbis, quibus vestram causam tuemini, *sic etiam* re ipsa *hæc vestra auxilii recusatio est æqua*. Nam, si propter vos, qui *nobis* auxilium ferre recusatis, is, qui oppugnatus fuerit, evertatur, et is, qui *eum* expugnaverit, victor evadat, quid aliud *feceritis*, nisi quod his quidem, propter eandem *vestram* absentiam, nullum auxilium tuleritis, ut servari possent; illos vero, ne mali essent, non prohibueritis. Atqui honestius *est*, illis, qui injuriam patiuntur, et præterea sunt *vestri* cognati, vos ad-junctos et commune Siciliæ commodum tueri, et Athenienses, qui jam sunt *vobis* amici, non sinere peccare. Sed, ut rem totam paucis comprehensam expediamus, nos Syracusani dicimus, nullius esse negotii, plane docere aut vos, aut alios, de rebus illis, quas vos ipsi non minus, *quam quisvis alius*, cognoscitis. Precamur vero, simul et testificamur, nisi *nobis* persuaserimus, *ut nobis opem feratis*, nos insidiis appeti ab Ionibus, perpetuis hostibus, et a vobis prodi, Dorienses a Doriensibus. Et si Athenienses nos subegerint, vestris quidem consiliis *culpaque* victores evasuros, sed suo ipsorum nomine honorem habituros; et pro victoriæ præmio nullum alium, quam illum ipsum, qui victoriam *ipsis* subministravit, accepturos. Quod si contra victoria penes nos fuerit, vos ipsos, ut *nostrorum* periculorum auctores, pœnas *nobis* daturus. Quare *rem* considerate, atque jam nunc eligite aut servitutem, quæ nullam in præsentia periculum habet, aut *nostram societatem*, ut, si nobiscum viceritis, ne turpiter istos dominos habeatis, utque nostras inimicitias non breves futuras devitetis."

81. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. Euphemus vero, Atheniensium legatus, post ipsum hæc verba fecit.

82. "VENERAMUS quidem, ut pristinam societatem renovaremus: sed quoniam Syracusanus *nos* incessit, necessarium est etiam de imperio *nostro* verba facere, ut, *hoc a*

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

nobis jure obtineri, demonstramus. Maximum igitur *hujus rei* testimonium ipse perhibet, qui dixit, Iones Dorien-
sium hostes semper exstitisse. Et *res* ita se habet. Nos enim, qui sumus Iones, rationem iniimus, qua Peloponnesiis, qui sunt Dorienses, et plures, *quam nos*, et iidem ac-
colæ, minime obediremus. Et post Medicum bellum, parata classe, Lacedæmoniorum imperio, et principatu liberati sumus, quia non magis decebat, illos nobis, quam etiam nos ipsos illis imperare, nisi quatenus tunc temporis *nobis* potentiores erant. Nos etiam *Græcorum*, qui regis imperio prius parebant, duces creati, *res* admini-
stramus, existimantes, sic *nos* in Peloponnesiorum potesta- tem minime venturos esse, si potentiam habeamus, qua vim propulsemus. Atque (ut vere dicam) *imperium obti- nemus*, non injuria in nostram potestatem redactis Ionibus ac insularum incolis, quos Syracusani a nobis in servitu- tem redactos aiunt, quamvis *nostri* cognati essent. Nam adversus nos, metropolin suam, cum Medo venerant, nec ausi sunt defectionem a Medo facere, et res domesticas profligare, quemadmodum nos, qui *nostram* urbem *olim* deservimus, sed et ipsi servitutem *pati*, et nobis idem impo-
nere volebant."

89. "Quamobrem hoc imperio potimur, simul, quod *eo* digni simus, tum, quia maximum navium numerum suppeditavimus, tum, quia sine tergiversatione studium erga Græcos *contulimus*, tum etiam, quia isti idem *studium* alacriter Medo præstantes incommoda nobis afferebant; simul etiam potentiam adversus Peloponnesios *nobis com- parare* cupientes. ¹Nec alterius auspicia sequimur, quia vel soli barbarum profligavimus, vel pro libertate istorum potius, quam cæterorum omnium *Græcorum*, et nostra ipsorum, pericula suscepimus. Non est autem cuiquam invidendum, si salutem suam quærat. Et nunc etiam cum nostræ incolunitatis, *præsidiique parandi gratia*, huc vene- rimus, hæc *ipsa, quæ Syracusani nobis invidiose obijciunt*, vobis etiam conducere videmus. Demonstramus autem, *hæc ipsa, quæ nobis expediunt, vobis etiam expedire*, tum ex iis, quæ isti criminantur, tum *ex iis, quæ vos ipsi* potis-
simum cum vehementiore metu suspicamini; quia com-
pertum habemus, eos, qui cum vehementi metu aliquid

¹ Neque alterius auspicia sequi jure optimo speramus, ut qui vel soli pro-
fligavimus barbarum, vel pro libertate istorum magis, quam pro universæ-
rum ac nostræ ipsorum, pericula adivimus. *Valla*. Nullius igitur nutum
arbitriumque sequimur: aut quia soli, profligato barbaro, jure imperium
tenemus, aut quia pro libertate istorum potius, quam universe omnium, et
nostra quoque ipsorum, discrimen sublimus. *Acacius*. *Huds*.

susplicantur, protinus quidem orationis illecebris capi: postea vero, quum ad rem gerendam veniunt, facere, quæ *sibimet* conducunt. Etenim et illic nos imperium propter metum obtinere diximus, et propter eundem *metum*, nos *huc jam* venisse, ut res, quæ hic sunt, cum amicis tuto constituamus, non autem, ut in servitutem vos redigamus, imo potius, ut impediamus, ne *hoc vobis* accidat.”

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

84. “ Neque vero quispiam opinetur, nos de vobis, ut de viris nulla necessitudine nobiscum conjunctis, esse sollicitos; illud compertum habens, vobis salvis et vires habentibus ad resistendum Syracusanis, nos minoribus incommodis affectum iri, quia isti *Syracusani* minus copiarum ad Peloponnesios mittent. Et ob istam causam maxima necessitudine jam nobiscum estis conjuncti. Quamobrem etiam æquum est, Leontinos a nobis in suas sedes restitui, non *ut imperio nostro* subjectos, quemadmodum sunt ipsorum cognati, qui in Eubœa habitant, sed ut potentissimos; ut ex suo *agro*, quia sunt finitimi *Syracusanis*, ipsis pro nobis sint infesti. Quod enim attinet ad res illas, *et ad bellum domesticum*, vel nos ipsi *soli* satis virium habemus ad hostes propulsandum, et Chalcidensis, *qui est in Eubœa*, (quem *Syracusanus iste* dicit a nobis præter id, quod rationi consentaneum videtur, subactum esse, et tamen nos jam simulare, nos *huc venisse*, ut eos, qui hic sunt, in libertatem asseramus) utilis est nobis, quod nullo bellico apparatu sit instructus, et pecuniam tantum pendat: res vero istæ, et Leontini, et cæteri amici, *nobis utiles sunt*, in summa libertate degentes.”

85. “ Viro autem tyrannidem, aut civitati principatum obtinenti, nihil, quod utile sit, a ratione est alienum, nihil etiam amicum, nisi fidum. Pro singulis autem rebus, *quæ geruntur*, oportet vel inimicum, vel amicum opportune fieri. Atque hoc nobis hic est commodum, non ut amicos maleficiis afficiamus: sed ut propter amicorum potentiam inimici reddantur infirmi. Non est autem de nostra fide dubitandum. Nam sociis, qui illinc sunt, prout singuli *nobis sunt* utiles, *ita* imperamus: Chiis quidem, et Methymnæis, ut classem præbeant, at liberi vivant; plerisque vero *sic imperamus*, ut tributum severius exigamus. Quinetiam aliis permittimus, ut summa cum libertate nobis in bello ferant auxilium, quamvis insulas colant, et facile subigi possint, quia sunt in locis circa Peloponnesum op-

• “ Quod minus isti auxilia Peloponnesiis mittentes nobis nocere possunt. *Acacius. Huds.*

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

portunis. Quamobrem consentaneum est, res etiam, quæ hic sunt, a nobis constitui, prout nobis conducit, idque propter metum, quem vobis significamus, quo Syracusanos metuimus. Nam imperium in vos affectant, et istis suspicionibus, quas contra nos spargunt, vos ad societatem secum ineundam sollicitare volunt, ut vel per vim, vel propter solitudinem vestram, si nos re infecta abierimus, ipsi Siciliae principatum obtineant. Necesse est autem, hoc ita contingere, quemadmodum dicimus, si cum ipsis vos conjungatis. Nam neque nos tantas copias in unum contrahere, atque huc facile transportare posthac poterimus; neque isti Syracusani, nobis absentibus, erunt infirmi contra vos."

86. "Cui autem hæc non videntur ita se habere, ut dicimus, illum ipsa res arguit. Prius enim nos arcessistis, nullum alium metum nobis incutientes, nisi quod, si per nostram negligentiam vos in Syracusanorum potestatem venire sineremus, nos quoque pericula subiremus. Quamobrem non est æquum, vos nunc eidem rationi fidem habere nolle, quam tamen nobis etiam oratione vestra persuadere volebatis. Neque, in suspicionem venire, quod cum majoribus copiis adversus istorum potentiam huc venerimus, imo potius æquum est, vos Syracusanis istis nullam habere fidem. Nos enim ne consistere quidem hic possumus, nisi vobiscum. Quod si etiam, perfidi effecti, res istas subigeremus, eas tamen retinere non possemus propter navigationis longitudinem, et difficultatem custodiendi urbes magnas, et quæ mediterraneis copiis indigent et nituntur. At isti non castris, sed in urbe vobis finitima, habitantes, cujus populus est major his nostris copiis, quæ jam hic adsunt, assidue vobis insidiantur, et quamlibet occasionem nacti, eam non omittent. Id, quod cum erga alios, tum etiam erga Leontinos jam declararunt. Et tamen nunc audent adversus eos, qui hæc impediunt, et qui ad hunc usque diem Siciliam sustinent, ne in ipsorum potestatem redigatur, vos ut stupidos ac amentes adhortari, et ad societatem sollicitare. Nos vero contra ad salutem longe certiores vos adhortamur, orantes, ne sa-

ⁿ Nam neque nobis facultas erit amplius parandi tantum copiarum, neque isti etc. *Valla*. Nec enim tantæ in unum collatæ vires facile a nobis expugnari poterunt, neque etc. *Acacius*. *Hvd.*

^o Et mediterraneis copiis subnixas. *Valla*. Πόλις παρασιωγῆς ἡμετέρας videntur esse urbes *ἡμετέρας καὶ τοῦ ἐχθροῦ ἡμετέρας ἐμπροσθεν*, quæ instar mediterranearum copiis et bellico apparatu instructæ sunt. *Idem*.

^p Orantes, ne eam, quæ utrisque jam invicem esse potest, incolumitatem negligatis etc. *Acacius*. *Idem*.

lutem, utrisque nostrum ope mutua paratam, prodatis: sed existimetis, istis quidem, vel sine sociorum auxiliis, propter multitudinem, viam adversus vos semper expeditam esse; vobis vero non semper futuram facultatem cum tot auxiliariis copiis eos propulsandi. Quas si vel ob suspicionem, vel etiam accepta clade, infecto negotio discedere sinatis, optabitis profecto aliquando vel minimam ipsarum partem videre, quum ejus ad vos adventus nihil amplius *vobis* prodesse poterit.”

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

87. “Sed neque vos, Camariæsi, criminationibus istorum *ad nos deserendum* adducamini, neque cæteri. Jam autem vobis declaravimus omnem veritatem, de quibus *vobis* sumus suspecti, et nunc etiam *iisdem* in vestram memoriam per capita revocatis, postulabimus, ut flectamini. Dicimus enim, nos illis quidem, qui illi sunt, imperare, ne alterius imperio pareamus; hos vero, qui hic sunt, in libertatem asserere, ne ab ipsis lædamur; multa autem nos facere cogi, quia sunt etiam multa, ⁹quæ nobis sunt cavenda. Socios vero et nunc et prius *huc* venisse, non nostra sponte, sed arcessitos, ut opem ferremus illis de vobis, qui hic injuria afficiuntur. Quare vos neque tanquam facti iudices rerum, quæ a nobis geruntur, neque tanquam censores (quod factu jam est difficile) deterere conemini: sed quatenus aliqua nostræ curiositatis, ac ingenii pars, qua tot res gerendas aggredimur, vobis quoque prodesse potest, ea recepta utamini, et existimetis, hæc non omnibus æque nocere, verum longe pluribus e Græcis prodesse. Quilibet enim in qualibet regione, vel in ea, in qua non imperamus, et is, qui sibi ab injuria timet, et is, qui *alteri* insidiatur, quod in promptu sit spes, illi quidem fore, ut auxilium a nobis vicissim impetret, huic vero, fore, ut, si venerimus, metu periculi non vacet, ambo coguntur; hic quidem, invitus ab injuria *alteri* facienda sibi temperare; ille vero, nemine negotium ipsi *facessente*, salutem consequi. Hoc igitur salutis præsidium, quod omnibus, qui eo indigent, est commune, et quod vobis nunc præsto est, ne rejiciatis; sed idem facientes, quod cæteri mortales facere solent, nobiscum *juncti*, Syracusanis, pro eo, quod ipsorum insidias semper cavetis, vos etiam nunc tandem eodem modo, *quo illi vobis*, insidias tendere vicissim incipiatis.”

⁹ Quæ nobis tutanda et custodienda sunt. *Acac.* A quibus cavere nos oportet. *Steph.* *Hubs.*

^r Quatenus vero hoc nostrum multarum rerum studium vobis etc. *Acacius.* Ad multas res aggressio, earumque omnium rerum actio, *κατασκευαστικὴν* Græce dicitur, inquit *A. Gellius*, quem vide lib. xi. c. 16. *Hubs.*

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

88. Atque Euphemus quidem hæc dixit. Camarinæ vero sic animis erant affecti. Atheniensibus quidem erant benevoli, nisi quatenus eos ad subigendam Siciliam venisse suspicabantur: Syracusanis vero, *propter agri finitimi controversias semper, erant inimici. Quum tamen Syracusanos, qui vicini erant, non minus formidarent, ne vel sine suis auxiliis superiores evaderent, et ante paucos illos equites ipsis miserant: et in posterum Syracusanis quidem potius, re ipsa, quam *tamen* parcissime possent, operam suam navare decreverunt. In præsentia vero, ne Atheniensibus minus *benevoli* esse viderentur, præsertim quod ex prælio victores discessissent, verbis responsum par utrisque dare *statuerunt*. Cum autem sic consultassent, responderunt: Quoniam bellum gerebatur inter illos, qui utrique sibi erant socii, videri sibi æquum esse, in præsentia neutris opem ferre. Atque utrorumque legati *sic* abierunt. Et Syracusani quidem res suas ad bellum apparabant. Athenienses vero, qui apud Naxum stativa habebant, id apud Siculos agebant, ut quam plurimi ad se transirent. Et Siculorum quidem, illorum præcipue, qui campestria loca incolebant, et qui Syracusanorum imperio parebant, plerique *ab Atheniensium societate* recesserunt. Illorum vero, qui loca mediterranea tenebant, *civitates*, quæ sui juris, et quæ prius semper *libera erant* *domicilia, exceptis paucis *populis*, sese confestim Atheniensibus adjunxerunt, et commeatum ad *illorum* exercitum comportarunt, quidam et pecunias. Athenienses vero bellum illis inferentes, qui suam societatem sequi recusabant, partim quidem compulerunt, partim vero a Syracusanis præsidia mittentibus et opem ferentibus arcebant. Iidem per hyemem Naxo Catanam statione mutata se contulerunt, et castra, quæ a Syracusanis incensa fuerant, rursus excitarunt, et *illic* hyemarunt. Triremem autem amicitiae conciliandæ causa Carthaginem miserunt, si quod auxilium *illinc* impetrare possent. Miserunt etiam in Hetruriam, quia nonnullæ civitates ultro se belli socias fore sponponderant. Nuntios etiam ad Siculos circummiserunt, miserunt et Egestam, ac imperarunt, ut sibi quam plurimos *equos mitterent. Et lateres, et ferrum, et cætera ad *urbis* circumvallationem necessaria, præparaverunt, ut vere statim

* Utpote conterminis, semper etc. *Vel*, Cum Syracusanis semper controversiæ illis erant, ut inter conterminos esse consueverunt. *Steph.* Propter agri vicinitatem etc. *Acacius.* *Huds.*

* *Id est*: parva oppida. *IDEM.*

* Equites vertit *Vall.*, quasi legisset *irrisi*. *IDEM.*

ineunte bellum inituri. Syracusanorum vero legati, qui Corinthum et Lacedæmonem missi fuerant, dum *oram Italiae* præterveherentur, Italis persuadere sunt conati, ne negligerent ea, quæ ab Atheniensibus fierent, quod et in illorum perniciem hæc *ab ipsis* pariter struerentur. Cum autem Corinthum pervenissent, verba fecerunt, postulantes, ut pro cognationis jure sibi auxilium ferrent. Corinthii vero confestim et ipsi primi decreverunt omni studio succurrendum, et cum ipsis legatos Lacedæmonem miserunt, ut illos quoque et ad bellum apertius illic gerendum adversus Athenienses, et ad aliquod auxilium in Siciliam mittendum inducerent. Et cum Corinthii legati Lacedæmonem venerunt, tum etiam Alcibiades cum exsili sociis tunc statim oneraria navi advectus primum ex agro Thurio ad Cyllenen agri Elei, mox deinde Lacedæmonem, ab ipsis Lacedæmoniis accitus, data publica fide profectus. Illos enim metuebat propter res ad Mantineam gestas. Contigit autem, ut in Lacedæmoniorum concione, et Corinthii et Syracusani et Alcibiades eadem rogantes Lacedæmoniis persuaderent. Cum autem Ephori et Magistratus in animo haberent legatos mittere Syracusas; ut impedirent, ne cum Atheniensibus paciscerentur, nec tamen ad opem ferendam animo essent prompto: *tunc* Alcibiades in medium progressus Lacedæmonios hujusmodi verbis exacuit et excitavit.

89. "NECESSE est, me de mea criminatione apud vos primum verba facere, ne propter suspensiones de me conceptas, publicam causam alieniore animo audiat. Quamvis enim mei majores publicum vestræ civitatis hospitium ob quoddam crimen vobis renuntiassent, ego tamen ipse rursus *hoc* instaurans, vos colebam cum aliis, tum vero in clade, quam ad Pylum accepistis. Et cum in hoc ego studio perseverarem, vos de compositione cum Atheniensibus agentes, inimicis quidem meis, re per ipsos tentata, potentiam; mihi vero, ignominiam conciliastis. Et propterea, cum in eo, quod ad Mantineorum et Argivorum partes transierim, tum etiam in cæteris rebus, in quibus ego vobis sum adversatus, a me jure læsi fuistis. Quare si quis tunc, dum damnum acciperet, immerito mihi irascebatur, nunc *rem* cum veritate examinans, sententiam mutet. Aut si quis, quod factionem popularem potius, *quam paucorum factionem*, sectarer, me *propterea* deteriorem esse putabat, ne sic quidem *iste* se recte *mihi tunc* infensum fuisse ducat. Semper enim tyrannis fuimus infesti. Quicquid enim tyrannis adversatur, id populus nominatur.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

Hinc autem factum est, ut popularis imperii tuendi studium in animo nostro permanserit. Præterea quod *nostra* civitas imperio populari regeretur, plerumque necesse nobis fuit res præsentis sequi. * Sed tamen in administranda republica conati sumus nos moderatius gerere, quam *popularis* intemperantiæ consuetudo ferat. Nam et majorum et nostra memoria alii erant, qui plebem ad deteriora concitabant; qui me quoque ejecerunt. Nos vero reipublicæ præfuimus, æquum esse censes, in qua forma civitas maxima atque liberrima fuisset, et quam quis accepisset, hanc *etiam ab eo* conservari. Nam cum *nos omnes*, qui aliqua prudentia præditi eramus, popularem statum cognoscebamus, *et quanta sit ejus levitas, ac improbitas, probe sciebamus*, tum vero ipse non deterius, quam ullus alius, hoc noveram: quo etiam graviores injurias ab eo accepi, propter quam ipsi liberius convicium dicere, ipsumque jure objurgare possem. Sed de minime dubia status popularis amentia nihil novi dici posset. Hunc autem immutare, non videbatur nobis esse tutum, quod vos hostes quodammodo obsideretis."

90. "Quod igitur attinet ad meas criminationes, hæc acciderunt. Jam vero *res*, de quibus et vobis *est* consultandum, et mihi (si quid melius, quam vos, novi) agendum, cognoscite. In Siciliam eo animo trajecimus, primum quidem, ut Sicilienses, si possemus, in nostram potestatem redigeremus, mox vero post illos, et Italos. Deinde ut etiam illos, qui Carthaginensium imperio parent, atque adeo ipsos *Carthaginenses* ut tentaremus. Quod si hæc nobis successissent, aut omnia, aut etiam pleraque, tunc vero Peloponnesum aggredi statueramus; universis Græcorum copiis, quas nobis illinc adjunxissemus, adductis, multisque barbaris mercede conductis, et Iberis, et aliis, qui *omnium* barbarorum in illis regionibus habitantium sine controversia bellicosissimi nunc habentur: ædificatis etiam permultis triremibus, præter nostras, (quod Italia magnam materiæ copiam habeat) quibus Peloponnesum circumcirca obsidentes, et peditatu pariter a terra *invadentes*, his subsidia, urbium aliis quidem per vim captis, aliis vero circumvallatis, sperabamus fore, ut *eam* facile debellaremus, postea vero totius etiam Græciæ imperio

* Interim licentia, quam nobis suppetebat, moderatius in rebus civilibus institui uti. *Acacius*.

† Tum vero ipse, quo majore injuria affectus sum, eo magis vituperor. *Valla*; qui videtur lectionem eandem sequi, quam et Schol. nostra meliorem. *Hups*.

potiremur. Pecuniam vero et com meatum, ut res illas, *quas animo conceperamus*, commodius perageremus, *illa ipsa* regionum illarum oppida *nobis* adjuncta, præter hujus regionis proventus, *quibus sine negotio frui potuissemus*, *nobis* erant abunde suppeditatura."

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Var.
340.

91. "Quæ igitur fuerint nostra consilia de classe nunc *in Siciliam* profecta, ex homine, qui res istas exploratissimas habet, audistis. Et duces, quotquot *illic sunt* reliqui, æque *ac si ego quoque illic essem*, hæc, si possint, peragent. Quod autem et res illæ salvæ esse nequeant, nisi succurratis, jam discite. Sicilienses enim, sunt illi quidem imperiti: sed tamen, si frequentes in unum coëant, nunc etiam superstites esse poterunt. Syracusani vero soli, quod et prælio, ad quod maximas copias ex omni totius populi ordine ac ætate collectas duxerant, *ab Atheniensibus* superati fuerint, et classe simul *ab iisdem* coercantur, Atheniensium apparatus, qui nunc *illic* est, resistere non poterunt. Quod si hæc urbs capiatur, reliqua etiam Sicilia, mox et Italia occupabitur. Atque periculum, quod *illinc vobis impendere* modo prædixi, non multo post in vos irruet. Quare nemo de Sicilia tantum, sed etiam de Peloponneso, *se* consultare putet, nisi hæc celeriter feceritis. Eum autem exercitum in naves impositum illuc mittetis, *qui collectus erit ex iis*, qui *eo* delati, iidem et remiges et mox milites erunt: et (quod ipso exercitu longe utilius esse puto) virum Spartanum imperatorem, ut et illos, qui adsunt, in officio contineat, et illos, qui *adesse* recusant, *ad officium* compellat. Sic enim et qui vobis amici sunt, majorem habebunt fiduciam, et qui animo sunt dubio, minus timide *ad vos* accedent. Et quod attinet ad hujus regionis loca, oportet vos simul hinc *Atheniensibus* apertius bellum inferre, ut et Syracusani, existimantes, vos *de sua salute* sollicitos esse, magis et *alacrius Atheniensibus* resistent, et Athenienses aliud auxilium suis *in Siciliam* minus mittant. Deceleam autem, quæ est in Attica, oportet munire, quod Athenienses perpetuo præcipue formidant, et, hoc solum *incommodum* in bello *se* non expertos esse, putant. Et sane quis ita certissimis damnis hostes afficiat, si, quæ maxime ipsos formidare senserit, hæc ipse plane comperta habens, *ipsis* inferat. Verisimile enim est, singulos ipsorum mala, unde periculum aliquod impendeat, optime cognoscere, ac formidare. Commoda autem, quæ ex hac munitione exstructa vos ipsi percipietis, et *quibus* adversarios *frui* prohibebitis, ut multa omittam, ea, quæ maxima sunt, summatim dicam. Nam et ea, quibus *ipro-*

Bell. *rum* ager est instructus, pleraque, partim quidem *a vobis*
 Pelop. *per vim* capta, partim vero sua sponte in vestram potesta-
 an. 17. tem venient. Et proventibus, quos percipiunt ex argenti
 Olymp. secturis, quæ sunt in Laurio monte, et commodis, quæcun-
 91. 2. que nunc ex agro judiciisque capiunt, statim privabuntur.
 U. C. Præcipue vero *gravissimum detrimentum* capient, si a sociis
 Varr. vectigalia non afferantur, qui, existimantes, bellum a vobis
 340. acriter jam administrari, *ipso* negligent."

92. "Quarum rerum ut aliquid mature et impigre fiat,
 in vobis est situm, Lacedæmonii. Nam, hæc fieri posse,
 (existimo autem, fore, ut opinione minime fallar;) prorsus
 confido. Sed *a vobis* peto, ne cuiquam vestrum deter-
 ior esse videar, si cum infestissimis *meæ patriæ* hostibus,
 ego, qui quondam patriæ amans habitus sum, jam contra
 meam ipsius *patriam* acerrime tendam: neve oratio mea
 veniat in suspicionem studii, quo exsules uti solent, *ut hæc*
sua animorum alacritate, quam oratione demonstrant, eorum,
apud quos verba faciunt, benevolentiam sibi concilient.
 Exsul enim sum propter improbitatem illorum, qui *urbem*
me expulerunt: sed non a vestra (si mihi credideritis)
 utilitate *exsulo*. Neque vero vos, qui *nobis* hostibus ali-
 quando nocuistis, mihi pro hostibus magis estis habendi,
 quam qui amicos coegerunt hostes fieri. Et amorem in
 patriam retineo, non quum *a meis civibus* injuriam accipio;
 sed quum in republica tuto vivebam. Neque existimo,
 me bellum inferre ei, quæ adhuc patria *mihi* sit; imo vero
 potius eam, quæ *mihi* nulla est, recuperare. Atque is vere
 est patriæ amans, non, qui suam, quam injuste amisit, non
 invadit: sed qui eam, propter illius desiderium, quavis ra-
 tione recuperare conatur. Quamobrem, Lacedæmonii, a
 vobis peto, ut opera mea et in periculis et in omnibus la-
 boribus intrepide utamini: et sciatis id, quod ab omnibus
 passim jactatur, si, dum hostis essem *vobis*, vehementer
 nocui, me etiam, si *vobis* amicus sim, multum *vobis* pro-
 desse posse; idque *eo magis*, quo *magis* res quidem Athe-
 niensium cognitas habeo, vestras vero conjecturis asseque-
 bar. A vobis etiam *peto*, ut, cum nunc de maximi mo-
 menti rebus consultari sentiat, ne expeditionem in Sic-
 liam atque in Atticam suscipere vos pigeat: ut exigua
 manu *illuc* una profecti, res magnas, quæ illic sunt,
 conservetis; et Atheniensium potentiam, et præsentem
 et futuram, evertatis: et in posterum ipsi tuto *in vestris*
sedibus habitetis, et universæ Græciæ non invitæ, sed
 voluntariæ, et per benevolentiam imperium obtinea-
 tis."

93. Atque Alcibiades quidem hæc dixit. Lacedæmonii vero, cum et ipsi jam ante bellum Athenis inferre cogitarent, *sed adhuc cunctarentur, et occasionem observarent, *tunc* multo magis confirmati sunt, postquam ipse hæc singula docuit, quod existimarent, se audisse ab eo, qui planissime nosset. Quamobrem animum jam appulerunt ad muniendam Deceleam, et ad aliquod auxilium Siculis statim mittendum. Cum autem Gylippum, Cleandridæ *filium*, Syracusanis ducem assignassent, jusserunt *eum* cum ipsis et Corinthiis consultare, operamque dare, ut pro præsentium rerum facultate maximum aliquod auxilium Siculis, idque primo quoque tempore, mitteretur. Ille vero Corinthiis imperavit, ut tunc quidem duas naves Asinen ad se mitterent, reliquas vero præpararent, quascunque mittere destinassent, utque, quum tempus adesset, ad navigandum essent paratæ. His autem constitutis, Lacedæmone discesserunt. Atheniensium etiam triremis, quam duces ad pecunias et equites *adducendos* miserant, *Athenas* ex Sicilia pervenit. Athenienses vero, cum *postulata suorum ducum* audissent, et commeatum et equitatum exercitui mittere decreverunt. Atque hæc hyems exiit, et hujus belli, quod Thucydides conscripsit, decimus septimus annus excessit.

94. Insequentis autem ætatis vere statim ineunte, Athenienses, qui erant in Sicilia, castris e Catana motis, navigarunt adversus Megara, quæ sunt in Sicilia, unde (quem admodum et prius a me commemoratum est) Syracusani, pulsus sub Gelone tyranno cultoribus, agrum ipsi habent. Exscensu autem ex navibus in terram facto, et agros *Megarensium* vastarunt, et ad quandam Syracusanorum munitiorem profecti, cum eam non expugnassent, rursus et itinere pedestri et navibus ad Teream fluvium se receperunt, et cum in campestria adscendissent, *ea* vastarunt, et frumentum incenderunt. Et cum incidissent in nonnullos Syracusanos, quorum numerus non erat magnus, et *eorum* aliquot interfecissent, et tropæum erexissent, ad classem redierunt. Et Catanam reversi, et illinc assumtis cibariis *ad projectionem necessariis*, cum omnibus copiis adversus Centoripa, Siculorum oppidum, iverunt, eoque per deditionem certis conditionibus factam in suam potestatem redacto, discesserunt, et dum iter facerent, segetes Inessæorum et Hybæorum incenderunt. Catanam autem reversi offendunt equites ducentos quinquaginta, Athenis profectos, sine equis, ac

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
341.
Post
Mar. 30.
et Apr.

* Sed adhuc aliquid circumspectantes cunctarentur, multo magis etc. *Valla*. Sed adhuc negligentes cunctarentur etc. *Steph.* Contentim tamen illud atque otiose fecerunt etc. *Asarius*. HUDS.

Bell. Pelop. an. 18. Olymp. 91. §. U. C. Varr. 341. April. Maio. cum illorum cultu, quod ipsam Siciliam equos suppedita-
turam putarent; et equestres sagittarios triginta, et trecenta
argenti talenta, *Athenis advecta*.

95. Eodem vere, Lacedæmonii, expeditione adversus Ar-
gos suscepta, progressi quidem sunt ad Cleonas usque: sed,
facto terræ motu, *domum* redierunt. Postea vero Argivi,
irruptione in agrum Thyreaticum suo finitimum facta,
magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt, quæ talent-
tis non minus viginti quinque vendita fuit. Neque multo
post, eadem æstate, populus Thespiensis impetum fecit in
Magistratus: sed rerum non est potitus. Sed cum Athe-
nienses opem *ipsi populo* tulissent, partim quidem compre-
hensi fuerunt, partim vero Athenas confugerunt.

Maio. 96. Eadem æstate Syracusani, cum intellexissent, Athe-
niensibus venisse equites, et jam adversus se venire statu-
isse, existimantes, si Athenienses non occupassent Epipolas,
locum præruptum, et urbi imminentem, se non facile cir-
cumvallatum iri, ne si proelio quidem superati fuissent;
aditus, qui ad ipsas *Epipolas* patebant, *præsidio* tueri consti-
tuerant, ne per hos hostes clam se adscenderent: nulla enim
alia parte ipsos *illuc adscendere* posse, *persuasum habebant*.
* Nam reliquæ illius collis partes sunt altæ, et ad urbem
usque declives, et introrsus omnino patentés. Et *locus*
iste a Syracusanis *ideo* vocatus est Epipolæ, quod supra
cætera loca emineat. Atque hi quidem cum universis
potius populi copiis, simulac dies illuxit, in pratum juxta
Anapum fluvium, egressi (jam enim Hermocrates impe-
rator ejusque collegæ imperium acceperant) exercitum re-
censuerunt: et prius ex omni gravis armaturæ numero
septingentos eximie virtutis viros delegerunt, quibus
Dionisius Andrius exsul præerat, ut et Epipolis essent
præsidio, et, si ad aliquid aliud *peragendum*, *ipsorum opera*
opus esset, in unum congregati, celeriter adessent.

97. Postridie autem hujus noctis Athenienses exercitum
lustrarunt, et jam cum universis copiis e Catana profecti,
ad locum nomine Leonem, ab Epipolis sex septemve sta-
diis distantem, clam ipsis *Syracusanis* appulerunt, et pedi-
tatum in terram exposuerunt, et cum classe Thapsum
ambierunt. Est autem peninsula, quæ angusto terræ limite
in mare prominet; neque, sive mari, sive terra, multum
a Syracusis distat. Nauticus autem Atheniensium exer-
citus in hac Thapso, angusto *ejus* terræ limite circumvallato,

* Cætera enim editus est locus, ipsique adeo impendens urbi totus in eam
despectat. *Acacius. HUDS.*

quievit. Sed peditatus cursu confestim ad Epipolas contendit, et per Euryelum *illuc* ocius adscendit, *et occupavit*, priusquam Syracusani e prato, ubi recensio fiebat, cognita *re* adessent. Accurrerunt autem ad opem *Epipolis* ferendam cum alii, quanta maxima quisque celeritate poterat, tum etiam illi septingenti, quibus Diomilus præerat. Interjacebat autem inter pratum, et locum, ubi cum hoste manus conseruerunt, spatium non minus quinque ac viginti stadiorum. Hoc igitur modo, perturbatis ordinibus, Syracusani, impressione in ipsos facta, et ad Epipolas prælio victi, in urbem redierunt: et cum Diomilus, tum etiam ex aliis, circiter trecenti ceciderunt. Postea vero Athenienses, cum tropæum erexissent, et, fide publica interposita, Syracusanis mortuos reddidissent, postridie ad ipsam urbem descenderunt: sed cum Syracusani adversus eos non prodissent, egressi castellum ad Labdalum, in summa Epipolarum crepidine Megara versus spectans, excitarunt, ut ipsis locus esset, in quo et instrumenta et pecunias reponerent, quotiescunque vel ad pugnandum, vel ad aliquam munitionem exstruendam prodirent.

98. Nec multo post ad ipsos venerunt cum ex Egesta trecenti equites, tum Siculorum, Naxiorum, et aliorum quorundam, circiter centum. Atheniensium vero fuerunt ducenti et quinquaginta; qui partim ab Egestæis et Catanæis equos acceperunt, partim vero coemerunt. Universorum autem equitum, qui collecti fuerunt, summa exstitit sexcentorum et quinquaginta. Athenienses igitur, cum præsidium in Labdalo collocassent, adversus Sycam ivērunt; ubi considentes murorum ambitum celeriter ædificarunt. Hac autem ædificationis celeritate terrorem Syracusanis incusserunt. Quamobrem adversus *hostem* progressi, prælium committere, neque *rem* negligere in animo habebant. Sed, cum utrinque acies inter se adversæ jam instruerentur, Syracusanorum duces, animadvertentes, suum exercitum esse dissipatum, nec in ordinem facile redigi posse, *cum* in urbem reduxerunt, excepta quadam equitum parte. Isti enim remanserunt, ut impedirent Athenienses, ne lapides ferrent, neve longius vagarentur. Sed Atheniensium una gravis armaturæ cohors, et cum ea omnes equites, impressione in Syracusanorum equitatum *facta*, *cum* in fugam verterunt; et nonnullos interfecerunt, hujusque prælii equestris tropæum statuerunt.

99. Postridie vero Atheniensium alii quidem, ambitum

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. §.
U. C.
Varf.
34.

^b Via non minus viginti quinque stadiorum erat, quam ex campo ad hostem venirent. *Acacius. Huds.*

Bell.
 Pelop.
 an. 18.
 Olymp.
 91. §.
 U. C.
 Varr.
 34°.

muri Boream versus spectantis exstruebant; alii vero, lapides et ligna comportabant, et in loco, qui Trogilus vocatur, semper deponebant, qua parte, a magno portu *usque* ad alterum mare, muri ædificatio ipsis erat brevissima. Syracusani vero, potissimum Hermocratis ducis suasu, cum omnibus totius populi viribus cum Atheniensibus pugnare, bellique fortunam periclitari amplius nolebant: sed visum est satius esse murum substruere, qua parte illi suum erant ducturi, et, si *hostem* antevertissent, *atque suum murum ante ipsius adventum substruxissent, ipsum a se disclusum iri, sperabant.* Simul etiam, si interea, *dum opus facerent Athenienses,* contra venissent, se adversus *ipsos*, partem exercitus missuros, et aditus mature præoccupaturos, vallisque munituros. Quod si hostes suas omnes copias contra se convertissent, *hoc modo putabant* illos opus facere cessaturos. Egressi igitur, murum ædificare coeperunt, quem, initio ab urbe sua facto, sub ambitu muri ab Atheniensibus constructi, transversum duxerunt, excisis oleis fani, et ligneis turribus *in eo* erectis. Atheniensium enim classis in magnum portum ex Thapso circumvecta nondum pervenerat: sed Syracusani maris imperium *in locis urbi suæ vicinis* adhuc obtinebant. Athenienses vero res necessarias itinere terrestri ex Thapso *in sua castra* afferebant.

100. Cum autem Syracusanis vallum muriq; substructionis satis firma esse viderentur, nec Athenienses ad eos impediendos venissent, veriti, ne *Syracusani* se bifariam divisos facilius oppugnarent, simul etiam suam circumvallationem properantes: Syracusani quidem, una cohorte ad *sui* ædificii custodiam relicta, in urbem redierunt. Athenienses vero ipsorum aquæ-ductus fistulas, quæ per cuniculos aquam ad potandum in urbem ducebant, interciderunt. Et cum observassent Syracusanos, partim quidem meridianis horis intra tentoria se continentes, partim vero etiam in urbem reversos, et illos, qui intra vallum erant, negligenter *id* custodientes, trecentos ex suis electos et nonnullos ex levi armatura delectos et armatos præmiserunt, quibus imperarunt, ut ad subjectam *hostium* munitionem cursu repente currerent. Reliquus vero exercitus bifariam *est divisus, ejusque* una quidem pars cum altero duce ad urbem contendit, si forte *Syracusani* contra *ipsos* ad *opem suæ munitioni ferendam* accurrerent; altera vero, cum altero duce *contendit* ad vallum portulæ vicinum. Hi autem trecenti vallum aggressi capiunt, et custodes, eo deserto, in exteriorem *urbis* munitionem, quæ erat in Temenite, confugiunt. Et qui *ipsos* persequabantur, una cum ipsis *illuc* irruerunt; jamque *illuc* ingressi, per vim a Syracusanis

illinc rejecti fuerunt; ibique nonnulli Argivi et Athenienses non multi occisi fuerunt. Universe autem *Atheniensium* copias *illinc* reversæ, et munitionem substructam diruerunt, et vallum revulserunt; et vallos apud se transportarunt, ac tropæum erexerunt.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. §.
U. C.
Varr.
340
1.

101. Postridie vero ejus diei Athenienses a *muri* ambitu, *quem jam absolverant*, rupem paludi imminentem munire cœperunt, quæ ab hac Epipolarum parte magnum portum versus vergit, et qua ipsis, per *locum* planum et paludem in portum descendantibus, brevissimus muri ambitus erat futurus. Interea vero Syracusani egressi, rursus et ipsi vallum *transversum* ducere cœperunt, inchoatum ab urbe, per mediam paludem. Simul etiam fossam prope *vallum* duxerunt, ne Atheniensibus murum ad mare usque producere liceret. Illi vero, postquam munitionem in *Epipolarum* rupe cœptam absolverunt, Syracusanorum vallum, fossamque rursus aggredi statuerunt; classe quidem ex Thapso in magnum Syracusanorum portum circumvehi jussa. Ipsi vero sub auroram, cum ab Epipolis in planum descendissent, et per paludem (qua cœnosa et maxime solida erat) supra fores asseresque substratos transissent, sub ipsum diluculum capiunt et vallum, præter exiguam partem, et fossam, *sed paulo post* et illam partem, quæ reliqua erat, ceperunt. Et *ibi* prælium commissum est, et Athenienses in eo victores exstiterunt. Et Syracusani, qui dextrum cornu tenebant, ad urbem fugerunt; qui vero in sinistro, ad fluvium. Cum autem trecenti illi Atheniensium delecti milites transitum ipsis intercludere vellent, ad pontem cursu contenderunt. Quod veriti Syracusani, (hic enim et plerique equites ipsis aderant;) cum his trecentis manus conserunt, eosque in fugam vertunt, et impressionem in dextrum Atheniensium cornu faciunt. Cum autem isti *in hostes* impetum fecissent, et prima illius cornu cohors perterrita est. Lamachus vero, cum *hoc* animadvertisset, a suo sinistro cornu cum non multis sagittariis, assumtis etiam Argivis, ad opem *suis* ferendam accurrit. Et fossam quandam transgressus, et cum paucis una transgressis desertus occubuit, et cum eo quinque aut sex. Hos autem Syracusani, maxima celeritate confestim arreptos, trans fluvium ante *reliquarum copiarum adventum* in locum tutum transportarunt: sed, cum jam et reliquus Atheniensium exercitus adversus ipsos veniret, abierunt.

102. Interea vero illi de Syracusanis, qui initio ad urbem confugerant, cum hæc fieri viderent, et ipsi, sumtis animis, ab urbe rursus aciem adversus Athenienses sibi oppositos

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
34°.

instruxerunt, et quandam suorum partem miserunt ad *muri* ambitum, qui Epipolas cingebat, existimantes fore, ut *eum* desertum caperent. Et *qui missi sunt*, ipsorum quidem *Atheniensium* exteriorum decem jugerum munitionem ceperunt, ac diripuerunt. Nicias vero impedivit, ne ipsum etiam *muri* ambitum occuparent. Casu enim ob infirmam valetudinem in eo relictus fuerat. Is enim machinas, omnemque materiam, quæ ante murum erat objecta, a *suis* ministris incendi jussit, postquam animadvertit, se propter virorum solitudinem nullam salutis conservandæ facultatem alia ratione habituros. Atque res ita cecidit. Nam Syracusani, propter incendium, propius accedere non sunt ausi; sed se retro receperunt. Etenim ex locis inferioribus subsidium Atheniensium, qui Syracusanos, qui illic erant, insequuti fuerant, ad *illius muri* ambitum jam redibat; et ipsorum classis ex Thapso simul (ut dictum est) in magnum portum navigabat. Quæ cernentes illi Syracusani, qui in superioribus locis erant, celeriter *illinc* abierunt, et reliquus ipsorum exercitus in urbem *rediit*; quod existimarent, non satis virium sibi jam adesse ad impediendum *hostem*, ne murum ad mare *duceret*.

103. Postea vero Athenienses tropæum erexerunt: mortuosque Syracusanis, interposita fide publica, reddiderunt, et Lamachi comites ipsumque receperunt. Cum autem omnis exercitus navalis pariter et pedestris ipsis jam præsto esset, Syracusanos duplici muro conclusærant; quem, ab Epipolis et præruptis *earum* partibus initio ducto, ad mare perduxerunt. Commeatus autem ad *ipsorum* exercitum undique ex Italia comportabantur. Ex Siculis etiam multi ad Athenienses accesserunt socii, qui prius circumspiciebant, *belli eventum expectantes*. Ex Hetruria quoque *venierunt* tres naves, quæ singulæ quinquaginta remis agebantur. Denique cætera sic ipsis succedebant, ut spem ipsis ostenderent. Etenim Syracusani non amplius existimabant, se bello superiores evasuros, quod ne ex Peloponneso quidem ullum auxilium ad ipsos veniret. Quare cum inter se ipsos, tum etiam cum Nicia, de compositione facienda agere cœperunt. Hic enim, defuncto Lamacho, imperium solus jam habebat. Et nihil quidem transigebatur: sed (ut fieri solet ab hominibus, qui sunt consilii inopes, et qui obsidione arctius, quam antea, premuntur,) cum apud illum multa proponebantur, tum etiam in urbe longe plura *dicebantur*. Etenim et quædam mutua suspicio propter præsentia mala inter ipsos erat orta. Quamobrem ipsis etiam ducibus, quorum ductu hæc ipsis acciderant, quasi

propter illorum vel infelicitatem vel prodicionem clades accepissent, imperium abrogarunt; et alios, Heraclidem, et Euclen, et Telliam, in illorum locum surrogarunt.

104. Interea vero Gylippus Lacedæmonius, et naves Corinthiacæ Leucadem jam appulerant, eo animo, ut quam celerrime in Siciliam ad opem *Syracusanis* ferendam trajicerent. Cum autem atroces nuntii ipsis afferrentur, omnesque in idem mendacium congruentes, Syracusas jam omnino circumvallatas esse, Gylippus Siciliæ quidem *conservandæ* nullam spem amplius habebat: Italiam vero conservare cupiens, ipse et Pythen Corinthius cum duabus Laconicis navibus, totidemque Corinthiacis, quam velocissime transmissio Ionio, Tarentum pervenerunt. Corinthii verò, præter suas decem, duabus Leucadiis et tribus Ambraciotis instructis, in *Siciliam* postea navigare constituerant. Et Gylippus quidem Tarento primum in agrum Thurium pro legato profectus, ex civitatis jure, quo pater ipsius quondam a *Thuriis* donatus fuerat, cum ipsos sibi socios adjungere non potuisset, *illinc* solvens, Italix oram legebat, et in sinu Terinseo abreptus a vento (qui hac in parte oppositus Boreæ vehementer spirat) in altum deferitur; et rursus acerrima tempestate jactatus, Tarentum appellit. Naves autem, quotquot tempestate quassatæ fuerant, subduxit, et refecit. Nicias vero, cum eum in *Siciliam* venire audisset, navium, *quas ille secum ducebat*, paucitatem contempsit: quod et Thuriis fecerunt. Videbantur enim prædonum ritu instructi navigare, atque *propterea* nullam custodiam adhuc adhibebat.

105. Per eadem hujus ætatis tempora Lacedæmonii, cum ipsi, tum *ipsorum* socii, irruptionem *una cum ipsis* in agrum Argivum fecerunt, ejusque magnam partem vastarunt. Athenienses autem cum triginta navibus, quæ foedera, ipsis cum Lacedæmoniiis intercedentia, manifestissime ruperunt, Argivis auxilium tulerunt. Prius enim Pylo in agrum vicinum excurrentes, et in cæteram Peloponnesum potius, quam in Laconicam, exscendentes, cum Argivis et Mantineis latrocinia potius exercebant, quam *justum* bellum gerebant. Quamvis enim Argivi *ipsos* sæpe rogassent, ut armata manu vel appellerent solum ad La-

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 2.
U. C.
Varr.
340.
Junio.

c Renovata prius memoria patris in administranda republica, ut ad defectionem adduceret, quum nihil proficeret, abiit etc. Valla. HUDS.

d Italiam prætervehatur. IDEM.

e Qui fieri potest, ut navis, in hoc sinu a vento Boreæ opposito abrepta, in altum deferatur? Forsan, *ναρὰ βοῆας ἰσχυρὰς, reddi possit*, juxta Boream. IDEM.

Rel. conicam, et, minima *illius* parte secum vastata, discede-
 rent: noluerunt. Tunc vero Pythodoro et Læspodio et
 Palop. Demarato ducibus, exscensu ex navibus facto in Epidauri
 an. 18. Olymp. 91. 2. Limeræ et Prasie agrum, ac in alia quædam loca, eorum
 U. C. agrum vastarunt; et *hoc modo* effecerunt, ut Lacedæmonii
 Varr. 340. multo honestiorem sese adversus Athenienses tuendi occa-
 sionem jam haberent. Cum autem Athenienses ex agro
 Ante Jun. 26. Argivo *domum* cum classe revertissent, et Lacedæmonii *cum*
suis; Argivi, irruptione in agrum Phliasium facta, ejus
 partem vastarunt, et nonnullos interfecerunt, domumque
 redierunt.

LIBER SEPTIMUS.

GYLIPPUS autem ac Pythen, postquam naves refece-
runt, Tarento *solventes*, ad Locros Epizephyrios naviga-
runt. Jam autem certiores facti, Syracusas nondum undi-
que circumvallatas, sed adhuc licere cum exercitu venien-
tibus per Epipolas introire, consultare cœperunt, utrum a
dextro Siciliæ *latere* navigantes introitum *in urbem* pericli-
tarentur, an vero sinistrum *latus* sequentes, Himeram pri-
mum peterent, et cum illis ipsis *Himeræis*, tum etiam aliis
copiis assumtis, ex *illorum numero*, quos ad hanc *expedi-
tionem* inducere potuissent, *Syracusas* itinere terrestri pro-
ficiacerentur. Ipsis autem placuit Himeram proficiaci,
præsertim quod quatuor Atticæ naves nondum Rhegium
appulerant, quas Nicias, *quantvis classem hostilem contem-
neret*, tamen ad *ejus adventum observandum* miserat, cum,
eos apud Locros esse, intellexisset. Sed *Gylippus et Py-
then hunc istarum navium adventum, atque has excubias præ-
verterunt*, ac per fretum *in Siciliam* ocius trajecerunt. Et
cum Rhegium, ac *inde* Messanam appulissent, Himeram
iverunt. Cum autem illic essent, Himeræis persuadebant,
ut arma consociarent, et se sequerentur, et nautis suis arma,
quibus deerant, præberent. Naves enim Himeræ subdux-
erant. Præterea Selinuntios, missis *ad eos nuntiis*, ad
quendam locum *ipsis designatum*, sibi cum omnibus copiis
obviam venire jusserunt. Nonnullas etiam copias non
magnas se missuros ad ipsos promiserunt et Geloi et Sicu-
lorum nonnulli, qui longe alacrius, *quam ante*, ad illorum
societatem sequendam erant parati, tum quod Archonides
nuper decessisset, qui, cum in ea Siciliæ parte regnaret, nec
parum potens esset, Atheniensibus amicus erat: tum etiam,
quod Gylippus Lacedæmone alacriter venire videretur.
Gylippus autem, assumtis e suorum nautarum ac epibata-
rum numero, quos armaverat, ad septingentos, et Hime-
ræorum tam gravis quam levis armaturæ ex utrisque pro-
miscue ad mille, et equitibus centum, et Selinuntiorum
aliquot leviter armatis, et equitibus etiam Geloorum paucis,
et Siculorum mille universæ militibus, Syracusas perrexerit.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
340.
Post
Jun. 26.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
340.

2. Corinthii autem, a Leucade solventes, cum reliquis navibus, celeritate quanta maxima potuerunt, ad opem *Syracusanis* ferendam venerunt. Et Gongylus, unus Corinthiorum dux, qui postremus cum una navi profectus fuerat, primus quidem, sed tamen paulo ante Gylippum, Syracusas appulit. Nactus autem ipsos *Syracusanos*, qui de bello sedando et compositione facienda concionem erant habituri, *hoc ne facerent*, impedivit, ac eorum animos confirmavit; quod dixisset, alias etiam naves, et Gylippum, Cleandridæ filium, ducem a Lacedæmoniis missum, adventare. Quamobrem Syracusani animis confirmati sunt, et confestim Gylippo cum omnibus copiis obviam ituri prodierunt. Jam enim ipsum adventare audierant. ^a Ille vero, cum Jegas Siculorum munitionem obiter cepisset, et aciem ut ad prælium instruxisset, ad Epipolas contendit: et cum per Euryelum adscendisset, qua et *ipsi* Athenienses prius *adscenderant*, cum Syracusanis adversus Atheniensium munitionem perrexit. Forte autem id temporis *eo* venit, quo duplex murus septem octove stadiorum longitudine jam ab Atheniensibus ad magnum portum perfectus erat, excepta exigua quadam *ejus* parte, quæ mare versus spectabat: nam *Athenienses partem* istam adhuc ædificabant. ^b Ab altera vero, eaque majore ambitus *parte*, Trogilum versus, ad alterum mare, lapides jam comportati jacebant; et opus alibi quidem semiperfectum, alibi vero etiam perfectum erat relictum. Eo periculi Syracusæ venerant.

3. Athenienses vero, propter repentinum ac sibi infestum Gylippi et Syracusanorum adventum, primum quidem turbati sunt, aciem tamen instruxerunt. Ille vero, juxta *ipsos* agmen sistens, caduceatorem ad ipsos præmittit, qui diceret, si intra quinque dies ex Sicilia discedere vellent, sumtis suis rebus, se paratum esse ad fœdus cum ipsis faciendum. Illi vero *hæc* parvi faciebant, nulloque responso reddito, *caduceatorem* remiserunt. Postea vero utrique aciei aciei adversam ut ad prælium instruxerunt. Sed Gylippus animadvertens, Syracusanos perturbari, nec facile in suos ordines redigi, copias in locum patentiorem reduxit. Nicias vero Athenienses adversus *hostem* non duxit: sed prope suam munitionem *se cum suis copiis* continuit. Gylippus autem, cum animadvertisset ipsos contra se non ve-

^a Ille, quum in ipso itinere Jegas Siculorum murum expugnasset etc. *Valla. Huds.*

^b Ex altera autem munitionum parte, juxta Trogilum, alterumque mare, lapides maxime adjecti jacebant; et quædam haud dum perfecta, quædam absoluta relictæ. *Acacius.*

nientes, exercitum abduxit in verticem nomine Temeniten, ibique castris positis pernoctarunt. Postridie vero majorem *suarum* copiarum partem acie instructa ad Atheniensium muros duxit, ne alio ad opem *suis* ferendam irent. Quadam autem *copiarum* parte ad castellum Labdalum missa, *id* cepit, et quotquot in eo nactus est, omnes interfecit. Is enim locus a *cæteris* Atheniensibus conspici non poterat. Eodem die triremis etiam Atheniensium a Syracusanis capta est, dum ad *magnum* portum appelleret.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
340.

4. Postea vero Syracusani et socii murum extruere coeperunt, initio ab urbe facto, eum per Epipolas sursum versus ducentes ad illum *alterum* transversum ac simplicem *murum*, a *Syracusanis jam exstructum*, ut Athenienses, nisi impedire possent, circumvallare amplius non possent. Athenienses autem, muro ad mare absoluto, in loca superiora jam se receperant: sed Gylippus, (erat enim quædam illius mari ab Atheniensibus exstructi pars infirma,) noctu copiis assumtis ad illum contendit. Athenienses vero, (nam extra *vallum* stationem habebant) cum *hoc* sensissent, obviam ei iverunt. Ille vero, cum *hoc* animadvertisset, suos celeriter reduxit. Athenienses autem, hoc *muro* sublimius excitato, ipsi quidem hic excubias agebant, reliquos vero socios in reliquis illius munitionis partibus, ubi singuli excubias erant acturi, jam disposuerant. Niciæ vero videbatur muniendus esse locus, quem Plemmyrium vocant. (Est autem promontorium e regione urbis, quod, in magnum portum prominens, ejus fauces coarctat.) Hoc enim munito, commeatus *in castra* facilius importatum iri judicabat. Breviore enim intervallo prope *parvum* Syracusanorum portum se stationem habituros, ^cneque, quemadmodum tunc, *facere cogeantur*, ex intimo *magni* portus sinu, *atque longiore intervallo*, se ituros contra *hostes*, si quid *illi* classe molirentur. Quamobrem animum ad bellum maritimum jam magis appellebat, quod post adventum Gylippi minorem spem de rebus terrestribus sibi concipiendam esse videret. Copiis igitur et navibus *eo* traductis, tria propugnacula extruxit. In his autem pleraque instrumenta reposita erant; et magna navigia, navesque veloces illic in statione jam manebant. ^dQuamobrem etiam tunc primum maxima classiariorum militum jactura facta est; nam aquæ penuria laborabant, et procul a *munitionibus*

^c Non, quemadmodum tunc, longinqua portus parte sese recepturos, si quid hostes classe molirentur. *Valla*.

^d Verum tunc primum navales socii non parum affigi coeperunt. *Acacius*.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
340.

aquari cogeantur. Præterea quoties nautæ lignatum prodibant, ab equitatu Syracusanorum, qui terram obtinebat, *excepti plerique* interficiebantur. Nam tertia equitatus pars a Syracusanis in oppidulo, quod est in Olympio, collocata fuerat, propter illos, qui erant in Plemmyrio, ne ad agrum maleficiis infestandum *illinc* prodirent. Præterea Nicias reliquas etiam Corinthiorum naves adventare audiebat. Quare viginti naves misit, ut illarum adventum observarent; quibus mandatum fuerat, ut circa Locros, et Rhegium, et loca, per quæ accessus ad Siciliam patebat, stationem haberent.

5. Gylippus vero simul quidem murum, quem per Epipolas ducebat, exstruebat, utens lapidibus, quos Athenienses in usum suum aggresserant, simul etiam Syracusanos et socios in aciem extra munitionem producebat. Et Athenienses aciem illis oppositam instruebant. Postquam autem Gylippo tempus opportunum adesse visum est, hostes prior aggressus est. Et cum ad manus venissent, pugnant in eo spatio, quod inter *utrorumque* munitiones erat, ubi nullus erat usus equitatus Syracusanorum atque sociorum. Cum autem Syracusani et socii victi fuissent, suorumque cadavera fide publica interposita sustulissent, et Athenienses tropæum erexissent; Gylippus, convocatis copiis, non illarum, sed suam culpam fuisse dixit. Se enim equitatus ac velitum usum *ipsis* eripuisse, 'quod inter *utrorumque* munitiones in loco nimis angusto aciem instruxisset. Nunc autem se rursus educturum. Quare jubebat illos ita secum cogitare, se quidem apparatu inferiores non futuros; animis vero sic esse statuendum, minime ferendum fore, nisi ipsi, qui Peloponnesii et Dorienses essent, Iones et insularum incolas et convenas homines, superatos, ex *sua* regione ejicere vellent.

6. Postea vero, cum tempus opportunum venisset, eos rursus eduxit. Nicias vero et Athenienses, existimantes ipsi quoque, quamvis initium prælii facere nollent, sibi tamen necessarium esse, non pati murum prope ædificari: (Jam enim murus, qui ab illis *Syracusanis* ædificabatur, propemodum vel ultra extremitatem muri ab Atheniensibus exstructi processerat. Qui si processisset, jam duplex commodum ipsis *Syracusanis* attulisset, ut et pugnantibus assidue vincerent, et, *si mallent*, prælio supersederent.) In aciem igitur contra Syracusanos prodierunt. Gylippus

* Instructa intra murorum intercapedinem acie. *Valla*. Acie nimium intra munitiones directa. *Acacius*.

vero, gravis armaturæ militibus extra munitiones longius, quam ante, productis, manus cum ipsis conseruit. Equitatum vero et velites a latere Atheniensium in loco spatioso collocaverat, ubi utrarumque munitionum opera desinebant. Hic autem equitatus in ipso prælio impressione facta in sinistrum Atheniensium cornu, quod ipsi erat oppositum, *id* in fugam vertit. Et propterea reliquus etiam *illorum* exercitus, a Syracusanis victus, in *suas* munitiones præceps est compulsus. Nocte autem insequenti murum prope munitionem Atheniensium ocus ædificarunt, ac ultra *eam* perduxerunt, ita ut neque ipsi ab illis amplius impediri possent, *ne murum absolverent*, et vel omnem in posterum sui circumvallandi facultatem, quamvis vincerent, illis eriperent.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
346.

7. Postea vero Corinthiorum et Ambraciotarum et Leucadiorum naves, quæ reliquæ erant, numero duodecim, clam Atheniensium custodia navigarunt, *et ad urbem appulerunt*. Illis autem præerat Erasimides Corinthius. Et in reliqua *muri parte* ædificanda, atque usque ad *alterum* transversum murum Syracusanos adjuverunt. Gylippus autem cæteram Siciliam obivit, ut navales pedestresque copias colligeret, simul etiam ut civitates ad societatem secum ineundam sollicitaret, si qua aut propensa non erat, aut a bello prorsus adhuc abstinebat. Alii quoque Syracusanorum et Corinthiorum legati Lacedæmonem et Corinthum missi fuerunt, ut novus exercitus trajiceretur, quocumque modo, sive navibus onerariis, sive quacunque alia ratione *res commode* succedere posse videretur, quod et Athenienses *alias etiam copias* arcesserent. Et Syracusani classem instruebant, et *hujus quoque rei* periculum faciebant, quod hanc quoque rem aggredi statuissem, et in cæteras res totis viribus incumberebant.

Julio
excurte,
vel
ineunte
Aug.

8. Nicias vero, cum hoc intellexisset, et hostium quidem potentiam, suam vero *rerum omnium* penuriam in dies crescere videret, nuntios et ipse Athenas misit, sæpe quidem et alias, de singulis *rebus*, quæ gerebantur: sed tunc vel maxime, quod res suas in maximum discrimen adductas esse, et nisi primo quoque tempore *Athenienses* aut se revocarent, aut alios non paucos mitterent, nullam salutis spem superesse duceret. Veritus autem, ne *nuntii*, qui mittebantur, vel propter facundiæ vel propter consilii inopiam, vel etiam aliquid ad populi voluntatem dicentes, vera non renunciarent, epistolam scripsit: existimans fore, ut hoc modo potissimum suam sententiam ab ipso nuncio minime suppressam Athenienses cognoscerent, et de rebus veris

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
340.

deliberarent. Atque illi quidem, quos misit, cum literis, quas ferebant, et cum mandatis, quæ acceperant, quæ ipsos exponere oportebat, abierunt. Nicias vero, res castrenses jam custodiens, voluntariorum periculorum curam gerebat, *eaque tantum, quæ non ultro provocaverat, discrimina subibat.*

9. Eadem autem æstate jam extrema, Eætion etiam, Atheniensium dux, cum Perdicca multisque Thracibus Amphipoli bellum inferens, urbem quidem non expugnavit: sed, triremibus in Strymonem circumductis, ab ipso fluvio *urbem* obsidebat, ex Imeræo, *ubi belli sedem posuerat*, proficiscens. Atque hæc æstas excessit.

10. Hyeme autem ineunte, qui a Nicia missi fuerant, Athenas pervenerunt, et omnia mandata, quæ ab illo acceperant, exposuerunt, et si quis aliquid percontabatur, respondebant: epistolamque reddiderunt. Civitatis autem scriba in medium progressus *eam* Atheniensibus recitavit, *cujus hæc erant verba:*

11. "Res quidem ante gestas, Athenienses, ex multis aliis *meis* epistolis, cognovistis. Jam vero tempus postulat longe magis, *quam ante*, ut, in quo statu sint res nostræ, cognoscatis, et *pro eo, ac opus est*, deliberetis. Cum enim Syracusanos, adversus quos missi fuimus, majore præliorum parte superassemus, et munitiones extruxissemus, in quibus nunc sumus, venit Gylippus Lacedæmonius cum exercitu, quem ex Peloponneso duxit, et ex quibusdam Siciliæ civitatibus. Et primo quidem prælio a nobis superatus est: postridie vero, ab equitum velitumque multitudine per vim coacti, in munitiones nos recepimus. Nunc igitur nos propter adversariorum multitudinem, ommissa *urbis* circumvallatione, quiescimus. Nec enim omnibus *nostris* copiis uti possumus, quod munitionum custodia magnam gravis armaturæ partem absumat. Hostes vero murum simplicem juxta nostrum excitaverunt; ita, ut eos amplius circumvallare nequeamus, nisi quis hanc munitionem nostris vicinam cum magnis copiis *adortus* expugnet. Contigit etiam, ut nos, qui alios obsidere videbamur, ipsi potius, saltem quod ad terram attinet, hoc patiamur. Nec enim propter *hostium* equitatum procul per regionem progredimur."

12. "Præterea legatos in Peloponnesum miserunt ad alias copias accessendas. Et Gylippus ad urbes Siciliæ proficiscitur, ut earum alias quidem ad belli societatem pelliciat, quotquot nunc quiescunt, ex aliis vero præterea, pedestres navalesque copias, si possit, adducat. Nam, ut

ego audio, peditatu a terra, pariter et classe a mari nostras munitiones tentare statuerunt. Neque cuiquam vestrum hoc arduum esse videatur, quod etiam a mari nos aggredi statuerint. Nam nostra classis (quod et illi cognitum habent) initio quidem et navium siccitate, et hominum, qui in illis erant, incolumitate florebat. Jam vero et naves, quod tamdiu jam sub dio et in mari manserint, sunt putrefactæ, et viri, qui eas explebant, sunt absumti. Naves enim nobis subducere non licet, ut recreemus, quod hostium naves, quæ nostris sunt numero pares, atque adeo plures, perpetuo suspicionem nobis afferant, quod jamjam nos sint invasuræ. Non dubium autem, illos hujus rei periculum factoros esse. Et hostis invadendi facultas penes illos est, et suas naves commodius exsiccare possunt. Nec enim stationes adversus alios habent."

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
340.

13. "Nobis vero, quamvis magno navium numero abundarem, vix tamen hoc facere liceret, ne dum, ut nunc, excubias cum tota classe agere coactis. Nam si vel modicam custodiæ partem detrahamus, nullos comæatus habebimus, quos nunc quoque juxta illorum urbem prætervecti ægre in castra importamus. Homines vero nautici hac de causa et ante cum nostra jactura perierunt, et nunc etiam pereunt; quod nautæ quidem, quia procul a castris lignari, prædari, et aquari coguntur, ab hostium equitatu excepti cædantur; servitia vero, quia castra castris opposita habemus, transfugiant. Peregrinorum quoque illi quidem, qui coacti naves conscenderunt, in urbes continuo dilabuntur. Illi vero, qui mercedis magnitudine primum allecti venerant, et qui se quæstum potius facturos, quam pugnatos, arbitrabantur, ubi præter opinionem viderunt et hostium classem, et cæteras res jam nobis oppositas, partim quidem occasionem nacti ad hostes transfugiunt, partim vero, prout singulis facultas offertur, abeunt; (Sicilia autem est ampla;) quidam etiam hic Hyccarica mancipia mercati, trierarchis persuaserunt, ut illa pro se in naves imponerent, atque hoc modo exactam rei nauticæ disciplinam sustulerunt."

14. "Vobis autem, qui hoc probe nostis, scribo, non diuturnum esse classariæ multitudinis vigorem, paucosque nautas reperiri, qui et navem agere et remigium moderari norint. Sed horum omnium incommodorum hoc est maximum, tum quod ego Imperator hæc mala prohibere non

^f Non intelligentibus autem scribo etc. Valla. Sed in omnibus Gr. Exemplaribus, quæ vidimus, legitur *incuratissimos* absque negatione. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. S.
U. C.
Varr.
340.

possim, (nam vestra ingenia, *Athenienses*, non facile reguntur,) tum etiam quod non habeamus, unde navium supplementum parare possimus, (id, quod hosti multis ex locis *facere* licet;) sed necesse sit, supplementum *illinc* parari, unde, quando *huc* venimus, et ea, quæ *nunc* supersunt, et ea, quæ *jam* absumta sunt, accepimus. Civitates enim, quæ nunc *nobis* sunt sociæ, Naxus et Catana, *copias nobis suppeditare* nequeunt. Quod si hoc unum præterea hostibus accesserit, ut Italiæ oppida, quæ nos alunt, cognito rerum statu, in quo sumus, vobisque nullum auxilium *ad nos* mittentibus, se illis adjungant; profecto, nobis sine proelio expugnatis, bellum ab ipsis conficietur. His autem ego jucundiora quidem *vobis* scribere potuissem, sed tamen non utiliora; ² quia necesse est, vos manifeste cognoscere rerum istarum statum, ut de his consultetis. Simul etiam (quia vestra ingenia probe nota habeam, quod jucundissima quidem audire vultis, postea vero conquerimini, si quid ex his, *quæ audieritis*, vobis non contigerit, perinde *ac optabatis*,) tutius esse duxi, declarare, quod verum est."

15. "Jam vero hoc quidem persuasum habeatis, et milites et duces se ita gessisse *adversus eos*, adversus quos primum venimus, ut a vobis reprehendi nequeant. Verum, quia *nunc* et universa Sicilia *contra nos* conspirat, et alius exercitus ex Peloponneso ab ipsis exspectatur, decernatis jam, aut eos, qui hic sunt, revocandos esse, quod ne *adversus* quidem præsentibus *hostes* satis virium habeant, aut alium et pedestrem et navalem exercitum, *hoc* non minorem, *huc* præterea mittendum, pecuniam etiam non paucam; mihi vero succēssorem aliquem, quia ex renibus laborans *in imperio* permanere nequeo. Dignus autem sum, qui veniam a vobis impetrem. Etenim cum recte valerem, obeundis imperatoris muneribus sæpe de vobis bene sum meritus. Quicquid autem facturi estis, id ineunte statim yere, nec ulla procrastinatione utentes faciat; quia hostes brevi res quidem Siculas comparabunt, quæ vero ex Peloponneso, tardius quidem; sed tamen, nisi animum *ad eas* advertatis, partim quidem, ut et ante, vos latebunt, partim vero vos prævertent."

16. Hæc igitur sunt, quæ Niciæ epistola declaravit. Athenienses vero, his auditis, ipsi quidem imperium non perorarunt: sed, donec alii collegæ delecti *ad eum* pervenirent, duos eorum, Menandrum et Euthydemum, qui

² Si modo docet vos, rebus nostris aperte cognitis, deliberare. *Valla-Wass.*

illic cum ipso erant, delectos ipsi adjunxerunt, ^b ne solus infirma valetudine vexaretur. Alium etiam exercitum censuere mittendum, et nauticarum et pedestrium copiarum, tam ex Atheniensium legionariis militibus, quam ex sociis. Et Demosthenem Alcisthenis, Eurymedontem Theucelis *filium*, collegas delectos ipsi miserunt. Atque Eurymedontem quidem statim circa solstitium hybernum in Siciliam miserunt cum decem navibus, et cum viginti argenti talentis, quæ secum ferebat; simul etiam ut illis, qui illic erant, auxilium venturum, ipsosque civitati curæ futuros nuntiaret.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
340.
Fine
Decem-
cria.

17. Demosthenes vero ad adornandam profectionem remansit, ut primo statim vere discederet; et ad indicendum sociis delectum, et ad comparandas illinc pecunias, naves, et gravis armaturæ milites. Præterea Athenienses mittunt circa Peloponnesum viginti naves, ut observarent, ne quis e Corintho et ex Peloponneso trajiceret in Siciliam. Nam Corinthii, postquam legati ad ipsos venerunt, et res in Sicilia meliore conditione esse nunciaverunt, existimantes, et priorem classem non intempestive a se missam fuisse, multo magis animo confirmati sunt, et cum ipsi ad gravis armaturæ milites in onerariis navibus in Siciliam mittendos sese accingebant, tum etiam Lacedæmonii ad *copias* eodem modo ex cætera Peloponneso mittendas *sese præparabant*. Et Corinthii viginti quinque naves instruxerunt, ut pugnam navalem experirentur adversus speculatorias illas, quæ stabant ad Naupactum; utque Athenienses, qui Naupacti erant, onerariarum ipsorum navium profectionem minus impedirent, utpote suarum navium præsidio adversus illorum triremes, quæ se opponebant, seipsos tuentes.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
341.
Inter
Jan. 1.
et
Mar. 18.

18. Lacedæmonii vero (prout etiam ante secum ipsi constituerant) expeditionem in Atticam apparabant, instigantibus Syracusanis atque Corinthiis, postquam audierunt, auxilium ab Atheniensibus in Siciliam mitti, ut irruptione facta impediretur. Quinetiam Alcibiades instans, illos docebat, Deceleam muniendam esse, nec bellum remittendum. Præcipue vero quoddam *animi* robur Lacedæmoniiis accessit, quod existimarent, Athenienses, qui duplex bellum gerebant, contra se et Sicilienses, a se facilius debellatum iri: præterea quod ipsos priores foedera fregisse

^b Ne solus relictus ob corporis infirmitatem succumberet. *Acuelus*.

ⁱ Male vertit *Interpres*. Debuisset enim ita reddere: *adversus illas, quæ in statione erant apud Naupactum etc.* Vide *Annot.* *Huds.*

Bell. ducerent. Nam in superiore bello a se potius peccatum
 Pelop. fuisse, quod Thebani fœderum tempore Platæam invasis-
 an. 18. sent. Et, cum in prioribus pactionibus cautum fuisset, ne
 Olymp. arma inferrentur *illis, qui injuriam alteris fecissent*, si judi-
 91. 3. cium subire vellent, ipsi ad iudicium ab Atheniensibus pro-
 U. C. vocati, venire noluisse. Et propterea se merito adversa
 Varr. fortuna usos existimabant; et cum illam cladem, quam ad
 341. Pylum acceperant, tum etiam *aliam*, si qua alia ipsis con-
 tingerat, ^kanimo volutantes religioni vertebant. At, post-
 quam Athenienses cum triginta navibus *ex Attica* profecti,
 agri Epidaurii partem, et Prasiarum, et alia loca vastarunt,
 simul etiam et Pylo prodeuntes latrocinia exercebant, ^let,
 quoties orta esset controversia de aliqua conditionum, quæ
 in fœderibus erant dubiæ, ad iudicium a Lacedæmoniis
 provocati, *rem controversam iudicio* permittere volebant:
 tunc vero Lacedæmonii, existimantes, suum illud pecca-
 tum, quod prius commiserant, idem in Athenienses *jam* re-
 cidisse, ad bellum animis erant propensis. Atque nuntiis
 ad socios hac hyeme circummissis ferrum *ipsis* imperarunt,
 et cætera instrumenta ad murorum extructionem præpara-
 rant. Simul autem et ipsi parabant, et cæteros Peloponnesios *ad idem faciendum* adigebant, ut illis, qui erant
 in Sicilia, auxilium in onerariis navibus mitterent. Atque
 hæc hyems exiit, et hujus belli, quod Thucydides con-
 scripsit, duodevigesimus annus excessit.

Bell. 19. Veris autem insequentis initio statim, Lacedæmonii
 Pelop. sociique irruptionem in Atticam maturrime fecerunt. Illos
 an. 19. vero ducebat Agis, Archidami *filius*, Lacedæmoniorum
 Olymp. rex. Ac primum quidem agri planitiem circumjacentem
 91. 3. vastarunt, deinde vero Deceleam munire cœperunt, id
 U. C. opus inter civitates partiti. Abest autem Decelea ab
 Varr. Athenis circiter centum ac viginti stadiis; tantundem
 344. etiam, nec multo plus, a Bœotia. Hæc autem munitio,
 A. Athenas usque conspicua, in planitie, et illius regionis op-
 Mar. 18. portunitissimis ad maleficia exercenda locis exstruebatur.
 Atque Peloponnesii quidem, ac socii, qui in Attica erant,
 hanc munitiorem exstruebant. Qui vero in Peloponneso
 erant, gravis armaturæ milites, onerariis navibus *vectos*,
 in Siciliam sub id tempus miserunt. Atque Lacedæmonii
 quidem præstantissimos quosque servorum ac libertorum
 in civitatem nuper adscriptorum, ex utrisque promiscue

^k *Ἐν Σπάρτῃ* in memoriam revocabant vertit Valla. Verum accipi potest
 pro *ἰνὸν Σπάρτης* qua phrasi paulo infra utitur Thucydides. Vide *Indicem*
 in voce *ἰνὸν Σπάρτης*. HUDS.

^l Et quoties ex fœdere a Lacedæmoniis repetebantur res creptæ etc.
Acacius. WASS.

sexcentos gravis armaturæ milites, delegerunt; et Eccritum, ducem Spartanum, *illuc miserunt*: Boeoti vero, trecentos gravis armaturæ milites, quibus præerant Xenon et Nicon, Thebani, et Hegesander Thespiensis. Isti igitur inter primos a Tænaro Laconicæ profecti, in altum vela fecerunt. Post horum autem discessum, Corinthii non multo post miserunt quingentos gravis armaturæ milites, partim quidem ex ipsa Corintho, partim vero ex Arcadibus mercede conductos, et Alexarchum Corinthium, quem ipsis ducem præfecerunt. Sicyonii quoque cum Corinthiis ducentos gravis armaturæ milites miserunt, quibus præerat Sargeus Sicyonius. Illæ autem quinque et viginti Corinthiorum naves, quæ per hyemem instructæ fuerant, e regione viginti Atticarum navium, quæ ad Nautopactum stabant, in statione manserunt, donec isti gravis armaturæ milites, qui navibus onerariis ex Peloponneso vehebantur, transissent: cujus etiam rei causa *triremes istæ* prius fuerant instructæ, ne Athenienses ad onerarias naves potius, quam ad triremes, animum adverterent.

Ball.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
344.

20. Interea vero, dum Decelea muniretur, veris initio, statim, et ipsi Athenienses circa Peloponnesum triginta naves, duces Charicle, Apollodori filio, miserunt. Cui mandatum fuerat, ut et Argos profectus, ex jure societatis Argivos ad naves militibus armatis explendas hortaretur. Item Demosthenem (quemadmodum statuerant,) in Siciliam miserunt, cum sexaginta navibus Atheniensium, et quinque Chiorum, quæ mille et ducentos legionarios Atheniensium milites armatos ferebant, et ex insularum incolis quam potuerant undique plurimos contrahere: et ex aliis suæ ditionis sociis, sicunde aliquid ad rem militarem idoneum comparare potuerant. Ipsi autem præceptum fuerat, ut primum copiis cum Chariclis exercitu conjunctis, simul oram Laconicam circumvectus infestaret. Et Demosthenes quidem, in Æginam profectus, *ibi* suarum copiarum reliquias, si quæ erant, et Chariclem, donec Argivos assumisset, opperiebatur.

21. In Sicilia vero, per eadem hujus veris tempora, et Gylippus Syracusas rediit, adducens ex civitatibus, quibus persuaserat, *ut auxilium Syracusanis mitterent*, exercitum quam potuerat undique maximum. Convocatis autem Syracusanis, dixit, quam plurimas possent naves armandas esse, pugnaeque navalis periculum esse faciendum. Se enim sperare, si hoc tentarent, in hoc bello facinus aliquod isto periculo dignum edituros. Quinetiam Hermocrates potissimum, una cum Gylippo Syracusanos hortabatur, ne

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
341.

res navales adversus Athenienses aggredi dubitarent: dicens, ne illos quidem hanc rerum nauticarum peritiam hæreditariam aut perpetuam habere, sed mediterraneos esse magis, quam Syracusanos, et a Medis coactos rebus nauticis operam dare cœpisse: illos autem, qui audax aliquod facinus auderent adversus homines audaces, quales eassent et Athenienses, ipsis asperrimos visum iri *dicebat*. Qua enim ratione illi alios terrerent, interdum non propter majorem potentiam, sed propter audaciam, quam in illis invadendis præstarent; eadem etiam ratione ipsis quoque idem, quod adversariis, eventurum. Dicebat etiam, se illud probe scire, Syracusanos, si Atheniensium classi ex improviso obviam ire auderent, propter hujusmodi *repentinum audaciæ facinus*, illis consternatis, plus profecturos, quam Athenienses, propter scientiam, Syracusanorum imperitiæ obfuturos. Hortabatur igitur, ut rei nauticæ periculum facerent, nec *eam tentare* reformidarent. His autem et Gylippi, et Hermocratis, et si cujus alterius, adhortationibus inducti Syracusani, animum ad navale prælium appulerunt, et naves instruere cœperunt.

22. Gylippus vero, postquam classis instructa fuit, omnes pedestres copias sub noctem eduxit, et ipse quidem a terra munitiones in Plemmyrio *extractas* aggressurus erat. Syracusanorum vero triremes uno eodemque tempore ex composito, adversus *hostem* ex magno portu quinque et triginta navigabant. Ex minore vero (ubi etiam erant ipsorum navalia) quinque et quadraginta. Circumvehebantur autem, eo consilio, ut se conjungerent cum illis *navibus*, quæ intus *et in ipso magno portu* erant, et simul Plemmyrium invaderent, ut Athenienses utrinque turbarentur. Sed Athenienses, cum sexaginta naves adversus *hostilem classem* celeriter instruxissent, quinque et viginti navale prælium commiserunt cum illis quinque et triginta Syracusanorum *navibus*, quæ erant in magno portu; cum reliquis vero obviam iverunt illis, quæ ex navalibus circumvehebantur. Statim autem ante magni portus ostium configere cœperunt, et diu alteri alteris restiterunt, quod hi quidem *in portum* per vim ingredi conarentur, illi vero impedire.

23. Interea vero, cum Athenienses, qui erant in Plemmyrio, ad mare descendissent, et animos ad pugnam navalem intentos haberent, Gylippus prima luce *illorum* munitiones repente invasit. Ac primum *quidem e tribus* maximam cepit, deinde vero et *reliquas* duas minores. Custodes enim *illarum*, cum maximam *munitionem* facile

captam animadvertissent, sustinere non sunt ausi. Atque ex prima quidem *munitione*, quæ capta fuit, homines, quotquot et in navigia et in quandam onerariam navem confugerant, ægre in *sua* castra se receperunt. Cum enim Syracusani cum suis navibus, quas in magno portu habebant, navali proelio superiores essent, una *illorum* velox triremis ipsos insequabatur. Dum autem hæc duæ munitiones caperentur, interea et Syracusani jam *proelio navali* vincebantur, et *magni* qui ex his *munitionibus* fugiebant, facilius prætervecti sunt. Nam Syracusanorum naves, quæ ante *portus* ostium pugnabant, cum Atheniensium naves per vim loco pepulissent, nullo ordine in *portum* navigabant; et, quod propter confusionem inter se colliderentur, victoriam Atheniensibus præbuerunt. Nam *Athenienses* et has in fugam verterunt, et illas, a quibus initio in ipso portu superati fuerant. Atque undecim quidem Syracusanorum naves depresserunt, et majorem hominum partem interfecerunt, exceptis illis, qui erant in tribus navibus, quos vivos ceperunt. Ipsorum vero *Atheniensium* tres naves profligatæ fuerunt. Cum autem Syracusanorum naufragia subduxissent, et tropæum erexissent in parva insula ante Plemmyrium sita, in sua castra redierunt.

Beil.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
344.

24. Atque Syracusani in proelio quidem navali rem ita gesserunt: at munitiones in Plemmyrio sitas habebant *in sua potestate*, et tria ipsarum tropæa statuerunt. Et e duabus quidem munitionibus posterius captis alteram diruerunt, duas vero refecerunt, et imposito præsidio tuebantur. In hac autem istarum munitionum expugnatione multi perierunt, vivique *multi* capti fuerunt. Præterea et universa pecunia, quæ ingens erat, capta fuit. Quod enim Athenienses his munitionibus ut ærario uterentur, multa quidem negotiatorum pecunia, et frumentum inerat, multa etiam trierarcharum, siquidem et quadraginta triremium vela, et cætera *navium* instrumenta illic relictæ fuerant, et tres triremes subductæ. Hæc autem Plemmyrii expugnatio Atheniensium copias maxime ac in primis afflixit. Nec enim commeatus *in castra* tuto amplius importari poterant (nam Syracusani, qui cum suis navibus illic stationem adversus *ipsos* habebant, *eos illuc* importari prohibebant), jamque importabantur *tantum* proelio commisso. Atque cæteris etiam in rebus hæc Plemmyrii expugnatio terrorem, animique demissionem exercitui attulit.

25. Postea vero Syracusani naves duodecim cum Agatharcho Syracusano, ipsarum præfecto, miserunt. Atque

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. f.
U. C.
Varr.
344.

harum una quidem in Peloponnesum ivit, legatos vehens, qui rerum suarum statum, et spem, quam *de propulsandis hostibus* concepissent, *Peloponnesiis* declararent; et *ipsos* ad bellum illic multo acrius, *quam ante*, administrandum incitarent. Cæteræ vero undecim naves Italiam versus navigarunt, quod audissent, naves pecunia onustas ad Athenienses cursum tenere. Has autem naves nactæ, plerasque corruerunt; et materiam ad ædificandas naves idoneam, quæ Atheniensibus erat præparata, in Cauloniatide concremarunt. Postea vero ad Locros iverunt. Et cum *illic* in statione essent, una oneraria navis ex Peloponneso, Thespiensium gravis armaturæ milites vehens, *illuc* appulit. Syracusani autem, his in suas naves receptis, domum redire cœperunt. Sed Athenienses, qui cum viginti navibus ad Megara stationem habebant, cum *ipsos* observassent, unam quidem *illorum* navem cum *ipsis* viris interceperunt, cæteras vero *capere* non potuerunt; sed Syracusas elapsæ sunt. Quinetiam in ipso portu leve certamen commissum est pro vallis, quos Syracusani ante vetera navalia in mari defixerant, ut *ipsorum* naves intra *hos* stationem haberent; utque Athenienses, si contra *Syracusanos* navigarent, *ipsis* nocere non possent, cum *in ipsos* impressionem facerent. Athenienses enim, cum ad *hos vallos* admovissent ingentem navem, quæ decem millia *sarcinarum* ferre poterat, et ligneas turres habebat, et pluteis munita erat, vallos ex naviculis religatos circumagebant, fractosque convellebant, et urinantes *educebant*, quos serra secabant. Syracusani vero ex navalibus illos missilibus petebant, illi vero vicissim ex oneraria navi tela *in ipsos* jaciebant. Ad extremum autem Athenienses magnam vallorum partem evulserunt. Sed omnium vallorum, illi, qui *sub aquis* latebant, maximum negotium facessebant. Nam *Syracusani* nonnullos vallos supra aquam non eminentes defixerant. Quare periculosum erat *illuc* accedere, ne quis, re non prævisa, navem *in vallum* ut in scopulum impingeret. Sed *hos* quoque *vallos*, urinatores mercede *solicitati*, aquam subeuntes, serra secabant. Syracusani tamen *alios* vallos rursus defixerunt. Multas etiam alias *nocendi* rationes alteri adversus alteros excogitabant, (ut inter vicinos exercitus et castra opposita habentes fieri credibile est,) et levia prœlia committebant, et nihil intentatum relinquebant. Præterea Syracusani legatos ex Corinthiis, et Ambraciotis, et Lacedæmoniis *delectos*, in *diversas Sicilia* civitates miserunt, ut et de Plemmyrio capto, et de navali pugna, in qua non tam hostium viribus, quam

sua confusione, superati essent, nuntios afferrent. Simul etiam, ut cæterarum rerum statum declararent, et se spem habere *significarent*, utque rogarent, ut conjunctis viribus, classe pariter ac peditatu, opem *sibi* adversus ipsos *Athenienses* ferrent, quod et Athenienses cum aliis copiis expectarentur; quod si ipsi præsentem illorum exercitum mature, prius *quam aliæ copię venirent*, profligarent, debellatum iri. Atque illi quidem, qui erant in Sicilia, hæc agebant.

Ball.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 1.
U. C.
Varr.
344.

26. Demosthenes vero, postquam exercitum collegit, cum quo in Siciliam ad opem suis ferendam erat trajecturus, ex Ægina solvens, in Peloponnesum navigavit, et cum Charicle et triginta Atheniensium navibus se conjunxit. Nonnullis etiam Argivorum militibus in naves assumtis, agrum Laconicum petierunt. Ac primum quidem Epidauri Limeræ agrum in quadam parte vastarunt, deinde vero appulsi ad agri Laconici oram, quæ est e regione Cytherorum, ubi est Apollinis templum, nonnulla illius agri loca vastarunt, et quendam locum Isthmo similem muniverunt, ut et Lacedæmoniorum servitia illuc transfugerent, et inde latrones, ut ex Pylo, prædatum irent. Atque Demosthenes quidem, postquam eum locum muro complexus munivit, in Corcyram trajecit, ut, assumtis illius regionis sociis, in Siciliam quam celerrime navigaret. Charicles vero *illic* permansit, donec *Demosthenes* illum locum munivisset; et præsidio illic relicto, postea et ipse cum triginta navibus se domum recepit, et Argivi simul *abierunt*.

27. Hac eadem æstate, ex Thracibus etiam machærophoris, qui sunt ex Diaco genere, mille, ac trecenti peltati Athenas venerunt, quos in Siciliam cum Demosthene navigare oportuerat. Athenienses vero, quod serius *et post Demosthenis discessum* venissent, ipsos in Thraciam, unde venerant, remittere statuerunt. Nam eos retinere illius belli causa, quod ex Deceleâ gerebatur, sumtuosum videbatur. Eorum enim singuli quotidie singulas drachmas accipiebant. Deceleâ enim, postquam primum quidem hac æstate ab universis *Lacedæmoniorum* copiis munita est, deinde vero insessa est præsidiis a civitatibus missis, quæ certo temporum spatio alia aliis per vices succedentia agrum *Atticum* invadebant *ac infestabant*, Athenienses magnis detrimentis affecit, et in primis res *illorum* affixit. et pecuniarum direptione et hominum interitu. Nam ante quidem irruptiones, quæ fiebant, quod non diuturnæ essent, non impediabant *Athenienses*, ne reliqua

Bel.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
344.

anni parte fructus ex agro suo perciperent: tunc vero, quod continenter obsiderent, et interdum quidem cum magnis copiis *cum* invaderent, "interdum vero cogente necessitate par praesidium regionem incursionibus infestaret, et praedas ageret, et Agis, Lacedaemoniorum rex, adesset, (qui non negligenter bellum administrabat,) Athenienses magnis detrimentis afficiebantur. Nam et universo agro privati erant, et servitiorum amplius quam viginti millia ad hostes transierant, horumque magna pars manuaris artes exercebat: oves etiam omnes amissae erant, et boves: et equi, quod ab equitibus, tum ad Deceleam excursions facientibus, tum *omnem circumcirca* regionem tutantibus, quotidie agitantur, partim quidem claudi fiebant, quod in aspero solo gravibusque laboribus assidue vexarentur, partim vero sauciabantur.

28. Et commeatus, qui ex Euboea comportabantur, cum prius ex Oropo itinere terrestri per Deceleam citius comportarentur, circum Sunium, itinere maritimo magnis sumptibus *in urbem* importabantur. Et *ceteris etiam* omnibus rebus advectitiis aequae *ac ipsis commeatibus* civitas indigebat, "et quae prius urbs erat, tunc in castellum commutata erat. Athenienses enim, quod interdum quidem excubias ad murorum pinnas per vices agerent, noctu vero et universi, praeter equites, "partim quidem in statione, ubi arma in promptu habebant, partim vero supra muros, aestate pariter et hyeme *excubias* agerent, aerumnis conficiebantur. Sed *illud* potissimum ipsos premebat, quod duo bella simul sustinerent. Atque eo pervicaciae progressi sunt, quam nullus credidisset, si prius *eam* audisset, quam ad eam illi devenissent. Nam, ipsos a Peloponnesiis munitione circumsessos, tamen ne sic quidem ex Sicilia decedere *voluisse*, sed illic eodem modo vicissim obsidere Syracusas, urbem, ipsam per se Athenis non inferiorem; adeoque Graecorum opinionem sefellisse, quam hujus belli initio de ipsorum potentia et audacia conceperant, (nam alii quidem, annum, alii vero, biennium, alii etiam, triennium; nullus vero, diutius eos bellum toleraturos, putabat, si Peloponnesii irruptionem in *ipsorum* agrum fecissent;) ut, anno decimo septimo post primam irruptionem, in Siciliam proficiscerentur, hoc bello jam prorsus attriti, et alterum bellum praeterea susciperent, non levius priore, quod

" Interdum vero solitum praesidium, etiam necessitate cogente, regionem excursionibus praedandum peragraret etc. *Acacius. Huds.*

" *Ad verbum.* Et pro eo, ut civitas esset, castellum facta erat. *Steph.*

• Qui partim quidem sub armis, partim vero supra muros etc. *Alii. Huds.*

a Peloponnesiis illatum jam sustinebant. Propter quæ, et multa detrimenta, quæ a Decelea tunc accipiebant, simul etiam propter alios magnos sumtus, quos pro variis occasionibus, quæ occurrebant, facere cogebantur, ad maximam pecuniæ inopiam redacti sunt. Et per id tempus tributis loco vicesimam meroium, quæ mari vehebantur, populis imperio suo subjectis imperarunt, sperantes, se maiorem pecuniæ vim hac ratione confecturos. Nam impensæ quidem, non quales ante, sed longe majores fiebant, quo etiam majus bellum exsistebat: proventus vero amittebantur.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
343.

29. Thraces igitur, qui ad Demosthenem non satis mature venerant, propter præsentem inopiam pecuniæ, cum sumtus facere nollent, statim dimiserunt; eosque deducendi negotium Diitrephi dederunt, eique præceperunt, ut in ipsa prætervectione (nam per Euripum transibant) hostibus etiam, si qua ratione possent, illorum opera usus noceret. Hic autem ipsos ad Tanagram eduxit, et prædæ nonnihil raptim egit, et sub vesperum ex Chalcide Eubceæ trajecit Euripum. Ipsæque in Bœotiam expositos adversus Mycaleum duxit. Et illam quidem noctem ad Mercurii fanum clam *hostibus* subsidens transegit. (Hoc autem a Mycaleo distat sexdecim circiter stadia.) Sed prima statim luce urbem, quæ ampla erat, invasit. Quod autem homines custodum præsidio nudatos invasisset, ac eos, qui non suspicabantur, ullos unquam tantum iter a mari in loca mediterranea facturos, ut se invaderent, cepit; quod murus infirmus esset, et partim quidem collapsus, partim vero humiliter ædificatus, simul etiam quod portæ propter securitatem essent apertæ. Thraces igitur in hanc urbem irruentes, et privatas et sacras ædes diripiebant, et ipsos homines interficiebant, nec senili aut juvenili ætati parcentes; sed omnes, ut in unum quemque deinceps incidebant, et pueros et feminas interficientes; quin etiam præterea jumenta, et quascunque alias animantes vidissent. Nam Thracum gens, (quales esse solent nationes maxime barbaræ,) quum fiduciam animo concepit, cædis est avidissima. Quare cum alia perturbatio non exigua tunc exstitit in hac urbe, tum etiam omne cædis genus. Nam, irruentes etiam in puerorum ludum, qui maximus illic erat, et pueri in eum modo erant ingressi, omnes conciderunt. Atque ista clades universæ civitati adeo gravis adeoque inopinata contigit, ut nullam aliam hac graviolem et magis inopinatam acceperit.

* 30. Thebani vero, cum rem cognovissent, ad opem urbi

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varz.
344

ferendam accurrerunt; et nacti Thraces jam non longe progressos, et prædam *ipsis* eripuerunt, ipsosque perterritos persequi ceperunt ad Euripum usque, et *ad mare*, ubi stabant ipsorum naves, quæ *ipsos* vexerant. Et ipsorum plurimos, dum *naves* conscenderent, neque natandi peritos, interfecerunt; iis, qui in navibus erant, cum vidissent ea, quæ in terra gerebantur, naves extra *Euripi* pontem *marisque fauces* in altum educentibus. * Nam in alio receptu, *et in cætero itinere*, Thraces non incomposite adversus Thebanorum equitatum, qui primus *ipsos* invaserat, procurentes, et conglobati ordinem patrio more servantes, sese defendebant. Et pauci ipsorum propterea perierunt; quædam vero *ipsorum* pars, quæ in urbe, dum prædaretur, prehensa fuerat, interiit. In summa vero, ex mille et trecentis Thracibus, omnino ducenti et quinquaginta ceciderunt. Ex Thebanis vero, et aliis, qui ad opem *Mycalesiis* ferendam convenerant, viginti circiter, tam equites, quam simul gravis armaturæ milites, una cum Scirphonda Thebano, uno ex Bæotarchis, a *Thracibus* interfecti fuerunt. Mycalesiorum vero pars quædam assumpta fuit. Atque hic quidem fuit exitus cladis, quam Mycalesus accepit, quæ pro *civitatis* magnitudine non minus est deploranda, quam ulla alia, quæ in hoc bello acciderit.

31. Demosthenes vero, tunc Corcyra solvens, post illam *Deceleæ* munitionem in agro Laconico factam, onerariam navem Phiaë Eleorum in statione nactus, in qua gravis armaturæ milites Corinthii in Siciliam erant trajecturi, ipsam quidem corripuit; viri vero elapsi, et mox aliam *onerariam navem* nacti, *eo* tranmiserunt. Postea vero Demosthenes in Zacynthum profectus et in Cephalleniam, *illinc* gravis armaturæ milites assumpsit, et Messeniorum *partem* Naupacto arcessivit; atque in oppositam Atarnaniæ continentem trajecit, et Alyziam, et Anactorium, quod ipsi *Athenienses* tenebant. Ipsi autem circum hæc loca agitantibus occurrit Eurymedon, ex Sicilia remeans, qui tunc hyeme cum pecunia, quam ad exercitum ferebat, *illuc* missus fuerat. Hic autem *ipsi* nuntiavit, eum alia, *quæ videbat*, tum etiam, se, dum jam esset in ipso navigationis cursu, audisse Plemmyrium a Syracusanis receptum. Præterea Conon etiam, qui Naupacto præerat, ad ipsos venit, nuntiaturus, quinque et viginti Corinthiorum naves, quæ

* Quoniam in alio receptu Thraces etc. sese defendebant, pauci ipsorum etc. passim vero etc. Huds.

in statione sibi opposita stabant, neque finito bello *illinc* discedere, et prælium navale commissuras esse. Ipsos igitur naves *ad se* mittere jubebat, quod cum suis duodeviginti *navibus* impares essent ad confilgendum cum hostium quinque et viginti *navibus*. Demosthenes igitur et Eurymedon, decem velocissimas ex iis, quas ipsi habebant, cum ipso Cocone miserunt ad illas, quas Naupacti erant. ⁴ Ipsi vero res ad illam expeditionem necessarias appatabant, copiasque cogeant. Atque Eurymedon quidem, in Corcyram profectus, *jussit ipsos Corcyraeos* instruere quindecim naves: et gravis armaturæ milites delegit. (nam aversus *ab instituto navigationis cursu, quo Athenas petebat*, jam una cum Demosthene imperium gerebat, quemadmodum etiam delectus fuerat.) Demosthenes vero ex locis, quas circum Acarnaniam erant, funditores et jaculatores coëgit.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
344.

32. At Syracusanorum legati, qui tunc, post Plemmyrium expugnatum, *varias Siciliae* civitates adierant, cum, *quod petierant, ipsis* persuasissent, et copias, quas collegerant, *Syracusas* essent ducturi, Nicias, qui *rem* præsenserat, mittit ad illos Siculos, qui transitum tenebant, et cum ad Centoripas et Alicycæos, tum etiam ad alios socios, ne patiantur hostes per suos fines iter facere, sed eos congregati *transire* prohibeant: nec enim eos alia via transire conaturos. Agrigentini enim iter *ipsis* per suum agrum dare volebant. Cum autem Sicilienses jam iter facerent, Siculi, quemadmodum ab Atheniensibus orabantur, tribus in locis insidias collocarunt, et illos incautos ac ex improviso aggressi, ad octingentos ferme occiderunt, omnesque legatos, præter unum Corinthium. Hic vero eos, qui elapsi sunt, ad mille et quingentos, Syracusas deduxit.

33. Per eodem dies, Camarinæi etiam, qui opem *ipsis Syracusanis* ferebant, quingenti gravis armaturæ milites, et trecenti jaculatores, totidemque sagittarii *Syracusas* pervernerunt. Miserunt et Geloi copias ad quinque naves explendas, et jaculatores quadringentos, et equites ducentos. Jam enim omnis propemodum Sicilia *arma consociavit*, præter Agrigentinos, (isti enim in partibus non erant, *sed se medios gerebant*;) cæteri vero, *etiam*, qui hactenus *belli eventum* circumspicientes expectassent, conspiratione facta, Syracusanis auxilium adversus Athenienses ferebant. At-

⁴ Ad delectum agendum se conferunt. *Valla*. Ipsi, ut exercitus cogeretur, parant. *Acacius*. *Huds*.

⁵ Geloi quoque classem quinque navium miserunt, et jaculatores etc. *Acacius*. *IDEM*.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. §
U. C.
Varr.
344.

que Syracusani quidem, quod cladem istam apud Siculos accepissent, ab Atheniensibus protinus invadendis abstinerunt. Demosthenes vero et Eurymedon, cum exercitus ex Corcyra et ex continente collectus jam paratus esset, cum universis copiis Ionium mare trajecerunt, et *appulerunt* ad promontorium Iapygiam. Hinc vero profecti, ad Chæradas Iapygiæ insulas appulerant. Et paucos quondam Iapygum jaculatores Messapiæ gentis, numero centum et quinquaginta, in naves imposuerunt. Et renovata vetusta quadam amicitia cum Arta, (qui, illis in locis tum imperitans, jaculatores etiam istos ipsis præbuerat,) ad Metapontium, Italiæ urbem, appulerunt. Cum autem Metapontinos induxissent ad secum mittendos ex societatis jure trecentos jaculatores, et duas triremes; his in naves receptis, in agrum Thurium prætervecti sunt: ibique deprehenderunt Atheniensium adversarios per seditionem nuper ejectos. Quoniam autem volebant, omnibus copiis in unum ibi contractis, recognoscere, si quis relictus esset; simul etiam Thuriis persuadere, ut quam alacerrime ad eandem militiam secum proficiscerentur, et (quando eo fortunæ venissent,) eosdem pro hostibus et pro amicis haberent, quos Athenienses *haberent*: in agro Thurio subsederunt, atque in harum rerum peragendarum curam incubuerunt.

34. Peloponnesii vero, et qui in quinque et viginti navibus erant, qui onerariarum navium in Siciliam tendentium causa habebant stationes oppositas navibus, quæ erant Naupacti, sub idem tempus sese ad navale proelium præpararunt, aliisque navibus præter eas, quas jam paratas habebant, instructis, adeo ut Atticis paulo pauciores essent, ad Erineum, Achaia *oppidum*, in agro Rhypico situm, appulsi stationem habuerunt. Quoniam autem locus ille, in quo stationem habebant, in lunæ speciem curvatus erat, pedatus quidem tum Corinthiorum, tum sociorum indigenarum, qui ad opem *suis* ferendam convenerat, utrinque in eminentibus promontoriis dispositus erat: naves vero medium *spatium* tenebant obstructum. Polyanthes autem Corinthius hujus classis erat præfectus. Athenienses vero cum tribus et triginta navibus, quarum dux erat Diphilus, Naupacto solventes, adversus ipsos contenderunt. Et Corinthij principio quidem quievire: postea vero, cum ipsis signum datum fuisset, et tempus idoneum adesse visum

* In Thuriam etc. *Alit.* Nam urbs illa in Lucanorum litore, quem olim Sybaris, et postmodo *Θούριον*, et plurali *Θούρια*, *Thucydidi* *Θούρια*, dicta est. Vide p. 384. et *Cluverii Italiam Antiq.* p. 1263. *Hvvs.*

emet, magno cum impetu Atheniensibus obviam iverunt, et proelium committere cœperunt. Et diu alteri alteris restiterunt. Et Corinthiorum quidem tres naves profigatæ fuerunt; Atheniensium vero nulla quidem prorsus est depressa, sed septem ad navigandum inutiles factæ sunt, quod Corinthiarum navium (quæ hac ipsa de causa crassiores epotides habebant,) adversis proris petitiæ, et in ipsis frontibus, ubi nullum est remigium, perruptæ fuissent. 'Cum autem proelium commiaissent ancipiti quidem Marte, et ita, ut utrique victoriam sibi vendicarent, quia tamen Athenienses naufragiis sunt potiti, tum, quod ventus in altum ea propulisset, tum etiam, quod Corinthii suum agmen adversus ipsos non amplius ducerent, alteri ab alteris diremti sunt, et neutri alteros persequuti, nec ulli ex alterutris capti. Nam Corinthii et Peloponnesii facile evadebant, quia proelium prope terram committebant: Atheniensium vero nulla navis est depressa. Cum autem Athenienses se Naupactum recepissent, Corinthii statim tropæum ut victores erexerunt, quod plures hostilium navium ad navigationem inutiles reddidissent. Se enim propter hoc non superatos, putabant, propter quod neutri se victores fuisse *ducebant*. Nam et Corinthii, se victores fuisse, duxissent, nisi longe victi fuissent; et Athenienses existimassent, se victos fuisse, nisi longe vicissent. Cum autem Peloponnesii discessissent, et peditatus dilapsus esset, Athenienses et ipsi tanquam victores tropæum in Achaia statuerunt. Aberant autem ab Erineo, ubi Corinthii suæ classis stationem habebant, viginti ferme stadiis. Atque pugna quidem navalis hunc exitum habuit.

35. Demosthenes vero et Eurymedon, posteaquam Thurii parati fuerunt ad illius militiæ societatem sequendam, cum septingentis gravis armaturæ militibus et trecentis jaculatoribus, classem quidem in oram Crotoniatidem prætervehi jusserunt: ipsi vero peditatum omnem, quem prius ad fluvium Sybarin recensuerant, per agrum Thurium duxerunt. Cum autem ad Hyliam fluvium pervenissent, et Crotoniatæ ad eos præmisissent, qui dicerent, præter voluntatem suam fore, si per suum agrum *ipsorum* exercitus transiret, ad mare descenderunt, et ad Hylæ ostium pernoctarunt; et naves in eundem locum ipsis obviam venerunt. Postridie vero, cum eas conscendissent, abierunt, et ad *singulas* urbes, præter Locros, appellebant, donec Petram Rhegini agri pervenerunt.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 3.
U. C.
Varr.
344.

. † Ita cum æquo Marte pugnatum esset, et utrique, se vicisse, putarent, Athenienses tamen navium potiti sunt fragmentis. Verum, quia et ipsos in altum urgebat ventus, et Corinthii etc. *Valla et Aëacius.* Huds.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.
Post
Jul. 16.

36. Syracusani vero, cum interea ipsos contra se venire audissent, *belli fortunam* classe rursus experiri voluerunt, alioque peditatus apparatu, quem hac ipsa de causa collegerant, quod ipsos *ac novorum hostium adventum* praevertere cuperent. Instruxerunt autem classem cum aliis rebus, ita ut ex superiore navali proelio didicerant, se fore meliore conditione, tum etiam navium proris, quas decurtarunt, et firmiores reddiderunt, et proris imposuerunt crassas epotidas; iisque tigna junxerunt et intus et extra, quæ usque ad navium latera spatio fore sentum cubitorum pertingerent; quo modo et Corinthii adversus naves, quæ ad Naupactum erant, suarum proris instructis pugnarent. Existimant enim Syracusani, adversus Atheniensium naves, (quas non eodem modo adversus *Syracusanos naves* erant ædificatæ, sed a prora *partes* graciles *ac infirmas* habebant, quod ipsi *Athenienses* non tam adversis proris, quam navibus circumactis, *in hostilium navium latera* incurrere consuevissent) se non deteriore conditione futuros, et navale proelium, quod in magno portu a multis navibus in non magno *spatio* committendum erat, pro se facturum putarunt. Se enim, adversis proris incurrentes, diffracturos ipsorum proras; quod solidis crassisque rostris in vacuas ac infirmas incursum essent: Atheniensibus vero in angusto loci spatio nullam fore facultatem aut naves circumagendi, aut eas *per mediam suam classem* educendi; quæ artificii parte potissimum illi confidebant. Se enim pro viribus hoc quidem præstituros, ut nullam *ipsis* per mediam suam classem transeundi facultatem darent; illud vero ab ipsis loci angustiis præstitum iri, quæ *illos* impedituræ essent, ne naves circumagerent. Quod autem prius gubernatorum incertitia contigisse videbatur, ut adversis proris *cum hostibus* configerent, se hoc ipso potissimum *prelii genere sperabant* usus; hac enim ratione se optima conditione futuros. Atheniensibus enim, si *a se* propellerentur, non fore facultatem retrocedendi alio, nisi ad terram, idque exiguo *intervallo a mari distantem*, et in exiguum *loci spatium*, juxta sua ipsorum castra; cætero vero portu se potituros; at ipsos *hostes*, sicubi premerentur, confertos in ex-

^a Instruxerunt autem tunc et alteram classem, tanquam superaturi, quod e superiori pugna plus aliquid inspexissent. *Valla.*—prout majorem commoditatem se habituros e superiori pugna perspexerant. *Id est:* ad eum modum, quem commodiorem esse, e superiore pugna didicerant. *Fcl.* ad eum modum, quo se adversus hostem plus roboris habituros, e sup. etc. *Steph.* Huds.

^x Ab iis publicas protulerunt ante murum, senorum fere intrinsecus cubitorum, etc. *Valla.* Quos fulcris sentum cubitorum, ad parietes protensis, intus et extra firmarunt. *Acacius.* *IDEM.*

iguo spatio, et omnes in eodem loco inter se concurrentes, perturbatum iri. (quod etiam in omnibus navalibus prœliis plurimum Atheniensibus obfuit, quod ipsis in omnem portum, ut Syracusanis, retrocedere non liceret;) in apertum vero mare navibus circumactis evadendi facultatem non habituros, quod penes se futurum esset, et a pelago incursionem in illos facere, et illinc ad sua castra retrocedere, præcipue vero, quod Plemmyrium ipsis infestum esset futurum, simul etiam, quod portus ostium non amplum esset.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

37. Syracusani igitur, cum hæc excogitassent et pristinae disciplinae atque virtuti addidissent, simul etiam cum ex superiore navali proelio majorem fidenciam jam concepissent, pedestribus simul et maritimis copiis Athenienses aggreduuntur. Et peditatum quidem Gylippus paulo prius ex urbe eductum admovit ad Atheniensium munitionem, ab ea parte, qua prospectus in urbem patebat. Item qui apud Olympieum erant, cum gravis armaturæ milites, qui illic erant, tum equites, et levis armatura Syracusanorum, ad munitionem ab altera parte accesserunt. Postea vero confestim Syracusanorum sociorumque naves prodierunt. Athenienses vero primum quidem eos cum solo peditatu belli fortunam tentaturos existimabant, sed cum naves quoque subito contra se venientes vidissent, perturbati sunt. Et alii quidem supra munitiones et ante munitiones acie instructa steterunt adversus hostes accedentes; Atheniensium vero alii adversus equites et jaculatores multos, qui partim ex Olympico, partim ex aliis locis extra sitis, magna celeritate veniebant, prodierunt; alii vero naves instruebant, simul etiam ad littus ad opem suis ferendam accurrebant: postquam autem instructæ fuerant, quinque et septuaginta naves adversus hostem in altum duxerunt. Syracusanorum vero erant circiter octoginta.

Mense
Julio.

38. Cum autem ad multum illius diei spatium mutuis incursionibus se petissent, et alteri ab alteris vicissim repulsi fuissent, et utrique virtutis hostilis periculum mutuo fecissent, et neutri aliquo præclaro ac memoratu digno facinore edito victoriam ab adversariis reportare potuissent, (nisi quod Syracusani unam aut alteram Atheniensium navem depresserunt) alteri ab alteris diremti discesserunt: et peditatus simul a munitionibus Atheniensium abscessit. Postridie vero Syracusani quidem quieverunt nullo modo declarantes, quidnam essent acturi. Nicias vero, cernens, navale proelium æquo Marte commissum fuisse, et existimans, ipsos rursus idem tentaturos, trierarchos ad naves

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. G.
Varr.
341.
Mense
Julio.

reficiendas adegit, si qua damnum aliquod accepisset, et onerarias produxit ante suum vallum, quod ab ipsis, ⁷ portus conclusi loco, ante naves in mari defixum fuerat: onerarias vero binum circiter iugerum spatio *inter se* distantes collocavit, ut, si qua navis premeretur, *ipsi* tutum esset refugium, et rursus per otium exeundi facultas. Athenienses autem in his apparandis totum diem ad noctem usque consumserunt.

39. Postridie vero Syracusani, maturius quidem, *quam ante*, sed tamen eodem et peditatus et classis conatu, cum Atheniensibus conflixerunt. Cum autem adversis navibus se mutuo oppugnare cepissent, eodem modo rursus magnam illius diei partem se invicem lacescendo consumserunt; donec Ariston, Pyrrhichi *filius*, Corinthius, omnium, qui cum Syracusanis erat, optimus gubernator, suavit *primis* suæ classis ducibus, ut mitterent ad eos, quibus in urbe *hujus rei* cura commissa erat, qui imperarent *ipsis*, ut quam celerrime rerum venalium forum mutarent, et *res venales* ad mare transferrent, et quæcunque quis esculenta haberet, omnes cogerent *hæc* illuc ferre et vendere, ut nautæ illic expositi, statim juxta naves pranderent, et intra breve *spatium* rursus, idque eodem die, Athenienses nihil hujusmodi expectantes aggredierentur.

40. Atque hi quidem *hujus verbis* adducti nuntium miserunt, et mercatus apparatus est. Et Syracusani repente in puppim remigantes *et cessim euntes*, urbem versus navigando se receperunt. Et statim exscensu facto, ibi prandium sumserunt. Athenienses vero, existimantes, ipsos, ut *a se* victos, ad suam urbem in puppim remigantes sese recipere, per otium *in litus* egressi, cum ad alia, tum ad prandium expediendum se contulerunt, quod nullum navale proelium amplius eo die se commissuros putarent. At Syracusani repente navibus instructis *in eos* rursus invehuntur. Illi vero magno cum tumultu, et plerique jejuni, nullo ordine *naves* conscenderunt, et ægre tandem obviam *ipsis* ierunt. Et cum aliquamdiu sibi caventes, a se mutuo abstinuissent; postea ⁷ placuit Atheniensibus, non diutius ibi cunctari, sed quam celerrime *hostes* ag-

⁷ Tanquam claustra portus. *Acetius*. Hude.

* Non committendum sibi, putavere Athenienses, ut differendo a suis labore superarentur, sed quamprimum cum hoste decerpendum. *Valla*. Ut, dum cunctarentur *proelium* intrare, a semotipis lassitudine superarentur. *Id est*: longam inedia tolerantes, sinerent sua corpora fatiscere, et ab ea tanquam ab hoste debellari. *Potest tamen ἀλίστησαι sumi simpliciter, et fortasse rectius, pro occipere. Steph.* Idem.

gredi, ne sua ipsorum culpa lassitudine *confecti*, caperentur. Quamobrem dato signo ingruentes pugnare coeperunt. Syracasani vero, *illorum impetum* excipientes, eos propulsabant; et adversis *suarum* navium proris utentes, (quemadmodum *facere* statuerant,) quas ita paraverant, ut ad incursiones faciendas essent idoneæ, lacerabant Atheniensium naves in magna prostrarum parte, ubi nullum erat remigium. Et qui ex tabulatis ipsos jaculis petebant, Atheniensibus vehementer nocebant; sed longe magis illi Syracasani, qui exiguis navigiis circumvehebantur, et *ordines ac* seriem remorum hostilium navium subibant, et ad earum latera prætervehebantur, et ex ipsis *navigiis* in nautas missilia jaciebant.

Bel.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

41. Tandem autem Syracasani totis viribus hoc modo pugnantes vicerunt: Athenienses vero in fugam versi, *per onerariarum navium præsidium in suam stationem confugerunt. Syracusanorum vero naves *hostem* insequutæ sunt usque ad illas onerarias naves; deinde antennæ, quæ ex onerariis navibus, ^bin introitu, altius sublatae stabant, unde *plumbei* delphines *ad demergendas subeunt* naves pendebant, ipsos *ulterius progredi* prohibuerunt. Duæ vero Syracusanorum naves, victoriarum feroces, ad illas propius accesserunt, atque profligatae fuerunt; et earum altera una cum ipsis viris capta fuit. At Syracasani, septem navibus Atheniensium depressis, multisque laceratis, virisque partim captis, partim occisis, abierunt; et utriusque pugnae navalis tropæa erexerunt, certamque spem animo jam conceperant, se *Atheniensibus* classe longe superiores fore. Existimabant autem, ipsum etiam petittatum a se subactum iri. Atque hi quidem, ut *hostem* utrinque rursus aggressuri, sese præparabant.

42. Interea vero Demosthenes et Eurymedon cum auxilio, quod ab Atheniensibus acceptum adducebant, adven-
nerunt, navibus ferme tribus et septuaginta, una cum peregrinis, et fere cum quinque millibus gravis armaturæ militum, quos tam ex suis popularibus, quam ex sociis, *collegerant*. Præterea cum jaculatoribus barbaris et Græcis non paucis, nec non funditoribus et sagittariis, et reliquo apparatu, quanto opus erat. Quamobrem Syracusanorum et sociorum animos non exiguus pavor tunc invasit, si nullus periculi devitandi finis sibi futurus esset.

Julio
exunte.

* Per onerariarum navium effugium etc. *Valla*. Per onerariarum intervalla ad suas stationes refugiunt. *Acacius*. *Huds*.

^b Altius, ut ingressum impedirent, sublatae etc. *Valla*. Super ingressus levatae etc. *Acacius*. *IDEM*.

Dell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
H. C.
Varr.
341.
Julio
exeunte.

Videbant enim, quamvis Declea fuisset munita, nihil tamen minus exercitum parem atque similem priori contra se venisse, et Atheniensium vires undique magnas apperere. ^cSuperiori vero Atheniensium exercitui, ut in malis, quoddam *animi* robur accessit. Demosthenes autem, cum vidisset, quo in statu res essent, et existimasset, nullo modo *sibi* licere tempus terere, et committere, quod Nicias commiserat: (Nicias enim, cum initio formidabilis *illuc* appulisset, quia Syracusae non protinus est adortus, sed Catanæ hybernavit, in contemtionem *apud hostes* venit; eumque Gylippus, qui copias ex Peloponneso ducebat, antevertit; quas ne arcessissent quidam Syracusani, si ille confestim invasisset. Nam cum ipsi se satis virum habere putarent, uno eodemque tempore se *illis* inferiores esse cognovissent, et circumvallati fuissent. Quare ne si arcessissent quidem, ipsos amplius seque *ac ante* juvare potuisset.) Demosthenes igitur cum hæc consideraret, et sciret, se quoque in presentia, primo die maxime formidabilem hostibus esse, presenti *suarum* copiarum terrore, quam celerrime uti volebat. Cum autem animadverteret, *directum* Syracusanorum murum prope *suas munitiones* exstructum, quo se ab Atheniensibus circumvallari prohibuerant, simplicem esse, et, si quis Epipolarum adscensum occupasset, et castra, quæ in ipsis erant, hunc facile captum iri, (nullum enim fore *putabat*, qui suprum impetum auderet sustinere,) rem aggredi, periculumque facere properabat; brevissimoque temporis spatio bellum a se confectum iri sperabat. Aut enim re feliciter gesta Syracusae in suam potestatem venturas, aut copias a se abductum iri, nec universos ^dAthenienses, tam eos, qui militiae, quam eos, qui domi erant, frustra attritum iri. Primum igitur *ex navibus* egressi Athenienses Syracusanorum agrum, qui circum Anapum erat, vastare coeperunt, et pedestribus navalibusque copiis, ut ante, superiores erant. Adversus enim neutras *copias* Syracusani prodierunt, nisi cum equitibus et jaculatoribus, qui ex Olympico venerant.

48. Deinde Demostheni prius, *quam Epipolas aggrediretur*, illam munitionem machinis tentare placuit. Sed cum machinae, ab ipso *ad munitionem* admotæ, crematæ

^c Ut ex imbellibus confecto, robur etc. *Valla*. Sed et superior Atheniensium exercitus, animum, *quem præ malis abficere ceperat*, aliqua jam ex parte recollegerat. *Stephanus*. At veteri Atheniensium militi, post tanta mala etc. *Acacius*.

^d Athenienses, qui in militiam secuti erant, et universam civitatem etc. *Acacius*.

fuisse ab adversariis, qui ex muris se defendebant, cum etiam ceteræ ejus copiæ, quæ *munitionem* variis in partibus oppugnabant, ab *hostibus* repellerentur, tempus non amplius terendum esse, censuit. Quare cum rem Niciæ cæterisque collegis persuasisset, Epipolas, ut cogitaret, aggredi statuit. Cæterum interdiu quidem nullo modo fieri posse videbatur, ut clam accederent et adscenderent. Cum igitur edixisset *militibus*, ut *secum ferrent* quinque dierum cibaria, cum etiam ædium structores omnesque fabros. assumisset, et cæterum missilium apparatus, et *omnia*, quæcunque ad munitiones exstruendas necessaria futura erant, si *eo loco* potiti fuissent, ipse quidem a primo somno, et Eurymedon, et Menander, omnibus copiis assumptis, ad Epipolas contendit. Nicias vero in munitionibus remansit. Cum autem ad ipsas *Epipolas* accessissent per Euryelum (qua etiam prior exercitus prius adscenderat,) Syracusanorum custodes latuerunt; ipsorumque munitionem, quæ illic erat, aggressi ceperunt, et nonnullos de custodibus interfecerunt. At *ipsorum* plerique, qui confestim diffugerant ad castra, (quæ in ipsis Epipolis erant terna, in *urbis* propugnaculis, una quidem Syracusanorum, altera vero cæterorum Siciliensium, et tertia aliorum sociorum,) hostium adventum *suis* nuntiarent. Et *præcipue* sexcentis illis Syracusanis, qui etiam primi in hac Epipolarum parte excubabant, *hostes introisse* significarunt. Hi vero confestim ad opem *suis* ferendam accurrerunt; sed Demosthenes et Athenienses eos nacti, quamvis strenue resisterent, tamen fugarunt. Atque ipsi quidem confestim ulterius ire perrexerunt, ne præsens ille animorum ardor restingeretur, atque *res*, quarum causa venerant, non perficerentur. Alii vero munitionem Syracusanorum, quam initio aggressi fuerant, a custodibus desertam ceperunt pinnasque, detrahebant. Syracusani vero, et socii, et Gylippus, ejusque milites opem ex propugnaculis ferebant. Quoniam autem hoc audax *hostium* facinus ipsis inexpectatum noctu contigerat, Athenienses invaserunt timore perculsi; et ab ipsis repulsi, primum pedem retulerunt. Dum autem Athenienses quasi victores nullo ordine jam longius progredierentur, et omnes hostium munitiones nondum oppugnatas percurrere quam celerrime vellent, (ne, se de impressione remit-

Bel.
Pelop.
an. 19,
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

^e Ne præsentī impetu penetrandi, cujus gratia venerant, tardius uterentur. *Valla*. Ne iis, cunctando, impetus ille ardorque ea conficiendi, propter quæ venerant, relanguesceret. *Stephanus*.

^f Alii vero proximas munitiones Syracusanorum etc. *Valla*.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

tentibus, *Syracusani* rursus conglobarentur) ipsis *Boeoti* primi restiterunt, et aggressi fuderunt, ac in fugam coniecerunt.

44. Hic vero Athenienses jam in magna perturbatione et consilii inopia constituti sunt, quam vel ex alterutris intelligere non facile fuit, *ut certo sciatur*, quonam modo singula contigerint. Nam interdiu, certiora quidem, sed tamen ne hæc quidem omnia *noverunt illi*, qui *rebus gerendis* interfuerunt: sed vix unus quisque novit res in ea parte gestas, in qua ipse fuit. At in nocturna pugna (quæ sola in hoc bello inter magnos exercitus tunc est commissa) qua ratione quis aliquid certo scire possit? Nam luna quidem fulgebat: sed ita se invicem conspiciebant, ut ad lunam credibile est; nam ipsam quidem corporis speciem prospiciebant; sed amicum *ab hoste* non discernebant. Utrorumque vero non pauci gravis armaturæ milites in angusto loci spatio versabantur. Et Atheniensium alii quidem jam vincebantur, alii vero sua prima impressione adhuc invicti pergebant. Multi etiam ex reliquo exercitu ad ipsos partim quidem jam adscenderant, partim vero jam adventabant; adeo, ut nescirent, quonam tendere deberent. Nam propter fugam, in quam primum *ipsorum* agmen *ab hoste* conjectum fuerat, omnia perturbata erant, et propter *ingentem* clamorem difficile dignosci poterant. Nam et *Syracusani* et socii, qui *hostem* vincebant, adhortabantur, nec parvo clamore utebantur, quod alia ratione noctu, *quid opus esset facto*, significare non possent, et simul eorum, qui se ferebant obviam, impetum sustinebant. Et Athenienses se ipsos quæritabant, et quoslibet oppositos, quamvis essent amici, illorum, qui fuga se jam *ad suos* reciperent, hostes esse ducebant. Quoniam autem cerebris interrogationibus tesseram sciscitabantur, quod nulla alia ratione *suos ab hostibus* dignoscere possent, sibi ipsis *ingentem* perturbationem præbebant, dum omnes simul *tesseram* sciscitarentur, ipsamque hostibus prodiderunt. At illorum *tesseram ipsi* non ita norant, quia illi vincentes, nec dissipati, minus ignoti erant. Quare, si *Athenienses* in aliquos hostes incidissent, quamvis plus virium, *quam hostes*, haberent, *ipsi tamen hostes* ipsos devitabant, quod ipsorum *tesseram* nossent; sed, si ipsi non respondissent, *ab illis* trucidabantur. Quod autem maxime atque præcipue *ipsis* nocuit, fuit pæanis modulatio. Quod enim utrorumque similis

§ Nam, facta jam a primis fuga, omnia perturbata etc. *Valla*. Nam primi, tergis datia, omnia turbaverant etc. *Acacius*. *Hepd*.

esset; dubitationem afferebat. Nam et Argivi et Corcyraei, et quicquid Doricæ gentis cum Atheniensibus erat, quoties pæana cecinissent, *hoc* Atheniensibus timorem incutiebat; et hostes, pariter *eos perterrefaciebant*. Quamobrem ad extremum, postquam semel perturbati fuerunt, in variis *hostilium* castrorum partibus inter se ipsos concurrentes, et amici cum amicis, et cives cum civibus *confluentes*, non solum *sibi mutuo* metum incusserunt, sed etiam, cum ad manus inter se venissent, *alteri ab alteris* vix dirimi potuerunt. Hostibus autem insequentibus, *eorum* multi se ipsos ex rupibus præcipitantes interemerunt, quod arctus esset ex Epipolis ad regrediendum descensus. Et postquam ii, qui ex locis superioribus incolumes evaserant, in planitiem descenderunt, eorum plerique, et quotquot erant ex priore exercitu, propter maiorem regionis notitiam, in *sua* castra perfugerunt. Ex iis vero, qui posterius venerant, nonnulli ab itineribus aberrantes per agrum passim errarunt; quos, ubi dies illuxit, Syracusanorum equitatus circumfusus profligavit.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

45. Postridie vero Syracusani quidem duo tropæa statuerunt; *unum* ad Epipolas, qua *hostis* adscenderat; et *alterum*, ubi primum Bæoti *Atheniensibus* restiterant. Athenienses vero suorum cadavera fide publica interposita receperunt. Non pauci autem tam ipsorum, quam sociorum, perierunt: arma tamen longe plura, quam pro cæsorum numero, capta fuerunt. Qui enim ex rupibus inermes sine scutis desilire coacti fuerant, partim quidem perierunt, partim vero evaserunt.

Jul. 6n.

46. Postea vero Syracusani quidem propter insperatum rei feliciter gestæ successum, viribus iterum (ut et ante) collectis, Agrigentum, quod seditione laborabat, Sicanum cum quindecim navibus miserunt, ut illam urbem, si posset, in suam potestatem redigeret. Gylippus etiam itinere terrestri Siculorum urbes iterum adiit, ut novas copias *illinc* adduceret: quod spem concepisset, fore, ut et munitiones Atheniensium expugnaret, quandoquidem apud Epipolas res ita contigisset.

Augusti
initio.

47. Interea vero Atheniensium duces, cum propter cladem, quam acceperant, tum etiam ob afflictam omnibus in rebus fortunam, in qua totus exercitus tunc erat constitutus, consultare cœperunt. Videbant enim, se *suis* conatibus rem feliciter non gerere, et milites mansione gravari. Nam duabus de causis morbo premebantur; tum, quod id esset anni tempus, quo potissimum homines ægrotant; tum etiam, quod locus, in quo castra habebant, palustris ac

Bell. molestus esset; ^{Bel.} præterea, quod de cæteris *hostium rebus in*
^{Pelop.} *suam potestatem redigendis* nulla spes amplius ipsis osten-
^{an. 19.} deretur. Demosthenes igitur, non diutius *illic* manendum
^{Olymp.} esse, censebat. Sed cum spes illa, qua adductus belli for-
^{91. 4.} tunam apud Epipolas tentaverat, eum fefellisset, pertrans-
^{U. C.} ire constituit, nec morari, dum mare foret adhuc idoneum
^{Varr.} ad trajiciendum; ac ipsi saltem classis accessione *navales*
^{341.} copias superare possent. Et reipublicæ magis conducere
dicebat, bellum cum illis gerere, qui in suo agro muniti-
ones adversus *ipsam* exstruerent, quam cum Syracusanis,
quos expugnare nequaquam amplius facile esset. Quin-
etiam, rationi minime consentaneum esse, magnam pecu-
niæ vim in obsidione frustra consumere. Atque Demo-
sthenis quidem hæc erat sententia.

48. Nicias vero sentiebat quidem et ipse, res suas infir-
mas esse, sed tamen ipsarum infirmitatem verbis declarare
nolebat: nolebat etiam de receptu decretum a se cum mul-
tis palam fieri, ne rumor ad hostes emanaret. Nam si hoc
fecissent, se multo minus, quotiescunque voluissent, clam
discedere posse. Præterea hostium quoque res (quod earum
majorem, quam cæteri *collegæ*, notitiam Nicias habere-
ret,) nonnihil spei adhuc *ipsi* præbebant, fore, ut deteriore
conditione essent, quam suæ, si *Athenienses* in urbis obsi-
dione perseverarent. Illos enim pecuniarum inopia a se
exhaustum iri *dicebat*, præsertim quod classem jam habe-
rent, qua longe lateque maris imperium obtinerent. Quin-
etiam (nam et Syracusis erant nonnulli, qui res *urbemque*
Atheniensibus dedere volebant,) nuntios ad ipsum mitte-
bant, nec discedere sinebant. Quæ cum *ille* sciret, re qui-
dem ipsa in utramque partem adhuc nutabat, et ancipitem
cogitationem habens hærebat: verbis vero, quibus tunc
palam utebatur, se copias abducturum, negabat. Se enim
probe scire *dicebat*, hæc ab Atheniensibus minime proba-
tum iri, se sine ipsorum decreto discedere. Non enim,
qui rerum statum, sicut et ipsi, vidissent, non autem ex
aliorum *duces* insectantium verbis intellexissent, eosdem
de se ipsis judicaturos atque decreturos; sed ipsos *Atheni-*
enses criminationibus alicujus, qui verbis ad persuadendum
aptis usus fuerit, fidem habituros. Quinetiam multos at-
que adeo plerosque præsentium militum, qui tunc vocife-
rarentur, se in gravibus malis versari, illuc reversos con-
traria vociferaturos, duces pecunia corruptos prodidisse,
atque discessisse. Quamobrem se saltem, qui nosset Athe-

^b Sed nec ullus circa cætera relictus esse videbatur spei locus. *Stephanus Huds.*

niensium ingenia, nolle *dicebat* ob turpem causam et inique ab Atheniensibus potius morte mulctari, quam ab hostibus, si opus esset, hoc ipsum privato periculo pati. *Quamvis autem, res suas infirmas et affligas esse, sciret*, tamen dicebat, res Syracusanorum longe deteriore conditione esse, quam suas. Illos enim, quod *sua* pecunia mercenarios milites alerent, simul etiam, quod alios sumtus facerent in alenda præsidia in castellis circum urbem sitis disposita, præterea, quod magnam etiam classem jam per annum alerent, partim quidem *rei pecuniariæ* inopia *jam* premi, partim vero in aliis etiam angustiis fore. Duo enim talentorum millia jam consumsisse, præterea multa etiam debere. Et, si vel minimum de præsentī apparatu detraherent, stipendiumque *militibus* dare cessarent, res eorum perituras; quippe quod copiis auxiliaribus niterentur potius, quam ¹ necessariis, quales essent suæ copię. Quamobrem dicebat oportere *se* in obsidione perseverare; ² neque pecunia superatos, qua longe superiores essent, abire.

Ball.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

49. Atque Nicias quidem ¹ hæc dicens affirmabat, quia rerum Syracusanorum statum plane compertum habebat, et pecuniarum inopiam, et quosdam illic esse, qui res illas in Atheniensium potestatem venire cuperent, et qui nuntios ad se mitterent, ne discederet; simul etiam *illud certo sciebat*, se classe saltem *majorem* fidentiam habiturum, quam ante, quum *ab hoste* victus fuisset. Demosthenes vero nullo modo probabat ejus consilium de diutius in *urbis* obsidione perseverando. Quod si sine Atheniensium decreto exercitus non esset abducendus, at in *Sicilia* perstandum: dicebat, hoc ipsis esse faciendum, ita ut, castris *inde* motis, aut Thapsum, aut Catanam peterent, unde cum peditatu in varias *hostilis* agri partes sese converterent, et incursiones facerent, et res hostium diriperent, ac illis nocerent; et cum *suis* navibus in alto, nec in angustiis (quæ pro hostibus magis facerent) prælia committerent, sed in aperto mari, ubi ex sua peritia fructum perciperent, et se recipiendi et *hostem* invadendi liberam facultatem haberent, non ex brevi præscriptoque *loci spatio in hostem* impressionem facientes, et *ad suas stationes ac portum* appellentes. In

¹ Militibus necessitate coactis. *Vel*, his, ad quorum officium pertineret pugnare. Qui videlicet pugnare cogerentur, nisi officium deserere vellent. *Steph.*

² Nec tanquam inferiores pecunia, qui multo superiores essent, abscedere. *Valla.*

¹ Talia dicendo in sententia immotus perseverabat etc. *Acacius.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

summa, nullo modo sibi placere dicebat, in eodem loco diutius manere; sed quam celerrime jam, et sine ulla cunctatione castris motis *illinc* abire. Eurymedon autem ipsius orationem comprobabat. Sed contradicente Nicias, segnitias quaedam et cunctatio innascebatur, simul etiam suspicio, ne Nicias, quod aliquid amplius *meliusque* nosset, quam cæteri, *hæc* affirmaret. Hunc in modum Athenienses quidem negligentiores facti sunt, et in eodem loco permanserunt.

50. Interea vero Gylippus et Sicanus Syracusas redierunt. Sicanus quidem infecto Agrigenti negotio; (nam cum adhuc Gelæ esset, illa seditio propter Syracusanos orta in amicitiam est conversa) Gylippus vero rediit, secum adducens cum alium magnum exercitum ex Sicilia *collectum*, tum etiam illos gravis armaturæ milites vere in onerariis navibus ex Peloponneso missos, ex Africa Selinuntem profectos. Cum enim in Africam delati fuissent, et duas triremes et navigationis duces a Cyrenæis datos accepissent, et in ipsa prætervectione Evesperitis, qui ab Afris obsidebantur, opem tulissent, Afrosque superassent, et illinc prætervecti Neapolim petiissent, Carthaginiense emporium, unde in Siciliam brevissimus est tractus, duorum omnino dierum et unius noctis navigatione, et illinc in Siciliam trajecissent, Selinuntem pervenerunt. Cum autem isti *illuc* advenissent, Syracusani quidem confestim sese præparare cœperunt ad Athenienses utrinque, et navalibus et pedestribus copiis, rursus invadendos. Atheniensium vero duces, cum alium etiam exercitum ipsis *Syracusanis* accessisse viderent, et res suas non in melius progredi, sed quotidie ex omni parte pejus se habere, præcipue vero infirma hominum valetudine premi, poenitebat, quod antea motis *inde* castris non abiissent; et cum ne Nicias quidem amplius æque, *ac ante*, ipsis adversaretur, sed tantum peteret, ne saltem aperte *profectio* decerneretur, omnibus *suis militibus* abitionem ex castris edixerunt, quam occultissime potuerunt, utque expediti forent, quum quis signum daret. Cum autem *res omnes jam* essent paratæ, cumque *jam* essent discessuri, luna defecit. Erat Aug. 27. autem plenilunium. Atheniensium vero cum *alii* plerique rem eam pro ominosa habentes, duces ad subsistendum hortabantur, tum vero Nicias (erat enim alioqui rebus divinis, et hujusmodi nimium deditus) dixit, se ne permisurum quidem amplius, ut de castris movendis deliberaretur, prius quam ter novem dies *ibi* mansissent, quos

vates præcepissent. "Hac igitur de causa Athenienses, mora interposita, *illic* permanserunt.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4
U. C.
Varr.
341.

51. Syracusani vero, cum hoc intellexissent, animis et ipsi multo magis erecti sunt ad Atheniensium fugam impediendam, quod vel ipsi *Athenienses* jam agnoscerent, se neque classe, neque peditatu, Syracusanis amplius superiores esse. Nec enim, furtivam abitionem molituros fuisse, *credebant*. Simul etiam quod nollent eos in aliquam aliam Siciliæ partem profectos, ibi considerare, et oppugnatu difficiliore esse: sed illic primo quoque tempore, et in loco sibi commodo, ipsos ad prælium navale commitendum adigere *vellent*. Naves igitur instruere cœperunt, et aliquot dies, quot satis esse ipsis *visi* sunt, se exercuerunt. Postquam vero tempus opportunum advenit, priore quidem die ad Atheniensium munitiones accesserunt, easque oppugnare cœperunt: cumque quædam non magna manus, tam gravis armaturæ militum, quam equitum, per quasdam portas eruptionem in eos fecisset, *Syracusani* nonnullos *illorum* gravis armaturæ milites interceperunt, et *ceteros* in fugam versos persequuti sunt. Quoniam autem via, qua incursio fiebat, erat angusta, Athenienses amiserunt septuaginta equites, et nonnullos gravis armaturæ milites.

Aug.
28.

52. Atque hoc quidem die Syracusanorum exercitus *Aug. 29.* *illinc* se recepit. Postero vero die, cum sex et septuaginta navibus prodierunt, et cum peditatu simul ad *Atheniensium* munitiones perrexere. Athenienses vero cum sex et octoginta navibus obviam ipsis iverunt, et cum ad manus venissent, prælium navale commiserunt. Et Eurymedontem (qui dextrum Atheniensium cornu tenebat, et adversariorum naves circumcludere volebat, ac *ideo* "navium agmen longa serie extenuatum produxerat propius terram) Syracusani sociique, cum medium Atheniensium *agmen* primum vicissent, ipsum quoque in concavo portus atque intimo ejus recessu interceperunt; et cum ipsum, tum etiam naves, quæ ipsum sequebantur, profigarunt. Deinde vero reliquam etiam Atheniensium classem jam persequi, et ad terram propellere cœperunt.

53. Gylippus vero, cernens hostium classem jam superari, et extra "vallum et sua castra proferri, cupiens eos

■ Atque hæc cunctatis Atheniensibus causa moræ fuit. *Steph.* HUDS.
■ In eas laxiore ductu tetenderat propius terram. *Valla.* WASS.
○ Ligneæ septa. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

profligare, qui *in terram* egrederentur, et efficere, ^p ut Syracusani naves facilius retraherent, quod ab amicis terra teneretur, ad portus crepidinem cum quadam copiarum parte accurrit, ut *suis* auxilium ferret. Hetrusci vero (isti enim Atheniensium causa *illic* excubabant) cum ipsos hac incomposite contendentes animadvertissent, in eos eruptionem fecerunt, ut suis opem ferrent, et, impressione in primos facta, *eos* in fugam conjecerunt, et in paludem nomine Lysimeliam deturbarunt. Postea vero, cum major Syracusanorum sociorumque manus jam advenisset, ipsi quoque Athenienses, qui *suis* subsidio venerant, et qui *suis* navibus timebant, cum ipsis proelium commiserunt, victosque persecuti sunt: et gravis armaturæ milites non multos interfecerunt, et navium *suarum* maiorem quidem partem conservarunt, et in *sua* castra reduxerunt. ¹ Sed earum duodeviginti Syracusani sociique ceperunt, omnesque viros interfecerunt. Et in cæteras, quas concremare cupiebant, navem onerariam vetustam, quam sarmentis ac tædis onerabant (erat autem ventus in Athenienses secundus;) igne injecto dimiserunt. Athenienses vero, *sua* classi timentes, remedia ad ignem restinguendum idonea excogitarunt, restinctaque flamma, et impedito navis onerariæ cursu, ne propius *ad suas naves* accederet, hoc periculo sunt liberati.

54. Postea vero Syracusani quidem tropæum erexerunt, cum navalis victoriæ, tum gravis armaturæ militum prius ante munitiones interceptorum, unde etiam equos ceperunt. Athenienses vero *et ipsi tropæum erexerunt*, tum Syracusani peditatus ab Hetruscis fugati et in paludem compulsi, tum *reliquarum copiarum*, quas ipsi cum *suis* reliquis copiis *in fugam conjecerant*.

55. Cum autem Syracusani jam insignem victoriam navalem adepti fuissent, (prius enim reformidabant classem, quæ cum Demosthene advenerat) Athenienses maximum animi mœrorem omnibus ex rebus conceperunt, ² quod res longe aliter ipsis cecidisset, atque speraverant. Sed eos multo magis hujus expeditionis pœnitebat. Quod enim illis solis civitatibus bellum jam intulissent, quæ iisdem institutis uterentur, et quæ populari dominio, ut et

^p Ut Syracusani facilius naves a terra, quam sui tenerent, abstraherent. *Acacius*.

¹ Præter duodeviginti, quas Syracusani sociique, cæsis propugnatoribus, ceperunt. *Acacius*.

² Et ut ea res præter omnem animi sententiam evenerat, sic multo magis ipsas expeditionis susceptæ pœnitebat. *Acac.* et *Hobbesius*.

ipsi, regerentur, et quæ classem et equitatum et potentiam haberent, quod etiam nullum dissidium ex mutato reipublicæ statu inter ipsos excitare possent, quo eos sibi adiungerent, neque *bellico* apparatu, licet *illis* longe superiores *essent*, eos *subigere possent*, sed in plerisque rebus sui conatus infeliciter sibi cederent, cum antea inopes erant consilii, tum vero, postquam navali proelio superati sunt, (quod *sibi eventurum*, nunquam putassent,) multo magis animis consternatis esse coeperunt.

56. At Syracusani statim intrepide portum prætervecti, ejus quoque ostium claudere statuerunt; ne Athenienses, etiam si vellent, clam ipsis *illinc* exirent. Nec enim ipsi jam de salute tuenda tantum erant solliciti; sed etiam de ratione, qua illos impedirent, *ne salutem sibi parere possent*. Existimabant enim, (id quod erat,) præsentem rerum suarum statum longe meliorem esse, et, si Athenienses sociosque et terra et mari superare possent, præclarum sibi certamen hoc apud Græcos visum iri. Cæteros enim Græcos confestim, partim quidem servitute, partim vero metu liberatum iri. Reliquam enim Atheniensium potentiam nequaquam amplius satis virium habituram ad sustinendum bellum, quod *ipsis* postea inferretur. Se autem, quod horum auctores fuisse viderentur, cum apud cæteros mortales, tum etiam apud posteros magnæ admirationi futuros. Et profecto certamen illud præclarum erat futurum, cum his de causis, tum etiam, quod non solum Athenienses, sed etiam multos alios *eorum* socios superaturi essent. Neque vero ipsi tantum, sed etiam una cum iis, qui auxilio ipsis venissent, quippe quod cum Corinthiis et Lacedæmoniis conjuncti duces se præstitissent, et suam urbem periculis objecissent, ac in navali proelio rem magna ex parte promovissent. " Etenim plurimæ gentes adversus hanc unam urbem tunc confluerant, excepta tamen tota illa multitudine, quæ in hoc bello vel ad Atheniensium vel ad Lacedæmoniorum urbem convenerat.

57. Utrique enim cum tot gentium copiis vel contra Siciliam vel pro Sicilia bellum ad Syracusas gesserunt; quorum alii quidem illuc se contulerunt, ut hos in illa regione subigenda juvarent, alii vero, ut cum illis *Siciliam* conservarent, neque propter aliquod *fœderis* jus potius,

* Cum antea rerum suarum solliciti etc. *Acacius*.

† Neque vero ipsi tantum *Syracusani* ista cogitabant, sed ii quoque, qui auxiliarium copiarum duces erant, Corinthiorum et Lacedæmoniorum, quod in primis, suas civitates periculis etc. *Falla*.

‡ Nam plurimæ quidem gentes ad hanc unam urbem convenerant. *Alit*.

Ref.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

quam ob aliam causam, neque propter cognationem, vel has vel illas partes sequuti sunt; sed ut singuli vel casu, vel utilitate, vel necessitate, adducti fuerunt. Atque ipsi quidem Athenienses, qui erant Iones, Syracusani, qui erant Dorienses, ultro bellum intulerunt; et cum ipsis eadem lingua et *iisdem* præterea institutis utentes, Lemnii, et Imbrii, et Æginetæ, qui tunc Æginam tenebant, *ad idem bellum adversus Syracusanos sunt profecti*: præterea Hestiazenses, qui Hestiazem in Eubœa sitam incolunt, et qui *Atheniensium* sunt coloni, ejusdem militiæ socii fuerunt. Ad eandem etiam expeditionem cum illis iverunt alii, partim subditi, partim socii, qui suis legibus vivebant, partim etiam mercede conducti. Atque ex subditis quidem et tributariis, Eretrienses, et Chalcidenses, et Styrenses, et Carystii, ex Eubœa erant: ex insulis vero, Cei, Andrii, et Teii: ex Ionia vero, Milesii, Samii, et Chii. Inter hos autem Chii, qui tributorum immunes erant, sed tantum navibus suppeditandis obnoxii, *illius belli societatem liberi* sequebantur; atque horum omnium plerique, præter Carystios, Iones sunt, et ab Atheniensibus *oriundi*. Hi vero *Carystii* sunt Dryopes. * Quamvis autem *isti omnes, exceptis Carystiiis*, essent Iones, et *Atheniensium imperio* subiecti, tamen *eos* vel necessitate coacti contra Dorienses sequebantur. Præter hos autem, Æolenses; et Methymnæi quidem *Atheniensibus* parebant, sed naves tantum *illis* suppeditabant, nullum vero tributum pendebant: Tenedii vero et Ænii vectigales erant. Isti vero Æolenses cum Bœotis Æolensibus, et suarum coloniarum conditoribus, qui cum Syracusanis se conjunxerant, necessitate coacti pugnarunt. Plataenses vero inter Bœotos soli cum Bœotis palam, idque jure inimicitiarum *conflixerunt*. Rhodii vero et Cytherii, Dorienses utrique: sed tamen Cytherii Lacedæmoniorum coloni, cum Atheniensibus contra Lacedæmonios, qui cum Gylippo erant, arma ferebant; Rhodii vero, qui ab Argivis erant oriundi, Syracusani, qui Dorienses erant, quinetiam Gelois suis colonis, qui cum Syracusanis militabant, bellum facere cgebantur. Ex insularum vero incolis, qui circa Peloponnesum erant, Cephallenses et Zacynthii, liberi illi quidem, quia tamen insulas incolebant, et *ideo* ab Atheniensibus, qui maris imperium *tunc* obtinebant, magis coërcebantur, *quam qui*

* Isti, etiam Iones, tamen adversus Doros ab Atheniensibus, quibus parebant, coacti sunt ipsos sequi. *Valla*. Hi omnes, quia subditi erant Ionesque, ob imperium adversus Dorienses secuti etc. *Acacius*.

sedes in locis mediterraneis habebant, illos inviti sequebantur. At Corcyraei non solum Dorienses, sed etiam Corinthii, palam adversus Corinthios atque Syracusanos, quamvis illorum quidem essent coloni, horum vero cognati, ⁷ tamen necessitate quidem, quoad speciosam honestatis causam, *quam prætendebant, quod Leontinos in suas sedes restituere vellent,* sua vero sponte, propter odium, quo Corinthios prosequiebantur, *Athenienses* non minus sequebantur, *quam alii.* Messenii quoque, qui nunc sic appellantur, et qui Naupactum incolunt, et *alii* ex Pylo, quæ tunc ab Atheniensibus tenebatur, ad hoc bellum assumti fuerunt. Item Megarensium exsules non multi, cum Selinuntiis, qui Megarenses erant, propter *exilii* calamitatem pugnarunt. Jam vero cæteri sua sponte potius, *quam necessitate coacti,* hanc expeditionem sunt sequuti. Argivi quidem non magis societatis gratia, quam propter suum in Lacedæmonios odium, et singuli propter privatum ac præsens *in aliquos odium,* Dorienses adversus Dorienses, sequuti sunt Athenienses, qui sunt Iones. Mantinei etiam et cæteri Arcades mercede conducti, qui semper *alias* hostibus, quicumque ipsis propositi fuissent, bellum inferre consueverant, tunc illos etiam Arcades, qui cum Corinthiis *in Siciliam* iverant, nihilo minus, *quam alios quoslibet,* lucri gratia hostium loco habuerunt. Cretenses etiam ac Ætoli, mercede et ipsi adducti, *cum Atheniensibus ad hoc bellum sunt profecti.* Accidit autem, ut Cretenses, qui cum Rhodiis Gelam condiderant, non a suis colonis starent; sed contra suos colonos, ultro, mercede allecti militarent. Acarnanum quoque nonnulli, cum lucri causa, tum vero multo magis propter amorem quo Demosthenem, et propter benevolentiam, qua Athenienses (quorum socii erant) prosequiebantur, *illis* auxilium tulerunt. Atque hi quidem intra sinus Ionii fines habitabant. ⁸ Ex Italicis vero populis, qui hujusmodi temporum angustiis et reipublicæ seditione tunc intercepti fuerant, et Thurii et Metapontini, eandem militiam sunt sequuti: ex Siciliensibus vero, Naxii et Catanæi. Ex barbaris Egestæi, qui

Ball.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

⁷ Tamen hostes erant, tum officii gratia erga Athenienses, quibus parebant, tum libenter, propter odium Corinthiorum. *Valla.* Tamen sequebantur, coacti quidem, ut præ se ferebant; sed non minus sua sponte, quia Corinthios odio prosequiebantur. *Steph.*

⁸ Ex Italicis vero Thurii et Metapontini, quum ad talem necessitatem redacta seditio esset, una militaverunt. *Intellige necessitatem, ut cogerentur ad partes transire et alterutris se adungere; Aut, (cum Scholiasta.) Ut cogerentur ad merceda stipendia proficisci. Id enim videtur significare per ἀνάγκης πορεύεσθαι. Steph.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

etiam bonam Siciliensium partem, et *multos* illorum, qui extra Siciliam *habitabant*, secum adduxerunt: Hetrusco-
rum etiam nonnulli, propter inimicitias, quas cum Syra-
cusanis gerebant, et Iapyges mercenarii. Atque tot qui-
dem gentes cum Atheniensibus militarunt.

58. Vicissim autem Syracusanis opem tulerunt et Ca-
marinæi, qui erant *illis* finitimi, et ^a Geloi, qui post hos
habitabant. Deinde, Agrigentinis quiescentibus, ^b Selinuntii, qui sedes in illis partibus habent. Atque hi qui-
dem incolebant eam Siciliæ partem, quæ Africam versus
spectat. Himeræi vero ab ea parte, quæ mare Tyrrhe-
num spectat, in qua etiam soli ex *omnibus* Græcis habita-
bant. Isti etiam, inquam, soli illinc *Syracusanis* auxilio
venerunt. Atque tot quidem nominis Græci gentes, quæ
in Sicilia sedes habebant, et Dorienses et omnes sui juris,
in hoc bello *Syracusanos* adjuverunt: ex barbaris vero soli
Siculi, quotquot defectione a *Syracusanis* facta ad Athe-
nienses non transierant, *opem ipsis tulerunt*. Ex Græcis
vero, qui sunt extra Siciliam, Lacedæmonii quidem eos
adjuverunt, *ipsis* ducem Spartanum præbentes, militemque
ex Neodamodibus et Helotibus. Isti autem Neodamodes
jam liberi esse possent. Corinthii vero et classe et pedi-
tatu soli, et Leucadii, et Ambraciotes, propter cognatio-
nem, *illuc* profecti. Ex Arcadia vero, mercenarii milites
a Corinthiis missi, et Sicyonii coacti militiam illam sunt
sequeuti. Ex illis autem, qui sunt extra Peloponnesum,
Boeoti. Sed ad istas adventitias copias ipsi Sicilienses
omnium rerum, ad hoc bellum necessariorum, multitudi-
nem *longe* maiorem contulerunt, quippe qui magnas urbes
incolerent. Etenim et multi gravis armaturæ milites, et
naves, et equi, et alia maxima multitudo collecta fuit.
Verum præ cæteris omnibus (ut ita loquar) ipsi Syracu-
sani plus copiarum suppeditaverunt, *idque* propter urbis
magnitudinem, et quod in proximo discrimine versaban-
tur.

59. Atque hæc quidem fuerunt utrorumque auxilia un-
dique collecta. Atque hæc omnia tunc utrisque præsto
fuerunt, nec ullum præterea auxilium amplius aut ad hos
aut ad illos venit. Syracusani igitur sociique merito præ-
clarum certamen sibi propositum esse duxerunt, si, præter
navalem victoriam, quam adepti fuerant, universum etiam
Atheniensium exercitum, qui tantus esset, debellasset, et

^a His proximi Geloi. *Acacius*.

^b Iis ultiores Selinuntii. *Acacius*.

illos ab utraque parte, et mari et terra, effugere, prohibuissent. Itaque continuo magnum portum claudere ceperunt, qui octo ferme stadiorum ostium habebat, transversis triremibus, et navigiis, et scaphis, *eas* ancoris stabilientes. Et cætera, si Athenienses navale prælium adhuc committere auderent, præparabant: et in nullo quicquam parvum animo agitabant.

Bel.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

60. Athenienses autem, cum hanc *portus* obstructionem viderent, et cæteras illorum cogitationes cognoscerent, consultandum esse censuerunt. Quare duces et centuriones congregati, propter præsentis difficultates cum aliarum rerum, tum vero *præcipue*, quod nec in præsentia commeatus amplius haberent, (nam *nuntiis* Catanam præmissis, quod *illinc* discedere statuissent, *Catanæis* interdixerant, ne adveherent) nec in posterum habituri essent, nisi classe *Syracusanos* superarent, censuerunt, superiores munitiones esse deserendas, et locum aliquem prope ipsas naves occupandum, et munimento quam minimo possent concludendum, tantum quod ad utensilia et ægrotos capiendos satis esset, atque hoc quidem præsidio tuendum: reliquo vero peditatu naves omnes, tam *eas*, quæ ad navigationem essent idoneæ, quam *eas*, quæ non essent *idoneæ ad navigandum*, explendas, ^c ita ut quoslibet *in eas* imponerent: et navali prælio commisso, si vincerent, Catanam se reciperent; sin secus, incensa classe, pedestri itinere, acie instructa abirent, qua parte celerrime locum aliquem, aut barbaricum aut Græcum, qui amicus esset, adipisci possent. Atque hi quidem, ut hæc ipsis *feri* placuit, sic etiam *illico* fecerunt. Nam et ex superioribus munitionibus ad littus descenderunt, omnesque naves compleverunt; cunctis *eas* ingredi coactis, quicumque per ætatem quoquo modo *ad aliquem rei navalis usum* idonei esse videbantur. Universæ autem naves ad centum ac decem completæ fuerunt. Multos autem sagittarios et jaculatores, et Acarnanum, et aliorum peregrinorum, in eas imposuerunt; et cætera, prout ipsis, in eas angustias compulsis, et huiusmodi cogitationes habentibus, licebat, compararunt. Nicias autem, rebus magna ex parte jam paratis, videns, milites animo consternatos esse, quod præter solitum navali prælio longe superati fuissent, et propter commeatum inopiam velle quam celerrime *belli fortunam* periclitari, omnes convocatos, tunc primum est adhortatus, et hæc verba fecit:

^c Nihil etiam parvum parvi fecerunt. *Valla.*

^d Omnibus rebus in eas congestis. *Valla.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

61. "MILITES Athenienses, et vos alii socii, certamen quidem, quod nobis est ineundem, omnibus pariter erit commune, et unicuique de salute et patria, non minus, quam hostibus *nostris, futurum est*. Nam si navali proelio nunc vicerimus, suam cuique civitatem, ubicunque illa fuerit, revisere licebit. Sed animum abjicere non oportet, nec idem pati, quod imperitissimis hominibus accidere solet: qui, si primis in proeliis rem infelicitate gesserint, deinde similes calamitates perpetuo formidant. Sed quotquot Athenienses *hic* adestis, qui multorum bellorum notitiam habetis, et quotquot socii, qui *nostris* commilitones semper fuistis, estote memores, bellorum exitus incertos esse, et fortunam a nobis quoque staturam sperantes, ad iterum pugnandum vos præparate, prout decet tantam vestrum multitudinem, quantam vos ipsi videtis."

62. "Quæ autem in his portus angustiis nobis profutura cognovimus, adversus futuram navium turbam, et adversus illorum apparatus *ac milites* in navium tabulatis *futuros*, unde prius damno fuimus affecti, hæc etiam omnia nunc, pro præsentis rerum facultate, cum gubernatoribus excogitavimus atque paravimus. Nam sagittarii multi et jaculatores *in naves* adscendent, et multitudo, quæ, si navale proelium in alto committeremus, non uteremur, quia navium onus rei nauticæ disciplinam impediret. Sed hic in pedestri proelio, quod ex navibus committere cogemur, utilis erit. Præterea excogitavimus etiam *remedia*, quæ adversus *naves hostiles* in navibus ædificandis erant paranda, et adversus epotidum crassitudinem (quod præcipue obfuit,) ferreas manus *comparavimus*, quas *illorum navibus* injiciemus, quæ navem *hostilem*, quum invaserit, retinebunt, ne retro se recipiat, si modo vectores, quæ postea requiruntur, exsequantur. In eam enim necessitatem jam sumus compulsi, ut pedestre proelium ex navibus committere cogamur. Hoc autem *nobis* utile esse constat, ut neque ipsi *ab hostili classe* resiliamus, neque illos *a nostra resiliire* permittamus: præsertim quod terra sit hostilis, præter eam, quam noster peditatus obtinuerit."

63. "Quorum vos memores oportet totis viribus constanter pugnare, nec *sinere* vos ad eam propelli, sed quum navis cum navi configere cœperit, *existimare*, non decere prius *ab hostibus* dirimi, quam de hostili tabulato milites deturbaritis. Atque ad hæc non minus milites, quam nautas, adhortor, *atque eo quidem magis*, quo magis eorum, qui desuper pugnant, hoc officium est. Quinetiam in vobis situm est, nunc quoque magnam victoriæ partem peditatu

consequi. Nautas vero adhortor, quinetiam simul obsecro, ne propter clades acceptas animo nimis consternato sitis: tum quia firmiorem apparatusum ex tabulatis, tum etiam quia plures naves nunc habetis. Præterea oportet vos considerare, quam operæ pretium sit, illam voluptatem a vobis conservari, quotquot de vobis antea pro Atheniensibus, quamvis non essetis *Athenienses*, habebamini, et cum ob *nostræ* linguæ peritiam, tum ob institutorum imitationem, apud *omnem* Græciam suspiciebamini, et quod attinet ad utilitates, *quæ ex imperio percipi solent*, imperii nostri participes eratis non minus, *quam nos indigenæ*, imo vero multo magis, tum quod populi imperio nostro subjectis terrorem incuteretis, tum etiam, quod *ab aliis* non læderemini. Itaque cum soli, idque libere, socii sitis imperii nostri, merito, nunc illud ne prodatis, *cavere debetis*. Et, contemtis Corinthiis, quos sæpe superastis, et Siciliensibus, quorum nullus, quamdiu *nostra* classis vigeat, nobis resistere est ausus, eos propulsate, et declarate, vestram scientiam, vel cum imbecillitate et calamitatibus conjunctam, aliorum robore, quod secunda fortuna utitur, potentiorē esse.”

Bel.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

64. “Rursus illis de vobis, qui sunt Athenienses, hæc in memoriam redigo, neque naves alias his similes in navalibus, neque militum juventutem a vobis *domi* relictam esse. Et, si quid aliud, quam victoria, vobis contingat, et hostes, qui hic sunt, protinus illuc navigaturos, et qui de nobis illic sunt reliqui, nequaquam satis virium habituros ad propulsandos et eos, qui illic *jam* sunt, et eos, qui præterea *hinc adverus ipsos* venient. Et vos quidem, *qui hic estis*, in Syracusanorum potestatem confestim verietis, contra quos qua mente veneritis, vos ipsi *probe* nostis: qui vero illic sunt, in Lacedæmoniorum *potestatem* venient. Quare, cum in hoc uno certamine pro utrisque, *tam pro vobis ipsis, quam pro cæteris, qui sunt domi*, constituti sitis, fortiter, si unquam alias, *hosti* resistite, et singuli et universi vobiscum reputate, ex vobis, qui naves mox conscendetis, Atheniensium *omnem* peditatum, et classem, et *urbem*, et reliquam civitatem, et magnam illud Athenarum nomen omnino pendere. Pro quibus, si qua in re alius alii præstat, vel scientia vel animi præstantia, is nunquam alias opportunius sese ostentaverit, *quo* et sibi ipsi utilis fuerit, et universis salutaris.”

* Terrori essetis subditis vestris etc. *Valla*.

† Quod in his navibus futuræ sunt terrestres Atheniensium navalesque copiæ, et reliqua civitas, et magnum nomen Athenarum. *Acacius*.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4
U. C.
Varr.
341.

65. Nicias igitur, his *suos* adhortatus, statim imperavit, ut naves conscenderent. Gylippo autem et Syracusanis, quippe quod ipsum etiam *hostium* apparatus cernerent, præsensire quidem licebat, Athenienses navale proelium inituros esse; sed certiores facti sunt etiam de ferreis manibus, quas navibus injicere statuerant. Et cum adversus cætera omnia *illorum inventa*, tunc etiam adversus hoc, remedia excogitata præpararunt. Nam proras et superiores navium partes coriis longe lateque contexerunt, ut manus injecta laberetur, nec quicquam nancisceretur, quod apprehenderet. Postquam autem omnia præparata fuerunt, duces *eorum* ac Gylippus eos adhortati sunt, et hanc orationem *apud eos* habuerunt.

66. "Quod præclaræ sint res *a nobis* ante gestæ, quodque de præclaris rebus mox etiam certamen *nobis* sit futurum, Syracusani et socii, plerique nobis cognoscere videmini; (¹ nec enim tanto studio res illas gerendas suscepissetis;) si quis tamen, quantum satis est, non cognoscit, *nos hoc ipsi* declarabimus. Athenienses enim, qui in hanc regionem venerunt, primum quidem, ut Siciliam subigerent, deinde vero, si rem feliciter gessissent, ut Peloponnesum etiam cæteramque Græciam, et qui omnium tam superioris quam nostræ memoriæ Græcorum imperium jampridem maximum obtinent, vos mortalium primi sustinuistis classe, qua *illi* cuncta obtinuerunt, et cum aliis navalibus proeliis *jam* superastis, tum etiam hoc, ut verisimile videtur, nunc vincetis. Homines enim, postquam eorum vires in ea re, qua se cæteris *præstare* putant, fractæ fuerint, multo minorem in posterum de se ipsis opinionem concepiunt, quam si nunquam antea *quicquam de se tale* sensissent: et opinione sua, propter quam animos elatos habebant, præter spem frustrati, ² etiam infra vires virtute succumbunt. Id, quod Atheniensibus nunc accidisce credibile est."

67. "Quod vero ad nos attinet, tum quia pristina nostra virtus, (qua, licet *rerum nauticarum* adhuc essemus imperiti, belli fortunam tentavimus) nunc validior est, ³ tum quia summæ virtutis opinio *jam* ad eam accessit, quod *vires* fortissimos vicerimus, spes uniuscujusque *nostrum* duplo major *esse debet*. Plerumque autem, maxima spes maxi-

¹ Qui enim alias tam promte capesseretis? *Acacius*.

² *Id est*: minus virtutis ac fortitudinis præstant, quam possent. *F. Port.* In iis, quæ vel infra vires sunt, succumbunt. *Steph.* Etiam infra vires animos demittunt. *Acacius*.

³ Illa insuper opinione accedente, nos validissimos esse, si validissimos vicerimus etc. *Huds.*

man etiam animorum alacritatem addit ad res *impigre* subeundas. Quod autem hostes nostrum apparatus amulentur, hæc ratio nostræ quidem consuetudini familiaris est, nec imparati adversus singulas illorum *naves* erimus. Illi vero, postquam multi quidem gravis armaturæ milites præter *ipsorum* institutum supra tabulata steterint, multi etiam terrestres jaculatores, ut ita loquar, et Acarnanes, et alii, qui naves conscenderint, qui ne sedentes quidem rationem invenient, qua telum emittere possint, qui fieri poterit, ut ipsas naves in periculum non conijciant, et omnes inter se ipsos perturbationem non excitent, dum non ^ksuo more sese movebunt? Siquidem ne multitudo quidem navium ipsis proderit: si quis vestrum hoc etiam *fortasse* formidat, quod non cum pari, *sed longe majori* navium numero sit pugnaturus. Nam in exiguo *loci spatio* multæ *naves* erunt tardiores ad exsequendum ea, quæ *gubernatores* volunt; opportunissimæ autem machinamenti, quæ præparavimus ad eas profligandas. Quod autem verissimum est, cognoscite ex iis, quæ nos certo intellexisse arbitramur. Nam isti malorum magnitudine fracti, et præsentibus difficultatibus superati, ad desperationem sunt redacti, non apparatu *copiisque suis* freti potius, quam temeritate fortunæ, quam, quoquo modo possunt, periclitari volunt; ut vel per vim navibus elabantur, vel postea, itinere terrestri *aliquo* se recipiant, quippe qui pejore conditione nunquam sint futuri, quam nunc sunt."

68. "Adversus igitur talem confusionem, et infestissimorum hominum fortunam, quæ se ipsam *nobis* tradidit, iratis animis contendentes pugnam conseramus: et existimemus, simul quidem æquissimum esse, adversariorum suppliciiis iracundiam animi saturare, ^mqui dicere audent, se justa de causa huc venisse, ut nos, suos hostes, ulciscerentur, simul etiam in nobis *et penes nos futurum* inimicos propulsare, ⁿet id, quod vulgo dicitur, suavissimum esse, *inimicos ulcisci*. Quod autem *isti sint nobis* inimici, atque adeo inimicissimi, omnes *hoc probe* nostis, qui in nostram *regionem* nos in servitutem redacturi venerunt. Quam rem si feliciter gessissent, viros quidem acerbissimis cruciatibus, ac liberos et uxores summa turpitudine affecis-

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

^k Ad verbum, suo modo movebuntur. Vel potius, *ἀνέμωσαν* pro *ἀνέμωσαν* *λαοὺς*. Stephanus.

^l Nec tam apparatus suo confidunt, quam (id quod possunt) temeritati fortunæ, ut aut etc. *Valla*.

^m Quos qui oppugnat, jure ex iis ultionem petit, simul etc. *Acacius*.

ⁿ Quæ quidem res fertur esse jucundissima etc. *Stephanus*.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

sent, et universæ reipublicæ turpissimum *servitutis* cognomentum imposuissent. Quare neminem *de nobis* rem moliter gerere decet, neque pro lucro ducere, quod illi sine *nostro* periculo abeant. Nam parta etiam victoria hoc ipsum sunt facturi. Illud etiam præclarum certamen, si faciamus ea, quæ facere debemus et volumus, ut *videlicet* et istos puniamus, et universæ Siciliæ firmiorem libertatem restituamus, qua prius etiam fruebatur. Atque ea pericula sunt rarissima, et *maxima expetenda*, quæ, si offendas, minimum damnum; si rem feliciter geras, maximas utilitates afferunt."

69. Atque Syracusanorum quidem duces et Gylippus, his verbis et ipsi suos milites adhortati, vicissim *suas* naves statim *militibus* implere coeperunt, postquam animadvertērunt, et *ipsos* Athenienses *idem facere*. Nicias vero propter præsentem rerum statum animo perculsus, et animadvertens, quantum periculum, et quam vicinum jam esset, quod tantum non jam *obviam hosti* essent processuri, et existimans, quod *hominibus* in maximis præliis accidere solet, *suis* omnibus in rebus aliquid adhuc deesse, quod a se nondum præparatum esset, necdum oratione satis ampla cum ipsis *militibus* a se actum esse, rursus unumquemque trierarchorum vocabat, singulos et patrum et tribuum et proprii nominibus appellans. Et orabat unumquemque, in quo aliquid splendoris inerat, ° ne seipsum proderet; neve *illi*, quorum majores illustres essent, paternas virtutes delerent. Eodem etiam admonebat patriæ, quæ liberrima esset, et in qua unicuique arbitrato suo citra præscriptum ac imperium alterius vitam instituere liceret. Alia præterea commemorabat, quæcunque homines, in hujusmodi temporis articulo jam constituti, reservare ac dicere solent, ° non, ut alicui res priscae effutire videantur, et *quæcunque alia his* similia de universis, ut et de uxoribus et de liberis et de Diis patriis proferri consueverunt, sed quæ in præsentī pavore utilia *dictu* putantes, alta voce pronuntiant. Atque hic quidem non quantum satis esset potius, quam quantum sibi per temporis angustias concessum esset, se *suos milites* cohortatum ratus, *ex concione* digressus, peditatum ad mare duxit, et instruxit aciem quam latissime potuit, ut sociis navalibus ad fiduciam animo concipiendam quam maximo esset adjumento. Demosthenes vero et Menander et Enthydemus (hi enim duces in Atheniensium naves adscende-

° Ne dignitatem suam prodat etc. *Valla*.

P Nihil eorum, quæ dici solent, propterea refugientes, ne videantur obsoleta loqui etc. *Steph.*

rant) a suorum castrorum statione solventes, sine mora navigarunt ad portus pontem, et ad fauces relictas, qua eruptio fieri poterat, quod *illac* per vim foras exire vel-
 lent.

Bell.
 Pelop.
 an. 19.
 Olymp.
 91. 4.
 U. C.
 Varr.
 341.

70. Syracusani vero, sociique, cum *suas et pedestres et navales copias prius, quam hostilis classis illuc perveniret*, eduxissent, navibus tot numero, quot et ante habebant, cum earum parte ad ipsas portus fauces, qua eruptio fieri poterat, excubias agebant, et *reliquam classem* in reliquo portu circumcirca *disposuerant*, ut undique simul impressionem in Athenienses facerent, et peditatus simul ipsis subsidio veniret, ad quamcunque partem et ipsæ naves apulissent. Præerant autem classi apud Syracusanos, Sicanus et Agatharchus, uterque *unum* totius cornu tenens; Pythen vero et Corinthii medium. Postquam autem Athenienses ad pontem accesserunt, primo quidem impetu naves ad ipsum *præsidiî causa* collocatas impressione facta superarunt, et *portus claustra* solvere conabantur. Postea vero, cum Syracusani sociique in ipsos undique inveherentur, non amplius ad pontem tantum, sed etiam in ipso portu, proelium fiebat. Erat autem atrox, et quale nullum superiorum fuerat. Magnam enim animorum alacritatem adhibebant utriusque classis nautæ ad impetum faciendum, quotiescunque jussi fuissent; multa quoque certatim gubernatores ad artem suam pertinentia alii contra alios excogitabant. Et *militēs*, qui *navibus* vehebantur, quoties navis impressionem in navem fecisset, operam dabant, ne ipsi, qui ex tabulatis pugnabant, cætero artificio, *cæterisque nautis et gubernatoribus*, inferiores essent. Et unusquisque in munere sibi assignato, primus apparere conabatur. Quod autem in exiguo *loci spatio* multæ naves confligerent, (nam hæ naves, quarum maximus erat numerus, in angustissimo *spatio* tunc pugnarunt; parum enim aberat, quin universæ naves utriusque classis ducentas efficerent;) incursiones quidem paucæ fiebant, quia vel retrocedendi vel perrumpendi nulla facultas dabatur: concursus vero frequentiores erant, prout quæque navis in navem incidisset, vel dum fugeret, vel dum impressionem in aliam faceret. Et quamdiu quidem navis *aliam* invadebat, *tamdiu* qui ex tabulatis pugnabant, abunde jaculis et sagittis et lapidibus adversus eam utebantur. Cum autem *naves* jam confligerent, *earum* propugnatores, qui manus conserebant, utrinque in alie-

¶ Ad fauces portus jam præoccupatas præclusasque, ne illac exiret etc. *Valla*. Ad portus claustra, et exitum ibi relictum etc. *Asachus*. Ζεύμα, ἡ ἱζουγμὴν σχῆμα in θαλάσῃ. *Etymol. M.* Auctor, hunc locum citans.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

nas naves ingredi conabantur. Multis autem in partibus contigit, ut propter loci angustias, partim quidem *isti* impressionem in illos facerent, partim vero *illi* in istos incurrerent, et duæ, quin etiam alicubi plures naves uni necessario adhærerent. Contigit etiam, ut gubernatores, has quidem vitandi, illas vero per insidias invadendi, non sigillatim, sed variis in partibus undique cura circumstiteret: utque strepitus ingens, qui a multis navibus concurrentibus edebatur, simul et pavorem afferret, et auditum adimeret eorum, quæ ab hortatoribus præcipiebantur. Multa enim hortatorum adhortatio utrinque audiebatur, ex arte, et propter præsens vincendi studium: Atheniensium quidem, ut *sui* per vim eruptionem facerent, exclamantium, utque nunc, si unquam alias, alacriter *suam* salutem conservantes in patriam redire conarentur: Syracusanorum vero et sociorum *exclamantium*, præclarum esse illorum fugam impedire, partaque victoria suam quemque patriam *gloria* augere. Præterea utriusque classis duces, sicubi aliquem animadvertissent cum sua navi cessim ire, accitum nominatim *ejus* trierarchum percontabantur; Athenienses quidem, num *isti* retrocederent, quod infensissimorum hostium agrum, *ipso* mari, cujus imperium non exiguo obtinuissent, jam amiciorem putarent; Syracusani vero, num quos Athenienses plane scirent vehementer cupere quavis ratione effugere, hos fugientes ipsi fugerent.

71. Dum autem navale prælium *ab illis* ancipiti Marte committeretur, utrorumque peditatus, qui in terra erat, magnum animi certamen sustinebat, et rei eventum admodum attente exspectabat. Ac Syracusanus quidem, quod jam pro majore gloria sibi comparanda contenderet: Athenienses vero, qui *Syracusanos* invaserant, quod metuerent, ne in fortunam præsentem longe deteriorem delaberentur. Athenienses enim, quod omnes suas fortunas in navibus posuissent, de futuro adeo timebant, ut nullus *alius* majore metu *percelli* posset; atque hac ipsa de causa navale prælium inæqualiter *ac impari conditione* ex terra *utrique* spectare cogeantur. Nam cum spectaculum esset e propinquo, nec omnes pariter eodem spectarent, si qui suos alicubi vincentes adspexissent, se ipsos colligebant, et ad implorandam Deorum fidem se convertebant, ne se salute fraudarent: alii vero, qui suos vinci vidiissent, planctu simul et vociferatione utebantur; et ex iis, quæ fieri cernebant,

† Multæ enim exhortationes utrinque, multæ vociferationes magistrorum erant, quas vel ars vel præsens concertatio postulabat. *Acasius.*

‡ Ingens certamen ac animorum contentio tenebat. *Valla.*

animis etiam multo magis frangebantur, quam qui in ipso prælio *versabantur*. Quinetiam alii, ubi oculos in aliquam partem convertissent, in qua ancipiti Marte pugnaretur, (propter permixti confusique certaminis continuationem) ipsis etiam corporibus, prout animo erant affecti, cum vehementi metu simul nutantes, in maxima animi anxietate versabantur. Semper enim parum aberat, quin evaderent, aut perirent. In eodem autem Atheniensium exercitu, quamdiu *classe* æquo Marte pugnarunt, licebat *hæc* omnia simul audire, lamenta, clamores, vincentes, victos, et alia, quæcunque magnus exercitus in magno discrimine *positus* multifariam proferre cogitur. Illorum etiam militibus, qui in navibus erant, idem, quod his, accidebat: donec tandem Syracusani sociique (cum navale prælium ad multum diem utrinque pertinaciter commissum fuisset) Athenienses in fugam verterunt; et minime dubie *fugientibus* instantes, magno clamore et cohortatione utentes, terram versus eos persequi cœperunt. Tunc vero nauticus quidem exercitus, alius alio, quotquot in alto capti non fuerant, *in terram* delati, in *sua* castra evaserunt. Peditatus vero, non amplius diversam rationem sequens, *ita ut alii hoc, alii illud facerent*, sed universi uno impetu cum ploratu gemituque graviter ac indigne ferentes ea, quæ fiebant, partim quidem ad opem navibus ferendam accurrebant, partim vero ad reliquam munitionum partem, ut eam tutarentur. Alii vero (quæ maxima erat portio) se ipsos jam circumspiciebant, et qua sibi salutem parerent: et tunc *in Atheniensium castris* tantus exstitit pavor, ut nullus ex superioribus hoc major exstiterit. Et cladem illi similem *hic* acceperunt, quam ipsi *Lacedæmoniis* ad Pylum attulerunt. Cum enim Lacedæmoniorum classis *illic* profligata fuisset, præterea ipsorum quoque cives, qui in insulam trajecerant, in ea *plerique* perierunt. Quamobrem Athenienses itinere terrestri (nisi quid inopinatum accideret) se servatum iri desperabant.

72. Post prælium autem navale, quod acerrime commissum fuit, in quo multæ naves multique mortales perierunt, Syracusani sociique victoriam adepti, navium fractarum tabulas ac reliquias et cæsorum corpora sustulerunt, et in urbem reversi tropæum statuerunt. Athenienses vero præ magnitudine præsentium malorum, ne cogitarunt quidem de suorum cadaveribus naviumque fragmentis repe-

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

* Ne peditatus quidem amplius in ambiguo est, sed universi etc. *Valla*, Ac peditatus, non, ut ante, a diverso animorum habitu, sed etc. *Acacius*.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. &
U. C.
Varr.
341.

tendis ac recipiendis; sed de noctu protinus abeundo consultabant. Demosthenes autem, cum Niciam adisset, censebat reliquas naves iterum instruendas, et sub auroram, si possent, eruptionem tentandam. Dicebat enim, plures adhuc naves ad navigationem idoneas sibi superesse, quam hostibus. Atheniensibus enim, naves circiter sexaginta supererant; hostibus vero, pauciores quam quinquaginta. Cum autem Nicias ei assentiretur, et naves implere vellent, nautæ illas conscendere nolebant, quod adverso prælio perterriti essent, nec amplius se superiores fore sperarent. Atque hi quidem universi jam itinere terrestri se *aliquo* recipere in animo habebant.

73. Sed Hermocrates Syracusanus, suspicatus, quid illi in animo haberent, et ratus, atrocem rem fore, si tantus exercitus itinere terrestri sese *illinc* reciperet, et in aliqua Siciliæ parte subsideret, unde rursus bellum sibi facere vellet, Magistratus adit, eosque monet, hostibus per negligentiam minime permittendum esse, ut noctu abirent, (simul autem et hæc, et alia, quæ ipsi videbantur, dicebat;) sed omnibus Syracusanis sociisque jam exeundum, et vias obstruendas, et locorum angustias præoccupandas atque custodiendas. Illi vero et ipsi non minus, quam ille, idem sentiebant, et hæc facienda censebant: sed *addebant*, se non putare, homines lætos, et ex navali, eoque magno prælio recens reversos et quiescentes, præterea quod dies festus esset, (forte enim tunc apud ipsos dies festus Hercules erat) imperata facile facturos. Nam præ ingenti victoriæ gaudio, plerosque per eum diem festum sese ad potationem conversuros, et se existimare, illos sibi in quibuslibet *aliis rebus* obtemperaturos potius, quam in præsentia sumtis armis exituros. Sed cum Magistratibus hæc reputantibus difficilia factu esse viderentur, et Hermocrates hæc ipsis persuadere non posset, postea ipse hæc commentus est; veritus, ne Athenienses, nemine prohibente, difficillima quæque loca noctu prius transirent, nonnullos e suis sodalibus cum equitibus, quum jam advesperasceret, ad Atheniensium castra mittit. Qui *eo usque* provecti, unde quis exaudiri posset, et quibusdam evocatis, quasi Atheniensium essent amici, (erant enim nonnulli internuntii, qui Niciam de rebus urbanis certiore faciebant) imperarunt, ut Niciæ significarent, ne ea nocte copias abduceret, quod Syracusani vias obsedissent, sed postridie copiis per otium instructis abiret. Atque illi quidem, cum hæc dixissent, discesserunt: hi vero ducibus Atheniensium renuntiaverunt ea, quæ audierant.

74. Duces autem ob istum nuntium ea nocte supersederunt, nullam subesse fraudem rati. Cum autem ne sic quidem statim discessissent, ipsis et insequentem diem *illic* remanere placuit, ut milites pro præsentī facultate convasarent quam commodissime possent: et cætera quidem omnia relinquere; solis vero rebus, quotquot ad corporis victum ac vestitum essent necessariæ, assumtis, abire. Syracusani vero et Gylippus cum peditatu quidem prius egressi, *quam illi discederent*, et vias per *suam* regionem, qua verisimile erat Athenienses iter facturos, obstruxerunt, et rivorū et fluviorū transitus custodiebant. Et in locis ad excipiendum exercitum opportunis, qua *transiturus* videbatur, ut *ejus transitum* impedirent, acie instructa stabant. At cum classe profecti, Atheniensium naves a littore abstraxerunt. Aliquot etiam concremarunt, (quod vel ipsi Athenienses facere in animo habuerant) cæteras vero per otium, nullo prohibente, ut quæque forte aliquo delata fuerat, religatas in urbem traxerunt.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.
Aug.
31.

75. Postea vero, cum Niciæ et Demostheni *res* satis præ- Sept. 1.
paratæ esse visæ sunt, jam tertio a navali pugna die castra moverant. Hæc igitur res erat acerba, non tantum, si quis singula spectet, quod *nimirum* et amissa classe univēsa discederent, et pro magna spe, cum ipsi, tum etiam *univēsa* civitas in *salutis* discrimen esset adducta: sed etiam, quod in castris deserendis unicuique contingerent, quæ nec spectari nec cogitari sine animi angore possent. Nam cum mortui essent insepulti, quoties quis aliquem necessariorum jacentem conspexisset, mœrore simul et metu afficiebatur. Vivi vero, qui relinquebantur et vulnerati et ægroti, multo majorem mœrorem, quam mortui, vivis afferebant, et multo miseriores, quam defuncti, *ipsis esse videbantur*. Nam ad preces et lamentationes conversi *cæteros* ad dubitationem adigebant, *utrum, illis relictis, abeundum, an cum illis remanendum*, quod illos orarent, ut se abducerent, et uniuscujusque fidem implorarent, sicubi quis aliquem aut sodalium aut familiarium animadvertisset, ac ex contubernaliū jam abeuntium cervicibus penderent, et, quousque possent, *eos* insequerentur. Quod si quos corporis vires ante confectum iter defecissent, non sine multis obtestationibus ac ploratibus *ab aliis* deserebantur; adeo ut omnis exercitus, lacrymis repletus et hujusmodi dubitatione *retardatus*, non facile discedere posset, quamvis ex hostico *discedendum ipsis esset*, tum jam vel majora passis, quam quæ lacrymis depleri possent, tum etiam futura metuentibus, ne quid *gravius* paterentur. Magnusque mœror,

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

simul et magna, eaque mutua inter ipsos incusatio erat. Nihil enim aliud, quam expugnatæ civitati, eique non parvæ, quæ profugeret, similes erant. Nam universa multitudo simul proficiscentium non erat infra numerum quadraginta millium. Horum autem cum cæteri omnes, quod quisque poterat, prout utile *ac necessarium ipsis* erat, tum etiam gravis armaturæ milites, et equites, præter consuetudinem, ipsi quoque sua etiam cibaria sub armis ferebant, alii quidem, propter servorum inopiam, alii vero, propter diffidentiam. Transfugerant enim et jampridem et tunc temporis plerique. Atque ne hæc quidem, quæ ferebant, *ipsis* sufficebant. Nullus enim commeatu in castris amplius erat. Quinetiam cætera ignominia, et æqualis malorum portio, quæ quoddam levamentum *alias* habet, quum multos habemus *socios*, tamen ne sic quidem tunc facilis videbatur: præsertim *cogitantibus*, quanto ex splendore, et gloriæ dignitate, qua initio præditi fuissent, in quem exitum, et *in quam* humilem fortunam devenissent. Hæc enim rerum commutatio illi Græcorum exercitui maxima contigit. Qui enim *illuc* iverant, ut alios in servitutem redigerent, illis accidit, ut ipsi hoc potius metuentes, ne ab illis in servitutem redigeretur, abscederent: et pro votis lætisque carminibus, cum quibus ad hanc expeditionem profecti fuissent, rursus cum ominis mali vocibus, quæ his erant contrariæ, discederent; et ex nauticis facti pedestres iter facerent, animumque potius ad gravem armaturam, quam ad classem instruendam, appellerent. Hæc tamen omnia propter periculi adhuc impendentis magnitudinem ipsis ferenda videbantur.

76. Nicias autem, cernens exercitum animo consternatum, et in magna *fortunæ* commutatione constitutum, *ad singulos ordines* adiens, ut pro præsentis rerum statu eos confirmabat et consolabatur, "et clamore longe majore, *quam unquam ante*, utebatur, ut ad quosque accedebat, tum propter animi studium *ac ardorem*, tum etiam, quod suæ vociferationis fructum quam longissime *per castra* manare cuperet.

77. "VEL in præsentis rerum statu, Athenienses ac socii, spem oportet habere, (Jam enim nonnulli vel ex asperioribus *malis*, quam sunt ista, incolumes evaserunt;) neque supra modum vobismetipsis succensere vel propter clades, vel propter ærumnas, quæ præter dignitatem nunc

² Clamore etiam utens magis, quam voce etc. *Valla*. Magis clamore utens, quam apta alioqui ad exhortandum oratione. *Possent etiam alius esse sensus, mutando ladorum in ladorum vel ladorum. Steph.*

premunt. Nam et ego, quamvis neque *corporis* viribus valentior sim, quam ullus de vobis, (vos enim ipsi jam videtis, ut morbo sim affectus;) neque felicitate cuiquam secundus *antea* fuisse videar, cum in privata vita, tum in cæteris rebus, nunc *tamen* in eodem periculo pendens versor, in quo vel abjectissimæ conditionis homines versantur. Quanquam multa quidem ex patriis institutis ad pietatem Diis præstandam perpetuo feci; multis etiam pietatis officiis, quæ debent invidia carere, mortales sum prosequutus. Quare, *quamvis nostra fortuna prorsus afflictæ videatur*, rerum tamen futurarum spes est audax; sed clades, quas nullo nostro merito accepimus, nos jam terrent. At fortasse cessabunt. Nam et satis feliciter cum hostibus est actum, et, si cui Deorum invidi bellum hoc suscepimus, satis pœnarum jam dedimus. Etenim et alii nonnulli jam bellum aliis intulerunt, qui cum humanitus peccassent, pœnas tamen tolerabiles dederunt. Quamobrem verisimile videtur, nos quoque nunc debere sperare, Deum mitius nobiscum esse acturum. Jam enim ipsorum *Deorum* misericordia, quam odio, sumus digniores, et *convenit vos*, cum videatis vos ipsos, quales et qui gravis armaturæ milites acie instructa pergitis, animis non nimis consternari. Quinetiam illud cogitate, vos ipsos, ubicunque consederitis, ibi protinus *vobis ipsis* esse civitatem; et fore, ut nulla alia Siciliensis *civitas* aut vestrum, si *eam* invadatis, impetum facile sustineat, aut, si sedes alicubi fixeritis, expellat. Iter autem ut tuto et servatis ordinibus fiat, operam vos ipsi caute dabitis, nihil aliud unusquisque secum ipse reputans, nisi, quocunque in loco pugnare coactus fuerit, hunc, si victoria potiatur, et patriam et urbem sibi futurum. Iter autem et noctu et interdiu pariter magna festinatione faciendum erit. Exiguos enim commeatus habemus. Et si quod amicum oppidum Siculorum nacti fuerimus, (isti enim propter Syracusanorum metum adhuc erga nos in fide constanter perstant) jam vero existimate, vos in loco tuto esse. Ad eos vero *nuntium* præmittite, qui jubeat *eos nobis* obviam venire, et alios commeatus afferre. In summa *hoc* sciatis, milites, necessarium esse vobis, viris esse fortibus, quod nullus sit locus propinquus, quo, si ignave vos gesseritis, salvi pervenire possitis; et, si nunc hostes devitaritis, cæteros quidem *de vobis* ea consequuturos, quæ revisere concupiscitis; Athenienses vero magnam *vestræ* civitatis potentiam, etsi collapsam, erecturos. Viri enim *sunt* civitas, non autem mœnia, neque naves viris vacuæ."

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

Bel.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

78. His Nicias exercitum cohortans simul adibat, et sicubi disjunctum nec ordine servato procedentem videbat, cogebat et in ordinem redigebat. Demosthenes vero nihilo minus eadem, aut *his* similia, apud suos dicebat. Et Niciæ quidem copię agmine quadrato ibant; Demosthenis vero *copię* sequebantur. Lixas vero et plurimam turbam gravis armaturæ milites intra *medium suum agmen* receperunt. Postquam autem ad Anapi fluminis transitum pervenerunt, Syracusanorum ac sociorum manum illic instructam invenerunt; quibus fugatis, et transitu in suam potestatem redacto, ultra processerunt. Et Syracusanorum equites obequitantes *illis* instabant, et levis armaturæ milites jaculis *eos* incessebant. Atque hac quidem die Athenienses, stadia circiter quadraginta progressi, Sept. 2. castris ad quendam collem positis pernoctarunt. Postridie vero, diluculo iter ingressi sunt, et viginti circiter stadia processerunt: et in quendam campestrum locum descenderunt, ibique castra posuerunt, tam quod aliquid cibariorum sumere ex domibus illis (is enim locus habitabatur) tum etiam, quod aquam secum illinc afferre vellent. Nam ultra locum illum, ad multa stadia, qua transitori erant, non erat magna *aquæ* copia. Interea vero Syracusani progressi, transitum ulteriorem muro cinxerunt. Erat autem collis natura munitus, et ab utraque ejus parte erat torrentis alveus rupibus præceps. Vocabatur autem Acræum lepas. Sept. 3. Postridie vero Athenienses progredi cœperunt, et Syracusanorum ac sociorum equites et jaculatores, qui utrique multi erant, ipsos *progredi* prohibebant, et jaculis incessebant et obequitantes infestabant. Et die quidem Athenienses pugnarunt, tandem vero in eadem castra rursus se receperunt. Sed commeatus non æque, ac *prius*, amplius habebant. Nam propter *hostium* equitatum non poterant amplius *illinc* recedere.
- Sept. 4. 79. Mane tamen motis castris, rursus ire perrexerunt; et ad collem muro cinctum, per vim pervenire tentarunt: et ante suas copias invenerunt pedestrem *hostium* exercitum, qui supra *collis* munitionem instructus stabat, acie non paucorum scutatorum in longitudinem exporrecta; is enim locus erat arctus. Athenienses autem munitionem aggressi oppugnare cœperunt: sed quum telis ex colle, qui erat acclivis, a multis peterentur, (qui enim ex superiore loco facilius pertingebant) nec eo possent perumpere, retro se receperunt, atque quieverunt. Quinetiam casu quædam tonitrua simul et imbres *tunc* exstiterunt, ut anni tempore, quod ad Autumnum jam accedebat, fieri

solet. Quamobrem Athenienses longe vehementius animos abjicere cœperunt, quod, hæc etiam omnia in suum exitum fieri, putarent. Ipsis autem quiescentibus, Gylippus et Syracusani partem quandam copiarum miserunt, quæ ipsos muro intercluderent a tergo, qua venerant. Sed, cum ipsi quoque vicissim quosdam de suis misissent, *hoc fieri* prohibuerunt. Postea vero Athenienses, propius planitiem reversi, *castris ibi positis*, pernoctarunt: post-
 ridie vero progredi cœperunt. Ipsos autem Syracusani
 undique circumfusi adoriebantur, multosque sauciabant; et, quoties Athenienses impressionem *in eos* faciebant, ipsi se subducebant; quoties vero recedebant, *illis* instabant, præcipite vero novissimum agmen carpentes, ^{si forte, ea} parte paulatim in fugam versa, reliquum exercitum perterrefacerent. Et diu Athenienses hoc modo *Syracusanis* restiterunt: deinde, quinque sexve stadia progressi, in planitie conqueverunt. Syracusani quoque ab illis digressi in sua castra redierunt.

80. Noctu vero Niciæ et Demostheni placuit, (quoniam ipsorum exercitus male se habebat, cum ob omnis commeatu inopiam, qua jam premebatur, tum ob multitudinem eorum, qui in multis incursionibus ab hoste factis vulnerati fuerant,) quam plurimis ignibus accensis abducere copias, non tamen amplius eadem via, qua constituerant, sed alia ei contraria, quam Syracusani servabant, mare versus. Totum autem hoc iter, quod exercitus faciebat, non ad Catanam ducebat; sed in aliam Siciliæ partem, Camarinam versus et Gelam, aliasque tum Græcas tum barbaras urbes, in illa *Siciliæ* parte sitas. Accensis igitur multis ignibus, per noctem proficisci cœperunt. Sed (ut vel in omnibus, præcipue vero maximis exercitibus, præsertim et noctu et per hosticum, et hoste non procul *ab ipsis* distante, iter facientibus, metus et pavor excitari solet) ipsos incessit trepidatio. Et Niciæ quidem copię, quemadmodum præibant, sic etiam simul perstiterunt, longèque præcesserunt. At Demosthenicarum copiarum dimidia fere atque adeo major pars distracta est, et ordinibus non servatis pergebat. Prima autem luce, tamen ad mare pervenerunt, et viam, nomine Helorinam, ingressi, ire pergebant, ut, cum ad Cacyparim fluvium devenissent, secundum ipsum fluvium per mediterranea in

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

Sept. 5.

Sept. 6.

P Si forte membratim illos territando, totum agmen averterent. *Valla*.
 Si forte, fugato subinde parvo eorum numero, *tandem* totum agmen territa-
 rent. *Stephanus*. Si forte vel paulum pulsus, totum exerc. etc. *Acacius*.
Huds.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

superiora loca se conferrent. Sperabant enim, hac etiam Siculos, quos arcessissent, obviam sibi venturos. Sed cum ad fluvium venissent, hic quoque quoddam Syracusanorum præsidium invenerunt, quod muris valloque transitum præcludebat: sed eo *præsidio* per vim *illinc* depulso, fluvium illum trajecerunt, et rursus ad alium fluvium, nomine Erineum, contenderunt. Hac enim duces *iter feri* jusserant.

81. Interea vero Syracusani ac socii, ubi dies illuxit, et Athenienses abisse cognoverunt, plerique Gylippum insimulabant, quod Athenienses sciens prudensque dimisisset. Quare celeriter persequentes, qua progressos non difficile norant, sub horam prandii *eos* adipiscuntur. Cum autem assequuti fuissent Demosthenis milites, qui postremi erant, et tarde et incomposite iter faciebant, quod noctu tunc perturbati fuissent, confestim *eos* aggressi pugnare cœperunt. Syracusanorum autem equitatus ipsos facilius circumdedit, et in exiguum loci spatium contraxit, quod tunc essent separati. Nam Nicias exercitus ulterius progressus distabat *illinc* centum et quinquaginta stadia. Nicias enim *agmen* ocius ducebat, quod existimaret, minime salutare esse, in hujusmodi tempore cunctari ultro et dimicare, sed quam celerrime sese recipere, ita ut *milites* eatenus pugnarent, quatenus cogerentur. Demosthenes vero multiplici, eoque assiduo labore, magis ac magis premebatur, ¹ quod ipsum posterius digressum, hostes priores urgerent. Cum autem tunc Syracusanos insequentes animadvertisset, non tam progrediebatur, quam ad prælium aciem instruebat, donec cunctatus ab ipsis est circumventus, et cum ipse, tum Athenienses, qui cum ipso erant, in magna perturbatione sunt constituti. Nam conclusi intra quendam locum, qui muro circumdatus erat, et viam hinc et inde, et non paucas oleas habebat, missilibus undique petebantur. Hujusmodi autem assultibus, non autem stataria pugna haud abs re Syracusani utebantur. Nam adversus homines desperatos periculum subire, non amplius tam e re illorum, quam Atheniensium, erat. ² Simul etiam *Syracusani* nonnihil sibi parcebant, propter manifestum rei feliciter gestæ successum, quem jam adepti erant, ne prius, *quam hostes debellassent*, aliqua *ratione ipsi ab illis* absumerentur; et existimabant, vel sic, hoc ipso *pugnæ* genere illos, a se perdomitos, captum iri.

¹ Quod ipsi novissimum agmen ducenti instabant hostes. *Acacius*.

² Simul in tam secunda fortuna quisque sibi, ne caderet, parcebat, ratus, nihilominus hoc eos prælii genere domari posse. *Idem*.

82. Cum igitur Gylippus et Syracusani sociique, totum diem undique telis *hostem* petentes, animadvertissent Athenienses sociosque vulneribus ac aliis ærumnis graviter afflictos, per præconis vocem edixerunt, primum quidem, si quis ex insularum incolis ad se transire vellet, ea conditione, ut liber esset. Quædam autem, non multæ tamen, civitates *ad ipsos* transierunt. Postea vero et cum cæteris omnibus, qui cum Demosthene erant, compositio facta est ea lege, ut arma traderent, et *eorum* nullus mortem obiret aut violentam, aut in vinculis, aut inopia rerum ad victum necessariarum. * Universi autem, qui se ipsos dediderunt, erant numero sex *hominum* millia, omnemque pecuniam, quam habebant, deposuerunt, *eam* in supina scuta conjicientes, et quatuor scuta repleverunt. Atque hos quidem *Syracusani* confestim in urbem abduxerunt. Nicias vero ejusque milites eodem die ad fluvium Erineum pervenerunt, eoque trajecto, in edito quodam loco copias *et castra* collocavit.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

83. Postridie vero Syracusani, eum adepti, dixerunt, Sept. 7.
Demosthenis milites sese dedidisse, et ipsum quoque idem facere jusserunt. Ille vero, quod his fidem non haberet, induciis *cum hoste* factis, equitem misit, qui *rem* exploraret. Cum autem *equus* reversus renuntiasset dedidisse, Nicias per caduceatorem Gylippo Syracusanisque respondit, se paratum esse ad transigendum pro Atheniensibus, ut, quos sumtus in bellum Syracusani fecissent, hos restitueret, ea conditione, ut ipsi *seipsum et suum* exercitum dimitterent. Donec autem pecunia persolveretur, se daturum obsides ex Atheniensibus, † singulis talentis in singula obsidum capita taxatis. At Syracusani et Gylippus has condiciones non acceperunt, sed impressione *in eos* facta, et undique circumstantes, hos etiam ad vesperum usque telis petierunt. Ob commeatus autem et rerum aliarum inopiam hi quoque male se habebant. Sed tamen, observato noctis silentio, discedere statuerant. Quamobrem arma sumserunt: sed Syracusani *hoc* senserunt, et ad arma conclamarunt. Athenienses vero, cum cognovissent, se non latere *hostem*, rursus *arma* deposuerunt, exceptis fere trecentis. Isti enim per *media Syracusanorum* præsidia perrumpentes, per noctem contenderunt, qua potuerunt.

84. Nicias vero, cum dies illuxisset, exercitum abducere Sept. 8.
coepit. Syracusani vero et socii urgebant eodem modo,

* Atque ita dedidere seipsos cuncti, numero sex millia etc. *Valla*.

† Singulos pro quolibet talento. *Acacius*.

Bel.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

quo pridie, telis et jaculis undique petentes. Sed Athenienses properabant ad flumen Assinarum, simul quidem, quod undique graviter urgerentur *assiduus* multorum equitum ac alius multitudinis incursionibus, quod aliquo modo melius secum actum iri putarent, si flumen illud trajecissent: simul etiam lassitudine bibendique desiderio. Cum autem ad ipsum pervenissent, nullo jam ordine *in ipsum* irrumpunt, sed unusquisque primus *id* transire cupiens. At hostes *illis* instantes transitum jam difficilem reddebant. Quod enim iter conferti facere cogerentur, ^ualii super alios cadebant, et *alii alios* conculcabant, et alii quidem, in tela et arma incidentes, confestim peribant, alii vero, se ipsi mutuo complectentes, secundo flumine ferebantur. ^xIn ulteriorem etiam fluminis ripam transgressi Syracusani (erat autem *præceps*) et dispositi, e superiore loco Athenienses telis conficiebant, multos etiam avide potantes, et inter se ipsos in cavo fluminis alveo perturbatos. Peloponnesii vero, *illuc* descendentes, trucidarunt eos præcipue, qui erant in fluvio. Et aqua confestim est corrupta. Sed quamvis et cæno simul et sanguine esset polluta, nihilominus tamen bibebatur, et de ea multi inter se digladiabantur.

85. Tandem vero cum multa cadavera alia super alia in flumine jam jacerent, et exercitus profligatus esset, partim quidem apud amnem, partim vero, si quis etiam effugerat, ab equitibus, Nicias se Gylippo dedit, quod ipsi majorem, quam Syracusanis, fidem haberet. Et cum illi, tum etiam *cæteris* Lacedæmoniis permisit, ut arbitrato suo de se statuerent: sed *hostes oravit*, ut cæteros milites *Athenienses* occidere cessarent. Postea vero Gylippus imperavit, ut *Athenienses* jam vivi caperentur: et cæteros, quotquot a Syracusanis nondum occultati fuissent, (horum autem numerus erat magnus,) vivos *in urbem* deduxerunt; quin etiam trecentos illos, qui noctu per media *Syracusanorum* præsidia transierant, missis, qui eos persequerentur, comprehenderunt. Verum hujus exercitus ea quidem pars, quæ in unum publice contracta fuit, haud magna fuit: ea vero, quæ a *privatis hominibus* surrepta ac *suppressa* fuit, magna fuit. Hisque tota Sicilia fuit repleta, quippe quod *isti* non ex pactione (quemadmodum illi, qui cum Demosthene erant) capti fuissent. Quædam etiam *horum* non exigua pars interiit. Hæc enim strages a Syracusanis eo-

^u Alii super alios cadentes, invicem conculcabantur telisque et armis: quorum alii statim peribant, alii vero etc. *Valla*.

^x Hos ex utraque fluminis parte Syracusani superstantes etc. *Valla*.

rumque sociis tunc edita maxima fuit; nec ulla minor earum *omnium*, quæ in hoc Siculo bello factæ fuerunt. Et in cæteris incursionibus, quæ, dum iter fieret, frequentes fuerunt, non pauci obierunt. Multi tamen etiam evaserunt, partim quidem, vel statim, partim vero, vel post toleratam *aliquamdiu* servitutem, et postea fuga elapsi. His vero in Catanam erat receptus.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

86. Syracusani autem et socii congregati, ac assumtis quam plurimis potuerunt captivis et spoliis, in urbem redierunt. Et cæteros quidem Atheniensium ac sociorum, quoscunque ceperant, in lapidinas demiserunt, eam custodiam tutissimam esse ducentes: Nicias vero ac Demosthenem, invito Gylippo, necaverunt. Gylippus enim præclarum certamen *atque victoria præmium* sibi fore putabat, si præter cætera ipsos etiam hostium duces ad Lacedæmonios *ex eo bello* portaret. Accidit autem, ut alter quidem, Demosthenes *videlicet*, esset ipsorum hostis acerrimus, propter res in insula *Sphacteria* et ad Pylum *gestas*: Nicias vero, ob has ipsas *res*, amicissimus *atque gratissimus ipsi esset*. Nicias enim, inductis Atheniensibus ad fœdera cum Lacedæmoniis facienda, magno studio contendit, ut Lacedæmoniorum cives ⁷ in insula capti dimitterentur. Quamobrem et Lacedæmonii in ejus amorem erant propensi, et ipse maximam Gylippo fidem habens se *ipsi* dedit. Sed Syracusanorum quidam (ut ferebatur) partim quidem, veriti, ne ille, quod colloquia cum illo habuissent, propterea habita quæstione felicem rerum suarum statum perturbaret; partim vero (et præcipue Corinthii) ne, aliquibus pecunia adductis, (quia dives erat,) aufugeret, atque rursus aliquid rerum novarum in ipsos moliretur, sociis *ad hoc faciendum* inductis, eum interfecerunt. Atque Nicias quidem ob hanc aut *aliam* huic quam proximam causam morte mulctatus fuit, vir profecto omnium, mea saltem ætate, Græcorum minime dignus, qui eo infelicitatis deveniret, propter pietatis studium, quo Deos colere consueverat.

87. Captivos autem, qui erant in lapidinis, Syracusani duriter initio tractarunt. Eos enim, quod multi in loco depresso essent, primum soles et præterea graves æstus ^{Post Oct. 13.} vehementer infestabant, quia nullo tecto tegebantur, et noctes contra autumnales ac frigidæ supervenientes, propter mutationem novos ipsis morbos afferebant; præcipue vero, quod, propter loci angustias, omnia in eodem *loco* facerent; et præterea cadavera simul alia super alia jacerent coacer-

⁷ Ex insula dimitterentur. HUDS.

Bell. Pelop.
 an. 19.
 Olymp.
 91. 4.
 U. C.
 Varr.
 341.

vata, eorum, qui propter vulnera, et propter mutationem ac hujusmodi causas moriebantur. Erant etiam illic odores intolerabiles, præterea fame simul et siti premebantur. Nam per octo menses *Syracusani* singulis eorum unam aquæ cotylam, et duas frumenti cotylas dederunt. Denique quæcunque alia mala credibile est homines in hujusmodi locum detrusos perpeti, nullum horum fuit, quin ipsis acciderit. Atque septuaginta quidem dies vitam sic omnes egerunt in angusto loco stipati. Deinde vero præter Athenienses, et si qui Sicilienses aut Itali cum illis militaverant, cæteros omnes divendiderunt. Quot autem in universum capti fuerint, arduum quidem accurate declarare: veruntamen non pauciores fuerunt septem millibus. Hæc autem clades Græcis illata, earum omnium, quæ in hoc bello contigerunt, maxima fuit: atque adeo (ut mihi saltem videtur) vel omnium aliarum, quas Græcis illatas fuisse fama accepimus, eademque victoribus splendidissima victisque calamitosissima. Nam omnibus in rebus prorsus victi, nec ulla in re leviter afflicti, sed funditus (ut dici solet) eversi fuerunt, et peditatus et classis: denique nihil fuit, quin perierit. Et pauci e multis domum redierunt. Atque hæc quidem sunt res in Sicilia gestæ.

Ad
 Nov. 17.

LIBER OCTAVUS.

HOC autem *tantæ cladis* nuntio Athenas allato, *Athenienses* diu ne præcipuis quidem militibus, qui ex ipso prælio evaserant, et aperte nuntiarant, fidem habuerunt, ut sic funditus eversa crederent. Sed postquam cognoverunt, oratoribus, *qui cum aliis hanc navalem expeditionem studiose suaserant, erant infensi, quasi *hanc* ipsi non decrevissent; quinetiam irascebantur et ariolis et vatibus, et quotquot aliquid afflatu divino correpti dixerant, quo tunc ipsos in Siciliæ capiendæ spem induxerant. Undique autem omnia ipsos mœrore afficiebant, et pavor animique consternatio maxima profecto, propter id, quod acciderat, *ipsos* circumstabat. Simul enim afflictabatur, quod et private et publice privati essent et multo peditatu et equitatu, et juventute, qualem alteram superesse non videbant. Simul etiam quod viderent, non satis esse navium in navalibus, nec *satis* pecuniæ in ærario, nec armamentorum ad nauticos usus necessariorum, in præsentia de sua salute desperabant: et hostes ex Sicilia cum classe confestim in Piræeum adversus se venturos arbitrabantur, præsertim tanta victoria potitos: quinetiam hostes, qui in *illa* regione sedes habebant, tunc certe cum bellico rerum omnium apparatu duplo majore, suosque socios, defectione *ab Atheniensibus facta*, una cum ipsis jam totis viribus, terra marique *suam rempublicam* oppugnaturus. Veruntamen (ut in præsentis rerum statu facultas dabatur) visum est non oportere succumbere: sed et classem parare, materia et pecunia, unde possent, comparata; et socios præsidii firmare, et præcipue Eubœam; et res urbanas aliqua ex parte corrigere sumtusque minuere: et creare *etiam placuit* aliquem Magistratum seniorum, qui de præsentis rerum statu, dum *adhuc* tempus opportunum esset, ante *cæteros omnes* consultarent. Denique (quod vulgus facere solet) propter præsentis metus magnitudinem ad omnia

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

* Quibus una cum aliis propensus ad navigationem fuerat animus, i. e. qui ad aliorum inclinationem animi suam adjunxerant. *Steph.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

recte administranda parati erant. Ut autem hæc ipsis visa sunt, sic etiam fecerunt: atque hæc æstas excessit.

2. Insequenti autem hyeme, propter res ab Atheniensibus in Sicilia adeo male gestas, universi Græci protinus animis erecti fuerunt. Et illi quidem, qui neutrorum erant socii, a bello nequaquam amplius abstinendum, vel si nullus ipsos rogaret, sed adversus Athenienses ultro eundem, *censebant*. Singuli enim illos, si rem in Sicilia feliciter gessissent, etiam adversus se venturos fuisse existimabant: simul etiam reliquum bellum breve futurum ducebant, cujus se participes esse, præclarum *sibi fore putabant*. Qui vero Lacedæmoniorum erant socii, simul omnes longe majore studio, quam ante, multis ærumnis celeriter liberari cupiebant. Præcipue vero qui Atheniensium imperio parebant, vel supra vires ad defectionem ab ipsis *Atheniensibus* faciendam erant parati, ^b quod animi impetu ac libidine cæca de rebus judicarent, nec ullum rationi locum amplius relinquerent; quippe qui *putarent, fore, ut* insequenti æstate *Athenienses* superarent. Lacedæmoniorum vero civitas, cum propter hæc omnia fiduciam concipiebat, tum vero præcipue, quod Siculi socii cum magnis copiis, classis accessione jam necessario facta, ineunte statim vere, ut erat verisimile, *ipsis* præsto futuri essent. Itaque, cum undique bonam spem haberent, abjecta omni cunctatione bellum capessere statuerunt: secum reputantes, si hoc bellum felicem exitum habuissent, se in posterum et hujusmodi periculis liberatum iri, cujusmodi fuisset et illud, quod ipsis ab Atheniensibus creatum fuisset, si res Siculas in suam potestatem rede-gissent. Et illis eversis, futurum, ut totius Græciæ imperium tuto jam obtinerent.

Paulo
post
Oct. 13.

3. Confestim igitur Agis, eorum rex, hac hyeme cum quodam exercitu ex Decelea profectus, pecuniam a sociis ad classem comparandam exegit; et ad Maliacum sinum deflectens, ob vetustas inimicitias ingentem Cætæorum prædam egit, et ex ea pecuniam collegit. Achæos quoque Phthiotas, aliosque populos, qui Thessalorum imperio in illa regione parebant, conquerentibus ac invitis Thessalis, obsides quosdam ac pecuniam dare cōegit. Et obsides

^b Quod ex desiderio, quo incensi erant, videlicet ut *Athenienses subjugarentur*, de rebus judicarent, nec ullum jam relinquerent rationi locum, propter quam credi posset, illos usque ad sequentem æstatem fore incolumes; Vel sic: Quod pro ea indignatione, quam adversus illos conceperant, de rebus judicabant, etc. Sed magis placet altera participii ἡγήμενος, significatio. *Sicphanus*. Adeo accensis ira et cupiditate animis, ut nihil non modo ad animum, sed ne ad aures quidem admitterent, quasi insequentis æstatis bellum sustinere possint. *Acacius*.

Corinthus deposuit, et *Corinthios* in societatem adducere conabatur. Lacedæmonii porro, centum naves ædificandas *sociis* civitatibus imperarunt. Atque sibi quidem ipsis ac Bœotis, quinas et vicens utrisque faciendas assignarunt; Phocensibus vero et Locris, quindecim; et Corinthiis, quindecim; Arcadibus et Pellenensibus et Sicyoniis, decem; Megarensibus et Troezeniis et Epidauriis et Hermionensibus, decem. Cætera quoque comparabant, ut sub veris initium protinus inituri bellum.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
U. C.
Varr.
341.

4. Per hanc ipsam hyemem Athenienses quoque, quemadmodum constituerant, ædificandis navibus operam dederunt, materia comparata, et Sunio munito, ut naves, quæ commeatum ipsis subveherent, tuto circumveherentur. Et munitionem in agro Laconico, quam in Siciliam trajicientes extruxerant, deseruerunt; cæterosque sumtus, si quis in res inutiles fieri videbatur, conduxerunt. Sed in primis prospiciebant, ne socii a se deficerent.

Post
Oct. 13.

5. Dum autem hæc utrique facerent, ipsoque *renovandi* belli apparatu nullam aliam speciem præberent, quam eorum, qui tunc primum bellum inciperent, primi omnium Euboenses ad Agin hac hyeme legatos de defectione ab Atheniensibus facienda miserunt. Ille vero, cum eorum orationem admisisset, Lacedæmone arcessivit Alcamenem, Sthenelaidæ filium, et Melanthum, ^a duos civitatis principes, ut in Eubœam eos mitteret. Illi vero cum trecentis libertis in civitatem nuper adscriptis venerunt, et Agis transitum ipsis præparabat. Interea etiam et Lesbii venerunt, quod et ipsi defectionem ab Atheniensibus facere vellent. Bœotis autem eos adjuvantibus, Agis eorum verbis adductus est, ut res quidem Euboicas intermitteret; Lesbios vero in defectione facienda juvaret, et res ad eam necessarias præpararet, et Alcamenem præfectum ipsis daret, qui in Eubœam navigaturus erat. Atque Bœoti quidem decem naves polliciti sunt, Agis vero decem. Hæc autem ignara civitate Lacedæmoniorum transacta sunt. Agis enim, quamdiu cum suis copiis apud Deceleam egit, jus habuit et copias mittendi, si quo vellet, et contrahendi, et pecunias exigendi. Atque tunc temporis vel multo magis (ut ita loquar) ei, quam cæteris Lacedæmoniis, qui in urbe erant, socii parebant. Quod enim exercitum secum haberet, quocumque se contulisset, formidabilis aderat. Et

^c Id est: et apparerent bellum perinde, ac si tunc primum illud moverent.
F. Port. Et nihil aliud, quam invicem se apparatu belli prævenire maturarent. Valla.

^d Ut Eubœæ ipsos præficeret. Acacius.

Bell. hic quidem Lesbii operam dabat. Chii etiam, et Erythraei,
 Pelop. cum et ipsi ad defectionem faciendam essent parati, non
 an. 19. ad Agin, sed ad ipsam Lacedaemoniorum civitatem, se
 Olymp. converterunt. *Cum ipsis etiam *illuc* ivit legatus, *missus*
 91. 4. a Tissapherne, qui regis Darii, Artaxerxis *filii*, praetor in-
 U. C. ferioris provinciae erat. Nam et Tissaphernes Peloponne-
 Varr. sios incitabat, et pollicebatur, se stipendium praebiturum.
 341. Nuper enim a rege impetraverat tributa suae provinciae,
 Post quae *regi* debuerat, quod *ea*, propter Athenienses, a Graecis
 Jan. et civitatibus exigere non potuisset. Existimabat igitur, se
 ante quae *regi* debuerat, quod *ea*, propter Athenienses, a Graecis
 Apr. 7. civitatibus exigere non potuisset. Existimabat igitur, se
 facilius *in posterum* tributa recepturum, si Athenienses
bello vexasset; simul etiam se Lacedaemoniorum societa-
 tem regi conciliaturum, et Amorgen, Pissuthnae filium
 nothum, qui defectionem *a rege* circa Cariam fecerat,
 quemadmodum ipsi rex imperaverat, aut vivum adductu-
 rum, aut interfecturum. Chii igitur et Tissaphernes com-
 muni hac in re consilio agebant.

Bell. 6. Sub idem autem tempus Calligetus Laophontis, Me-
 Pelop. garensis, et Timagoras, Athenagorae *filius*, Cyzicenus, sua
 an. 19. uterque *patria* extorris, qui apud Pharnabazum, Pharna-
 Olymp. baci *filium*, habitabant, Lacedaemonem venerunt, a Pharna-
 91. 4. bazo missi, ut naves in Hellespontum transportarent; ut-
 U. C. que ipse quoque, si posset, *eadem impetraret*, quae Tissa-
 Varr. phernes contendebat, et civitates in sua provincia sitas ab
 342. Atheniensibus per defectionem alienaret propter tributa,
 operaque sua Lacedaemoniorum societatem regi celeriter
 conciliaret. Cum autem utrique separatim haec agerent,
 qui a Pharnabazo, et qui a Tissapherne missi fuerant, in-
 gens concertatio inter Lacedaemonios exstitit: his quidem,
 ut in Ioniam et Chium; illis vero, ut in Hellespontum
 classis et exercitus prius mitteretur, persuadere nitentibus.
 Lacedaemonii tamen Chiorum et Tissaphernis postulata
 multo lubentius admiserunt. Nam et Alcibiades eos ad-
 juvabat, qui Endio, *tunc* Ephori magistratum gerenti, erat
 arctissimo hospitalis amicitiae vinculo junctus, quae a patre
 coeperat: unde propter hospitium, illorum familia nomen
 etiam Laconicum obtinuit. Endius enim Alcibiadis *filius*
 appellabatur. Lacedaemonii tamen Phrynin, hominem
Chiiis vicinum, in Chium prius miserunt, ut exploraret, an
 et naves tot ipsis essent, quot dicebant, et an caeteras facul-
 tates urbs *illorum* haberet, quas fama erat eam habere.
 Cum autem ille ipsis renuntiasset, haec vera esse, quae an-

* Ita distinguunt *Interpretes*. In *Editionibus* quidem *Stephanicis* nulla post
Αανδαίον ponitur distinctionis nota, verum potlorem *Codd. MSS.* auctori-
 tatem sequuti sumus. HVD.

dierant, confestim et Chios et Erythræos in societatem receperunt. Et quadraginta naves ipsis mittendas decreverunt, quod non minus, quam sexaginta, illic essent, ex illis *sociis civitatibus contractæ*, quas Chii dicebant. Atque primum quidem ex istis *quadraginta*, decem erant missuri, et Melanclidam, qui ipsorum navarchus erat. Deinde vero, cum terræmotus exstitisset, pro Melanclida Chalcideum miserunt, et pro decem navibus quinque *tantum* in Laconica præpararunt. Et hæc hyems exiit, huiusque belli, quod Thucydides conscripsit, undevicesimus annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
21.
22.
U. C.
Varr.
34½

7. Ineunte autem vere, statim, Chiis instantibus, ut naves *sibi* mitterentur, et metuentibus, ne Athenienses resciscerent, quæ agitabantur, (nam omnes clam illis legatos *Lacedæmonem* miserant) Lacedæmonii miserunt tres viros Spartanos Corinthum, ut quam celerrime ab altero mari, in id, quod Athenas spectat, navibus, per Isthmum transvectis, omnes in Chium navigare juberent, tam eas, quas Agis præparaverat in Lesbum *mittendas*, quam cæteras. Erant autem illic universæ sociarum *civitatum* naves numero undequadraginta.

Ab
April. 8.

8. Calligetis autem et Timagoras, Pharnabazi legati, hujus classis in Chium proficiscentis participes esse noluerunt; neque pecunias dederunt, quas secum attulerant, ut classis mitteretur, quinque et viginti talenta, sed postea per se cum alia classe navigare statuerunt. Agis autem, cum vidisset, Lacedæmonios primum in Chium *classem mittere* statuisse, ne ipse quidem aliud censuit: sed socii, cum Corinthum convenissent, consultare coeperunt. Ipsis autem visum est primum *quidem*, in Chium esse navigandum, duce Chalcideo, qui quinque naves in Laconica præparaverat: deinde vero, in Lesbum, duce Alcamene, quem etiam Agis *eo mittere* statuerat: postremo vero, in Hellespontum proficisci; (Clearchus autem, Rhamphiæ *filius*, classi præfectus fuerat;) Primum autem midiam navium partem per Isthmum transportandam *censuerunt*, et confestim istas *illuc* proficisci *voluerunt*, ne Athenienses animum potius adverterent ad eas, quæ *tunc* proficiscerentur, quam ad eas, quæ postea *illuc* transportarentur. Etenim ab hac parte propalam navigare statuerant, contemta Atheniensium imbecillitate, quod ipsorum nulla magna classis *usquam* adhuc apparet. Cum autem *hoc* ipsis placuisset, confestim etiam unam et viginti naves transportarunt.

9. Corinthii vero, quamvis ipsi *Lacedæmonii* navigationem urgerent, cum illis tamen navigare noluerunt, prius

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
vi.
U. C.
Varr.
343.

quam omnes Isthmiorum dies festos, qui tunc erant, celebrassent. Agis vero paratus erat *ad hoc ipsis concedendum*, ut ipsi quidem Isthmica foedera tunc minime rumpere, ipsæ vero classem suam faceret, *ac suam esse simularet*. Verum cum Corinthii *hoc illi* concedere nollent, sed mora interponeretur, Athenienses consilia Chiorum facilius senserunt; et, Aristocrate, uno e ducibus, *illac* missis, illos insimularunt. Chiis autem negantibus, *Athenienses* iusserunt eos ex societatis jure naves secum mittere ad fidem faciendam: illi vero, septem miserunt. Harum autem navium *ad Athenienses* mittendarum hæc fuit causa, quod Chiorum quidem plebs ignoraret ea, quæ clam agitantur, pauci vero, qui horum erant consilii, plebem nondum hostilem habere vellent, priusquam aliquid firmum præsidium adepti essent, et Peloponnesios nequaquam amplius venturos expectarent, quia *diutius* morabantur.

10. Interea vero Isthmici ludi committebantur: et Athenienses (nam *Isthmicorum ludorum foedera* fuerant indicta,) spectatum eos venerant: et Chiorum consilia multis manifestius deprehenderunt. Et postquam *illinc* discesserunt, confestim sese præpararunt, ut *coverent*, ne *Corinthiorum* naves clam ipsis ex Cenchreis proficiscerentur. Illi vero, post ludos celebratos, cum una et viginti navibus, quibus præerat Alcámenes, portu solventes Chium versus ire cœperunt. Cum autem Athenienses primum cum totidem navibus adversus eos processissent, eos in altum elicere conabantur. Sed cum ad multas horas Peloponnesii sequi noluisent, sed retro cecissent, ipsi quoque Athenienses recesserunt. Nam septem Chiorum naves, quæ in eo numero secum habebant, nequaquam fideles existimabant; sed postea aliis septem et triginta instructis, eos terram legentes persequuti sunt ad Piræum *agri Corinthii*. (Est autem portus desertus, et extremus, ad *agri Epidaurici* confinia situs) atque Peloponnesii unam navem, quæ cursum in alto tenebat, amiserunt: cæteras vero contractas, in portum deduxerunt. Cum autem Athenienses et a mari navibus eos adorti fuissent, et in terram descendissent, ingens tumultus ac perturbatio *inter hostes* excitata est: et *illorum* plerasque naves Athenienses in terra laceraverunt, et Alcamenem ducem interfecerunt. Sed ipsorum quoque *Atheniensium* nonnulli obierunt.

11. Cum autem *ab illis* diremti fuissent, naves quidem, quot satis esse videbantur, disposuerunt, quæ stationem adversus hostiles obtinerent; cum reliquis vero in parvulæ

insulæ stationem se receperant, in qua nonnihil illinc distante castra posuerunt, et nuntium Athenas ad subsidium arcessendum miserunt. Nam et Peloponnesios postero die et Corinthii ad opem ipsorum navibus ferendam adven-
runt, nec multo post et alii finitimi. Sed cum animadvertissent, hanc navium custodiam in loco deserto sibi laboriosam fore, quid faciendum esset, dubitabant. Et primum quidem naves illas incendere cogitarunt: deinde vero placuit ipsis eas subducere, et cum peditatu ad eas undique collocato tutari, donec aliqua commoda effringendi facultas offerretur. Agis etiam, his cognitis, Thermonem, virum Spartanum, ipsis misit. Fuerant autem et Lacedæmonii jam ante certiores facti de navium discessu ab Isthmo, (Alcamenii enim ab Ephoris imperatum fuerat, ut, quum hoc fieret, equitem mitteret, qui classis discessum ipsis significaret:) et statim quinque naves, quas apud se habebant, et Chalcideum ducem, et Alcibiadem cum eo mittere volebant. Deinde vero cum isti ad professionem animis essent propensis, et Chium petere properarent, interea Lacedæmoniiis allatus est nuntius de Peloponnesiacis navibus, quæ in Piræum fuga se receperant. Quamobrem animis conternati, quod in Ionico bello tunc primum suscepto offendissent, classem, quam ex suo agro se missuros promiserant, hæc amplius mittere, imo vero vel nonnullas naves, quæ jam discesserant, revocare statuerunt.

12. Quod cum intellexisset Alcibiades, rursus Endio cæterisque Ephoris persuasit, ne per metum a classe mittenda desisterent: dicens, se prius illuc venturos; quam Chii classis cladem sentirent; et se, ubi ad Ioniam appulisset, facile civitatibus persuasurum, ut ab illis deficerent. Se enim Atheniensium imbecillitatem, et Lacedæmoniorum in illas studium ipsis commemoraturum: majorem enim sibi, quam aliis, fidem ab illis habitum iri. Quinetiam ipsi Endio privatim dixit, præclarum ipsi fore, si per ipsum et Ionia deficeret, et regis societas Lacedæmoniiis conciliaretur, nec Agidis hoc præclarum facinus esset. Alcibiades enim Agidi erat inimicus. Hic igitur cum et cæteris Ephoris et Endio rem persuasisset, cum quinque navibus et Chalcideo Lacedæmonio discessit: et navigationis cursum celeriter confecerunt.

13. Per hoc autem idem tempus, ex Sicilia se domum recipiebant, et sexdecim illæ Peloponnesiorum naves, quæ duce Gylippo Syracusanos in bello gerendo adjuverant, et quæ circa Leucadiam deprehensæ fuerant, et vexatæ a septem et viginti Atticis navibus, quibus præerat Hippo-

Bel.
Pelop.
an. 80.
Olymp.
91.
92.
93.
U. C.
Varr.
343.

Bell.
Pelop.
an. 30.
Olymp.
91.
U. C.
Varr.
343.

cles, Menippi *filius*, qui classis ex Sicilia *redeuntis* reditum observabat. Nam cæteræ, præter unam, Atheniensibus devitatis, Corinthum appulerant.

14. Chalcideus autem et Alcibiades inter navigandum, omnes, in quos incidissent, comprehendebant, ne ipsorum navigatio palam fieret: et cum ad Corycum in continente *situm* appulissent, et ipsos hic dimisissent, ipsi quidem prius congressi cum nonnullis Chiorum, qui conjurationis erant socii, et qui jusserant ipsos, re nulli prius declarata, ad urbem navigare, ad Chios ex improvise advenerunt. Et Chiorum quidem plebs admirabunda et attonita erat; pauci vero *nobilesque* operam dederant, ut Senatus cogeretur. Cum autem Chalcideus et Alcibiades dixissent, et multas alias naves adventare, nec ullam de navium apud Piræum obsidione mentionem fecissent, Chii et mox Erythræi ab Atheniensibus defecerunt. Postea vero cum tribus navibus *illinc* profecti, et Clazomenas ad defectionem *ab iisdem* faciendam induxerunt. Clazomenii autem confestim in continentem transgressi, Polichnam, *agri Trojani urbem*, munire ceperunt, si forte ipsis opus foret aliquo loco, quo ex parva insula, quam incolebant, sese reciperent. Et omnes quidem, qui defectionem *ab Atheniensibus* fecerant, in mœnibus muniendis ac in apparatu belli erant *occupati*.

15. Celeriter autem *de defectione* Chiorum nuntius Athenas pervenit. Tunc autem *Athenienses*, existimantes, magnum jam ac manifestum periculum se circumstare, neque cæteros socios ultro quleturos post defectionem a maxima urbe factam, illa mille talenta, quæ per totum belli tempus intacta esse cupiebant, confestim propter præsentem pavorem abrogata lege, quæ poenas proponebat ei, qui vel de his *tangendis* verba fecisset, vel aliorum sententiam suo suffragio confirmasset, movenda, navesque non paucas instruendas decreverunt. Illarumque navium, quæ in Piræo stationem adversus *hostium naves* obtinebant, octo quidem jam mittendas *censuerunt*, quæ, relictas *navium in Piræo obsessarum* custodia, naves, quas Chalcideus secum ducebat, insequutæ, nec assequutæ, *in suam stationem* sese receperant. His autem præerat Strombichides, Diotimi *filius*. Nec multo post alias duodecim ad opem *cæteris* ferendam, quæ et ipsæ stationem reliquerant, *quam adversus naves hostiles obtinebant*, duce Thrasykle mittendas decreverunt. Septem etiam Chiorum navibus abductis, quæ cum ipsis *hostiles naves* obsederant, quæ in Piræo erant, servos quidem, qui in illis erant, libertate donarunt, liberos vero in vincula conjecerunt. Alias etiam in locum earum omnium,

quas ad obsidendam Peloponnesiorum classem profectæ fuerant, celeriter instructas miserunt; et alias triginta armare in animo habebant. Et magnum erat *illorum* studium, et nihil parvi moliebantur, ut *suīs* auxilium ^{adversus} Chium mitterent.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
91.
m. 1.
U. C.
Varr.
343.

16. Interea vero Strombichides cum octo navibus in Samum pervenit, et *illinc* assumpta una Samia, in Teum navigavit, ipsosque *Teios*, ut quiescerent, rogavit. Ex Chio autem in Teum et Chalcideus cum tribus et viginti navibus trajicere cœpit; et simul Clazomeniorum et Erythræorum peditatus *cum eo* proficiscebatur. Sed Strombichides præsentiens, prius discessit. Cum autem in altum profectus multas *hostium* naves ex Chio *contra se venientes* prospexisset, in Samum fuga se recepit. Illæ vero *cum* insequabantur. Illum autem peditatum Teii, cum initio *in urbem* recipere noluiissent, post Atheniensium fugam introduxerunt. Et *hujus peditatus* plerique diu quidem se continuerunt, expectantes, donec et Chalcideus ab insequendis hostibus reverteretur. Sed cum ille diutius moraretur, ipsi muros demoliti sunt, quos Athenienses exstruxerant, urbis Teiæ, qua parte continentem respicit. Illos autem in his demoliendis adjuverunt aliquot etiam barbari, qui supervenerant, quibus præerat Tages, Tissaphernis proprætor.

17. Chalcideus vero et Alcibiades, cum Strombichidem ad Samum usque persequuti fuissent, nautas quidem ex Peloponneso navibus advectos armarunt, et in Chio *præsidii causa* reliquerunt: illas vero aliasque viginti Chiis nautis, in Peloponnesiorum locum substitutis, complentes, Miletum petierunt, ut ad defectionem faciendam inducerent. Alcibiades enim, cui necessitudo cum Milesiorum primoribus intercedebat, illorum societatem sibi prius conciliare, quam classis ex Peloponneso veniret, et Chiis, et sibi ipsi, et Chalcideo, et Endio, a quo missus fuerat, hoc præclarum facinus attribuire volebat, quemadmodum promiserat, quod cum Chiorum copiis et Chalcideo quam plurimas civitates ad defectionem induxisset. Cum igitur maximam navigationis partem clandestine confecissent, nec multo ante Strombichidem et Thrasychem (qui cum duodecim navibus tunc Athenis veniens aderat, et simul *cum suo collega illos* persequebatur) venissent, Miletum ad defectionem faciendam induxerunt. Athenienses vero cum undeviginti navibus e vestigio *eos* persequuti, cum Milesii eos recipere

^f Scil. adversus Chium rebellantem. Steph. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
91
92
U. C.
Varr.
343.

noſſent, ad *Ladam* inſulam *Mileto* adjacentem appulerunt, ibique ſtationem habuerunt. Prima autem ſocietas, per *Tiſſaphernem* et *Chalcideum* inter Regem et *Lacedæmonios* poſt *Mileſiorum* defectionem ſtatim inita, hæc fuit.

18. "LACEDÆMONII ſociique ſocietatem cum Rege et *Tiſſaphernæ* his conditionibus fecerunt. Quamcunque regionem et *quascunque* urbes Rex habet, et Regis majores habuerunt, hæc Regis ſunto: quicquid autem pecuniarum, aut quicquid aliud ex urbibus iſtis ad Athenienſes redibat, communiter Rex et *Lacedæmonii* et ſocii prohibento, ne quicquam pecuniarum, aut quicquam aliud Athenienſes hinc accipiant. Item bellum adverſus Athenienſes Rex et *Lacedæmonii* et ſocii communiter adminiſtranto. Bellumque adverſus Athenienſes deponere ne liceat, niſi utriſque, Regi ac *Lacedæmoniis* et ſociis, viſum fuerit. Quod ſi qui defectionem a Rege fecerint, hoſtes *Lacedæmonii* et ſociis ſunto. Si qui etiam a *Lacedæmoniis*, ſociisque defece- rint, hoſtes eodem modo Regi ſunto."

19. Hunc igitur in modum hæc ſocietas inita fuit. Poſtea vero conſeſtim *Chii*, decem aliis navibus inſtructis. ad *Anæam* navigarunt, eo animo, ut et de rerum *Mileſi- arum* ſtatu certiores fierent, et ſimul civitates ad defectionem ſolicitarent. Sed cum nuntium a *Chalcideo miſſum* accepſſent, quo redire jubebantur, quoniam *Amorges* itinere terreſtri cum ſuis copiis adeſſet, ad *Jovis templum* navigarunt. Et illuc perſpexerunt ſexdecim naves, cum quibus *Diomedon* poſt *Thraſyclem* Athenis adhuc adven- tabat. Cum autem eas *Chii* vidiſſent, cum una quidem navi *Ephœum*, cum reliquis vero in oram *Teiam* diffugerunt. Athenienſes vero harum quatuor quidem vacuas ceperunt, hominibus in terram prius elapſis, reliquæ vero in *Teiorum urbem* confugerunt. Et Athenienſes quidem in *Santium* navigarunt: *Chii* autem cum reliquis navibus in altum profecti, et peditatus cum ipsis, *Lebedum* ad defectionem induxerunt, et item *Eras*. Poſtea vero omnes, et pedestreſ et navales copię, cum claſſe domum ſe receperunt.

20. Sub eadem tempora viginti *Peloponneſiorum* naves, quas Athenienſes pari navium numero tunc inſequuti fa- erant, et in *Piræum* ingreſſas obſidebant, repentina erup- tione in hoſtes facta, et navali prælio illis ſuperatis, quatuor *Atticas* naves ceperunt; et illinc ad *Cenchreas* profecti, rurſus ad navigationis curſum in *Chium* et *Ioniam* confici-

endum se præparare cœperunt. Astyochus autem Lacedæmone navarchus ipsis futurus advenit, penes quem totum illius classis imperium jam erat. Cum autem peditatus ex Teo discessisset, ipse quoque Tissaphernes cum suis copiis *illuc* profectus, et si quid murorum in urbe Teo reliquum erat, demolitus, discessit. Nec multo post ejus discessum Diomedon cum decem Atticis navibus *illuc* profectus, cum Teiis pactionem fecit, ut se quoque reciperent. Et *illinc* adversus Eras profectus, ac adortus, cum urbem expugnare non potuisset, discessit.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
n. 4.
p. 1.
U. C.
Varr.
344.

21. Per idem etiam tempus apud Samum plebs una cum Atheniensibus, qui cum tribus navibus *illuc* aderant, adversus potentes arma sumsit. Et Samiorum plebs ad ducentos ex hisce potentibus ad summum interfecit. Cum autem quadringentos exsilio multassent, ipsique agros illorum et domos *inter se* distribuissent, et post hæc Athenienses ipsis, ut jam fides, libertatem decrevisset, ^h in posterum *ipsi per se suoque arbitratu suam* rempublicam administrarant, et cum Geomoris nihil communicabant, nec ulli e populo amplius licebat aut *suas filias* apud illos elocare, aut ab illis ducere.

22. Post hæc autem eadem æstate, Chii (quemadmodum cœperant) nihil de suo studio remittentes, quo vel sine Peloponnesiis, cum copiis, quas secum tunc habebant, civitates ad defectionem inducere conabantur, simul etiam cupientes quam plurimos ejusdem periculi socios habere, cum tredecim navibus ipsimet *sine Peloponnesiis* in expeditionem adversus Lesbum sunt profecti, (quemadmodum a Lacedæmoniis dictum fuerat, secundo loco in eam eundum esse) et illinc in Hellespontum. Simul autem et Peloponnesiorum, qui aderant, et indigenarum sociorum peditatus Clazomenas et Cumam profectus est. Ejus autem præfectus erat Evalas Spartanus, navium vero, Diniadas ex finitimis *urbi subditis*. Et naves quidem *Chiorum in Lesbum* profectæ Methymnam primum ad defectionem impulerunt. ^h Deinde Chii, *quatuor navibus hic præsidii causa relictis, cum reliquis Mitylenen petierunt, et ad defectionem impulerunt.*

^h Per se postea munia civitatis obire, urbemque sociis distributionis communicaverunt, interdicta facultate jam ulli e populo aliquid aliud aut his ab illis, aut illis ab his, elocandi conducendive. *Valla.*

ⁱ Conferti venientes, civitates etc. *Stephanus.*

^k Post *αὐτῶν ἀπορῆν* sententiolam aliquam intercidisse, suspicantur *Viri cruditii*: defectumque hæc verbis, quæ uncinulis inclusimus, supplēvit *Æ. Porus* ex sequentibus, Sect. 23. *Huds.*

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
21. 4.
U. C.
Varr.
343.

23. Astyochus vero, Lacedæmoniorum navarchus, cum quatuor navibus e Cenchreis navigans, in Chium pervenit, quemadmodum *illuc initio pervenire* properabat. Tertio autem die, quam ille pervenit, quinque et viginti Atticæ naves ad Lesbum appulerunt, quibus præerat Leon et Diomedon. Leon enim cum aliis decem navibus, Athenis postea profectus, ad opem suis ferendam venerat. Sed et Astyochus, eodem die jam advesperascente, cum portu solvisset, et unam Chiam navem assummisset, in Lesbum navigare cœpit, ut, si quid posset, *Lesbiis* prodesset. Cum autem Pyrrham, et illinc postero die Eressum pervenisset; hic intellexit, Mitylenen ab Atheniensibus primo impetu captam fuisse. Nam Athenienses, ut ex improvviso venerant, ad portum appulsi, naves Chias superaverunt, et in terram egressi, iis, qui obsliterant, proelio victis, urbem in suam potestatem redegerunt. Quæ cum Astyochus intellexisset tum ex navibus Eressinis, tum ex tribus Chiis, (nam *ex quatuor* una ab Atheniensibus capta fuerat) quæ ex Methymna cum Eubulo veniebant, quæ tunc *ab Atheniensibus* interceptæ, sed, quum Mitylene capta est, elapsæ, in ipsum inciderant, haud amplius Mitylenen contendit; sed cum Eressum ad defectionem faciendam impulsisset, et suarum etiam navium milites armasset, Eteonico duce illis præposito, Antissam et Methymnam versus itinere terrestri proficisci iussit: ipse quoque cum suis navibus et tribus Chiis eodem gram legens contendit, sperans, Methymnæos, conspectis suis copiis, fiduciam animo concepturos, et in defectione permansuros. Sed cum in Lesbo omnia ipsi adversarentur, suis copiis *in naves* receptis, in Chium rediit. Peditatus etiam, qui navibus vehebatur, et qui in Hellespontum trajecturus erat, rursus in oppida se recepit. Post hæc autem ex sociali Peloponnesiorum classe, quæ ad Cenchream stabat, sex naves in Chium ad ipsos venerunt. Athenienses vero res in Lesbo rursus constituerunt, et illinc profecti, ¹Clazomeniorum urbem, nomine Polichnam, quam in continente muniebant, ceperunt, eosque rursus in urbem in insula *sitam* transportarunt, præter defectionis auctores: isti enim Daphnuntem abierunt. Et denuo Clazomenæ in Atheniensium ditio-nem concesserunt.

24. Eadem ætate, illi etiam Athenienses, qui cum viginti navibus apud Ladam stationem adversus Miletum

¹ Vel, Clazomeniorum in continente castellum ceperunt, etc. Vide *Var. Lect.* ad 8, 14. HUDS.

habebant, copiis in terram expositis ad Panormum, *agri Milesii oppidum*, Chalcideum Lacedæmonium ducem, cum paucis occurrentem ad vim arcendam, interfecerunt: ^m et tertio post die, erecto tropæo, abierunt. Quod Milesii sustulerunt, ut ab illis erectum, qui agrum in suam potestatem nequaquam rede-gissent. Leon autem et Diomedon cum Atheniensium navibus, quas ex Lesbo secum duxerant, ex CEnussis insulis Chio adjacentibus, ex Sidussa quoque, et Pteleo, (^o quas urbes in *agro Erythræo* obtinebant) atque ex Lesbo proficiscentes, ex navibus bellum adversus Chios administrabant. ° Habebant autem gravis armaturæ milites legionarios, quos naves conscendere coëgerant, ut earum essent defensores. Et ad Cardamylam expositis in terram copiis, et ad Bolissum Chiis prælio victis, multisque cæsis, qui ad vim arcendam obviam sibi processerant, ^p oppida in hac parte sita everterunt. Et *eosdem Chios* ad Phanas rursus altero prælio, et tertio ad Leuconium vicerunt. Postea vero Chii quidem jam adversus *Athenienses* haud amplius prodire sunt ausi: illi vero regionem egregie instructam, et a bello Medico ad id usque tempus illæsam, diripuerunt. Chii enim soli *omnium*, quos ego cognovi, ^q post Lacedæmonios, simul et beati et modesti exstiterunt, et quo magis ipsorum civitas crescebat, eo magis etiam modestiæ operam dabant, ut magis essent muniti. Et ne ipsam quidem defectionem (si præter id, quod *ipsis* tutum erat, hoc fecisse videntur) facere prius sunt ausi, quam una cum multis iisque fortibus sociis se belli fortunam periclitaturos existimarunt, et *priusquam* intellexerunt, ne ipsos quidem Athenienses amplius negare, post cladem in Sicilia acceptam, plane res suas pessime se habere. Quod si qua in re præter suam opinionem lapsi sunt, (ut humanitus contingere solet) cum multis hoc peccatum *ultra* commiserunt, qui, res Atheniensium a multis celeriter eversum iri, putabant. Cum igitur illi maris usu prohiberentur, et terra diriperentur, quidam *ex ipsorum civibus* urbem Atheniensibus tradere sunt conati. Magistratus autem, quamvis horum consilia sensissent, ipsi tamen quieverunt: sed Astyochem navarchum,

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
si 1.
p. 1.
U. C.
Varr.
348.

^m Et tertia discedentes die, trophæum posuerunt. *Acacius*.

ⁿ Quos muros in Erythræa habebant, diruerunt. *Valla*.

^o Habebant autem Epibatas e numero armatorum, quos ex formula extorserant. *Valla*. Classicos milites ex delectu coactos habebant. *Huds*.

^p Omnia circa oppida in officio tenuerunt. *Valla*.

^q Secundum Lacedæmonios egregie felices florentesque, moderationem simul cum fortuna junxerunt, quantoque majoribus eorum resp. incrementis auge-scebat, tanto firmitus regionem instruxerunt. *Acacius*.

Bell. cum quatuor navibus, quæ ipsi aderant, Erythris *arcessi-*
 Pelop. *tum, in urbem adducentes, cum eo consultare conperunt, ut*
 an. 20. *vel obsidibus acceptis, vel alio aliquo modo, quam mode-*
 Olymp. *ratissime insidias compescerent. Et Chii quidem hæc*
 92. l. *agebant.*

U. C.
 Varr.
 342.
 Post

Sept. 3. 25. Eadem autem ætate extrema, mille et quingenti
 gravis armaturæ milites Atheniensium, et mille Argivorum
 (Athenienses enim quingentos Argivorum levis armaturæ
 milites *justis* armis instruxerant) et sociorum mille, cum
 navibus duodequingenta, quarum aliquot erant ad ar-
 matos portandos, ducibus Phrynicho et Onomacle et Sci-
 ronida, Athenis in Samum trajecerunt, et in Miletum
 transgressi, castra posuerunt. Milesii vero *adversus eos*
 egressi, cum ipsi, *qui erant* octingenti gravis armaturæ mi-
 lites, tum Peloponnesii, qui cum Chalcideo venerant, tum
 etiam quædam peregrina Tissaphernis auxilia, quinetiæ
 ipse Tissaphernes præsens, et ipsius equitatus, prælium
 cum Atheniensibus sociisque commiserunt. Et Argivi
 quidem, qui suo cornu prælii initium fecerant, et qui,
 contentis *hostibus*, ut adversus Iones, et eos, qui suum im-
 petum laturi non essent, ordinibus non servatis pergebant,
 a Milesiis superati fuerunt, et paulo pauciores trecentis ex
 ipsis cæsi fuerunt. Athenienses vero, cum initio Pelopon-
 nesios vicissent, et barbaros ac cæteram turbam loco pepu-
 lissent, cum Milesiis non sunt congressi: sed cum ipsi
 Milesii post fugatos Argivos in urbem se recepissent, cum
 alterum suorum cornu superatum vidissent, *Athenienses ad*
 ipsam Milesiorum urbem jam victores castra posuerunt.
 In hoc autem prælio contigit, ut Iones utrinque Dorienses
 vincerent. Nam et Athenienses vicerunt Peloponnesios
in acie sibi oppositos, et Argivos Milesii. Athenienses
 autem, erecto tropæo, ad urbem circumvallandam sese
 præparabant, quod locus ille in Isthmi modum esset an-
 gustus: existimantes, si Miletum in suam potestatem rede-
 gissent, cætera quoque *oppida* in suam ditionem facile
 ventura.

26. Interea vero, jam sub vespertinum crepusculum,
 ipsis nuntiatur, quinque et quinquaginta Peloponnesiorum
 et Siculorum naves tantum non adesse. Nam Hermo-
 crate Syracusano potissimum Sicilienses instigante ad
 belli reliquias persequendas, ut Atheniensium imperium

† Hermocratis enim maxime Syracusani suasu, monentis, ut, quod re-
 liquum esset virum Atheniensium, id cum cæteris evertere ne cunctarentur,
 ex Sicilia viginti Syracusanorum naves et duæ Selinuntiae venerant. *Acci-*
sius.

everterent, viginti naves Syracusanorum et duæ Selinuntiae veniebant. Et Peloponnesiorum naves, quæ instructebantur, jam paratæ erant. Therameni autem Lacedæmonio præceptum fuerat, ut has utrasque classes ad Astyochum navarchum deduceret, quæ primum in Eleum insulam Mileto adjacentem trajecerunt. Mox illinc, cum accepissent, Athenienses in Mileto esse, in Iasicum sinum prius navigarunt, quod scire vellent, quid rerum apud Miletum gereretur. Cum autem Alcibiades ^{equo vectus} ad Tichiussam, *agri Milesii castellum*, venisset, ad quam sinus partem *Peloponnesii* appulsi stationem habebant, res in proelio gestas intellexerunt. Nam et Alcibiades *proelio* interfuerat, et cum Milesiis et Tiasæpherne in acie adversus hostes steterat. Hic autem ipsis suasit, ut, nisi et Ioniam et cæteras omnes res amittere vellent, opem quam celerissime Mileto ferrent, neve per suam negligentiam, illam *ab hoste* circumvallari paterentur.

Bel.
Pelop.
an. 26.
Glymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
342.

27. Atque illi quidem *huic* prima luce *statim* succurrere statuerunt. Phrynichus vero, Atheniensium dux, ubi ex Dero de classis hostilis adventu certior factus fuisset, quum *ipsius* collegæ *eam* expectare vellent, ut navale proelium committerent, negavit aut se hoc facturum, aut (quoad posset) illis aut alii cuiquam *hoc facere* permissurum. Cum enim aliquanto post, ubi plane cognovissent, adversus quot hostiles naves, et quo suarum sufficienter et per etiam instructarum numero adversus eas certandum esset, *confutigare* liceret, se nunquam adductum iri *dicebat*, ut turpi *fugæ* probro cedens belli fortunam temere periclitaretur. Nec enim turpe esse, Athenienses cum classe ad tempus cedere, sed longe turpius fore, si, quomodocunque res contingeret, vincerentur: et respublica non solum in dedecus, sed etiam in maximum periculum incideret. Cui cum propter clades acceptas vix liceat cum firmo apparatu sua sponte, vel etiam magna necessitate coactæ aliquos aggredi; jam vero quo modo ei non coactæ pericula sua sponte suscipere *liceret*? Itaque jubebat illos, assumptis sauciis, et peditatu, omnique instrumento, quod secum attulerant, cæteris vero rebus, quas ex hostico cepissent, relictis, ut naves levarentur, in Samum quam velocissime navigare. Illinc autem jam navibus in unum contractis, incursiones *in hostem* facere, sicubi tempus opportunum foret. 'Cum autem Phrynichus *suis collegis* hæc persua-

^a Cum equitatu ad etc. Steph.

^t Ut Phrynichus hæc persuasit, ita et fecit, ac etc. HUDS.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 92. 1. U. C. Varr. 342. *sisset, ac fecisset, non magis in præsentia, quam in posterum, nec in hoc tantum, sed etiam in omnibus aliis negotiis, quæ ipsi delegata fuerunt, non imprudens est habitus. Hunc igitur in modum Athenienses statim sub vesperam, imperfecta victoria, castris motis a Mileto discesserunt. Argivi vero, propter cladem acceptam irati, ex Samo domum celeriter abierunt.*

28. Peloponnesii autem ipso statim diluculo, castris e Tichiussa motis, post *Atheniensium discessum, ad Miletum* appellant, et unum diem *illic* morati, postridie assumtis etiam navibus Chiis, quas cum Chalcideo venientes hostium classis ante fuerat insequuta, "statuerunt ad Tichiussam redire, ut instrumentum, quod *ex navibus* exportatum *illic* reposuerant, assumerent. Cum autem *illic* pervenissent, Tissaphernes cum *suo* peditatu *ad illos* accessit, ipsisque persuasit, ut adversus Jasum (ubi Amorges, qui *regis, a quo defecerat*, hostis erat, *se* continebat) navigarent. Jasum autem repente aggressi, et *oppidanis* non opinantibus, alias esse quam Atticas naves, ceperunt. In hoc autem opere præcipua fuit Syracusanorum laus. Cum igitur Peloponnesii Amorgem, Pissuthnæ filium nothum, qui a rege defecerat, vivum cepissent, Tissapherni tradiderunt, ut *eum* (si vellet) ad regem abduceret, quemadmodum ipsi *rex* imperaverat. Jasumque diripuerunt, et exercitus maxima pecuniæ vi potitus est. Hoc enim oppidum a priscis usque temporibus locuples erat. Cæterum auxilia, quæ Amorges circa se habuerat, *Peloponnesii* ad se ipsos traducta, nulloque maleficio affecta, suis ordinibus admiscuerunt, quod *eorum* plerique essent Peloponnesii. Cum autem id oppidum Tissapherni tradidissent, omnesque captivos, tam servos, quam liberos, pactione cum illo facta, ut in singula capita singulos stateres Daricos sibi numeraret, postea Miletum redierunt. Et *illinc* Pedaritum, Leontis *filium*, quem Lacedæmonii magistratum in Chium miserant, ad Erythras usque itinere pedestri mittunt, cum iis copiis auxiliariis, quas circa se Amorges habuerat, et Philippum *illic* Mileto præficiunt. Atque hæc æstas excessit.

Post
Oct. 2.

29. Insequenti autem hyeme Tissaphernes, posteaquam Jasum præsidio munivit, Miletum advenit, et, quemadmodum Lacedæmone promiserat, menstruum stipendium navibus omnibus numeravit, singulas drachmas Atticas viritum : in reliquum vero tempus ternos obolos *quotidie singulis re-*

^a Statuerunt redire in Tichiussam, gratia lemborum, quos subtraxerant. *Valla.* Ad impedimenta, quæ Tichiussæ reliquerant, redire statuerunt. *Acacius.*

nigibus persolvere volebat, donec regem consulisset. Dicebat autem, se integras drachmas *singulis* persoluturum, si *rex* jussisset. Verum Hermocrate Syracusanorum duce contradicente, (Theramenes enim, quod *ipse* non esset navarchus, sed ad tradendam Astyocho classem cum illis navigaret, in stipendii exactione remissior erat) tamen inter eos convenit, ut, præter quinque naves, plus quam terni oboli viritim persolverentur. Nam quinque et quinquaginta navibus terna talenta in singulos menses dabat: cæterisque navibus, quæ ultra hunc numerum erant, ad hanc ipsam rationem *pro rata portione* solvebatur.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
342.

30. Hac eadem hyeme, Athenienses, qui apud Samum agebant, (ad eos enim domo præterea venerant, et aliæ quinque et triginta naves, et *earum* duces, Charminus et Strombichides et Euctemon) omnibus navibus, tam illis, quæ ex Chio, quam aliis, quæ abunde venerant, in unum contractis, *belli provincias* inter se sortiti, Miletum quidem navalibus copiis oppugnare, sed adversus Chium et navales et pedestres copias mittere statuerunt. Quod etiam fecerant. Nam Strombichides quidem et Onomacles et Euctemon, cum triginta navibus, quas habebant, et cum parte gravis armaturæ militum ad Miletum profectorum, quos secum ducebant in actuariis navigiis, in Chium sortito navigarunt. Cæteri vero *ipsorum collegæ* apud Samum remanentes, cum quatuor ac septuaginta navibus mare obtinebant, et classis incursionibus Miletum infestabant.

31. Astyochns vero, ut per id tempus apud Chium obesses propter prodicionis metum deligebat, ab hac quidem re abstinuit, postquam intellexit, classem cum Theramene venire, et res sociorum in melius proficere. Assumptis autem decem Peloponnesiacis navibus, totidemque Chiis, in altum vela fecit. Cum autem Pteleum adortus fuisset, nec expugnasset, Clazomenas trajecit: et jussit eos, qui ex ipsis *Clazomeniis* cum Atheniensibus sentiebant, Daphnuntem, in loca mediterranea, migrare, et ad suas partes transire. Tamus etiam, Ionisæ prætor, idem jubebat. Sed cum *illi* imperata facere nollent, urbem nullis muris cinctam adortus, cum eam expugnare non posset, ipse quidem Phocæam et Cumam ingenti vento delatus petiit: cæteræ vero naves ad Marathusam, Pelen, et Drimyssam insulas Clazomenis adjacentes appulerunt. Cum autem dies octo, propter *contrarios* ventos illic morati fuissent, *res omnes*, quæcunque *illic* erant expositæ, quæ ad Clazomenios pertinebant, partim quidem diripuerunt et consumserunt, partim

Bel.
Pelop.
an. 70.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
342.

vero in suas naves imposuerunt, et Phocæam et Cumam ad Astyochoyum redierunt.

32. Dum autem Astyochoy hic esset, Lesbiorum legati ad eum venerunt, qui defectionem ab Atheniensibus ad Lacedæmonios facere volebant. Et ei quidem rem persuaserunt: sed cum et Corinthii et cæteri socii, propter superiorem cladem, minus essent prompti, illinc solvens, in Chium navigare cepit. Quamvis autem naves tempestate disiectæ fuissent, postea tamen aliæ aliunde in Chium pervenerunt. Postea vero Pædaritus, qui fuerat apud Erythras, tunc itinere pedestri ex Mileto profectus, cum ipse, tum ipsius exercitus, in Chium trajecit. Habebat autem et ex quinque navibus ad quingentos milites cum armis a Chalcidensibus relictos. Cum autem quidam Lesbiorum se defectionem ab Atheniensibus facturos pollicerentur, Astyochoy rem cum Pædarito Chiisque communicavit, ac dixit, in Lesbium cum classe sibi proficiscendum esse, ut eam ad defectionem faciendam inducerent. Nam fore dicebat, ut vel plus sociorum sibi compararent, vel certe (si quid minus succederet) Athenienses vexarent. Sed illi morem ipsi gerere noluerunt. Negavitque Pædaritus, se Chiorum naves ipsi permissurum.

33. Ille vero, assumtis quinque Corinthiacis, et sexta Megarica, et una Hermionica, et Laconicis illis, quas ipse secum duxerat, Miletum ad suam navarchiam abiit, multa Chiis minatus, se videlicet nequaquam ipsis opem esse laturum, si qua ope indigerent. Cum autem ad Corycum oræ Erythrææ appulisset, illic stationem habuit. Athenienses vero, qui cum copiis ex Samo in Chium navigabant, ipsi quoque ad alteram collis partem ab hoste dirimebantur, et illuc appulerunt, et alteri alteros latuerunt. Astyochoy autem, cum epistolam a Pædarito missam accepisset, quæ significabat, quosdam Erythræos captivos ex Samo dimissos Erythras ad moliendam prodicionem venisse, confestum Erythras iterum est revector. Ac parum abfuit, quin incideret in Athenienses. Pædaritus etiam ab ipsis Chiis, apud quas erat, digressus, ad Astyochoyum trajecit, et simul habita questione de iis, qui prodicionem moliri videbantur, ubi compertum habuerunt, rem totam a captivis, qui ad Samum detinebantur, confictam fuisse, ut hac speciosa prodicionis moliendæ causa ex hostium manibus evaderent, ac sue

* Ibiq; stationem habuerunt etc. Valla. HUDS.

† Rem totam a Samiis fuisse confictam, qui hoc prætextu liberari illos captivos cuperent. Steph. IDEM.

saluti consulerent, *illis* criminæ liberatis, abierunt. *Et* alter quidem, in Chium, alter vero, Miletum se recepit, quemadmodum destinarat.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
342.

34. Interea vero et Atheniensium classis, quæ e Coryco prope Arginum circumvehebatur, incidit in tres naves longas Chiorum; et simul ac eas conspexerant, confestim insequi cœperunt. Et ingens tempestas est exorta, et Chiorum quidem *naves* in portum ægre confugerunt: Atheniensium vero tres *naves*, quæ *ante alias* longissime procurerant, perierunt, et ad Chiorum urbem ejectæ fuerunt, virique partim capti, partim interfecti fuerunt; cæteræ vero, in portum Mimanti subjectum, nomine Phœnicuntum, fuga se receperunt. Postea vero *Athenienses* hinc ad Lesbum appulsi, ad munitiones excitandas se præparabant.

35. Eadem hyeme Hippocrates Lacedæmonius ex Peloponneso profectus cum decem navibus Thuriis, quibus præerat Dorieus, Diagoræ filius, cum duobus aliis collegis, item cum una Laconica, et altera Syracusanâ, in Cnidum trajecit. Hæc autem a Tissapherne jam defecerat. Qui autem apud Miletum erant, cum *horum adventum* sensissent, jusserunt dimidium classis Cnidum tueri; eas vero *naves*, quæ ad Triopium stabant, onerariis *cum frumento* ex Ægypto venientibus succurrere. Est autem Triopium, prominens oræ Cnidiae promontorium, Apollini sacrum. Athenienses vero, cum *hoc* audissent, et ex Samo venissent, sex naves, quæ præsidii causa stationem ad Triopium habebant, ceperunt. At homines, ex ipsis aufugerunt. Postea vero cum ad Cnidum appulissent, et urbem nullis muris munitam adorti fuissent, parum abfuit, quin *eam* caperent. Postridie vero rursus *eam* oppugnarunt. Verum cum non amplius æque nocere possent, quod ipsi per noctem melius *urbem* obsepsissent, et præterea isti, qui ad Triopium ex navibus diffugerant, ad eos ingressi venissent, Cnidiorum agrum percurrerunt, eoque vastato, in Samum redierunt.

36. Per idem tempus, cum Astyochns Miletum ad classem venisset, res omnes, quæ ad copias *alendas* sunt necessariae, Peloponnesiis adhuc abunde suppetebant. Nam stipendium, quantum satis erat, *ipsis* suppeditabatur, et præterea magna pecuniæ ex Jaso directæ vis militibus supererat. Et Milesii alacriter onera belli sustinebant. Veruntamen illa superiora foedera, quæ a Chalcideo cum Tissapherne facta fuerant, Peloponnesiis videbantur manca, nec magis pro ipsis, *quam pro Rege, facere*. Quamobrem alia Theramene præsentē fecerunt: in hæc verba.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. l.
U. C.
Varr.
342.

37. "PACTIONES inter Lacedæmonios, sociosque, et Regem Darium, Regisque filios, et Tissaphernem, ut fœdera sint et amicitia his conditionibus. Quæcunque regio, et urbes sunt regis Darii, aut quæ patris aut majorum ipsius fuerunt, adversus istas ne eant, aut belli inferendi causa, aut quoquo modo nocendi gratia, vel Lacedæmonii vel Lacedæmoniorum socii. Neve tributa exigant ex his urbibus aut Lacedæmonii, aut Lacedæmoniorum socii. Neque vicissim rex Darius, aut ullus eorum, quibus Rex imperat, adversus Lacedæmonios eorumve socios eat, ut bellum illis inferat, aut ullo maleficio afficiat. Si qua autem in re Lacedæmonii vel eorum socii Regis opera indigeant, aut Rex Lacedæmoniorum vel sociorum, quicquid alteri alteris mutuo persuaserint, hoc si fecerint, præclarum esse ducatur. Bellum autem, quod cum Atheniensibus illorumque sociis geretur, hoc utrique communiter administrent: quod si id dissolvere placuerit, communiter utrique dissolvant. Exercitui autem, qui in Regis ditione fuerit, si Rex eum arcessiverit, Rex stipendium præbeat. Si qua autem civitatum, quæ pactionem fœdusque cum Rege fecerunt, in Regis ditionem invaserit, cæteri prohibeant, Regique pro viribus opem ferant. Rursus si quis eorum, qui sunt in Regis agro, aut eo, cui Rex imperat, in Lacedæmoniorum vel sociorum agrum invaserit, Rex prohibeat, et pro viribus opem ipsis ferat."

38. Post has pactiones Theramenes quidem, traditis Astyocho navibus, actuario navigio discedens, ex hominum conspectu sublatus est. Athenienses vero, e Lesbo ad Chium cum suis copiis appulsi, et terra ac mari potiti, Delphinium muniverunt, locum alioqui et a terra munitum, et portus habentem, nec procul a Ohiorum urbe distantem. Chii vero, tum quod superioribus præliis sæpius afflicti fuissent, tum quod alioqui inter se ipsos animis non admodum bene affecti essent, sed etiam, (quod Tydeus Ion, ejusque socii propter Atticismum, a Pedarito jam morte mulctati fuissent, et reliqua civitatis pars a paucorum dominatu coacta premeretur,) mutuo suspecti essent, quiescebant. His igitur de causis nec ipsi, nec illæ auxiliares copię, quæ cum Pedarito erant, satis firmæ videbantur ad prœlium cum ipsis Atheniensibus committendum. Miletum tamen miserunt, orantes Astyocho, ut sibi succurre-

² Male ita vertitur, quasi natio ejus indigitaretur, quod supervacuum erat, cum omnes Chii, ex quibus ille, essent Iones. Sed vertendum: Tydeus, Ionis filius: sive ejus Ionis, cujus Suidas in voce Ἀστυόχου meminit; ubi etiam Atticismi ejus specimen, sive alterius ejusdem cognominis. Hups.

ret. Sed cum ille morem ipsis gerere nolle: Pedaritus de illo, ut rempublicam lædente, Lacedæmonem scribit. Atque res quidem, quæ ab Atheniensibus in Chio gerebantur, in hoc erant statu. Sed naves ipsorum, quæ apud Samum stationem habebant, incursionibus quidem infestabant eas, quæ apud Miletum stabant: sed cum adversus prodire nollent, *Athenienses*, in Samum rursus sese recipientes, quiescebant.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. I.
U. C.
Varr.
342.

39. Per eandem hyemem illæ septem et viginti naves, quæ Pharnabazo a Lacedæmoniis præparatæ fuerant, Calligeti Megarensis et Timagoræ Cyziceni opera, ex Peloponneso profectæ, circa solstitium in Ioniam trajecerunt. Illisque præerat Antisthenes Spartanus. Cum hoc autem Lacedæmonii miserunt etiam undecim viros Spartanos (quorum unus erat Lichas, Arcesilai *filius*,) ut Astyocho eorum consilio uteretur. Ipsis autem præceptum fuerat, ut Miletum profecti, simul cum aliâ curarent, ut quam optime haberent, tum vero has ipsas naves, vel totidem, vel plures, vel etiam pauciores, in Hellespontum, ad Pharnabazum, si videretur, mitterent, et. Clearchum, Rhamphiæ *filius*, qui in eadem classe vehebatur, his ducem præficerent, et Astyocho (si undecim viris placeret) amoverent a navarchia, et Antisthenem *in ejus locum* substituerent. Nam propter Pedariti epistolas ipsum *Astyocho* suspectum habebant. Cum igitur hæ naves a Malea per altum navigarent, ad Melum appulerunt, et cum incidissent in decem Atheniensium naves, tres earum inanes ceperunt, et cremarunt. Postea vero, veriti, ne *reliquæ* Atheniensium naves ex Melo elapsæ (quod accidit) Atheniensibus in insula *Samo* stationem habentibus suum adventum notum facerent, Cretam versus navigantes, et confecto longiore navigationis cursu, ut tutius iter facerent, ad Caunum Asiæ appulerunt. Hinc vero, quasi in tuto *jam* essent, nuntium miserunt ad classem, quæ ad Miletum stabat, ut ejus præsidio muniti *illuc* deducerentur.

Decem-
bri
exeunte.

40. Interea vero Chii et Pedaritus Astyocho, etsi cunctantem, nihilo tamen minus per nuntios *ad eum* missos orabant, ut sibi obsessis opem cum tota classe ferret, nec maximam *omnium* socialium urbium, quæ in Ionia essent, et a mari intercludi, *ita ut ejus usu prohiberetur*, et a terra latrociniis diripi pateretur. Chiorum enim servi, quia

Post
Jan. 1.

^a Et pleraque navigatione per custodiam confecta, ad Caunum etc. *Valla*. Et quum magnam navigationis partem adhibita custodia et *diligenter excubantes* confectissent etc. *Steph*.

Dell.
Pelop.
an. 30.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
343.

magnus erat eorum numerus, atque adeo, ut in unica urbe, excepta Lacedæmone, maximus, simul etiam quia propter suam multitudinem, in delictis severius a dominis plectebantur, postquam Atheniensium exercitus munitionibus exstructis in loco tuto jam collocatus esse visus est, multi confestim ad ipsos transfugerunt, atque isti propter notitiam regionis plurima detrimenta Chiiis attulerunt. Dicebant igitur Chii, oportere *Astyochum* sibi succurrere, dum adhuc spes et facultas esset operis impediendi, quia Delphinium adhuc muniebatur, et munitionis erat imperfecta, et dum alia maiore munitione urbs Chiorum ab Atheniensium exercitu navibusque circumvallaretur. *Astyochus* vero, quamvis propter minas, quibus tunc apud ipsos usus fuerat, opem ipsis ferre non statuisset, tamen cum et ipsos socios propensos esse vidisset, ad succurrendum se accinxit.

41. Interea vero nuntius ex Cauno venit, septem illas et viginti Lacedæmoniorum naves, et consiliarios adesse. Quamobrem cum existimasset, cætera omnia posthabenda esse, ^b ut et tot naves illis obviam mitteret, quæ illos *Miletum* suo praesidio septos deducerent, ut maris imperium facilius obtinerent, et Lacedæmonii, qui ad ipsius actiones explorandas veniebant, illuc tuto trajicerent, confestim, omiſsa in Chium navigatione, in Caunum navigavit. In ipsam autem prætervectione, copiis in Con Meropidem expositis, et urbem nullis cinctam muris, et terræ-motu (qui maximus omnium, quos meminimus, illius insulæ incolis contigit) collapsam diripuit, oppidanis in montes dilapsis. Et agrum percurrrens, prædam abegit, præterquam hominum liberorum: hos enim dimittebat. Ex Co autem in Cnidum noctu profectus, vehementibus Cnidiorum precibus adductus est, ne suos nautas exponeret; sed, ut se habebat, confestim navigaret adversus viginti Atheniensium naves, cum quibus *Charminus*, unus e ducibus, qui apud Samum agebant, observabat has septem et viginti naves, ex Peloponneso venientes, ad quas et *Astyochus* navigabat. Nam Athenienses, qui in Samo erant, ex Miletu de hujus classis adventu certiores facti fuerant; et negotium *Charmino* datum fuerat, ut hanc observaret circa Symam et Chalcen et Rhodum et Lyciam. Jam enim *Charminus*, eas in Cauno esse, acceperat.

42. *Astyochus* igitur, ut se habebat, ad Symam celeriter tendebat, adventus sui famam prævertere cupiens, si forte

^b Ut reciperet (deduceret *Steph.*) tot naves, per quas mari potirentur, et Laced. etc. *Valla*. Ut tot navibus adjunctis potentiores in mari forent, utque Laced. etc. *Acacius*.

classem *hostilem* in alto nanciſci poſſet. Sed imber cœ-
 lumque nubilum perturbationem ejus navibus attulit, et
 effecit, ut in tenebris vagarentur. Et ſimul ac dies illuxit,
 cum ejus classiſ eſſet diſperſa, et ſiniſtrum quidem cornu
 jam in Athenienſium conſpectum veniret, alterum vero
 circum inſulam adhuc vagaretur, conſeſtim Charinus et
 Athenienſes cum navibus, quæ pauciores erant, quam
 viginti, adverſus *hoſtium naves* tendunt, exiſtimantes, hæc
 eſſe naves illas, quas ex Cauno venientes obſervabant.
 Et impreſſione *in eas* ſtatim facta, tres *illarum* depres-
 ſerunt, aliasque lacerarunt; et in hoc prælio victoriam
 obtinuerunt, donec pleræque *Lacedæmoniorum* naves præ-
 ter opinionem in ipſorum conſpectum *repente* venerunt, a
 quibus etiam undique concluſi fuerunt. Tunc vero in
 fugam ſe conjecerunt, et ſex naves amiſerunt; at cum
 cæteris in inſulam Tencluſſam confugerunt; hinc vero, in
 Halicarnaſſum. Poſtea vero, Peloponneſii quidem, cum
 ad Cnidum appuliſſent, et ſeptem ac viginti naves ex
 Cauno profectas ſibi adjunxiſſent, cum univerſa claſſe
 Symam petierunt, ibique tropæo ſtatuto, in Cnidi ſta-
 tionem redierunt.

Bell.
 Pelop.
 an. 30.
 Olymp.
 92. 1.
 U. C.
 Varr.
 348.

48. Athenienſes vero cum omnibus navibus, quæ ad
 Samum ſtabant, poſtquam navale prælium commiſſum
 intellexerunt, in Symam iverunt. Cum autem nec ipſi
 claſſem, quæ ad Cnidum ſtabat, invaſiſſent, nec illi, *qui*
illic erant, in ipſos *impreſſionem* feciſſent, ſed navium
 armaimenta, quæ erant in Syma, ſumiſſent, et Loryma,
 quæ ſunt in continente, oppugnaveſſent, Samum redierunt.
 Cum autem omnes Peloponneſiorum naves in Cnido jam
 eſſent, reficiebantur, ſi quid oportebat. Et undecim illi
 Lacedæmoniorum viri cum Tiſſapherne (aderat enim)
 agebant cum de rebus jam tranſactis, ſi qua *illarum* ipſis
 non placeret, tum etiam de futuro bello, qua ratione
 optime et maxime ex utroſque utilitate gerendum eſſet.
 Præcipue vero Lichas conſiderabat ea, quæ fiebant, et
 neutrum fœdus, aut a *Chalcideo*, aut a Theramene, bene
 factum eſſe dicebat. Indignum enim profecto eſſe, ſi,
 cuicumque provinciæ Rex ejusque majores prius impera-
 veſſent, huic nunc etiam *Rex* imperare vellet. Oportuiſſet
 enim *hoc modo* et omnes inſulas, et Theſſaliam, et Locros,
 et regiones, quæ uſque ad Bœotorum fines pertinebant, in
 ſervitutem rursus redigi, et Lacedæmonios pro libertate
 imperium Medorum Græciæ *cervicibus* imponere. Alia
 igitur *fœdera* meliora fieri jubebat, aut iſtis ſe non parum,
 nec ob hæc *pactiones* ullo ſtipendio opus eſſe. Tiſſapher-

Bell. Pelop. an. 30. Olymp. 92. 1. U. C. Varr. 343. nes autem indignatus, ab ipsis iratus, et infecto negotio abcessit.

44. Illi vero in Rhodum, a primoribus viris per præconem arcesaiti, navigare in animo habebant: sperantes fore, ut insulam et navalibus et pedestribus copiis instructam sibi adjungerent, simul etiam existimantes, se præsentis societatis beneficio posse navales copias alere, nullam pecuniam a Tissapherne petentes. Protinus igitur per eandem hyemem ex Cnido profecti, et ad Camirum ^c ora Rhodiæ primum appulsi cum quatuor et nonaginta navibus, multis quidem terrorem iniecerunt, ignaria, quæ agerentur, et ideo profugerant, præsertim quod urbs nullis muris esset munita. Sed postea Lacedæmonii cum et istos, et duarum civitatum, Lindi et Ielysi, *cives* Rhodios convocassent, *ipsis* persuaserunt, ut ab Atheniensibus deficerent. Atque Rhodus se Peloponnesiis adjunxit. Athenienses vero, cum *hoc* intellexissent, sub idem tempus cum classe e Samo solverunt, *Rhodiorum defectionem* antevertere cupientes, ^d et conspecti quidem sunt, dum cursum in alto tenerent. Sed cum serius aliquanto venissent, tunc quidem in Chalcen, hinc vero in Samum celeriter abierunt. Postea vero et ex Chalce et ex Co et ex Samo incursiones in Rhodum facientes, bellum gerebant. Peloponnesii vero pecunias ad duo et triginta talenta a Rhodiis exegerunt, in cæteris vero rebus, subductis navibus, *ibi* per octoginta dies quieverunt.

Jan. 6.

45. Interea vero, quin etiam multo ^e ante, quam ipsi Peloponnesii castra Rhodum versus movissent, hæc, *quæ sequuntur*, gesta sunt. Alcibiades post Chalcidei necem, et prælium commissum ad Miletum, in suspicionem Peloponnesiis venit. Cum autem epistola de eo interficiendo ad Astyochum ab ipsis Lacedæmone missa fuisset, (erat enim Agidi inimicus, et alioqui infidus videbatur;) metuens, primum quidem ad Tissaphernem secessit: deinde vero apud eum, quam maxime poterat, Peloponnesiorum rebus nocebat. Et Tissaphernem omnia docens, stipendium imminuit, ita ut pro drachma Attica terni oboli, nec ii assidue, solverentur: Tissaphernem hortans, ut illis diceret, Athenienses, qui longiore temporis spatio rei navalis peritiam haberent, ternos *duntaxat* obolos suis

^c Ora Rhodiæ primam urbem, etc. Hude.

^d Et, quum altum tenerent, in hostium conspectum venerunt, sed jam tardiusculi. Ideoque in Chalcen, etc. *Valla*; *quasi distinctionis notam non post τὴν ἁλάνην, sed post τὴν ἁλάν, posuisset. IDEM.*

^e Ante, quam Rhodum ad definiendum induxissent. *Valla.*

classiariis numerare, non tam propter paupertatem, quam ne sui nautæ, propter affluentiam *stipendii* insolentius viventes, partim quidem corpora imbecilliora haberent, *stipendium* impendentes in ea, unde *corporum* imbecillitas contingit, partim vero classem *imbecilliorum redderent, eam ac reliquum* stipendium *ipsis* debitum deserentes, ac *trierarchis* suo loco relinquentes ut obsidem. Idem ipsum edocuit, ut trierarchos et civitatum duces, pecunia *ipsis* data, ad hanc rem sibi concedendam induceret, exceptis Syracusanis. Horum enim *dux* Hermocrates, solus *omnium*, socialis classis nomine *huic rei* adversabatur. Civitates quoque, quæ pecuniam postulabant, ipse Tissaphernis nomine repulsam passas amandabat, dicens, Chios quidem impudentes esse, qui, cum essent *omnium* Græcorum ditissimi, et auxiliarium copiarum beneficio servarentur, postularent tamen, ut alii et corporibus et pecuniis pro ipsorum libertate pericula subirent. Alias vero civitates injuste facere dicebat, si, quæ pro Atheniensibus, antequam *ab illis* defecissent, sumtus facere consuevissent, nunc etiam pro se ipsis tantundem aut etiam plus conferre nollent. Dicebat etiam, Tissaphernem, nunc quidem, quod suis pecuniis bellum gereret, jure *suis pecuniis* parcere. Sed si quando stipendium a Rege mitteretur, se stipendium integrum ipsis redditurum, et civitates, ut par esset, sublevaturum.

46. Idem Alcibiades Tissapherni præterea suadebat, ne nimium properaret bellum finire, neve vel accitis Phœnicum navibus, quas instruere statuerat, vel majore Græcorum classe conducta, iisdem Græcis et terræ et maris imperium tradere vellet, sed sineret utrosque separatim imperium habere. Fore enim dicebat, ut Regi liceret in eodem Græcos, a quibus offenderetur, alteram partem immittere. Quod si ad alteram tantum partem deveniret terræ marisque imperium, ipsum Regem destitutum iri sociis, quibuscum opprimeret eos, qui rerum potirentur: nisi vellet ipsemet aliquando copiis adductis cum ingenti et impensa et periculo inire certamen. Illa autem pericula, quæ parvo sumtu subeuntur, leviora esse dicebat, simul etiam demonstrabat fore, ut Rex sine ullo suo periculo, ipsos Græcos inter se attereret. Addebat etiam, Athenienses imperii socios illi commodiores fore. Imperium enim terrestre minus, quam Lacedæmonios, affectare, et belli gerendi rationem, Regi maxime convenien-

^f Et rationem simul atque operam bellandi utiliore Regi habere. *Fulla*. Et verbis factisque commodissime simul cum ipso gesturos bellum. *Acacius*.

Bell. tem, verbis factisque sequi. Nam hos quidem ejus auxiliis
Pelop. munitos in suam ipsorum ditionem maris partem redac-
ant. 28. turos, illamque adjuturos in omnibus Græcis subigendis,
Olymp. qui Regis provincias incolerent. Illos vero, contra, *Græcos*
93. 1. in libertatem vindicatos venire. Nec verisimile esse,
U. C. *Lacedæmonios*, Græcos ab ipsis quidem Græcis nunc
Varr. liberare, ab illis vero Barbaris *eosdem* non esse libera-
248. turos, * si aliquando ipsos *Athenienses* everterint. Suade-
 bat igitur *illi*, ut utrosque prius attereret, et ubi quam
 maximas *res* ab Atheniensibus reseuisset, tunc demum
 Peloponnesios ex *sua* regione dimitteret. Atque Tissaphernes
 hanc opinionem magna ex parte conceperat,
 quantum ex *his*, quæ *ab ipso* fiebant, conjicere licebat.
 Alcibiadi enim ob hæc, ut de his bene monenti, fidem
 habens, stipendium Peloponnesiis parce dabat, neque
 navale prælium committere sinebat: sed etiam dicendo,
 naves Phœnicum venturas, et ex abundanti certaturas,
 res *illorum* evertit. Et ipsorum classi, quæ longe vall-
 dissima fuerat, viros abstulit, ^b et cætera *faciebat* apertius,
 quam ut se occultare posset ita, quin alacriter *Peloponnesiis*
adversari videretur.

47. Alcibiades autem hæc Tissapherni, Regique, dum
 apud illos esset, suadebat, simul quidem, quod optima
 factu duceret, simul etiam, quod suum in patriam reditum
 curaret, quia sciebat, si eam non everteret, fore aliquando,
 ut *ab Atheniensibus* oratione sua *adductis* reditum *in eam*
 impetraret. Existimabat autem, se hac ratione potissi-
 mum *hoc ab illis* impetraturum, si Tissaphernem ipsi
 familiarem esse constaret. Quod etiam accidit. Nam
 postquam milites Athenienses, qui apud Samum erant,
 cum apud ipsum *Tissaphernem gratia* pollere senserunt,
 partim quidem, quod et ipse Alcibiades ad potentissimos
 illorum viros literas ante misisset cum mandatis, ut apud
 optimos quosque viros de *se in patriam revocando* men-
 tionem facerent, *et dicerent*, se velle *in patriam* redire,
 ea conditione, ut respublica a paucis regeretur, non autem
 ab improbiis quibusque, nec a populari statu, a quo
 fuisset ejectus, et Tissaphernis amicitia illis conciliata,
 una cum illis rempublicam administrare: partim vero,
 idque magis, sua sponte trierarchi Atheniensium, qui in

* Si quos antea ab illis non liberassent. *Valla.*

^b Et in cæteris apertius egit, quam ut occultaret, se non libenter *illis sociis*
gerere bellum. *Valla.* Et alia non occulte egit, ut facile minime prompto
 animo rem gerere animadverteretur. *Acacius.*

Samo erant, et potentissimi quique animis erant propensis ad evertendum statum popularem.

Bel.
Pelop.
an. 30.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Var.
343.

48. Hæc autem res in castris prius agitata fuit, mox etiam illinc in urbem *est progressa*. Quinetiam nonnulli ex Samo trajicientes in colloquium cum Alcibiade venerunt. Illo autem *hanc spem ipsis ostendente*, se primum quidam Tissaphernis, deinde vero Regis etiam amicitiam ipsis conciliaturum, si modo populari statu in reipublicæ administratione non uterentur (sic enim Regem magis confisurum), civitatis principes magnam spem concipiebant, fore, ut et ad se ipsos, qui malis maxime premerentur, reipublicæ administrationem transferrent, et hostes superarent. Hi Samum reversi *conjurarunt*, et homines ad conjurationem idoneos sibi socios adjungebant, et apud multitudinem propalam dicebant, Regem sibi amicum fore, et pecuniam præbiturum, si modo Alcibiades restitueretur, et popularis status tolleretur. Vulgus autem, etsi statim nonnihil angebatur iis, quæ tractabantur, *tamen* ob magnam stipendii a Rege suppeditandi spem, quiescebat. Illi vero, qui paucorum statum in republica constituere cupiebant, postquam *rem* cum multitudine communicarunt, rursus etiam inter se ipsos et majorem sodalium partem illa Alcibiadis *promissa* expendebant. Et alii quidem hæc factu facilia, et fide digna videbantur: sed Phrynicho, qui adhuc erat dux, nihil horum placebat. Nam Alcibiades (quod etiam erat) non magis paucorum dominatum, quam popularem statum, affectare, ipsi videbatur; nec aliud quicquam spectare, nisi qua ratione, immutata præsentis civitatis disciplina, a sodalibus accessus reverti posset. ¹ Sibi vero hoc præcipue prospiciendum esse, ut nullo dissidio a Rege dissiderent; nec enim facile factu esse, dicebat, cum Peloponnesii jam æque, ac Athenienses, in mari versarentur, et urbes non minimas in illius Regis imperio haberent, Regem Atheniensibus adjunctum, quibus diffideret, negotia habere, et in graviore molestias incidere velle, cum ei liceret amicitiam cum Peloponnesiis inire, a quibus nullo maleficio fuisset affectus. Quod autem attineret ad socias civitates, (quibus a se jam promissum fuisse dicebat, fore, ut paucorum

¹ At illi, qui statum popularem agitabant, etc. *Valla*. Qui statum paucorum commendabant aliisque probabant etc. *Strab.* *Huds.*

² Sibi autem præ cæteris hoc non negligendum, præsertim, ne seditiones existerent: quinetiam ne Regis quidem interesse, ut, cum, etc. *Valla*: quasi negotio præflata esset imperiorum, et non post Basilid, sed stratiarchum, distinctissoci. *Idem*.

Bell. rum dominatu regerentur, quod ne ipsi quidem amplius
 Pelop. in reipublicæ administratione populari statu essent usuri)
 an. 20. dicebat, se probe scire, nec illas, quæ defecissent, in suam
 Olymp. potestatem magis *propterea* redituras, nec illas, quæ essent,
 92. 1. constantiores futuras. Futurum enim, *aiebat*, ut *illarum*
 U. C. cives nollent sub paucorum dominatu, vel in populari
 Varr. statu, servitutem potius pati, quam libertate frui, apud
 343. utramcunque harum partium hanc adipisci possent. Quin-
 etiam eos, qui honesti probique viri vocantur, existima-
 turos, hos non minus negotii, quam ipsum popularem
 statum, sibi exhibituros, 'qui duces ac auctores futuri
 essent calamitatum reipublicæ, ex quibus *calamitatibus*
ipsi, qui paucorum dominatus essent studiosi, plura com-
 moda consequuturi essent. Præterea sub illorum quidem
 imperio, se vel indicta causa et crudelius morte mulctatum
 iri: popularem vero statum, suum esse per fugium, et
 illorum moderatorem. Seque plane compertum habere
dicebat, civitates ipsa experientia edoctas de his ita sentire.
 Nequaquam igitur quicquam eorum, quæ vel in præsentia
 ab Alcibiade gererentur, sibi placere.

49. Sed qui ex *conjuratōnis* sociis eo convenerant,
 sicut et initio secum ipsi constituerant, et præsentēs *con-*
ditiones ab Alcibiade oblatas acceperunt, et legatos cum
 alios, tum etiam Pisandrum, Athenas mittere parati erant,
 ut et de Alcibiade *in patriam* reducendo agerent, et de
 tollendo illius reipublicæ populari statu, utque Tissapher-
 nis amicitiam Atheniensibus conciliarent.

50. Phrynichus autem, cum sciret, verba de Alcibiade
 reducendo factum iri, hæcque ab Atheniensibus admissum
 iri, veritus, ne propter ea, quæ a se in contrariam senten-
 tiam dicta fuissent, si *in patriam* reversus fuisset, se male-
 ficio afficeret, quod *ipsius reditum* impedivisset, quoddam
 hujusmodi stratagemata comminiscitur: mittit ad Asty-
 ochum, Lacedæmoniorum navarchum, circa Miletum ad-
 huc agentem, clandestinas literas, quibus significabat,
 Alcibiadem res illorum corrumpere, qui Tissaphernis
 amicitiam Atheniensibus conciliaret. Et alias *multas*
res in his aperte scripserat. Veniam autem sibi dandam
 esse *dicebat*, qui vel cum incommodo *sux* civitatis aliquid
 mali in hostis perniciem moliretur. Astyochnus vero
 Alcibiadem quidem, præsertim, cum non amplius æque,
ac prius, in *ipsius* manus veniret, ne ulcisci quidem statuit.
 Sed ad ipsum Magnesium profectus, et ad Tissaphernem,

¹ Qui largitionibus uterentur etc. *Valla*.

simul ipsis res ex Samo sibi scriptas dixit, ac ipsis *ear* coram indicavit. Et (ut ferebatur) quæstus privati causa se Tissapherni adjunxerat cum in hac re, tum in aliis. Quamobrem etiam integro stipendio efflagitando mollius se gerebat. Alcibiades vero confestim literas Samum ad magistratus adversus Phrynichum mittit, *declarans ea*, quæ fecerat, et postulans, ut capitis supplicio plecteretur. Phrynichus autem perturbatus, et in maximum omnino discrimen adductus ob hoc indicium, rursus ad Astyochum scribit, cum ob superius factum *de eo* conquerens, quod *ab eo* non probe celatum fuisset, et nunc se paratum esse ipsis ad internecionem tradere omnem Atheniensium exercitum, qui apud Samum esset, expositis sigillatim omnibus modis, quibus hæc *ipse Phrynichus* peracturus esset, quod Samus nullis munitionibus esset munita. Nec sibi jam invidiosum esse, si propter ipsos in capitis periculum adductus, et hoc, et aliud quidvis potius facturus esset, quam *passurus, se* ab inimicissimis funditus perdi. Astyochus vero hæc quoque Alcibiadi indicavit.

51. Phrynichus autem, cum ipsum injuste facere præsensisset, et de rebus istis epistolam ab Alcibiade missam tantum non adesse, ipse *eam* prævertens, indicium ad exercitum affert, hostes castra invadere statuisse, quod Samus nullis munitionibus esset munita, simul etiam, quod non omnis classis intus stationem haberet: et se hæc pro compertis habere, et quam celerrime Samum muniendam esse, et cætera *loca* præsidii tuenda. Ipse autem dux erat, harumque rerum administrandarum potestatem habebat. Et hi quidem ad eam muniendam se præparare cœperunt; et propter hujusmodi occasionem, vel sic, *raptim scilicet ac festinanter* Samus, quæ *alioqui munienda* erat, celerius munita fuit. At non multo post literæ ab Alcibiade *missæ* venerunt, exercitum *Atheniensium* a Phrynicho proditum iri, et hostes *eum* invasuros. Alcibiades autem, cum dignus visus fuisset, cui nulla fides haberetur, at, quod res ab hostibus faciendas prævidisset, Phrynicho, ut *harum* conscio, hæc propter inimicitias, *quas cum eo gerebat*, attribuere visus fuisset, ipsi nihil nocuit, imo vero, quod hæc indicasset, suo testimonio *Phrynichi indicium* magis confirmavit.

52. Postea vero Alcibiades quidem Tissaphernem monebat ac inducebat, ut amicus esset Atheniensibus, timentem quidem Peloponnesios, quod majori cum classe, quam Athenienses, adessent, cupientem tamen, si qua ratione posset, sibi fidem haberi, præsertim postquam sensit Pelo-

Bel.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. i.
U. C.
Varr.
343.

Bel.
Pelop.
an. 30.
Olymp.
92. L.
U. C.
Varr.
343.

ponnesiorum apud Crūdum de foderibus per Theramenem *cum Rege* factis dissensionem. Nam tunc temporis, cum illi apud Rhodum essent, *hæc dissensio* jam exstiterat, in qua illam Alcibiadis sermonem *a me* ante commemoratum, *nimirum* Lacedæmonios civitates omnes in libertatem asserere, Lichas verum esse demonstravit, quia negavit, hanc pactionem tolerandam esse, ut Rex eas civitates obtineret, quibus vel ipse vel *ejus* majores prius aliquando imperassent. Et Alcibiades quidem, utpote qui magnis de rebus contendebat, Tissaphernem officiis studiose demerebatur.

53. Atheniensium vero legati, qui cum Pisandro ex Samo missi fuerant, cum Athenas pervenisissent, apud populum verba facere coeperunt, in summam multa colligentes, præcipue vero *demonstrantes*, ipsis licere et Regem socium habere, et Peloponnesios superare, si Alcibiadem restituerent, nec *in posterum* eodem modo, *quo tunc*, populari statu in reipublicæ administratione uterentur. Sed cum et alii multi pro populari statu contradicerent, et simul Alcibiadis inimici vociferarentur, indignum facinus esse, si, violatis *patriæ* legibus, rediret, et Eumolpidæ et Ceryces de mysticis, propter quæ profugerat, testimonium *adversus eum* dicerent, et per res divinas obtestarentur, ne reducerent: Pisander progressus, ad illorum multitudinem, qui contradicebant, ac indignabantur, singulos illorum, qui contradicebant, *in medium* producens interrogabat, quamnam salutis publicæ spem haberent, cum Peloponnesii non pauciores, quam ipsi, naves rostratas, casque *navibus ipsorum* adversas, in mari haberent, et socias civitates plures; præterea cum Rex et Tissaphernes pecunias illis suppeditaret, ipsis vero nullæ amplius essent, nisi quis Regi persuaderet, ut ad ipsos transiret. Cum igitur illi, qui *a Pisandro* interrogabantur, responderent, nullam, tunc vero palam subjiciebat ipsis: Atqui hoc vobis contingere non licet, nisi reipublicam modestius administraremus, et magistratus ad pauciores *viros* deferamus, ut Rex fidem nobis habeat; neque de reipublicæ administrandæ forma magis, quam de *nostra* salute in præsentia, consulemus; (nam et postea nobis licebit *hæc* mutare, si quid displicuerit:) Alcibiademque, qui solus omnium, qui nunc *vivunt*, hoc conficere potest, reducamus.

^a Ut vertit *Valla*, sibi hanc lectionem finxisse videtur, (quum ex altera se expedire non posset,) *εἰ τοῦ Ἀλκιβιάδου λόγῳ πείσονται ἡμεῖς καὶ τὸ λαόν* etc. deinde *ἐνθάδε* pro *ἐνθάδε*. Sed non dubium, quin vera sit vulgata lectio, et sit *ἐνθάδε*, quod paullo ante dixerat *ἐνθαυτά*. *Stephanus*.

54. Populus verò principio quidē *hæc* audiens, de paucorum dominatu graviter ferebat. Sed cum a Pisandro doceretur, nullam aliam esse salutis conservandæ rationem, metuens, simul etiam sperans, fore, ut et immutaretur, cessit. Decretum autem fecit, ut Pisander cum decem collegis proficisceretur ad rem cum Tissapherne et Alcibiade transigendam, ut e republica maxime fore ipsis videretur. Cum autem Pisander Phrynichum etiam criminatus fuisset, *populus eum* et Scironidem, *ejus* collegam, a præfectura amovit: in eorum vero locum subrogavit Diomedontem et Leontem, quos ad classem cum imperio miserunt. Pisander autem Phrynichum criminatus est, quod Iasum et Amorgem ab eo proditum diceret, non existimans, eum animo propensum esse ad ea, quæ cum Alcibiade transigebantur. Pisander autem cum adisset omnes societates et *collegia*, quæ prius in urbe erant, et quæ judiciis et magistratibus præerant, et adhortatus fuisset, ut, conspiratione secum facta et consilio communiter inito, popularem statum tollerent, præterea cum cæteras quoque res ad præsentem usum necessarias præparasset, ut nulla mora amplius interponeretur, ipse cum decem collegis ad Tissaphernem navigavit.

Bel.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
343.

55. Leon autem ac Diomedon per eandem hyemem, cum ad Atheniensium classem jam pervenissent, Rhodum infesta classe petierunt. Cum autem *ibi* Peloponnesiorum naves subductas nacti fuissent, et in quandam agri *Rhodii* partem descendiissent, et Rhodios, qui ad arcendam vim accurrerant, proelio superassent, in Chalcen se receperunt. Atque postea bellum acrius ex Co gerere cœperunt. Nam *Rhodus hinc* commodius observari poterat, si quò Peloponnesiorum classis proficisceretur. Xenophantidas autem Lacon in Rhodon ex Chio a Pedarito missus venit, nuntiaturus, Atheniensium murum, *quo Chiorum urbs ab illis circumvallabatur*, ad finem jam esse perductum, et, nisi *Peloponnesii Rhodique* cum tota classe *Chiis* celerrime succurrerent, actum esse de tota Chio. Illi vero *Chiis* succurrere statuerunt. Interea vero Pedaritus cum copiis auxiliariis, quas circa se habebat, et cum *Chiis*, cum toto

Affecto
Janua-
rio.

^a Illinc bellum acrius ex Co gererent, vertit Valla. Verum nullo modo commodum sensum exhibet; nam μάλλον non significat acrius. Repono confidenter, ἰσχυρότερον μάλλον, ἢ ἡ ἐν τῇ Κῆ· abierunt (inquit) in Chalcen insulam, et illinc bellum gesserunt magis, quam ex Co: et hoc firmatur ex c. 60. init. ubi ait de Peloponnesiorum classe: καὶ γιγνώσκουσιν ὅτι τὸ Τριπύριον, καθ' ὅσον τὰς τῶν Ἀθηναίων ναῦς πλεονεχίαι ἐπὶ τῇ Χάλκῃ πλεονεχούσιν. Est autem Χάλκη insula e regione Triopii inter Rhodum et Co insulas commode sita. Palmerius Exercitat. pag. 37. Hubs.

Bell. exercitu adortus Atheniensium munitiones classi circum-
 Pelop. datas, quandam earum partem cepit, et aliquot navibus
 an. 20. subductis potitus est. Sed cum Athenienses eruptionem
 Olymp. 92. l. in eos fecissent, et Chios in fugam primos vertissent, re-
 U. C. liquus etiam exercitus, qui circa Pedariturum erat, victus
 Varr. fuit; et ipse *Pedaritus* occubuit, et Chiorum multi, mul-
 343. taque arma capta sunt.

56. Postea vero Chii et a terra et a mari arctius obsi-
 debantur, et ingens fames illic erat. At Pisander ejusque
 collegæ, Atheniensium legati, cum ad Tissaphernem per-
 venissent, de pactionibus faciendis verba fecerunt. Alcibiades vero (nec enim Tissaphernis fides spem admodum
 certam ipai afferebat, quia Peloponnesios magis, quam *Athenienses*, formidabat, et utrosque adhuc atterere volebat, quemadmodum etiam ab Alcibiade edoctus fuerat;) ad hujusmodi *fraudis* genus *comminiscendum* se convertit, ut Tissaphernes, quippe quod ab Atheniensibus res maximas peteret, nullam *cum ipsis* compositionem faceret. Videtur autem mihi et Tissaphernes idem voluisse, ipse quidem, propter metum; Alcibiades vero, postquam animadvertit, illum vel sic, *quod utrosque magis atterere vellet*, compositionis cupidum non esse, nolebat Atheniensibus videri invalidus ad hoc *illi* persuadendum: sed *hoc ab hominibus existimari volebat*, ut jam persuaso Tissapherni et *Atheniensibus* se adjungere volenti, *ipsos* Athenienses non offerre, quantum sat esset. Alcibiades enim tot *res ab Atheniensibus* modum excedens postulabat, (nam pro Tissapherne, qui præsens aderat, ipse verba faciebat;) ut per Athenienses, quamvis magnam partem rerum, quas postulabat, ei concederent, tamen steterit, *quo minus inter eos compositio fieret*. Nam postulabat, ut et omnis Ionia traderetur, et præterea insulæ *Ioniæ* adjacentes, et alia, quibus cum Athenienses non adversarentur, tandem in tertio congressu, veritus, ne jam plane deprehenderetur præstare non posse, *quæ Atheniensibus ante promississet*, petiit, ut sinnerent Regem ædificare naves, et ipsorum agrum obire, et quocunque, et *cum tot navibus*, quot libuisset. Tunc vero Athenienses non amplius *cunctati*, sed existimantes, *hæc, quæ postulabantur*, nulla ratione fieri posse, et se ab Alcibiade deceptos esse, cum ira digressi, Samum se receperunt.

Menæ 57. Post hæc autem Tissaphernes statim et eadem hyeme
 Martio in Caunum se contulit, quia volebat Peloponnesios Mile-
 ineunte. tum rursus reducere, aliisque pactionibus, quascunque *facere* posset, adhuc factis, et stipendium *illis* præbere, nec *sibi* prorsus hostes fieri; veritus, ne, si laborarent inopia

stipendii, quod magnæ classi dare possent, aut coacti navale proelium cum Atheniensibus committere, superarentur, aut classe nudata, Atheniensibus sine se res ex animi sententia succederent. Præterea vero maxime metuebatur, ne *illi* stipendii quærendi gratia continentem popularentur. Harum igitur omnium rerum rationem provide habens, ut (quemadmodum optabat,) Græcos inter se cœquaret, Peloponnesiis accitis stipendium numerat, et fœdera *cum ipsis* tertio facit, in hæc verba.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
343.

58. "TERTIODECIMO regni Darii anno, Alexippida Lacedæmone Ephoro, pactiones factæ fuerunt in Mæandri planitie inter Lacedæmonios et socios ac Tissaphernes et Hieramenem et Pharnaci liberos, de Regis et Lacedæmoniorum sociorumque negotiis. Quæcunque regio Regis est in Asia, Regis esto. Deque sua regione Rex arbitrato suo statuatur. Lacedæmonii vero socii in Regis regionem ne eunto, ullius maleficii causa: vicissim etiam ne Rex in Lacedæmoniorum sociorumve regionem, ullius maleficii causa. Quod si quis Lacedæmoniorum aut sociorum in Regis regionem nocendi gratia iverit, Lacedæmonii sociique prohibeto. Et si quis e ditione Regis ad Lacedæmonios aut socios ierit, Rex prohibeto. Classi autem, quæ nunc adest, stipendium ex pacto Tissaphernes suppeditato, donec regia classis venerit. Ubi autem regia classis advenerit, si Lacedæmonii sociique, suam classem alere velint, *hoc ipsis* liceat. Sin a Tissapherne stipendium accipere velint, Tissaphernes *hoc illis* præbeto. Lacedæmonii vero sociique, finito bello, pecunias Tissapherni reddunto, quasque *ab eo* acceperint. Postquam autem classis regia venerit, Lacedæmoniorum et sociorum et Regis naves communiter bellum gerunto, prout Tissapherni et Lacedæmoniis et sociis videbitur. Quod si *bellum* adversus Athenienses *susceptum* deponere velint, *hoc* pariter et *de communi sententia* deponant."

59. Atque hæc sunt fœdera, quæ tunc facta fuerunt. Postea vero Tissaphernes operam dare cœpit, ut et naves Phoenissas (quemadmodum *in fœderum conditionibus* dictum fuerat) adduceret, et cætera *præstaret*, quæcunque promiserat. Volebat autem saltem manifeste demonstrare, se præparare *ea, quæ promississet*.

60. Jam autem sub extremam hyemem Bœoti Oropum, in quo erat Atheniensium præsidium, per prodicionem ceperunt. Nonnulli autem Eretriensium et ipsorum Oropiorum *eos in eo capiendū* adjuverunt, qui operam clandestine dabant, ut Eubœam ad defectionem inducerent.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
343.
Paulo
ante
Martii
27.

Fieri enim non poterat, quia hoc oppidum, quod Eretriae imminerebat, Atheniensibus *hoc* tenentibus, magnis detrimentis et Eretriam et caeteram Euboeam afficeret. Eretrienses igitur, Oropo jam potiti, in Rhodum iverunt, ut Peloponnesios in Euboeam accirent. Illi vero Chio potius, quae vexabatur, succurrere statuerunt, et cum omni classe e Rhodo solventes *eo* navigare coeperunt. Cum autem ad Triopium pervenissent, Atheniensium classem, quae ex Chalce veniebat, in alto navigantem prospexerunt. Sed cum neutri in alteros incursionem classe fecissent, hi quidem Samum, illi vero Miletum se receperunt. Videbant enim, se non amplius in Chium, ad opem *Chii obsessis* ferendam, sine navali proelio proficisci posse. Atque haec hyems exiit, hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, vicesimus annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
344.
A
Mart.
28.
Ante
Mart.
27.

61. Insequentis autem aetatis vere statim incunte, Dercylidas, vir Spartanus, cum non magna militum manu itinere pedestri in Hellespontum missus fuit, ut Abydum ad defectionem *ab Atheniensibus* faciendam sollicitaret. Sunt autem *Abydens* Milesiorum coloni. Interea vero Chii, dum Astyochnus dubitaret, qua ratione ipsis opem ferret, cum obsidione premerentur, navale proelium committere coacti fuerunt. Dum autem Astyochnus apud Rhodum adhuc esset, *Chii* Leontem, virum Spartanum Mileto profectum, qui cum Antisthene illinc vector *navis*que defensor venerat, post Pedariti mortem, ducem acceperant, et duodecim naves, quae praesidii causa Mileti stabant. Quarum erant quinque Thuriarum, et Syracusanarum quatuor, et una Anaeitis, et una Milesia, et Leontis una. Cum igitur Chii cum omnibus totius populi copulis eruptionem fecissent, et quendam locum *natura* munitum occupassent, et simul ipsorum sex et triginta adversus duas et triginta Atheniensium naves in altum prodiissent, proelium navale commiserunt. Cum autem atrox proelium navale commissum fuisset, Chii et socii, *quam* non deteriore conditione, *quam hostes*, in eo proelio *essent*, (jam enim etiam vespere erat;) in urbem redierunt.

Aprilis
incunte.

62. Postea vero statim, cum Dercylidas itinere pedestri Mileto diaccessisset, Abydus, *quae est* in Hellesponto, ad Dercylidam et Pharnabazum defecit, et Lampsacus duobus post diebus. Strombichides vero, cum *hoc* ex Chio cognovisset, celeriter cum quatuor et viginti Atheniensium navibus (inter quas erant etiam *naves* militares gravis armaturae milites vehentes) ad opem *suis* ferendam accurrit. Cum autem Lampsacenos, qui obviam ei prodierant, pra-

ho superasset, et Lampsacum, nullis muris cinctam primo impetu et sublato clamore cepisset, et vasa quidem ac mancipia diripiisset, sed *homines* liberos in suas pristinas sedes restituisset, Abydum petiit. Sed cum neque dedicationem facerent *Abydens*, neque *Strombichides eorum urbem* aggressus expugnare posset, in *ulteriorem* regionem Abydo oppositam trajecit, et Sestum urbem in Chersoneso sitam (quam olim Medi tenuerant) totius Hellesponti præsidium et custodiam constituit.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. J.
U. G.
Varr.
944.
Apr.
affecto.

63. Interea vero et Chii mare magis obtinuerunt, *eoque liberius utebantur*, et qui Miletii erant; et Astyochnus, cum audisset, proelium navale commissum, et Strombichidem et naves *hostiles* discessisse, fiduciam animo concepit. Quamobrem Astyochnus, cum duobus navibus in Chium profectus, naves illinc deduxit, et jam cum tota classe adversus Samam contendit. Cum autem *hostes*, quod inter se suspecti essent, obviam ei non prodirent, Miletum rediit. Nam per id temporis, atque etiam prius, popularis status Athenis est sublatus. Postquam enim Pisander, ejusque collegæ, *Atheniensium* legati, a Tissapherne Samum redierunt, res in castris longe firmitus obstrinxerunt, quod vel ipsi Samii *sue civitatis viros* potentes hortarentur, ut secum paucorum dominatum in urbe constituere conarentur, quamvis ipsemet prius alii adversus alios surrexissent, ne paucorum dominatu regerentur. Quinetiam Athenienses, qui Sami erant, cum et ipsi colloquium inter se habuissent, et rem contulissent, statuerunt, Alcibiadem quidem (quandoquidem hoc ei non esset cordi,) missum facere. Etenim *existimabant*, ipsum idoneum non esse, qui ad paucorum dominatum veniret; sed et ipsos, quod etiam in periculo jam versarentur, per se dispicere oportere, quonam modo res istæ non remitterentur, et simul res bellicæ sustinerentur, ipsique pecuniam ex suis privatis ædibus alacriter conferrent, et si quid aliud opus esset, *suppeditarent*, quod non amplius aliorum, quam sua ipsorum causa, labores ac ærumnas perferrent.

A die
Febr.
28.

64. Cum igitur his *verbis se mutuo* adhortati fuissent, tunc statim Pisandrum et dimidiam legatorum partem domum dimiserunt ad res ibi transigendas (ipsis autem negotium datum fuerat, ut in subditorum civitatibus, ad quas appellerent, paucorum dominatum constituerent,) alteram vero dimidiam *legatorum* partem in alia subditorum oppida, alium alio dimiserunt. Et Diotrophem, qui circa Chium agebat, qui delectus fuerat, ut Thraciam gubernaret, ad suum magistratum *gerendum* miserunt. Hic au-

Bell. tem Thasum profectus, statum popularem sustulit. Post
 Pelop. ejus autem discessum, altero fere mense Thasii urbem
 an. 21. muris cingere coeperunt, quasi nequaquam jam indigerent
 Olymp. 92. † optimatum statu, qui apud Athenienses esset, sed quotidie
 U. C. libertatem a Lacedæmoniis expectarent. Nam eorum
 Varr. 344. etiam exsules, ab Atheniensibus *ex urbe* pulsī, foris apud
 Martio. Lacedæmonies erant, atque isti cum necessariis, qui in
 urbe erant, totis viribus operam dabant, ut et naves *illuc*
Lacedæmone adducerent, et Thasum ad defectionem impel-
 lerent. Ipsis igitur accidit, quod maxime cupiebant, ut
 et sine periculo civitas rem feliciter gereret, et popularis
 status tolleretur, qui adversaturus fuisset. In Thaso igitur
 res cecidit contra vota illorum Atheniensium, qui pau-
 corum dominatum constituere volebant. Quin etiam et
 apud multos alios, qui *Atheniensium* imperio parebant,
idem accidisse mihi videtur. Civitates enim, attentiores ad
 rem suam factæ, et excusso metu rerum, quas gerendas
 suscipiebant, ad apertam *certainque* libertatem progressæ
 sunt, illam *speciosam ac fallacem* reipublicæ recte admi-
 nistrandæ formam, ab Atheniensibus *propositam, certæ*
libertati non antepponentes.

Ante
 Febr.
 26.

65. At Pisander et ejus collegæ, dum præterveherentur,
 quemadmodum statutum fuerat, ex urbibus, *quas adibant*,
 statum popularem tollebant; quin etiam cum ex nonnullis
 urbibus gravis armaturæ milites sibi socios adjunxissent,
 quos secum ducebant, Athenas reverterunt: et pleraque a
 suis sodalibus ante *suum reditum jam* confecta deprehen-
 derunt. Etenim Androcleem quemdam, acerrimum status
 popularis propugnatorem, qui etiam inter primos exstiterat
 auctor Alcibiadis expellendi, quidam ex junioribus, con-
 spiratione facta, clam interfecerunt. Ipsum autem duabus
 de causis interfecerunt, tum quod populum suis concioni-
 bus ductaret, tum etiam, idque multo magis, quod eum
 Alcibiadi, tanquam reversuro et Tissaphernis amicitiam
 conciliaturo, gratificaturum existimarent. Aliosque non-
 nullos, *ad paucorum dominatum* non aptos, eodem modo
 clam sustulerunt. Et orationem præmeditati fuerant,
 quam propalam habebant, stipendium non esse dandum
 ullis aliis, nisi iis, qui militarent, nec plures, quam quinque
 hominum millia, ad reipublicæ administrationem admit-
 tendos esse, eosque, qui et pecuniis et corporibus *rempubli-*
cæ maxime juvare possent.

66. Hæc autem res apud plerosque speciosum præ-
 textum habebat; siquidem, qui *reipublicæ statum* erant
 immutaturi, iidem civitatis administrationem erant habi-

turi. Veruntamen et populus et °Senatus adhuc de more cum fabis ad ferenda suffragia congregabatur. Sed nihil consultando statuebant, quod non conjuratis placeret. Quinetiam illi, qui concionabantur, erant ex horum conjuratorum numero, et quæ dicenda erant, prius, quam apud populum efferrentur, ab ipsis perpendebantur: nec aliorum ullus amplius contradicebat, quod magnum conjuratorum numerum metueret ac videret. Quod si quis contradixisset, confestim aliquo idoneo modo necabatur: neque de percussoribus inquirebatur, neque, si suspecti erant, supplicium sumebatur. Sed populus quiescebat, adeoque perterrefactus erat, ut, si quis esset, cui nulla vis offerretur, is in lucro poneret, etiam si taceret. Cum autem longe majorem conjuratorum numerum esse ducerent, quam erat, animis succumbebant. Eum enim compertum habere non poterant, tum propter civitatis magnitudinem, tum propter mutuam ignorationem. Quinetiam hac ipsa de causa non licebat cuiquam apud alium miserari ac lamentari vicem suam, ita ut, inito consilio, ulcisceretur. Aut enim ignotum invenisset, cui dicturus esset; aut notum, sed infidum. Nam singuli de populo ita se mutuo adibant, ut alii aliis essent suspecti, quasi eorum unusquisque particeps esset rerum, quæ agebantur. Nam in hoc conjuratorum numero inerant etiam nonnulli, quos nullus unquam suspicatus fuisset se ad paucorum dominatum conversuros, et isti in primis effecerunt, ut nulla fides populo haberetur, et plurimum contulerunt ad confirmandum paucorum dominatum, quod populares ad mutuam, eamque minime dubiam, diffidentiam induxissent.

67. Interea vero Pisander ejusque collegæ Athenas reversi, confestim cæteris peragendis operam dare cœperunt. Ac primum quidem, populo coacto, sententiam dixerunt, °decem viros legum conscribendarum causa deligendos, qui summam hujus rei potestatem haberent. Hi vero rogationem conscriptam ad populum ad certam diem ferrent, qua ratione respublica optime administrari posset. Ubi autem dicta dies advenit, concionem convocarunt in Colunum. (est autem hic locus editus, et Neptuno sacer, extra

Ball.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. f.
U. C.
Varr.
344.

° Senatus ex faba congrég. ad verbum. Habes enim paulo post τοῖς ἀνὰ τὴν ἀσπίδα βουλευμένοις. Steph. Vel, Senatus a faba, etc. Hic Senatus quingentorum fuit virorum: sic dictus, quod fabas ad sortes adhibuerunt; ita, ut, cui alba obtigisset, is honoris beneficium a sorte acciperet, cui nigra, repulsam. De sortiendi ratione plura vide apud Sigonium de Rep. Athen. l. 2. c. 3. Hunc.

¶ De decem scribis deligendis, penes quos liberum imperium esset. Valla.

Bel.
Palop.
an. 31.
Olymp.
92. 1.
U. C.
Varr.
343.

urbem, decem ferme stadiis *ab ea* distans.) Atque hi legum conscriptores nihil quidem aliud promulgarunt, sed hoc ipsum, Cuivis Atheniensium licere sententiam pronuntiare, quamcunque vellet. Si quis autem aut legum violatarum accusasset, aut quoquo alio modo læsisset eum, qui *suam sententiam libere* pronuntiasset, ¹ingestibus poenis sanxerunt. Hic vero aperte dixerunt, jam nec ullam magistratum amplius ex pristino *civitatis* instituto gerendam, nec stipendium *aliis*, nisi *illis*, qui *militarent*, dandum esse: sed quinque præsidēs deligendos, a quibus rursus centum *alii* viri deligerentur, quorum singuli tres *alios sibi cooptarent*. Hi vero numero quadringenti in curiam ingressi, summa potestate præditi, imperarent, prout optimum esse cognoscerent; et quinque millia civium congregarent, quoties ipsa videretur.

A
Feb. 27.

68. Qui autem hanc quidem sententiam dixit, fuit Pisander, qui etiam cæteris in rebus propalam et maximo studio cum aliis ejusdem conjurationis sociis popularem statum evertit. Qui vero totum negotium composuerat, et jampridem præmeditatus fuerat rationem, qua *res* in eum statum devenit, fuit Antiphon, vir Atheniensium sui temporis nulli secundus, et in rebus excogitandis, et in iis, quæ sensisset, exprimendis præstantissimus: qui ad populum quidem, ²aut ad *ullum* aliud concilium, in quo aliquid sermonibus agitaretur, sua sponte non prodibat; sed propter eloquentiam multitudini suspectus erat: eos tamen, qui vel in judicio vel apud populum certabant, quisquis eum aliqua de re consulisset, hic unus vir, plurimum juvare poterat. Atque hic ipse, postquam quadringentorum status collapsus, a populo vexari *plectique* cœpit, cum in judicium vocatus fuisset harum ipsarum *rerum* causa, quasi *cum cæteris conjuratis paucorum dominatum* constituisset, optime omnium, ad *meam* usque memoriam, capitis causam dixisse videtur. Phrynichus etiam sese omnium longe studiosissimum præstitit in paucorum dominatu *constituendo*, quod Alcibiadem metueret, ac sciret, eum scire, quæcunque Sami eum Astyocho tractasset; existimans, eum (ut credibile erat) nunquam in *patriam* reversurum, *ut* sub paucorum dominatu *viveret*. ³In periculis autem sustinendis, postquam *semel ea* suscepit, longe fortissimus est visus. Theramenes etiam, Agnonis *filius*, vir nec infacun-

¹ Ei gravissimas poenas constituerunt. *Acacius*.

² Ad verbum, aut ad ullum certamen sua sponte, etc. *Hura*.

³ Et quia is adversus atrociam non succubuerat, plurimum de sua virtute spondidisse videbatur. *Valla*.

das, nec imprudens, inter illos, qui popularem statum everterunt, primus fuit. Quamobrem opus a multis et prudentibus viris tractatum, quamvis esset arduum, *tamen* haud immerito successit. Arduum enim erat, populum Atheniensem centesimo fere ab exactis tyrannis anno libertate privare, qui non solum nullius imperio parebat, sed etiam plusquam hujus temporis dimidio ipse aliis imperare consueverat.

Bel.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

69. Postquam autem concio, nemine refragante, hæc rata habuit, et dimissa fuit, *conjuratorum principes* aliquanto post illos quadringentos in curiam hoc modo introduxerunt. Athenienses omnes, partim quidem in muris, partim vero in stationibus, acie instructa assidue stabant, propter hostes apud Deceleam agentes. Illo igitur dies eos quidem, qui *conjuratōnis* conscii non erant, abire permiserunt, quemadmodum consueverant. Conjuratōnis vero sociis clam præceptum fuerat, ne in ipsis stationibus, in quibus armati excubias agere solebant, permanerent, sed procul *ab his starent*, et, si quis iis, quæ fierent, adversaretur, sanctis armis, *hoc ab eo fieri* non permetterent. Quibus autem hæc præcepta fuerant, et qui ad hoc ipsum *peragendum* cum suis armis venerant, fuerant et Andrii, et Tenui, et Cerystiorum trecenti, et ex Ægipetis illi coloni, quos Athenienses *illic* habitaturos miserant. His autem ita dispositis, illi quadringenti viri, cum occulto quique pagione profecti, comitantibus centum et viginti Græcis adolescentibus, (quibus utebantur, 'sicubi manu illorum ad cædem aliquam faciendam opus erat') Senatores, qui in curia erant, et qui in suffragiis ferendis uti solebant fabis, circumsteterunt, ipsosque, sumta *sua* mercede, exire jusserunt. Attulerant autem ipsi *mercedem* reliqui totius *superioris* temporis, ipsisque exeuntibus *eam* dederunt.

70. Cum igitur Senatus *ex curia* nihil refragatus hoc modo se subduxisset, et cæteri cives nihil innovarent, sed quiescerent; illi quadringenti, in curiam ingressi, tunc quidem Prytanes e suo corpore sortito constituerunt, et quibuscunque votis atque sacrificiis divini cultus gratia magistratus iniri solent, usi sunt. Postea vero valde immutata reipublicæ administrandæ ratione, qua populus ante utebatur, præterquam quod *exales* (Alcibiadis gra-

* Sicubi manu illorum opus erat. *Falla.* Si cui manum adferre oportebat. vel, si qua cædes perpetranda erat. *Steph.* Huds.

¶ Senatores intra curiam, qui fabis eligebantur, circumstant, etc. *Falla.* Senatores de faba, qui in curia erant, aggressi etc. *Asocius.* Vide c. 64. IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.
Mox a
Feb. 27.

tia) non restituerunt, cæteris in rebus civitatem imperiosæ regebant. Nonnullos etiam viros, haud multos *tamen*, interfecerunt, qui digni videbantur, *qui clam de medio tollerentur; nonnullos etiam in vincula conjecerunt, quin etiam nonnullos relegaverunt. Ad Agidem quoque, Lacedæmoniorum regem, qui erat apud Deceleam, caduceatorem miserunt, per quem significarunt, *se* in gratiam redire velle, et consentaneum esse, ipsum sibi, non autem amplius infido populo, magis *quam prius* assentiri.

71. Ille vero, existimans, civitatem nondum quietam esse, nec tam cito populum antiquam libertatem traditurum, nec quieturum, si magnum Lacedæmoniorum exercitum conspexisset, quinetiam ne in præsentia quidem admodum credens, eos non amplius turbari, illis quidem, qui a quadringentis missi fuerant, nullum de compositione responsum dedit: sed cum præterea magnum exercitum ex Peloponneso arcessisset, non multo post et ipse cum illo præsidio, quod ad Deceleam erat, et cum *novis* copiis, quæ venerant, ad ipsa Atheniensium mœnia descendit, sperans, vel ipsos, dum essent turbati, in suam potestatem arbitratu suo facilius venturos, vel etiam primo statim impetu, simul ac sui milites clamorem sustulissent, propter tumultum, quem intra pariter et extra fore credibile esset. Sibi enim non defuturam aliquam facultatem capiendi longos muros, propter solitudinem, quæ esset in ipsis. Sed cum *suas copias* propius *mœnia* admovisset, † et Athenienses urbana præsidia ne vel minimum quidem movissent, sed, emisso equitatu ac parte quadam gravis et levis armaturæ et sagittariorum, nonnullos ipsorum *hostium* prostravissent, quod *ad urbem* propius accessissent, et armis quibusdam et cadaveribus potiti fuissent, ita demum *Agis rei difficultatem* cognoscens, rursus exercitum *illinc* reduxit. Atque ipse quidem, et *qui cum ipso *prius illic* fuerant, in loco apud Deceleam manserunt. Illos vero, qui præterea venerant, postquam aliquot dies in eo agro commorati sunt, domum remiserunt. Postea vero quadringenti viri legatos ad Agin nihilominus miserunt. Cum autem ille jam facilius admitteret, ac *ipsos ad hoc* adhortaretur, Lacedæmonem etiam legatos de compositione *acturos* emiserunt, quod pacem facere cuperent.

Martio
exeunte.

Mox a
Feb. 27.

72. Samum etiam decem viros miserunt, ut milites delirerent, ac docerent, non in perniciem reipublicæ atque

* Qui in locum ipsorum substituerentur. *Valla.*

† Athenienses ne tantulum quidem intra urbem moverunt etc. *Valla.*

‡ Et qui cum eo fuerant illic, apud Deceleæ loca manserunt etc. *Valla.*

civium, paucorum dominatum constitutum fuisse, sed ad universæ reipublicæ salutem *stabiliendam*: et esse quinque millia *civium*, non autem quadringentos tantum, qui rempublicam administrarent; cum tamen Athenienses nunquam antea propter expeditiones et in exteris regionibus occupationes ad ullam consultationem de re quantumvis ardua venissent, ad quam quinque millia *civium* convenissent. Cum autem et cætera, quæ dicere decebat, *suis legatis* præcepissent, *eos illuc statim ab ipsa sui status constitutione miserunt, veriti, ne (quod accidit) nautica multitudo, cum ipsa in paucorum dominatus statu manere nollet, tum etiam se ipsos, malo illic initium sumente, *de eo statu* deturbarent.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

73. Etenim jam apud Samum de rebus novandis et de paucorum dominatu constituendo agebatur; et contigit, ut per idem tempus, quo illi quadringenti *Athenis* constituti sunt, hæc *apud Samum* fierent. Qui enim ex Samiis in proceres insurrexerant, et qui statum popularem fovebant, *quod is ex ipsorum multitudine constaret*, rursus immutati, et a Pisandro, quum venit, et ab Atheniensibus conjuratis, qui Sami erant, inducti, ad trecentos conjunctionem fecerunt, et cæteros, ut factionem popularem, aggredi statuerunt. Et Hyperbolum quendam, civem Atheniensem, improbum hominem, qui non propter potentiæ ac dignitatis metum, sed propter improbitatem et dedecus civitatis, in exilium per ostracismum pulsus fuerat, interfecerunt, eos adjuvantibus Charmino, uno e ducibus, et quibusdam Atheniensibus, qui apud ipsos erant, quibus fidem dederant. Et alia hujusmodi *facinora* cum ipsis perpetrarunt: et factionem popularem aggredi statuerunt. Illa vero, cum sensisset, cum Leonti et Diomedonti ducibus (hi enim, quod a populari factione colerentur, inviti paucorum dominatum ferebant;) id, quod futurum erat, significavit, tum Thrasybulo, et Thrasylo quorum alter quidem erat trierarchus, alter vero gravis armaturæ dux, tum etiam cæteris, qui videbantur semper maxime adversari illis conjuratis. Ipsos autem rogavit, ne paterentur se perire, et Samum ab Atheniensibus alienari, propter quam unam ipsorum imperium ad id usque tempus in eo statu permansisset. Illi vero, his auditis, singulos milites adierunt, *et orarunt*, ne *hoc fieri* permitterent, præcipue vero

* Non tamen statim ab ipsa status sui constitutione miserunt, veriti etc. *Valla*. Unde negativam particulam præscribit, non liquet. Confestim post hanc rerum commutationem dimiserunt etc. *Acacius*.

Bel.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

Paralos, homines Athenienses atque liberos omnes, qui in *Paralo* navi vehebantur, qui paucorum dominatui, vel antequam constitutus fuisset, semper infesti fuerant. Quamobrem Leon et Diomedon, quoties aliquo navigabant, aliquot naves relinquebant, quæ ipsis præsidio essent. Quare, postquam illi trecenti *conjurati* ipsos invaserunt, cum isti omnes, præcipue vero Parali, opem ipsis tulissent, Samii, qui factionem popularem sequebantur, *horum præsidio muniti*, eos superarunt. Et e trecentorum numero ad triginta interfecerunt, tres vero præcipuos auctores exsilio multarunt: cæteris vero, deposita injuriarum acceptarum memoria, ignoverunt; et, restituto populari statu, rempublicam in posterum communiter administraverunt.

74. Paralum autem navem, et Chæream, Archestrati filium, in eam impositum, virum Atheniensem, qui statui mutando egregiam operam navaverat, Samii et milites *Atheniensium* confestim Athenas miserunt, res *Sami gestas Atheniensibus* nuntiaturum. Nondum enim resciverant, quadringentos viros imperio potitos. Cam autem illi *Athenas* pervenissent, illi quadringenti nonnullos quidem de Paralis, duos aut tres, in vincula conjecerunt; cæteros vero, cum eam navem *ipsis* abstulissent, et *ipsos* in aliam militarem navem illinc transportatos imposuissent, circum Eubœam agere custodiam jusserunt. Chæreas vero, simul ac animadvertit præsentem rerum statum, confestim clandestina quadam ratione se subducens, Samum reversus, retulit militibus, quæ fierent Athenis, omnia verbis asperioribus exaggerans, omnes verberibus *ab illis quadringentis* multari, nec licere quicquam adversus eos dicere, qui rempublicam administrarent, quinetiam ipsorum uxores et liberos vim *ab illis* cum contumelia pati. In animo etiam habere, propinquos eorum omnium, qui apud Samum militarent, quotquot ab ipsis dissentirent, comprehensos in vincula conjicere, ut, si *illorum imperio* non parerent, *ipsorum propinquos* capite plecterentur. Alia etiam permulta mentiens adjecit.

75. Milites autem, his auditis, primum quidem in eos, qui præcipue paucorum dominatum constituerant, et in cæteros, qui participes fuerant, impetum fecerunt, ut eos percuterent: deinde tamen ab illis, qui se interposuerunt, impediti, ac edocti, ne, hostibus cum infesta classe stationem adversus *Athenienses* prope Samum habentibus, res omnes perderent, *ab incepto* destiterunt. Postea vero Thrasybulus, Lyci filius, et Thrasyllus, (isti enim hujus mutationis præcipui auctores exstiterant) jam aperte res

Samias ad popularem statum revocare cupientes, omnes milites, et illos præcipue, qui ex paucorum dominatu erant, ad maximum iururandum adegerunt, quo promiserunt, se populari statu in reipublicæ administratione *posthac* usuros et concordēs futuros, et bellum adversus Peloponnesios alacriter gesturos; et illis quadringentis hostes futuros, nec ulla de re per caduceatorem *cum illis* acturos. Omnes etiam Samii, qui per ætatem arma ferre poterant, idem iururandum cum cæteris iuraverunt, et *Atheniensium* milites omnia negotia, et quæ ex periculis eventura forent, cum Samiis communicaverunt; existimantes, nec illis, nec sibi salutis refugium esse, sed *utrosque* perituros, sive illi quadringenti vicissent, sive hostes, qui Mileti erant.

76. Atque tunc temporis in contentionem descenderunt: hi quidem, *qui Sami erant*, quod urbem *Athenas* populari statu regi cogere consarentur; illi vero, *qui Athenis erant*, quod exercitum, *qui Sami erat*, paucorum dominatu regi cogere consarentur. Confestim etiam milites concionem coëgerunt, in qua superiores duces, et si quem trierarchum suspectum habebant, magistratu amoverunt, et in eorum locum alios suffecerunt et trierarchos et duces, quo in numero fuerunt Thrasybulus et Thrasyllus. Et surgentes cum aliis adhortationibus se mutuo adhortabantur, tum *hæc, qua dicebant*, animum non esse abjiciendum, quod civitas a se defecisset. Illos enim, quorum numerus minor esset, a se, qui numero plures essent, et qui majore rerum omnium copia abundarent, secessionem fecisse. Se enim, qui totam classem haberent, cæteras civitates suo imperio subjectas adacturos ad pendendas pecunias, æque ac si illinc, *ex ipsa Athenarum urbe, ad eas exigendas* proficiscerentur: (se enim habere Samum, civitatem non parum potentem, sed a qua minimum abfuerat, quin Athenienses suo maritimo imperio spoliarentur, dum bellum *cum ipsis* gereret) et hostium impetum ex eodem, quo et ante, loco propulsaturos. Quinetiam se, quod penes se classem haberent, majorem commeatus comparandi facultatem habituros, quam illos, qui Athenis essent. Præterea *dicebant*, ipsos, *qui Athenis essent*, propter se, qui apud Samum commorarentur, ingressu in Piræeum potiri, et nunc eo redactum iri, ut, nisi suam rempublicam sibi restituere vellent, ipsi facilius illos maris usu prohiberent, quam ab illis prohiberi possent. Adjumentum etiam, quod ad superandos hostes ipsa civitas sibi *prius* afferebat, parvum et plane contemnendum esse: seque nihil amisisse, *quod ab illis deserti fuissent*, qui nullam pecuniam amplius haberent, quam

Beil.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 3.
U. C.
Varr.
344.
Init.
Martil.

Bell.
Pelop.
an 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

mitterent, sed ipsimet milites sibi quererent, neque salubre consilium, cujus causa civitas imperium in exercitus obtinet. Quinetiam illos quidem hac in re peccasse dicebant, quod patrias leges violassent; se vero *eas* servare, et præterea se operam daturis, ut illos etiam *has servare* cohererent. Quare ne hos quidem, qui apud se aliquod salubre consilium darent, *quamvis essent plebei*, deteriores esse illis, qui erant ordinis senatorii. Alcibiadem quoque, si impunitatem ac restitutionem ei decrevisset, Regis societatem sibi lubenter conciliatarum. Quod autem maximum esset, si omnibus *rebus ante commemoratis* frustrarentur, non deesse illis tantam classem, habentibus multa loca, in quibus et urbes et agrum invenirent.

77. Cum igitur his verbis in concione se mutuo alloquuti fuissent, et se ipsos ad fiduciam animo concipiendam adhortati fuissent, res etiam ad bellum necessarias nihilo segnins apparare coeperunt. Uli vero decem legati, qui a quadringentis Samum missi fuerant, postquam hæc senserunt, cum jam in Delo essent, quieverunt, *nec ulterius progressi sunt*.

Init.
Martil.

78. Per idem autem tempus et illi classiarii Peloponnesiorum milites, qui Mileti erant, rumorem inter se spangebant, res *Peloponnesiacas* ab Astyocho et Tissapherne perdi. Quod ille quidem nec antea navale proelium committere voluisset, donec adhuc et ipsi vires majores haberent, *quam tunc*, et Atheniensium classis parva esset, neque nunc *pugnare vellet*, dum *Athenienses* seditione laborare dicerentur, necdum *omnes* ipsorum naves in eodem loco essent; *sed ipsi Peloponnesii* propemodum attererentur, dum Phoenissas naves a Tissapherne, verbis, non re ipsa, *mittendas*, frustra opperirentur. Tissaphernes vero, quod naves istas non adduceret, et *Peloponnesiorum* classem affligeret, quod stipendium nec assidue nec integrum persolveret. Nequaquam igitur diutius cunctandum; sed *quamprius* navali proelio dimicandum esse dicebant. Syracusani autem præcipue instigabant.

79. Socii vero et Astyochns, cum rumorem istum sensissent, habitoque concilio, proelium navale committendum esse, censuissent, quandoquidem et seditio, quæ Sami erat, ipsis nuntiabatur, *illinc* solventes cum omnibus navibus, quæ numero centum ac duodecim erant, Mycalen versus

^b Sed tempus terat, opperiendo Phoenissas a Tissapherne naves, nomine, non re, periculum certamina facturas. *Valla*. Expectandis Phœnicum ab Tissapherne navibus, quæ nomen magis, quam vires, allaturæ in discrimen essent, tempus terit. *Acacius*.

navigare cœperunt, et Milesios itinere pedestri *eodem* proficisci jusserunt. Athenienses vero cum illis duabus et octoginta navibus, *quas e Samo secum duxerant*, quæ in Glauce agri Mycalesii stationem habebant, (ab hac autem parte, quæ Mycalen spectat, Samus a continente parum distat) cum Peloponnesiorum naves contra *se* venientes vidissent, in Samum se receperunt, existimantes, suarum numerum non satis esse firmum ad belli fortunam de summa rerum periclitandam. Simul etiam (præsenserant enim, ipsos *hostes* Mileto *venire*, proelium navale committere cupientes) expectabant et ipsum Strombichidem ex Hellesponto cum ea classe, quæ ex Chio Abydum profecta fuerat, venturum ad opem sibi ferendam. Nuntius enim ad ipsum præmissus fuerat. Atque illi quidem sic in Samum se receperunt. Peloponnesii vero, classe ad Mycalen appulsa, *illic* castra posuerunt, et *cum ipsis* Milesiorum et accolarum peditatus. Postridie vero, cum adversus Samum navigare statuissent, nuntiatum est *ipsis*, Strombichidem ex Hellesponto cum sua classe Samum revertisse. Quare confestim Miletum redierunt. Sed Athenienses, post alterius classis accessionem, ipsi cum centum et octo navibus Miletum invadere statuerunt, eo animo, ut navali proelio dimicarent. Sed cum nullus ipsis obviam prodiret, rursus in Samum se receperunt.

80. Post hæc autem, eadem æstate, statim Peloponnesii, quoniam cum omnibus suis navibus obviam hostibus non prodierant, existimantes, se non satis virium habere ad proelium *cum illis* committendum, inopes consilii, unde pecunias haberent, *quas tot navibus suppeditarent*, præsertim quod Tissaphernes *classi stipendium* male persolveret, mittunt ad Pharnabazum (quemadmodum et initio ex Peloponneso præceptum fuerat) Clearchum, Rhamphii *filium*, cum quadraginta navibus. Pharnabazus enim ipsos evocaverat, et stipendium præbere paratus erat: simul etiam per legatos ipsis significabat, Byzantium defectionem facturum. Hæ autem Peloponnesiorum naves, cum e portu solvissent et altum petiissent, ut Athenienses in conficiendo navigationis cursu laterent, tempestate jactatæ, atque aliæ quidem, *atque adeo illarum* pleræque, quibus Clearchus præerat, cum Delum tenuissent, et postea Miletum rediissent, (Clearchus autem in Hellespontum itinere terrestri reversus, imperium obtinebat;) illæ vero decem, quibus Helixus Megarensis præerat, cum in Hellespontum evasisent, Byzantium ad defectionem faciendam impulerunt. Postea vero *Athenienses*, qui Sami stativa habebant, cum

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

Paulo
post infl.
Martii.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. §.
U. C.
Varr.
344.

hoc intellexissent, auxilio atque praesidio loci classem in Hellespontum miserunt. Quinetiam leve quoddam navale proelium inter Peloponnesios et Athenienses, octonis utrinque navibus, ante Byzantium commissum est.

81. Qui autem apud Samum rebus praerant, praecipue vero Thrasybulus, cum semper alias, tum vero postquam reipublicae statum immutavit, in sua *pristina* sententia permansit, ut Alcibiadem reduceret, ac tandem militum multitudinem in concione *ad hoc faciendum* induxit. Cum autem illi restitutionem ac impunitatem Alcibiadi decrevisent, *Thrasybulus* ad Tissaphernem profectus, Alcibiadem Samum deduxit: existimans, *hanc* unam esse salutis spem, si *Alcibiades* Tissaphernem, a Peloponnesiis *alienatum*, ad se traderet. Concione autem coacta, Alcibiades exsilii sui calamitatem questus est ac deploravit, multaue loquutus de republica ipsos in non parvam futurorum spem adduxit: et supra modum suam apud Tissaphernem gratiam amplificavit, ut et illi, qui domi paucorum dominatum habebant, ipsum formidarent, et conjurationes magis dissolverentur; et qui Sami erant, ipsum magis honorarent, ipsique majorem fiduciam animis conciperent; utque Tissaphernis hostes in maximam invidiam incurrerent, et ex spe, quam conceperant deicerentur. Alcibiades igitur maxima cum jactatione haec pollicebatur, *asseverans*, Tissaphernem sibi recepisse nimirum, quoad aliquid suarum facultatum reliquum foret, si modo Atheniensibus confideret, ipsos nulla stipendii inopia laboraturos, ne si oporteret quidem ad extremum suum ipsius lectum ad pecuniam inde cogendam vendere: naves quoque Phoenicum, quae jam Aspendi essent, ad Athenienses, non ad Peloponnesios, adducturam. Se autem ita demum fidem Atheniensibus habiturum, si ipse reversus, ipsi *Tissapherni Atheniensium nomine* recepisset, ac, *illos id facturos, spondisset.*

82. Illi vero, cum et haec et alia multa audissent, ^cconfestim et ipsum in superiorum imperatorum collegium cooptaverunt, et res omnes *ad illos* detulerunt. Spem autem, quam singuli, cum de sua salute, tum de quadringentis ulciendis, subito conceperunt, cum nulla re commutassent. Et propter ea, quae dicta fuerant, jam tum erant parati, contentis hostibus, qui aderant, in Piraeum navigare. Ille vero, quamvis *alii* multi instarent, navigationem quidem in Piraeum, ^domissis hostibus, qui propius essent,

^c Imperatorem ipsum confestim ad ceteros creaverunt. *Acacius.*

^d Ad eo propinquis relictis hostibus etc. *Acacius.*

vel maxime impedit. Sed quandoquidem ipse creatus esset imperator, se primum ad Tissaphernem iturum, et belli negotia confecturum *dixit*. Confestim autem post istam concionem abiit, ut videretur omnia cum illo communicare, simul etiam quod apud illum in maiore honore esse cuperet, et ostentare, se etiam imperatorem jam creatum esse, illique et prodesse et obesse posse. Contigit autem Alcibiadi, ut per Tissaphernem quidem Athenienses terrefaceret, per illos vero Tissaphernem.

Bel.
Pelop.
am. 21.
Olyn.
92. §.
U. C.
Varr.
343.

83. Peloponnesii autem, qui Mileti erant, audito Alcibiadis reditu, cum et antea Tissapherni diffiderent, tunc vero multo magis *ei* obtrectare cœperunt. Accidit enim ipsis, ut Tissaphernes (quod, quo tempore Athenienses cum infesta classe adversus Miletum iverunt, obviam *illis* prodire, et navale prœlium committere noluisse,) ad stipendium *ipsis* persolvendum longe languidior factus, ipsis, etiam Alcibiadis opera, vel multo ante hæc, longe magis esset invisus. Quamobrem milites inter se convenientes considerabant, quæ vel prius *secum ipsi reputabant*, quin etiam alii quidam auctoritatis non contemnendæ viri, nec soli *gregarii* milites, quod nec integrum stipendium unquam acciperent, et quod daretur, exiguum esset, et ne hoc quidem assidue *persolveretur*, et nisi quis aut navali prœlio dimicaret, aut *illinc* discederet, ac *eo proficisceretur*, unde stipendium haberet, naves ab hominibus desertum iri *dicebant*: omnium autem Astyochum auctorem esse, qui quæstus privati gratia Tissapherni morem gereret.

84. Dum autem ipsi *secum* ita ratiocinarentur, quidam etiam hujusmodi tumultus in Astyochum concitatus est. Nam Syracusanorum ac Thuriorum nautæ, quo liberior multitudo erat, eo etiam confidentius ingruentes stipendium reposcebant. Ille vero quoddam arrogantius responsum *ipsis* reddidit, quin etiam interminatus est Dorieo suis nautis patrocianti, et scipionem sustulit, *eum percussurus*. Cum autem multitudo *hoc* animadvertisset, et nautæ, clamore simul sublato in Astyochum impetum fecerunt, ut *eum* ferirent. Quod ille prævidens, ad aram quandam confugit. Non tamen percussus fuit; sed alii ab aliis diremti discesserunt. Quinetiam Milesii Tissaphernis castellum Mileti exstructum clam aggressi ceperunt; et præsidium, quod illic erat, ejecerunt. Hæc autem cum

^c Delatum enim ad eos fuerat, etc. *Valla*.

^f Ac nisi navale prœlium finiretur, aut, navali prœlio finis imponeretur etc. *Steph*.

^g Utique nautæ. *Valla*. Qualiter homines nautici facere solent. *Acacius*.

Bell. alii socii, tum vero præcipue Syracusani, comprobaverunt.
 Pelop. Lichæ tamen hæc displicebant, et dicebat, oportere Mile-
 an. 21. sios, et alios, qui essent in Regis ditione, Tissapherni in-
 Olymp. servare ac obsequi in iis, quæ moderata essent, donec bel-
 92. 3. lum feliciter administrassent. Milesii vero ipsi succense-
 U. C. bant, et cum ob ista, tum ob alia hujusmodi, ipsum postea
 Varr. morbo defunctum humari non permiserunt *in eo loco*, ubi
 344. Lacedæmonii, qui præsentibus aderant, *eum humari* volebant.

85. Cum igitur ipsi *Peloponnesii* res in hujusmodi con-
 troversia adversus Astyochum et Tissaphernem exorta
 constitutas haberent, Mindarus Astyochi navarchiæ suc-
 cessor Lacedæmone supervenit, ac imperium accepit. As-
 tyochus vero discessit. Cum ipso autem Tissaphernes
 quemdam ex iis, quos secum habebat, Gauletem nomine,
 Cara, legatum misit, utriusque linguæ gnarum, cum
 Milesios de castello accusaturum, tum etiam simul se pur-
 gaturum. Sciebat enim, Milesios *illuc* proficisci eo potia-
 simum animo, ut in se inveherentur, et Hermocratem cum
 ipsis, qui demonstraturus esset, Tissaphernem cum Alci-
 biade res Peloponnesiorum labefactare, et ancipitis fidei
 esse. Inimicitia enim ipsi cum illo semper intercedebant
 propter stipendii solutionem. Quinetiam tandem, cum
 Hermocrates Syracusis exsularet, aliique duces, Potamis,
 Mycon, et Demarchus, Miletum ad Syracusanorum clas-
 sem venissent, Tissaphernes Hermocrati jam exsulanti
 multo acrius instabat, ipsique cum alia crimini dabat, tum
 vero, quod, cum aliquando pecuniam a se postulasset, nec
 impetrasset, inimicitias secum gereret. Astyochus igitur
 et Milesii et Hermocrates Lacedæmonem petierunt. Alci-
 biades vero jam a Tissapherne Samum redierat.

86. Legati autem, quos quadringenti tunc miserant ad
 deliniendos et accurate docendos eos, qui Sami erant, dum
 Alcibiades *illic* adesset, ex Delo advenerunt. Et, coacta
 concione, verba facere conabantur. Milites vero primum
 quidem *eos* audire nolebant: sed eos, qui popularem statu-
 tum sustulissent, interficiendos esse vociferabantur. De-
 inde tamen, segre sedato tumultu, *eos* audierunt. Illi vero
 nuntiarunt, hanc *status* immutationem non in reipublicæ
 perniciem, sed *publicæ* salutis causa factam fuisse, nec ut
civitas hostibus proderetur. Se enim, cum *hostes in agrum*
Atticum irrupissent, id facere potuisse, quod imperium jam
 obtinerent. Futurum autem, ut, quotquot e quinque mil-
 lium numero essent, per vices *ejusdem dignitatis* participes
 essent. Neque vero propinquos ipsorum aut contumeliam
 pati (quemadmodum Chæreas criminando retulisset), aut

ullo malo affici; sed unumquemque in suis *possessionibus* et suo loco *quiete* manere. Cum autem et alia multa commemorassent, nihilo magis *tamen* eos audire voluerunt; sed indignabantur. Et alii alias sententias dicebant; præcipue vero de navigatione in Piræeum suscipienda. Tunc autem Alcibiades primus, et ita, ut nemo magis, de republica bene meritus fuisse visus est. Cum enim Athenienses, qui Sami erant, adversus se ipsos animi quodam impetu navigare statuissent, (quod si fecissent, hostes confestim Ioniam et Hellespontum in suam potestatem planissime rede-gissent,) *hoc illorum consilium atque conatum visus est* impedivisse. Tunc autem nullus alius illam multitudinem compescere potuisset. Ille vero et illud navigationis infestæ studium sedavit, et eos, qui legatis privatim irascebantur, increpans, deterruit. Ipse autem *solus legatos* dimisit, cum ipsis respondisset, se non impedire, quin illa quidem quinque millia civium imperium obtinerent, ipsis tamen imperare, ut illos quadringentos amoverent, et senatum restituerent, quemadmodum et prius *fuisset*, quingentorum. Porro si quos sumtus, parsimonie studentes, contraxissent, ut milites *justum* stipendium facilius haberent, se magnopere probare. Cæterum *illos* hortabatur, ut hostibus *fortiter* resisterent, nec ullo modo cederent. Si enim civitas incolumis staret, magnam spem esse *dicebat*, fore, ut *hostes* compositionem secum facerent. Si vero semel altera *Atheniensium pars* succumberet, vel illa, quæ Sami erat, vel illa, *quæ Athenis erat*, nullum amplius fore, cum quo quis in mutuam gratiam rediret. Aderant autem et Argivorum legati, qui populari Atheniensium factioni, quæ Sami erat, se opem laturos pollicebantur. Sed Alcibiades eos collaudatos, et quum quis eos vocaret, ut adessent, rogatos, ita dimisit. Venerant autem Argivi cum Paralæ, quibus a quadringentis viris tunc imperatum fuerat, militari navi Euboæam *custodiæ causa* circumveherentur, et Atheniensium legatos a quadringentis missos, Læspodiam, et Aristophontem, et Melesiam, Lacedæmonem deducerent. At isti, cum Argos appulissent, legatos quidem comprehensos Argivis tradiderunt, quippe quod essent ex numero illorum, qui in primis popularem statum sustulissent. Ipsi vero nequaquam amplius Athenas redierunt: sed legatos Argis adducentes, *ea*, quam habebant, triremi, Samum appulerunt.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
343.

^b Non hercle quisquam alius obistere, et eo tempore multitudinem retinere potuisset, ipse vero etc. Huns.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. †
U. C.
Varr.
34‡.
Aprili
ino-
unte.

87. Eadem autem ætate Tissaphernes, eo tempore, quo Peloponneaii, cum ob alia, tum vero propter Alcibiadis restitutionem, ipsi, ut Atheniensium partibus aperte jam faventi, maxime infensi erant, cupiens (ut saltem tunc videbatur) has criminationes apud ipsos diluere, præparabat protectionem ad classem Phœnissam, quæ ad Aspendum stabat, Lichamque secum venire jussit. Dixit autem, se substituturum Tamum suum præfectum, qui, quoad ipse abesset, stipendium exercitui præberet. Variæ autem res narratur, nec facile sciri potest, qua mente petierit Aspendum, et *illuc* profectus classem *illinc* non adduxerit. Nam constat quidem, centum quadraginta septem Phœnissas naves Aspendum usque pervenisse. Cur vero ad Peloponnesios non iverint, variæ sunt conjecturæ. Alii enim hoc a Tissapherne factum fuisse conjiciunt, ut suo discessu (quemadmodum constituerat) Peloponnesiorum res attereret. Tamus enim, cui negotium datum fuerat, stipendium nihilo melius, sed etiam pejus, præbebat. Alii vero, ut Phœniceæ, Aspendum usque perductus, exacta pecunia dimitteret. Ipsis enim uti non statuerat. Alii vero, † ut Phœnissæ clasiss ad Peloponnesios venturæ rumor Lacedæmonem perveniret, ut diceretur, ipsam Tissaphernem non injuste facere, sed plane ad classem vere instructam ivisse. Mihi vero manifestissimum esse videtur, classem non adduxisse, ut res Græcorum attereret, suspensasque teneret: utque, dum illuc proficisceretur, et cunctaretur, labefactaret; et utrosque, Lacedæmonios ac Athenienses, exæquaret, ut neutros potentiores redderet, se vel his, vel illis, adjungens. Nam si * bellum conficere voluisset, illud profecto manifestum est, ipsum id sine dubio conficere potuisse. Nam (ut est verisimile) si classem adduxisset, victoriam Lacedæmoniis præbuisset; quippe qui vel tunc pari potius, quam inferiori, classe adversus hostem in statione starent. Illa etiam speciosa causa, quam Tissaphernes attulit, cur classem ad Lacedæmonios non adduxisset, res illorum maxime attrivit. Dicebat enim, ipsam minori numero, quam Rex jussisset, contractam fuisse. Atqui profecto Tissaphernes hoc modo majorem gratiam apud Regem inivisset, si non magnam regiæ pecuniæ vim consensisset; sed eadem negotia minoribus sumptibus con-

† Vitandæ invidiæ causa, qua apud Lacedæmonem flagrabat, hoc esse factum, ut non injurius videretur, sed plane ad classem se contulisse vere armatam. Valla. Criminibus Lacedæmonem de se delatis motum, ut, se nihil, præter officium, agere, ostenderet, sed jam aperte ad naves instructas proficisci. Acacius.

* Bellum apertum gerere voluisset etc. Valla.

fecisset. Tissaphernes igitur (quocunque tandem consilio *hoc fecerit*) Aspendum ivit, et in Phœnicum congressum venit, et Peloponnesii, illius jussu, Philippum, virum Lacedæmonium, cum duabus trirentibus, ut ad classem miserunt.

Beil.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

88. Alcibiades vero, postquam audivit, Tissaphernem Aspendum petisse, ipse quoque cum tredecim navibus, quas assumpsit, eo contendit, pollicitus iis, qui Sami erant, tutum magnumque beneficium. Aut enim se Phœnissam classem ad Athenienses adducturum; aut saltem ad Peloponnesios venire prohibiturum: cognoscens (ut erat verisimile) Tissaphernis mentem ex longa consuetudine, quod adducturus non esset, simul etiam, quod quam maximam invidiam illi apud Peloponnesios ob illius in ipsam et Athenienses studium confiare vellet, ut hac ipsa de causa *Tissaphernes* ad ipsos *Athenienses* accedere magis cogeretur. Et hic quidem, confestim Phaselide et Caeno solvens, in altum navigare cepit.

89. Legati autem a quadringentis viris missi, cum e Samo pervenissent Athenas, Alcibiadis mandata *Atheniensibus* renuntiaverunt, illum ipsos hortari, ut hostibus resisterent, nulloque modo cederent, maximamque spem habere, fore, ut exercitum, qui *Sami* esset, ipsis etiam reconciliaret, et Peloponnesios superaret, atque *his verbis* multos eorum, qui paucorum dominatus erant participes, et qui vel prius *hunc rerum statum* graviter ferebant, et lubenter, dum tamen tuto, aliquo modo se hac molestia liberassent, tunc multo magis corroborarunt. Quare jam coire, et de illo rerum statu queri ceperunt, habentes *hujus rei* duces eos, qui paucorum dominatus longe principes erant, et qui magistratus gerebant, quo in numero erant Theramenes Agnonia, et Aristocrates Sicelii *filius*, et alii, qui inter primos quidem rerum participes erant, sed (ut aiebant) metuentes exercitum, qui Sami erat, et Alcibiadem, legatos Lacedæmonem miserunt, ne *cives* civitatem sine majori civium parte aliquo maleficio afficerent, non impedituros, ut *prætebant*, quin dominatus perquam paucorum constitueretur, sed ut quinque millia, *que rempublicam administrarent*, re, non autem nomine, declararentur, et æquabilior reipublicæ status constitueretur. Hæc autem erat speciosa quidem ratio, qua popularem statum a se constitui, simulabant: sed *tamen* eorum plerique propter privatam ambitionem ei rei dabant operam, qua potissimum interit paucorum dominatus ex populari statu constitutus. Omnes enim eo ipso die, quo rerum potiri

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. §.
U. C.
Varr.
344.

cœperunt, non solum *cæteris* pares, sed etiam singuli longe principes *totius suæ civitatis* esse volunt. At in populari statu, in quo magistratus per electionem creantur, quisque facilius fert ea, quæ eveniunt, utpote qui non a paribus, *sed ab hominibus dignitate præstantioribus*, se superatum esse putet. Ipsorum autem animos manifestissime erexerunt tum magna Alcibiadis potentia, quam Sami habebat, tum etiam, quod hic paucorum dominatus ipsis haud stabilis futurus esse videbatur. Certatim igitur unusquisque, ipse potissimum popularis status patronus esse annitebatur.

90. Sed quadringenti viri huic *reipublicæ administrandæ* formæ maxime adversabantur, et qui *paucorum dominatus* principes erant, cum Phrynichus (cui etiam, quum olim Sami præturam gessisset, cum Alcibiade dissidium tunc fuit) tum Aristarchus, qui in primis, ac jampridem statui populari adversabatur, et Pisander, et Antiphon, et potentissimi quique alii, cum antea, simul ac *paucorum dominatum Athenis* constituerunt, tum etiam postquam paucorum ille dominatus ab ipsis Sami constitutus in statum popularem rursus est commutatus, legatosque de suo corpore Lacedæmonem miserunt, et paucorum dominatui *stabiliendo* operam studiose dabant, et murum in ea, quæ Eetionea vocatur, excitabant: sed etiam multo magis, *quam ante*, postquam et ipsorum legati Samo redierunt, quia videbant, cum ipsam plebem, tum etiam ex suis eos, qui prius fidi esse videbantur, *jam immutatos* esse. Et miserunt quidem propere Antiphontem et Phrynichum atque alios decem (quod et res urbanas et res Samias metuerent) cum mandatis, ut quavis ratione, modo conditio tolerabilis esset, cum Lacedæmoniis reconciliarentur. Multo autem studiosius, *quam ante*, murum in Eetionea ædificabant. Hujus autem muri *exstruendi* consilium hoc fuit, (ut aiebat Theramenes ejusque socii,) non, ut eos, qui Sami erant, si per vim cum infesta classe venirent, in Piræeum non reciperent, sed potius ut hostium, quoties vellent, et classem et peditatum reciperent. Nam Eetionea est *e duobus alterum* Piræei promontorium, et juxta ipsam statim *sunt fauces*, qua navium ingressus est. Hic igitur cum eo muro, qui prius continentem versus exstructus erat, sic exstruebatur, ut pauci homines, illic stationem habentes, introitus navium arbitri essent. Nam ad ipsam alteram turrim in angusti portus ostio sitam terminabatur: et murus antiquus continentem versus, et novus, qui intra

antiquum murum mare versus extruebatur, ad eandem turrin uterque terminabatur. Quinetiam proxime hunc *novum murum* statim maximam porticum intra Piræeum ædificaverunt, cujus ipsi potiebantur. In quam cogeabant omnes suum frumentum seponere, tam id, quod jam erat *in urbe*, quam quod mari advehebatur, illincque promentes venundare.

Beil.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. §.
U. C.
Varr.
343.

91. Theramenes igitur hæc et jampridem cum quiritatione dicebat, et postquam legati Lacedæmone redierunt, nulla pactione cum universis *Lacedæmoniis* facta, dicebat, fore, ut propter hanc *novam* munitionem civitas etiam in salutis discrimen adduceretur. Nam sub hoc idem tempus affuerunt etiam pariter ex Peloponneso duæ et quadraginta naves ab Euboensibus accitæ (quarum nonnullæ erant e Tarento et Locris Italicæ et Sicilienses), quæ jam in ora Laconica stationem habebant, et navigationem in Eubœam præparabant. Præerat autem ipsis Hegesandridas Hegesandri *filius* Spartanus; quas Theramenes non tam in Eubœam, quam in eos, qui Eetioneam muniebant, navigare dicebat, et, nisi quis jam *sibi* caveret, *illos ab hoste* per imprudentiam perituros. Proficiscebatur autem etiam tale quippiam ab illis, qui criminationem istam sustinebant, nec *quod illis ab eo tunc objiciebatur*, omnino obtrectandi tantum studio dicebatur. Illi enim potissimum quidem in paucorum dominatu *et civitati* et sociis imperare cupiebant: sin minus, certe classem et munitiones illas habere, ac arbitrato suo vivere *volebant*. Quod si hac quoque re excluderentur, *cupiebant* saltem non profligari ipsi potissimum ante alios a populari statu rursus restituto: sed vel hostibus *in urbem* introductis, sine munitionibus et *sine classe* pactionem *cum illis* facere, ut, qualemcunque civitatis statum haberent, dummodo de suis corporibus securi essent.

Aprili
non
admo-
dum
affecto.

92. Quamobrem etiam hanc munitionem, quæ et portulas et introitus et hostium receptacula habebat, studiose ædificabant, et prius absolvere cupiebant, *quam prævenirentur*. Ac initio quidem inter paucos, et clam potius, *quam palam*, hæc dicebantur. At ubi Phrynichus reversus ex legatione, quam ad Lacedæmonios obierat, a quodam circitorum ex insidiis in foro frequenti vulneratus, nec procul a curia digressus, continuo decessit: et percussor quidem *ipsius* evasit, at *ejus* adjutor, homo Argivus, comprehensus, tortusque a quadringentis, nullius, a quo *facinus hoc perpetrare* jussus esset, nomen protulit, nec aliud quippiam *dixit*, nisi quod sciret multos homines et in circitorum præfecti et in alias ædes convenire

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

solitos. Tunc vero, cum nihil novi hinc, *post istam Phrynichi cædem*, accidisset, jam confidentius et Theramenes et Aristocrates, et alii, quotquot vel ex ipsis quadringentis vel extra hos ejusdem sententiæ erant, ¹eum rerum statum invaserunt. Simul enim et ex agro Laconico naves illæ jam circumvectæ, et Epidaurum appulsæ, Æginam excursionibus infestaverant. Quare Theramenes dicebat, verisimile non esse, *naves eas*, si in Eubœam navigarent, in Æginæ sinum fuisse deflexuras, et rursus Epidauri stationem habituras, nisi accitæ venirent ad *ea peragenda*, quæ et ipse semper criminabatur. Nequaquam igitur amplius quiescendum. Tandem vero, multis præterea seditiosis ac suspiciosi sermonibus habitis, jam et factis eum rerum statum aggredi cœperunt. Nam gravis armaturæ milites, qui Eetioneæ munitionem in Piræeo ædificabant (inter quos erat et Aristocrates centurio, qui suam centuriam secum habebat), comprehendunt Alexiclem inter paucorum dominatus collegas præcipua dignitate præditum, et in alterius factionis homines maxime propensum, et domum adductum in vincula conjiciunt. Ipsos autem simul adjuverunt cum alii, tum Hermon, quidam circitorum apud Munychiam excubantium præfectus. Sed (quod maximum erat) armatorum agmen eadem consilia agitabat. Cum autem *hoc* quadringentis renuntiatum fuisset (considebant autem in curia), confestim *omnes*, præter eos, quibus ista non placebant, parati erant ire ad arma; et Therameni, ac iis, qui cum eo erant, minitabantur. Ille vero, se purgans, dicebat, se paratum esse jam ire cum *ipsis* ad *Alexiclem ex vinculis* eripiendum. Et assumpto uno e ducibus, qui erat ejusdem sententiæ, cujus et ipse, ad Piræeum perrexit. Adjuvabat autem *ipsum* Aristarchus, et equitum juvenus. Erat autem ingens ac terribilis tumultus. Nam et qui in urbe *degebant*, Piræeum jam occupatum, et *Alexiclem* illum, qui comprehensus fuerat, morte mulctatum putabant; et qui in Piræeo erant, eos, qui in urbe erant, contra se tantum non adesse *suspicabantur*. Cum autem seniores ægre impedirent eos, qui per urbem discurrebant, et ad arma *corripienda* ferebantur, cum etiam Thucydides Pharsalios, hospes publicus, qui *tunc* aderat, et officiose singulos impediret, et exclamaret, ne hostibus prope insidiantibus patriam perderent, quieverunt, et a manibus mutuo sibi afferendis abstinnerunt. Et Theramenes quidem in Piræeum profectus, (præturam autem ipse quoque gerebat:) voce tenus gravis armaturæ militibus irascebatur. Aristarchus

¹ Negotia capesserunt. *Valla*. Rem aggredi cœperunt. *Acarius*.

vero, et qui *populari* multitudini adversarii erant, indignabantur. Illorum vero gravis armaturæ militum plerique manum ad opus admoveere cœperunt, nec eos *facti* poenitebat: Theramenem etiam interrogabant, numquid ei videretur hæc munitio *publici* boni causa extrui, et an satius esset eam demoliri. Ille vero, si et ipsis *eam* demoliri placeret, sibi quoque placere respondit. Hinc autem e vestigio, cum illi gravis armaturæ milites, tum etiam multorum, qui erant in Piræeo, munitionem conscenderunt, et demoliri cœperunt. Hac autem adhortatione ad vulgus utebantur, oportere *eum*, quicumque quinque millia civium quadringentorum loco *reipublicæ* præesse vellet, ad hoc opus accedere *et munitionem istam secum demoliri*. Nam, *quamvis popularem statum restituere vellent*, tamen *suum consilium* adhuc tegebant nomine quinque millium, ^a ita ut non aperte dicerent, quicumque vellet populum *reipublicæ* præesse: quia metuebant, ^a ne re vera essent *quinque millia civium*, quibus *ad reipublicæ administrationem aditus per vices pateret*, neve quis *de suo numero* per inscitiam aliquid apud aliquem *de quinque millium numero* dicens laberetur, *ac in capitis discrimen adduceretur*. Et idcirco illi quadringenti neque volebant, illos quinquies mille *cives* esse, neque constare, illos non esse. Nam existimabant, tot quidem participes constituere, haud dubie statum esse *popularem*: sed, si incertum esset, *neque constaret, esse quinque millia civium*, quibus *ad reipublicæ administrationem aditus pateret*, hoc mutuo terrorem esse incussurum.

93. Postridie autem illi quadringenti, etsi animis perturbati, in curiam tamen convenerunt. At illi gravis armaturæ milites, qui in Piræeo erant, cum Alexiclem dimisissent, quem comprehenderant, ac munitionem demoliti fuissent, ad Dionysiacum theatrum prope Munychiam situm concesserunt, et *illic* extra locum ordinarium armati concilium habuerunt, et ex communi ipsorum decreto confestim in urbem iverunt, et arma illic, in Anaceo deposuerunt. Quidam autem a quadringentis electi ad ipsos venerunt, et singuli singulos alloqui cœperunt, et quos animadvertissent

^a Ne quis eorum, qui præesse vellet, *propalam statum popularem* nuncuparet. *Valla*. Ut qui populo restitui imperium vellet, cum non aperte nominaret. *Acacius*.

^a Ne revera esset illa factio quinque millium, et facta a se aliqua mentione *popularis imperii* per imprudentiam apud aliquem, *qui e numero quinque millium esset*, in periculum adducerentur. *Steph*. Si interea vere essent in civitate, qui ad imperium illud quinque millium adspirarent, ne forte in eorum aliquem inciderent, et imprudenter aliquid proferentes, offendentesque in discrimen se conjicerent. *Emmius*.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 4.
U. C.
Varr.
344.

Bell. homines esse mites, *ipsis* suadebant, ut et ipsi quiescerent, et alios *in officio* præterea continerent. Dicentes fore, ut Pelop. et alios *in officio* præterea continerent. Dicentes fore, ut an. 21. *quadringenti* quinque millia *civium* designarent, et ex horum Olymp. *quinque millium* numero quadringenti per vices constituerentur, prout ipsis quinque milibus placeret. Interea vero U. C. nullo modo civitatem perderent, neve eam funditus eversam Varr. hostibus traderent. His autem verbis, quæ a multis dicebantur, et ad multos fiebant, universa armatorum multitudo placatior, quam ante fuerat, reddita est, ac de universo reipublicæ statu maxime timebat. Et inter eos convenit, ut ad dictam *certainque* diem in Bacchi templo concilium de concordia haberetur.

94. ° Cum autem concilii in Bacchi templo habendi dies advenisset, et tantum non concio *jam* coacta esset, nuntiatum, illas duas et quadraginta naves cum Hegesandrida Megaris venientes Salaminem cursum tenere. Quamobrem quilibet ex illis gravis armaturæ militibus hoc ipsum esse ducebat, quod jampridem a Theramene, et ab iis, qui cum eo erant, dicebatur, illam classem adversus illam munitionem venire, et *ideo hæc* utiliter diruta fuisse videbatur. Hegesandridas autem forsitan quidem ex composito et circum Epidaurum et circum illa loca versabatur; sed tamen credibile videtur esse, ipsum etiam propter præsentem Atheniensium seditionem, et *adductum* sui opportuni adventus spe, illic substitisse. Athenienses vero, postquam *hoc* ipsis nuntiatum est, confestim universi citato cursu in Piræcum contenderunt, ^p quod bellum domesticum non esset majus, quam quod ab hostibus inferebatur, quod non procul, at ad ipsum portum esset. Quamobrem alii quidem naves, quæ aderant, conscendebant, alii vero alias deducebant, nonnulli etiam ad muros et portus ostium ad vim hostilem arcendam accurrebant.

95. At Peloponnesiorum classis adventans, et Sunium circumvecta, portum inter Thoricum et Prasias subiit. Postea vero Oropum appulit. Athenienses autem raptim, et iis, qui ad manus erant, nautis uti coacti, quippe quod civitas seditione laboraret, et *cives* in maximo *discrimine positi, rebus suis* opem celeriter ferre vellent (nam quod Attica interclusa esset, ipsorum omnis spes in Eubœa erat posita), Thymocharin ducem cum classe in Eretriam mittunt. Quæ cum *illuc* pervenisset, cum illis *navibus*, quæ

° Ubi vero ad adæm Bacchi ventum est etc. *Valla*.

^p Tanquam bellum domesticum majus, quam hostile, nec longinquum sed ante portum esset. *Valla*. Majus intestino certamine ab hostibus bellum non longe, sed ad portum adesse rati. *Acacius*.

prius in Eubœa erant, sex et triginta *navium numerum* effecit. Et protinus prælio navali dimicare coacta fuit. Nam Hegesandridas jam pransus, ab Oropo classem in altum duxerat. Abest autem Oropus ab Eretriensium urbe, stadiis fere sexaginta, maris tractu. Dum igitur ille cum infesta classe *jam* veniret, Athenienses quoque *suas* naves instruere coeperunt, existimantes, suos milites apud naves esse. Sed illi cibaria in prandium mercabantur, non ex foro, sed ex *privatis* ædibus in extrema urbis parte sitis. Nihil enim *in foro* vendebatur, quod ab Eretriensibus consulto factum fuerat, ut, dum cunctanter *naves militibus* implerentur, hostes prius impressionem *in eos* facerent, et Athenienses sic, utcunque instructi fuissent, in altum prodire cogerent. Quinetiam ex Eretria signum Oropum versus ipsis *Lacedæmoniis* sublatum *datumque* fuit, ut *significaretur*, quando in altum provehi deberent. Athenienses igitur propter huiusmodi fraudem præparatam, in altum provecti, navalique prælio supra portum Eretriensem commisso, *quamvis ad hoc imparati venissent*, tamen aliquantisper etiam *hosti* resisterunt. Deinde in fugam versos *hostis* ad littus usque est insequutus. Et quotquot ipsorum ad Eretriensium urbem, ut amicam, confugerunt, asperrime tractati fuerunt, quia ab ipsis *Eretriensibus* intercepti fuerunt. Alii vero in munitionem, quam ipsi in Eretria tenebant, incolumes evaserunt, itemque naves, quotquot in Chalcidem pervenerunt. Peloponnesii vero, duabus et viginti Atheniensium navibus captis, virisque partim interfectis, partim captis, tropæum statuerunt. Nec multo post, cum totam Eubœam ad defectionem compulsissent, præter Oreum (hoc enim Athenienses ipsi tenebant) cæteras quoque res ad ejus statum pertinentes componere coeperunt.

96. Cum autem rerum ad Eubœam gestarum nuntius Atheniensibus allatus fuisset, pavor omnium ad illum usque diem maximus *eos* invasit. Nam nec illa clades, quam in Sicilia acceperant, quamvis tunc ingens visa fuisset, nec ulla alia calamitas *eos* unquam adeo terruit. Cum enim eo tempore, quo et exercitus, qui Sami erat, defecerat, nec aliæ naves, nec qui eas conscenderent, supererant, ipsique *præterea* seditione laborabant, et incertum erat, quando inter se concursuri essent, ista calamitas, quæ tanta erat, propter quam et classem, et (quod maximum *erat malum*) Eubœam (ex qua plus utilitatis, quam ex Attica, percipiebant) amiserant, *illis* supervenisset, nonne merito animis erant consternati? Sed hoc potissi-

Bel.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. f.
U. C.
Varr.
344.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. 2. U. C. Varr. 343. mum eos turbabat, idque propter maximam locorum propinquitatem, si hostes ausuri essent, victoria potiti, confestim in ipsorum Piræum navibus vacuum tendere. Et tantum non ipsos jam adesse suspicabantur. Id, quod *illi*, si audaciores fuissent, facile fecissent; et longe majus dissidium in urbe excitasset, si *eam illic* manentes obædis- sent, et classem ab Ionia licet dominatui paucorum in- festam, *tamen* illis secum cognatione conjunctis et uni- versæ civitati succurrere coegissent. Interea vero et Hel- lespontus, et Ionia, et insulæ, et *omnia* loca ad Eubœam usque pertinentia, et (ut ita loquar) omne Atheniensium imperium in ipsorum potestatem venisset. Verum non in ea re tantum Lacedæmonii Atheniensibus omnino *adver- sariorum* maxime commodi in bello *cum ipsis* gerendo fuerunt; sed et in aliis multis. Cum enim moribus max- ime differrent (nam illi quidem, celeres; hi vero, tardi: et illi quidem, ad res aggrediendas prompti; hi vero, ti- midi, præcipue vero adversus eos, qui classe multum pot- erant), plurimum *Atheniensibus* proderant. Syracusani autem *hoc* demonstrarunt. Nam cum moribus maxime similes *illis* essent, optime etiam adversus *illos* bellum ad- ministrarunt.

Ante Jun. 24.

97. Athenienses igitur propter hunc nuntium, *quamvis essent animis consternati*, viginti tamen naves instruxerunt, et concionem coegerunt, unam quidem statim, tunc pri- mum, in eum locum, quem Pnyca vocant, ubi etiam alias *comitia habere* consueverant. In qua *concione*, quadrin- gentis viris amotis, rerum administrationem quinque mil- libus tradere decreverunt. Ex hoc autem numero *illos omnes* esse *voluerunt*, quotquot arma gestarent. Nec ul- lam mercedem ullius magistratus gratia *ab ullo* accipien- dam esse *censuerunt*. Nisi vero *qui magistratus gessissent, ita fecissent, eum, qui mercedem accepisset, execrabilem* esse jusserunt. Postea vero et aliæ crebræ conciones habi- tæ sunt, in quibus et legumlatores, et cætera ad reipub- licæ administrationem pertinentia constituerunt. Atque initio quidem (meo saltem iudicio) Athenienses rempub- licam non parum commode videntur administrasse. Nam utriusque factionis, paucorum et multitudinis, in unum re- ductæ, moderatum exstitit temperamentum. Hoc autem primum civitatem ob res adversas afflictam erexit. De- creverunt etiam Alcibiadem, cæterosque, qui cum eo erant, *in patriam* revocandos. Quare cum ad illum, tum ad ex- ercitus, qui Sami erat, misso *nuntio*, res capessere, jus- serunt.

98. In hac autem *rerum* mutatione statim Pisander, et Alexicles cum suis, et qui præcipui erant e paucorum dominatu, in Deceleam se subdixerunt. Solus autem ex illis Aristarchus (adhuc enim dux erat) repente sumtis aliquot sagittariis, qui erant maxime barbari ad Cœnoen confiniis *sita*. Corinthii autem, voluntarii quique Bœotis accitis, eam obsidebant, propter suorum ex Decelea se recipientium cladem, cædemque *factam ab Atheniensibus egressis* ex Cœnoe. Aristarchus igitur, colloquio cum ipsis habito, eos decepit, qui apud Cœnoen erant, dicens, eos quoque, qui in urbe erant, de cæteris *rebus* cum Lacedæmoniis transegisse, et oportere ipsos quoque locum illum Bœotis tradere. His enim conditionibus compositionem *factam dicebat*. Illi vero, cum *ipsi* ut duci fidem habuissent, et prorsus ignari essent, quod obsiderentur, fide publica interposita, *illinc* exierunt. Hoc igitur modo captam Cœnoen Bœoti receperunt; et Athenis paucorum dominatus *sublatus est*, et seditio cessavit.

Bel.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
U. C.
Varr.
343.

99. Per eadem hujus ætatis tempora, ¹ Peloponnesii quoque, qui Mileti erant, cum a nullo illorum, quibus a Tissapherne tunc, quum Aspendum petiit, negotium datum fuerat, stipendium *ipsis* daretur, cum etiam neque Phcenissæ naves, neque Tissaphernes ullo modo veniret, et Philippus, qui cum ipso missus fuerat, Mindaro navarcho scripsisset, et alius Hippocrates, vir Spartanus, et qui apud Phaselidem erat, *idem ei scripsisset*, neque classem illam venturam esse, et res omnes *Peloponnesiacas* a Tissapherne injuste labefactari, ipsosque a Pharnabazo acciri, eumque paratum esse naves *ad eos* adducere, et cæteras suæ provinciæ civitates ad defectionem ab Atheniensibus faciendam compellere, quemadmodum et Tissaphernes *fecisset*, quod ex hac re commodum aliquod se percepturum speraret: sic igitur Mindarus, militari disciplina accurate servata, et profectione subito indicta, ut lateret hostes, qui Sami erant, cum tribus et septuaginta navibus Mileto solvens, in Hellespontum navigavit. Illuc autem prius per hanc eandem ætatem *aliæ* sexdecim naves *illi regioni* bellum illaturæ iverant, et quandam Cherrhonesi partem incursionibus infestaverant. Sed tempestate jactatus, ad Icarum appellere coactus est. Cum autem prop-

¹ Posteaquam Peloponnesiis, qui Mileti erant, nemo eorum etc. stipendium persolvebat, ac neque Phœnissæ naves etc. tum demum Mindarus etc. *Acacius*. Huds.

Bel.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
U. C.
Varr.
343.

Initio
Julii.

ter navigandi difficultatem illic quinque sexve dies moratus fuisset, Chium pervenit.

100. Thrasyllus vero, cum ipsum Mileto discessisse intellexisset, ipse quoque cum quinque et quinquaginta navibus Samo discessit, properans, ne ille ocius in Hellespontum ingrederetur. Sed cum audisset, *Mindarum* apud Chium esse, cum etiam existimasset, ipsum illic subeessurum, speculatores quidem et in Lesbo et in opposita continente collocavit, ne naves illæ, si forte aliquo proficiscentur, ipsum laterent. Ipse vero cum classe Methymnam profectus, farinam et cætera necessaria apparari jussit, ut, si major mora fieret, ex Lesbo Chium infesta classe petitus. Simul etiam (Eressum enim a Lesbo defecerat) volebat adversus eam profectus, si posset, expugnare. Nam Methymnæorum exules, qui non minimæ auctoritatis erant, cum ad quinquaginta gravis armaturæ milites, qui amicitiae causa eos sequuti fuerant, Cuma transportassent, et e continente alios mercede conduxissent, cunctis ad trecentos, Anaxarcho Thebano propter cognationem duce delecto, Methymnam primum adorti fuerant: sed de eo conatu dejectu propter Atheniensium præsidium *adversus eos* Mitylene progressum, rursus proelio extra urbem ab eodem præsidio repulsi, et per montem itinere facto, Eressum ad defectionem compulerunt. Thrasyllus igitur adversus eam cum tota classe profectus, eam aggredi statuebat. Sed et Thrasybulus cum quinque navibus e Samo ante *ipsius adventum* illuc profectus fuerat, cum de hoc exsulum trajectu nuntius ipsis allatus fuisset. Sed cum serius eo venisset, *nec ipsos exules assequutus fuisset*, adversus Eressum profectus, stationem contra eam habebat. Accessere præterea duæ quædam naves ex Hellesponto domum redeuntes, et Methymnææ. Naves autem universæ, quæ *tunc illic* aderant, erant numero septem et sexaginta, ex quibus milites sumserunt, et se præparare cœperunt, ut Eressum et machinis et quavis ratione, si possent, expugnarent.

101. Interea vero Mindarus, et Peloponnesiorum naves ex Chio profectæ, cum duorum dierum cibaria sumsisserunt, et singuli *milites* a Chiis acceperunt tres tessaracostas Chias, tertio die ex Chio solventes in altum vela fecerunt, ne inciderent in naves, quæ ad Eressum stabant, sed a sinistra Lesbum habentes, in continentem navigarunt. Cum autem ad *agri* Phocaici portum in Cratereis *situm* appulissent, et prandium *ibi* sumsisserunt, *oram* Cumanam prætervecti cœnaverunt in Arginusis, quæ sunt in continente e

regione Mitylenes. Hinc autem, cum adhuc nox esset in-
tempesta, prætervecti, et ad Harmatuntem in continente
e regione Methymnæ *sitam* profecti, sumto prandio, cele-
riter prætervecti Lectum et Larissam et Hamaxitum, et
alia illius regionis oppida, ad Rhœtium, etiam quod est
Hellesponti, ante mediam noctem pervenerunt. Harum
autem navium nonnullæ et ad Sigeum, et ad alia illius re-
gionis loca appulerunt.

Delt.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
U. C.
Varr.
343.

102. Athenienses vero, qui apud Sestum erant cum
duodeviginti navibus, postquam et ipsi speculatores ignibus
sublatis *hostilis classis adventum* ipsis significaverunt, et
ipsi multos ignes in hostili agro repente collucescentes con-
spexerunt, Peloponnesios in *Hellespontum* ingredi cognove-
runt. Quamobrem hac ipsa nocte, celeritate quanta
maxima potuerunt, maritimam Chersonesi oram legentes,
ad Elæuntem prætervecti contenderunt, quod hostium
classem in apertum mare navigantes vitare vellent. Et
illas quidem sexdecim *Peloponnesiarum* naves, quæ ad
Abydum erant, latuerunt, quamvis ab amica suorum classe
præmonitæ fuissent, ut ipsos *Athenienses* diligenter obser-
varent, si *ex sua statione* exirent. Cum autem *Athenienses*
primo statim diluculo illas naves, quæ cum Mindaro erant,
conspexissent, et e vestigio *Peloponnesii naves hostiles* inse-
qui cœpissent, non omnes *quidem hostium naves* ocius eva-
serunt, sed pleræque in continentem et in Lemnum diffu-
gerunt; at quatuor naves, quæ postremæ navigabant,
prope Elæuntem interceptæ fuerunt. Atque *Peloponnesii*
unam quidem, *hostium navem*, ad Protesilai delubrum im-
pactam, cum ipsis hominibus ceperunt, et duas alias sine
viris: unam etiam vacuum ad Imbrum combusserunt.

103. Postea vero conjunctis et iis, *quas ex Abydo servum*
duxerant, et aliis cum universis, sex et octoginta, hoc ipso
die Elæuntem oppugnaverunt: sed cum *hac* deditionem
facere nollet, Abydum redierunt. Athenienses vero a suis
speculatoribus frustrati, et existimantes hostium classem
nequaquam clam se præterituram: sed otium, mœnia op-
pugnantes, postquam *hostes advenisse* cognoverunt, protin-
us omisa Eresso celeriter in Hellespontum ad opem loco
periclitanti ferendam accurrerunt. Duas autem Pelopon-
nesiorum naves ceperunt, quæ, tunc in hostibus audacius
persequendis in altum provectæ, in ipsos inciderant.
Postere die Elæuntem profecti, stationem *illic* habuerunt,
et ex Imbro naves, quotquot eo confugerant, receperunt,
et quinque dies in prælii navalis apparatu consumue-
runt.

Fortè
Jul. 8.

Fortè
Jul. 9.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
U. G.
Varr.
343.
Medio
Julii

104. Postea vero navale praelium hoc modo commiserunt. Athenienses *quidem* acie in cornu instructa, ipsam oram legebant, Sestum versus *navigantes*: Peloponnesii vero, cum *illorum adventum* ex Abydo cognovissent, et ipsi obviam *illis* prodierunt. Postquam autem *utrique* navale praelium commissum iri animadverterunt, cornua *classis* exporrexerunt: Athenienses quidem, juxta Chersonesum, initio ducto ab Idaco usque ad Arrhiana, navibus sex et octoginta: Peloponnesii vero contra, ab Abydo usque ad Dardanum, navibus octo et sexaginta. Apud Peloponnesios autem cornu tenebant, dextrum quidem Syracusani, alterum vero ipse Mindarus, et velocissimas quæque naves; at apud Athenienses, sinistrum quidem Thrasyllus, Thrasybulus vero dextrum; cæteri vero duces in assignato quique loco steterunt. Cum autem Peloponnesii initium configendi facere properarent, et dextrum quidem Atheniensium *cornu ipsi suo* sinistro superare, ac illos extrinsecus prodeundi facultate, si possent, intercludere *maturarent*, medium vero *agmen* ad terram non procul distantem propellere *studerent*, Athenienses hac re cognita, qua quidem parte adversarii ipsos intercludere volebant, obviam *illis* prodierunt, et navigationis *celeritate illos* superabant: at sinistrum ipsorum *cornu* promontorium, quod Cynossema appellatur, jam superaverat. Hoc autem modo medium *ipsorum agmen*, ex infirmis ac dissipatis navibus constabat, præsertim quod *Athenienses* minorem numerum haberent, et locus ille, qui circa Cynossema erat, acutum et angularem ambitum haberet, ita ut ea, quæ in ulteriore illius parte fiebant, *ab his* conspici non possent.

105. Peloponnesii igitur, impressione in medium facta, naves Atheniensium in siccum propulerunt, et in terram exscenderunt praelio longe superiores. Neque vero *huic* medio *navium agmini* succurrere poterant, aut a dextro, qui cum Thrasybulo erant, propter navium in ipsos ingruentium multitudinem, aut a sinistro, qui cum Thrasylo erant. Nam propter illud promontorium, quod Cynossema appellatur, *res ab ipsis* cerni non poterat, simul etiam Syracusani, et cæteri, qui non pauciores numero post ipsos in acie stabant, illos prohibebant: donec Peloponnesii, dum victoria freti, secure alii aliam navem insequerentur, quadam suæ classis parte ordines solvere cœperunt. Thrasybulus autem, et qui cum eo erant, cum animadvertissent, *hostium* naves sibi oppositas, *cursum* inhibere, omissa jam contentione circumagendi cornu, et conversi, confestim *eas* repellunt, ac in fugam vertunt.

Illas autem *naves* nacti, quæ in victrici Peloponnesiorum parte dispersæ erant, ferire cœperunt, et *illarum* plerisque vel sine prælio terrorem incusserunt. Syracusani quoque et ipsi jam cesserant iis, qui cum Thrasylo erant, et in fugam eo magis se conjecerunt, postquam alios etiam *fugere* viderunt.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
U. C.
Varr.
343.

106. Cum autem *hostes* in fugam versi fuissent, et Peloponnesii primum *quidem* ad flumen Pydium præcipue confugissent, deinde vero Abydum, Athenienses paucas quidem *illorum* naves ceperunt (Hellespontus enim, quod esset angustus, breviam hostibus effugia præbebat) hanc tamen navalis prælii victoriam opportunissimam tunc obtinuerunt. Cum enim ad eum usque diem formidarent Peloponnesiorum classem, cum propter clades paulatim *acceptas*, tum etiam propter calamitatem, quæ *ipsis* in Sicilia contigerat, jam et se ipsos accusare, et hostes in rebus nauticis jam magnifacere desierunt. Adversariorum tamen *has* naves ceperunt, Chias quidem octo, Corinthias vero quinque, et Ambracioticas binas, et totidem Boeoticas, Leucadiorum vero et Lacedæmoniorum et Syracusanorum et Pellenæorum, singulas singulorum. Ipsi vero *Athenienses* quindecim naves amiserunt. Cum autem in promontorio, ubi erat Canis-sepulcrum, tropæum statuissent, et naufragia ad se attraxissent, et hostibus cadavera, fide publica interposita, reddidissent, Athenas etiam victoriæ nuntium triremi miserunt. Illi vero, qui *Athenis* erant, cum hæc navis eo pervenisset, audita felicitate insperata, propter clades, quæ et circum Eubœam et per seditionem nuper *ipsis* contigerant, vehementer animo confirmati sunt, et existimarunt, res suas adhuc (si impigre eas capesserent) superiores evadere posse.

107. Quarto autem post hoc navale prælium die, Athenienses, qui apud Sestum erant, navibus properanter reffectis, navigarunt adversus Cyzicum, quæ ab *ipsis* defece-
rat. Conspicati autem illas octo naves a Byzantio *reversas*, quæ ad Harpagium et Priapum in statione stabant, *illuc* infesta classe profecti, prælioque superatis iis, qui erant in terra, naves illas ceperunt. Cum autem ad Cyzicum nullis muris munitam pervenissent, eam rursus in suam potestatem redegerunt, et pecunias ab *oppidanis* exegerunt. Interea vero et Peloponnesii ex Abydo adversus Elæuntem navigarunt, et suas naves captivas, quotquot erant integræ, receperunt, (cæteras enim Elæusii concremarant) et Hipocratem et Epiclem in Eubœam miserunt, ut illas naves, quæ *illic* erant, illinc adducerent.

Circa
Jul. 18.

108. Per hæc eadem tempora Alcibiades etiam cum illis
 tredecim navibus, *quas secum duxerat*, e Cauno et Pha-
 selide Samum rediit, nuntians, se Phœnissas naves aver-
 tisse, ne ad Peloponnesios irent, et effecisse, ut Tissa-
 phernes in Atheniensium benevolentiam propensior esset,
 quam ante. Instructis autem præter eas, quas habebat,
 novem navibus, ingentem pecuniam ab Halicarnasseis ex-
 egit, et Con munire coepit. His autem peractis, *et magis-*
tratibus ibi constitutis, Samum jam sub autumnum rediit.
 Et Tissaphernes, cum audisset, Peloponnesiorum classem
 e Mileto in Hellespontum profectam, ex Aspendo solvens
 in Ioniam properavit. Dum autem Peloponnesii in Hel-
 lesponto essent, Antandrii (sunt autem Æoles) gravis ar-
 maturæ milites ex Abydo per montem Idam itinere peder-
 tri clam deductos in urbem introduxerunt, quod ab Arsaco
 Persa, Tissaphernis præfecto, injuria afficerentur, qui De-
 lios quoque (qui Atramyttium incolebant, quo tempore ab
 Atheniensibus, Deli lustrandæ causa, suis sedibus pulsi
 fuerunt,) occulto odio dissimulato, et illorum præstantissi-
 mis quibusque indicta expeditione, per amicitiae ac socie-
 tatis speciem eductos, cum eas præsidentes observasset, ac
 suorum manu circumdedisset, sagittis confixerat. Cum
 igitur *Antandrii*, propter hoc facinus, ipsum formidarent,
ac vererentur, ne quid *is* in se quoque aliquando scelerate
 perpetraret, cum etiam idem alia imponeret, quæ ferre non
 poterant, ejus præsidium ex arce ejecerunt.

109. Tissaphernes vero, cum hoc quoque Peloponne-
 siorum facinus audisset, nec id solum, quod in Mileto et
 Cnido fecerant (nam hinc etiam ipsius præsidia fuerant
 ejecta) existimans, se insigni contumelia ab ipsis affectum
 fuisse, veritusque ne quo alio præterea damno *se* afficerent,
 simul etiam ægre ferens, si Pharnabazus minore et tempore
 et sumtu conductis ipsis *Peloponnesiis* aliquid felicius ad-
 versus Athenienses gereret, ad ipsos in Hellespontum pro-
 ficisci statuit, ut expostularet de rebus, quas ad Antandrum
 gessissent, et crimina *sibi ab illis objecta* dilueret, ac de Phœ-
 nissis navibus aliisque *rebus*, quam honestissime se purga-
 ret. Ac primum Ephesum profectus, Dianæ sacrificium
 fecit. Quum *autem* hyems hanc æstatem insequuta finie-
 tur, primus etiam ac vicesimus annus finietur.

FINIS.

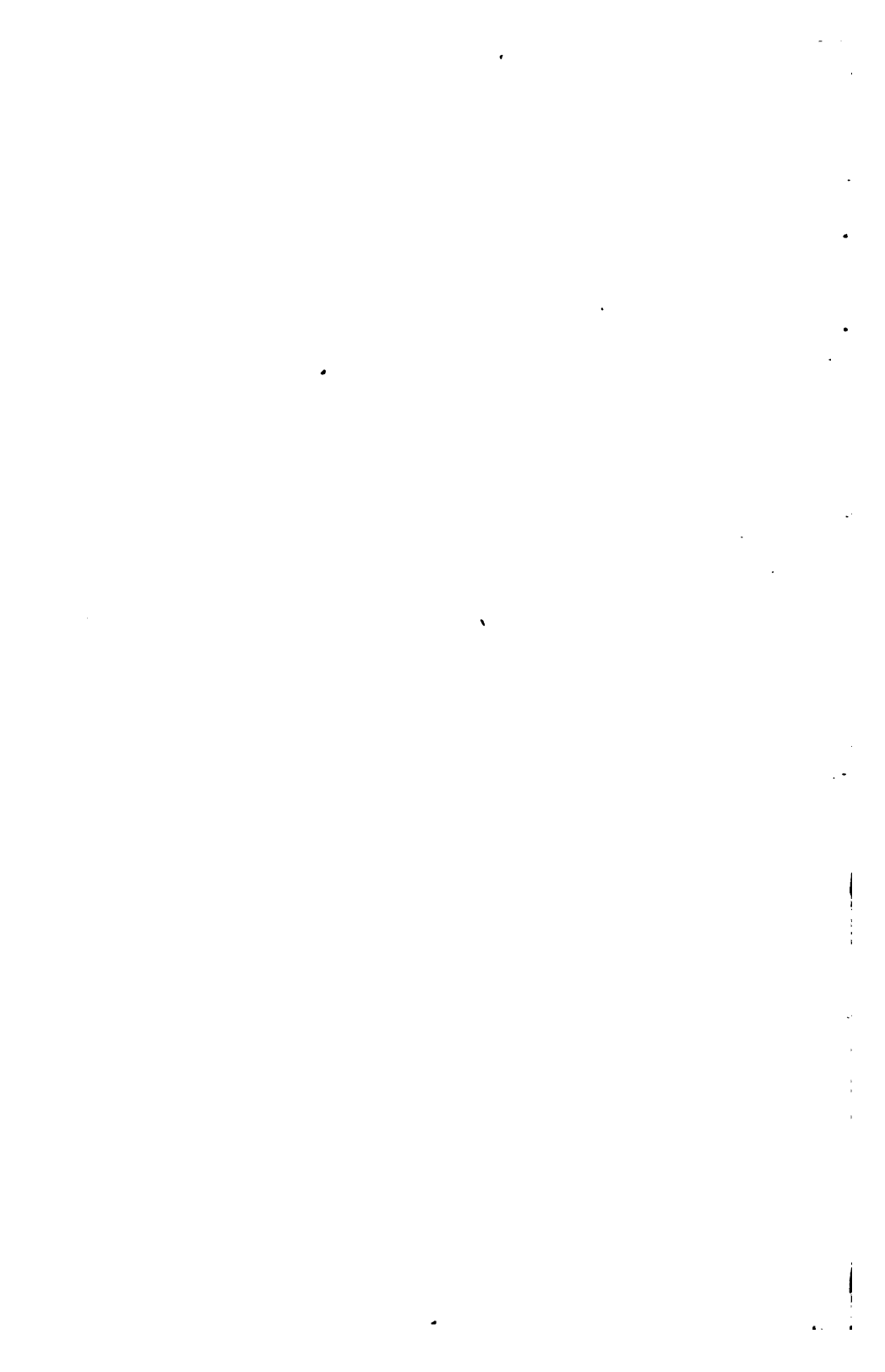
1251

13

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine of five cents a day is incurred
by retaining it beyond the specified
time.

Please return promptly.

OUT ~~1917~~ 37